مالديفي

تفسير العشر الأخير

من القرآن الكريم

ދިވެހި ތަރުޖަމާ

1015039-142001

www.tafseer.info

ISBN : 978-9960-58-633-5

مُقَدِّمَة

الحمد لله والصلاة والسلام على سيدنا ونبينا وحبيبنا رسول الله ، أما بعد:

އޭ މުސްލިމު އަޚާއެވެ. އަދި މުސްލިމު އުޚްތާއެވެ. - الله ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ރަޙްމަތްލައްވާށިއެވެ. - ތަންނަވާތީ: ހަމަ ކަރަޔާމުން ހަތަރު މަސްއަލައެއް އުނގެނިދިނުމަށްޓަކައި ދައްކައިދެނީ މި ފަސޭހަކުރެވޭއެއްގޮތެވެ.

1 **ފަސޭހަކަން:** އެއީ الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَىٰ ގެ ކަލާމްފުޅު ފަސޭހަކޮށްދެއްވުމާއި ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ކަލާމްފުޅު ފަސޭހަކޮށްދެއްވާ އަދި އިސްލާމްދީން ކަލާމްފުޅު ފަސޭހަކުރުމެވެ. އެހެނީ އެއްވެސް އިލާހީ ކަލާމްފުޅަކީ الله އަށް އަޅުކަންކުރުން ފަސޭހަކޮށްދިނުމެވެ. އެހެންކަމުން އެއްވެސް އިޖްތިހާދެއް ނުކުރެވޭ މީހާގެ ފަހުމަށްވުރެ ބޮޑު ވާހަކަތަކެއް ނުދެއްކުމެވެ. އެހާލަތުގައި ފަސޭހަކުރުން އެއްބަސް ވުމެވެ.

2 **އަމާނާތްތެރިކަން:** އަސްލުތައް އަމާނާތްތެރިކަމާ ތަރުޖަމާކުރުން މީގެ ބަޔަކީ ހަރުފީ ތަރުޖަމާއެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ އަޅުގަނޑުމެން އަސްލުގެ އަމާނާތްތެރިކަމާ ޝަރުޢީ ބަސްތަކުގެ ޙަޤީޤަތް ދޫކޮށްނުލާ ތަރުޖަމާކުރުމެވެ. އަދި މާނަ ބަދަލުނުކުރުމެވެ. އެއީ الله ގެ ބަސްފުޅުތަކުގެ އަސްލު މާނަތަކާ ތަރުޖަމާކުރުމެވެ. ނަމަވެސް ތަރުޖަމާ ދިވެހިބަހުން ތަރުޖަމާކުރުމަށް ބޭނުންވާ އެއްވެސް ބަހެއް ދިނުމުގައި ކަމެއް ދެއްކުމެވެ. މިސާލަކަށް ރަސޫލުން عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ދެއްވި ނަސޭހަތް އެމީހުން ނުއަހާ ކަންތަކުގައި ކަނޑައަޅުއްވި ބަސްފުޅު: ﴿جَعَلُوٓاْ أَصَٰبِعَهُمۡ فِيٓ ءَاذَانِهِمۡ وَٱسۡتَغۡشَوۡاْ ثِيَابَهُمۡ﴾ މާނައީ: "އެމީހުންގެ އިނގިލިތައް އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގައި ލީއެވެ. (އެބަހީ ކަނޑައަޅައިލީއެވެ) އަދި ހެދުންތަކުން ފޮރުވިއެވެ."

3 **ދީނަށް ދަޢުވަތުދިނުން:** މިގޮތުން އިސްލާމްދީނަށް ދަޢުވަތުދިނުމުގެ ރޫޙު ވާޖިބުކަމުގައި ސަބަބުތަކާ އެކު ތަރުޖަމާކުރުމެވެ. އަދި ބަޔާންކުރުމެވެ. އެގޮތުން الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَىٰ ގެ ބަސްފުޅު: ﴿كَانُواْ لَا يَتَنَاهَوۡنَ عَن مُّنكَرٖ فَعَلُوهُۚ لَبِئۡسَ مَا كَانُواْ يَفۡعَلُونَ﴾ މާނައީ: "އެމީހުން ކުރާ ނުބައި ކަމަކުން އެކަކު އަނެކަކު މަނާ ނުކުރެއެވެ. އެމީހުން ކުރި ކަންތައް ނުބައިވެގެންވެއެވެ." ތަރުޖަމާ ބަޔާންކުރުމުގައި الله ގެ ދީނަށް ދަޢުވަތު ދިނުމުގެ ރޫޙު ފެނިގެންދެއެވެ. އަދި ބައްލަވާ: އެއްބަސް ނުވާ ކަންތައް ބަޔާނުކުރަނީ ދީނީ ބާރުތަކުގެ އަލީގައި މިސާލުތަކާ އެކުގައެވެ. އަދި އެހެން ބަޔާން ނުކުރެވިގެން ދިޔަ ކަންތައްތަކެއް ބަޔާންކޮށްފައި ވެއެވެ.

4 **ދަލީލުތަކާއި ކަނޑައަޅުވުން:** އެއީ ދީނީ އިލްމު ހާސިލުކުރުމުގައި އެއްބަސް ވެފައިވާ ދަލީލުތަކުގެ އަލީގައި ކަމެއް ކަނޑައަޅުއްވުމެވެ.

ޤުރުއާން ކީރިތިކުރެއްވުމަށް ފުރިހަމަކުރެވިފައިވާ އިލްމު ތަރުޖަމާކުރުމަށް ކޮންމެ ބަހެއްގެ ދިވެހިބަހުން ބަޔާންކުރުމުގައި ތަރުޖަމާގެ ބައި ހަރުފީ ލަފުޒުތައް ދޫކޮށްލެވިފައި ވެއެވެ. އަދި އެއްބަސް ވުމަށް ދިޔަ ކުރިން މާނަ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބައެއް ތަފްސީރުތަކުގެ ބަދަލުގައި ދިވެހި ބަހަށް ކަމުދާ ލަފުޒުތަކެއް ބޭނުންކޮށްފައިވެއެވެ. އެހެންވެ މިކަން ފަހުމްކުރުމަށް ޙަދީޘްގެ ޝަރަޙަތަކަށް ރުޖޫޢަވެވޭނެއެވެ. (އެއްބަސް ވާ ގޮތަށް ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ހުރިހާ ތަފްސީރުތަކަށް ބަލާއިރު، އެއީ ދަލީލުތަކުގެ ބާރު ރައްޔިތުން ބަލައިގަތުމެވެ.)

ޢިލްމީ ގޮތުން ބަލާއިރު ރަސޫލުއްލާހު صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ސުންނަތާ ތަރުޖަމާކުރުމަށް ވަރަށް ގިނަ ބޭފުޅުން ޚިދުމަތްކުރައްވާފައިވެއެވެ. މިކަން އެންމެ ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ތަރުޖަމާކުރެވިފައިވާ ބަޔާންތަކުގެ އަލީގައި ކުރިއަށް ގެންދެވުނެވެ. އެހެނީ އެކަމުގެ ފުރިހަމަކަމާ ދޭތެރޭ الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَىٰ އެންގެވި ތަފްސީރު ހާމަކުރައްވައި ދެއްވާ ހިނގާވަނީ އެއްވެސް ކަމަކަށް ނުބަލާ ރަސޫލުގެ ބަޔާން ދީނުގެ ހަމައިން ބަލަހައްޓަން ވާނެއެވެ. ފަހެ ދީނުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވި ސުންނަތުގެ ބަޔާން ދީނުގެ އަޙްކާމު ހާމަކުރުމުގައި އެއްކަލަ ބަރަކާތް ލިބިގެންދާނީ الله ގެ ބަސްފުޅުތަކުގެ ފަހުމުން ކަމެވެ. އަދި ލިޔެވިފައިވާ މާނަ އިސްލާމީ ޤާނޫނާ ގުޅިގެންވާ މާއްދާއެއްގެ ގޮތުގައި ބަލާ ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ސުންނަތުގެ ފަރާތުން ބަޔާން ކުރެވިފައިވާ ބޮޑެތި ކަންތައްތަކެވެ. ތަރުޖަމާގެ ބަސްތަކުގެ ސަބަބުން ދަލީލުތަކުގެ ފަހުމު ހާސިލުވެގެން الله ގެ ރަޙްމަތް ލިބިގެންދާނެއެވެ. *ދީނުގެ ބަޔާނުގައި ހިމެނޭ ސުވާލުތަކުގެ ޖަވާބު ދެއްވުމަށް ބަލާއިރު ފަސޭހަކަމާއި، ވަރުގަދަކަމާއި، ދީނުގެ އެހެން ކަންތައްތައް ބަޔާނުގައި ހިމެނެއެވެ. އަދި الله އަށް ކީރިތިކަން ހުރީ ހުރިހާ ދުވަހުގެ ފަހުން، އަހަރެމެންގެ ކުރިމަތީގައި ވާ ހުރިހާ ކަމެއްގެ ބަދަލުގައި ދީނުގެ ރައްކާތެރިކަމެވެ. ދީނީ ޝަރީޢަތް ހިމާޔަތް ކުރުމެވެ.*

وَالله أعْلَمُ ، وَصَلّى اللّهُ وسلّم عَلى سيّدنا وَنَبِيِّنا مُحمَّد وآله وصحبه أجمعيْن.

ދިވެހި ބަހުން ތަރުޖަމާ ކޮށްފައިވާ ޤުރުއާނުގެ މާނަ ބަލާ ފައިދާ ހާސިލުކުރައްވާށެވެ.

mald@tafseer.info www.tafseer.info

1

ކީރިތި ޤުރުއާނަކީ ﷲ ގެ ކަލާމްފުޅެވެ. އެކަލާމްފުޅުގެ މާތްކަން އާދަން ހުރިހާ ވާހަކަތަކުގެ މައްޗަށް މާތްވެގެންވަނީ ﷲ ތަޢާލާގެ މާތްކަން އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކުގެ މައްޗަށްވާ ފަދައިންނެވެ. އަދި އޭގެ ކިޔުމަކުން ދު އެކުރާ ހަރަކާތަކީ އުޖޫރު ލިބޭ އެންމެ ހެޔޮ ހަރަކާތެކެވެ.

ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ މާތްކަން

▸ކީރިތި ޤުރުއާން އުނގެނުމާއި އުނގަންނައިދިނުމާއި އަދި ކިޔެވުމުގެ މާތްކަމުގެ ބަޔާނުން:

✵ **ކީރިތި ޤުރުއާން އުނގެނުމާއި އުނގަންނައިދިނުމުގެ ދަރަޖަ:** ރަސޫލު ﷲ ﷺ ޙަދީޘްފުޅު ވިދާޅުވިއެވެ: «خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَه» البخاري. މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮމީހަކީ ކީރިތި ޤުރުއާން އުނގެނި އަދި އުނގަންނައިދޭ މީހާއެވެ."

✵ **ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔެވުމުގެ ދަރަޖަ:** ރަސޫލު ﷲ ﷺ ޙަދީޘްފުޅު ވިދާޅުވިއެވެ: «مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا» الترمذي. މާނައީ: "ﷲ ގެ ފޮތުން އަކުރެއް ކިޔައިފިމީހާއަށް ހެޔޮކަމެއް ލިބޭނެއެވެ. ފަހެ އެހެޔޮކަން ދިހަ ހެޔޮކަމާ އެއްވަރެވެ. އަދި އެހެޔޮކަން ދިހަގުނަ އިތުރުވާނެއެވެ."

❖ **ابن رجب** رَحِمَهُ ٱللَّهُ **ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:** "ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ދަރުމަ އިތުރުކުރެއްވުމަކީ ދިހަ ގުނަ އަށް ވުރެ ގިނަ ގުނައަކަށް ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ދަރުމަ އިތުރުކުރެއްވުމެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَىٰ ގެ އެންމެހައި ބަޔަކުން އެކަމަށް ދަލީލުކުރައްވައެވެ. ﴿مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشْرُ أَمْثَالِهَا﴾. މާނައީ: "ފަހެ ހެޔޮކަމަކާއެކު އައިމީހާއަށް އޭގެ ދިހަގުނަ ދަރުމަ ލިބޭނެއެވެ." ކިޔެވުމުގެ ހެޔޮކަމަށް ދަރުމަ އިތުރުކުރެއްވުމަކީ ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَىٰ ވަޢުދުވެވަޑައިގެންފައިވާ ކަމެކެވެ." އަދި ހެޔޮކަމުގެ ދަރުމަ ހެޔޮކަމަށް ހުރި ނިސްބަތުން ނިޔަތާއި ޚާއްޞަކަމާއި އިޚްލާޞްތެރިކަމަށް ބިނާކޮށް އިތުރުވެގެންދެއެވެ. ﷲ ގެ ފަރާތުން ދަރުމަ ދެއްވާ މިންވަރު ހިސާބަށް ވުރެ ގިނަ، ދިރިއުޅުމުގެ ތަފާތު ވަގުތުތަކާއި ޙާލަތްތަކުގައި ހެޔޮ ޢަމަލުތައް ކުރެވޭ ގޮތުން ތަފާތުވެއެވެ.

✵ **ކީރިތި ޤުރުއާން އުނގެނިގެންފައިވާ މީހުންނާއި ކިޔެވުމުގައި ދަތިވާމީހުންގެ މާތްކަން:** ރަސޫލު ﷲ ﷺ ޙަދީޘްފުޅު ވިދާޅުވިއެވެ: «مَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَهُوَ حَافِظٌ لَهُ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَرَةِ وَمَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَهُوَ يَتَعَاهَدُهُ وَهُوَ عَلَيْهِ شَدِيدٌ فَلَهُ أَجْرَانِ» متفق عليه. މާނައީ: "ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުދަސްކޮށް ހުރެގެން އެ ކިޔާމީހާއަކީ ހެޔޮ ޝަރަފުވެރި މަލާއިކަތުންނާއެކު ވާނެމީހެކެވެ. އަދި ކިޔުމަށް ދަތިވެގެން ހުރެ އެކަމަށް މަސައްކަތްކުރާ މީހާއަށް ދެ ދަރުމަ ލިބޭނެއެވެ."

ޤިޔާމަތްދުވަހުން ތިލަވެގަތުމާއި ކިޔުމަށް އަމުރުކުރެވޭނެއެވެ." އަދި ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ اقْرَأْ وَارْتَقِ وَرَتِّلْ كَمَا كُنْتَ تُرَتِّلُ فِي الدُّنْيَا فَإِنَّ مَنْزِلَتَكَ عِنْدَ آخِرِ آيَةٍ تَقْرَؤُهَا» الترمذي. މާނައީ: "ޤުރުއާނުގެ އަހުލުވެރިޔާއަށް ޤިޔާމަތްދުވަހުން ކިޔައި އުފުލިގެން ދާށެވެ. ދުނިޔޭގައި ތަރުތީބުކޮށް ކިޔާ ފަދައިން ކިޔާށެވެ. ފަހެ ތިބާގެ ދަރަޖަ އޮންނާނީ ތިބާ ކިޔާ އެންމެ ފަހު އާޔަތުގެ ގާތުގައެވެ."

❖ **الخَطَّابِي** رَحِمَهُ ٱللَّهُ **ވިދާޅުވެއެވެ:** "އަސަރުގައި އައިސްފައިވާ ގޮތުގައި ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކުގެ ޢަދަދަކީ ސުވަރުގެ ދަރަޖަތަކުގެ ޢަދަދެވެ. ފަހެ ޤާރީއަށް ކިޔާށޭ ބުނެވޭނެއެވެ. ދެން ޤުރުއާން ކިޔާއިރު ސުވަރުގެ ދަރަޖަތަކުގައި އޭނާ ކިޔާ ޢަދަދަށް މަތިވެގެންދާނެއެވެ. ފަހެ މުޅި ޤުރުއާން ކިޔާ މީހާ ސުވަރުގޭގެ އެންމެމަތީ ދަރަޖައަށް ވާޞިލުވާނެއެވެ. އަދި ޤުރުއާނުގެ ބައެއް ކިޔާމީހާ އޭނާ ކިޔާ މިންވަރަކަށް ދަރަޖަ ރަނގަޅުވާނެއެވެ. ދެން އޭނާގެ ކިޔުން ނިމޭހިނދު ދަރަޖައިގެ މަތިވުމުގެ ނިޔަލަށް ވާޞިލުވާނެއެވެ."

✵ **ދަރިފުޅު ޤުރުއާން އުނގެނުމުން މައިންބަފައިންނަށް ހުރި ދަރުމަ:** ރަސޫލު ﷲ ﷺ ޙަދީޘްފުޅު ވިދާޅުވިއެވެ: «مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَتَعَلَّمَهُ وَعَمِلَ بِهِ أُلْبِسَ وَالِدَاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَاجًا مِنْ نُورٍ ضَوْؤُهُ مِثْلُ ضَوْءِ الشَّمْسِ وَيُكْسَى وَالِدَاهُ حُلَّتَيْنِ لاَ يَقُوْمُ لَهُمَا الدُّنْيَا , فَيَقُوْلاَنِ : بِمَ كُسِينَا هَذِهِ؟ فَيُقَالُ بِأَخْذِ وَلَدِكُمَا الْقُرْآنَ» الحاكم. މާނައީ: "ޤުރުއާން އުނގެނި އަދި އޭގައިވާގޮތަށް ޢަމަލުކުރާ މީހާގެ މައިންބަފައިންނަށް ޤިޔާމަތްދުވަހުން ނޫރުން ތާޖެއް، އިރުގެ އަލިކަން ފަދަ ބޯހަރު ކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެދެމައިންބަފައިންނަށް ދުނިޔޭގެ ހުރިހާ ތަކެއްޗަށްވުރެ އަގުބޮޑު ދެހެދުމެއް އަޅުވާނެއެވެ. ދެން އެދެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ކޮންކަމެއްގެ ސަބަބުން ތިމަންމެންނަށް މިހެދުން އެޅުވީހެއްވެ؟ ދެން ބުނެވޭނެއެވެ. އެއީ ތިޔަދެމީހުންގެ ދަރިފުޅު ޤުރުއާން އުނގެނުމުގެ ސަބަބުންނެވެ."

✵ **ޤިޔާމަތްދުވަހުން ޤުރުއާނުގެ އަހުލުވެރިޔާއަށް ޤުރުއާން ޝަފާޢަތްތެރިވުން:** ރަސޫލު ﷲ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «اقْرَءُوْا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يأتي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيْعًا لِأَصْحَابِهِ» مسلم. މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ޤުރުއާން ކިޔާށެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ޤުރުއާނަކީ އޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވެދޭނެ އެއްޗެކެވެ." އަދި އިތުރުން ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «الصِّيَامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ... » أحمد والحاكم. މާނައީ: "ރޯދައާއި ޤުރުއާން، ޤިޔާމަތްދުވަހުން އަޅާއަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާނެއެވެ."

❁ **ޤުރްއާން ތިލާވަތުކުރުމާއި ކިޔަވައިދިނުމަށް ޖަމާވުމުގެ ފަޟީލަތް:** ރަސޫލު الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «مَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللهِ تَعَالَى يَتْلُونَ كِتَابَ اللهِ وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ وَذَكَرَهُمُ اللهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ» مسلم. މާނައީ: "الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ގޭގޭތަކުގެ ތެރެއިން ގޭއަކަށް، اللهގެ ފޮތް ކިޔަވައި އުނގަންނައިދިނުމަށް ބަޔަކު ޖަމާވުމުން ހަމަ އެބަޔަކުގެ މައްޗަށް ހިތްހަމަޖެހުން ބާވައިލައްވައި، ރަޙްމަތް ނިވާކޮށްލައްވައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން މަލާއިކަތުން ވަށާލައެވެ. އަދި الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ޙަޟްރަތުގައިވާ މީހުންގެ ކިބައިގައި އެބައިމީހުންގެ ވާހަކަ ދައްކަވައެވެ. އަދި اللهގެ ރަޙްމަތުގެ ސާޔާގައި އެބައިމީހުން ހިމެނިގެންވެއެވެ. އަދި އަރިހުގައި އެބަޔަކުގެ ޒިކުރުކުރައްވައެވެ."

◂ **ކީރިތި ޤުރްއާން ތިލާވަތުގެ އަދަބުތަކުގެ ތެރެއިން:**

❁ **ތިލާވަތުގެ އަދަބުތައް:** ابْنُ كَثِيْر رَحِمَهُ اللهُ ވިދާޅުވި އަދަބުތައް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އޭގެތެރޭގައި: ✱ ޠާހިރުވެގެންނެވި ކީރިތި ޤުރްއާނަށް ހުރުމަތާއި ނިކަމެތިވުން. ✱ ކިޔަވަން ފެށުމުގެ ކުރިން ދަތް އުނގުޅުން. ✱ ރީތި ހެދުމެއް ލައިގެން އިސްތިޤްބާލުވުން. ✱ ޤިބުލައަށް ކުރިމަތިލައިގެން އިސްތިޤްބާލުވުން. ✱ އާވޭ އަރާނަމަ ކިޔެވުން ހުއްޓާލުން. ✱ ބަހެއް ބުނަން ޖެހިއްޖެނަމަ ކިޔެވުން ހުއްޓާލުމަށްފަހު ތަޢައްވުޛު ކިޔުން. ✱ ކިޔަވަމުންދާއިރު ވާހަކަ ނުދެއްކުން. ✱ ހިތް ހާޟިރުކޮށްގެން ކިޔެވުން. ✱ ވަޢުދުގެ އާޔަތްތަކުގައި ސުވާލުކުރުމާއި، ޢަޛާބުގެ އާޔަތްތަކުގައި ޙިމާޔަތް އެދުން. ✱ މުޞްޙަފު ހުޅުވައިގެން ދޫނުކުރުން. އަދި މައްޗަށް އެއްޗެއް ނުބެހެއްޓުން. ✱ ކިޔަވަމުންދާއިރު އެކަކު އަނެކަކަށްވުރެ އަޑު ބޮޑުނުކުރުން. ✱ އަދި ބާޒާރުތަކާއި ވާހަކަ ދައްކާ ތަންތަނުގައި ކިޔަވައި ނުގެންދިޔުން.

❁ **ކީރިތި ޤުރްއާން ކިޔަވާނީ ގޮތް:** ✱ ކީރިތި ޤުރްއާން ކިޔެވުމުގައި އަދި ނަމާދުގައި ކިޔެވުމަކީ ދިގުކޮށް ތަރުތީބުކޮށްގެން އަދި ބިރުވެތިކަމާއި ރަނގަޅު ސިފައިގައި ކިޔަވަން ޖެހޭ ގޮތެވެ. *އަޑުން މީހުންނަށް އުނދަގޫނުވާ ގޮތަށް* އޭނާގެ ނަފްސަށް އަޑުއިވޭ ވަރަށް، ތަދުވީރު ކިޔެވުން ކޮށްދޭ ގޮތަށް ކިޔެވުމެވެ. ✱ ޤުރްއާން ކިޔަވާއިރު މަދުތަކުގައި ދަމައި ކިޔަވައި ކޮށްލުމުން ކިޔެވުން އެތަނުގައި ހުއްޓުމަށް ބުނެފައިވެއެވެ. ކީރިތި ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ކިޔެވުމުގެ ސިފަ ދެއްކެވުމަށް أنس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ގެ ކިބައިން ސުވާލުކުރެވުނެވެ. ފަހެ އޭނާ ވިދާޅުވިއެވެ: «كَانَتْ مَدًّا، ثُمَّ قَرَأَ: بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ؛ يَمُدُّ بِبِسْمِ اللهِ، وَيَمُدُّ بِالرَّحْمَنِ، وَيَمُدُّ بِالرَّحِيمِ» البخاري މާނައީ: "އެކަލޭގެފާނުގެ ކިޔެވުމަކީ ދަމައިގެން ކިޔެވުމެވެ، ދެން ވިދާޅުވީ ދެމިގެންވާ ގޮތަށެވެ. ދެން بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيْم ކިޔަވާ ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން ވިދާޅުވިއެވެ. بِسمِ اللهِ ގައި މަދު ދަމައްވައެވެ. އަދި الرَّحْمَن ގައި މަދު ދަމައްވައެވެ. އަދި الرَّحِيْم ގައި މަދު ދަމައްވައެވެ."

❁ **ޤުރްއާން ކިޔަވާނެ މިންވަރު:** ކީރިތި ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަސްޙާބުބޭކަލުން ހަތް ދުވަހުން ދުވަހަށް ޤުރްއާނުގެ ޚަތަމެއް ކިޔަވާ ނިންމަވައެވެ. އެބޭކަލުން ދުވާލަކު ކިޔަވާ މިންވަރެއް ކަނޑައަޅައިގެން ބައެއް ބޭކަލުން މިގޮތަށް ދަރުސްތަކަށް ބަހާލައިގެން ކިޔަވައެވެ. ނުވަތަ ތިން ދުވަހުން ޚަތަމްކުރައްވައެވެ. ފަހެ އަދި ބައެއް ބޭކަލުން ފަނަރަ ދުވަހުން ޚަތަމްކުރައްވާ ގޮތުގެ އިތުރުން ބައެއް ދުވަސްތަކުގައި ކިޔަވާނެ މިންވަރު ކަނޑައަޅުއްވައެވެ.

❁ **ނަމާދާ ހިތުން ކިޔެވުން:** ކީރިތި ޤުރްއާން ކިޔަވާއިރު ބަލައިގެން ކިޔަވާ ފަދައިން ހިތުން ނަމާދާ ބޭރުން ކިޔެވުމަކީ ވެސް ޖާއިޒު ކަމެކެވެ. ކިޔަވާ ނަމާދު ފަރުވާތެރިކަމާއެކު ހިތުން ކިޔެވުމަށް ނިޔަތްގަނެގެން، ހިތާއި ވިސްނުން ޤުރްއާނާ ގުޅުވައިގެން ކިޔެވުމެވެ. އަދި ބޭރަށް އަޑުއިވޭ ވަރަށް ހަރަކާތްތެރިވެ ކިޔެވުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބޮޑު އަދަބުތަކުގެ ތެރެއިން ފަސްޖެހިގެން ނުވާ ކަމެއް ކަމަށް ސާބިތުވެގެން ކިޔެވުމެވެ.

◂ **ވަޒީފާއަކަށް ހަދާ:** *ފަތިސްވަގުތު ކިޔަވާ ހަދާ މިންވަރު ފިލިދާނަމަ ކީރިތި ޤުރްއާން ކިޔެވުމުގެ ހަރުދަނާ ވަޒީފާއެއް ކަމުގައި ބާއްވާ މިކަމުގެ ކުރިއަށް ދިޔުމަށް* މިބާވަތުގެ ޚަތަމްކުރުމުގެ ވަޒީފާއެއް ކަނޑައަޅައިގެން އެކަމަށް ހިފެހެއްޓުމަށް މަސައްކަތްކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ކަނޑައަޅާފައި ހުރި ވަޒީފާ ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ކަމަކާ ހުރަސް އެޅިގެން ކިޔަވާ ނުލެވިއްޖެނަމަ، ބާކީ ހުރި ބައި ކަޟާކުރުމަށް ދުވާލުގެ ތެރޭގައި ބޮޑު އަޅުކަންތައް މަޤުބޫލުވެގެން ދެވިދާނެއެވެ. ރަސޫލު الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ، أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ، فَقَرَأَهُ فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ، وَصَلَاةِ الظُّهْرِ، كُتِبَ لَهُ كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ» مسلم "ޙިޒްބު އަކީ (ދަރުސެއް) ޤުރްއާނުން ކިޔަވާ މިންވަރު ނުވަތަ ދަރުސް އެއިން ބައެއް ނިދިގެން ނުކިޔެވި ނިދާފައިވާނަމަ، ފަހެ ފަތިސްނަމާދާއި މެންދުރުނަމާދާ ދެމެދު ކިޔެވުމުން ރޭގަނޑު ކިޔެވި ފަދައިން ލިޔުއްވާނެއެވެ." މިޙަދީޘުން ވަރަށް ބޮޑު ފައިދާ ކީރިތި ޤުރްއާން ދަސްކުރާ އެއްޗެއްސަށް ހާސިލުކުރެވޭނެ ނިޔަތެއް ދީއެވެ. ފަހެ ކީރިތި ޤުރްއާން ކިޔެވުމުގެ ނިޔަތް ހަރުދަނާކޮށް ދެމެހެއްޓުމަށް އެހީވާ ފަދަ ކަމަކަށް ދެވޭނެއެވެ.

سُورَةُ الْفَاتِحَة

މިސޫރަތަށް **فَاتِحَةُ الْكِتَابِ** އޭ ކިޔުނީ ކީރިތި ޤުރުއާން މިސޫރަތުން ފަށާފައިވާތީއެވެ. މިހެނީ ޤުރުއާން ކިޔަން ފަށާފައިވަނީ މިސޫރަތުން ފުރަތަމަ ލިޔުއްވުނީ މިސޫރަތެވެ. އަދި ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔަވުން ފަށާފައިވަނީ ފުރަތަމަ ކިޔަވަން ފެށޭނީ މިސޫރަތުންނެވެ. ނަމަވެސް މިއީ ޤުރުއާނުން އެންމެ ފުރަތަމަ ބާވައިލެއްވި ސޫރަތެއް ނޫނެވެ. މިއީ މައްކީ ސޫރަތެއްކަމަށްވާއިރު އަދި މަދަނީ ސޫރަތެއްކަމަށްވެސް ބުނެވޭއެވެ.

މިސޫރަތަށް ކިޔާ ނަންތަކުގެ ތެރޭގައި **فَاتِحَةُ الْكِتَابِ** (ފޮތް ފަށާ ސޫރަތް)، **أُمُّ الكِتَاب** (ފޮތުގެ އަސްލު)، **السَّبْعُ المثَاني** (ތަކުރާރުން ތިލާވަތްކުރެވޭ ހަތް އާޔަތް)، **سُورَةُ الْحَمْد** (ޙަމްދުގެ ބަޔާނާ ޝާނާގެ ސޫރަތް)، **سُورَةُ الصَّلاة** (ނަމާދުގެ ސޫރަތް)، އަދި **الْوَاقِيَة** (ރައްކާތެރިކޮށްދޭ ސޫރަތް) ހިމެނެއެވެ. އަދި މިސޫރަތުގެ ފަޟީލަތާބެހޭ އެކަން ބަޔާންވެގެންވާ ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ރަސޫލުﷲ صَلَّىٰ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ވިދާޅުވިއެވެ. «الحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ هِيَ السَّبْعُ المثَانِي وَالقُرْآنُ الْعَظِيْمُ الَّذِي أُوْتِيْتُهُ» البخاري وأحمد. މާނައީ: "الحَمْدُ لله رَبِّ الْعَالَمِيْنَ އެއީ ތިލާވަތްކުރެވޭ ތަކުރާރުކުރެވޭ ދިޔައިން، ފުރިހަމަ ހަތްއާޔަތެވެ. އަދި މަތިވެރިވެގެންވާ ޤުރުއާނެވެ."

① ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ ރަޙްމާންވަންތަ ރަޙީމްވަންތަ ﷲގެ އިސްމުފުޅުން ފަށަމެވެ.﴾ ބިސްމިއްލާ ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ކޮންމެ ސޫރަތެއްގެ ފެށުމުގައިވާ އާޔަތެއް ނޫނެވެ. އެހެނަސް ބިސްމިއްލާ ކޮންމެ ދެސޫރަތެއް ވަކިކުރުމަށް އާޔަތެކެވެ. ބައެއް ސޫރަތް ލިޔުއްވައި އެހެނަސް ސޫރަތެއްގެ ފެށުމުގައި ބިސްމި ކިޔުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. ކަމަ އެސޫރަތް ފެށުމުގައި މަޝްހޫރެވެ. ﴿اللَّهُ﴾ މިއިސްމުފުޅަކީ ﷲއަށް ޚާއްޞަ، އަދި އެހެން ކިއެއްވެސް އެއްޗެއް ފަރާތަކަށް ބޭނުންނުކުރެވޭ އިސްމުފުޅެވެ. އޭގެ މާނައަކީ ޢިބާދަތަށް ޙައްޤުވެވޮޑިގެންވާ "الإِلٰهُ" މިލަފްޒުންނެވެ. ޙައްޤުގެ މަތިން ބަދަލުކުރެއްވިފައިވާ އަޅުކަންވާ ކޮންމެ ފަރާތެއް އިލާހެއްކަމުގައި މިލަފްޒު ބޭނުންކުރެވުނެވެ. އެއަށްފަހު ޙައްޤުގެ މަތިން އަޅުކަންވާ ފަރާތަށް "الإله" ބޭނުންކުރުން ޚާއްޞަވިއެވެ.

﴿الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ މިއީ "الرَّحْمَة" މިލަފްޒުގައިން ނެގިފައިވާ ދެއިސްމުފުޅެވެ. الرَّحِيْم އަކީ "މުއުމިނުންނަށް އާޚިރަތުގައި ޚާއްޞަކޮށް ރަޙްމަތްލައްވާ އިލާހެވެ." الرَّحِيْم މިއިސްމުފުޅުން ފުރި الرَّحْمٰنގެ މާނަ ދެނެގަނެވެއެވެ. އެއީ "އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކަށް ދުނިޔޭގައި ރަޙްމަތްލައްވާ އިލާހެވެ." އަދި الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް الرَّحْمٰن މިލަފްޒު ނުކިޔޭނެއެވެ.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ①
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ② الرَّحْمَٰنِ
الرَّحِيمِ ③ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ④ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ
نَسْتَعِينُ ⑤ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ⑥
صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ
عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ⑦

② ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ އެންމެހައި ޙަމްދާއި ޘަނާއަކީ ﷲއަށެވެ.﴾ **الحَمْدُ:** މިއީ ރިވެތިކަމާއި ފުރިހަމަކަމުގެ ސިފަތަކުން އިޚްތިޔާރާއެކު ތަޢުރީފުކުރުމެވެ. ބަޔާންކުރެވޭ ހަމައެކަނި ދުލުންނެވެ. ނަމަވެސް ދުލުންނާއި ހިތުން، އަދި ގުނަވަންތަކުންވެސް ޝުކުރުކުރެވެއެވެ. ޝުކުރުކުރަނީ ލިބޭ ނިޢުމަތަކަށެވެ. ނަމަވެސް ޙަމްދުކުރަނީ ލިބޭ ނިޢުމަތަކަށް ނޫންނަމަވެސް، ޘަނާއިޙާ ފުރިހަމަ ސިފަތަކާއި ކަމާކުރެއްވުމުގައި ކަމަށްވާތީއެވެ. އެންމެހައި ބާވަތެއްގެ ޚާއްޞަ ޙަމްދާއި ޘަނާއަކީ ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށެވެ.

﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ އެއީ އާލަމްތަކުގެ ހަމަތެދު ޚާލިޤު ރަސްކަލާނގެއެވެ، އެބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ.﴾ **الرَّبُّ:** މިލަފްޒަކީ ﷲގެ އިސްމުފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން އިސްމުފުޅެކެވެ. ޚާއްޞަކޮށް އެއްކަލާނގެއަށް ގެނެސް ބުނެވޭނީ، އެއިލާހު ނޫން އެހެން ފަރާތަކަށް އިޞާފަތާ ނިސްބަތްކޮށް ހަމައެކަނި ބުނެވޭނެއެވެ. މިސާލަކަށް، މިގޮތަށް ގޭގެ ربُّ އެވެ. އެބަހީ: ގޭގެ ވެރިމީހާއެވެ. الرَّبُّ ގެ މާނައަކީ މިލްކުވެރިޔާއެވެ. الرَّبُّ އެއީ އެންމެހައި ސާޙިބާއެވެ. السَّيِّد އެވެ. ހަދައިދެއްވައި އިންތިޒާމުކުރައްވާ ވެރިއެވެ، އަދި ބަލަހައްޓަވާ އަޅާލައްވާ ވެރިއެވެ. އަދި **الْعَالَمُونَ:** އަކީ އާލަމުގެ ޖަމްޢުއެވެ. އާލަމަކީ الله ފިޔަވައި ވުޖޫދުގައިވާ ކޮންމެ އެއްޗެކެވެ. އަދި **العالم** މިލަފްޒު ބައެއް ފަހަރު ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ ބާވަތަކަށް ބޭނުންކުރެވެއެވެ. އެއީ ހަމަ އިންސާނުންނާއި ޖިންނިންނާއި މަލާއިކަތުންނާއި ޝައިޠާނުންނެވެ.

③ ﴿الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ ރަޙްމާންވަންތަ ރަޙީމްވަންތަ އިލާހެވެ.﴾ ފަހެ ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަކީ އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުގެ ވެރި ربُّ ގެ ސިފަ ދެއްވުމުގެ ފަހުން އިލާހުގެ ބޮޑުކަން ހަނދާންކޮށް އަރުވައިދެއްވައެވެ. ދޭން އެނގެނީ الرَّحْمٰن الرَّحِيْم ގެ ސިފައިން، އިލާހުގެ

ޖަންނަތަށް އުއްމީދު އުފެދި، އެއިލާހަށް ބިރުވެތިވުން އަދާކުރުމުގައި އެހީތެރިކަމެއްވެއެވެ.

٤ ﴿مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ﴾ ﴿ހިސާބުބެއްލެވުމާއި ޖަޒާދެއްވާ ދުވަހުގެ ވެރިއިލާހެވެ.﴾ ޤަތާދާ رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "يَوْم الدِّيْن އަކީ، الله އެއިލާހުގެ އަޅުތަކުންގެ ހިސާބު ބައްލަވާ ޖަޒާދެއްވާ ދުވަހެވެ."

٥ ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ ﴿އަހަރެމެން އަޅުކަންކުރަނީ ހަމައެކަނި ތިޔައިލާހަށެވެ. އަދި އަހަރެމެން ވާގިއެދެނީ ހަމައެކަނި ތިޔައިލާހުގެ ހަޟްރަތުންނެވެ.﴾ އަޅުކަންކުރުން އަހަރެމެން ޚާއްޞަކުރަނީ ތިޔައިލާހަށެވެ. އަދި ވާގިއެދުމުވެސް އަހަރެމެން ޚާއްޞަކުރަނީ ތިޔައިލާހަށެވެ. ތިޔައިލާހު ނޫން ޚަލްޤަކަށް އަހަރެމެން އަޅުކަން ނުކުރަމެވެ. އަދި ވާގިއެދުމެއް ނުކުރަމެވެ. **الْعِبَادَةُ:** (އެބަހީ: އަޅުކަން) އެއީ ނިކަމެތިކަމާއި ޖެހިލުންވުމުގެ ނިހާޔަތެވެ. ޝަރުޢީމާނައަކީ: އެއީ ކޮންމެ ފާޅުގައިވާ އަދި ފޮރުވިގެންވާ ބަސްތަކާއި ޢަމަލުތަކުން ﷲ ރުހިވޮޑިގަންނަވާ ކަންތައްތަކަށް ކިޔާ ނަމެކެވެ. މިއާޔަތުގައި އަޅުކަމާއި ވާގިއެދުމުގެ ވަސީލަތަކަށް ވިދިއެވެ. ابن عبَّاس رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمَا ގެ އަރިހުން ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ މިއާޔަތުގެ މާނައިގައި ވިދާޅުވެފައިވަނީ: "އޭ އަޅަމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެވެ. އަޅަމެން ތައުޙީދުކުރަނީ، އަދި ބިރުވެތިވަނީ ހަމައެކަނި ތިޔައިލާހަށެވެ. އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ނޫނެވެ. އަދި ތިޔައިލާހަށް ޠާޢަތްތެރިވުމުގައި އަދި ހުރިހާކަމަކުގައި ވާގިއެދެނީ ހަމައެކަނި ތިޔައިލާހުގެ ހަޟްރަތުންނެވެ."

٦ ﴿ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ﴾ ﴿އަހަރެމެންނަށް ސީދާމަގުގެ ތެދުމަގުގެ މަގު ދައްކަވާނދޭވެ!﴾ **الْهِدَايَة** (އެބަހީ: ތެދުމަގު) ގެ ދެބާވަތެއްވެއެވެ. ފުރަތަމަބާވަތަކީ: ތައުފީޤު ދިނުމުގެ ހިދާޔަތެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި الله ކިބައިން ޚާއްޞަވެގެންވާ ބާވަތެކެވެ. (އެއީ ހިތަށް ތެދުމަގު ދެއްވުމުގެ ބާވަތެވެ.) ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِى مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ﴾ މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް ކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވައިދެވޭނެއެވެ. އެހެނެއްކަމަކު الله އެދިވޮޑިގަންނަވާ އެމީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވައެވެ." ބާރަށްޚާއްޞަވެގެންވާ ކަމެކެވެ. هِدَايَةُ ގެ ދެވަނަބާވަތަކީ: މަގުދައްކައިދިނުމާއި އިރުޝާދު ދެއްވުމުގެ ހިދާޔަތެވެ. އެއީ ނަބިއްޔުންނާއި ރަސޫލުންނާއި ދާޢީންނާ، ޢިލްމުވެރިންނާއި އިސްލާހުވެރިން ފަދަ ބޭކަލުންނަށްވެސް ނިސްބަތްވާ ހިދާޔަތެވެ. އަންނަނިވި އާޔަތުގައި މިބާވަތަށް އިޝާރާތްކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿وَإِنَّكَ لَتَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ މާނައީ: "އަދި ކަލޭގެފާނުވެސް މީސްތަކުންނަށް މަގުދައްކަވަނީ ހަމަ ސީދާމަގުގެ ތެދުމަގަށެވެ." އަދި މިއާޔަތްތަކުން ހިދާޔަތުގެ ދެބާވަތްވެސް ދޭހަވެގެންދެއެވެ. އެހެނީ ތައުފީޤުގެ ހިދާޔަތް ދެއްވަނީ ހަމައެކަނި اللهއެވެ. އަދި އިރުޝާދުގެ ބޭކަލުން ކުރައްވާފައިވަނީ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންގެ ފަރާތުން ފޮނުއްވައިގެން ހިދާޔަތެވެ. ބަޔާންކުރެވުން الصِرَاط المسْتَقِيم (އެބަހީ: ސީދާމަގު ތެދުމަގު) އަކީ އެއީ އެއްވެސް ދުރުވުމެއްނެތް މަގެވެ. އޭގެ މުރާދަކީ: އިސްލާމްދީނުގެ މަގެވެ.

٧ ﴿صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ ﴿އެބޭކަލުންނަކީ ތިޔައިލާހު ނިޢުމަތް ލެއްވި ބޭކަލުންގެ މަގެވެ.﴾ އެނިޢުމަތް ލެއްވި ބޭކަލުންނަކީ: އަންނަނިވި އާޔަތުގައި ނަންނަގާފައިވާ ބޭކަލުންނެވެ. ﴿وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّٰلِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُو۟لَٰٓئِكَ رَفِيقًا﴾ މާނައީ: "الله އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރި ވެއްޖެމީހުންނަކީ، الله އެބޭކަލުންނަށް ނިޢުމަތްލެއްވި ނަބިއްޔުންނާއި ޞިއްދީޤުންނާއި ޝަހީދުންނާއި ޞާލިޙުންނާ އެކުގައެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ ތިބުން އެކުވެރިން ކިހާ ރަނގަޅުބައެއްތޯއެވެ."

﴿غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ﴾ ﴿އެއުރެންގެ މައްޗަށް ކޯފާ ލެއްވުނުމީހުންގެ މަގުނޫނެވެ.﴾ އެއީ ޔަހޫދީންނެވެ. އެއުރެން އެމީހުންނަށް އެނގިހުރެ ޙައްޤު ދޫކޮށްލިއެވެ. އަދި ކުފުރުކޮށް އެއިން އެއްކިބާވެގަތީއެވެ. އެސަބަބުން الله ގެ ކޯފާ އެބައިމީހުންނަށް ބެއްސެވިއެވެ. އިމާމް އަޙްމަދާއި އިބްނު މާޖާ رَحِمَهُمَا ٱللَّهُ ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘެއްގައިވެއެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ. «مَا حَسَدَتْكُم الْيَهُوْدُ عَلَى شَيْئٍ مَاحَسَدَتْكُمْ عَلَى السَّلَامِ وَالتَّأْمِينِ» أحمد وابن ماجه މާނައީ: "ޔަހޫދީން ސަލާމްދިނުމާއި އާމީންކިޔުމާމެދު ޙަސަދަވެރިވެފައިވާފަދައިން، އެހެން އެއްވެސްކަމަކާމެދު ޔަހޫދީން ތިޔަބައިމީހުން ދެކެ ޙަސަދަވެރިނުވެއެވެ."

﴿وَلَا ٱلضَّآلِّينَ﴾ ﴿އަދި މަގުފުރެދުނު މީހުންގެ މަގެއްވެސް ނޫންކަމުގައެވެ.﴾ އެއީ ނަޞާރާއިންނެވެ. އެހެނީ ނަޞާރާއިން ނުދަނެ ބޭރުވީއެވެ. ޢީސާ عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ އާ މެދު އޮޅުން ވަނީ ބޮޑުވެރިކަމާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ. آمِيْن: މިލަފްޒުގެ މާނައީ އޭ الله! އަހަރެމެންނަށް އިޖާބަ ދެއްވާނދޭވެ. މިއީ ޤުރުއާނުގެ އާޔަތެއް ނޫނެވެ.

سُورَةُ الْمُجَادَلَة

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

١ ﴿ހަމަކަށަވަރުން އެކަނބަލުގެ ފިރިމީހާއާމެދު ކަލޭގެފާނާ ޖަދަލުކުރަމުން (އެބަހީ: ބަސްދޭތެރޭކުރަމުން) އަދި اللهގެ ހަޟްރަތަށް ޝަކުވާދަންނަމުންދާ ކަނބަލުގެ ބަސް الله އައްސަވާވޮޑިގެންފިއެވެ. އަދި ތިޔަ ދެފަރާތުގެ ވާހަކަދެއްކުން الله އައްސަވާވޮޑިގެންނަވައެވެ. اللهއީ، ދާއިމަށް އައްސަވާވޮޑިގެންވާ، ދާއިމަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ އިލާހު ކަލާނގެއެވެ.﴾ ޚައުލާ رَضِيَ اللَّهُ عَنها ވިދާޅުވިއެވެ. "ޙަމްދު އެއްކަލާނގެ މައްޗަށް އެއިލާހުގެ އައްސެވުން ތަނަވަސްވެގެންވާ އިލާހުގެ ހުރިހާ އަޑުތަކަށް އިޙާޠަކުރައްވައި ވަޑައިގަތުމަށެވެ! އެހެނީ ހަމަ ކަނބަލުން ޚައުލާ ބިންތި ޘަޢުލަބާ رَضِيَ اللَّهُ عَنها ގެ ވާހަކަފުޅު ދެއްކެވިކަމާ ގެންދެވުނު ބަހެއް ބަޔާންކުރެވުނު އިލިވުމުގައި ދަންނަވަމުން ދިޔައިރު ތިމަން އެކޮޓަރީގެ ހަމަ އެއްފަރާތުގައި ހުރެމެވެ. ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ހަޟްރަތުގައި ދަންނަވަނީ ކިހިނެއްކަން ތިމަން ނޭނގުނެވެ. އޭ اللهގެ ރަސޫލާއެވެ! އޭނާ ތިމަންގެ ޒުވާންކަމުގެ އުފާ ނިމުމަށްދާން ފަހުން ތިމަން ބޮޑުވުމުން، ދަރިފަސް ނުލިބިވެސް ދިޔުމުން، މިހާރުގައި ތިމަންނާ ގާތު ޒިހާރުކޮށްފިއެވެ! (ދެން ކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ.) އޭ اللهއަށެވެ! މިއަށާ އިތުރުވާނޭ ޝަކުވާ ދަންނަވަމެވެ." ޚައުލާ رَضِيَ اللَّهُ عَنها ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާ ޝަކުވާދަންނަވާފައި ހުންނަވަނިކޮށް ﴿قَدۡ سَمِعَ ٱللَّهُ قَوۡلَ ٱلَّتِي تُجَٰدِلُكَ فِي زَوۡجِهَا﴾ މިއާޔަތްތަކާއިގެން ޖިބްރީލް عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ވަޑައިގެންފިއެވެ." ކަލޭގެފާނުގެ ފިރިކަލުންނަކީ އަނބުރާވިއްޔާ ބިނުސާމިތުގެ އަވްސް ބިން ޞާމިތު رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ އެވެ.

٢ ﴿ތިޔަބައިމީހުންކުރެ ބައެއްމީހުން އަނބިންނަށް ޒިހާރުކުރާމީހުން (ދަންނައެވެ!)، އެކަނބިލުންނީ އެއުރެންގެ މައިންނެއްނޫނެވެ. އެއުރެންގެ މައިންނަކީ ކަނބަލުކުރީ އެއުރެންގެ މަންމަ، ވިހެއި އެކަމަނާމެނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެން އަބަދުވެސް ހިތްކުރާ ބަސް ބުނެފައިވާކަމެވެ. އަދި ހަމަ ހަމަކަށަވަރުން اللهއީ، ފުއްސަވާ ރަހުމަތްތެރިވާ، ފުއްސަވާ އިލާހުކަލާނގެއެވެ.﴾ އެހެނީ: މިނަބައި އަނބިމަގުން ކަނބަލުނަކީ ޒިހާރު ކުރެވުނު މީހާގެ އަނބިމީހާ ގާތު ބުނާ ކަމެވެ. الظِّهَارُ ގެ މާނައީ: ފިރިމީހާ އަނބިމީހާއަށް "ކަލޭގެ މިނިވަންކަން ތިމަންނާގެ މަންމާގެ ބުރިކަށި ފަދައެވެ" މިހެން ބުނުމެވެ. ޖާހިލިއްޔަތުގައި އެކަމަކީ ވަރިއެކެވެ. ފަހުން އިސްލާމްދީނުގައި ޒިހާރު ކުރުމުގެ ޙުކުމް ބަދަލުވެ، ކައްފާރާ ދޭ ޙުކުމް ނާޒިލުވިއެވެ.

٣ ﴿އަދި އެއުރެންގެ އަނބިންނަށް ޒިހާރުކޮށް، ދެން އެއުރެން ބުނި ބަހުން އެއުރެންގެ އަނބިންނާއި ހަވާސްވެރިވުމަށް ދެކޮޅަށް ކަމެއްކުރުމުގައި އަނބުރާ އެނބުރި އަންނާނަމަ، ދެން (އެބަހީ: އެއުރެން ފުރަތަމަ) ކުރުމުގެ ކުރިން އެއުރެން މިނިވަންކުރަންވާނެއެވެ! އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސޭހަތްދެވޭ ގޮތެވެ. އަދި اللهއީ، ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަންކަމުގެ ސިއްރު ދަންނަވާނުންގެ އިލާހެވެ.﴾

٤ ﴿ފަހެ (އެހެން ވިސްނަކަމަށް) ނުލިބިއްޖެނަމަ، ދެއަހަރު ކިޔާ ބޮލުގެ (އެބަހީ: އެއުރެން ދެމީހުން ބައްދަލުވުމުގެ) ކުރިން ދެމަސް ފަހަރަށް ރޯދަ ހިފަންވާނެއެވެ! ފަހެ (އެކަމަށް) ނުކުޅެދިއްޖެނަމަ، ފަގީރުންނަށް ކާން ދިނުމުގެ ގޮތުން ކާތްބުރި ދިނުމަށް ޖޫނީގެ ކަމާއި ވަޒަންކުރެވޭ ޚުދު ޙުކުމް ކުރައްވައެވެ. އަދި ފިޔަވައި ޙުކުމްތައް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވަނީ ތިޔަބައިމީހުން اللهއާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެއީ اللهގެ ޙައްދުތަކެވެ. އަދި ކާފިރުންނަށް ވޭންދެނިވި ޢަޛާބު ލިބޭނެއެވެ.﴾ ސާބިތުވާނަމަ ޙުކުމްތައް ވަގުތުން ދެއްކެވިއިރު، ޚައުލާ رَضِيَ اللَّهُ عَنها ގެ ފިރިކަލުން ޝަކުވާ ދަންނަވައިގެން ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ހަޟްރަތަށް ވަޑައިގެން ދުވަސްކޮޅެއް ރޯދަ ހިފުމަށް ނުކުޅެދޭ ކަމަށް ދެންނެވިއެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމް ކަލޭގެފާނު ދެއްކެވިއިރު ފަގީރުން ސިއްތިވިސް ކާނާ ދިނުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. ދެން ކަލޭގެފާނު ކާނާ ފޯރުކޮށްދެއްވައި، ބާކީ ބައި ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ދެއްވިއެވެ.

﴿قَدۡ سَمِعَ ٱللَّهُ قَوۡلَ ٱلَّتِي تُجَٰدِلُكَ فِي زَوۡجِهَا وَتَشۡتَكِيٓ إِلَى ٱللَّهِ وَٱللَّهُ يَسۡمَعُ تَحَاوُرَكُمَآۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعُۢ بَصِيرٌ ١ ٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَآئِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَٰتِهِمۡۖ إِنۡ أُمَّهَٰتُهُمۡ إِلَّا ٱلَّٰٓـِٔي وَلَدۡنَهُمۡۚ وَإِنَّهُمۡ لَيَقُولُونَ مُنكَرٗا مِّنَ ٱلۡقَوۡلِ وَزُورٗاۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٞ ٢ وَٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِن نِّسَآئِهِمۡ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُواْ فَتَحۡرِيرُ رَقَبَةٖ مِّن قَبۡلِ أَن يَتَمَآسَّاۚ ذَٰلِكُمۡ تُوعَظُونَ بِهِۦۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ ٣ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ شَهۡرَيۡنِ مُتَتَابِعَيۡنِ مِن قَبۡلِ أَن يَتَمَآسَّاۖ فَمَن لَّمۡ يَسۡتَطِعۡ فَإِطۡعَامُ سِتِّينَ مِسۡكِينٗاۚ ذَٰلِكَ لِتُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦۚ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِۗ وَلِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ٤ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ كُبِتُواْ كَمَا كُبِتَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۚ وَقَدۡ أَنزَلۡنَآ ءَايَٰتِۭ بَيِّنَٰتٖۚ وَلِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٞ مُّهِينٞ ٥ يَوۡمَ يَبۡعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعٗا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓاْۚ أَحۡصَىٰهُ ٱللَّهُ وَنَسُوهُۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ شَهِيدٌ ٦﴾

سُورَةُ المُجَادلَة

ترتيبها 58

آياتها 22

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ޖަމާޢަތާއި ޖެހިގެން ވަޅުލެވޭ މިސްކީނުން ކާން ދިނުމަށް ނުކުޅެދޭނަމަ! އެއީ ތިޔަބައިމީހުން اللهއާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެއީ الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ޙައްދުތަކެވެ. އަދި ކާފިރުންނަށް ވޭންދެނިވި ޢަޛާބު ލިބޭނެއެވެ.﴾ އެއީ ދުނިޔޭގައި އަދަބު ނުދިނުމަށް ދަރިވަރު ނުބައި ކަން ނިންމާ، އަދި ނުބައިގެން ނިކަމެތިވުމަށް، ނުބައި ގެންނަނީ ނުބައިވާ ކާފިރުންނަށް ކަމާއި ބަލައިފައިވާ ކަމެވެ. ފަހެ އެއުރެންގެ ޙަޤީޤަތް ނުބައިކުރިކަމާ ދެނެގަންނަވާށެވެ! ވީމާ ފިރިކަލުން ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކުގެ ކަމުގައި ގެނައުމަށް ދިވެހި ކާފިރުން ކުރާ ކަމެކެވެ. އަދި ދެކޮޅު ހަދައިގެން ކުރާ ކަންކަމުގެ ސަބަބުން ދަރިވަރުން ކާފިރުންނަށް ޢަޛާބު ކުރައްވާނެއެވެ. އިބާދަތްތަކާއި ދީނީ ޙުކުމްތަކަށް ދެކޮޅުހަދައިގެން ކުރާ ކަމުގެ ސަބަބުން ކާފިރުން ދުނިޔޭގައި ހަލާކުވެ، ޢަޒާބުން ނުބައިވާނެއެވެ. އެކަމަކީ ކާފިރުންގެ ސިފައެވެ. ކުރިން ދިޔަ ކާފިރުންނާއި ހަމައެކަނި ޚާއްޞަވާ ކަމެކެވެ. ކާފިރުން ދުނިޔޭގައި ހަލާކުވެ، އިބާދަތާއި ދީނާ ދުރުވާ ކަމުގެ ސަބަބުން، ދިނުމަށް އެކަލާނގެ ޢަޒާބާއި، ރަސޫލާ، ކަލާނގެއަށް ދެކޮޅު ހެދުމުން ކާފިރުން ޢަޛާބަށް ހަމަޖެހިގެންވާ އެވެ. އަދި ކާފިރުންނަށް ނުބައި އަދަބު ލިބިގެންދާ ކަމެވެ.

٥ ﴿ހަމަކަށަވަރުން اللهއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާ ދެކޮޅުވެރިވާމީހުން (ދަންނައެވެ!) އެއުރެންގެ ކުރިން އުޅުނު (އުރެދި) މީހުން ނިކަމެތިކުރެވުނު ފަދައިން﴾

أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۖ مَا يَكُونُ
مِن نَّجۡوَىٰ ثَلَٰثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمۡ وَلَا خَمۡسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمۡ
وَلَآ أَدۡنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكۡثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمۡ أَيۡنَ مَا كَانُواْۖ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم
بِمَا عَمِلُواْ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ (٧) أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ
نُهُواْ عَنِ ٱلنَّجۡوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُواْ عَنۡهُ وَيَتَنَٰجَوۡنَ بِٱلۡإِثۡمِ
وَٱلۡعُدۡوَٰنِ وَمَعۡصِيَتِ ٱلرَّسُولِ وَإِذَا جَآءُوكَ حَيَّوۡكَ بِمَا لَمۡ يُحَيِّكَ
بِهِ ٱللَّهُ وَيَقُولُونَ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ لَوۡلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ بِمَا نَقُولُۚ حَسۡبُهُمۡ
جَهَنَّمُ يَصۡلَوۡنَهَاۖ فَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ (٨) يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا
تَنَٰجَيۡتُمۡ فَلَا تَتَنَٰجَوۡاْ بِٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡعُدۡوَٰنِ وَمَعۡصِيَتِ ٱلرَّسُولِ وَتَنَٰجَوۡاْ
بِٱلۡبِرِّ وَٱلتَّقۡوَىٰۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِيٓ إِلَيۡهِ تُحۡشَرُونَ (٩) إِنَّمَا ٱلنَّجۡوَىٰ
مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ لِيَحۡزُنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَيۡسَ بِضَآرِّهِمۡ شَيۡـًٔا
إِلَّا بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ (١٠) يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوٓاْ إِذَا قِيلَ لَكُمۡ تَفَسَّحُواْ فِي ٱلۡمَجَٰلِسِ فَٱفۡسَحُواْ يَفۡسَحِ
ٱللَّهُ لَكُمۡۖ وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُواْ فَٱنشُزُواْ يَرۡفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ
مِنكُمۡ وَٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ دَرَجَٰتٖۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ (١١)

ފުދިލުން، އެއުރެންވެސް ނިކަމެތިކުރެވިގެންވެއެވެ! އަދި ކަނޑައެޅިގެން
ބަޔާންވެގެންވާ އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި
ކާފިރުންނަށް ހުރި، އިހާނަތްތެރި ޢަޛާބެވެ.

(٦) އެދުވަހަކީ الله އެއުރެން އެންމެން ދިރުއްވާ ދުވަހު، އޭރުން
އެއުރެން ކުރި އަމަލުތަކުގެ ޚަބަރު އެއުރެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. الله
އެކަންތައްވެސް ހިމެނުއްވައިފިއެވެ. އަދި
އެއުރެން އެކަންތައްތައް ހަނދާންނައްތައިލީއެވެ. އަދި اللهއީ، ހުރިހާކަމެއްގެ
މައްޗަށް ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧) އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާއެއްޗެއް الله ދެނެވަޑައިގެންވާކަން،
ކަލޭގެފާނު ނުދެކެވަޑައިގެންނެވީ ހެއްޔެވެ! ތިންމީހުން ޖަމާވެގެން
(ދެނެވަޑައިގެންވާ ގޮތުގައި) އެކަލާނގެ ހަތަރުވަނަ ބޭކަލާ ކަމުގައި ނުވާ
ސިއްރުސިއްރުން ނުދެކެވެއެވެ. އަދި ފަސްމީހުން ޖަމާވެގެން
(ދެނެވަޑައިގެންވާ ގޮތުގައި) އެކަލާނގެ ހަވަނަ ބޭކަލާ ކަމުގައި ނުވާ
ސިއްރުސިއްރުން ނުދެކެވެއެވެ. އަދި (ދެނެވަޑައިގެންވާ ގޮތުގައި) އެކަލާނގެ
އެއުރެންނާއެކު ވަޑައިގެންނުވާ ގޮތަކަށް، އެއުރެން ކުދި، ގިނަ
އަދަދަކުން ސިއްރުސިއްރުން ނުދެކެވެއެވެ. އަދި އެއުރެން
ކޮންތާކު ވިޔަސް ޤިޔާމަތްދުވަހުން އެއުރެން ކުރި
ޢަމަލުތަކުގެ ޚަބަރު ދެއްވާނެއެވެ. ހަޤީޤަތުގައި اللهއީ، ކޮންމެ ކަމެއް ދެނެވަޑައިގެންވާ
ކަލާނގެއެވެ.

(٨) ސިއްރުސިއްރުން ވާހަކަދެއްކުން ނަހީކުރެވިފައިވާ، އެއުރެންނަށް
ނަހީކުރެވުމުން، ކަމަކަށް އަލުން އެނބުރި ދާ މީހުން ކަލޭގެފާނު
ދެކެވަޑައިގެންނެވީ ހެއްޔެވެ! އަދި ފާފަވެރިވުމާއި އަދުއްވާތްތެރިވުމާއި
އަދި ރަސޫލާއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވުމުގައި އެއުރެން ސިއްރުސިއްރުން ވާހަކަދައްކައެވެ.
އަދި އެއުރެން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަންނަހިނދު އެއުރެން ކަލޭގެފާނަށް
ސަލާމްކިޔައެވެ، الله ކަލޭގެފާނަށް ސަލާމް ވިދާޅުވެއްވި ގޮތުގައި ނޫނެވެ.
އަދި އެއުރެންގެ ނަފްސުތަކުގައި ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން ބުނާބަސްތަކުގެ
ސަބަބުން އަހުރެމެންނަށް الله އަދަބު ނުދެއްވަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ!
(ވަގުތުން މަރުނުދެއްވަނީ ކީއްވެގެން) ނަރަކަ އެއުރެންނަށް ފުދެއެވެ. އެއުރެން
އެތަނަށް ވަދެ، އެތަނުގެ ހޫނުގައި ފިހޭނެއެވެ. ފަހެ، އެއީ އެނބުރިދާތަނަށް
ހާލުގައި ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ. ❦ މިއާޔަތުގައި ނަސްރާނީވެރިން
ޔަހޫދީންގެ ވާހަކައެވެ. މުނާފިޤުންގެ ކައިރިން ހިސާބުވާނަމަ،
މުއުމިނުންނާ ދިމާލަށް ނަބަދީގެން ރަނގަޅުގޮތަކަށް ހިތްހަމަޖެހުން އެއުރެން
އެއްވެ ސިއްރުން ވާހަކަދައްކައެވެ. އެކަން ކުރުމުން الله ނަހީ ކުރެއްވުމުންވެސް،
އެކަން ހުއްޓާނުލައެވެ. ދެން މުއުމިނުން ބާރުއަޅުއްވިއެވެ. އަދި
ރަވޮވެގެންވިއެވެ. އެއުރެން ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަރިހަށް އައިސް
ބުނާކަމުގައިވިއެވެ. "السَّامُ عَلَيْكَ" މާނައީ: "ކަލޭގެފާނަށް މަރުވޭ މަރު
ލިބިވާށެވެ." އެއީ السَّلامُ ގެ ބަދަލުގައެވެ. ބަދަލުގައި ދައްކާލިއެވެ. އަދި
ބޭކަލުން: މިފަދައިން ދެއްކެވުމުން. ދެން ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
އެއުރެންނަށް ރައްދުދެއްވަނީ "وَعَلَيْكُم" މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ
މައްޗަށްވެސް ވާށެވެ." މިފަދައިން ދެއްވާށެވެ. މުސްލިމުންނަށް "السَّلَامُ عَلَيْكُم"
ބުނެފިނަމަވެސް ރައްދުގައި ވިދާޅުވާނީ "وَعَلَيْكُم" މިފަދައިންނެވެ.

(٩) ❦ އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ސިއްރުން
ސިއްރުގައި ވާހަކަދައްކާއިރު، (ޔަހޫދީންނާއި މުނާފިޤުން ފަދައިން) ފާފަވެރިވުމާއި
އަދުއްވާތްތެރިވުމާއި އަދި ރަސޫލާއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވުމުގައި ސިއްރުން
ސިއްރު ވާހަކަ ނުދައްކާށެވެ! އަދި ހެޔޮކަމާއި ތަޤްވާގައި ސިއްރުން
ތިޔަބައިމީހުން ސިއްރުވާހަކަ ދައްކާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެ
ހަޟްރަތަށް އެއްކުރެވޭނެ اللهއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. ❦ ބުޚާރީއާއި
މުސްލިމު، އަދި އެހެނިހެން ބޭކަލުން رَحِمَهُمُ ٱللَّهُ އިބްނު މަސްޢޫދު
رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ. ރަސޫލު الله صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. «إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُوْنَ الثَّالِثِ فَإِنَّ ذَٰلِكَ
يُحْزِنُهُ» މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ތިންމީހުންވާނަމަ، ތިންވަނަ
މީހާ ދޫކޮށް ދެމީހުން ސިއްރުން ވާހަކަ ނުދައްކާށެވެ! އެއީ
އޭނާ ހިތާމަކުރުވާނެ ކަމެކެވެ."

(١٠) ❦ އީމާންވީ މީސްތަކުން ހިތާމަކުރުމުގެ ގޮތުން، ސިއްރުސިއްރުން ވާހަކަދެއްކުމަކީ
ޝައިޠާނާގެ ފަރާތުން ވާކަމެކެވެ. އަދި اللهގެ
އިޛުނަކާނުލައި، އެކަމުން އެއުރެންނަށް ގެއްލުމެއް
ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި މުއުމިނުން ތަވައްކަލުކުރާނީ اللهއަށް ތަވައްކަލުކުރާށެވެ. ❦

(١١) ❦ އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! މަޖްލިސްތަކުގައި ތަނަވަސްކުރޭ
ކަމަށް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެނަމަ (މަޖްލިސް)
ތަނަވަސްކޮށްދީބަލައްވާ! އެހެންވުން الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތަނަވަސްކޮށް
ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ތެދުވުމަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެނަމަ، ތެދު
ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވެބަލައްވާ! الله ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން
އީމާންވީ މީހުންނާއި ޢިލްމު ދެވިފައިވާ މީހުން ދަރަޖަތަކުން އުފުއްލަވާނެއެވެ.
اللهއީ، ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ޢަމަލުތަކަށް ހޭލުންތެރިވެވޮޑިގެންވާ
ކަލާނގެއެވެ. ❦ މިއީ ޞަޙާބީންނާއި ނަބިއްޔާގެ މަޖްލިސްގެ ވާހަކައެވެ.
ޝަރަފާއި ކޮޅު ތަނަވަސްކުރުމެއްގައި ހުއްދަކުރައްވާ. ކޮޅު ހުސްކޮށް
ދޫކުރުމާ ނޫން ނަމަވެސް ބޭބޭފުޅުން އެހެން ހިސާބަށް

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَٰجَيۡتُمُ ٱلرَّسُولَ فَقَدِّمُواْ بَيۡنَ يَدَيۡ نَجۡوَىٰكُمۡ
صَدَقَةٗۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ لَّكُمۡ وَأَطۡهَرُۚ فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ
(١٢) ءَأَشۡفَقۡتُمۡ أَن تُقَدِّمُواْ بَيۡنَ يَدَيۡ نَجۡوَىٰكُمۡ صَدَقَٰتٖۚ فَإِذۡ لَمۡ تَفۡعَلُواْ
وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيۡكُمۡ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ
وَرَسُولَهُۥۚ وَٱللَّهُ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ (١٣) ۞ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوۡاْ قَوۡمًا
غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مَّا هُم مِّنكُمۡ وَلَا مِنۡهُمۡ وَيَحۡلِفُونَ عَلَى ٱلۡكَذِبِ
وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ (١٤) أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمۡ عَذَابٗا شَدِيدًاۖ إِنَّهُمۡ سَآءَ مَا كَانُواْ
يَعۡمَلُونَ (١٥) ٱتَّخَذُوٓاْ أَيۡمَٰنَهُمۡ جُنَّةٗ فَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ فَلَهُمۡ
عَذَابٞ مُّهِينٞ (١٦) لَّن تُغۡنِيَ عَنۡهُمۡ أَمۡوَٰلُهُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ
شَيۡـًٔاۚ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ (١٧) يَوۡمَ يَبۡعَثُهُمُ
ٱللَّهُ جَمِيعٗا فَيَحۡلِفُونَ لَهُۥ كَمَا يَحۡلِفُونَ لَكُمۡۖ وَيَحۡسَبُونَ أَنَّهُمۡ عَلَىٰ شَيۡءٍۚ أَلَآ
إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡكَٰذِبُونَ (١٨) ٱسۡتَحۡوَذَ عَلَيۡهِمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ فَأَنسَىٰهُمۡ ذِكۡرَ
ٱللَّهِۚ أُوْلَٰٓئِكَ حِزۡبُ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ أَلَآ إِنَّ حِزۡبَ ٱلشَّيۡطَٰنِ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ
(١٩) إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ أُوْلَٰٓئِكَ فِي ٱلۡأَذَلِّينَ (٢٠)
كَتَبَ ٱللَّهُ لَأَغۡلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِيٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٞ (٢١)

އިރުޝާދުކޮށްދެއްވުން ބޭނުންވެވަޑައިގަންނަވާ މަޖިލިސްތަކުގައި އިސްލާމްދީނުގެ ބޮޑެތި ވާހަކަތަކާއި ނަސޭހަތްތައް އިއްވަވަމުން ގެންދަވައެވެ. ރަސޫލު الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘެއްގައި ވިދާޅުވިއެވެ. «لَا يُقِمِ الرَّجُلُ الرَّجُلَ مِنْ مَجْلِسِهِ ثُمَّ يَجْلِسُ فِيهِ وَلَكِنْ تَفَسَّحُوا وَتَوَسَّعُوا» މާނައީ: "އެއްވެސް މީހަކު އަނެއްމީހާ އިށީނދެގެންހުރި ތަނުން އޭނާ ތެދުކޮށްފައި އެތަނުގައި ނުއިށީނދޭށެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުން ޖާގަދީ ޖާގަ ފުޅާކުރާށެވެ."

(١٢) ﴿އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ރަސޫލާއާއި ސިއްރުވާހަކައެއް ދަންނަވަން ބޭނުންވެއްޖެނަމަ، އެވާހަކައެއް ދެންނެވުމުގެ ކުރިން ޞަދަގާތެއް ތަޤްދީމުކުރާށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަމުގައި ޠާހިރުކަން ބޮޑުވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން (ޞަދަގާތްދޭން ނުފެނިއްޖެނަމަ) ނުފެނުނުނަމަ، (ކަންނެތެވެ!) ފަހެ اللهއީ، ގަފޫރުވަންތަ ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ އިލާހު ކަލާނގެއެވެ.﴾

މުޖާހިދު رَحِمَهُ اللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "މިއާޔަތުގައިވާ އަމުރަކީ ދީނުގައި ފަރުޟުކޮށްދެއްވި އަމުރެކެވެ. ދެން އެއަމުރު (އަންނަނިވި އާޔަތުން) އެކަން މަންސޫޚުވިއެވެ."

(١٣) ﴿ސިއްރުވާހަކައަށް ކުރިން ޞަދަގާތްތައް ދިނުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ކަންބޮޑުވީހެއްޔެވެ! ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެކަން ނުކުރެވުނުނަމަވެސް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް الله ތައުބާގަބޫލުކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު ޤާއިމުކުރާށެވެ. އަދި ޒަކާތްދޭށެވެ. އަދި اللهއާއި އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! اللهއީ، ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ އަމަލުތަކާ ބެހޭގޮތުން މުޅިން ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.﴾

(١٤) ﴿الله އެބައިގެ މައްޗަށް ކޯފާލެއްވި މީހުންނާ، (އެބަހީ: ޔަހޫދީންނަށް) އެބައިމީހުންގެ ވާވެރިކަމާއި މީހުން (އެބަހީ: މުނާފިޤުން) ކަލޭގެފާނު ނުދެކެވަޑައިގަތީހެއްޔެވެ! އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ ބައެއްނޫނެވެ. އަދި އެއުރެންގެ ތެރެއިންވެސް ބައެއްނޫނެވެ. އަދި އެއުރެން ދޮގުގެ މައްޗަށް ދަނެތިބެ ހުވާކުރެއެވެ.﴾ އެބަހީ: މިމުނާފިޤުން ހަމަ ކަލޭގެފާނުން މުސްލިމުންނާއެކު ބޮޑު، ނަމަވެސް ޔަހޫދީންނަށް މުސްލިމުންގެ ސިއްރުތައް ހާމަކޮށްދިނުން ބޮޑު އެއުރެން ދޮގުހުވާކުރެއެވެ. އަދި މުނާފިޤުންނާމެދު އެއުރެން އާޚިރަތުގައި الله ވަޞްފުކުރައްވައެވެ. ﴿مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ﴾ މާނައީ: "އެދެމެދުގައި (އީމާންކަމާއި ކާފިރުކަމާ ދެމެދުގައި) ދިޔަދިޔަ ހުއްޓައެވެ. މިބަޔަކަށްވެސް ނޫނެވެ. އަދި އެބަޔަކަށްވެސް ނޫނެވެ. (އެބަހީ: މުއުމިނުންގެ ތެރޭގައިވެސް ނޫނެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ ތެރޭގައިވެސް ނޫނެވެ.)"

(١٥) ﴿الله އެއުރެންނަށް ގަދަފަދަވެގެންވާ ޢަޛާބެއް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ހަމަ އެއުރެން ކުރަމުންއައި ކަންތައް ނުބައިވެގެންވާ ކަމެވެ.﴾

(١٦) ﴿އެއުރެންގެ ހުވާތައް އެއުރެން ޑާލެއް ކަމުގައި ހަދައިގެން اللهގެ މަގުން ހުރަސްއަޅައިފިއެވެ. ފަހެ އެއުރެންނަށް ހުރީ، އިހާނަތްތެރިކަން ދެނިވި ޢަޛާބެކެވެ.﴾ އެބައިމީހުން ހުވާކުރަމުންދިޔައީ ދޮގުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކާ ރައްކާތެރިކަމުގެ ގޮތުގައެވެ. އެބައިމީހުންގެ ބަސްތަކުން މުސްލިމުން އިސްލާމްދީނުން ދުރުކުރިއެވެ.

(١٧) ﴿اللهގެ ޙަޟްރަތުން (ޢަޛާބު އަންނަހިނދު)، އެއުރެންގެ މުދަލާއި ދަރިން އެއުރެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް ކަމަކަށް ފުދުންތެރިކަމަކަށް ނުވާނެއެވެ! އެއުރެންނީ، ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެތަނުގައި އެއުރެން ދެމިތިބޭނެ ބަޔެކެވެ.﴾

(١٨) ﴿އެދުވަހަކީ الله އެއުރެން އެންމެން ދިރުއްވައިލައްވާ ދުވަހު، އެއުރެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުވާކުރާ ފަދައިން (ދުނިޔޭގައި) ހުވާކުރަމުން ދިޔަ ފަދައިން (ޤިޔާމަތްދުވަހު) އޭނާއަށް ހުވާކުރާނެއެވެ. އަދި ކަންތައްތަކުން އެއުރެން (ކޮންމެވެސް ހެޔޮކަމެއްގެ) މައްޗަށްވީ ކަމުގައި އެއުރެން ހީކުރެއެވެ. ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުވެރިން ހަމަ އެއުރެންނެވެ.﴾

(١٩) ﴿ޝައިޠާނާ އެއުރެންގެ މައްޗަށް ވެރިވެ، ފަހެ އެއުރެން اللهގެ ޛިކުރު ހަނދާންނެތްކޮށްލައިފިއެވެ. އެއުރެންނީ ޝައިޠާނާގެ ޖަމާޢަތެވެ. ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހަލާކުވާ ބަޔަކީ، ހަމަ ޝައިޠާނާގެ ޖަމާޢަތެވެ.﴾

(٢٠) ﴿ހަމަކަށަވަރުން اللهއާއި އޭނާގެ ރަސޫލާއާ ދެކޮޅުވެރިވާ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) އެއުރެންނީ (ދުނިޔޭގައާއި އާޚިރަތުގައި) އެންމެ ނިކަމެތި ބަޔަކަށްވާ މީހުންގެ ތެރޭގައި ވާނެއެވެ.﴾

(٢١) ﴿الله ކަނޑައަޅުއްވައި ލިޔުއްވައިފިއެވެ؛ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުން (އެއުރެންގެ ދުޝްމަނުން) ގަދަވެ ކުރިހޯދާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللهއީ ބާރުވެރިވަންތަ، ޢިއްޒަތްވަންތަ އިލާހެވެ.﴾

لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَـٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ حِزْبُ ٱللَّهِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

سُورَةُ الحَشْرِ

ترتيبها 59 — آياتها 24

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ مِن دِيَـٰرِهِمْ لِأَوَّلِ ٱلْحَشْرِ ۚ مَا ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا۟ ۖ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ حُصُونُهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَأَتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا۟ ۖ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ ۚ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِى ٱلْمُؤْمِنِينَ فَٱعْتَبِرُوا۟ يَـٰٓأُو۟لِى ٱلْأَبْصَـٰرِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَآ أَن كَتَبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمُ ٱلْجَلَآءَ لَعَذَّبَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ عَذَابُ ٱلنَّارِ ﴿٣﴾

﴿٢٢﴾ اللهއާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާބަޔަކު، اللهއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާ ދެކޮޅުވެރިވެބަޔަކާ (ދުޝްމަން ބަޔަކާއި) ލޯބިވާތީ ބައްދަލުވާނޭ ކާފިރުވާ ދުވަހަކުވެސްނުފެންނާނެއެވެ. އެބަޔަކު، އެމީހުންގެ މައިންބަފައިން ނުވަތަ އެމީހުންގެ ދަރިން ނުވަތަ އެމީހުންގެ އަޚުން ނުވަތަ އެމީހުންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. އެމީހުންނީ، އެއިލާހު އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އީމާންކަން ލިޔުއްވައި، އަދި އެކަލާނގެ ރޫޙަކުން (އެބަހީ: ނަސްރުދެއްވުމުގެ ވަޙީގެން) އެމީހުންނަށް ބާރުދެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގައިގެން ހުންނަ ސުވަރުގެތަކަށް އެމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އެތަންތަނުގައި ދެމިހުންނަބޭކަލުންގެގޮތުގައެވެ. އެމީހުން الله އެމީހުންނަށް ރުހިވޮޑިގެންފިއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ރުހިއްޖެއެވެ. އެމީހުންނީ اللهގެ ޖަމާޢަތެވެ. ދަންނާށެވެ! ކަށަވަރުންވެސް ކާމިޔާބުލިބިގެންވާ ބަޔަކީ، ހަމަ اللهގެ ޖަމާޢަތެވެ.

سُورَةُ الحَشْرِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿١﴾ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ އެއްޗެއް اللهއަށް ތަސްބީޙަކިޔައެވެ. އެކަލާނގެ ޢަޒީޒުވަންތަ، ޙިކުމަތްތެރި އިލާހެވެ.

﴿٢﴾ އެއީ، އަހުލުކިތާބީންގެ ތެރެއިން ކާފިރުވީމީހުން އެމީހުންގެ ގެދޮރުން، ފުރަތަމަ އެއްވުމުގެ ދުވަހު ނެރުއްވި އިލާހެވެ. އެމީހުން (މަދީނާއިން) ނިކުންނާނޭކަމަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ހީއެއްނުކުރުމުއެވެ. އެމީހުން ހީކުރީ އެމީހުންގެ ކިއްލާތައް اللهގެ ކިބައިން މަނާކުރާ ހިފެހެއްޓޭނޭކަމަށް ފުދޭނެކަމަށެވެ. އަދި އެއިލާހު އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވެއްދެވިއެވެ. އެމީހުން ގެތައް އެމީހުންގެ އަތްތަކުންނާއި، މުއުމިނުންގެ އަތްތަކުންވެސް ހަލާކުކުރަނީއެވެ. އޭ ބުއްދީގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އިބުރަތްލިބިގަންނަހުށިކަމެވެ. މުޢާހަދާގައި ނުހިފެހެއްޓުނުގެން އެބަސް: ޔަހޫދީންގެ ދެބައިވަރުގެކާއްދާ ބަނީއްނަޟީރު ޤަބީލާގެ މީހުންގެ ވާހަކައެވެ. ހިޖުރައިގެ ފަހުން އެމީހުން ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާ ކުރި ޢަހުދުކުރެވުނު އުވާލައި ޚިޔާނާތްތެރިވެ މުޝްރިކުންނާއި އެއްބައިވެރިވިއެވެ. ދެންފަހެ ރަސޫލު الله صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އެމީހުންގެ އަތުން ހިސާރުކުރެއްވުމުން މަދީނާއިން ބޭރުވުމަށް އެއްބަސްވެ ފައިބައިދިޔުމުން ތަނުތަނުން ބަސްދުކުރެއްވި ހިފެހެއްޓެވިއެވެ.

﴿٣﴾ ދެން ބޭރުކޮށްލެއްވުން الله އެމީހުންގެ މައްޗަށް ލިޔުއްވާފައިނުވާނަމަ، ހަމަ ކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް މިދުނިޔޭގައި އަދަބު ދެއްވައިފީހެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި ނަރަކައިގެ އަދަބު އެމީހުންނަށް ހުށީއެވެ.

﴿٤﴾ އެއީ ކަށަވަރުންވެސް އެމީހުން اللهއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާ ދެކޮޅުވެރިވި ކަމުގެސަބަބުންނެވެ. އަދި اللهއާ ދެކޮޅުވެރިވާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ ކަށަވަރުންވެސް اللهއީ އަދަބުދެއްވުމުގައި ގަދަފަދަވަންތަ އިލާހެވެ.

﴿٥﴾ ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑާލި ގަހުން ލީނާ ކާށިގަސްތަކެއް ނުވަތަ އެގަސްތަކުގެ މުރަކަތަކުގެ މަތީގައި ހުރުމަށް ދޫކުރި ކާށިގަސްތަކެއްވެސް، ހަމަ اللهގެ އިޒުނަފުޅާއެކުގައެވެ. އަދި ފާސިޤުވީމީހުން ދެރަކަން ނިކަމެތިކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ބަނީއްނަޟީރު ޤަބީލާގެ ހިސާރުކުރި ދުވަހު މުސްލިމުންގެ ބައެއްބޭކަލުން ކާފިރުން ހިތްދަތިކުރުމަށްޓަކައި އެމީހުންގެ ކާށިގަސްތައް ކަނޑާލުމަށް ދިޔައެވެ. އަނެއް ބައިބޭކަލުން ވިދާޅުވީ: "މިކަމަކީ ފަސާދައެއް ނޫންހޭ؟" ކަމާބެހޭ ވަޙީ ބާވައިލެއްވުމުން ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާއި މުއުމިނުންނަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. "ކާފިރުންނަށް ހިތްދަތިކުރުމަށް ކާށިގަސް ކަނޑާލުމަކީ ކޮން ފަސާދައެއް؟ ކާށިގަސްތައް ދޫކޮށްލުމަކީ ކޮން ބަރަކާތެއް؟"

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۖ وَمَن يُشَآقِّ ٱللَّهَ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ
ٱلْعِقَابِ (٤) مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَآئِمَةً
عَلَىٰٓ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيُخْزِىَ ٱلْفَٰسِقِينَ (٥) وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ
عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْهُمْ فَمَآ أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ
وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُۥ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ
قَدِيرٌ (٦) مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ
دُولَةًۢ بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ ۚ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا
نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ (٧)
لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَٰجِرِينَ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِمْ وَأَمْوَٰلِهِمْ
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ
هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ (٨) وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ وَٱلْإِيمَٰنَ مِن قَبْلِهِمْ
يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ حَاجَةً
مِّمَّآ أُوتُوا۟ وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ
وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ (٩)

އެކަން ވަރަށް ބޮޑުވެއްޖެއެވެ. އެއަށްފަހު މުއުމިނުންނަށް ތަސައްލީއެއްގެ ގޮތުން މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.

(٦) ﴿ އަދި ﷲ އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއަށް އެއުރެންގެ ކިބައިން ފައިއުގެ ގޮތުގައި ދެއްވި މުދާ ހޯދުމަށްޓަކައި، ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އަސްއެއްވެސް ޖަމަލެއްވެސް ދުއްވާފައެއް ނުވެއެވެ. އެހެނެއްކަމަކު ﷲ އިރާދަކުރައްވާ ބައެއްގެ މައްޗަށް އެއިލާހުގެ ރަސޫލުންނަށް ބާރުވެރިކަން ދެއްވައެވެ. އަދި ﷲއީ، އެންމެހައި ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ އިލާހެވެ. ﴾

(٧) ﴿ ﷲ އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއަށް ރަށްރަށުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން ފައިއުގެގޮތުގައި ދެއްވައިފި މުދަލެއްވިޔަސް ﷲއަށާއި (އެބަހީ: އެއިލާހު ކަނޑައެޅުއްވި ފަރާތްތަކަށާއި) ރަސޫލާއަށާއި (އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތްތިމާގެ ބޭފުޅުންނަށާއި) ޔަތީމުކުދިންނަށާއި މިސްކީނުންނަށާއި އަދި (ހާލުގައިޖެހިފައިވާ) ދަތުރުވެރިންނަށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މުއްސަނދިންގެ އަތްމަތީގައި އެކަނި ދައުރުކުރާ މުދަލަކަށް ނުވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ރަސޫލާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެނެސްދެއްވާ އެއްޗެއްގައި ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ހިފާށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަހީކުރެއްވި އެއްޗަކުން ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގެން ހުރޭށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ﷲއަށް ތަޤުވާވެރިވާށެވެ. ކަށަވަރުންވެސް ﷲއީ، އިޤާބުގައި ގަދަފަދަވަންތަ އިލާހެވެ. ﴾ މިއާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވަނީ ފައިއުމުދާ ޚަރަދުވާ ފަރާތްތަކެވެ. فَيْءَ އަކީ: ހަނގުރާމަކުރުމަކާނުލައި ލިބޭ ރަށްރަށުން ލިބޭ މުދަލެވެ. އެމުދާވީ މުސްލިމުންގެ މަސައްކަތަކާނުލައި ކާފިރުންގެ ކިބައިން ލިބުނު މުދަލެވެ. މިއާޔަތް ނާޒިލުވީ ބަނޫނަޟީރުގެ މުދަލާ ބެހޭގޮތުންނެވެ. އެމުދަލުގައި ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް ޚާއްޞަ ބައިވެރިކަމެއް ލިބިވަޑައިގެންނެވެ. މިއާޔަތުގައިވާ ذِي الْقُرْبَىٰ ގެ މުރާދަކީ: ބަނޫހާޝިމާއި ބަނޫމުއްޠަލިބުގެ ފަރާތްތަކެވެ. ބޭފުޅުންނެވެ. އަދި ބަނޫނައުފަލާއި ބަނޫޢަބްދުއްޝަމްސް ފަދަ މީހުންނަށް ޙައްޤެއް ނުވެއެވެ.

(٨) ﴿ އެއުރެންގެ ގެދޮރުން ނެރެވި، އަދި އެއުރެންގެ މުދަލުން ދުރުކުރެވުނު ފަޤީރު މުހާޖިރުންނަށް (އެފައިއުމުދަލުގައި) ޙައްޤުވެއެވެ. އެއުރެނީ ﷲގެ ރިޟާ ފަޟްލުވެރިކަމާއި ރުއްސެވުން އެދޭ ބަޔެކެވެ. އަދި ﷲއާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއަށް ނަޞްރުދޭ ބަޔަކަށެވެ. ތެދުވެރިންނީ ހަމަ އެއުރެންނެވެ. ﴾

(٩) ﴿ އަދި މުހާޖިރުންގެ ކުރިން (މަދީނާގައި) ވަޠަންވެރިވެ، އީމާންކަމުގައި ޘާބިތުވެ ތިއްބެވި އަންސާރުން އެއުރެންގެ ގާތަށް ހިޖުރަކޮށް އައި ބަޔަކުންނާ ލޯބިވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ދެވުނު އެއްޗަކަށް އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި އެއްވެސް ބޭނުމެއް (އެބަހީ: ހިތްބަރުވުމެއް) ނުވެއެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް ބޭނުންތެރިކަން ބޮޑުވިނަމަވެސް އެއުރެންގެ އަމިއްލަ ނަފުސުތަކަށްވުރެ އެބޭފުޅުންނަށް އިސްކަންދެއެވެ. އަދި މީހެއްގެ ނަފްސުގެ ދަހިވެތިކަމުން ސަލާމަތްވެއްޖެ މީހާ (ދުރުކުރެވުނު!) ފަހެ ކާމިޔާބުވެގެންވާ މީހުންނީ ހަމަ އެއުރެންނެވެ. ﴾

(١٠) ﴿ އަދި އެބޭފުޅުންގެ ފަހުން އައި މީހުން (އަޚުއްވަތުގައި ބުނާ ބަޔަކު) ދަންނަވައެވެ. އަހަރެމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ! އަހަރެމެންނަށާއި އަދި އީމާންކަމުގައި އަހަރެމެންނަށްވުރެ އިސްވެ އަހަރެމެންގެ އަޚުންނަށް ފާފަފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށް އަހަރެމެންގެ ހިތްތަކުގައި ރުޅިވެރިކަމެއް ނުލައްވާނދޭވެ! އަހަރެމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ! ކަށަވަރުންވެސް ތިބާއީ ނުހަނު އޯގާވަންތަ، ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ އިލާހެވެ. ﴾ ފަހެ އަންނަ ޒަމާނުގެ ހުރިހާ މުސްލިމުންނަށްވެސް ޝަރީޢަތުގެ ފިޤުހީ އަޙްކާމުތަކާއި ތާރީޚީ ކަންކަމުގެ ދަރުސް ބަޔާންކޮށްދެއްވާ މިއާޔަތުގައި އެބޭފުޅުންގެ ދިރިއުޅުމުގައި ހުރި ދުޢާތަކާއި ރަނގަޅު ބާރުއަޅާފައިވާ މިސާލު، ދިނުން ބާރުގެ މުޢާމަލާތުގެ މިސާލެވެ.

وَٱلَّذِينَ جَآءُو مِنۢ بَعۡدِهِمۡ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱغۡفِرۡ لَنَا
وَلِإِخۡوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا بِٱلۡإِيمَٰنِ وَلَا تَجۡعَلۡ فِي قُلُوبِنَا
غِلّٗا لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٞ رَّحِيمٌ (١٠) ۞ أَلَمۡ تَرَ إِلَى
ٱلَّذِينَ نَافَقُواْ يَقُولُونَ لِإِخۡوَٰنِهِمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ
ٱلۡكِتَٰبِ لَئِنۡ أُخۡرِجۡتُمۡ لَنَخۡرُجَنَّ مَعَكُمۡ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمۡ
أَحَدًا أَبَدٗا وَإِن قُوتِلۡتُمۡ لَنَنصُرَنَّكُمۡ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّهُمۡ لَكَٰذِبُونَ
(١١) لَئِنۡ أُخۡرِجُواْ لَا يَخۡرُجُونَ مَعَهُمۡ وَلَئِن قُوتِلُواْ لَا يَنصُرُونَهُمۡ
وَلَئِن نَّصَرُوهُمۡ لَيُوَلُّنَّ ٱلۡأَدۡبَٰرَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ (١٢)
لَأَنتُمۡ أَشَدُّ رَهۡبَةٗ فِي صُدُورِهِم مِّنَ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَوۡمٞ
لَّا يَفۡقَهُونَ (١٣) لَا يُقَٰتِلُونَكُمۡ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرٗى
مُّحَصَّنَةٍ أَوۡ مِن وَرَآءِ جُدُرِۭۚ بَأۡسُهُم بَيۡنَهُمۡ شَدِيدٞۚ تَحۡسَبُهُمۡ
جَمِيعٗا وَقُلُوبُهُمۡ شَتَّىٰۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَوۡمٞ لَّا يَعۡقِلُونَ (١٤)
كَمَثَلِ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ قَرِيبٗاۖ ذَاقُواْ وَبَالَ أَمۡرِهِمۡ وَلَهُمۡ عَذَابٌ
أَلِيمٞ (١٥) كَمَثَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ إِذۡ قَالَ لِلۡإِنسَٰنِ ٱكۡفُرۡ فَلَمَّا كَفَرَ
قَالَ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّنكَ إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلۡعَٰلَمِينَ (١٦)

(١١) މުނާފިޤުވީމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިނުގަންނަވަނީ ހެއްޔެވެ!
އަހުލުކިތާބުންކުރެ ކާފިރުވެގެންވީ އެއުރެންގެ އަޚުންނަށް އެއުރެން
ބުނެތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން (މަދީނާއިން) ނެރެވިއްޖެނަމަ، ހަމަ
ކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނާއެކު އަހަރެމެންވެސް ނުކުންނާނަމެވެ.
ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ދުވަހަކުވެސް އެއްވެސް މީހަކަށް ތިމަންމެން
ކިޔަމަނެއް ނުވާނަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް
ހަނގުރާމަކުރެވިއްޖެނަމަ، ހަމަ ކަށަވަރުން، ތިމަންމެން
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަޞްރުދޭނަމެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން އެއުރެންނީ،
ދޮގުވެރިންކަމަށް الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. މިއާޔަތުގައިވާ
މުނާފިޤުންނަކީ، ޢަބްދު الله ބިން އުބައްޔުއާއި އޭނާގެ އެކުވެރިންނެވެ.
އެބައިމީހުން ބަނީއަންނަޟީރު ވަންހަނައިގެ މީހުންގެ ގާތަށް ބަހައްޓަވާފައި
އެއުރެންނަށް ހިތްވަރުދީ، ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ އާއި ދެކޮޅަށް
ޤާބިލުވުމަށް ބާރުދީ އެކަމުން ހިތްވަރުކުރުމުގެނެވެ. ނަމަވެސް
އެބައިމީހުންގެ އެބަސްތައް الله ދޮގުކުރައްވައިފިއެވެ.

(١٢) ކަށަވަރުންވެސް އެއުރެން (މަދީނާއިން) ނެރެވިއްޖެނަމަ،
އެއުރެންނާއެކު (އެބަހީ: ޔަހޫދީންނާއެކު) އެބައިމީހުންނެއް (އެބަހީ:
މުނާފިޤުންނެއް) ނުނިކުންނާނެތެވެ. އަދި ހަމަ އެއުރެންނާ
ހަނގުރާމަކުރެވިއްޖެނަމަ، އެއުރެންނަކަށް އެބައިމީހުން ނަޞްރުދީފައެއް
ނުދޭނެތެވެ. އަދި ހަމަ އެއުރެންނަށް ނަޞްރުދިނުމަށް ނުކުތުމަސް
އެބައިމީހުން (ހަނގުރާމައިން ބަލިވެފައިވާ ބާރު) ފުރަގަސްދީ
ފިލަންދުވާނޭކަން ކަށަވަރެވެ. ދެން އެއުރެންނަކަށް (އެއްވެސް
ފަރާތަކުން) ނަޞްރެއް ނުލިބޭނެތެވެ. ކަންވީވެސް އެހެންނެވެ. އެހެނީ
ހަމަ ކަށަވަރުން ޔަހޫދީންގެތެރެއިން ބަނީއަންނަޟީރު ވަންހަނައީ
މީހުންނާއި ދެންފަށް އެބައިމީހުންނަށްދީ ބަހަށް މަދީނާއިން
ނެރުނުއިރު މުނާފިޤުންނެއް ނުނިކުތެވެ. އަދި ޔަހޫދީންގެތެރެއިން
ހަނގުރާމަކުރުމުން ބަނޫޤުރައިޡާ ވަންހަނައިގެ މީހުންނާއި ޚައިބަރުގެ
އަހުލުވެރިންނަކަށް އެބައިމީހުން ނަޞްރުދީފައެއް ނުދިނެވެ.

(١٣) އެބައިމީހުންގެ (އެބަހީ: މުނާފިޤުންގެ ނުވަތަ ޔަހޫދީންގެ)
ހިތްތެރޭގައި اللهއަށް އޮންނަ ބިރުވެރިކަމަށްވުރެ ތިޔަބައިމީހުންދެކެ
ގަންނަ ބިރު މާގަދަކަން ކަށަވަރެވެ. އެއީ ހަމަ އެބައިމީހުންނީ
ނުވިސްނާ ބައެއްކަމުގައި ވާތީއެވެ.

(١٤) ރައްކާތެރި ކުރެވިފައިވާ ރަށްތަކެއްގައި ވިޔަސް ނުވަތަ
ފާރުތަކުގެ ނިވައިގައި ވިޔަސް މެނުވީ، އެބައިމީހުން އެކުވެގެން
ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމައެއް ނުކުރާނެތެވެ. އެބައިމީހުންގެ މެދުގައިވާ
ދުޝްމަނުކަން ގަދަވެގެންވެއެވެ. ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުން
އެކަތިގަނޑެއްކަމުގައި ހިތަށްއަރުވަނިސް، އެއުރެންގެ ހިތްތައްވަނީ
ބައިބައިވެގެންނެވެ. އެއީ ހަމަ އެބައިމީހުންނީ، ބުއްދިނުހުރި
ބައެއްކަމުގައި ވާތީއެވެ.

(١٥) ދާދިކުރިއަކު ޒަމާނެއްގައި އެބައިމީހުންނަށްވުރެ ކުރިން
އުޅުނުމީހުން (އެބަހީ: ބަދުރުގެ މުޝްރިކުން) ފަދައިންނެވެ. އެބައިމީހުން
ކުރިކަންތަކުގެ (އެބަހީ: ކާފިރުވުމުގެ) ނުބައިނިމުމުގެ ރަހަ އެބައިމީހުން
ލިބިއްޖެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި އަޒާބެއްވެއެވެ.

(١٦) (ޔަހޫދީންނާއި މުނާފިޤުންގެ މިސާލަކީ) ޝައިޠާނާގެ މިސާލެވެ.
ކާފިރު ވާށޭ [illegible] އިންސާނާއަށް ބުނިހިނދު (ކާފިރުވީމާ!) ދެން
އޭނާ ކާފިރުވުމުން ދެން [illegible] ބުނެއެވެ. ކަށަވަރުންވެސް
އަހަރެންވަނީ ތިބާގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންނެވެ. ޢާލަމްތަކުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ،
اللهއަށް އަހަރެން ހަމަ ބިރުގަންނަމެވެ.

(١٧) ފަހެ އެ ދެފަރާތުގެ (އެބަހީ: ޝައިޠާނާއާއި [illegible] ކާފިރު
އިންސާނާގެ) ނިމުމަކީ، ކަށަވަރުންވެސް އެދެބަޔާ ނަރަކައިގައިވުމެވެ.
އެތާނގައި އެބައިމީހުން ދެމިހުންނާނޭގޮތުގައެވެ. އަދި އެއީ އަނިޔާވެރިންގެ
ޖަޒާއެވެ.

١٨ ﴿އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ﷲއަށް
ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ކޮންމެ ނަފްސެއްވެސް މާދަމާއަށްޓަކައި (އެބަހީ:
ޤިޔާމަތްދުވަހަށްޓަކައި) އިސްކުރި އަމަލެއް ބަލާނީކަމެވެ! އަދި
ތިޔަބައިމީހުން ﷲއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ހަގީގަތުގައި ﷲއީ
ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ އަމަލުތަކުގެ ސިއްރުވެސް ޚަބަރު ދެނެވޮޑިގެންވާ
އިލާހެވެ.﴾

١٩ ﴿އަދި ﷲގެ ޒިކުރު ހަނދުމަނައްތައިލި މީހުން (ފަދަ ނުވާށެވެ!)
އެއުރެން ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ނުވާހުށިކަމެވެ. ފަހެ ﷲ އެއުރެންގެ
ނަފްސުތަކުގެ ކަމިން، އެއުރެން ހަނދުމަނުކުރުއްވައިލެއްވިއެވެ. އެއުރެންނީ
ހަމަ ފާސިޤުންނެވެ.﴾

٢٠ ﴿ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނާއި ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން
ހަމަހަމައެއް ނުވާނެތެވެ. ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނީ ހަމަ ދިނުނަވައި
ކާމިޔާބުވެވުނު މީހުންނެވެ.﴾

٢١ ﴿ތިމަންއިލާހު މިއަތުރަ ފަރުބަދައަކަށް މިޤުރުއާން
ބާވައިލެއްވިނަމަ، އެފަރުބަދަ ﷲއަށް ބިރުވެތިވުމުގެ ސަބަބުން
ފޮޅިފޮޅިގެންދާތީ، ކަނޑަނޑުވެ ބިރުވެތިވެގެން ފެނިދާނެއެވެ. އަދި
މީސްތަކުން ނަސޭހަތް ހޯދުމަށްޓަކައި ތިމަންއިލާހު އެ މިސާލުތައް ޖައްސަވަނީ އެއުރެން
ފިކުރުކުރުމަށެވެ.﴾

٢٢ ﴿އެއިލާހީ ﷲއެވެ. އެއީ އެއިލާހު ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި
އަޅުކަންވާ އެހެން އިލާހަކު ނުވާ އިލާހެވެ. ފޮރުވިގެންވާ ކަމާއި
ފާޅުވެގެންވާ ކަމެއް ވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެއިލާހީ
ރަޙްމާންވަންތަ، ރަޙީމްވަންތަ އިލާހެވެ.﴾

٢٣ ﴿އެއިލާހީ ﷲއެވެ. އެއީ އެއިލާހު ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި
އަޅުކަންވާ އެހެން އިލާހަކު ނުވާ އިލާހެވެ. އެންމެހައި ވެރިކަމާ
މިލްކުވެރިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެންމެހައި އުނިކަމަކުން ޠާހިރުވެވޮޑިގެންވާ
އިލާހެވެ. އެންމެހައި އައިބުތަކުން ސަލާމަތްވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.
ތެދުކުރައްވައި، އަމާންކަންދެއްވާ އިލާހެވެ. އަޅުތަކުންގެ އަމަލުތަކަށް
ހެކިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އިޒްޒަތްވަންތަ އިލާހެވެ. ޖައްބާރުވަންތަ އިލާހެވެ.
ކިބްރިޔާވަންތަ އިލާހެވެ. އެއުރެން ޝަރީކުކުރާ ތަކެތިން ﷲ
ހުސްޠާހިރުވެވޮޑިގެންވެއެވެ.﴾

٢٤ ﴿އެއިލާހީ ﷲއެވެ. އެންމެހައި ތަކެއްޗެއް ޚަލްޤުކުރެއްވި އިލާހެވެ.
ނެތުމުގެތެރެއިން ތަކެތި ހެއްދެވި އިލާހެވެ. ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ސިފަ
ތަފާތު ސޫރަތަކަށް އުފައްދަވާ އިލާހެވެ. އެންމެ ރިވެތި އިސްމުފުޅުތައްވަނީ
އެއިލާހަށެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެއްޗެއް އެއިލާހަށް
ތަސްބީޙަ ދަންނަވައެވެ. އަދި އެއިލާހީ އިޒްޒަތްވަންތަ، ޙިކްމަތްވަންތަ
އިލާހެވެ.﴾

فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ أَنَّهُمَا فِي ٱلنَّارِ خَٰلِدَيْنِ فِيهَاۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُاْ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَلۡتَنظُرۡ
نَفۡسٞ مَّا قَدَّمَتۡ لِغَدٖۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ
﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ نَسُواْ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمۡ أَنفُسَهُمۡۚ أُوْلَٰٓئِكَ
هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا يَسۡتَوِيٓ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ وَأَصۡحَٰبُ
ٱلۡجَنَّةِۚ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ لَوۡ أَنزَلۡنَا هَٰذَا
ٱلۡقُرۡءَانَ عَلَىٰ جَبَلٖ لَّرَأَيۡتَهُۥ خَٰشِعٗا مُّتَصَدِّعٗا مِّنۡ خَشۡيَةِ
ٱللَّهِۚ وَتِلۡكَ ٱلۡأَمۡثَٰلُ نَضۡرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ
﴿٢١﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِۖ
هُوَ ٱلرَّحۡمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ
ٱلۡمَلِكُ ٱلۡقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلۡمُؤۡمِنُ ٱلۡمُهَيۡمِنُ ٱلۡعَزِيزُ
ٱلۡجَبَّارُ ٱلۡمُتَكَبِّرُۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشۡرِكُونَ
﴿٢٣﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلۡخَٰلِقُ ٱلۡبَارِئُ ٱلۡمُصَوِّرُۖ لَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰۚ
يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

ترتيبها 60 — سُورَةُ المُمْتَحنَة — آياتها 13

سُورَةُ الْمُمْتَحِنَةِ

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

١ ﴿އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން
ނިކުމެވުމަށްވެސް ތިމަންއިލާހުގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށް، ތިމަންއިލާހުގެ
ރިޟާ ހޯދުމަށް ނުކުމެގެންނަމަ، ތިމަންއިލާހުގެ ދުޝްމަނުންނާއި
ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޝްމަނުން ވާގިވެރިންގެ ގޮތުގައި ނުހިފާށެވެ!
ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނާ ލޯބިން މިތުރުކަން ބަދަލުކުރަމުން އަދި އެއުރެންނަށް
އެއުރެން ޙައްޤުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އައިސްފައިވާ ދީނަށް، ކާފަރުވެއްޖެ
(ނަބިއްޔާގެ ރަސޫލާ) ތިޔަބައިމީހުން އެއުރެންނަށް ސިއްރުން ލޯތްބެއްދެއެވެ.
ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ﷲއަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާކަމަށްޓަކައި،
އެއުރެން ރަސޫލާއާއި ތިޔަބައިމީހުން ނެރުނީ ބާރުފުޅަށްޓަކައެވެ. ތިޔަބައި
އެކުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުން އެއުރެންނަށް ސިއްރު
(ރަސޫލާގެ) ޚަބަރުތައް ފޮނުވަމުދެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ވާގިދިނުމާއި ކަމަކު
ފަރާތަށް، ކަމެއް ތިމަންއިލާހު ދަނީ ދެނެވޮޑިގެންވެމެވެ. އަދި
ތިޔަބައިމީހުންގެތެރެއިން ފަރަކު ނަމަ، އެކަން ކޮށްފިމީހުނަށް ވީއެވެ.
ސީދާމަގުން ފުރަ ގެއްލިއްޖެ މީހެކެވެ.﴾ މުމްތަޙިނަތު
ބާވައިލެވުނީ ޙާޠިބު ބިން އަބީ ބަލްތަޢާ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُ އާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمۡ أَوۡلِيَآءَ تُلۡقُونَ
إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَقَدۡ كَفَرُواْ بِمَا جَآءَكُم مِّنَ ٱلۡحَقِّ يُخۡرِجُونَ ٱلرَّسُولَ
وَإِيَّاكُمۡ أَن تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ رَبِّكُمۡ إِن كُنتُمۡ خَرَجۡتُمۡ جِهَٰدٗا فِي سَبِيلِي
وَٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِيۚ تُسِرُّونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَأَنَا۠ أَعۡلَمُ بِمَآ أَخۡفَيۡتُمۡ
وَمَآ أَعۡلَنتُمۡۚ وَمَن يَفۡعَلۡهُ مِنكُمۡ فَقَدۡ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ① إِن
يَثۡقَفُوكُمۡ يَكُونُواْ لَكُمۡ أَعۡدَآءٗ وَيَبۡسُطُوٓاْ إِلَيۡكُمۡ أَيۡدِيَهُمۡ وَأَلۡسِنَتَهُم
بِٱلسُّوٓءِ وَوَدُّواْ لَوۡ تَكۡفُرُونَ ② لَن تَنفَعَكُمۡ أَرۡحَامُكُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُكُمۡۚ
يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَفۡصِلُ بَيۡنَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ③ قَدۡ
كَانَتۡ لَكُمۡ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ فِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذۡ قَالُواْ لِقَوۡمِهِمۡ
إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرۡنَا بِكُمۡ وَبَدَا بَيۡنَنَا
وَبَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةُ وَٱلۡبَغۡضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥٓ إِلَّا
قَوۡلَ إِبۡرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسۡتَغۡفِرَنَّ لَكَ وَمَآ أَمۡلِكُ لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَيۡءٖۖ
رَّبَّنَا عَلَيۡكَ تَوَكَّلۡنَا وَإِلَيۡكَ أَنَبۡنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ ④ رَبَّنَا لَا تَجۡعَلۡنَا
فِتۡنَةٗ لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ وَٱغۡفِرۡ لَنَا رَبَّنَآۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ⑤

އެއީ މައްކާ ފަތަޙަކުރެއްވުމަށް ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ވަޑައިގެންނެވީ ޒަމާނު އެންގެވުމަށް، ޙާޠިބުގެ ފުޅު މައްކާގެ މުޝްރިކުންނަށް ސިޓީއެއްލިޔުއް ފޮނުއްވުމާއި ގުޅިގެންނެވެ. ކާފިރުންނާއި އެއްވެސްގޮތަކުން މުވާލާތްވެރިން ހެއްދެވުން ނަހީކުރައްވާ މިއާޔަތް ނާޒިލުވެފައިވަނީ. مُوَالاَةُ ކުރުމަކީ، ގާތްކުރުމާއި ބަހައި ލޯބިވާ ނަޞްރުދިނުމާއި ވާގޮތްކުރުމެވެ.

② ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެއުރެންނަށް ގަދަވެވިއްޖެނަމަ، އެއުރެންނަކީ ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅު ޢަދުއްވެރިން ކަމުގައެވެ. އަދި އެއުރެންގެ އަތްތަކާއި ދޫތައް ނުބައިގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ދިއްކުރާނެތެވެ. (އެބަހީ: ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާނެ ގޯސްބަސްބުނާނެއެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވުމަށްޓަކައި ހިތައި އެއުރެން އެދެމުން އުޅެނީއެވެ.

③ ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަންފާއެއް ނުކުރާނެތެވެ. ޤިޔާމަތްދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި އެކަލާނގެ ނިޔާކުރައްވާނެއެވެ. ﷲއީ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ އަމަލުތައް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.

④ އިބްރާހީމުގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވި ބޭކަލުންގައި ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވިއްޔެވެ ކަށަވަރުވެއެވެ. (އެއީ) އެއުރެންގެ ޤައުމަށް އެއުރެން ބުނިހިނދެވެ. ކަށަވަރުންވެސް ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުން ﷲ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން ތިމަންމެން ބަރީއަވެގެންވަމުއެވެ. ތިމަންމެން ތިޔަބައިމީހުންނާ (އެބަހީ: ކާފިރުންގެ ދީނާ) ދުރުވެގެންވަނީމުއެވެ. ތިމަންމެންނާއި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދުގައި އަދާވާތްތެރިކަމާއި ރުޅިވެރިކަންވެސް އަބަދަށްޓަކައި ފާޅުވެގެންނެވެ. (އެއީ) އެކަނި އެއްކަލާނގެކަމުގައި، ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް އީމާންވެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ. އިބްރާހީމުގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަފުޅަށް ވިދާޅުވި ބަސްފުޅު ފިޔަވައެވެ. ހަމަ ކަލޭފާނަށްޓަކައި ތިމަން ފާފަފުއްސެވުން އެދޭނަމެވެ. (ނަމަވެސް ކަލޭއަށް) ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުން ކަންތައްތަކުން ތިމަންނަށް މިލްކުވެރިވެވޭކަށް ނުވެވޭ. އޭ އަހަރެމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ! ކަލޭހަށް އިތުބާރުކޮށް އަހަރެމެން ތަވައްކަލްކުރީމުއެވެ. އަދި ކަލޭހަށް އިނާބަތްވެ އަހަރެމެން ރުޖޫޢަވީމެވެ، އަދި ފައްސަވައިދެއްވާ ރުޖޫޢަވާން ޖެހެނީ ކަލޭހަށެވެ.

⑤ އޭ އަހަރެމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ! ކާފިރުވި މީހުންނަށް ފިތުނައެއްކަމުގައި އަހަރެމެން ނުލައްވާނދޭވެ! އޭ އަހަރެމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ! އަދި އަހަރެމެންނަށް ފާފަފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! ކަށަވަރުން ކަލޭ ހަމަ އިއްޒަތްތެރި ވެވޮޑިގެންވާ، ޙިކުމަތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.

⑥ ހަމަ ކަށަވަރުން އެބޭކަލުންގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތި ނަމޫނާއެއްވެއެވެ. އެއީ ﷲ އާއި އާޚިރަތްދުވަހަށް އުންމީދުކުރާމީހާއަށެވެ. އަދި ފުރަގަސްދީފި މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ ހަމަ މުސްތަޣްނީވެވޮޑިގެންވާ، ޙަމްދުލިބިވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.

⑦ އެއުރެންކުރެ ތިޔަބައިމީހުން ޢަދާވާތްތެރިވި މީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދުގައި (އިސްލާމްވުމުގެ ސަބަބުން)، ލޯބިކަން އުފެއްދެވުން ﷲ ކުރައްވާނެތެވެ! އަދި ﷲ އީ ޤުދުރަތްވެރިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި ﷲ އީ ފާފަފުއްސަވާ ރަޙީމުވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވަނީ މުސްލިމުންނާއި މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ ވާހަކައެވެ. މައްކާ ފަތަޙަކުރެއްވުމުން، އެމީހުންގެތެރެއިން ބޮޑުބަޔަކު ރަސޫލާގެއަރިހުގައި އިސްލާމްވިއެވެ. އެފަދައިންނެވެ. އަބޫސުފްޔާން ބިން ޙަރްބު رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ހިޔެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަބޫހުރައިރާ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "(އަބޫބަކުރުގެ ޚިލާފަތުގައި) އިސްލާމްދީނުގެ ދުޝްމަނުންގެ، މުރުތައްދުން މީހުންނާ އެންމެ ފުރަތަމަ ހަނގުރާމަކުރެއްވި އަބޫސުފްޔާން ބިން ޙަރްބު رَضِيَ اللهُ عَنْهُ އެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ އެކަލޭގެފާނާ ބެހޭގޮތުންނެވެ."

⑧ ދީނުގެ ގޮތުން ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަނުކުރާ އަދި ގެދޮރުން ތިޔަބައިމީހުން ނެރެނުލާ ބަޔަކާމެދު ހެޔޮކަންތައްކުރުމާއި އިންޞާފުވެރިވުމުން، ﷲ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަހީއެއް ނުކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އިންޞާފުވެރިންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

މިއާޔަތުގައި އެންގެވުނީ މިވާ ހަނގުރާމަނުކުރާ: ކާފިރުންނާ މުޢާމަލާތްކުރުމުގައި ދުރުވެ ހުރުމާއި އަވަސްތެރިކަމާއި، ހަނގުރާމަނުކުރާ ބަޔަކާމެދު އަދާލަތްތެރިކަން ދެއްކުމަށެވެ. އަދި ހަނގުރާމަކުރާ: އެބައިމީހުންނާ ބަހައިގަތުމާ

ޢަދާވާތެއް އަދާކުރުމާއި ގުޅުވުމަށްޓަކައި ފުރުޞަތުދެއްވުން އަދި އާންމުގޮތުން
ހިތަ ކަންކަމެވެ. މުއުމިނުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރާ ކާފިރުންނަށް
ހެޔޮކަން ހިތުގައި އެބައިމީހުންނާމެދު އެދުވުމަށްފަހު މުއުމިނުން ނަފްރަތުކުރެއްވުން، އަދި
ކަރުނަވަރުން ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ނަހީކުރައްވައެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ،
މުއުމިނުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރާ މީހުންނާއި މުއުމިނުންނާ ދެކޮޅަށް
ކާފިރުންނަށް އެއްބާރުލުން ދޭ ނުބައިކާފިރުންނޭ ކާފިރުންނެވެ.

﴿٩﴾ ﷲ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަހީކުރައްވާނީ ކަށަވަރު، ދީނުގެ
ގޭތެން ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރި، އަދި ގޭގެދޮރުން
ތިޔަބައިމީހުން ނެރެފިމީހުންނާ އަދި ނެރުމުގައި އެއްބާރުލުންދިން
މީހުންނަށް ވާގިވެރިވުމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ވާގިވެރިވާ މީހުން
(ދޮސްތުންނަށް!) ފަހެ އެއުރެންނީ ހަމަ އަނިޔާވެރިންނެވެ.

﴿١٠﴾ އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް މުއުމިނުން
އަންހެނުން މުހާޖިރުއަންހެނުންގެ ގޮތުގައި އައިސްފިނަމަ، ފަހެ
ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުން އިމްތިޙާން ކޮށްބަލާށެވެ! އެބައިމީހުންގެ
އީމާންކަން ރަނގަޅަށް މާތް ދަންނަވާވޮޑިގެންވަނީ ﷲ އެވެ. ދެން،
އެބައިމީހުން މުއުމިނުންކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގިއްޖެނަމަ، ފަހެ
ކާފިރުންގެ ގާތަށް އެބައިމީހުން އަނބުރާ ނުފޮނުވާށެވެ!
އެއުރެންނަކީ އެބައިމީހުންނަށް ހުއްދަވެގެންވާ ނޫނެވެ. އަދި
އެބައިމީހުންނަކީ އެއުރެންނަށްވެސް ހުއްދަވެގެންވާ ނޫނެވެ. އަދި އެއުރެން
(ކައިވެނީގެ ރަނުގެ ގޮތުގައި) ހަރަދުކޮށްފައިވާ އެއްޗެއް ތިޔަބައިމީހުން
އެއުރެންނަށް ހަރަދުކުރިއަދަދު ދޭށެވެ! އަދި އެބައިމީހުންގެ ކައިވެނީގެ ރަން
އެބައިމީހުންނަށް ދީފިނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނާ (އިއްދަ
ހަމަވުމަށްފަހު) ކައިވެނި ކުރުމުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފާފައެއް
ނުވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރު އަންހެނުން އަނބިންގެ ގޮތުގައި
ނުބަހައްޓާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން (ރަނުގެ ގޮތުގައި) ހަރަދުކުރި
އެއްޗެއް އެދިހޯދާށެވެ! އަދި އެއުރެން ހަރަދުކުރި އެއްޗެއް
އެއުރެންވެސް އެދިހޯދާށެވެ! އެއީ ﷲ ގެ ޙުކުމެވެ. އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ
މެދުގައި ނިޔާކުރައްވައެވެ. ﷲ އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ، ޙިކުމަތްތެރި
އިލާހެވެ.

މުޝްރިކުންގެތެރެއިން ކަނބަލަކު އިސްލާމްވެގެން
އައިސްފިނަމަ އެކަނބުލޭގެ ފަރާތުން ހުވާކުރުވުމަށް، އެކަނބުލޭގެ އަދި
ފިރިމީހާދޫކޮށް ނުކުމެގެން ނިކަމެތިކަމާ ވަކިބިމަކަށް ހިޖުރަކޮށްގެން
ދުނިޔަވީ ފައިދާއަކަށް ސުވާލުކުރައްވައެވެ. އަދި ހުވާކުރައްވައިގެންނެވެ! ﷲ އާއި އެއިލާހުގެ
ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާ އަދި އިސްލާމްދީން އަދަބުގެން ކަމަށެވެ.
ދެން ޖަހާ އެބައިމީހުން އެޖާދަލުން ކަމުގެ، ހުވައި ނަބިއްޔާ
صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އެބައިމީހުން އަނބުރާ ނުފޮނުއްވައި އެބައިމީހުންގެ
ފިރިހެނުންނަށް އެބައިމީހުންނަށް ހަރަދުކުރި ރަނާއި ދަރުމަވަންތަކުރައްވާ
ޒަމާނު ދެއްވައެވެ. މުސްލިމު ފިރިހެނުންނާއި އަނބިކަމުގެ ކާފިރު އަންހެނުންނަށް
އިންނަކަ އަދިވެސް ދީނާއި ވާސިލުވާ ސަބަބުން ކައިވެނި
ޙަވާލުކުރާގޮތުގައި އެބައިމީހުންގެ އަނބިކަން އޭގެ ޝަރުޢު. މިއީ
އަހުލުވެރިޔާގެ ފިރިހެނުން އަނޑު މުޝްރިކު އަންހެނުންނާއި އެކީ

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْـَٔاخِرَ ۚ
وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ⑥ ۞ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَجْعَلَ
بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ ٱلَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّوَدَّةً ۚ وَٱللَّهُ قَدِيرٌ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
⑦ لَّا يَنْهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ لَمْ يُقَـٰتِلُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم
مِّن دِيَـٰرِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوٓا۟ إِلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ
⑧ إِنَّمَا يَنْهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ قَـٰتَلُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم
مِّن دِيَـٰرِكُمْ وَظَـٰهَرُوا۟ عَلَىٰٓ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ
هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ⑨ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا جَآءَكُمُ ٱلْمُؤْمِنَـٰتُ
مُهَـٰجِرَٰتٍ فَٱمْتَحِنُوهُنَّ ۖ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَـٰنِهِنَّ ۖ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَـٰتٍ
فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى ٱلْكُفَّارِ ۖ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ ۖ وَءَاتُوهُم
مَّآ أَنفَقُوا۟ ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَن تَنكِحُوهُنَّ إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۚ
وَلَا تُمْسِكُوا۟ بِعِصَمِ ٱلْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا۟ مَآ أَنفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوا۟ مَآ أَنفَقُوا۟ ۚ
ذَٰلِكُمْ حُكْمُ ٱللَّهِ ۖ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ⑩ وَإِن فَاتَكُمْ
شَىْءٌ مِّنْ أَزْوَٰجِكُمْ إِلَى ٱلْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَـَٔاتُوا۟ ٱلَّذِينَ ذَهَبَتْ
أَزْوَٰجُهُم مِّثْلَ مَآ أَنفَقُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ⑪

ދެމެދު، އަންހެނުން ކާފިރު ފިރިހެނުންނާއި މުސްލިމު ހުރުން ޙުކުމެވެ.
މުސްލިމު ފިރިހެނުން ކާފިރު އަންހެނުންނާއި ކައިވެނިކުރުމަށްވެސްމެއެވެ. ދެން
އެއަށްފަހު މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން އެކަން ހަރާމްވެއްޖެއެވެ.

﴿١١﴾ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ (މުރުތައްދުވި) އަނބިންގެ ސަބަބަކުން
ތިޔަބައިމީހުންނަށް (ރަނުގެ ބަދަލުގައި) ލިބެންވާ އެއްޗެއް ކާފިރުންގެ
އަތުން ނުލިބި ހިނގައްޖެ ނަމަ، ފަހަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޣަނީމާ މުދާ
ލިބުނުމުން (ދޮސްތުންނަށް!) އެބާވަތުގެ އަނބިން (ކާފިރުންގެ ކައިރިއަށް)
ގޮސްފައިވާ ބައިމީހުންނަށް، ފަހެ (ރަނުގެ ބަދަލުގައި) ހަރަދުކޮށްފައިވާ އެއްޗެއް
އެއްފަދަ މިންވަރެއް ދޫކޮށްދޭށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް
އީމާންވެގެންވާ ﷲ އަށް ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިވާށެވެ!

﴿١٢﴾ އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! މުއުމިނު އަންހެނުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް
ބައިޢަތުދިނުމަށް އަންނަނިވި، އެބައިމީހުން ﷲ އާ އެއްވެސް އެއްޗެއް
ޝަރީކު ނުކުރުމާއި ވައްކަން ނުކުރުމާއި އަދި ޒިނާ ނުކުރުމާއި
އެބައިމީހުންގެ ދަރިން ނުމެރުމާ އަދި އެބައިމީހުންގެ އަތްތަކާއި
އަސްލު އެއްގޮތަކަށްވެސް ނޫން ބާވަތުގެ ދަރިން ނުކުރުމަށް (އެބަހީ:
ޖެއްސުމުދި ފިރިމީހާއަށް ނިސްބަތްކޮށް ނުކުރުމާއި) އަދި އެއްވެސް
ހެޔޮކަމެއްގައި ކަލޭގެފާނާ އިދިކޮޅުނުވުމަށް، ފަހެ ކަލޭގެފާނު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَٰنٍ يَفْتَرِينَهُۥ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ ۙ فَبَايِعْهُنَّ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ⑫ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا۟ مِنَ ٱلْءَاخِرَةِ كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْقُبُورِ ⑬

سُورَةُ الصَّفِّ

ترتيبها 61 — آياتها 14

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ① يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ② كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ أَن تَقُولُوا۟ مَا لَا تَفْعَلُونَ ③ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِهِۦ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَٰنٌ مَّرْصُوصٌ ④ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِى وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ ۖ فَلَمَّا زَاغُوٓا۟ أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ⑤

އެކަނބަލުންނާ ބައިޢަތުހިފާށެވެ! އަދި އެކަނބަލުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް ކަލޭގެފާނު ﷲއަށް ދުޢާކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ﷲއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، ރަޙްމަތްތެރި އިލާހެވެ. ﴾

⑬ ﴿ އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭ! ﷲ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކޯފާވެވޮޑިގެންވާ ބަޔަކާ ތިޔަބައިމީހުން ރައްޓެހިންކަމުގައި ނުހިފާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އާޚިރަތާމެދު ނާއުއްމީދުވެފައިވާ ބަޔެކެވެ. ކަށްވަރުތެރީގައިވާ މީހުންނާމެދު ކާފިރުން ނާއުއްމީދުވީ ފަދައިންނެވެ. ﴾

އޭގެ މާނައަކީ ކާފިރުން ނާއުއްމީދުވެ، ސަފުސަފުން، އެއްބަޔަކާ މަރުވެގެން ކަށްވަރަށް ލެވިގެން އެބައިމީހުން އަނބުރާ ދިރިނުވާނެކަމަށް އެބައިމީހުން ގަބޫލުކުރާ ފަދައިން، އާޚިރަތާމެދު އެމީހުން ނާއުއްމީދުވެފައިވާ ކަމެވެ.

سُوْرَةُ الصَّفِّ

﴿ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾

① ﴿ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ އެއްޗެއް ﷲއަށް ތަސްބީޙަކިޔައެވެ. އެއިލާހީ ޢަޒީޒުވަންތަ، ޙަކީމުވަންތަ އިލާހެވެ. ﴾

② ﴿ އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭ! ތިޔަބައިމީހުން ނުކުރާ ކަންކަމުގެ ވާހަކަ ބުނަމުންދަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ! ﴾

③ ﴿ ތިޔަބައިމީހުން ނުކުރާ ކަންކަމުގެ ވާހަކަ ބުނުމަކީ، ﷲގެ

﴿ ކަށްވަރުތެރީގައި ނުރުހުންތެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ކަމަށެވެ. ﴾ އިބްނު ޢައްބާސް رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ވިދާޅުވިކަމަށް އައިސްފައިވެއެވެ. "ޖިހާދު ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރިން މުއުމިނުންކުރެ ބަޔަކު ބުނެފުއްޖެއެވެ. ﷲގެ ޙަޟްރަތުގައި އެންމެ މަޤްބޫލު ޢަމަލަކީ ކޮބައިކަން ﷲ އަހަރެމެންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާނަމަ، އަހަރެމެން އެކަން ކުރީމުހެވެ. ފަހެ ﷲ ރަސޫލާގެ ކިބައިން އެކަމާމެދު އަންގަވާފައިވީއެވެ. އެންމެ ލޯބިވާ ޢަމަލަކީ ﷲއަށް އީމާންވުމާއި އޭގެ ސިފަތަކަށް އިޤްރާރުވުމާއި ޖިހާދުކުރުމެވެ. ދެން ޖިހާދު ފަރުޟުވުމުން ބަޔަކު އެކަމަށް ނުރުހުނެވެ. އަދި އެކަމަށް ކަރާހިއްޔަތުވިއެވެ. ފަހެ ﷲ މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ."

④ ﴿ ހަރުދަނާ ބިނާއެއްފަދައިން ސަފުސަފުގައި އެކަލާނގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާ މީހުންނަށް، ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ﴾

މިއާޔަތުގައި ﷲ މުއުމިނުންނަށް އަންގަވާފައިވަނީ، އެއިލާހުގެ އަމުރުތަކާ އެއްގޮތަށް ދީނުގެ މަގުގައި ސަފުތައް ހަދައިގެން ހަނގުރާމަކުރުމަށެވެ. އަދި ހަދީޘްގައި އައިސްފައިވެއެވެ. «رَأْسُ الأَمْرِ الإِسْلامُ وَعُمُوْدُهُ الصَّلاةُ وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ فِي سَبِيْلِ اللهِ» މާނައީ: "ކަންތަކުގެ އަސާސަކީ އިސްލާމްދީނެވެ. (އެބަހީ: ޝަހާދަތުގެ ދެކަލިމަ ކިޔުމާއި އިސްލާމްވުމެވެ.) އަދި އޭގެ ތަނބަކީ ނަމާދެވެ. އަދި އޭގެ އެންމެމަތީ ކުރިބައްޔަކީ ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމެވެ." **بُنْيَانٌ مَّرْصُوصٌ** ގެ މާނައަކީ، އެކަތިގަނޑެއް ފަދައިން އެއްބައި އަނެއްބައާއި ގުޅި ހަރުވެފައިވާ ބިނާއަކެވެ. އެބައިމީހުންގެ ސަފުތަކުގައި ހުސްތަނެއް ނުހުރެ ގުޅިފައިވާ ބަޔަކަށް ދަނޑިވަޅުގައި ތިބުމެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން ﷲ ގެ ދީނަށް ޚިދުމަތްކުރުމުގައި ހަރުދަމަވެގެން ތިބުމެވެ.

⑤ ﴿ އަދި މޫސާގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު، ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އޭ އަހަރެންގެ ޤައުމުގެމީހުންނޭ! ތިޔަބައިމީހުން އަހަރެންނަށް ދަތިކުރަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވި ﷲގެ ރަސޫލާކަން ދަންނަހިނދު، ތިޔަބައިމީހުން އަހަރެންނަށް ދަތިކޮށްދެނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ! ފަހެ އެމީހުން (ޙައްޤުން) އެއްކިބާވެއްޖެހިނދު، ﷲ އެމީހުންގެ ހިތްތައް (ޙައްޤުން) ދުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ފާސިޤުވި މީސްތަކުންނަށް ﷲ ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ﴾

⑥ ﴿ އަދި މަރްޔަމުގެ ދަރިކަލުން ޢީސާގެފާނު ވިދާޅުވިހިނދު، ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން (ތައުރާތުން) ވާއެއްޗެއް ތެދުކުރައްވާ ރަސޫލަކު ކަމުގައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވި ﷲގެ ރަސޫލާއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަހަރެންގެ ފަހުން ވަޑައިގަންނަވާ ރަސޫލަކާމެދު ބުޝާރާތް ދެއްވާ ބޭފުޅާއެވެ. އޭނާގެ ނަންފުޅަކީ އަޙްމަދެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ހުއްޖަތްތަކާއެކު، އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދު، އެބައިމީހުން ބުނީ، މިއީ ބަޔާންވެގެންވާ ސިޙުރެކެވެ. ﴾ ޢީސާ عَلَيْهِ السَّلَامُ ބަނީ އިސްރާއީލުންނަށް އެވިދާޅުވީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން މިވާ ތައުރާތުގައި ތިބި ނަބީބޭކަލުންނާ އެއްގޮތަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ﷲ ފޮނުއްވި ރަސޫލަކު ކަމުގައެވެ.

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا
لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِنۢ بَعْدِى ٱسْمُهُۥٓ أَحْمَدُ ۖ فَلَمَّا
جَآءَهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٦﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ
عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰٓ إِلَى ٱلْإِسْلَٰمِ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ
﴿٧﴾ يُرِيدُونَ لِيُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَٱللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِۦ وَلَوْ كَرِهَ
ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ
عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ هَلْ أَدُلُّكُمْ
عَلَىٰ تِجَٰرَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠﴾ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُجَٰهِدُونَ
فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾
يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ وَمَسَٰكِنَ
طَيِّبَةً فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا ۖ نَصْرٌ
مِّنَ ٱللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوٓا۟
أَنصَارَ ٱللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّۦنَ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ
قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ۖ فَـَٔامَنَت طَّآئِفَةٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
وَكَفَرَت طَّآئِفَةٌ ۖ فَأَيَّدْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا۟ ظَٰهِرِينَ ﴿١٤﴾

އެއްގޮތް ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުގެންނަވާނެތެވެ. އަހަރެންމެން ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ދެމެދުގައި ޒަމާނެއްވިޔަސް ނަބިއްޔަކު ހެއްކިވާށެވެ! މުޙައްމަދުގައި ނަންގަނޑުވެގެންވާ އަޙްމަދަކީ މުޙައްމަދުގެ ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ނަންފުޅެވެ. މާނައަކީ: އެކަލޭގެފާނަކީ ހަމްދު ސިފަކުރެވިގެންވާ ބޭފުޅާ ކަމުގައިވާ ގޮތަށް އެކަލޭގެފާނު ބާރަކާކަން ގިނަގިނައިން މަތިވެރިވެގެންވާ ބާރަކާތެވެ.

⑦ އިސްލާމްދީނަށް ގޮވައިލެވޭ ހާލު، އެމީހަކު ދޮގު ހަދައިގަތް ހިނދު اللهގެ މައްޗަށް ދޮގު ހަދައިގަތް މީހަކަށްވުރެ އަނިޔާވެރިވެގަތް ކާކު ހެއްޔެވެ! އަދި އަނިޔާވެރި މީސްތަކުންނަށް اللهގެ ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެތެވެ.

⑧ އެއުރެން އެދެނީ اللهގެ ނޫރުފުޅު (އެބަހީ: އިސްލާމްދީން) އެއުރެންގެ އަނގަތަކުން (ފުމެ)، ނިއްވައިލުމަށެވެ. اللهއީ އެކަލާނގެ ނޫރުފުޅު ފުރިހަމަކުރައްވާނޭ އިލާހެވެ. ކާފިރުން ނުރުހުނުކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ.

އެބަހީ: ބާޠިލުން ޙައްޤު ފަނާކުރުމަށް އެބައިމީހުން މަސައްކަތްކުރި ނަމަވެސް، އެއުރެންގެ މިސާލަކީ، އަނގައިން ފުމެ އިރުގެ އަލިކަން ނިއްވާލުމަށް މަސައްކަތްކުރާ މީހާ ފަދައެވެ. އެކަމަކު ކާފިރުން ނުރުހުނަސް ކަލާނގެ ފަތުރައިން، اللهގެ ދީނުގެ ނޫރުފުޅު ނިއްވާލާކަށް އަޅުތަކުން ވާނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ.

⑨ އެކަލާނގެއީ އެއީ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ތެދުމަގާއި ޙައްޤު ދީނާއެކު ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ، ހުރިހާ ދީނެއްގެ މައްޗަށް އެދީން ގަދަފަދަކޮށް ދެއްވުމަށެވެ. މުޝްރިކުން ނުރުހުނު ކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ.

⑩ އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ވޭންދެނިވި އަޒާބަކުން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްކޮށްދޭނޭ ވިޔަފާރިއަކަށް ތިމަންއިލާހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދަލީލުކޮށްދެއްވާން ހެއްޔެވެ! އެ ވިޔަފާރިއަކީ ކޮބާ؟

ފައިދާ ވިޔަފާރިއެއްގެ މިސާލުގައެވެ. އެހެނީ ވިޔަފާރިގައި ނަފާވާ ފަދައިން ޢިބާދަތްކުރުމުގައިވެސް ނަފާވެއެވެ. މުއުމިނުގައި ވިޔަފާރިން ދެއްކުމެވެ. ދުނިޔޭގައި އޮޅުވާލާ ބާކީނުވާ ވާހަކަވެއެވެ. ފަހެ އެފަދައިން ދުނިޔޭގެ، ޢިބާދަތުގައި ޖިހާދުކުރުމުގެ އަގަކީ اللهގެ ރަޙްމަތާއި ސުވަރުގެ ލިބުމެވެ. އެއީ ނަފާބޮޑުވާނެ ވިޔަފާރިއެވެ.

⑪ އެއީ اللهއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލާއި ނަފްސުން اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަނަމަ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް މާހެޔޮކަމެކެވެ.

⑫ އޭރުން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި އޭގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ ސުވަރުގެތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އަދި ދާއިމީ ސުވަރުގެތަކުގައިވާ ހިތްފަސޭހަ ގެދޮރުތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުން ދިރިއުޅުއްވައިދެއްވާނެއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ކާމިޔާބަކީ އެއީއެވެ.

⑬ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ލޯބިވާ އެހެން ނިޢުމަތެއްވެސް ވެއެވެ. (އެއީ) اللهގެ ޙަޟްރަތުން ލިބޭ ނަޞްރާއި ކައިރިވެގެންވާ ފަތުޙެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު މުއުމިނުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވާށެވެ.

ނަޞްރާއި ފަތުޙު ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތުގައި ދެއްވުމާއި އާޚިރަތުގައި ސުވަރުގެ ދެއްވާނޭކަމުގެ އުފާވެރި ޚަބަރު ކަލޭގެފާނު މުއުމިނުންނަށް ދެއްވާށެވެ.

⑭ އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން اللهއަށް ނަޞްރުދޭ ބަޔަކު ކަމުގައިވާށެވެ! މަރްޔަމްގެ ދަރިކަލުން ޢީސާގެފާނު ޙަވާރިއްޔުންނަށް ވިދާޅުވި ފަދައިންނެވެ. اللهއަށްޓަކައި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނަޞްރުދޭނީ ކޮންބައެއްހެއްޔެވެ؟ ޙަވާރިއްޔުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އަހަރެމެންނީ اللهއަށް ނަޞްރުދޭ މީހުންނެވެ. ދެން އިސްރާއީލުގެ ދަރިންގެތެރެއިން ބަޔަކު އީމާންވިއެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކު ކާފިރުވިއެވެ. ފަހެ، އީމާންވި މީހުންނަށް އެއުރެންގެ ދުޝްމަނުންގެ މައްޗަށް ތިމަންއިލާހު ގަދަކަން ދެއްވީމެވެ. ދެން ބާރުލިބި، މަތިވެރިވެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި އެއުރެން ވެއްޖެއެވެ.

ޤަތާދާ رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ. “اللهއަށް ޝުކުރުއަދާކުރަމެވެ. މިކަންވަނީ ސާބިތުވެގެން ތާރީޚުގައި ހިނގައިފައެވެ. ހެޔޮދިޔަ ބާރަކުން ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް އަމާބަލައި ބައިވެރިވިއެވެ. ދެން اللهގެ ދީން މަތިވެރިވެގެންދިޔަ އެކަލޭގެފާނުން ހިމާޔަތްކުރައްވައި ނަޞްރުދެއްވިއެވެ.” ٱلْحَوَارِيُّونَ އަކީ: ޢީސާ عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ އަށް އީމާންވެ ތަބާވި ނަޞްރުދިނުމަށް އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އެންމެ ގާތް އެކުވެރިން ކަމުގައިވި ބޭކަލުންނެވެ.

ترتيبها 62 | سُورَةُ الجُمُعَة | آياتها 11

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ ٱلۡمَلِكِ ٱلۡقُدُّوسِ ٱلۡعَزِيزِ
ٱلۡحَكِيمِ ① هُوَ ٱلَّذِي بَعَثَ فِي ٱلۡأُمِّيِّـۧنَ رَسُولٗا مِّنۡهُمۡ يَتۡلُواْ
عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمۡ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ وَإِن كَانُواْ
مِن قَبۡلُ لَفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ② وَءَاخَرِينَ مِنۡهُمۡ لَمَّا يَلۡحَقُواْ بِهِمۡۚ
وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ③ ذَٰلِكَ فَضۡلُ ٱللَّهِ يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ
ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ ④ مَثَلُ ٱلَّذِينَ حُمِّلُواْ ٱلتَّوۡرَىٰةَ ثُمَّ لَمۡ
يَحۡمِلُوهَا كَمَثَلِ ٱلۡحِمَارِ يَحۡمِلُ أَسۡفَارَۢاۚ بِئۡسَ مَثَلُ ٱلۡقَوۡمِ
ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِۚ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ⑤
قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ هَادُوٓاْ إِن زَعَمۡتُمۡ أَنَّكُمۡ أَوۡلِيَآءُ لِلَّهِ مِن
دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُاْ ٱلۡمَوۡتَ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ⑥ وَلَا يَتَمَنَّوۡنَهُۥٓ
أَبَدَۢا بِمَا قَدَّمَتۡ أَيۡدِيهِمۡۚ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ⑦ قُلۡ إِنَّ
ٱلۡمَوۡتَ ٱلَّذِي تَفِرُّونَ مِنۡهُ فَإِنَّهُۥ مُلَٰقِيكُمۡۖ ثُمَّ تُرَدُّونَ
إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ⑧

سُوْرَةُ الْجُمْعَة

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

① އެންމެމަތިވެރި މިލްކުވެރިވަންތަ، އެންމެހައި އުނިކަމަކުން ޠާހިރުވަންތަ، ޢަޒީޒުވަންތަ، ޙަކީމުވަންތަ الله އަށް އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެއްޗެއް ތަސްބީޙަ ކިޔައެވެ.

② އެއިލާހީ އެއީ އުއްމީއިންގެ ތެރެއަށް އެއުރެންގެ ތެރެއިން ރަސޫލަކު ފޮނުއްވި އިލާހެވެ. އެއިލާހުގެ އާޔަތްތައް އެކަލޭގެފާނު އެއުރެންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެއްވައި އެއުރެން ޠާހިރުކުރައްވައި އަދި އެފޮތާއި ޙިކުމަތް (އެބަހީ: ޤުރުއާނާއި ސުންނަތް) އެއުރެންނަށް އުނގަންނައިދެއްވައެވެ. އޭގެކުރިން އެއުރެންވީ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. الأُمِّيّ އަކީ: ލިޔަންކިޔަން ނުދަންނަ މީހާއެވެ. އަދި ގިނަ އަރަބިންނަކީ އުއްމީބަޔެކެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުން ބާވައިލެއްވުނު ފޮތެއްގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައި ނުވެއެވެ. މިއާޚިލާފަށް ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާ: ކިތާބުވެރިންނެވެ. އަދި ފާއިތުވެދިޔަ ހުރިހާ އުއްމަތް ސިފަކުރެވޭ އެކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުން ތެރެއަށްފޮނުއްވުން ވާހަކައެވެ.

③ އަދި (އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީ) އެއުރެންގެ ތެރެއިން މިހާތަނަށް އެއުރެންނާއި ބައްދަލުވެފައިނުވާ އަނެއް ބައެއްގެ ގާތަށްވެސް މެއެވެ. އަދި އެއިލާހީ ޢަޒީޒުވަންތަ، ޙަކީމުވަންތަ އިލާހެވެ. އެބަހީ: އެހާތަނަށް ޞަޙާބީބޭކަލުންނާއި ބައްދަލުވެފައި ނުވާ އެހެނިހެން އާޚިރުން ވަޑައިގެންނެވުނު ބޭކަލުންގެ ފަހަރަށެވެ. އެއީ ޢަރަބިންނާއި ޢަޖަމިންގެ ތެރެއިން ޤިޔާމަތާއި ހަމައަށްވެސް އިސްލާމްވާނޭ އެންމެހައި މުސްލިމުންނެވެ.

④ އެއީ اللهގެ ފަޟްލުވަންތަކަމެވެ. އެއިލާހު އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަން ދެއްވައެވެ. އަދި اللهއީ މަތިވެރިވެގެންވާ ފަޟްލުވަންތަކަމުގެ ވެރި އިލާހެވެ.

⑤ ތައުރާތު އުފުލުމުގެ (އެބަހީ: އޭގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމުގެ) ޒިންމާކުރެވުނު ދެން އެނުއުފުލި މީހުންގެ މިސާލަކީ ފޮތްތަކެއް އުފުލާ ހިމާރެއްގެ މިސާލެވެ. اللهގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރި މީހުންގެ މިސާލުގެ ނުބައިކަމެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. އެއިލާހު މިމިސާލު ޖެއްސެވީ ތައުރާތަށް ޢަމަލުކުރުން ދޫކޮށްލި ޔަހޫދީންނަށެވެ. މިމިސާލުން އިސްލާމީ އުއްމަތަށް ރަސޫލާ صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ މިންބަރުފުރާޅުގެ މަތީގައި ޚުޠުބާ ވިދާޅުވުން ހުންނަވަނިކޮށް އެކަލޭގެފާނު ދޫކޮށް ވިޔަފާރިއާދިމާއަށް ވަޑައިގަތް ބޭކަލުންނެވެ. އަދި ޖުމުޢާ ޚުޠުބާ ހިނދު އެއުރެން ކަނޑައި އަޑުއަހާ ކަމުގެ މިސާލުގެ ގޮތުގައެވެ.

⑥ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ ޔަހޫދީންނޭވެ! اللهގެ ޙަޟްރަތުގައި (އެހެން) މީސްތަކުން ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުންނީ ވަލީވެރިން ކަމުގައި ދަޢުވާކުރިނަމަ، ދެން ތިޔަބައިމީހުން މަރުވުމަށް އެދިބަލާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވެރިންކަމުގައި ވާނަމައެވެ. ޔަހޫދީން ދަޢުވާކުރަނީ އެއުރެންނީ އެހެން މީސްތަކުން ފިޔަވާ اللهގެ ވަލީވެރިންކަމުގައި. اللهގެ ދަރިންކަމުގައި. އަދި އެއިލާހުގެ ލޯބިވެރިޔަކީ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. އެހެންވީ ރަސޫލާ صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ އަށް އެންގެވީ އެބައިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން ދަޢުވާކުރުން އެދިބަލާށެވެ." އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ދަޢުވާކުރާ ކަމަށްވާނަމަ ވާސިލުވުމަށްޓަކައެވެ. އެހެނީ ތިމާގެ ލޯބިވެރިޔާގެ ކައިރިއަށްދިއުން އެދިގަތުމަކީ، މުއުމިނުންގެ ސިފައެއްކަމުން ތިމާވެރިކަމެވެ.

⑦ އަދި އެއުރެންގެ އަތްތަކުން އިސްކުރި (ނުބައި) ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން، ދުވަހަކުވެސް އެއުރެން އެކަމަކަށް (އެބަހީ: މަރުވުމަކަށް) ނާދޭނެތެވެ. اللهއީ، އަނިޔާވެރިން ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.

⑧ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ޔަޤީނުންވެސް އެކަމުކަން ތިޔަބައިމީހުން ފިލަމުންދާ މަރު، ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންނާ އެ ބައްދަލުކުރާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން ރައްދުކުރައްވާނީ ޣައިބުގައިވާ ކަމާއި ފާޅުގައިވާ ކަމާއި ހުރި ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހުގެ ޙަޟްރަތަށެވެ. ފަހެދެން ތިޔަބައިމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ޢަމަލުތަކުގެ ޚަބަރު ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއިލާހު އަންގަވާނެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوۡمِ ٱلۡجُمُعَةِ
فَٱسۡعَوۡاْ إِلَىٰ ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَذَرُواْ ٱلۡبَيۡعَۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ
تَعۡلَمُونَ ٩ فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ فَٱنتَشِرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ
وَٱبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِ ٱللَّهِ وَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرٗا لَّعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ
١٠ وَإِذَا رَأَوۡاْ تِجَٰرَةً أَوۡ لَهۡوًا ٱنفَضُّوٓاْ إِلَيۡهَا وَتَرَكُوكَ قَآئِمٗاۚ قُلۡ
مَا عِندَ ٱللَّهِ خَيۡرٞ مِّنَ ٱللَّهۡوِ وَمِنَ ٱلتِّجَٰرَةِۚ وَٱللَّهُ خَيۡرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ١١

سُورَةُ المُنَافِقُونَ

ترتيبها 63 — آياتها 11

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا جَآءَكَ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ قَالُواْ نَشۡهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ
إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ لَكَٰذِبُونَ ١
ٱتَّخَذُوٓاْ أَيۡمَٰنَهُمۡ جُنَّةٗ فَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۚ إِنَّهُمۡ سَآءَ مَا كَانُواْ
يَعۡمَلُونَ ٢ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ ثُمَّ كَفَرُواْ فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ
فَهُمۡ لَا يَفۡقَهُونَ ٣ ۞ وَإِذَا رَأَيۡتَهُمۡ تُعۡجِبُكَ أَجۡسَامُهُمۡۖ
وَإِن يَقُولُواْ تَسۡمَعۡ لِقَوۡلِهِمۡۖ كَأَنَّهُمۡ خُشُبٞ مُّسَنَّدَةٞۖ يَحۡسَبُونَ كُلَّ
صَيۡحَةٍ عَلَيۡهِمۡۚ هُمُ ٱلۡعَدُوُّ فَٱحۡذَرۡهُمۡۚ قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُۖ أَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ٤

٩ އޭ އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ! ހުކުރުދުވަހު (ހުކުރު) ނަމާދަށް (ބަންގި) ގޮވައިލެވޭހިނދު، ފަހެ، اللهގެ ޛިކުރުކުރުމަށް (އެބަހީ: ޚުޠުބާ އަޑުއެހުމާއި ނަމާދަށް) ތިޔަބައިމީހުން ދުވެ އަވަސްވެގެން ހިނގާށެވެ! އަދި ވިޔަފާރިކުރުން ހުއްޓައިލާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަނަމަ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް މާހެޔޮކަންބޮޑުގޮތެވެ. ވިޔަފާރިކުރުން ހުއްޓައިލުމުގެ މުރާދަކީ: އަމަލުގެ އެންމެހައި ގޮތްތަކެއް ދޫކޮށްލުމެވެ. ދުނިޔޭގެ އެހެނިހެން މުޢާމަލާތްތަކެއް ހުއްޓައިލުމެވެ. ވީމާ، ހުކުރު ނަމާދަށް ބަންގި ގޮވާ ވަގުތުން ދުނިޔަވީ ކަންތައްތަކުން ދުރުވުން ވާޖިބުވެއެވެ.

١٠ ހުކުރުނަމާދުކޮށް އަދާކުރެވިއްޖެނަމަ ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން (ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައްތަކަށް) ބިމުގައި ފެތުރިގެންހިނގާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللهގެ ފަޟްލުވަންތަކަމުން (ރިޒުޤު) ދެއްވުން އެދުމާއި ގިނަގިނައިން اللهގެ ޛިކުރުކުރުމުގައި ދެމިހުންނާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކާމިޔާބު ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.

١١ އެއުރެންނަށް ވިޔަފާރިއެއް ނުވަތަ ދުނިޔޭގެ ކުޅިވަރެއް ފެނިއްޖެނަމަ، ފަހެ ކަލޭގެފާނު (މިންބަރުމަތީގައި) ކޮޅަށް ހުންނަވަނިކޮށް ދޫކޮށްލައި، އެކަންތަކާ ދިމާއަށް އެއުރެން އަވަސްވެގެންދެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ދުނިޔޭގެ ކުޅިވަރާއި ވިޔަފާރިއަށްވުރެ اللهގެ ޙަޟްރަތުގައިވާ ދަރުމަ ހެޔޮކަން ބޮޑެވެ. އަދި اللهއީ، ރިޒުޤު ދެއްވުމުގައި އެންމެހެޔޮ އިލާހެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނުގެ ސަބަބަކީ ހުކުރުދުވަހެއްގައި، މަދީނާގެ އަހުލުވެރިންނަށް ކާބޯތަކެތި ގެނެސް ޤާފިލާއެއް ޝާމުން އައިސް ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ހުކުރު ޚުޠުބާ ދެއްވަމުން ގެންދަވަނިކޮށެވެ.

سُورَةُ المُنَافِقُون

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

١ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް މުނާފިޤުން އަންނަހިނދު، އެއުރެން ބުނެއެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ، اللهގެ ރަސޫލާކަމުން އަހަރުމެން ހެކިވަމުއެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން، ކަލޭގެފާނީ، اللهގެ ރަސޫލާކަން އެއިލާހު ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ހަމަ ކަށަވަރުން މުނާފިޤުންނީ، ދޮގުވެރިންކަމުގެ الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

٢ އެއުރެންގެ ހުވާތައް އެއުރެން ދަށުގަނޑަކަށް ހަދައި اللهގެ މަގުން ހުރަސްއެޅިއެވެ. އެއުރެންނީ ކުރާއެއްޗެއް އިންތިހާއަށް ނުބައިވެގެންވާ ބައެއްކަން ކަށަވަރެވެ! މުނާފިޤުންގެ ހުވާއަކީ ބޭނުންކުރި މުއުމިނުންގެ ކިބައިން ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނަ ވަޞީލަތެއްގެ ގޮތުގައެވެ. މުއުމިނުންގެ ކަނޑިތަކުން ރައްކާވުމަށް ހުއްޓަރުވުމުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ބަނގަޅިއެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އެއުރެން އެކަން ކުރީ ސިއްރުން ކުފުރުވެރިވެ ހުއްޓެވެ. ނަބިއްޔާގެ ދީނުގެ ޒާހިރުގައި ސަލާމަތުން ދިރިއުޅުމަށް ބޭނުންކުރި ޤުރުއާނުގެ އާޔަތެވެ. ޖިހާދުކުރުމާ އަދި ހަމައެހެން މުސްލިމުންނާ ކުރިމަތިލުމުން އެއުރެން ބަދަލުވެއެވެ.

٣ އެއީ، އެއުރެން (ދުލުން) އީމާންވެ އޭގެފަހުން (ހިތުގެ އަޑިން) ކާފިރުވީކަމުންނެވެ. އެހެންވީމާ (ޙަޤީޤަތް ނުފެންނާނެހެން) އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްކަޖެހިއްޖެއެވެ. ފަހެ، އެއުރެންނަކީ ނުވިސްނޭބައެވެ.

٤ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އެއުރެން ފެނިވަޑައިގަންނަވާހިނދު، އެއުރެންގެ ހަށިތައް (ފުރިހަމަކަމުން) ކަލޭގެފާނު އަޖައިބުކުރުވައެވެ. އަދި ވާހަކަދައްކައިފިނަމަ އެއުރެންގެ ވާހަކަ (ފަސޭހަކަމުން) ކަލޭގެފާނު އަޑުއަހަނިވެއެވެ. (އެހެނަސް) އެއުރެންނީ ލަކުޑިކޮޅުތަކެއް ލޮނުޖެހިފައިވާފަދައެވެ. އަދި ކޮންމެ އަޑެއް އެއުރެންގެ މައްޗަށް ކަމުގައި ހީކުރެއެވެ. އެއުރެންނީ ހަމަ ޢަދުއްވުންނެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނާމެދު ރައްކާތެރި ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. الله އެއުރެންނަށް ލަޢުނަތްލައްވާށިއެވެ! އެއުރެން ޙައްޤު ދުރުކުރެވެނީ ކޮންފަދައަކުން ހުއްޓެވެ! މުނާފިޤުން އަބަދުވެސް ބިރުން ސިއްރުހާމަވެދާނެތީ ބާރުވެ އެއުރެންގެ ފުރަގަސް ދޭ ހިތުން ހުއްޓިފައި ވޭއެވެ. ބޭރުފުށުން ބިރުގަނެވިފައިވާ ކަލޭގެފާނުގެ ފުރަތަމަ ދުވަސް ނުވަތަ ހިތްހަމަޖެހުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ އެއްވެސް ސިއްރެއް ފޮރުވާ ބޭނުމަށް ހަދާ ބަހަކީ ހީލަތްވެރިވެގެން ވާހަކަދައްކާ ބަހެވެ.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ تَعَالَوۡاْ يَسۡتَغۡفِرۡ لَكُمۡ رَسُولُ ٱللَّهِ لَوَّوۡاْ رُءُوسَهُمۡ وَرَأَيۡتَهُمۡ يَصُدُّونَ وَهُم مُّسۡتَكۡبِرُونَ ٥ سَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ أَسۡتَغۡفَرۡتَ لَهُمۡ أَمۡ لَمۡ تَسۡتَغۡفِرۡ لَهُمۡ لَن يَغۡفِرَ ٱللَّهُ لَهُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡفَٰسِقِينَ ٦ هُمُ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُواْ عَلَىٰ مَنۡ عِندَ رَسُولِ ٱللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّواْۗ وَلِلَّهِ خَزَآئِنُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ لَا يَفۡقَهُونَ ٧ يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعۡنَآ إِلَى ٱلۡمَدِينَةِ لَيُخۡرِجَنَّ ٱلۡأَعَزُّ مِنۡهَا ٱلۡأَذَلَّۚ وَلِلَّهِ ٱلۡعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِۦ وَلِلۡمُؤۡمِنِينَ وَلَٰكِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ لَا يَعۡلَمُونَ ٨ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُلۡهِكُمۡ أَمۡوَٰلُكُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُكُمۡ عَن ذِكۡرِ ٱللَّهِۚ وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ٩ وَأَنفِقُواْ مِن مَّا رَزَقۡنَٰكُم مِّن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَ أَحَدَكُمُ ٱلۡمَوۡتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوۡلَآ أَخَّرۡتَنِيٓ إِلَىٰٓ أَجَلٖ قَرِيبٖ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ١٠ وَلَن يُؤَخِّرَ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِذَا جَآءَ أَجَلُهَاۚ وَٱللَّهُ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ١١

سُورَةُ التَّغَابُنِ

ترتيبها 64 — آياتها 18

އެހެނީ އެއުރެންނީ ކަލޭގެފާނުގެ އިތުރުވުން ކަމުދާއިރާ ކާފިރުންގެ ޖަމާޢަތުންނެވެ.

(5) ﴾ އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިސްތިޣްފާރު ދަންނަވައިދެއްވުމަށް އަންނާށޭ އެއުރެންނަށް ބުނެވިއްޖެހިނދު، (މަލާމާތުގެ ގޮތުން) އެއުރެންގެ ބޯތައް ހަރުވައިލައެވެ. އަދި އެއުރެން ކިބުރުވެރިވާ ބަޔަކު ކަމުގައިވާ ހާލު ދުރުވެގެންދާތީ ތިބާ ފެންނާނެތެވެ. ﴿

(6) ﴾ ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނަށް އިސްތިޣްފާރު ދަންނަވައިދެއްވި ނަމަވެސް އިސްތިޣްފާރު ނުދަންނަވައިދެއްވި ނަމަވެސް، އެއުރެންނަށް އެއްވަރެވެ. (ނިފާޤުގައި ދެމިހުރި ހިނދަކު) الله އެއުރެންނަށް ފުއްސަވައި ނުދެއްވާނެތެވެ. އަދި ފާސިޤު މީސްތަކުންނަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނޭ ކަން ކަށަވަރެވެ. ﴿

(7) ﴾ އެއުރެންނީ، الله ގެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ތިއްބެވި ބަޔަކު (އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން) ވަކިވެގެންދާންދެން، ޚަރަދުނުކުރާށް (އެބަޔަކަށް ސަދަޤާނުދޭށް) ބުނާ މީހުންނެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ޚަޒާނާތައް މިލްކުވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އެހެންނަމަވެސް މުނާފިޤުންނަކަށް (އެކަމެއް) ނުވިސްނޭނެތެވެ. ﴿ މުނާފިޤުންގެ މިބަހުގެ މުރާދަކީ، ޚަޒާނާ މުހާޖިރުންނަށް ބަހައިނުލުމެވެ.

(8) ﴾ އެއުރެން ބުނެތެވެ. އަހަރުމެން މަދީނާއަށް އެނބުރި އަތުވެއްޖެނަމަ، ހަމަ ކަށަވަރުން އެންމެ ބޮޑުގޮތަކަށް ޢިއްޒަތްތެރި މީހުން (އެބަހީ: މުނާފިޤުން)، އެންމެ ދެރަނިކަމެތިން (އެބަހީ: މުއުމިނުން) އެތަނުން ބޭރުކޮށްލާނެތެވެ. (އެހެނަސް ތަޤުވާ!) ވަރުގަދަކަން ވަނީ اللهއަށާއި އިލާހުގެ ރަސޫލާއަށާ އަދި މުއުމިނުންނަށެވެ. އެހެންނަމަވެސް މުނާފިޤުން (އެކަމެއް) ނުދަންނަތެވެ. ﴿ ޒައިދު ބިން އަރްޤަމް رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "الله ގެ ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަރިހުގައި ހަނގުރާމައެއްގައި އަހަރުމެން ނިކުތީމެވެ. ފަހެ އަބްދު الله ބިން އުބައްޔު ބުނެއެވެ. "އަހަރުމެން އެނބުރި މަދީނާއަށް އަތުވެއްޖެނަމަ، ހަމަ ކަށަވަރުން އެންމެ ބާރުގަދަ މީހުން އެތަނުން ދެރަ ނިކަމެތިން ބޭރުކޮށްލާނެއެވެ." އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: "ފަހެ އަހަރުމެން އައިސް الله ގެ ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَލَّمَ ގެ އަރިހުގައި އެވާހަކަ ދަންނަވައިލީމެވެ. އެހެނަސް އެއްވެސް ވާހަކައެއް ނުދައްކާކަމަށް އަބްދު الله ބިން އުބައްޔު ހުވާކުރިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: "ފަހެ އަހަރުމެންގެ ގައިގައި ދޮގުވެރިކަމުގެ ތުހުމަތު ޖެހުނީއެވެ." އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: "ދެން ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، އަހަރުމެން ގޮވާ ފޮނުއްވައިފިއެވެ." ދެން ވިދާޅުވިއެވެ: «إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَنْزَلَ عُذْرَكَ وَصَدَّقَكَ» أحمد.

މާނައީ: "الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ކަލޭގެފާނުގެ އުޒުރު ބާވައިލައްވައިފިއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު ތެދުކުރައްވައިފިއެވެ." އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: "ދެން މިއާޔަތް ބާވައިލެވުނީ މި ކަމާ ގުޅިގެނެވެ."

(9) ﴾ އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭ! ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލާއި ދަރިން، الله ހަނދާންކުރުމުން ތިޔަބައިމީހުން ގާފިލުކޮށް ދުރުނުކުރާހުށި ނުވާހުށިކަމެވެ. އަދި އެގޮތަށް ކަންކުރާ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އެއުރެންނީ ހަމަ ގެއްލުން ލިބިގެންވާ މީހުންނެވެ. ﴿

(10) ﴾ އަދި ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހެއްގެ ގާތަށް މަރު އައުމުގެ ކުރިން، ތިމަންއިލާހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެތިން ޚަރަދުކުރާށެވެ! ފަހެ (އެހިނދު) އޭނާ ބުނާނެތެވެ. އަޅުގެ ވެރިރައްބެވެ! ކީއްވެބާ ކައިރި އަޖަލަކަށް ތިމަންއަޅާ ފަސްކުރައްވަވާނުލެއްވީ ނުދެއްވީވެބާއެވެ! ފަހެ ތިމަން ސަދަޤާތްދީ، ސާލިޙުންގެ ތެރެއިން މީހަކަށް ވާނީމުއެވެ. ﴿

(11) ﴾ އަދި الله އެއްވެސް ނަފްސަކަށް، އޭގެ އަޖަލު އަންނަހިނދު، ފަހަށް ނުލައްވާނެތެވެ. الله އީ، ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ހުރިހާކަމަކާމެދު ސިއްރުކޮށް މުޅިން ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. ﴿

سُورَةُ التَّغَابُن

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۖ لَهُ ٱلۡمُلۡكُ وَلَهُ ٱلۡحَمۡدُۖ
وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ (١) هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَكُمۡ فَمِنكُمۡ كَافِرٞ
وَمِنكُم مُّؤۡمِنٞۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٌ (٢) خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّ وَصَوَّرَكُمۡ فَأَحۡسَنَ صُوَرَكُمۡۖ وَإِلَيۡهِ ٱلۡمَصِيرُ (٣)
يَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَيَعۡلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعۡلِنُونَۚ وَٱللَّهُ
عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ (٤) أَلَمۡ يَأۡتِكُمۡ نَبَؤُاْ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبۡلُ
فَذَاقُواْ وَبَالَ أَمۡرِهِمۡ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ (٥) ذَٰلِكَ بِأَنَّهُۥ كَانَت تَّأۡتِيهِمۡ
رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَقَالُوٓاْ أَبَشَرٞ يَهۡدُونَنَا فَكَفَرُواْ وَتَوَلَّواْۚ وَّٱسۡتَغۡنَى
ٱللَّهُۚ وَٱللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٞ (٦) زَعَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَن لَّن يُبۡعَثُواْۚ قُلۡ بَلَىٰ وَرَبِّي
لَتُبۡعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلۡتُمۡۚ وَذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ (٧) فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ
وَرَسُولِهِۦ وَٱلنُّورِ ٱلَّذِيٓ أَنزَلۡنَاۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ (٨) يَوۡمَ
يَجۡمَعُكُمۡ لِيَوۡمِ ٱلۡجَمۡعِۖ ذَٰلِكَ يَوۡمُ ٱلتَّغَابُنِۗ وَمَن يُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ وَيَعۡمَلۡ
صَٰلِحٗا يُكَفِّرۡ عَنۡهُ سَيِّـَٔاتِهِۦ وَيُدۡخِلۡهُ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا
ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۚ ذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ (٩)

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿الله އަކީ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ އެއްޗެއް ތަސްބީހަ ކިޔައެވެ. އެންމެހާ ވެރިކަމެއްވެސް އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެންމެހާ ހަމްދުއެއްވެސް އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެއީ، އެންމެހާ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ އިލާހެވެ.﴾

(٢) ﴿އެއިލާހު އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވި އިލާހެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކާފިރުންވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މުއުމިނުންވެސްވެއެވެ. الله، ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ޢަމަލުތައް ދެކެން ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.﴾

(٣) ﴿އެއިލާހު އުޑުތަކާއި ބިން ހައްގުގައި ހެއްދެވިއެވެ. އަދި އެއިލާހު ތިޔަބައިމީހުން ސޫރަކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ސޫރަތައް އެންމެ ރަނގަޅުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެނބުރިދިއުންވަނީ އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތަށެވެ.﴾ އިންސާނާގެ ނަފްސުގެ ފުރިހަމަކަމާއި އާސާރުން ދެއްވާފައިވާ ޖަވާބަކީ ބުއްދީގެ ކުޅަދާނަކަމުގެ މަތިވެރި ހެއްކެކެވެ.

الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ﴿وَفِي ٱلۡأَرۡضِ ءَايَٰتٞ لِّلۡمُوقِنِينَ (٢٠) وَفِيٓ أَنفُسِكُمۡۚ أَفَلَا تُبۡصِرُونَ (٢١)﴾ މާނައީ: "އަދި ބިމުގައި ޔަގީންކުރާ ބައިމީހުންނަށް (ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ) ހެއްކިތަކެއްވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކުގައި ވެސްމެއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި ނުބަލަނީ ހެއްޔެވެ!"

(٤) ﴿އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާއެއްޗެއް އެއިލާހު ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ސިއްރުކުރާ ކަންތައްތަކާއި ފާޅުކުރާ ކަންތަކެއްވެސް އެއިލާހު ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި الله، ހިތްތަކުގައި ވާހާއެއްޗެއް ފުރިހަމައަށް ދަންނަވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.﴾

(٥) ﴿މީގެކުރިން ކާފިރުވި މީހުންގެ ހަބަރު ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަމައަށް ނުދަނީހެއްޔެވެ! އެއުރެން ކުރި ކަންތަކުގެ (އެބަހީ: ކާފިރުވުމުގެ) ނުބައިނަތީޖާގެ ރަހަ އެއުރެން ލިބިގަތީއެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް ވޭންދެނިވި އަދާބެއް ވެއެވެ.﴾ މިއާޔަތުގައި އިޝާރާތްކުރައްވާފައި މިވަނީ، ނޫޙު عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ގެ ޤައުމާއި ޢާދާއި ޘަމޫދު ބާވަ ފަދަ އިސްވެދިޔަ ކާފިރު އުންމަތްތަކެވެ.

(٦) ﴿އެއީ ބަޔާންވެގެންވާ ހެކިތަކާއިގެން ރަސޫލުން އެއުރެންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން، ފަހެ އަހަރުމެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނީ އާދަމުގެދަރިންތޯ، ބުނި، އެއުރެން ކާފިރުވެ ފުރަގަސްދިނެވެ ކަމަށްބަލައިފިއެވެ. އަދި (އެއުރެންގެ ޢިބާދަތުން) الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. الله، ފުދިވޮޑިގެންވާ، ހަމްދުލިބިވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.﴾ އެބަހީ: الله އާލަމްތަކަށް ބޭނުންނުވެވޮޑިގެންވާ އަދި އެއްވެސް ޙާޖަތެއް ނެތް ބޭނުންނުވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. ބަލަން ނުވަތަ ބާރުގެންނަމަވެސް ކަން މަޚްލޫގާތު ހަމްދު އެއިލާހަށް ދެއްކުމުގައި މުޚްލިޞް ބަޔަކަށް ވިޔަސް، ކުރަނީ އެއީ އެމީހުންގެ ބޭނުމަށެވެ.

(٧) ﴿އަލުންދިރުއްވައި ނުފޮނުވޭނެކަމަށް ކާފިރުވިމީހުން ދަޢުވާކުރިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެހެންނޫން ނޫނެކެވެ! ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ވެރިރައްބު ގަސަންކޮށްފައި ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ތިޔަބައިމީހުން އަލުންދިރުއްވައި ފޮނުއްވޭނެއެވެ. ދެން ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ތިޔަބައިމީހުން ކުރި ޢަމަލުތަކުގެ ޚަބަރު އަންގަވައި ދެއްވޭނެއެވެ. އަދި އެއީ اللهއަށް ވަރަށް ފަސޭހަކަމެކެވެ.﴾

(٨) ﴿ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއާއި އަދި ތިމަންއިލާހު ބާވައިލެއްވި ނޫރަށް (އެބަހީ: ޤުރުއާނަށް) އީމާންވެރިވާށެވެ! الله، ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ޢަމަލުތަކުގެ ސިއްރުވެސް ފާޅުވެސް ދަންނަވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.﴾

(٩) ﴿ޖަމާކުރެއްވުމުގެ ދުވަހުން (އެބަހީ: ޤިޔާމަތްދުވަހުން) އެއިލާހު ތިޔަބައިމީހުން އެއްކުރައްވާ ދުވަސް (ހަނދުމަކުރާށެވެ!) އެއީ ގެއްލުންލިބޭ ގެއްލުމުގެ ދުވަހެވެ. اللهއަށް އީމާންވެ ޞާލިޙުޢަމަލު ކުރާ މީހާއަށް އޭނާގެ ކުށްތައް އެއިލާހު ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދަށުން ކޯރު ހިނގާ ސުވަރުގެތަކަށް ވައްދަވާނެއެވެ. އެއުރެން އެތަނުގައި އަބަދަށް ދެމިހުރިގެންވާނެއެވެ. މަތިވެރިވެގެންވާ ބޮޑު ކާމިޔާބީ އެއީއެވެ.﴾ އެއީ ތަޣާބުނުގެދުވަސް މަޙްޝަރުގެ ދުވަހެވެ.

وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ
ٱلنَّارِ خَٰلِدِينَ فِيهَاۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ (١٠) مَآ أَصَابَ مِن
مُّصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذۡنِ ٱللَّهِۗ وَمَن يُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ يَهۡدِ قَلۡبَهُۥۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ
شَيۡءٍ عَلِيمٞ (١١) وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَۚ فَإِن
تَوَلَّيۡتُمۡ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ (١٢) ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ
إِلَّا هُوَۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ (١٣) يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ مِنۡ أَزۡوَٰجِكُمۡ وَأَوۡلَٰدِكُمۡ عَدُوّٗا
لَّكُمۡ فَٱحۡذَرُوهُمۡۚ وَإِن تَعۡفُواْ وَتَصۡفَحُواْ وَتَغۡفِرُواْ
فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ (١٤) إِنَّمَآ أَمۡوَٰلُكُمۡ وَأَوۡلَٰدُكُمۡ
فِتۡنَةٞۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ أَجۡرٌ عَظِيمٞ (١٥) فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ
وَٱسۡمَعُواْ وَأَطِيعُواْ وَأَنفِقُواْ خَيۡرٗا لِّأَنفُسِكُمۡۗ وَمَن
يُوقَ شُحَّ نَفۡسِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ (١٦) إِن تُقۡرِضُواْ
ٱللَّهَ قَرۡضًا حَسَنٗا يُضَٰعِفۡهُ لَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ شَكُورٌ
حَلِيمٌ (١٧) عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ (١٨)

ترتيبها 65

سُورَةُ الطَّلَاقِ

آياتها 12

އޭނާ ކުޑަ އަދަދު، އަދި ކޮންމެ ނަފްސަކަށްވާ އަޒާބުތަކުގެ އުނިކަމެވެ،
އަދި ކޮންމެ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ޢަދާބުތަކާއި އަނިޔާވެރިވުމެއް، އަދި އިސްލާމްދީނާ
ބަރާބަރުގައި ފުރިހަމަކަމާ ބަދަލުގައި އަދާކުރުން ހުކުމްކުރައްވާނެއެވެ.
މަޙްޝަރުގައި އެއްބައިވަން އަނެއްބައިވަނަކަށް ބަދަލު ދިނުމަށްފަހެވެ.
التغابن ނިސްބަތްވަނީ **غَبْنُ** އިންނެވެ. ޢަރަބިބަހުގައި މާނައަކީ **غَبْنُ**
ވިޔަފާރިން ބަލަނީ އެއްކޮށްލެއްވުމުން ނޫނީ ބަދަލުގައި ގެއްލުމެވެ
ދުވަހަކީ ގެއްލުމުގެ ދުވަހެވެ. ފަހެ ބަޔަކު ގެއްލުން ލިބިގެންވާ ދުވަހެވެ،
ގިނަ ގޮތްތަކުން ސާބިތުވާނެ ކަމެއް އެދުވަހު ގެއްލުން ލިބޭނެ
މީހެކެވެ.

(١٠) އަދި ކާފިރުވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުން އެއީ
ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެތަނުގައި އަބަދަށް ދެމިތިބޭ ގޮތުގައެވެ.
އަދި އެއީ އަނބުރާ ދިޔުމަށްވާ ތަނެއްގެ ގޮތުގައި ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

(١١) اللهގެ އިޒުނަފުޅާއެކު މެނުވީ އެއްވެސް މުޞީބާތެއް ނުޖެހެއެވެ.
އަދި اللهއަށް އީމާންވާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) އެއިލާހު އޭނާގެ ހިތަށް
ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވާނެއެވެ. اللهއީ ކޮންމެ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ
އިލާހެވެ. މުއުމިނެއް ބަލައިލާއިރު "މުޞީބާތުން ދިނުމުގައި" ކަމެއް ކުރިމަތިވެއްޖެނަމަ
ދެނިކޮށް، މުޞީބާތެއް ޖެހުމުން، الله އޭނާގެ ސަބަބުތަކާ ބަދަލުގައިވާ ތިބޭ."
މުދަލާއި ދަރިން ހޯދުމުން ދޮރުވުމެވެ. ހަމަ ކިޔަމަންތެރިން އެނގޭނެ މުޅިދުނިޔެ

ކަމަކީ اللهގެ އިރާދަފުޅުން މުޅިދުނިޔެ ކަމެއްކަމާއި އެއިލާހު
އިރާދަކުރައްވާގޮތަށް ކަމެއް ނިމިގެންދާކަން އެނގޭ ތަންނާނެވެ.
އަދި އެއިލާހުގެ މިންވަރުކުރެއްވުން ރުހި އެނގޭ ބަރަކާތްލިބޭނޭ، **إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا
إِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ** އެވެ. އެހެންވީ މުޞީބާތެއް ކުރިމަތިވާއިރު ނިޔަމުކަން
ޝުކުރުވެރިވާންޖެހެއެވެ.

(١٢) އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللهއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި
ރަސޫލާއަށްވެސް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ފުރަގަސްދީ
އަނބުރާލާފިނަމަ، (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް
ޙަޤީޤަތް ސާފުކޮށް ބަޔާންވެގެންވާ އިއްވައިދިނުމެވެ.

(١٣) الله ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަންކުރެވޭ އެއްވެސް އިލާހަކު
ނުވެއެވެ. ފަހެ، ހަމައެކަނި اللهއަށް މުއުމިނުން ތަވައްކަލްކުރާހުށިކަމެވެ!

(١٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ
އަނބިންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް
އަދުއްވުވެރިންވާކަން ކަށަވަރެވެ. ފަހެ (އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ހުޝިޔާރުވާށެވެ)
އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނަށް ޢަފޫކޮށް ފުރަގަސްދީ
ކުށްތަކަށް ފާފަފުއްސައިދީފިނަމަ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ اللهއީ،
ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.
އަދުއްވުންގެ ގޮތުގައި އަނބިދަރިން ސިފަކުރެއްވުމުގައި އޮތީ
އެމީހުންގެ ސަބަބުން ބައެއްފަހަރު ދީނީ ކަންކަމުގައި ހުރަސްއަޅާ ހާލަތްތަކުގައެވެ
ހުރަސްއަޅާ ޙާލަތްތަކެވެ.

(١٥) ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިން
ވާނީ އިމްތިޙާނެއްކަމުގައެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަޔަކީ
اللهގެ ޙަޟްރަތުގައެވެ. މުދަލާއި ދަރިންނަކީ ހުރި ފިތުނަތަކެވެ،
ބައެއްފަހަރު ހަޤީގަތުގައި اللهގެ ބަސްފުޅު އަދާކުރުމުގެ މައްޗަށް ހުރި
އިމްތިޙާނުވާ. އެހެނީ މުދަލާއި ދަރިންނަކީ ދުނިޔޭގެ ފިތުނަ ވީމާއެވެ،
اللهއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި ހުރަސްއަޅައިފާނެ ކަންތައްތަކެއްކަމުގައެވެ.

(١٦) ފަހެ ކުޅެދުނުވަރަކުން ކުޅަދާނަވާވަރަކުން ތިޔަބައިމީހުން
اللهއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން އަޑުއަހާ، ކިޔަމަންވެސް،
ޚަރަދުކުރާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް އެއީ ހެޔޮކަމެއް
ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އަދި އަމިއްލަ ނަފްސުގެ ދަހިވެތިކަމުން
މިންޖުވެއްޖެ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އެއުރެންނީ ހަމަ ކާމިޔާބުވާ
މީހުންނެވެ.

(١٧) ރަނގަޅުވެގެންވާ ދަރަންޏެއްގެގޮތުން اللهއަށް ތިޔަބައިމީހުން ދަރަންޏެއް
ދީފިނަމަ، (އެބަހީ: اللهގެ މަގުގައި ޚަރަދުކޮށްފިނަމަ) އެކަލާނގެ
ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި އެއަށް ގިނަގުނަ އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި
ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. اللهއީ، ޝުކުރުވެރިވަންތަ
ޝުކުރު ގަބޫލުކުރައްވާ، ޙިލްމުވެރިވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ފަހެ ކޮންމެ
ރަނގަޅުވަޒަންކޮށް ދަރަނިދެއްވައިން ފެނިގެން ހެޔޮނިޔަތުގައި ޚަރަދުކުރެވޭ الله
އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި އިރާދަކުރައްވައިގެން އެއަށްވުރެ ގިނައިން
އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އެއިލާހަށް ކިޔަމަންތެރިވާ ގޮތުން

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُواْ ٱلْعِدَّةَ ۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ رَبَّكُمْ ۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ لَا تَدْرِى لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ① فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُواْ ذَوَىْ عَدْلٍ مِّنكُمْ وَأَقِيمُواْ ٱلشَّهَٰدَةَ لِلَّهِ ۚ ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مَخْرَجًا ② وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَٰلِغُ أَمْرِهِۦ ۚ قَدْ جَعَلَ ٱللَّهُ لِكُلِّ شَىْءٍ قَدْرًا ③ وَٱلَّٰٓـِٔى يَئِسْنَ مِنَ ٱلْمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمْ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشْهُرٍ وَٱلَّٰٓـِٔى لَمْ يَحِضْنَ ۚ وَأُوْلَٰتُ ٱلْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مِنْ أَمْرِهِۦ يُسْرًا ④ ذَٰلِكَ أَمْرُ ٱللَّهِ أَنزَلَهُۥٓ إِلَيْكُمْ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِهِۦ وَيُعْظِمْ لَهُۥٓ أَجْرًا ⑤

އެބައިމީހުންގެ ދަރުމަ އިތުރުކުރެއްވޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން
އުޖޫރަދެއްވުމުން އިތުބާރު އަމަލުކުރުމަށެވެ.

⑱ ﴿ އެކަލާނގެއީ ޣައިބުވެގެންވާ ކަމަކާއި ފާޅުވެގެންވާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ، އަޒީޒުވަންތަ، ޙަކީމުވަންތަ އިލާހެވެ. ﴾

سُورَةُ الطَّلَاقِ

﴿ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾

① ﴿ އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ތިޔަބޭފުޅުން އަންހެނުން ވަރިކުރަން ގަސްދުކުރިނަމަ، ފަހެ އެކަނބަލުންގެ ޢިއްދަތުގައި (އެބަހީ: ޠުހުރުވާ ޙާލަތުގައި) އެކަނބަލުން ވަރިކުރައްވާށެވެ! އަދި ތިޔަބޭފުޅުން ޢިއްދަ ހިމަނައި އަދަދުކުރައްވާށެވެ! އަދި ތިޔަބޭފުޅުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ﷲ އަށް ތަޤުވާވެރިވެވޮޑިގަންނަވާށެވެ! ފާޙިޝްވެގެންވާ ހުތުރުކަމެއް އެކަނބަލުން ހަދައިގަންފިއްޔާ މެނުވީ، އެކަނބަލުންގެ ގެތަކުން (އެބަހީ: އެކަނބަލުން އުޅެމުންއައި ގެތަކުން) ނުނެރުއްވާށެވެ! އަދި އެކަނބަލުންނަށްވެސް (އެގެތަކުން) ނުނިކުންނަންވާނެއެވެ! އެއީ ﷲ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ޙައްދުތަކެވެ. ﷲ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ޙައްދުތައް ފަހަނައަޅައިދާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އަމިއްލަ ނަފުސަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ. އެއަށްފަހު ﷲ މިންވަރުކުރައްވާނޭ ކަމެއް ތިބާއަށް (އެބަހީ: ވަރިކުރި ފިރިމީހާއަށް) ނޭނގޭނެއެވެ. ﴾

މިއާޔަތުގައި ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް ނިދާއިއްވެވުން އިސްލާމްދީނުގައި އެވަނީ އުއްމަތުގެ ޝަރުޢީ ހުކުމެއް ގޮތުންނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު މުސްލިމުންނަށް އެއްވެސް ކަމެއް ހާއްސަކުރައްވާ އުއްމަތަށެވެ. އިބްނު ޢުމަރު رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ގެ އަނބިމީހާ ޙައިޟުވެގެންވާއިރު ވަރިކޮށްލިއެވެ. އެކަމާ ގުޅިގެން އަންހެނަކަށް ވަރިކުރުން ހުއްދަވާ ވަގުތު ރަސޫލާ ﷲ ގެ ގާތު ޢުމަރު، ރަސޫލާ ﷲ ގެ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. ރަސޫލާ ﷲ ގެ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާ ކޯފާވެ ރުޖޫޢަކުރައްވާށެވެ ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. «لِيُرَاجِعْهَا ، ثُمَّ يُمْسِكْهَا حَتَّى تَطْهُرَ ، ثُمَّ تَحِيضَ فَتَطْهُرَ ، فَإِنْ بَدَا لَهُ أَنْ يُطَلِّقَهَا ، فَلْيُطَلِّقْهَا طَاهِرًا قَبْلَ أَنْ يَمَسَّهَا ، فَتِلْكَ الْعِدَّةُ كَمَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ» "އެކަމަނާ ރުޖޫޢަކުރައްވާށެވެ! އަދި އެކަމަނާ ޠާހިރުވެ ހައިޟުވެ، ޠާހިރުވަންދެން އަނބިމީހާގެ ގާތުގައި ބަހައްޓަވާށެވެ! ދެން ވަރިކުރައްވަންބޭނުންވެއްޖެނަމަ އެކަމަނާއާ ޖިމާޢުނުވާ ޠުހުރުގައި ވަރިކުރައްވާށެވެ! ވަރިކުރަން، ﷲ އަންގަވާފައިވާ ޢިއްދައަކީ އެއީއެވެ." ވަރިކުރުމުގެ ސުންނަތަކީ އެއީއެވެ. ޠާހިރުވެފައިވާ ގޮތުގައި ޖިމާޢުނުވެ، އެކަމަނާއާ ވަކިވުން ގުޅިފައިވަނީ ޢިއްދަތާއި، ވަރިކުރުމުގެ ޙުކުމްތަކާ ﷲ މިންވަރުކުރައްވާފައިވާގޮތެވެ.

② ﴿ ފަހެ އެކަނބަލުންގެ ޢިއްދަތުގެ މުއްދަތު ގާތްވެއްޖެނަމަ، ތިޔަބޭފުޅުން އެކަނބަލުން ރަނގަޅުގޮތުގައި ބަހައްޓަވާށެވެ! ނުވަތަ އެކަނބަލުންނާ ރަނގަޅުގޮތުގައި ވަކިވެލައްވާށެވެ! އަދި ތިޔަބޭފުޅުންގެ ތެރެއިން ޢަދުލުވެރި ދެމީހުން ހެކިކުރައްވާށެވެ! އަދި ތިޔަބޭފުޅުން، ﷲ އަށްޓަކައި ހެކިބަސް ޤާއިމުކުރައްވާށެވެ! ﷲ އާއި އާޚިރަދުވަހަށް އީމާންވާ މީހާއަށް ވަޢުޒުދެވިގެންވަނީ އެކަމުންނެވެ. އަދި ﷲ އަށް ތަޤުވާވެރިވާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) އޭނާއަށް ނިކުންނާނެ (އުނދަގުލުން ސަލާމަތްވާނެ) މަގެއް ލައްވައިދެއްވާނެއެވެ. ﴾

③ ﴿ އަދި އޭނާއަށް (ހީވެސް ނުކުރާ) ތަނަކުން ރިޒުޤު ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ﷲ އަށް ވަކީލުކުރާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އޭނާއަށް ފުދެއްވާނެއެވެ. ﷲ އެކަލާނގެ އަމުރު ފުރިހަމަކުރައްވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ކަމަކަށް ﷲ މިންވަރެއް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވެއެވެ. ﴾ ﷲ ކަށަވަރުކަމާއެކު އެކަލާނގެ ސިފައިން އަންނަނީ މިންވަރާއި ވަކި ކަނޑައެޅިފައިވާ މިންވަރަކަށެވެ. ދުނިޔޭގެ ހުރިހާ މިންވަރުކުރެވޭ. އެއިން އެއްވެސް ކަމެއް އިންސާނާގެ ހައްދުގައި އަޅައިލާ ދުވަހެއް ނުނިންމާނެއެވެ.

④ ﴿ އަދި ޙައިޟުން ކަނޑައެޅިއްޖާ، ތިޔަބޭފުޅުންގެ އަންހެނުންނާމެދު ޝައްކުވެއްޖެނަމަ، އެކަނބަލުންގެ ޢިއްދައަކީ ތިންމަސްދުވަސެވެ. އަދި ޙައިޟުނުވާ ކަނބަލުންވެސް އެގޮތެވެ. އަދި ބަލިވެ ހުންނަ އަންހެނުންގެ ޢިއްދައަކީ، އެކަނބަލުން ވިހައި ބަލިވެ ދުވަސް ނިމުމެވެ. އަދި ﷲ އަށް ތަޤުވާވެރިވާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) އޭނާގެ ކަންތައް ކަންތައްތަކުގައި ފަސޭހަކަން ލައްވާނެއެވެ. ﴾

⑤ ﴿ އެއީ ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ﷲ ބާވައިލެއްވި އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅެވެ.

أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا۟ عَلَيْهِنَّ ۚ وَإِن كُنَّ أُو۟لَـٰتِ حَمْلٍ فَأَنفِقُوا۟ عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۖ وَأْتَمِرُوا۟ بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ ۖ وَإِن تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُۥٓ أُخْرَىٰ (٦) لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِۦ ۖ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُۥ فَلْيُنفِقْ مِمَّآ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ۚ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَآ ءَاتَىٰهَا ۚ سَيَجْعَلُ ٱللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا (٧) وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِۦ فَحَاسَبْنَـٰهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَـٰهَا عَذَابًا نُّكْرًا (٨) فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَـٰقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا (٩) أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَـٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ قَدْ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا (١٠) رَّسُولًا يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ مُبَيِّنَـٰتٍ لِّيُخْرِجَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ مِنَ ٱلظُّلُمَـٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَيَعْمَلْ صَـٰلِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ قَدْ أَحْسَنَ ٱللَّهُ لَهُۥ رِزْقًا (١١) ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمَـٰوَٰتٍ وَمِنَ ٱلْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ ٱلْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَىْءٍ عِلْمًۢا (١٢)

އަދި اللهއަށް ތަޤްވާވެރިވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ!) އޭނާގެ ކުށްތައް ފުއްސަވައި، އަދި އޭނާއަށް ދަރުމަ މާބޮޑުކުރައްވާނެތެވެ. ﴾ އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތަކުގައި ބަޔާންކުރެއްވިފައި އަވަސް ވަރިކުރުމާއި ރަޖްޢީވަރިކުރުމުގެ ޙުކުމްތަކެވެ. އެއާއެކު އަންނަނިވި އާޔަތްތަކުގައި ހިމެނި އިންސާނުންގެނަފްސާއި ޒަރީޢަ ދީނުގެ ޙުކުމްތަކެވެ.

(٦) ﴿ ތިޔަބައިމީހުންގެ ވުސްޢަތްތެރިކަމުން ހުރިވަރަކުން ތިޔަބައިމީހުން ދިރިއުޅޭ (ފަދަ) ގެއެއްގައި އެކަނބަލުން (އެބަހީ: ޠަލާޤުދީފައިވާއެއްގެ ޢިއްދައިގައިވާ އަންހެނުން) ބަހައްޓާށެވެ! އަދި އެކަނބަލުންނަށް ދަތިކުރުމުގެ ގޮތުން ތިޔަބައިމީހުން އުނދަގޫ ނުކުރާށެވެ! އަދި އެކަނބަލުންނަކީ ބަނޑުބޭ އަންހެނުންނަމަ، ފަހެ އެކަނބަލުން ވިހައި ބަނޑުން ފާރިގުވަންދެން ތިޔަބައިމީހުން އެކަނބަލުންނަށް ޚަރަދުކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި (ދަރިންނަށް) އެކަނބަލުން ކިރުދީފިނަމަ، ފަހެ އެކަނބަލުންނަށް އުޖޫރަދޭށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި (އާދައާ) (މުދި) ހެޔޮގޮތުގައި މަޝްވަރާކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން އުނދަގޫ އަނބެކަކުން ދަތިވެއްޖެނަމަ، ފަހެ ފިރިމީހާއަށްޓަކައި (ދަރިފުޅަށް) އަނެއް އަންހެނަކު ކިރުދޭނެތެވެ! ﴾ ވިސްނުމަކަށް ވަރިވެފައިވާ އަންހެނުންނަށް ޚަރަދުކުރުމާއި އަދި އިންސާނިއްޔަތުގެ ދިރިއުޅުމުގެ ޙުކުމްތަކެވެ.

(٧) ﴿ ވުސްޢަތްތެރިކަން ލިބިގެންވާމީހާ އޭނާގެ ވުސްޢަތްތެރިކަމުން ޚަރަދުކުރާހުށިކަމެވެ! އަދި އޭނާގެ ރިޒްޤު ދަތިވެގެންވާމީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ الله ދެއްވި އެއްޗަކުން ޚަރަދުކުރާހުށިކަމެވެ! الله ދެއްވާފައިވާ މިންވަރުން މެނުވީ އެއްވެސް ނަފްސަކަށް ތަކުލީފުއެއް ނުދެއްވާނެއެވެ. ދަތިކަމަކަށްފަހު ފަސޭހަކަމެއް الله ލައްވާނެއެވެ. ﴾ ވީމާ ވުސްޢަތްތެރިކަމުގެ މިންވަރުން ބަލައިގެން ޚަރަދުކުރާހުށިކަމެވެ. މުއްސަދިން ޒަރޫރަތްތެރިއަށް ޚަރަދުކުރާގޮތަށް އެކަށީގެންވާ ފަގީރުން ނަފަގާދޭށެވެ.

(٨) ﴿ އަދި އެތައްރަށެއްގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އަމުރުފުޅާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް އުރެދުނު ކިތައްރަށެއް ރަށްތަކުގެ އަހުލުވެރިން ހުއްޓެވެ! ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގަދަފަދަވެގެންވާ ޙިސާބަކުން އެއުރުން ޙިސާބުކުރެއްވީމެވެ. އަދި ބިރުވެރި އަޛާބަކުން އެއުރުންނަށް އަޛާބު ދެއްވީމެވެ. ﴾

(٩) ﴿ ފަހެ (އެރަށްތަކުގެ އަހުލުވެރިން) އެއުރުން ކުރިކަންތަކުގެ (އެބަހީ: ކާފިރުވުމުގެ) ނުބައިނިމުމުގެ ރަހަ ލިބިގަތެވެ. އަދި އެއުރުން ކުރިކަންތަކުގެ ނިމުމަކީ ގެއްލި ހަލާކުވުމެއް ކަމުގައެވެ. ﴾

(١٠) ﴿ الله އެއުރުންނަށް ގަދަފަދަވެގެންވާ އަޛާބެއް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ. އޭ ޢީމާންވެގެންވި ބުއްދީގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން اللهއަށް ތަޤްވާވެރިވާށެވެ! الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޛިކުރެއް (އެބަހީ: ޤުރުއާން) ބާވައިލައްވައިފިއެވެ. ﴾

(١١) ﴿ اللهގެ ބަޔާންވެގެންވާ އާޔަތްތައް ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެއްވާ ރަސޫލަކު ފޮނުއްވައިފިއެވެ. އެއީ ޢީމާންވެ ޞާލިޙު ޢަމަލުތައް ކުރި މީހުން އަނދިރިކަމުގެ ތެރެއިން އަލިކަމަށް ނެރުއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި الله އަށް އީމާންވެ ޞާލިޙުޢަމަލު ކުރާމީހާ (ދަންނައެވެ!) އެކަލާނގެ ދަށުން ފެން ކޯރުތައް ހިނގައިދާ ސުވަރުގެތަކަށް އޭނާ ވައްދަވާނެއެވެ. އެސުވަރުގެތަކުގައި އެއުރުން އަބަދަށް ދެމިތިބޭމީހުންގެގޮތުގައެވެ. (އެބަހީ ސުވަރުގެތަކުގައި ދެވޭ ރިޒްޤު الله އެމީހާއަށް ރަނގަޅުކުރައްވައިފިއެވެ. ﴾

(١٢) ﴿ الله އީ ހަތް އުޑާއި ބިމުންވެސް އެފަދައިން (ހަތް ބިން) ޚަލްޤުކުރެއްވި އިލާހެވެ. އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅު އެއުރުންގެ ދެމެދުގައި ބާވައިލައްވަތެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ދެނެގަތުމަށްޓަކައި اللهއީ އެންމެހާކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ކަމާއި އަދި اللهގެ ޢިލްމުވެރިކަމުން ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ވަށައިލައްވާފައިވާ ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ދެނެގަތުމަށެވެ. ﴾

سُورَةُ التَّحْرِيمِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

(١) ﴿ އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! الله ކަލޭގެފާނަށް ޙަލާލުކުރައްވާފައިވާ އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ރުހުން ހޯދުމުން ޙަރާމުކުރެއްވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ! اللهއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ އިލާހެވެ. ﴾ މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ބެހޭ އެއް ސަބަބަކީ: ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން

ޒައިނަބު ބިންތި ޖަޙްޝު رَضِيَ ٱللَّهُ عَنهَا ގެ އަރިހުން މާމުއި ހިއްޕެވިއެވެ.
އެކަން އަނިޔަވެރިވެގެން ޢާއިޝާއާއި ޙަފްޞާ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنهُمَا ރޭއްވެވުމެއް
ރޭއްވެވީ އެކަނބަލުންގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިމާ އެކަލޭގެފާނުގެ
ކިބައިން ވަހެއް އުފެދޭ ދަންނަވާކަމަށް އެއްބަސްވެ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.
އެކަމުގެ ސަބަބުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ ނަފްސުމުބާރަކުގެ މައްޗަށް
މާމުއި ހަރާމުކުރައްވައިފިއެވެ. ދެން ތަރުބިއްޔަތުކުރައްވައި މަގުދައްކަވާދޭ
ބަސްފުޅު الله އެކަލޭގެފާނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ.

(٢) ތިޔަބޭފުޅުންގެ ހުވާތަކުން މިނިވަންވުމުގެ ގޮތް الله
ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ޝަރުޢުކުރައްވައިފިކަން ކަށަވަރެވެ. الله ވާގިވެރިވެދެއްވަނީ
ތިޔަބޭފުޅުންގެ ވާގިވެރިޔާއެވެ. އިލްމުވެރިވަންތައެވެ. އަދި އެއިލާހީ ޙިކުމަތް
ތެރިވެވޮޑިގެންވާ، ޙަކީމުވަންތަ އިލާހެވެ. الله ބަޔާންކުރައްވާ އެއްކަމެއް
ބަޔާންކުރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ހުއްދަކުރެއްވުން ނުވާނެއެވެ. ތިޔައީ ބަޔާންކުރައްވާފައި
ބަޔާންކުރެއްވުމަކީ ހަމައެކަނި الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ގެ ހަރާމުކުރުންނެވެ.
އެދުރަކަށް މިކަމާ ކަނޑައެޅިގެން އެގޮތެއްގައި ހުރުން ޙާޖަތެއް
ނުވާނެއެވެ. އެހާގެ އަމިއްލަ ނަފްސުގެ މައްޗަށް ހަރާމުކުރައްވައިފި
އުޅުން ކަރާހިއްޔަތު ނެތްކަން. އެއީ ހުވައިގެ ކައްފާރާ ދިނުމެވެ.
ކައްފާރާދިނުމަކީ އެހުވައިން އެކާ މިނިވަންވުމެވެ.

(٣) ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންކޮޅަކަށް
ބޭކަނބަލެއްގެ (އެބަހީ: ޙަފްޞާގެފާނުގެ) އަރިހުގައި ސިއްރުން ވާހަކައެއް
ވިދާޅުވެވުނު ހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެކަމަނާ އެވާހަކައިން
(ޢާއިޝާގެފާނަށް) ޚަބަރުދެއްވުމުން، الله އެކަލޭގެފާނަށް އެކަން
ހާމަކުރައްވައިފިއެވެ. (އެއީ ހާމަކުރުމީ) ވާހަކައިން ބައެއް އެކަލޭގެފާނު
(ޙަފްޞާގެފާނަށް) އަންގަވައި، އަނެއްބައި (ނާންގަވައި) ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ.
ދެން އެކަލޭގެފާނު އެވާހަކަ ޚަބަރުދެއްވުމުން ކަލޭގެފާނަށް މިޚަބަރުދިނީ
ކޮންފަރާތަކުންތޯ އެކަމަނާ އެއްސެވިއެވެ. (ޖަވާބުގައި) ވިދާޅުވިއެވެ.
ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެޚަބަރު އަންގަވައި ދެއްވީ ދަންނަވާވޮޑިގެންވާ،
ސިއްރުތަކުގެ ޚަބަރު ދަންނަވާވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.

(٤) ތިޔަދެބޭކަނބަލުން الله އަށް ތައުބާވާނަމަ ދަންނަވަމެވެ! (އެގޮތް
ހެޔޮކަން ބޮޑުވާނެއެވެ.) ފަހެ ތިޔަދެބޭކަނބަލުންގެ ހިތްތައް
ހެޔޮމަގުން ކަޑަވެއްޖެއެވެ. އަދި ތިޔަދެބޭކަނބަލުން އެކަލޭގެފާނާ
ދެކޮޅަށް އެކުވެ އެއްބާރުލުން ދެއްވައިފިނަމަ (ދަންނަވަމެވެ!) ފަހެ الله އީ
އެކަލޭގެފާނުގެ ވާގިވެރިޔާ ކަމުގައިވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި
ޖިބްރީލްގެފާނާއި ޞާލިޙު މުއުމިނުންނާއި އެއަށްފަހު މަލާއިކަތުންވެސް
އެކަލޭގެފާނުގެ އެހީތެރިން ކަމުގައިވެއެވެ. މިބަސްފުޅުން މުޚާޠަބުކުރެއްވީ
ޢާއިޝާއާއި ޙަފްޞާ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنهُمَا އަށެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
އެދިވަޑައިގަންނަވާގޮތް ހަރާމުކޮށް، ތިޔަދެބޭކަނބަލުންގެ ހިތްތަކު
ފުށުއަރާ ގޮތުން ހުރުމަކީ އަނިޔާވެރިކަމެކެވެ. އެކަމާ
ތިޔަދެބޭކަނބަލުންނަށް ތައުބާވުމަށް ގޮވައިލެއްވީއެވެ.

(٥) އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބޭކަނބަލުން ވަރިކުރައްވައިފިނަމަ (ދަންނަވަމެވެ!)
އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ، ތިޔަބޭކަނބަލުންނަށްވުރެ ހެޔޮކަނބަލުން
އަނބިންނަކަށް އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވައިފާނެއެވެ. (އެއީ) މުސްލިމު،

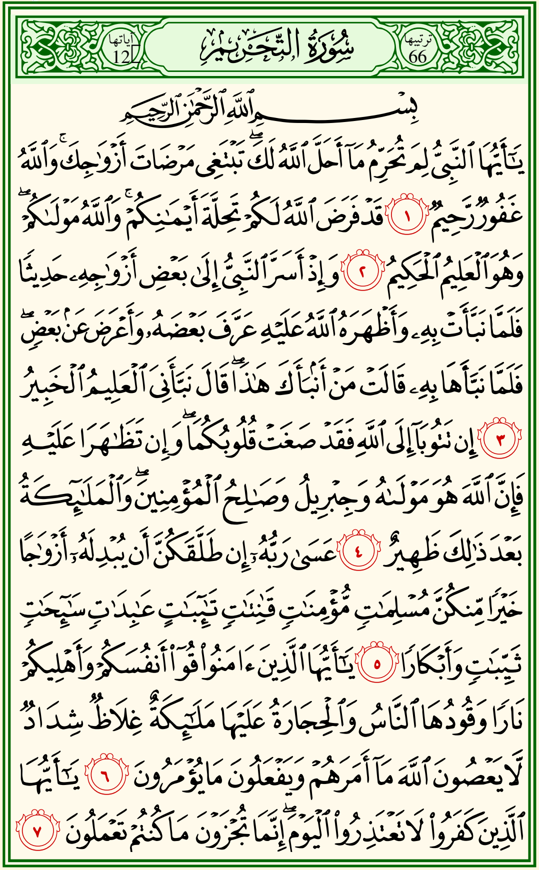
سُورَةُ التَّحْرِيمِ

ترتيبها 66 — آياتها 12

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَ ۖ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَٰجِكَ ۚ وَٱللَّهُ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ (١) قَدْ فَرَضَ ٱللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَٰنِكُمْ ۚ وَٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ ۖ
وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ (٢) وَإِذْ أَسَرَّ ٱلنَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَٰجِهِۦ حَدِيثًا
فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِۦ وَأَظْهَرَهُ ٱللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُۥ وَأَعْرَضَ عَنۢ بَعْضٍ ۖ
فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِۦ قَالَتْ مَنْ أَنۢبَأَكَ هَٰذَا ۖ قَالَ نَبَّأَنِيَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْخَبِيرُ
(٣) إِن تَتُوبَآ إِلَى ٱللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا ۖ وَإِن تَظَٰهَرَا عَلَيْهِ
فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ مَوْلَىٰهُ وَجِبْرِيلُ وَصَٰلِحُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ
بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ (٤) عَسَىٰ رَبُّهُۥٓ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُۥٓ أَزْوَٰجًا
خَيْرًا مِّنكُنَّ مُسْلِمَٰتٍ مُّؤْمِنَٰتٍ قَٰنِتَٰتٍ تَٰٓئِبَٰتٍ عَٰبِدَٰتٍ سَٰٓئِحَٰتٍ
ثَيِّبَٰتٍ وَأَبْكَارًا (٥) يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ
نَارًا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ
لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ (٦) يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَا تَعْتَذِرُوا۟ ٱلْيَوْمَ ۖ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (٧)

މުއުމިން، ކިޔަމަންތެރި، ތައުބާވާ، އަޅުކަންކުރާ، ރޯދަހިފާ، ބިކުރުވެރިންނާއި
ކަނބަލުންނާއި، ބިކުރުވެރި ކަނބަލުންނެވެ.

(٦) އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބޭފުޅުންގެ އަމިއްލަ
ނަފްސުތަކާއި އަހުލުވެރިން ނަރަކައިން ސަލާމަތްކުރައްވާށެވެ! އެނަރަކަ
ދަރުއަކީ މީސްތަކުންނާއި ހިލަތަކެވެ. ހަރުކަށި، ގަދަފަދަ މަލާއިކަތުން
(ބަނީއާދަމުގެ ގާޑުގައި) އެނަރަކައިގެ މައްޗަށް ތިބެތެވެ. الله އެބައިމީހުންނަށް
ކުރައްވާ އަމުރުތަކަށް ނުކިޔަމަންތެރިނުވެތެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް
ކުރައްވާކަންތައް ކުރެތެވެ. އިބްނު ޖަރީރު رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "ތިޔާގެ
ފަރާތުން، އަދި ކަންތައްތަކުން އަހަރެމެންނަށް އަދަބުދޭ ދީނީ
ކަންކަމަށް ތަރުބިއްޔަތުކޮށް، ވެރިކަމުގައި ހެޔޮކަންތައް ކުރުމަށް އަމުރުކޮށް
ނުބައިކަންތަކުން މަނާކޮށް، ހެޔޮ އިލްމު ދަސްކޮށްދޭށެވެ." ނަރަކައިގެ
ގާޑުންނަކީ މަލާއިކަތުން، އެއީ ބިރުވެރިކަމާއި ހަރުކަށިކަމުގެ ސިފަ
ލިބިގެންވާ، އެއާއި ދެކޮޅުހެދުމުގެ ބާރުނުލިބޭ، ނިކަމެތިވާ ގޮތަށް
ކުރެވޭ ކަމެއް، ދަރުކުރެއްވުމަކަށް ދޫނުކުރައްވައި ހުކުމް ކުރެއްވޭ
ބައެކެވެ. އެބައިމީހުން ހުކުމުގައި ވާނީ އަބަދުވެސް ކިޔަމަންތެރިކަމުގައެވެ.

(٧) އޭ ކާފިރުވީ މީސްތަކުންނޭވެ! މިއަދު އުޒުރުނުދައްކާށެވެ.
ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ޖަޒާދެވޭނީ ކަމަކީ ތިޔަބޭފުޅުން (ދުނިޔޭގައި)
ކުރިކަންތައްތަކުގެ ޖަޒާއެވެ. މިބަސް އިއްވާލެއްވީ ނަރަކައިން
ވަޑައިގަތުމުން. އެއީ އެއިރުން އިއްޔެ ގޮވާ މާފަށް ނުވާނެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ تُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ تَوۡبَةٗ نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمۡ
أَن يُكَفِّرَ عَنكُمۡ سَيِّـَٔاتِكُمۡ وَيُدۡخِلَكُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي
مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ يَوۡمَ لَا يُخۡزِي ٱللَّهُ ٱلنَّبِيَّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ
مَعَهُۥۖ نُورُهُمۡ يَسۡعَىٰ بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَبِأَيۡمَٰنِهِمۡ يَقُولُونَ رَبَّنَآ
أَتۡمِمۡ لَنَا نُورَنَا وَٱغۡفِرۡ لَنَآۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ⑧
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ جَٰهِدِ ٱلۡكُفَّارَ وَٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَٱغۡلُظۡ عَلَيۡهِمۡۚ
وَمَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ ⑨ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلٗا
لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱمۡرَأَتَ نُوحٖ وَٱمۡرَأَتَ لُوطٖۖ كَانَتَا تَحۡتَ
عَبۡدَيۡنِ مِنۡ عِبَادِنَا صَٰلِحَيۡنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمۡ يُغۡنِيَا عَنۡهُمَا
مِنَ ٱللَّهِ شَيۡـٔٗا وَقِيلَ ٱدۡخُلَا ٱلنَّارَ مَعَ ٱلدَّٰخِلِينَ ⑩
وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلٗا لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱمۡرَأَتَ فِرۡعَوۡنَ إِذۡ
قَالَتۡ رَبِّ ٱبۡنِ لِي عِندَكَ بَيۡتٗا فِي ٱلۡجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِن فِرۡعَوۡنَ
وَعَمَلِهِۦ وَنَجِّنِي مِنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ⑪ وَمَرۡيَمَ ٱبۡنَتَ
عِمۡرَٰنَ ٱلَّتِيٓ أَحۡصَنَتۡ فَرۡجَهَا فَنَفَخۡنَا فِيهِ مِن رُّوحِنَا
وَصَدَّقَتۡ بِكَلِمَٰتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِۦ وَكَانَتۡ مِنَ ٱلۡقَٰنِتِينَ ⑫

⑧ އޭ އިމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! އިޚްލާޞްތެރި ތައުބާއަކުން ﷲ އަށް ތައުބާވެރިވާށެވެ! އެހެނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައި، އެތެރެކުރައްވާނެ ފެންކޯރުތައް ހިނގަހިނގާ ހުންނަ ސުވަރުގެތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ވައްދަވާނެތެވެ. ﷲ (އެދުވަހަކީ) ނަބިއްޔާއާއި އެކަލޭގެފާނާ އެކުގައިވާ އިމާންވި މީސްތަކުން ނިކަމެތިނުކުރައްވާނެ ދުވަހު، ކުރިމަތިންނާއި ކަނާތްފަރާތުން އެއުރެންގެ ނޫރު ހިނގަހިނގާ ހުންނާނެއެވެ. އެއުރެން ދަންނަވާނެތެވެ. އަޅަމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެވެ! އަޅަމެންގެ ނޫރު ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނދޭވެ! އަދި އަޅަމެންނަށް ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހާކަމަކަށް ކަލޭގެފާނީ ބާރުވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ސިފައިގެ ހުރިހާ ސަބަބުތަކެއް ހާމަކޮށްދެއްވުމަށް މުއުމިނުންގެ އިމާންކަމުގެ ނޫރު އަދި އެއުރެންނާއި އެކުވާނެއެވެ. މިއާއިއެކު މިވާ ދުވަސް ވަހިއްޔެއްގައި އިޚްލާޞްތެރި ތައުބާއަކީ: އިސްލާމްދީނުގައި ގާއިމުވުމަކީ ހިތްވަރުގެ ފުދުންތެރިކަމެއް ފާފަތަކުން ނުހުރުމުގައި އެފާފައަކާ ދުރުވެ، ފިސްލާފައި، އަލުން އެފާފަ ކުރުމަށް ނުދިއުމަށް އަޒުމުކުރުމެވެ.

⑨ އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ކާފިރުންނާއި މުނާފިޤުންނާ ޖިހާދުކުރައްވާށެވެ! އަދި އެއުރެންނާމެދު ހަރުކަށިކަމާއި ގަދަކަމުގެ ގޮތް ހިފައްވާށެވެ! އަދި އެއުރެންގެ ދިރިއުޅޭނޭ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އަދި އެއީ ނުބައި ރުޖޫޢަވާ ތަނެކެވެ. އޭ ނަބިއްޔާ ﷺ ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރައްވައި ޖިހާދުކުރައްވާށެވެ!

މުނާފިޤުންނާ ޖިހާދު ކުރައްވާށި، ބައްދަލުވެއް ގޯއްޗެއް ކުރައްވައިގެންނެވެ. ފަހެ އެއުރެން ބައްދަލުކުރަނީ ހަރުކަށިކަމާ އަރައިގަންނަކަން ކަނޑުވަރެވެ. އެއުރެން އަދަބުދިނުމަށްޓަކައި ހައިބަތްދައްކާ ހުކުމްކުރައްވާ ބޯނުއްމާ ކުރެއްވުމަށް ކަމަށެވެ.

⑩ ނޫޙުގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި ލޫޠުގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ވާހަކައިން، ކާފިރުވެވުނުމީހުންނަށް ﷲ މިސާލެއް ޖައްސަވައިފީމެވެ. ތިމަންއިލާހުގެ ޞާލިޙު އަޅުންގެ ތެރެއިން ދެއަޅުންގެ ދަށުގައި (އިމާންކަމުގައި) އެދެމީހުން ވިއެވެ. ފަހެ ﷲ ގެ ހަޟްރަތުން (އެދެމީހުން) އެދެބޭކަލުންނަށް އެއްވެސް ކަމަކަށް އެދެބޭކަލުންނަކަށް ނުވިއެވެ. އަދި (ނަރަކައަށް) ވަންނަމީހުންނާއި ވަދެވޭނެ ކުރާ ހިނގާށެވެ! ވަންނާށެވެ! މިއާ ބެހޭގޮތުން ޙަޟްރަތް ނޫޙު عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ގެ އަނބިކަނބަލުން، އެކަލޭގެފާނަށް ޚިޔާނާތްތެރިވީ ބަޣާވާތުގެ ގޮތުންނެވެ. ލޫޠު عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ގެ އަނބިކަނބަލުން، އެކަލޭގެފާނުންގެ ގައުމުގެ ދުޝްމަނުން ދިނުމަށް ކަމަށެވެ.

⑪ އަދި ފިރުއައުނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ވާހަކައިން، އިމާންވި މީސްތަކުންނަށް ﷲ މިސާލެއް ޖައްސަވައިފީމެވެ. އެކަމަނާ ދަންނަވައިނުފިއެވެ. ނަސޭހަތްތެރިކުރައްވާށެވެ! އަޅުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެވެ! އިބަރާހީމް ބަރަކާތެރި ސުވަރުގެއާ މިއަޅާއަށް ގެއެއް ބިނާކޮށްދެއްވާނދޭވެ! އަދި ފިރުއައުނާއި އޭނާގެ (ނުބައި) އަމަލުތަކުން މިއަޅާ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާށެވެ! އަދި އަނިޔާވެރި ބަޔަކުން މިއަޅާ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނދޭވެ! ކާފިރުކަމުގައި އަރާރުވި ފިރުއައުނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ މަޤާމުގައި އިންނަވައިނުވެގެންވެސް އެކަމަނާގެ އިމާންކަމުގެ ސަބަބުން ނިޔާމަށްވާ ސިފަތަކާ ގުޅިގެން ބަލައިގަނެވިފައިވެއެވެ. އެކަމަނާއަށް ފިރުއައުނުގެ ފާރަލީގެ ނުލިބުނުދުވަހުން ކާފިރުކަމުގެ ގޮތުން ކުރެއްވުމުން ކަމަށް އޮތެވެ.

⑫ އަދި (އިމްރާނުގެ ދިޔަ) އެކަމަނާގެ ފަރުޖު ރައްކާތެރިކުރެއްވި، އިމްރާނުގެފާނުގެ ދަރިކަނބަލުން މަރްޔަމްގެފާނުގެ މިސާލު ޖައްސަވައިފީމެވެ. ފަހެ ތިމަންއިލާހުގެ ރޫޙުގެ ތެރެއިން (އެބަހީ: ޖިބްރީލްގެފާނު ފުމެއްވުމަށް) އެކަމަނާގެ ފަރުޖުގައި ފުމެއްވީމެވެ. އަދި އެކަމަނާ ވެރިރަސްކަލާނގެ ކަލިމަތްތަކާއި ފޮތްތަކަށް ތަސްދީޤުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމަނާ ކިޔަމަންތެރިވި ބަޔަކު ތެރެއިން ވިއެވެ. ﷲ އެކަމަނާއަށް ދިނުމަށްޓަކައި ފައިދާވެރި ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ޖިބްރީލްގެފާނު ފޮނުއްވައި، އެކަމަނާގެ ހަށިގަނޑަށް ރޫޙު ފުމުވައިގަތެވެ. އެކަމަނާ ހުރިހާ ސިފަތަކުގެ ރިވެތިކަމާއިއެކު ކަމަނާއަށް ފަރުވާ ދެއްވިއެވެ: އެކަމަނާގެ ފަރުވާގެ ސިފައަކީ މައިގަނޑު ހެއްދެވުމުން އެކަމަނާގެ ޢީސާގެފާނު ޖިބްރީލް عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ގެ ފަރާތުން ހެއްދެވުނު ބަސްބުނުމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "މިކަން ހަމައެކަނި ފަޟީލަތެއް ކަލޭގެފާނަށް ހާސިލުވާނެ ފޮނުއްވުމުގައި ބަސްފުޅުގެ ކާމިލުކަމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ މަރްޔަމް (އެބަހީ: ޢީސާ عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ އަށް) ކަލޭގެފާނަށް ހިޔާލުވާނެ ފަރާތަކަށް ވާނީ ލޮބުވެރިކަމެވެ." ފަހެ އެކަމަނާއަށް އެކަލާނގެ އަރުވާފައިވާ ބަރަކާތް ނަޞީބުވެގެންނެވެ.

ترتيبها 67

سُورَةُ المُلْك

آياتها 30

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

تَبَٰرَكَ ٱلَّذِي بِيَدِهِ ٱلۡمُلۡكُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ ١ ٱلَّذِي خَلَقَ
ٱلۡمَوۡتَ وَٱلۡحَيَوٰةَ لِيَبۡلُوَكُمۡ أَيُّكُمۡ أَحۡسَنُ عَمَلٗاۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡغَفُورُ ٢
ٱلَّذِي خَلَقَ سَبۡعَ سَمَٰوَٰتٖ طِبَاقٗاۖ مَّا تَرَىٰ فِي خَلۡقِ ٱلرَّحۡمَٰنِ مِن
تَفَٰوُتٖۖ فَٱرۡجِعِ ٱلۡبَصَرَ هَلۡ تَرَىٰ مِن فُطُورٖ ٣ ثُمَّ ٱرۡجِعِ ٱلۡبَصَرَ كَرَّتَيۡنِ
يَنقَلِبۡ إِلَيۡكَ ٱلۡبَصَرُ خَاسِئٗا وَهُوَ حَسِيرٞ ٤ وَلَقَدۡ زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ
ٱلدُّنۡيَا بِمَصَٰبِيحَ وَجَعَلۡنَٰهَا رُجُومٗا لِّلشَّيَٰطِينِۖ وَأَعۡتَدۡنَا لَهُمۡ عَذَابَ
ٱلسَّعِيرِ ٥ وَلِلَّذِينَ كَفَرُواْ بِرَبِّهِمۡ عَذَابُ جَهَنَّمَۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ
٦ إِذَآ أُلۡقُواْ فِيهَا سَمِعُواْ لَهَا شَهِيقٗا وَهِيَ تَفُورُ ٧ تَكَادُ تَمَيَّزُ
مِنَ ٱلۡغَيۡظِۖ كُلَّمَآ أُلۡقِيَ فِيهَا فَوۡجٞ سَأَلَهُمۡ خَزَنَتُهَآ أَلَمۡ يَأۡتِكُمۡ نَذِيرٞ ٨
قَالُواْ بَلَىٰ قَدۡ جَآءَنَا نَذِيرٞ فَكَذَّبۡنَا وَقُلۡنَا مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ مِن شَيۡءٍ إِنۡ أَنتُمۡ
إِلَّا فِي ضَلَٰلٖ كَبِيرٖ ٩ وَقَالُواْ لَوۡ كُنَّا نَسۡمَعُ أَوۡ نَعۡقِلُ مَا كُنَّا فِيٓ أَصۡحَٰبِ
ٱلسَّعِيرِ ١٠ فَٱعۡتَرَفُواْ بِذَنۢبِهِمۡ فَسُحۡقٗا لِّأَصۡحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ١١
إِنَّ ٱلَّذِينَ يَخۡشَوۡنَ رَبَّهُم بِٱلۡغَيۡبِ لَهُم مَّغۡفِرَةٞ وَأَجۡرٞ كَبِيرٞ ١٢

سُورَةُ الْمُلْكِ

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

١ ﴿އެއިލާހުގެ އަތްޕުޅުގައި އެންމެހައި ވެރިކަމާއި އިލާހު ހެޔޮކަން
އިތުރުވެ މަތިވެރިވެގެންވެއެވެ. އެއިލާހީ އެންމެހައި ކަންތައްގެ މައްޗަށް
ކުޅަދުންވަންތަ އިލާހެވެ.﴾

٢ ﴿އެއީ އަމަލު އެންމެރަނގަޅު ތިޔަބައިމީހުންކުރެ ކާކުތޯ
އިމްތިޙާނުކުރެއްވުމަށް، މަރާއި ދިރުން ޚަލްޤުކުރެއްވި އިލާހެވެ. އަދި
އެއިލާހީ އަޒީޒުވަންތަ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އިލާހެވެ.﴾

٣ ﴿އެއީ މަތިމަތީގައި ހަތް އުޑު ޚަލްޤުކުރެއްވި އިލާހެވެ. ރަޙްމާނުވަންތަ
އިލާހުގެ ޚަލްޤުކުރެއްވުމުގައި އެއްވެސްކަހަލަ އުނިކަމެއް ތިބާއަކަށް
ނުފެންނާނެއެވެ. ފަހެ، އަލުން ނަޒަރުހިންގައި ބަލާލާށެވެ! ފަހެ
ތިބާއަށް އެއްވެސްކަހަލަ ފަޅުތަކެއް ފެނޭތޯ!﴾ އެއުޅުމަރުވާ

އަޑިބަލައެ، ތަޅުފުނިކުރުމެއް، މިފޯފިރުމެއް ނޭވާއޭ. ހަމަހަމަކަމާއި
ސިފަކުރެއްވުމަކީ ވެރިރަސްކަލާނގެ ބާރާއި ކުޅަދުންވަންތަކަމެވެ.
ހެކިދޭނެ ކަމެކެވެ.

٤ ﴿އަދިވެސް ދެފަހަރަކުން ނަޒަރުހިންގައި ބަލާލައްވާށެވެ!
ނަޒަރުވެސް ތިބާގެ ނަޒަރު އަނބުރާއަންނާނީ (ކުށެއް ނުފެނި)
ނިކަމެތިވެ، ހާސްވެފައިވާ ހާލުގައެވެ.﴾

٥ ﴿ހަމަ ކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހު ކައިރީގައިވާ އުޑު (އެބަހީ: ދުނިޔޭގެ
ދުނިޔޭގެ އުޑު) ތަރިތަކުން ޒީނަތްތެރިކުރީމެވެ. އަދި ޝައިޠާނުން
ގަނޑުކުރުވުމަށް ތަރިތައް ހެއްދެވީމެވެ. އަދި ތިމަންއިލާހު
އެއުރެންނަށް ސަޢީރުގެ އަދަބު
ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.﴾ ބުޚާރީ ރَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَىٰ
ތަރިތައް ޚަލްޤުކުރެއްވީ ތިން ކަމަކަށެވެ. އެއީ އުޑުގެ ޒީނަތް
ޝައިޠާނުންނަށް ގަނޑުކުރުވުމަށާއި ގޮތްމަގު ދެނެގަތުމަށް ނިޝާނަކަމުގައި
އޮއްވެވުމަށް ކަމަށެވެ."

٦ ﴿އަދި އެބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ކާފަރުވީ މީހުންނަށް
ޖަހަންނަމުގެ އަދަބު ހުރެއެވެ. އެއީ އެންމެ ނުބައިވީ ރުޖޫޢަވާ
ތަނެވެ.﴾

٧ ﴿އެތަނަށް (އެބަހީ: ޖަހަންނަމަށް) އެއުރެން އެއްލާލެވޭހިނދު،
އެތަން ގޮވާ ޙަރަކާތްކުރާ ނުބައި އަޑު އެއުރެންނަށް އިވޭނެއެވެ. އަދި
އެތަން ކެކެމުން ދާނެއެވެ.﴾

٨ ﴿(ޖަހަންނަމަށް) ރުޅިގަދަވުމުން ފަޅައިގެން ދާ ވަރަށް ކައިރިވެއްޖެއެވެ.
ބައެއް މީހުން އެތަނަށް އެއްލާލެވޭ ކޮންމެ ފަހަރަކު،
(ޖަހަންނަމުގެ ވެރިން) އެތަނުގެ ބަހައްޓާ މީހުން އެއުރެންނާ ސުވާލުކުރާނެއެވެ.
ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އިންޒާރުދޭ މީހަކު
ނާދެއެވެ ހެއްޔެވެ!﴾

٩ ﴿އެއުރެން ދެންނެވޭނެއެވެ. އާދޭހެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންގެ
ގާތަށް އިންޒާރުދޭ މީހަކު އައެވެ. ފަހެ، އަޅުގަނޑުމެން އޭނާއަށް
ދޮގުހަދައިފީމު. (އެބަޔަކަށް) ދޮގުކުރީމުއެވެ. އަދި ދެންނެވީމުއެވެ. الله އެއްވެސް
އެއްޗެއް ބާވައި ނުލައްވައެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ހުރީ ބޮޑު މަގުފުރެދުމެއްގައި
މެނުވީ ނުވެއެވެ.﴾

١٠ ﴿އަދި އެއުރެން ދެންނެވޭނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ކަންނޭގި އަޑުއަހައި
ނުވަތަ ވިސްނައި ފަހުމްކުރާކަމުގައި ވީނަމަ، އަޅުގަނޑުމެން ހުންނާނީ
ސަޢީރުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައި ނުވާނެމެވެ.﴾

١١ ﴿ފަހެ އެއުރެންގެ ފާފަތައް އެއުރެން އިޢުތިރާފުވާނެއެވެ. ފަހެ
އަނދަހުއްދޭ ސަޢީރުގެ އަހުލުވެރިންނަށް (ރަޙްމަތުން)
ދުރުވުން ހުށްޓެވެ.﴾

١٢ ﴿ޣައިބުގައިވެސް އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ބިރުވެތިވާމީހުން
(ދަންނާށެވެ!) އެއުރެންނަށް ހުރީ ފާފަފުއްސެވުމާއި ބޮޑު
ދަރުމަތަކެއް ހުރެއެވެ.﴾

١٣ ﴿ތިޔަބައިމީހުން ބަސްފުޅުކޮށް ސިއްރުކޮށް، ނުވަތަ
ފާޅުގައިވިޔަސް ބަސްބުނާށެވެ. އެއިލާހީ ހިތްތަކުގައި ވާއެއްޗަކަށް ދެނެ
ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހުކަން ކަށަވަރެވެ.﴾

١٤ ﴿(އެންމެހައި ތަކެތި) ޚަލްޤުކުރެއްވި އިލާހު ދެނެވޮޑިގެން
ނުވާނެހެއްޔެވެ! އަދި އެއިލާހީ ސިއްރުތަކަށް ލަޠީފުވަންތަ، ޚަބީރުވަންތަ
މުޅިން ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.﴾

وَأَسِرُّواْ قَوْلَكُمْ أَوِ ٱجْهَرُواْ بِهِۦٓ ۖ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ (١٣) أَلَا
يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ (١٤) هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ
ٱلْأَرْضَ ذَلُولًا فَٱمْشُواْ فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُواْ مِن رِّزْقِهِۦ ۖ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ
(١٥) ءَأَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا هِىَ
تَمُورُ (١٦) أَمْ أَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ۖ
فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ (١٧) وَلَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ
كَانَ نَكِيرِ (١٨) أَوَلَمْ يَرَوْاْ إِلَى ٱلطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَٰٓفَّٰتٍ وَيَقْبِضْنَ ۚ مَا
يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱلرَّحْمَٰنُ ۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍۭ بَصِيرٌ (١٩) أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى
هُوَ جُندٌ لَّكُمْ يَنصُرُكُم مِّن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ ۚ إِنِ ٱلْكَٰفِرُونَ إِلَّا فِى غُرُورٍ
(٢٠) أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُۥ ۚ بَل لَّجُّواْ فِى عُتُوٍّ
وَنُفُورٍ (٢١) أَفَمَن يَمْشِى مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِى سَوِيًّا
عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ (٢٢) قُلْ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ
وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ (٢٣) قُلْ هُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ
فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (٢٤) وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ
صَٰدِقِينَ (٢٥) قُلْ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ (٢٦)

(١٥) އެއިލާހު އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ބިން ފަސޭހަކަމާއެކުގައި ލެއްވި އިލާހެވެ. ފަހެ، އޭގެފަރާތްތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުން (އޭގެ ސަރަހައްދުތަކުގައި) ހިނގައިހިނގާށެވެ. އަދި އެއިލާހު ދެއްވި ރިޒުގުން ކައިބޮއިގަންނާށެވެ. އަދި އަލުން ދިރުއްވައި މަޙްޝަރުކުރެއްވުމުން އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތަށެވެ.

ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ބިން ފަސޭހަކަމާއެކުގައި ލެއްވުމުގެ، އަބަދުގައި އުފެދިއުޅުމަށް ޤާނޫނު ގަންބޮޑުވެސް ފަރިއިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކަންހިނގައިފާނެކަމުގައި ބިރުއަރައި އަމާންކަން ލިބިގެންވޭތޯ ހެއްޔެވެ!

(١٦) އުޑުން މަތީގައި (ޢަރުޝުގައި) ވޮޑިގެންވާއިލާހު (އެބަހީ: الله) ތިޔަބައިމީހުންނާއިގެން ބިންގަނޑު ގަންނަވައިގެންފާނެ ކަމުގައި (ބިރުވެރިވުމުން) އަމާންވެގަނޭހެއްޔެވެ! ފަހެ އެހިނދު (ތިޔަބައިމީހުންނާއިގެން) ބިންގަނޑު ތެޅިފޮޅިގަންނާނެއެވެ.

(١٧) ނުވަތަ އުޑުން މަތީގައި (ޢަރުޝުގައި) ވޮޑިގެންވާއިލާހު ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހިލަގަނޑުގެ ވާރޭއެއް ފޮނުއްވައިފާނެކަމުގައި (ބިރުވެރިވުމުން) އަމާންވެގަނޭހެއްޔެވެ! ފަހެ (އަހުރެންގެ ބިރުވެރިކުރުމުގެ) ގޮތް ކިހިނެއްކަން ތިޔަބައިމީހުން ނުކުމެގެން ދަންނާނެތެވެ. ލޫޠުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާއި

ފިރުޢައުނުގެ މީހުންގެ ވައްތަރަށް ހިލައިގެވާރޭ ފޮނުއްވައިފާނެ ތިޔަބައިމީހުންނާމެދުވެސް ކަންހިނގައިފާނެކަމަށް ބިރުއަރައި އަމާންކަން ލިބިގެންވޭތޯ ހެއްޔެވެ!

(١٨) ހަމަ ކަށަވަރުން އެއުރެންގެ ކުރީގެ އުޅުނުމީހުން (ރަސޫލުންނަށް) ދޮގުކުރިއެވެ. ފަހެ (އެއުރެންނަށް ލިބުނު) އަހުރެންގެ އިންކާރުކުރެއްވުމުގެ ގޮތް ކިހާ ބިރުވެރިކަމެއްތޯ ހެއްޔެވެ!

(١٩) އެއުރެންގެ މަތީގައި ފިޔަތައް ފަތުރައިގެންނާއި ގޮޅާލައިގެން (ވިހަވަރުގައި) އުދުހޭ ދޫނިތަކަށް އެއުރެން ނުބަލަނީ ހެއްޔެވެ! ރަޙްމާނުވަންތަ އިލާހު މެނުވީ (ވައިގެ ދުނިޔޭގައި) ހިފަހައްޓަވާ ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އެއިލާހީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ބައްލަވާ ބަޞީރުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ދޫނިސޯރާސޯފި އުދުއްސަވައިދެއްވާ ކަލާނގެ ނިޢްމަތުގެ ހައިބަތާއި ކުރިމަތީގައި ނުހަނު ހަރުދަނާކަމާއި ބިލިހަމަކަމާ ހުރިހާގޮތަކުން ފުރިހަމަކޮށް ހެއްދެވީ ތަކެތީގެ ތެރޭގައި ދޫނިވެސް ހިމެނެއެވެ. އިސްލާމީ ޤާނޫނުގެ ޢާރިޟު ދުނިޔޭގެ ކަމަކާއި އޮނިގަނޑު ދުވަހުން ދުވަހަށް ހުރީ ކިހާ ބޮޑުކަމެއްތޯ އަސްލަށް ބަލައިލާށެވެ!

(٢٠) ނުވަތަ ރަޙްމާނުވަންތަ އިލާހު މެނުވީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަޞްރުދެނިވި އަޚްލާޤީ ލަޝްކަރެއް ކޮބާހެއްޔެވެ! ކާފިރުންނަކީ މުޅިން ޣުރޫރުގައި ހުރިމީހުންނެވެ.

(٢١) ނުވަތަ އެއިލާހު ރިޒުގު ހިފަހައްޓަވައިފިނަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިޒުގުދެނިވި ފަރާތެއް ކޮބާހެއްޔެވެ! އަދި އެއުރެން، ބޮޑާކަމުގައި ޢިނާދުވެރިކަމުގައި އިސްކޮށް ހުރިތަނުގައިހެވެ.

(٢٢) ފަހެ އޭނާގެ މޫނުމައްޗަށް ވެއްޓެމުން ހިނގާ މީހާ، ސީދާމަގުގައި (އިސްތިޤާމަތުގައި) ހިނގާ މީހާ ހެއްޔެވެ! ހިދާޔަތް ލިބިފައިވަނީ ކޮބައިކަމީ ހިނގާ މީހާ ހެއްޔެވެ! ދެން ކާފިރާއި

މުއުމިނުންގެ މިސާލެވެ. ކާފިރުއާ ދުނިޔޭގައި ސީދާމަގުން ދުރުގައި ދަތުރުކުރަމުން ކަންތައްތައް ކުރާ އާޚިރަތުގައިވެސް ދަށަށް ވެއްޓެމުން ދާނެއެވެ. މުއުމިނާ ދުނިޔޭގައި الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ސީދާމަގުގައި ދަތުރުކުރަމުން ދާއިރު އާޚިރަތުގައިވެސް ސީދާމަގުގައި އިސްތިޤާމަތާއެކު ހިނގަމުން ސުވަރުގެއަށް ވަނީއެވެ.

(٢٣) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއިލާހު ތިޔަބައިމީހުން ހައްދަވައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަޑުއެހުމާއި ފެނުމާއި ހިތްތައް ދެއްވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ޝުކުރުކުރަނީ ވަރަށް މަދުން މަދުންނެވެ.

(٢٤) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ބިމުގައި ފެތުރުއްވާ ހެއްދެވި އިލާހެވެ. އަދި (ޤިޔާމަތްދުވަހުން) ތިޔަބައިމީހުން އެއިލާހުގެ ޙަޟްރަތަށް ޖަމާކުރައްވާނެއެވެ.

(٢٥) އެއުރެން (އެބަހީ: ކާފިރުން) ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނީ ތެދުވެރިންނަމަ ވަޢުދު (ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާނެ ވަގުތު) ކޮންއިރަކުންތޯ މިވަޢުދު ވާނީ ކޮންއިރަކުހެއްޔެވެ؟

فَلَمَّا رَأَوۡهُ زُلۡفَةٗ سِيٓـَٔتۡ وُجُوهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَقِيلَ هَٰذَا ٱلَّذِي
كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ (٢٧) قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ إِنۡ أَهۡلَكَنِيَ ٱللَّهُ وَمَن مَّعِيَ
أَوۡ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ ٱلۡكَٰفِرِينَ مِنۡ عَذَابٍ أَلِيمٖ (٢٨) قُلۡ هُوَ
ٱلرَّحۡمَٰنُ ءَامَنَّا بِهِۦ وَعَلَيۡهِ تَوَكَّلۡنَاۖ فَسَتَعۡلَمُونَ مَنۡ هُوَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ
(٢٩) قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ إِنۡ أَصۡبَحَ مَآؤُكُمۡ غَوۡرٗا فَمَن يَأۡتِيكُم بِمَآءٖ مَّعِينِۭ (٣٠)

سُورَةُ القَلَمِ

ترتيبها 68 آياتها 52

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

نٓۚ وَٱلۡقَلَمِ وَمَا يَسۡطُرُونَ (١) مَآ أَنتَ بِنِعۡمَةِ رَبِّكَ بِمَجۡنُونٖ (٢)
وَإِنَّ لَكَ لَأَجۡرًا غَيۡرَ مَمۡنُونٖ (٣) وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٖ (٤)
فَسَتُبۡصِرُ وَيُبۡصِرُونَ (٥) بِأَييِّكُمُ ٱلۡمَفۡتُونُ (٦) إِنَّ رَبَّكَ هُوَ
أَعۡلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعۡلَمُ بِٱلۡمُهۡتَدِينَ (٧) فَلَا تُطِعِ
ٱلۡمُكَذِّبِينَ (٨) وَدُّواْ لَوۡ تُدۡهِنُ فَيُدۡهِنُونَ (٩) وَلَا تُطِعۡ كُلَّ
حَلَّافٖ مَّهِينٍ (١٠) هَمَّازٖ مَّشَّآءِۭ بِنَمِيمٖ (١١) مَّنَّاعٖ لِّلۡخَيۡرِ مُعۡتَدٍ
أَثِيمٍ (١٢) عُتُلِّۭ بَعۡدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ (١٣) أَن كَانَ ذَا مَالٖ وَبَنِينَ
(١٤) إِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلۡأَوَّلِينَ (١٥)

(٢٦) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެ ޢިލްމު ހުރުމުވަނީ ކަށަވަރުން ހަމައެކަނި
اللّٰهގެ ޙަޟްރަތުގައެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުވަނީ ކަށަވަރުން ހަމައެކަނި
ބަޔާންވެގެންވާ އިންޒާރުކުރައްވާ ބިރުދައްކަވާ ބޭކަލަކުގެ ގޮތުގައެވެ.

(٢٧) ފަހެ (ޤިޔާމަތުގެ ދުވަހުގެ) ވަޢުދުވެވިގެންވާ ޢަޛާބު
ކައިރިއަށް ފެނިއްޖެހިނދު، ކާފިރުވީ މީހުންގެ މޫނުތައް
ކަޅުވެގެން ދާނެއެވެ. އަދި ބުނެވޭނެއެވެ. މިއީ ތިޔަބައިމީހުން
(އަވަސްކޮށްދިނުމަށް) އެދިއުޅުނު ކަންތަކެވެ.

(٢٨) ކަލޭގެފާނު (މުޝްރިކުންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން
ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ! اللّٰه ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ތިމަންކަލޭގެފާނާ
އެކުގައިވާ (ސަޙާބާ) ބައިމީހުން (މުއުމިނުންނަށް) ހަލާކުކުރައްވައިފިނަމަވެސް
ނުވަތަ (އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރަޙްމަތްލައްވައިފިނަމަވެސް)، ވޭންދެނިވި ޢަޛާބުން
ކާފިރުން ސަލާމަތްކޮށްދޭނީ ފަހެ ކާކުހެއްތޯއެވެ!

(٢٩) ކަލޭގެފާނު (މުޝްރިކުންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ
ރަޙްމާނުވަންތަ އިލާހެވެ. ތިމަންމެން އެކަލާނގެއަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ.
އަދި ތަވައްކަލުވީ އެކަލާނގެއަށް ވަކިއެކަނިއެވެ. ފަހެ ބަޔާންވެގެންވާ
ގުމުރާހީކަމުގައިވަނީ ކާކުކަން ނިކަންމެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް
އެނގޭނެއެވެ.

(٣٠) ކަލޭގެފާނު (މުޝްރިކުންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން
ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ބޯންތަކަށް ޖެހޭ ފެން ބިމަށް
ހިނދިއްޖެނަމަ، ހިނގަހިނގާ އޮންނަ ފެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ގެންނަވާނީ ފަހެ ކާކުހެއްތޯއެވެ! اللّٰه سُبۡحَانَهُ وَتَعَالَىٰ
ތިޔަބައިމީހުންނަށް މިންނަތްތެރިކަމާއެކު ދެއްވާފައިވާ އުޖޫ ވަރާއި
ބިމުގެ ފެންހާރަށް ގެންދަވައި، އެފެން ކިބައިގޮތުން ނުފެނުއްވައިފިނަމަ،
ދެންފެނެއް އަނބުރާ ދެއްވާނީ އެކަލާނގެއެވެ.

سُوۡرَةُ الۡقَلَم

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

(١) ن (އެއަކުރުގެ މާނަ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމައެކަނި اللّٰهއެވެ.)
ގަލަމާއި (އޭގެމަތީން) އެއުރެން ލިޔާ ތަކެއްޗާ ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!

(٢) ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ނިޢުމަތުގެ ސަބަބުން، ކަލޭގެފާނަކީ
މަޖުނޫނަކުކަމުގައި ވެވޮޑިގެންނުވެއެވެ. އަދި ނުވާނެއެވެ! މަޢްނާ
މުޝްރިކުން ސިފަކުރާގޮތަށް، ހާމަކޮށް، ކަލޭގެފާނަކީ އެކަމުން
ބަރީއަވެވޮޑިގެންނެވެ.

(٣) އަދި ނިމުމެއްނުވާ (މަތިވެރި) ދަރުމަ ކަލޭގެފާނަށް ހުރިވަޑައިގަންނަވާނެ
ކަށަވަރެވެ. ކަލޭގެފާނަށްހުރި ނަބީކަމުގައި ދަޢުވަތުގެ މަސައްކަތުގައި
އަންނަހައި ދަތިތަކާއި ކަލޭގެ ހުރި ޘަވާބެވެ.

(٤) އަދި ހަމަ ކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ މަތިވެރިވެގެންވާ
ޚުލްޤުތަކުގެ މަތީގައެވެ. ކަލޭގެފާނު ހުރީ ޤުރްއާނުގައި، اللّٰه
އަންގަވާ ޚުލުޤުތަކުގެ މަތީގައެވެ. ޢާއިޝާ رَضِيَ اللَّهُ عَنهَا ވަނީ
ސުވާލުދެންނެވުމުން އަނގަތަމާ ވިދާޅުވިއެވެ. كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنَ
މާނައީ: "އެކަލޭގެފާނުގެ ޚުލުޤުތަކަކީ ޤުރްއާނެވެ."

(٥) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި
އެއުރެންނަށްވެސް (އެބަހީ: ކާފިރުންނަށްވެސް) ފެންނާނެއެވެ.

(٦) ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މޮޔަވެފައިވަނީ ކާކުކަމެވެ.

(٧) ކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އެކަލާނގެ މަގުން
ގެއްލުނުމީހުން ހަމަ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތެދުމަގު
ލިބިގެންވާ މީހުންވެސް، އެކަލާނގެ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٨) ފަހެ (اللّٰهއާއި ރަސޫލާ) ދޮގުކުރާ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު
ކިޔަމަންތެރިވެ ނުވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(٩) އެއުރެން (އެބަހީ: މުޝްރިކުން) އެދެނީ ކަލޭގެފާނު (ދީނުގެ
އެއްލާލާ) އެއުރެންގެ ފަރާތަށް ފޮނުވާލުމެވެ. ފަހެ އެއުރެން
(ދަޢުވަތުގެ ކަންތައްތަކުގައި) ކަލޭގެފާނާއި ފަރާތަށް އެއުރެން ލެނބިގަތުމެވެ.

(١٠) އަދި ގިނަގިނައިން ހުވާކުރާ ނިކަމެތިވެގެންވާ
އެއްވެސްމީހަކަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެ
ނުވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(١١) ފާޑުބަސްކިޔާ ދޮގުބަސްޖެއްސުން ހިނގައިހިނގައި ހަދާ.

(١٢) ހެޔޮކަންތަކުން މަނާކުރާ ހައްދުފަހަނަޅައި ހަދާ
ފާފަވެރި މީހާއެވެ.

(١٣) ހަރުކަށިބޮޑު ހިތްހަރު މީހާއެވެ. އަދި އެއާއެކު ބިޔަވާގިވާ
ނަސަބު ނުވާ މީހާއެވެ.

سَنَسِمُهُۥ عَلَى ٱلۡخُرۡطُومِ ١٦ إِنَّا بَلَوۡنَٰهُمۡ كَمَا بَلَوۡنَآ أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ إِذۡ أَقۡسَمُواْ
لَيَصۡرِمُنَّهَا مُصۡبِحِينَ ١٧ وَلَا يَسۡتَثۡنُونَ ١٨ فَطَافَ عَلَيۡهَا طَآئِفٞ مِّن رَّبِّكَ
وَهُمۡ نَآئِمُونَ ١٩ فَأَصۡبَحَتۡ كَٱلصَّرِيمِ ٢٠ فَتَنَادَوۡاْ مُصۡبِحِينَ ٢١ أَنِ
ٱغۡدُواْ عَلَىٰ حَرۡثِكُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰرِمِينَ ٢٢ فَٱنطَلَقُواْ وَهُمۡ يَتَخَٰفَتُونَ ٢٣
أَن لَّا يَدۡخُلَنَّهَا ٱلۡيَوۡمَ عَلَيۡكُم مِّسۡكِينٞ ٢٤ وَغَدَوۡاْ عَلَىٰ حَرۡدٖ قَٰدِرِينَ ٢٥ فَلَمَّا
رَأَوۡهَا قَالُوٓاْ إِنَّا لَضَآلُّونَ ٢٦ بَلۡ نَحۡنُ مَحۡرُومُونَ ٢٧ قَالَ أَوۡسَطُهُمۡ أَلَمۡ أَقُل
لَّكُمۡ لَوۡلَا تُسَبِّحُونَ ٢٨ قَالُواْ سُبۡحَٰنَ رَبِّنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ٢٩ فَأَقۡبَلَ
بَعۡضُهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖ يَتَلَٰوَمُونَ ٣٠ قَالُواْ يَٰوَيۡلَنَآ إِنَّا كُنَّا طَٰغِينَ ٣١ عَسَىٰ
رَبُّنَآ أَن يُبۡدِلَنَا خَيۡرٗا مِّنۡهَآ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا رَٰغِبُونَ ٣٢ كَذَٰلِكَ ٱلۡعَذَابُۖ وَلَعَذَابُ
ٱلۡأٓخِرَةِ أَكۡبَرُۚ لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ ٣٣ إِنَّ لِلۡمُتَّقِينَ عِندَ رَبِّهِمۡ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ
٣٤ أَفَنَجۡعَلُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ كَٱلۡمُجۡرِمِينَ ٣٥ مَا لَكُمۡ كَيۡفَ تَحۡكُمُونَ ٣٦ أَمۡ
لَكُمۡ كِتَٰبٞ فِيهِ تَدۡرُسُونَ ٣٧ إِنَّ لَكُمۡ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ٣٨ أَمۡ لَكُمۡ أَيۡمَٰنٌ
عَلَيۡنَا بَٰلِغَةٌ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ إِنَّ لَكُمۡ لَمَا تَحۡكُمُونَ ٣٩ سَلۡهُمۡ أَيُّهُم
بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ٤٠ أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَآءُ فَلۡيَأۡتُواْ بِشُرَكَآئِهِمۡ إِن كَانُواْ صَٰدِقِينَ ٤١
يَوۡمَ يُكۡشَفُ عَن سَاقٖ وَيُدۡعَوۡنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ ٤٢

١٤ ﴿މުދާވެރި އަދި ދަރިންވެސް ހުރިކަމަށް އޭނާ ވިހަސްވެފައެވެ.﴾

١٥ ﴿ތިމަންއިލާހުގެ އާޔަތްތައް އޭނާއަށް ކިޔަވައިދެވޭހިނދު ބުނެތެވެ.
(މިއީ) ކުރީގެމީހުންގެ ޤިއްޞާތަކެކެވެ.﴾

١٦ ﴿ނިކަންހުރެ އޭނާގެ ނޭފަތުމަތީގައި ތިމަންއިލާހު
ފާހަގައެއްލައްވާހުށީމެވެ.﴾

١٧ ﴿ކަށަވަރުންވެސް ތިމަންއިލާހު އެއުރެން އިމްތިޙާން ކުރެއްވީމެވެ.
(އެއީ) ހަމަ ހެނދުނުހެނދުނާ މޭވާކަނޑާލާނަމޭ ހުވާކުރިހިނދު،
ބަގީޗާގެ އަހުލުވެރިންވެސް އިމްތިޙާނުކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ.﴾

١٨ ﴿އަދި އެއުރެން (ހުވާކުރިއިރު) އިސްތިސްނާއެއް ނުކިޔެތެވެ.﴾

އެބަހީ: إن شاء الله އެއް ނުބުނެތެވެ.

١٩ ﴿ފަހެ އޭރު އެއުރެން ނިދާފައިވާއިރު، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ
ޙަޟްރަތުން އާފާތެއް އެބަގީޗާގެ މައްޗަށް އައެވެ.﴾

٢٠ ﴿ދެން ފަހެ (އަނދިރީގެ ސިފައިން) ކަޅުއަނދިރި ރޭއެއް ފަދައިން
(ނުވަތަ މުޅިކަނޑާލެވިފައިވާ ދަނޑެއްފަދައިން) އެބަގީޗާވިއެވެ.﴾

٢١ ﴿ފަހެ ހެނދުނުހެނދުނާ، އެއުރެން އެކަކުއަނެކަކަށް ގޮވައިލިއެވެ.﴾

٢٢ ﴿ތިޔަބައިމީހުން މޭވާކަނޑަނީނަމަ ހެނދުނާ އަވަހަށް
ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަނޑަށް ހިނގާށެވެ!﴾

٢٣ ﴿ފަހެ އެއުރެން އެކަކުއަނެކަކާ ސިއްރުން ވާހަކަދައްކަމުން
(ބަގީޗާއަށް) ދިޔައެވެ.﴾

٢٤ ﴿ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އެކަކު (އެބަހީ: ބަގީޗާއަށް) މިއަދު
އެއްވެސް މިސްކީނަކު ވަދެނުގަންނާތޯއެވެ.﴾

٢٥ ﴿އަދި ނުބައި ގަސްދުތަކެއްގައި އަވަހަށް އެއުރެން ކުޅަދާނަކަމާއި
ހިތްވަރާ، ހެނދުނާ އަވަހަށް (ބަގީޗާއަށް) ދިޔައެވެ.﴾

٢٦ ﴿ފަހެ އެތަން (އެބަހީ: އަނދިއެރިފައިވާ ބަގީޗާ) ފެނުނުހިނދު
އެއުރެން ބުނެތެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން، އަހަރެމެންވަނީ (ނުބައިމަގަކަށް
އާދެވި) މަގުގެއްލިފައެވެ.﴾

٢٧ ﴿އަދި ނުވަތަ! އަހަރެމެންވަނީ (އެ ބަގީޗާގެ މޭވާއިން)
މަޙުރޫމުކުރެވިގެންނެވެ.﴾

٢٨ ﴿އެއުރެންކުރެ އެންމެ ހެޔޮވެރިޔާ ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން (الله
ހަނދާންކުރާށޭ) ތަސްބީޙަ ނުކުރަނީ ކީއްވޭ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަހަރެން
ނުބުނަން ހެއްޔެވެ!﴾

٢٩ ﴿އެއުރެން ބުނެތެވެ. އަހަރެމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ،
ހުސްޠާހިރުވެވޮޑިގެންވެއެވެ! ކަށަވަރުންވެސް އަހަރެމެންނީ
އަނިޔާވެރިންކަމުގައިވީމުއެވެ.﴾

٣٠ ﴿ފަހެ އެއުރެން އެކަކު އަނެކަކާ ދިމާއަށް އަނބުރި ކުށްވެރިކޮށް
ރައްދުކުރަމުން ދިޔައެވެ.﴾

٣١ ﴿އެއުރެން ބުނެތެވެ. އޭ އަހަރެމެންނަށްހުރި ހަލާކެވެ
ބޮޑުހަލާކެވެ! ކަށަވަރުންވެސް އަހަރެމެންނީ ހައްދުފަހަނައަޅައި
ހައްދުފަހަނައަޅައިގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައިވީމުއެވެ.﴾

٣٢ ﴿އަހަރެމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އަހަރެމެންނަށް (އެބަހީ: އެބަގީޗާއަށްވުރެ)
ހެޔޮވުމެއް ބަދަލުގައި އަހަރެމެންނަށް ދެއްވުން އުއްމީދުކުރަމެވެ. އަހަރެމެންގެ
ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް (މިއަދު) ރުޖޫޢަވާ ބަޔަކު ކަމުގައި
ކަށަވަރުންވެސް އަހަރެމެންވަމެވެ.﴾

٣٣ ﴿(ދުނިޔޭގައި) އަޛާބަކީ އެފަދަ އެއްޗެކެވެ. އަދި އާޚިރަތުގެ އަޛާބު
(އެއަށްވުރެ) މާބޮޑުވެގެންވާކަން ކަށަވަރެވެ. އެއުރެން (އެކަން)
ދަންނަނަމައެވެ.﴾

٣٤ ﴿ތަޤުވާވެރިންނަށް، އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި
ނިޢުމަތުގެ ސުވަރުގެތައް ހުރިކަން ކަށަވަރެވެ.﴾

٣٥ ﴿ފަހެ ތިމަންއިލާހު (ކިޔަމަންތެރި) މުސްލިމުން (ކާފިރު)
މުޖުރިމުންނާ އެއްފަދަ ކުރައްވާނަން ހެއްޔެވެ!﴾

٣٦ ﴿އެފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ޙުކުމްކުރަނީ، ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވީއިރު
ތިބޭނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ!﴾

٣٧ ﴿އަދި ނުވަތަ! (ތިޔަކިޔަވާ) އެފޮތުގައި ކިޔަވާ ފޮތެއް
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބިފައިވާނީ ހެއްޔެވެ!﴾

٣٨ ﴿ހަމަ ތިޔަބައިމީހުން ހޮވައިލާހިތުގައިވާކަން، އެފޮތުގައި
(ކަނޑައެޅިފައި) ވަނީހެއްޔެވެ!﴾

٣٩ ﴿އަދި ނުވަތަ! ހަމަ ތިޔަބައިމީހުން ޙުކުމްކުރާހައިކަމެއްލިބޭކަމަށް
ކިޔާމަތްދުވަހާހަމައަށް، ތިމަންއިލާހުގެ މައްޗަށް ދެމިހުންނަ ހުވާތަކެއް
ތިމަންއިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަނީހެއްޔެވެ!﴾

٤٠ ﴿އެކަކު (އެބަހީ: އެކަމަކަށް) ޒާމިންވެރިވަނީ އެއުރެންކުރެ

ކާކުތޯ، ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ!﴾

(٤١) ﴿އަދި ކިއެއްތޯ! (އެބަހުރޭ ޝަރީކުވެރިން) އެއުރެންނަށް (ﷲ
ޝަރީކުވެރިޔާ) ބައިވެރިންތަކެއް ވަނީހެއްޔެވެ! އެއުރެންނީ
ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ، ފަހެ، އެއުރެންގެ ބައިވެރިން ގެނައިގެން
އަންނަހުށިކަމެވެ!﴾

(٤٢) ﴿ކަކުލުމަތީގެ ކަޝްފުކުރައްވާދުވަހު (އެދުވަހީ ހާސްވާކަންބޮޑުވާ
ގަދަހުރުމުގެދުވަހު ދަންނައެވެ!) އެއުރެންނަށް ސަޖިދަކުރުމަށް
ގޮވައިލެވިނދު، ފަހެ، އެއުރެންނަށް އެކަމަށް ކުޅަދާނައެއްނުވާނެއެވެ.﴾

(٤٣) ﴿ބިރުވެރިކަމުންފުރި އެއުރެންގެ ނަޒަރުތައް ދިރުވެ ނިކަމެތިކަން
އެއުރެން ވަށާލާފައިވާހާލުގައެވެ! (ދުނިޔޭގައި) ކުރިންހާއިރަކު
ސަލާމަތުގައިހުރިހާލު އެއުރެން ސަޖިދަކުރުމަށް ގޮވައިލެވުނުކަން
ކަމަކަށެވެ.﴾

(٤٤) ﴿ފަހެ، މިބަސްފުޅު (އެބަހީ: ޤުރުއާން) ދޮގުކުރާމީހުނާ ކަލޭގެފާނު
ތިމަންއިލާހަށް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! އެއުރެން ނުވިސްނޭނެހެން ގޮތްތަކުން
ތިމަންއިލާހު، ނިކަންހުރެ އެއުރެން ލަސްލަހުން ހިފުއްވާނީއެވެ.﴾

(٤٥) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހު އެއުރެންނަށް މުހުލަތުދެއްވަމެވެ.
ތިމަންއިލާހުގެ ރޭވުން ގަދަފަދަވެގެންވާކަން ކަށަވަރެވެ.﴾

(٤٦) ﴿އަދި ކިއެއްތޯ! ފަހެ، އެއުޖޫރައަށް ދަރަނިވެރިވުމުގެ ސަބަބުން
އެއުރެންނަށް ބުރަވެގެންވާތީ އުޖޫރައެއް ކަލޭގެފާނު
އެއުރެންގެކިބައިން ސުވާލުކުރައްވަނީހެއްޔެވެ!﴾

(٤٧) ﴿އަދި ކިއެއްތޯ! ފަހެ، އެއުރެން (ލިޔަނިވިކަމުގައިވާން)
ޣައިބުގެޢިލްމު، ދައުވާކުރާގޮތުގައި (އެބަހީ: ލަވްޙުލްމަޙްފޫޒު)
އެއުރެންގެ އަތުގައި ހުރީތޯ!﴾

(٤٨) ﴿ފަހެ، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ނިޔާފުޅަށް
ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ބޮޑުމަހުގެ އެކުވެރިޔާ
(ޔޫނުސްގެފާނު) ފަދައިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!
ޣަމުވެރިކަމުން ފުރިގެންވާހާލު އެކަލޭގެފާނު ވެރިރަސްކަލާނގެ
ދުޢާކުރެއްވިހިނދު ހަނދާންކުރައްވާށެވެ!﴾

(٤٩) ﴿އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ނިޢުމަތެއް ނުލިބުނުނަމަ އެކަލޭގެފާނު
ހުސްބިމަށް ވާލުއްވިވަނީ، އެކަލޭގެފާނުން ކުށްވެރިވެގެންވާހާލު ކަނޑުގެ
އަރިމަތީގައިން އެކަލޭގެފާނު އެއްލައިލެއްވުނުކަން ކަށަވަރެވެ﴾

(٥٠) ﴿ފަހެ، އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ޚިޔާރުކުރައްވައި
އަދި ޞާލިޙުއަޅުންގެ ތެރެއިން ހައްދަވައިފިއެވެ.﴾

(٥١) ﴿ކާފަރުވީމީހުން ޛިކުރާން އަޑުއަހާހިނދު، އެއުރެންގެ (ނުބައި
ނަޒަރުތަކުން ކަލޭގެފާނު ކައްސާލުމަށް ވެއްޓިއްޖައުމަށް. އަދި
އެއުރެން ބުނަނީއެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ މޮޔައެކެވެ.﴾

(٥٢) ﴿އެހެންނަމަވެސް މިއީ ހަނދާންކޮށްދިނުމުގެ ކަލާމެއް މެނުވީ
ޢާލަމްތަކަށް ނޫނެވެ.﴾

سُوْرَةُ الحَاقَّة

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

خَٰشِعَةً أَبۡصَٰرُهُمۡ تَرۡهَقُهُمۡ ذِلَّةٞۖ وَقَدۡ كَانُواْ يُدۡعَوۡنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ وَهُمۡ سَٰلِمُونَ
فَذَرۡنِي وَمَن يُكَذِّبُ بِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِۖ سَنَسۡتَدۡرِجُهُم مِّنۡ حَيۡثُ ﴿٤٣﴾
لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمۡلِي لَهُمۡۚ إِنَّ كَيۡدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ أَمۡ تَسۡـَٔلُهُمۡ أَجۡرٗا فَهُم
مِّن مَّغۡرَمٖ مُّثۡقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمۡ عِندَهُمُ ٱلۡغَيۡبُ فَهُمۡ يَكۡتُبُونَ ﴿٤٧﴾ فَٱصۡبِرۡ
لِحُكۡمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ ٱلۡحُوتِ إِذۡ نَادَىٰ وَهُوَ مَكۡظُومٞ ﴿٤٨﴾ لَّوۡلَآ
أَن تَدَٰرَكَهُۥ نِعۡمَةٞ مِّن رَّبِّهِۦ لَنُبِذَ بِٱلۡعَرَآءِ وَهُوَ مَذۡمُومٞ ﴿٤٩﴾ فَٱجۡتَبَٰهُ رَبُّهُۥ
فَجَعَلَهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِن يَكَادُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَيُزۡلِقُونَكَ بِأَبۡصَٰرِهِمۡ
لَمَّا سَمِعُواْ ٱلذِّكۡرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُۥ لَمَجۡنُونٞ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ لِّلۡعَٰلَمِينَ ﴿٥٢﴾

سُورَةُ الحَاقَّةِ

ترتيبها 69
آياتها 52

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلۡحَآقَّةُ ﴿١﴾ مَا ٱلۡحَآقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡحَآقَّةُ ﴿٣﴾ كَذَّبَتۡ ثَمُودُ
وَعَادُۢ بِٱلۡقَارِعَةِ ﴿٤﴾ فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهۡلِكُواْ بِٱلطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾ وَأَمَّا
عَادٞ فَأُهۡلِكُواْ بِرِيحٖ صَرۡصَرٍ عَاتِيَةٖ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيۡهِمۡ
سَبۡعَ لَيَالٖ وَثَمَٰنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومٗاۖ فَتَرَى ٱلۡقَوۡمَ فِيهَا صَرۡعَىٰ
كَأَنَّهُمۡ أَعۡجَازُ نَخۡلٍ خَاوِيَةٖ ﴿٧﴾ فَهَلۡ تَرَىٰ لَهُم مِّنۢ بَاقِيَةٖ ﴿٨﴾

(١) ﴿ބަރަޙައްޤު ތެދުވެގެންވާ ޤިޔާމަތްދުވަހެވެ.﴾

(٢) ﴿ބަރަޙައްޤު ތެދުވެގެންވާ ޤިޔާމަތްދުވަހަކީ ކޮންދުވަހެއް
ހެއްޔެވެ!﴾

(٣) ﴿ބަރަޙައްޤު ތެދުވެގެންވާ ޤިޔާމަތްދުވަހަކީ ކޮންދުވަހެއްކަން
ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ!﴾

(٤) ﴿ޘަމޫދުބަޔާއި ޢާދުބަޔާގެ މީހުން ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން
ވެރިވާނޭ ޤިޔާމަތްދުވަސް ދޮގުކުރިއެވެ.﴾

(٥) ﴿ޘަމޫދުބަޔާގެމީހުން، ދަންނައެވެ! ފަހެ، ހައްދުފަހަނައަޅާ
ބާރުއަޅާކަން އެއުރެން ހަލާކުކުރެވުނެވެ.﴾

(٦) ﴿ޢާދުބަޔާގެމީހުން ދަންނައެވެ! ފަހެ، އަޑުބޮޑު ފިނިގަދަ
ވަޔަކުން އެއުރެން ހަލާކުކުރެވުނެވެ.﴾

(٧) ﴿އެއިލާހު ވިދިވިދިގެން ހަތްރޭއާއި އަށްދުވާލު ވަންދެން އެއުރެންގެ
މައްޗަށް އެވައި ފޮނުއްވިއެވެ. ފަހެ، އެޤައުމުގެމީހުން މަރުވެގެން
ވެއްޓިފައިވާތީ ތިބާ ދުށުންވީ އެއުރެންނީ ހުސްވެ ހިއްކިފައިވާ
ކަދުރުގަހުގެބުޑުތަކެއް ފަދައިންނެވެ.﴾

(٨) ﴿އެއުރެންކަށް އެކަކުވެސް (މަރުނުވެ) ސަލާމަތްވެފައިވާތީ ތިބާއަށް
ފެންނަހުށިތޯ!﴾

وَجَآءَ فِرۡعَوۡنُ وَمَن قَبۡلَهُۥ وَٱلۡمُؤۡتَفِكَٰتُ بِٱلۡخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوۡاْ رَسُولَ
رَبِّهِمۡ فَأَخَذَهُمۡ أَخۡذَةٗ رَّابِيَةً ﴿١٠﴾ إِنَّا لَمَّا طَغَا ٱلۡمَآءُ حَمَلۡنَٰكُمۡ فِي ٱلۡجَارِيَةِ
﴿١١﴾ لِنَجۡعَلَهَا لَكُمۡ تَذۡكِرَةٗ وَتَعِيَهَآ أُذُنٞ وَٰعِيَةٞ ﴿١٢﴾ فَإِذَا نُفِخَ فِي ٱلصُّورِ
نَفۡخَةٞ وَٰحِدَةٞ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ ٱلۡأَرۡضُ وَٱلۡجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةٗ وَٰحِدَةٗ ﴿١٤﴾
فَيَوۡمَئِذٖ وَقَعَتِ ٱلۡوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ فَهِيَ يَوۡمَئِذٖ وَاهِيَةٞ
﴿١٦﴾ وَٱلۡمَلَكُ عَلَىٰٓ أَرۡجَآئِهَاۚ وَيَحۡمِلُ عَرۡشَ رَبِّكَ فَوۡقَهُمۡ يَوۡمَئِذٖ ثَمَٰنِيَةٞ
﴿١٧﴾ يَوۡمَئِذٖ تُعۡرَضُونَ لَا تَخۡفَىٰ مِنكُمۡ خَافِيَةٞ ﴿١٨﴾ فَأَمَّا مَنۡ أُوتِيَ
كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَيَقُولُ هَآؤُمُ ٱقۡرَءُواْ كِتَٰبِيَهۡ ﴿١٩﴾ إِنِّي ظَنَنتُ أَنِّي مُلَٰقٍ
حِسَابِيَهۡ ﴿٢٠﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٖ رَّاضِيَةٖ ﴿٢١﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٖ ﴿٢٢﴾
قُطُوفُهَا دَانِيَةٞ ﴿٢٣﴾ كُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ هَنِيٓـَٔۢا بِمَآ أَسۡلَفۡتُمۡ فِي ٱلۡأَيَّامِ
ٱلۡخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾ وَأَمَّا مَنۡ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِشِمَالِهِۦ فَيَقُولُ يَٰلَيۡتَنِي لَمۡ أُوتَ كِتَٰبِيَهۡ
﴿٢٥﴾ وَلَمۡ أَدۡرِ مَا حِسَابِيَهۡ ﴿٢٦﴾ يَٰلَيۡتَهَا كَانَتِ ٱلۡقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَآ أَغۡنَىٰ
عَنِّي مَالِيَهۡۜ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّي سُلۡطَٰنِيَهۡ ﴿٢٩﴾ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ ٱلۡجَحِيمَ
صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِي سِلۡسِلَةٖ ذَرۡعُهَا سَبۡعُونَ ذِرَاعٗا فَٱسۡلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ إِنَّهُۥ
كَانَ لَا يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلۡمِسۡكِينِ ﴿٣٤﴾

(٩) ﴿ އަދި ފިރުޢައުނާއި އޭނާގެ ކުރީގެ (އުއްމަތްތަކުގެ) މީހުންނާ އަދި
ބަދުޖެހިގެންދިޔަ ރަށްތަކުގެ (އަހުލު: ލޫޠުގެފާނުގެ) މީހުން،
(ޝިރުކުގެ) ފާފައާއެކު އައެވެ. ﴾

(١٠) ﴿ ފަހެ (އެއުރެން ކަލާނގެ ބޮޑުކަލޭގެފާނު) އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި
ރަސޫލާއަށް އުރެދުނެވެ. ފަހެ އެއިލާހު ގަދަފަދަ ފިޔަވަޅެއްގައި ހިއްޕެވުމަކުން
އެއުރެން ހިއްޕެވިއެވެ. ﴾

(١١) ﴿ ފެންގަނޑު ބޮޑުވެ އުފުލިގެންދިޔަ ހިނދު، ކަނޑުމަތީގައި ދުއްވާ ނާވެއްގައި
(ނޫޙުގެފާނުގެ) ނައުގައި ތިޔަބައިމީހުން އުފުއްލެވީމެވެ. ﴾

(١٢) ﴿ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ހަނދާންކުރުމަށްޓަކައި ނަސޭހަތެއް ކަމުގައި އަދި އަހާ
ދަސްކޮށްދޭ ކަންފަތްތަކަށް އެ ނަސޭހަތް ހިތުގައި ބެހެއްޓުމަށްޓަކައެވެ. ﴾

(١٣) ﴿ އަދި ސޫރުގައި އެއްފަހަރު ފުމެލެވިއްޖެ ހިނދެވެ. ﴾

(١٤) ﴿ އަދި ބިމާއި ފަރުބަދަތައް (އެ ތަނުން ހުސްކުރެވިގެން) އުފުލިފައި
އެއްފަހަރާ އެއްކޮށް ތަޅާ ފުނޑުފުނޑުކޮށްލެވިގެން
ހިނދުގައެވެ. ﴾

(١٥) ﴿ ފަހެ އެދުވަހުން ޤިޔާމަތް ގާއިމުވާނެއެވެ. ﴾

(١٦) ﴿ އަދި އުޑު ފަޅައިގެންދާނެއެވެ. ފަހެ އެދުވަހުން އެއީ ބަލިކަށިވެގެންވާ
އެއްޗެކެވެ. ﴾

(١٧) ﴿ އަދި މަލާއިކަތުން އެ އުޑުގެ ކަނާރާތަކުގައި ތިއްބަވާނެއެވެ.
އެދުވަހުން އެއުރެންގެ މަތީގައި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޢަރުޝުފުޅު
އުފުއްލަވާނީ އަށް މަލާއިކަތުންނެވެ. ﴾

(١٨) ﴿ އެދުވަހުން (ހިސާބުބެއްލެވުމަށްޓަކައި) ތިޔަބައިމީހުން
ހުށަހަޅުއްވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ އެއްވެސް ސިއްރެއް
ވަންހަނާވެގެން ނުވާނެއެވެ. ﴾

(١٩) ﴿ ކަނާއަތުން އޭނާގެ ފޮތް ދެއްވުނު މީހާ ދަންނަވާނެއެވެ! ފަހެ އޭނާ
ބުނާނެއެވެ. މިއާ! ތިޔަބައިމީހުން ގެނެސް! ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން
ކިޔައިބަލާށެވެ! ﴾

(٢٠) ﴿ ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެންގެ ހިސާބާއި ބައްދަލުވާނޭކަމަށް ޔަޤީންކޮށް،
އަހަރެން ހަމަ ޔަޤީންކުރީމެވެ. ﴾

(٢١) ﴿ ފަހެ އޭނާ ވާނީ ރުހިވޮޑިގެންވާ ދިރިއުޅުމުގައެވެ. ﴾

(٢٢) ﴿ އުފުއްލުމު ގަދަރު މަތިވެރިވެގެންވާ ސުވަރުގެއެއްގައެވެ. ﴾

(٢٣) ﴿ އޭގެ މޭވާތައް (ބިނުމަށް) އަތްފޯރާ (އަސާނާ)
ކައިރިވެގެންވެއެވެ. ﴾ ކާށެވެ! ބޮއިބާށެވެ! އިރުހިވުމާއިއެކު އަދި
ފާއިތުވެދިޔަ ދުވަސްވަރު ތިޔަބައިމީހުން ކުރިއަށްފޮނުވިއެއްޗެހީގެ ސަބަބުން.

(٢٤) ﴿ (ދަންނަވާނެއެވެ.) އަދި ވާތްއަތުން އޭނާގެ ފޮތް ދެއްވޭމީހާ
ދަންނަވާނެއެވެ. ހައި ހަލާކުވެއްޖެއްޔާ! އަހަރެންނަށް ފޮތް ނުދެއްވިނަމަ ކަމުގައިވާނަމަ
އަހަރެން ދަންނަވާނެއެވެ. (ކިހާ) އެހެން ކަމަކުން ހިތްޕުޅު ހަމަވާނެނަމަ. ﴾

(٢٥) ﴿ އަދި އަހަރެންގެ ހިސާބަކީ ކޮބައިކަން އަހަރެން ނޭނގެނީސް! ފަހެ
އަހަރެން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ ހައްތަރުވިއްޔާ! އަހަރެންގެ ކަމަށް އަހަރެންނަށް
ނުދެއްވިނަމަ ކަމުގައިވާނަމަ ރަނގަޅުވީހޭވެ! ﴾

(٢٦) ﴿ އަދި އަހަރެންގެ ހިސާބު އަހަރެންނަށް ނޭނގުނީސް
ކަމުގައިވާނަމަ! ﴾

(٢٧) ﴿ އޭ ހައްތަރުވިއްޔާ! (މަރު) އެއީ އަހަރެންގެ ނިމުން ކަމުގައިވީނަމަ
ކަމުގައިވާނަމަ! ﴾

(٢٨) ﴿ އަހަރެންގެ މުދާ (މިއަދު) އަހަރެންނާ (ބަދަލު) އަހަރެން
ދުރުކޮށްދެއްވަނީ! ﴾

(٢٩) ﴿ އަހަރެންގެ ބާރާއި ބާރު (މިއަދު) އަހަރެންގެ ކިބައިން
ފުރައިގެން ހަލާކުވެއްޖެ. ﴾

(٣٠) ﴿ (ޖަބާނިއްޔަ މަލާއިކަތުންނަށް ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން
އޭނާ ހިފާ ކަށްކޮޅު އަޅުއްވާ ގޮއްސަވާށެވެ! ﴾

(٣١) ﴿ ދެން އޭނާ ނަރަކައިގެ އަނދަރުދޫކޮށްނުލާ އަލިފާނަށް
ވައްދައިލާށެވެ! ﴾

(٣٢) ﴿ ދެން އޭގެ ދިގުމިނުގައި ހަތްދިހަ ރިޔަމުކޮޅު ހިމެނޭ ދަގަނޑު ޒިންޖީރުން އޭނާ
ބަނދެ ވައްދައިލާށެވެ! ﴾

(٣٣) ﴿ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ الله އަށް
އީމާންނުވާކަމުގައެވެ. ﴾

(٣٤) ﴿ އަދި އޭނާވީ މިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުމަށް ބާރުއަޅާ ކަމުގައިވެސް ނުވާކަމުގައެވެ. ﴾

(٣٥) ﴿ ފަހެ މިއަދު އޭނާއަށް ކާވާ ގާތް ރަހުމަތެއް (ޤިޔާމަތް ދުވަހުގައި)

فَلَيۡسَ لَهُ ٱلۡيَوۡمَ هَٰهُنَا حَمِيمٞ (35) وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنۡ غِسۡلِينٖ (36) لَّا يَأۡكُلُهُۥٓ
إِلَّا ٱلۡخَٰطِـُٔونَ (37) فَلَآ أُقۡسِمُ بِمَا تُبۡصِرُونَ (38) وَمَا لَا تُبۡصِرُونَ (39)
إِنَّهُۥ لَقَوۡلُ رَسُولٖ كَرِيمٖ (40) وَمَا هُوَ بِقَوۡلِ شَاعِرٖۚ قَلِيلٗا مَّا تُؤۡمِنُونَ (41)
وَلَا بِقَوۡلِ كَاهِنٖۚ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ (42) تَنزِيلٞ مِّن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ (43) وَلَوۡ
تَقَوَّلَ عَلَيۡنَا بَعۡضَ ٱلۡأَقَاوِيلِ (44) لَأَخَذۡنَا مِنۡهُ بِٱلۡيَمِينِ (45) ثُمَّ لَقَطَعۡنَا
مِنۡهُ ٱلۡوَتِينَ (46) فَمَا مِنكُم مِّنۡ أَحَدٍ عَنۡهُ حَٰجِزِينَ (47) وَإِنَّهُۥ لَتَذۡكِرَةٞ
لِّلۡمُتَّقِينَ (48) وَإِنَّا لَنَعۡلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ (49) وَإِنَّهُۥ لَحَسۡرَةٌ عَلَى
ٱلۡكَٰفِرِينَ (50) وَإِنَّهُۥ لَحَقُّ ٱلۡيَقِينِ (51) فَسَبِّحۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلۡعَظِيمِ (52)

سُورَةُ المَعَارِج

ترتيبها 70 — آياتها 44

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَأَلَ سَآئِلُۢ بِعَذَابٖ وَاقِعٖ (1) لِّلۡكَٰفِرِينَ لَيۡسَ لَهُۥ دَافِعٞ (2) مِّنَ
ٱللَّهِ ذِي ٱلۡمَعَارِجِ (3) تَعۡرُجُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ إِلَيۡهِ فِي
يَوۡمٖ كَانَ مِقۡدَارُهُۥ خَمۡسِينَ أَلۡفَ سَنَةٖ (4) فَٱصۡبِرۡ صَبۡرٗا جَمِيلًا (5)
إِنَّهُمۡ يَرَوۡنَهُۥ بَعِيدٗا (6) وَنَرَىٰهُ قَرِيبٗا (7) يَوۡمَ تَكُونُ ٱلسَّمَآءُ كَٱلۡمُهۡلِ
(8) وَتَكُونُ ٱلۡجِبَالُ كَٱلۡعِهۡنِ (9) وَلَا يَسۡـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمٗا (10)

﴿ހަރުމަތްތެރިއަކު ނުވެއެވެ.﴾

(36) ﴿އަދި އޭނާއަކަށް، ޣިސްލީން ނޫން ކާއުމެއް ނުވެއެވެ.﴾
ޣިސްލީންގެ މާނައަކީ: ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ގައިން އޮހޮރޭ ލޭ
ދިޔައާއި ފޭރާވެ.

(37) ﴿އެކަތިގަނޑުވެރިން މެނުވީ އެއެއް ނުކާނޭމެވެ.﴾

(38) ﴿ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ފެންނަ ތަކެތި ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(39) ﴿ތިޔަބައިމީހުން ނުފެންނަ ތަކެތިވެސް ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(40) ﴿ހަމަ އެއީ (އެބަހީ: ޤުރުއާނަކީ) މާތްވެގެންވާ ރަސޫލަކު ގެންނަވާ
ބަސްފުޅުތަކެއްކަން ކަށަވަރެވެ.﴾ މިތާނގައި ރަސޫލުގެ މާނައަކީ: މުޙައްމަދު
صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ނުވަތަ ޖިބްރީލް عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.

(41) ﴿އެއީ ޝާޢިރެއްގެ ބަހެއް ނޫނެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވަނީ
މަދުކޮޅެކެވެ.﴾

(42) ﴿އަދި އެއީ ކާހިނެއްގެ ބަހެއްވެސް ނޫނެވެ. ތިޔަބައިމީހުން
ވިސްނަނީ މަދުކޮޅެކެވެ.﴾

(43) ﴿އެއީ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ބާވައިލެއްވިއެއްޗެކެވެ.﴾

(44) ﴿އަދި އެކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ބަހެއް ދޮގުހަދައި
ހަދައިގެން ދައްކަވައިފިނަމަ ދެންނެވީއެވެ!﴾

(45) ﴿ކަށަވަރުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ކަނާތްއަތުގައި
ހިއްޕަވައިލެއްވީމެވެ! (ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަނާތްއަތުން
ހިއްޕަވައިލެއްވީމެވެ!)﴾

(46) ﴿ދެން ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ (ހިތުގެ) ވަޅިނާރު
ކަނޑާލައްވާނީމެވެ!﴾

(47) ﴿ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަދަބު ދުރުކުރާނެ
ދިފާޢުކޮށްދޭނޭ ފަރާތެއް ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ނުވެސްހުންނާނެއެވެ.﴾

(48) ﴿އަދި ހަމަ އެއީ (އެބަހީ: ޤުރުއާނަކީ) ތަޤުވާވެރިންނަށް ހުރި
ނަސޭހަތްތެރިކަމެއްކަން ކަށަވަރެވެ.﴾

(49) ﴿އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން (އެ ޤުރުއާން)
ދޮގުކުރާބަޔަކުވާކަން ހަމަ ކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ.﴾

(50) ﴿އަދި ހަމަ އެއީ (އެބަހީ: ޤުރުއާނަކީ) ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ހުރި
ހިތާމަވެރިކަމެއްކަން ކަށަވަރެވެ.﴾

(51) ﴿އަދި ހަމަ އެއީ (އެބަހީ: ޤުރުއާނަކީ) ޔަޤީންކަމުގެ
ޙައްޤެއްކަން ކަށަވަރެވެ.﴾

(52) ﴿ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސް ޢަޡީމްވެގެންވާ އިލާހުގެ
އިސްމުފުޅުން ތަސްބީހު ކިޔަވާށެވެ!﴾

سُوْرَةُ الْمَعَارِج

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(1) ﴿(އިންސާނަކު ސުވާލުކުރީ ގެނެސްދިން) ޢަޛާބެއް ވާހަކަ ...
ޖެހިއްޖެއެވެ.﴾

(2) ﴿(އެއީ ޢަޛާބަކީ) ކާފިރުންނަށް ވާނޭ ޢަޛާބެކެވެ. އޭގެން (އެ ޢަޛާބު)
ދުރުކުރާނޭ ފަރާތެއް ނުވެއެވެ.﴾

(3) ﴿(އެ ޢަޛާބަކީ) މަތިވެރި ދަރަޖަތަކުގެ ވެރި اللهގެ ހަޟްރަތުންނެވެ.﴾

(4) ﴿އެދުވަހެއްގެ ދިގުމިން ފަންސާސްހާސް އަހަރުދުވަހާ
ދުވަހެއްގައި މަލާއިކަތުންނާއި ޖިބްރީލްގެފާނު، އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް
އަރާވަޑައިގަންނަވަތެވެ.﴾

(5) ﴿ފަހެ ރީތިވެގެންވާ ކެތްތެރިވުމުން ކަލޭގެފާނު
ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!﴾ ރީތިވެގެންވާ ކެތްތެރިވުމަކީ:
ނުކުޅެދުންތެރިކަމުގެ ބަސްތަކާއި އަދި الله ނޫން ފަރާތަކަށް ޝަކުވާކޮށް
ނުލާ ގޮތުގައި ވާ ކެތްތެރިވުމެވެ.

(6) ﴿އެއުރެން ދުރުކަމުގައި އެދުވަސް ހަމަ ނާންނާނަކަށް ދެކެތެވެ.﴾

(7) ﴿އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގާތްކަމުގައި އެދުވަސް އަންނަނީކަން
ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ.﴾

(8) ﴿ވިރުނު މައިދޮންގަނޑުފަދައިން (ނުވަތަ ގިރެފައިވާ
ތެލުގެ ސިޔާދިފަދައިން) އުޑު ވާނޭ ދުވަހުންނެވެ.﴾

(9) ﴿އަދި (ކުލަވެލިވި) ކަޅުރީނޫ ފަދައިން ފަރުބަދަތައް
ވާނޭ ދުވަހުންނެވެ.﴾

(10) ﴿އަދި، (އެދުވަހުން) ރަހުމަތްތެރިޔަކު (އެހެން) ރަހުމަތްތެރިޔަކާ
ސުވާލު ނުކުރާނެއެވެ.﴾

يُبَصَّرُونَهُمْ ۚ يَوَدُّ ٱلْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِى مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍۭ بِبَنِيهِ (١١)
وَصَـٰحِبَتِهِۦ وَأَخِيهِ (١٢) وَفَصِيلَتِهِ ٱلَّتِى تُـْٔوِيهِ (١٣) وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ
جَمِيعًا ثُمَّ يُنجِيهِ (١٤) كَلَّآ ۖ إِنَّهَا لَظَىٰ (١٥) نَزَّاعَةً لِّلشَّوَىٰ (١٦) تَدْعُوا۟
مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ (١٧) وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰٓ (١٨) ۞ إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ خُلِقَ هَلُوعًا
(١٩) إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ جَزُوعًا (٢٠) وَإِذَا مَسَّهُ ٱلْخَيْرُ مَنُوعًا (٢١) إِلَّا
ٱلْمُصَلِّينَ (٢٢) ٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ (٢٣) وَٱلَّذِينَ فِىٓ
أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ (٢٤) لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ (٢٥) وَٱلَّذِينَ يُصَدِّقُونَ
بِيَوْمِ ٱلدِّينِ (٢٦) وَٱلَّذِينَ هُم مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ (٢٧) إِنَّ عَذَابَ
رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ (٢٨) وَٱلَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَـٰفِظُونَ (٢٩) إِلَّا عَلَىٰٓ
أَزْوَٰجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ (٣٠) فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ وَرَآءَ
ذَٰلِكَ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ (٣١) وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَـٰنَـٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ
(٣٢) وَٱلَّذِينَ هُم بِشَهَـٰدَٰتِهِمْ قَآئِمُونَ (٣٣) وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ
(٣٤) أُو۟لَـٰٓئِكَ فِى جَنَّـٰتٍ مُّكْرَمُونَ (٣٥) فَمَالِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ
(٣٦) عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ عِزِينَ (٣٧) أَيَطْمَعُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ
أَن يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ (٣٨) كَلَّآ ۖ إِنَّا خَلَقْنَـٰهُم مِّمَّا يَعْلَمُونَ (٣٩)

(١١) ﴿އެއުރެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ފެންނާނޭދުވަހުގައި
ދެއްކޭނޭއެވެ. ކާފިރު މުޖްރިމު، އެދުވަހުގެ އަޛާބުގެ ފިދާއެއްގެގޮތުގައި ތިމާގެ
ދަރިން ދޫކޮށްލުމަށްވެސް ހިތައި އެކުގައި އެދޭނެއެވެ!﴾

(١٢) ﴿އަދި އޭނާގެ އަނބިމީހާއާއި އަޚާވެސްދޭއެވެ!﴾

(١٣) ﴿އަދި އޭނާއަށް ހިމާޔަތްދޭ ޤައުމުގެމީހުން
ދިނުމަށްވެސްދޭއެވެ!﴾

(١٤) ﴿އަދި ބިމުގައިވާ އެއްޗެއްވެސްދޭއެވެ. އެވަރުންވެސް އޭނާ
(އަޛާބުން) ނަޖާތްލިބިގެންދާނަމަ!﴾

(١٥) ﴿ހަމަހިމާ އެހެނެއް ނުވާނޭތޯއެވެ! އެއީ ހަމަ އަނދަގޮނޑުގެ
ނަރަކައެވެ.﴾

(١٦) ﴿(އެއަލިފާނީ ހުޅުން) ބޮލާއި ގައިގެ ހަންގަނޑު ނަގާލާ
ނަރަކައެވެ.﴾

(١٧) ﴿ފުރަގަސްދީ އަދި ދުރުހެލިވި މީހާ އަނބުރާ
ގޮވާނެއެވެ.﴾

(١٨) ﴿އަދި މުދާ ޖަމާކޮށް ރައްކާކުރި މީހާއަށްވެސް ގޮވާނެއެވެ.﴾

(١٩) ﴿ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ ހެއްދެވިފައިވަނީ ދަށަފަހަރަ
ނުކެތްތެރި ބާރުގައެވެ.﴾

(٢٠) ﴿ނުބައިކަމެއް ޖެހުނީމަ ނުކެތްތެރިވެގެންނަ ބާރުގައި
އުޅޭވެއެވެ.﴾

(٢١) ﴿އަދި ހެޔޮކަމެއް ލިބުނީމަ މަނާކުރުމަށް (ދޭންބުރާ) ބާރުގައި
އުޅޭވެއެވެ.﴾

(٢٢) ﴿ނަމާދު (ކުރާ) ބަޔަކު ފިޔަވައެވެ.﴾

(٢٣) ﴿އެއުރެންނީ ހަމަ އެއުރެންގެ ނަމާދުގައި އަދާކުރުމުގައި
ދެމިތިބޭމީހުންނެވެ.﴾

(٢٤) ﴿އަދި އެއުރެންނީ އެއުރެންގެ މުދަލުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ
ބައެއް ޙައްޤު އޮތް މީހުންނެވެ.﴾

(٢٥) ﴿(ސުވާލުކުރާމީހާއާއި) ސުވާލުނުކުރާ މިސްކީނާއި ސުވާލުނުކުރާ
މިސްކީނުންގެ ސަބަބުންނެވެ.﴾

(٢٦) ﴿އަދި އެއުރެންނީ ޤިޔާމަތްދުވަސް ތެދުކުރާ ދީނުވެރި
ބަޔަކުވެރިޔާ މީހުންނެވެ.﴾

(٢٧) ﴿އަދި އެއުރެންނީ ހަމަ އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އަޛާބަށް
ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ.﴾

(٢٨) ﴿ކަނޑައެޅިގެން އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އަޛާބަކީ އޮޅުވާލެވޭ
އަމާނުވެވޭނޭކަމެއް ނޫނެވެ.﴾

(٢٩) ﴿އަދި އެއުރެންނީ ހަމަ އެއުރެންގެ ފުރުޖުތައް ހިފެހެއްޓުމަށް،
(ޒިނޭއާއި ހަރާމް ކަންތަކުން) ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ.﴾

(٣٠) ﴿އެއުރެންގެ އަނބިންނާއި އެއުރެންނަށް މިލްކުވެގެންވާ
ޖާރިޔާއިންގެ މައްޗަށް ފިޔަވައެވެ. ފަހެ އެއުރެންނީ (އެކަމުގައި) މަލާމާތް
ލިބިގެންވާ މީހުން ނޫނެވެ.﴾

(٣١) ﴿ފަހެ (އެސޮރުންނާއި ޖާރިޔާއިން) ފިޔަވައި ބޭރުން ހޯދާ
މީހުންނީ އެއީ ޙައްދު ފަހަނައަޅައިދާ މީހުންނެވެ.﴾

(٣٢) ﴿އަދި އެއުރެންނީ ހަމަ އެއުރެންގެ އަމާނާތްތަކާއި ޢަހުދުތަކަށް
ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ.﴾

(٣٣) ﴿އަދި އެއުރެންނީ ހަމަ އެއުރެންގެ ހެކިބަސް އަދާކުރުމުގައި
ޤާއިމުވެތިބޭ މީހުންނެވެ.﴾

(٣٤) ﴿އަދި އެއުރެންނީ، ހަމަ އެއުރެންގެ ނަމާދުތަކަށް ރައްކާތެރިވާ
މީހުންނެވެ.﴾

(٣٥) ﴿އެއުރެންނަކީ ސުވަރުގެތަކުގައި މާތްކުރައްވައިވޭނުވާ
މީހުންނެވެ.﴾

(٣٦) ﴿ފަހެ ކާފިރުވީމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިމަތިން ކަނޑައެޅިގެން
އަރައިދާ އަކީކީއްވެ ހެއްޔެވެ!﴾

(٣٧) ﴿ކަނާއަތްފަރާތުގައި ވާތްފަރާތުން ބައިބައިކޮށްގެން!﴾

(٣٨) ﴿ނިޢުމަތުގެ ސުވަރުގެއަށް ވަދެވުމަށް އެއިންކޮންމެ މީހަކުވެސް
ދޯދޭ އެދޭނީ ހެއްޔެވެ!﴾

(٣٩) ﴿ހަމަހިމާ އެހެނެއް ނުވާނޭތޯއެވެ! ތިމަންއިލާހު ހަމަ އެއުރެން
ދަންނަ އެއްޗަކުން އެއުރެން ހެއްދެވީމެވެ.﴾

فَلَآ أُقْسِمُ بِرَبِّ ٱلْمَشَٰرِقِ وَٱلْمَغَٰرِبِ إِنَّا لَقَٰدِرُونَ (٤٠) عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ خَيْرًا مِّنْهُمْ
وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ (٤١) فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى
يُوعَدُونَ (٤٢) يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ
(٤٣) خَٰشِعَةً أَبْصَٰرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يُوعَدُونَ (٤٤)

سُورَةُ نُوحٍ

ترتيبها 71 — آياتها 28

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِنَّآ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ أَنْ أَنذِرْ قَوْمَكَ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ (١) قَالَ يَٰقَوْمِ إِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ (٢) أَنِ ٱعْبُدُوا۟
ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ (٣) يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ
إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ إِذَا جَآءَ لَا يُؤَخَّرُ ۖ لَوْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ
(٤) قَالَ رَبِّ إِنِّى دَعَوْتُ قَوْمِى لَيْلًا وَنَهَارًا (٥) فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَآءِىٓ إِلَّا
فِرَارًا (٦) وَإِنِّى كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوٓا۟ أَصَٰبِعَهُمْ
فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَٱسْتَغْشَوْا۟ ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا۟ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ ٱسْتِكْبَارًا
(٧) ثُمَّ إِنِّى دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا (٨) ثُمَّ إِنِّىٓ أَعْلَنتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ
لَهُمْ إِسْرَارًا (٩) فَقُلْتُ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ إِنَّهُۥ كَانَ غَفَّارًا (١٠)

(٤٠) ﴿ ފަހެ އިރުގެ މަޝްރިޤުތަކާއި މަޣްރިބުތަކުގެ ވެރިރައްބު ގަންދެއްވުމެވެ! ހަމަ ކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހު ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވަމެވެ. ﴾

(٤١) ﴿ އެއީ އެއުރެންނަށްވުރެ ހެޔޮބަޔަކަށް ބަދަލުކުރައްވާ އެހެންބަޔަކު ގެންނެވުމަށް. ތިމަންއިލާހު ނުކުޅެދުންތެރި ފަރާތެއްކަމުގައި ވެގެންނުވަމުއެވެ. ﴾

(٤٢) ﴿ ފަހެ އެއުރެންނަށް ވަޢުދުވެވިގެންވާ ދުވަހާއި ބައްދަލުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން ކަލޭގެފާނު އެއުރެން އަނގަޔެދުލާއި މަޖާކުޅުމުގައި ތިބުމަށް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! ﴾

(٤٣) ﴿ (އެއީ) އެއުރެން ކަށްވަޅުތަކުން އަވަސްއަވަހަށް ނިކުންނާނޭދުވަހެވެ. ބަރައްޖެހިފައިވާ ބުދުތަކުގެ ކައިރިއަށް އެއުރެން އަވަސްވެގަންނަފަދައިންނެވެ. ﴾

(٤٤) ﴿ ބިރުވެރިކަމުންފުރި އެއުރެންގެ ނަޒަރުތައް ތިރިވެ ނިކަމެތިކަމުން އެއުރެން ވަށާލާފައިވާނެއެވެ! އެދުވަސް އެއީ އެއުރެންނަށް ވަޢުދުކުރެވިފައިވާ ދުވަހެވެ. ﴾

سُوْرَةُ نُوْحٍ

﴿ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾

(١) ﴿ ކަށަވަރުންވެސް އެއުރެންނަށް ވޭންދެނިވި އަދާބު ނާންނަނިސް ކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް އިންޒާރުކުރައްވާށޭ އަންގަވަމުން، ތިމަންއިލާހު ނޫޙުގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެމީހުންގެ ގާތަށް ރަސޫލުކަމުގައިން ފޮނުއްވީމެވެ. ﴾

(٢) ﴿ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުގެ ޤައުމުގެމީހުންނޭވެ! ކަށަވަރުންވެސް މިއަޅުގަނޑަކީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަޔާންވެގެންވާ އިންޒާރުކުރުވާ ބޭފުޅަކުމެވެ. ﴾

(٣) ﴿ ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރުމާއި، އެއިލާހަށް ތަޤްވާވެރިވާށެވެ! އަދި މިއަޅުގަނޑަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! ﴾

(٤) ﴿ (އެއިރުން) އެއިލާހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑައެޅިގެންވާ އަޖަލަކަށް ފަސްކުރައްވާނެއެވެ. ﷲ ނިޔާކުރައްވާފައިވާ އަޖަލު އަތުވެއްޖެނަމަ ފަސްކުރެއްވުމެއްނުވާނެއެވެ. ކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަނަމައެވެ. ﴾

(٥) ﴿ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގެ ވެރިރައްބެވެ! ކަށަވަރުންވެސް މިއަޅުގަނޑުގެ ޤައުމުގެމީހުން ރޭއާއި ދުވާލު ދަޢުވަތުދިނީމުއެވެ. ﴾

(٦) ﴿ ފަހެ މިއަޅުގަނޑުގެ ދަޢުވަތުދިނުމުން، (ތެދުމަގުން) ދުރުހިނގުން ނޫންކަމެއް އެއުރެންނަކަށް (އެބަހީ: އެއުރެންގެ ފުރަތަލުން) އިތުރެއްނުވިއެވެ. ﴾

(٧) ﴿ އަދި ކަށަވަރުންވެސް މިއަޅުގަނޑު އެއުރެންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނަށް ދަޢުވަތުދިން ކޮންމެ ފަހަރަކު އެއުރެންގެ ކަންފަތްތަކުގައި އިނގިލިތައް އަޅައި (ފެނުމުގެބިރުން) ފޭރާމުން ފޮރުވިގަތެވެ. އަދި އެއުރެން (ކާފަރުކަމުގައި) ދެމިހުރެ، ނުހަނު ބޮޑާވެރިކަމުން ބޮޑާވެގަތީއެވެ. ﴾

(٨) ﴿ ދެން ކަށަވަރުންވެސް މިއަޅުގަނޑު އެއުރެންނަށް އަޑުގަދަކޮށް ދަޢުވަތުދިނީމުއެވެ. ﴾

(٩) ﴿ އެއަށްފަހު ކަށަވަރުންވެސް މިއަޅުގަނޑު އެއުރެންނަށް ފާޅުގައްޔާއި އަލަނިޔަތް ސިއްރުކަމުގައި ދަޢުވަތުދިނީމުއެވެ. ﴾

(١٠) ﴿ ފަހެ މިއަޅުގަނޑު ދަންނަވީމެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރައްބުގެ ހަޟްރަތަށް އިސްތިޣްފާރުކުރާށެވެ! ކަށަވަރުންވެސް އެއިލާހު ވޮޑިގެންވަނީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އިލާހަކުކަމުގައެވެ. ﴾

يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُم بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل
لَّكُمْ جَنَّٰتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَٰرًا ﴿١٢﴾ مَّا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾
وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ أَلَمْ تَرَوْا۟ كَيْفَ خَلَقَ ٱللَّهُ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ
طِبَاقًا ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ ٱلْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ ٱلشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾
وَٱللَّهُ أَنۢبَتَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ
إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لِّتَسْلُكُوا۟ مِنْهَا
سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾ قَالَ نُوحٌ رَّبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِى وَٱتَّبَعُوا۟ مَن لَّمْ يَزِدْهُ
مَالُهُۥ وَوَلَدُهُۥٓ إِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا۟
لَا تَذَرُنَّ ءَالِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ
وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾ وَقَدْ أَضَلُّوا۟ كَثِيرًا ۖ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا ضَلَٰلًا ﴿٢٤﴾
مِّمَّا خَطِيٓـَٰٔتِهِمْ أُغْرِقُوا۟ فَأُدْخِلُوا۟ نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا۟ لَهُم مِّن دُونِ
ٱللَّهِ أَنصَارًا ﴿٢٥﴾ وَقَالَ نُوحٌ رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى ٱلْأَرْضِ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ
دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا۟ عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوٓا۟ إِلَّا فَاجِرًا
كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَّبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِىَ
مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا تَبَارًۢا ﴿٢٨﴾

(١١) ﴿އެއިލާހު ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގިނަގިނައިން ވާރޭ
ވެއްސަވާނެއެވެ.﴾

(١٢) ﴿އަދި އެއިލާހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް މުދަލާއި ދަރިން
އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަގީޗާތައް ލައްވާނެއެވެ.
އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކޯރުތައްވެސް ލައްވާނެއެވެ.﴾

(١٣) ﴿ތިޔަބައިމީހުން اللهގެ ހައިބަތަށްވެރިކަމަށް ބިރުވެތިނުވެ ތިތިބީ
ކީއްވެ ހެއްޔެވެ!﴾

(١٤) ﴿ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެއިލާހު ތިޔަބައިމީހުން ޚަލްޤުކުރެއްވީ ތަފާތު
މަރުޙަލާތަކުން ބަދަލުކުރައްވަމުން ގޮތްގޮތަށެވެ.﴾

(١٥) ﴿الله ހަތްއުޑު ފަށަލަ ފަށަލައަށް ޚަލްޤުކުރެއްވިގޮތް ކަލޭމެން
ތިޔަބައިމީހުން ނުދެކެނީ ހެއްޔެވެ!﴾

(١٦) ﴿އަދި އެއިލާހު ހަނދު ނޫރެއްކަމުގައި އޭގެތެރޭގައި ލައްވަވައި،
އިރު ބައްތިއެއްކަމުގައި ލެއްވެވިއެވެ.﴾

(١٧) ﴿އަދި الله ތިޔަބައިމީހުން އުފެއްދެވުމަކުން ބިމުން
އުފެއްދެވިއެވެ.﴾

(١٨) ﴿ދެން އެއިލާހު ތިޔަބައިމީހުން އެބިމަށް އިއާދަކުރައްވައި އަދި
ނެރުއްވުމަކުން ތިޔަބައިމީހުން ނެރުއްވާނެއެވެ.﴾

(١٩) ﴿އަދި الله ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ފޮތިގަނޑެއްގެ ގޮތުގައި
ބިން ފަތުރުއްވީއެވެ.﴾

(٢٠) ﴿ތިޔަބައިމީހުން އެބިމުން، ވަސީލަތް މަގުތައް ހިނގާލުމަށްޓަކައެވެ.﴾

(٢١) ﴿ނޫޙުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގެ ވެރިރައްބެވެ! ހަމަކަށަވަރުންވެސް
އެއުރެން މަޢުޞިޔަތްކުރިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މުދަލާއި ދަރިން
ފައިދާއެއް އެބައިމީހުންނަށް ގެއްލުމުގައި މެނުވީ ނުކުތީ ބޮޑުވުމެއް
(މުއްސަނދިންނާއި ބޮޑެތިންނަށް) އެއުރެން ތަބާވެގެންނުވެއެވެ.﴾

(٢٢) ﴿އަދި އެބައިމީހުން ބޮޑުބޮޑު މަކަރުވެރިކަމެއް ކޮށްފިއެވެ.﴾

(٢٣) ﴿އަދި އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ އިލާހުންތައް
ދޫކޮށްނުލާށެވެ! އަދި (އެބުދުތަކުގެ ނަމަކީ) ވައްދާއި
ސުވާޢާއި ޔަޢޫޤާއި ނަސްރާ ބުދުތައް ދޫކޮށްނުލާށެވެ!﴾

(٢٤) ﴿އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެއުރެން ގިނަބައެއް މަގުފުރެދުއްވައިފިއެވެ.
(އަޅުގެ ވެރިރައްބެވެ!) އަނިޔާވެރިންނަށް މަގުފުރެދުން މެނުވީ އިތުރު
ނުކުރައްވާށެވެ!﴾

(٢٥) ﴿އެއުރެންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން އެއުރެން ގަރަޤުކުރެއްވިއެވެ.
ދެން ނަރަކައަށް އެއުރެން ވައްދަވައިފިއެވެ. ފަހެ الله ފިޔަވައި
ނަސްރުދޭނޭ ފަރާތެއް އެއުރެންނަށް ނުފެނުނެވެ.﴾

(٢٦) ﴿އަދި ނޫޙުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގެ ވެރިރައްބެވެ! ކާފިރުންގެ
ތެރެއިން ހަމައެކަކުވެސް ބިމުމަތީގައި ދިރިހުރުމަށް
ދޫކޮށްނުލައްވާށެވެ!﴾

(٢٧) ﴿ހަމަކަށަވަރުންވެސް ކަލޭގެފާނު އެއުރެން ދޫކޮށްލައްވައިފިނަމަ
އެއުރެން ކަލޭގެފާނުގެ އަޅުތަކުން މަގުފުރެދުވާނެއެވެ. އަދި (ބޮޑުވުމުން
އެއުރެންގެ ދަރިވެސް) ފާޖިރު، (ނުވަތަ ފާފަވެރިއެއް) ކާފިރުވެސް
އެއުރެންގެ ފަރާތުން އުފަންނުވާނެއެވެ.﴾

(٢٨) ﴿އަޅުގެ ވެރިރައްބެވެ! މަށަށާއި މަގޭ މައިންބަފައިންނަށް އަދި
މުއުމިނެއްގެ ގޮތުގައި މަގޭ ގެއަށް ވަދެއްޖެ މީހާއި
މުއުމިނު ފިރިހެނުންނާއި އަދި މުއުމިނު އަންހެނުންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާށެވެ!
އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ހަލާކުވުން މެނުވީ އިތުރު
ނުކުރައްވާށެވެ!﴾

ترتيبها 72 — سُورَةُ الْجِنِّ — آياتها 28

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ ٱسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَقَالُوٓا۟ إِنَّا سَمِعْنَا قُرْءَانًا
عَجَبًا (١) يَهْدِىٓ إِلَى ٱلرُّشْدِ فَـَٔامَنَّا بِهِۦ ۖ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَآ أَحَدًا (٢)
وَأَنَّهُۥ تَعَٰلَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا ٱتَّخَذَ صَٰحِبَةً وَلَا وَلَدًا (٣) وَأَنَّهُۥ كَانَ
يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى ٱللَّهِ شَطَطًا (٤) وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن تَقُولَ ٱلْإِنسُ
وَٱلْجِنُّ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا (٥) وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ
مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا (٦) وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا۟ كَمَا ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَبْعَثَ
ٱللَّهُ أَحَدًا (٧) وَأَنَّا لَمَسْنَا ٱلسَّمَآءَ فَوَجَدْنَٰهَا مُلِئَتْ حَرَسًا
شَدِيدًا وَشُهُبًا (٨) وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَٰعِدَ لِلسَّمْعِ ۖ فَمَن
يَسْتَمِعِ ٱلْـَٔانَ يَجِدْ لَهُۥ شِهَابًا رَّصَدًا (٩) وَأَنَّا لَا نَدْرِىٓ أَشَرٌّ أُرِيدَ
بِمَن فِى ٱلْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا (١٠) وَأَنَّا مِنَّا ٱلصَّٰلِحُونَ
وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدًا (١١) وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن نُّعْجِزَ
ٱللَّهَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَن نُّعْجِزَهُۥ هَرَبًا (١٢) وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا ٱلْهُدَىٰٓ
ءَامَنَّا بِهِۦ ۖ فَمَن يُؤْمِنۢ بِرَبِّهِۦ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا (١٣)

سُورَةُ الْجِنِّ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަށަވަރުންވެސް ޖިންނިންގެ ޖަމާޢަތެއް (ޤުރުއާން) ކަންފަޅައި އަޑުއަހައިފިކަމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ވަޙީއިއްވެވިއެވެ. ފަހެ އެއުރެން ބުންޏެވެ. ކަށަވަރުންވެސް އަހުރެމެން އަޖާއިބުކުރުވަނިވި ޤުރުއާނެއް އަޑުއަހައިފީމުއެވެ.﴾

(٢) ﴿އެޤުރުއާން މަގުދައްކަނީ ރަނގަޅުތެދުމަގަށެވެ. ފަހެ އަހުރެމެން އެކަން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ ވެރިރައްބަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކާ ދުވަހަކުވެސް ޝަރީކުނުކުރާހުށީމުއެވެ.﴾

(٣) ﴿އަދި ކަށަވަރުންވެސް އަހުރެމެންގެ ވެރިރައްބުގެ މަތިވެރިކަމާއި ޢަޒީމުކަން އުފުލިގެންވެއެވެ. އެއިލާހު އަނބިކަނބަލަކާ އަދި ދަރިކަލަކާއިވެސް ނުހިފައްވަތީއެވެ.﴾

(٤) ﴿އަދި ކަށަވަރުންވެސް އަހުރެމެންގެ ގަމާރުސަފީހު (އިބުލީސް)، الله ގެ މައްޗަށް ޙައްދުފަހަނައަޅައިވާ ދޮގުބަސް ބުނާކަމުގައިވިއެވެ.﴾

(٥) ﴿އަދި ކަށަވަރުންވެސް އަހުރެމެން ހީކުރީ އިންސާނުންނާ އަދި ޖިންނިއަކުވިޔަސް الله ގެ މައްޗަށް ތުހުމަތުކޮށް ދޮގެއް ނުހަދާނެކަމަށެވެ.﴾

(٦) ﴿އަދި ކަށަވަރުންވެސް އިންސީންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު، ޖިންނިންގެ ތެރެއިން ބައެއްގެ ރިޔާއިން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދޭކަމުގައިވިއެވެ. އެހެންވެ އެޖިންނިން އެއިންސީންގެމައްޗަށް ބޮޑުކަމާއި ހާސްކަން އިތުރުކުރިއެވެ.﴾

(٧) ﴿އަދި ކަށަވަރުންވެސް ތިޔަޖިންނިން ހީކުރިގޮތަށް އިންސީންވެސް ހީކުރިހެން، الله ދުވަހަކުވެސް އެއްވެސް ރަސޫލަކު ނުފޮނުއްވާނޭކަމަށެވެ.﴾ މިއާޔަތުގައި މިވާ ފޮނުއްވުމުގެ މާނައަކީ، އަލުންދިރުއްވައި ފޮނުއްވުން ކަމުގައިވެސް ވާރިދުވެގެންވެއެވެ.

(٨) ﴿އަދި ކަށަވަރުންވެސް އަހުރެމެން (ޖިންނިން) އުޑުގެ ޚަބަރު ހޯދުމުގެ އުޑުގައި ދިޔައީމުއެވެ. ފަހެ އަހުރެމެންނަށް އެތަންފެނުނީ ގަދަފަދަގެންވާ މުޙާފިޒުންނާއި ދިލަވެރިތަކުން ފުރިފައިވާތީއެވެ.﴾

(٩) ﴿އަދި ކަށަވަރުންވެސް އަހުރެމެން އުޑުގެ އެތާ ހިސާބުތަކުގައި އަޑުއަހަމުން އިށީނުން ތިބޭކަމުގައިވީމުއެވެ. ފަހެ އަޑުއަހަންއުޅޭ ބަޔަކަށް މިހާރު ފެންނާނީ އޭނާއަށް ފަރުވާތެރިވެތިބި ދިލަކެވެ.﴾

(١٠) ﴿އަދި ކަށަވަރުންވެސް ބިމުގައިވާ ފަރާތްތަކަށް އިރާދަކުރައްވާފައިވަނީ ނުބައެއްކަން، ނުވަތަ އެއުރެންގެ ވެރިރައްބު އިރާދަކުރައްވާފައިވަނީ އެއުރެންނަށް ހެޔޮކަން އަހުރެމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.﴾

(١١) ﴿އަދި ކަށަވަރުންވެސް އަހުރެމެންގެ ތެރޭގައި ޞާލިޙުންވެއެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ ތެރޭގައި އެހެން މީހުންވެސްވެއެވެ. ތަފާތު ދީންތަކާއި ފިރުޤާތައްކަމުގައި އަހުރެމެންވީމުއެވެ.﴾

(١٢) ﴿އަދި ކަށަވަރުންވެސް الله ގެ ކުޅަދުނަވަންތަކަމުގެ މައްޗަށް ބިމުގައި ދުވަހަކުވެސް އަހުރެމެންނަކަށް ގަދަނުވެވޭނެކަމާއި އަދި ފިލައިގެން ފިލަންއުޅުނަސް ދުވަހަކުވެސް އެކަލާނގެ ކުޅަދުނަވަންތަކަމުން ބޭރަށްނުދެވޭނެކަން އަހުރެމެންނަށް ޔަޤީންވެއްޖައީމުއެވެ.﴾

(١٣) ﴿އަދި ކަށަވަރުންވެސް އަހުރެމެން ޤުރުއާން އަޑުއެހިހިނދު އެއަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ފަހެ އެމީހެއްގެ ވެރިރައްބަށް އީމާންވާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އޭނާއަކަށް ދަތިކަމު އުނިކަމަކުން އަދި ބޭއިންސާފު ވުޖޫދުވާކަން ބިރުގަންނާކަށް ނުވެއެވެ.﴾

(١٤) ﴿އަދި ކަށަވަރުންވެސް އަހުރެމެންގެ ތެރޭގައި ކިޔަމަންތެރި ބަޔަކުވެއެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ ތެރޭގައި މަގުފުރެދުނުމީހާ

وَأَنَّا مِنَّا ٱلۡمُسۡلِمُونَ وَمِنَّا ٱلۡقَٰسِطُونَۖ فَمَنۡ أَسۡلَمَ فَأُوْلَٰٓئِكَ
تَحَرَّوۡاْ رَشَدٗا (١٤) وَأَمَّا ٱلۡقَٰسِطُونَ فَكَانُواْ لِجَهَنَّمَ حَطَبٗا (١٥)
وَأَلَّوِ ٱسۡتَقَٰمُواْ عَلَى ٱلطَّرِيقَةِ لَأَسۡقَيۡنَٰهُم مَّآءً غَدَقٗا (١٦) لِّنَفۡتِنَهُمۡ
فِيهِۚ وَمَن يُعۡرِضۡ عَن ذِكۡرِ رَبِّهِۦ يَسۡلُكۡهُ عَذَابٗا صَعَدٗا (١٧) وَأَنَّ
ٱلۡمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدۡعُواْ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدٗا (١٨) وَأَنَّهُۥ لَمَّا قَامَ عَبۡدُ ٱللَّهِ
يَدۡعُوهُ كَادُواْ يَكُونُونَ عَلَيۡهِ لِبَدٗا (١٩) قُلۡ إِنَّمَآ أَدۡعُواْ رَبِّي وَلَآ أُشۡرِكُ
بِهِۦٓ أَحَدٗا (٢٠) قُلۡ إِنِّي لَآ أَمۡلِكُ لَكُمۡ ضَرّٗا وَلَا رَشَدٗا (٢١) قُلۡ إِنِّي
لَن يُجِيرَنِي مِنَ ٱللَّهِ أَحَدٞ وَلَنۡ أَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلۡتَحَدًا (٢٢) إِلَّا بَلَٰغٗا
مِّنَ ٱللَّهِ وَرِسَٰلَٰتِهِۦۚ وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ
خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا (٢٣) حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوۡاْ مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعۡلَمُونَ
مَنۡ أَضۡعَفُ نَاصِرٗا وَأَقَلُّ عَدَدٗا (٢٤) قُلۡ إِنۡ أَدۡرِيٓ أَقَرِيبٞ
مَّا تُوعَدُونَ أَمۡ يَجۡعَلُ لَهُۥ رَبِّيٓ أَمَدًا (٢٥) عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ فَلَا
يُظۡهِرُ عَلَىٰ غَيۡبِهِۦٓ أَحَدًا (٢٦) إِلَّا مَنِ ٱرۡتَضَىٰ مِن رَّسُولٖ فَإِنَّهُۥ
يَسۡلُكُ مِنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَمِنۡ خَلۡفِهِۦ رَصَدٗا (٢٧) لِّيَعۡلَمَ أَن قَدۡ أَبۡلَغُواْ
رِسَٰلَٰتِ رَبِّهِمۡ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيۡهِمۡ وَأَحۡصَىٰ كُلَّ شَيۡءٍ عَدَدَۢا (٢٨)

އަނިޔާވެރިންވެސްވެއެވެ. ކިޔަމަންތެރިވީ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެއުރެން
ތެދުމަގު ހޯދައި ބަލައިގަތް މީހުންނެވެ.﴾

(١٥) ﴿އަދި މަގުފުރައްދައިވާ އަނިޔާވެރިން (ދަންނާށެވެ!)، ފަހެ،
އެއުރެންވީ ނަރަކައަށްޓަކައި ދަރު ކަމުގައެވެ.﴾

(١٦) ﴿އެއުރެން ތެދުމަގުގައި ސީދާކޮށް ތިބެނަމަ ތިމަންއިލާހު
އެއުރެންނަށް ގިނަވެގެންވާ ފެން ދެއްވާ ދިއްޔަވާ ދެއްވީމުހެވެ.﴾

(١٧) ﴿އެއީ ތިމަންއިލާހު އެކަމުގައި އެއުރެން އިމްތިޙާނުކުރެއްވުމަށެވެ.
އަދި އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކުރުމުން ފުރަގަސްދީ އެއްކިބާވާ މީހާ
(ދަންނާށެވެ!) އެއިލާހު ދަތި އުނދަގޫ ޢަޛާބަކަށް އޭނާ ވައްދަވާނެއެވެ.﴾

(١٨) ﴿އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިސްކިތްތަކީ (ހާއްޞަކޮށް) ވަނީ
ހަމައެކަނި ﷲ އަށެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން (އަޅުކަންކުރުމުގައި) ﷲ އާއެކު
އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއް އަދި ނުދަންނަވާށެވެ!﴾

(١٩) ﴿އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް ﷲ ގެ އަޅާ (ނަބިއްޔާ) އެއިލާހަށް
އަޅުކަންކުރައްވަމުން ދުޢާކުރައްވަން ތެދުވެވަޑައިގަތުމުން (ޖިންނީންގެ) ޖަމާޢަތެއް
(ޤުރްއާން އަޑުއަހަން) އެކަލޭގެފާނު އަރިހަށް، އެކަކު އަނެކަކުގެ މައްޗަށް
އަރައިގެންފަދައިން ގާތްވެއެވެ.﴾

(٢٠) ﴿ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވަނީ
ކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު
އެއިލާހާއި އެއްވެސް ފަރާތަކާ ޝަރީކުކޮށް ނުކުރައްވަމެވެ.﴾

(٢١) ﴿ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ގެއްލުމެއް ދިނުމުގެ އަދި ހެޔޮކަމެއް ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ބާރެއް،
ތިމަންކަލޭގެފާނަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ.﴾

(٢٢) ﴿ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުންވެސް ﷲ ގެ ޢަޛާބުން
ހަމައެކަކަށްވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނު ދުވަހަކުވެސް
މިނިވަންކޮށްދީ ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި އެއިލާހު ދޫކޮށްފައި
ސަލާމަތް ލިބޭނެ ތަނެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެއިލާހު ދުވަހަކުވެސް
ފިލައިގެން ދެވޭނެ ތަނެއް ނުފެންނާނެއެވެ.﴾

(٢٣) ﴿އެހެންނަމަވެސް (ތިމަންކަލޭގެފާނު ވަނީ) ﷲ ގެ އަރިހުން ގެނެސްދެއްވާ
ރިސާލަތުގެ ބަލާޣުކުރުމުގައެވެ. ﷲ އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއަށް އުރެދޭ
މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް ވަނީ ނަރަކައިގެ
އަލިފާނެވެ! އެތަނުގައި އެއުރެން އަބަދަށް ދެމިހުންނާނެ މީހުންގެ ގޮތުގައެވެ.﴾

(٢٤) ﴿އެއުރެންނަށް ވަޢުދުވެވިގެންވާ އެއްޗެއް ފެންނައިރަކުން
(ޢަޛާބު ނުވަތަ ޤިޔާމަތް) ދެކިފައިވާހިނދުއެވެ. ފަހެ، އެހިނދު، ނަޞްރުދޭ ފަރާތްތަކުގެ ގޮތުން
ނިކަމެތީ އަދި އަދަދުގެ ގޮތުން ކުޑަވެގެންވަނީ ކާކުކަން
އެއުރެންނަށް އެނގޭނެއެވެ.﴾

(٢٥) ﴿ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަޢުދުވެވިގެންވާ
އެއްޗަކީ ކައިރިވެގެންވާ އެއްޗެއްތޯ ނުވަތަ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ
އެކަމަށް ދިގު މުއްދަތެއް ލައްވާނެތޯ ކަމުގައިވެސް
ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައިގެންފައެއް ނުވެއެވެ.﴾

(٢٦) ﴿(އެއިލާހީ) ޣައިބު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.
ފަހެ، އެއިލާހުގެ ޣައިބު އެއްވެސް ބަޔަކަށް ފާޅުކުރައްވާ ނުވެއެވެ.﴾

(٢٧) ﴿އެއިލާހު ރުއްސަވާ ރަސޫލަކު ފިޔަވައެވެ. ފަހެ،
ހަމަކަށަވަރުން އެއިލާހު އޭނާގެ ކުރިމަތިންނާއި ފަހަތުން ބަލަހައްޓާ
ރައްކާތެރިކުރާ މަލާއިކަތުން ބަހައްޓަވައިފިއެވެ.﴾

(٢٨) ﴿އެއީ އެބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ރިސާލަތްތައް
ފޯރުކޮށްދީފިކަން، އެބައިމީހުން (އެބަހީ: ނަބިއްޔުން)
ދެނެވޮޑިގެންނެވުމަށެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އަރިހުގައި ވާހާ ހުރިހާ
އެއްޗެއް އިޙާޠަކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެއިލާހު ކޮންމެ ތަކެއްޗެއްގެ
(ތަކެތީގެ) އަދަދު ގުނުއްވާފައިވެއެވެ.﴾

سُورَةُ ٱلْمُزَّمِّل

ترتيبها 73 — آياتها 20

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمُزَّمِّلُ (١) قُمِ ٱلَّيۡلَ إِلَّا قَلِيلٗا (٢) نِّصۡفَهُۥٓ أَوِ ٱنقُصۡ مِنۡهُ قَلِيلًا
(٣) أَوۡ زِدۡ عَلَيۡهِ وَرَتِّلِ ٱلۡقُرۡءَانَ تَرۡتِيلًا (٤) إِنَّا سَنُلۡقِي عَلَيۡكَ قَوۡلٗا
ثَقِيلًا (٥) إِنَّ نَاشِئَةَ ٱلَّيۡلِ هِيَ أَشَدُّ وَطۡـٔٗا وَأَقۡوَمُ قِيلًا (٦) إِنَّ لَكَ فِي
ٱلنَّهَارِ سَبۡحٗا طَوِيلٗا (٧) وَٱذۡكُرِ ٱسۡمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلۡ إِلَيۡهِ تَبۡتِيلٗا (٨)
رَّبُّ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱتَّخِذۡهُ وَكِيلٗا (٩) وَٱصۡبِرۡ
عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَٱهۡجُرۡهُمۡ هَجۡرٗا جَمِيلٗا (١٠) وَذَرۡنِي وَٱلۡمُكَذِّبِينَ
أُوْلِي ٱلنَّعۡمَةِ وَمَهِّلۡهُمۡ قَلِيلًا (١١) إِنَّ لَدَيۡنَآ أَنكَالٗا وَجَحِيمٗا (١٢)
وَطَعَامٗا ذَا غُصَّةٖ وَعَذَابًا أَلِيمٗا (١٣) يَوۡمَ تَرۡجُفُ ٱلۡأَرۡضُ وَٱلۡجِبَالُ
وَكَانَتِ ٱلۡجِبَالُ كَثِيبٗا مَّهِيلًا (١٤) إِنَّآ أَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡكُمۡ رَسُولٗا شَٰهِدًا
عَلَيۡكُمۡ كَمَآ أَرۡسَلۡنَآ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ رَسُولٗا (١٥) فَعَصَىٰ فِرۡعَوۡنُ ٱلرَّسُولَ
فَأَخَذۡنَٰهُ أَخۡذٗا وَبِيلٗا (١٦) فَكَيۡفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرۡتُمۡ يَوۡمٗا يَجۡعَلُ
ٱلۡوِلۡدَٰنَ شِيبًا (١٧) ٱلسَّمَآءُ مُنفَطِرُۢ بِهِۦۚ كَانَ وَعۡدُهُۥ مَفۡعُولًا (١٨)
إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذۡكِرَةٞۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا (١٩)

سُوْرَةُ الْمُزَّمِّل

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

(١) އޭ! ހަނިހާވެގެން، ޗާދަރުން އޮޅުވައިގެން އޮށޯންނެވި (ނަބިއްޔާ) ކަލޭގެފާނެވެ!

(٢) މަދު ވަގުތުކޮޅެއްގައި މެނުވީ ރޭއަޅުކަންކުރެއްވުމަށް ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٣) ރޭގަނޑުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިގައި ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ކުޑަކޮށް މަދުކުރައްވާށެވެ!

(٤) ނުވަތަ އެއަށްވުރެ އިތުރުކުރައްވާށެވެ! އަދި ރަނގަޅަށް ޤުރްއާން ހިތަހަމައިން ތިލާވަތްކުރައްވާށެވެ!

(٥) ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ، ކަލޭގެފާނާގެ މައްޗަށް ބަރުދަނާއި ހައިބަތުރި ބަސްފުޅެއް (އެބަހީ: ޤުރްއާން)، ބާވައިލައްވާނަމެވެ.

(٦) ހަމަކަށަވަރުންވެސް ރޭގަނޑު ތެދުވުމަކީ (ހިތަށް) އަސަރުކުރުމުގައި ގަދަކަންބޮޑު، އަދި ކިޔެވުމުގައި ރަނގަޅުކަން ބޮޑު އެއްޗެއްކަމެވެ.

(٧) ހަމަކަށަވަރުންވެސް ދުވާލުގެ ވަގުތުގައި ކަލޭގެފާނަށް، ބޭނުންތަކުގައި އަވަދިވެފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން ރޭގަނޑުގައި އަޅުކަންކުރެއްވުމަށް ހުސްވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. މިއާޔަތްތަކަކީ ރޭގަނޑު ތަހައްޖުދު ނަމާދު ފަރުޟުކުރެއްވި އާޔަތްތަކެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާއި ޞަޙާބީން، رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ އެބޭކަލުންގެ ފައިތިލަތައް ދުޅަވަންދެން ރޭގަނޑު ތަހައްޖުދު ނަމާދުކުރެއްވުމުގައި ތެދުވެވަޑައިގަތެވެ. އެހެންކަމުން މާތްﷲ ފަސޭހަކޮށްދެއްވައި އެކަން ސުންނަތެއްގެ ގޮތުގައި ހަދައްވައިފިއެވެ.

(٨) ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އިސްމުފުޅު ޛިކުރުކުރައްވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެއަށް ފުރިހަމަ ހުސްވެވަޑައިގެންނެވުމުން، (އަޅުކަމުގައި) ހުސްވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٩) މަޝްރިޤާއި މަޣްރިބުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަންވެވޭ އެހެން އިލާހަކު ނުވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވަކީލެއްގެ ގޮތުގައި އެކަލާނގެ ހިފަވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(١٠) އަދި އެއުރެން (އެބަހީ: މުޝްރިކުން) ކިޔާބަސްތަކަށް ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ރިވެތިވެގެންވާ ދުރުހެލިވުމަކުން ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނާ ދުރުހެލިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! މިއާޔަތަކީ ޤިތާލު، ޖިހާދު ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރިން ފަރުޟުވެވުނު ގޮތެވެ.

(١١) އަދި ކަލޭގެފާނު، ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި، ދުނިޔޭގެ ނިޢުމަތްތަކުން ނިޢުމަތްތެރިވެ (އާސޫދާގޮތުގައި) ދޮގުހަދާމީހުން، (ބޮޑާވެ ކާފަރުވީމީހުން) ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! އަދި އެއުރެންނަށް ކުޑަދުވަސްކޮޅަކު ލުއިދެއްވާށެވެ!

(١٢) ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި ބޭޑިތަކާއި ނަރަކަޔާއި އަނދާހުރި އަލިފާނުވެއެވެ.

(١٣) އަދި ކަރުގައި އަޅައިގަންނަ ކާނާއާއި ވޭންދެނިވި ޢަޛާބު ވެސްވެއެވެ.

(١٤) ބިމާއި ފަރުބަދަތަކާއި ގުޑާލައިގަންނަވާނޭ ދުވަހެވެ. އަދި ފަރުބަދަތައް ވެލިގޮނޑެއްފަދައިން ފަރުބަދަތައް ވާނޭއެވެ.

(١٥) ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިމަންނާމެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ހެކިވެރިއެއް (އެބަހީ: މުޙައްމަދުގެފާނު) ފޮނުއްވީމެވެ. ފިރުޢައުނުގެ ގާތަށް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވި ފަދައިން ހެކިވެރިއެއްގެ ގޮތުގައި ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ.

(١٦) ފަހެ ފިރުޢައުނު އެރަސޫލާ (އެބަހީ: މޫސާގެފާނަށް) އުރެދުނެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގަދަފަދަގޮތަކަށް އޭނާ ހިއްޕެވީމެވެ.

(١٧) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެނަމަ، ކުޑަކުދިން މުސްކުޅިވެދާނޭފަދަ (އެބަހީ: ޤިޔާމަތްދުވަހު) ތިޔަބައިމީހުން ރައްކާތެރިވާނީ ކޮންގޮތަކަށްތޯ ހައްޔަރުވާ!

(١٨) އުޑުވެސް އެދުވަހު ފަޅައިގެންދާނެވެ. އެކަލާނގެ ވަޢުދުފުޅު ކަށަވަރުން ފުރިހަމަވާނޭކަމެވެ.

(١٩) މިއީ ހަމަކަށަވަރުންވެސް ނަސޭހަތެއްވެއެވެ. ފަހެ (ނަސޭހަތް ލިބިގަތުން) އެދޭމީހާ (ތަނަވަސްވުމަށް!)، އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަމަގޮތުން (ވާސިލުވެވޭ ތަނަށް) މަގެއް ހިފާހުއްޓާށެވެ!

۞ إِنَّ رَبَّكَ يَعۡلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدۡنَىٰ مِن ثُلُثَيِ ٱلَّيۡلِ وَنِصۡفَهُۥ وَثُلُثَهُۥ وَطَآئِفَةٞ مِّنَ ٱلَّذِينَ مَعَكَۚ وَٱللَّهُ يُقَدِّرُ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَۚ عَلِمَ أَن لَّن تُحۡصُوهُ فَتَابَ عَلَيۡكُمۡۖ فَٱقۡرَءُواْ مَا تَيَسَّرَ مِنَ ٱلۡقُرۡءَانِۚ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرۡضَىٰ وَءَاخَرُونَ يَضۡرِبُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ يَبۡتَغُونَ مِن فَضۡلِ ٱللَّهِ وَءَاخَرُونَ يُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۖ فَٱقۡرَءُواْ مَا تَيَسَّرَ مِنۡهُۚ وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَقۡرِضُواْ ٱللَّهَ قَرۡضًا حَسَنٗاۚ وَمَا تُقَدِّمُواْ لِأَنفُسِكُم مِّنۡ خَيۡرٖ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيۡرٗا وَأَعۡظَمَ أَجۡرٗاۚ وَٱسۡتَغۡفِرُواْ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمُۢ ⑳

سُورَةُ المُدَّثِّر

ترتيبها 74 آياتها 20

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمُدَّثِّرُ ① قُمۡ فَأَنذِرۡ ② وَرَبَّكَ فَكَبِّرۡ ③ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرۡ ④ وَٱلرُّجۡزَ فَٱهۡجُرۡ ⑤ وَلَا تَمۡنُن تَسۡتَكۡثِرُ ⑥ وَلِرَبِّكَ فَٱصۡبِرۡ ⑦ فَإِذَا نُقِرَ فِي ٱلنَّاقُورِ ⑧ فَذَٰلِكَ يَوۡمَئِذٖ يَوۡمٌ عَسِيرٌ ⑨ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ غَيۡرُ يَسِيرٖ ⑩ ذَرۡنِي وَمَنۡ خَلَقۡتُ وَحِيدٗا ⑪ وَجَعَلۡتُ لَهُۥ مَالٗا مَّمۡدُودٗا ⑫ وَبَنِينَ شُهُودٗا ⑬ وَمَهَّدتُّ لَهُۥ تَمۡهِيدٗا ⑭ ثُمَّ يَطۡمَعُ أَنۡ أَزِيدَ ⑮ كَلَّآۖ إِنَّهُۥ كَانَ لِأٓيَٰتِنَا عَنِيدٗا ⑯ سَأُرۡهِقُهُۥ صَعُودًا ⑰

⑳ ﴿ކަށަވަރުންވެސް ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވި [illegible] ބަޔަކު ރޭގަނޑުގެ ތިންބައިކުޅަ ދެބައިކުޅަ މަދުންނާއި، (ބައެއްފަހަރު) ދެބައިކުޅަ އެއްބައިގައްއާއި، އަދި (އަނެއްބައިފަހަރު) ތިންބައިކުޅަ އެއްބައިގައި ރޭއަޅުވާން ކުރައްވާކަން ކަށަވަރުންވެސް ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ދަންނަވައެވެ. އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވަހުގެ މިންވަރު ކަނޑައެޅުއްވަނީ ﷲއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަމުން (އެބަހީ: މުޅިރޭގެ އަޅުކަމާއި އެކަން ވަޒަންކުރުމަށް) ކުޅަދުނަވަންތަނުވާނެކަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ލުއިކަމުގައި ތައުބާވެވަޑައިގެންފިއެވެ. ފަހެ (ރޭއަޅުކަމުގައި) ޤުރުއާނުން ފަސޭހަ މިންވަރަކުން ކިޔަވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބަލިމީހުން ވާނޭކަމާއި އަދި އަނެއްބަޔަކު ﷲ ގެ ފަޟްލުގެ ތެރެއިން (ރިޒްޤު) ހޯދުމަށް ބިމުގައި ދަތުރުކުރާނޭކަމާއި އަދި އަނެއްބަޔަކު ﷲ ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަ ކުރާނޭކަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ފަހެ އޭގެތެރެއިން ފަސޭހަ މިންވަރަކުން ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު ޤާއިމުކުރޭ ޒަކާތްދީ އަދި ހެޔޮގޮތުގައި ﷲ އަށް ދަރަނިދޭށެވެ! (އެބަހީ: ﷲ ގެ މަގުގައި ހަރަދުކުރާށެވެ!) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފުސުތަކަށްޓަކައި ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން އިސްކުރާ ކޮންމެ ކަމެއް، (އެއަށްވުރެ) ހެޔޮކަމަކަށްޓަކައި ދަރުމަދުވެރި ކަމުގައި ﷲ ގެ ހަޟްރަތުންވެސް ތިޔަބައިމީހުން އެކަން ލިބޭނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުން އިސްތިޣްފާރުކުރާށެވެ. ﷲ އީ ފާފަފުއްސަވާ ދަރުމަވަންތަ، ރަޙްމަތްތެރި ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.﴾

سُورَةُ المُدَّثِّر

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

① ﴿އޭ! ފޮތިއޮޅުން، ހަނދާލާފާ ނިވާކުރައްވައިގެން އޮންނަވާ (ނަބިއްޔާ ކަލޭގެފާނެވެ!﴾

② ﴿ކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގެން، މީހުން (އިންޒާރުގެ) އިންޒާރުކުރައްވާށެވެ!﴾

③ ﴿އަދި (ހަމައެކަނި) ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ، ފަހެ ތަކްބީރުކިޔުއްވާށެވެ!﴾

④ ﴿އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ފޭރާންތަކާއި ފަދަ ޠާހިރުކުރައްވާށެވެ!﴾

⑤ ﴿އަދި (އަންގުރަހި ޝިރުކާއި) ބުދުތަކުން މީ ދުރުހެލިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!﴾

⑥ ﴿އަދި ކަލޭގެފާނަށް ލިބުނު ހެޔޮކަމެއްގެ ބަދަލުގައި ގިނަކަމެއް (ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ މައްޗަށް ކުރިން) ބޭނުންފުޅުވުމަކުން އެދިވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!﴾

⑦ ﴿އަދި (އަނިޔާދިނަސް ކަމަކަށް) ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށްޓަކައި، ކަލޭ ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!﴾

⑧ ﴿ފަހެ (އަލުންދިރުއްވުމަށް) ކާހުޅުގައި ފުމެލެވިއްޖެ ހިނދު،﴾

⑨ ﴿ފަހެ ކަށަވަރުންވެސް އެދުވަހަކީ ދަތިއުނދަގޫވާނޭ ދުވަހެކެވެ.﴾

⑩ ﴿އެއީ ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ފަސޭހަވެގެންނުވާ ދުވަހެކެވެ.﴾

⑪ ﴿އަދި ކަލޭގެފާނު، ތިމަންރަސްކަލާނގާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަނި ހެއްދެވި މީހާ (ދުނިޔާގައި އެކަނިވެރިކޮށް) އެކަމާއި ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!﴾ މިއާޔަތްތަކުގައި މިވަނީ، މުޝްރިކުންގެ ބޮޑެތިމީހަކުކަމުގައިވާ އަލްވަލީދު ބިން މުޣީރާގެ އަޙްވާލުތަކުގެ ވާހަކައެވެ.

⑫ ﴿އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ، އޭނާއަށް ގިނަގިނައިން މުދާ ދެއްވީމެވެ.﴾

⑬ ﴿އަދި ގާތުގައި ތިބޭ ފިރިހެންދަރިންވެސް ދެއްވީމެވެ.﴾

⑭ ﴿އަދި ތަނަވަސްކަން ފުރިހަމަކޮށް އޭނާއަށް (ދުނިޔޭގެ ކަން) ތަނަވަސްކޮށްދެއްވީމެވެ.﴾

⑮ ﴿ދެންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށް އޭނާ ޠަމަޢު އެދެއެވެ.﴾

⑯ ﴿ހަމަހިމެ! އޭނާއަކީ ނުވާނޭކަމެވެ! ކަށަވަރުންވެސް އޭނާވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅު އިންކާރުކުރާ މީހަކު ކަމުގައެވެ.﴾

⑰ ﴿ނިކަމެތިކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ، ދަތި އުނދަގޫ އަޒާބަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ، އޭނާއަށް ބޮޑު އަޒާބު ދެއްވާހުށީމެވެ.﴾ صعودا އަކީ:

إِنَّهُۥ فَكَّرَ وَقَدَّرَ (١٨) فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ (١٩) ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ (٢٠) ثُمَّ نَظَرَ
(٢١) ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ (٢٢) ثُمَّ أَدْبَرَ وَٱسْتَكْبَرَ (٢٣) فَقَالَ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ
يُؤْثَرُ (٢٤) إِنْ هَٰذَآ إِلَّا قَوْلُ ٱلْبَشَرِ (٢٥) سَأُصْلِيهِ سَقَرَ (٢٦) وَمَآ أَدْرَىٰكَ
مَا سَقَرُ (٢٧) لَا تُبْقِى وَلَا تَذَرُ (٢٨) لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ (٢٩) عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ
(٣٠) وَمَا جَعَلْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ إِلَّا مَلَٰٓئِكَةً ۙ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً
لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِيَسْتَيْقِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَيَزْدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِيمَٰنًا ۙ
وَلَا يَرْتَابَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۙ وَلِيَقُولَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ
وَٱلْكَٰفِرُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى
مَن يَشَآءُ ۚ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ ۚ وَمَا هِىَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ (٣١) كَلَّا
وَٱلْقَمَرِ (٣٢) وَٱلَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ (٣٣) وَٱلصُّبْحِ إِذَآ أَسْفَرَ (٣٤) إِنَّهَا لَإِحْدَى
ٱلْكُبَرِ (٣٥) نَذِيرًا لِّلْبَشَرِ (٣٦) لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ (٣٧) كُلُّ
نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ (٣٨) إِلَّآ أَصْحَٰبَ ٱلْيَمِينِ (٣٩) فِى جَنَّٰتٍ يَتَسَآءَلُونَ
(٤٠) عَنِ ٱلْمُجْرِمِينَ (٤١) مَا سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ (٤٢) قَالُوا۟ لَمْ نَكُ مِنَ
ٱلْمُصَلِّينَ (٤٣) وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ ٱلْمِسْكِينَ (٤٤) وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ
ٱلْخَآئِضِينَ (٤٥) وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ (٤٦) حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلْيَقِينُ (٤٧)

ނަރަކައިގެ ފަރުބަދަށްއަރުވައިގެން ރިވާވާގެންނެވެ

(١٨) ﴿ކަށަވަރުންވެސް (ނަބިއްޔާއާއި ޤުރުއާނާމެދު)، އޭނާ ވިސްނައި
ފިކުރުކޮށް (ދައްކާނެ ބަސްތައް) ރާވައެވެ.﴾

(١٩) ﴿ފަހެ އޭނާއަށް ލަޢުނަތްލެއްވުމެވެ. އޭނާ ރާވި ކޮންފަދައަކުން
ހެއްޔެވެ!﴾

(٢٠) ﴿ދެންވެސް އޭނާއަށް ލަޢުނަތްލެއްވުމެވެ. އޭނާ ރާވި
ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ!﴾

(٢١) ﴿ދެން އަނެއްކާވެސް އޭނާ ބަލައި ފިކުރުކުރިއެވެ.﴾

(٢٢) ﴿ދެން އޭނާ މޫނު ހިތިކޮށް އަދި ތޮބްދުޅިއެވެ.﴾

(٢٣) ﴿ދެން އޭނާ ފުރަގަސްދީ އަދި ބޮޑާވެގަތެވެ.﴾

(٢٤) ﴿ފަހެ އޭނާ ބުންޏެވެ. އަސަރުކުރާ ސިޙުރެއްކަމުގައި މެނުވީ
މިޤުރުއާން ނުވެއެވެ.﴾

(٢٥) ﴿އާދަމުގެދަރިއެއްގެ ބަސްކަމުގައި މެނުވީ މިޤުރުއާން ނުވެއެވެ.﴾

(٢٦) ﴿ނިކަންހުރެ ޖަހަންނަމާ، އޭނާ ނަރަކައަށް އެއްލާ،
އަންދައިލައްވާހުށީމެވެ!﴾

(٢٧) ﴿ނަރަކައަކީ ކޮންބައެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ
ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ!﴾

(٢٨) ﴿(އެއްޗެއްވެސް) އެއްވެސްއެއްޗެއް (އަނދައިނުލާ) އެނަރަކަ
ނުބަހައްޓައެވެ. އަދި (ސުލްހުމަތިވެރިން) ދޫކޮށްއެއްވެސް ނުލައެވެ.﴾

(٢٩) ﴿އެނަރަކަ ހަންގަނޑު އަނދައި ކަޅުކުރާނޭތަނެކެވެ.﴾

(٣٠) ﴿އެނަރަކައިގެ މައްޗަށް އޮންނާނީ އޮނަވިހި ބަނދާރިންވެއެވެ.﴾

(٣١) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހު، ނަރަކައިގެ ބަނދާރިން ކަމުގައި މަލާއިކަތުން
މެނުވީ ނުލައްވަމެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީހުންނަށް އިމްތިޙާނެއްކަމުގައި މެނުވީ
އެބައިމީހުންގެ (އެ) އަދަދު ނުލައްވަމެވެ. އެއީ ފޮތް ދެއްވުނު މީހުން
ޔަޤީންކަށަވަރުވުމަށާއި އީމާންވީ މީސްތަކުން އީމާންކަމުން އިތުރުވުމަށާއި،
އަދި ފޮތް ދެއްވުނު މީހުންނާއި މުއުމިނުން ޝައްކުނުކުރުމަށެވެ. އަދި
މި (އަދަދު) މިސާލެއްގެގޮތުގައި ބުނެވައި الله އިރާދަކުރެއްވީ
ކޮންކަމަކަށްހެއްޔެވެ؟ އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަރަޒުވާ މީހުންނާއި
ކާފިރުން ބުނުމަށެވެ. الله އިރާދަކުރައްވާ މީހަކު މަގުފުރައްދަވައި އަދި
އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވައެވެ. އަދި
ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ލަޝްކަރުގެ އަދަދު އެއިލާހު މެނުވީ
ދެނެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. އަދި އާދަމުގެދަރިންނަށް ވަޢުޡާއި
ހަނދުމަކޮށްދިނުމުގެ ކަމުގައި މެނުވީ އެނަރަކަ ނުވެއެވެ.﴾

(٣٢) ﴿ހަމަހާ އަނެއްކާނުވާނެއެވެ! ހަނދު ގަންދީއްސަވަމެވެ!﴾

(٣٣) ﴿ފަސްދާނިވުމުން، ރޭގަނޑުވެސް ގަންދީއްސަވަމެވެ!﴾

(٣٤) ﴿އަލިވެގެންދާނިރުން، ފަތިސްވަގުތު ގަންދީއްސަވަމެވެ!﴾

(٣٥) ﴿ކަށަވަރުންވެސް އެ ނަރަކައަކީ ބޮޑެތި މުސީބާތްތަކުގެ ތެރެއިން
މުސީބާތެކެވެ.﴾

(٣٦) ﴿އާދަމުގެދަރިންނަށް އިންޒާރުދޭ ގޮތުގައެވެ.﴾

(٣٧) ﴿ތިޔަބައިމީހުންކުރެ އެދޭމީހާ، (އީމާންކަމުގައި)
ކުރިއަރައިދިއުމަށާއި ނުވަތަ ފަސްޖެހިދިއުމަށެވެ.﴾

(٣٨) ﴿ކޮންމެ ނަފްސެއްވެސް އެ ނަފްސެއް ހޯދައިގަތްކަމުން
(ޢަމަލުތަކާއިގެން) ރަހުނުކުރެވިގެންވެއެވެ.﴾

(٣٩) ﴿ކަނާތުގެ އަހުލުވެރިން މެނުވީއެވެ.﴾

(٤٠) ﴿(އެއުރެންވަނީ) ސުވަރުގެތަކުގައެވެ. އެކަކު އަނެކަކާ ސުވާލުކުރާ
ހާލުއެވެ.﴾

(٤١) ﴿ކާފިރު މުޖްރިމުންގެ ހާލާމެދުއެވެ.﴾

(٤٢) ﴿ނަރަކައަށް ތިޔަބައިމީހުން ވައްދީ ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ!﴾

(٤٣) ﴿އެއުރެން ބުންނާނެއެވެ. ނަމާދުކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެން
ނުވީމެވެ.﴾

(٤٤) ﴿އަދި މިސްކީނުންނަށް ކާންދޭކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ނުވީމެވެ.﴾

(٤٥) ﴿އަދި މަގުފުރެދި ބާޠިލުވާހަކަދައްކާ މީހުންނާއެކު އަޅުގަނޑުމެން
ބާޠިލުވާހަކަދައްކާކަމުގައި ވީމެވެ.﴾

(٤٦) ﴿އަދި ހިސާބުބެލުމުގެ ޖަޒާދުވަހާ ދޮގުކޮށް ދޮގުކުރާކަމުގައި
އަޅުގަނޑުމެން ވީމެވެ.﴾

(٤٧) ﴿އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް ޔަޤީންކަމުގެމަރު އަތުވެއްޖައުމަށް
ދާންދެނެވެ.﴾

فَمَا تَنفَعُهُمۡ شَفَٰعَةُ ٱلشَّٰفِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمۡ عَنِ ٱلتَّذۡكِرَةِ مُعۡرِضِينَ
﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمۡ حُمُرٞ مُّسۡتَنفِرَةٞ ﴿٥٠﴾ فَرَّتۡ مِن قَسۡوَرَةِۭ ﴿٥١﴾ بَلۡ يُرِيدُ
كُلُّ ٱمۡرِيٕٖ مِّنۡهُمۡ أَن يُؤۡتَىٰ صُحُفٗا مُّنَشَّرَةٗ ﴿٥٢﴾ كَلَّاۖ بَل لَّا يَخَافُونَ
ٱلۡأٓخِرَةَ ﴿٥٣﴾ كَلَّآ إِنَّهُۥ تَذۡكِرَةٞ ﴿٥٤﴾ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ﴿٥٥﴾
وَمَا يَذۡكُرُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ هُوَ أَهۡلُ ٱلتَّقۡوَىٰ وَأَهۡلُ ٱلۡمَغۡفِرَةِ ﴿٥٦﴾

سُورَةُ القِيَامَةِ

ترتيبها 75 — آياتها 40

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لَآ أُقۡسِمُ بِيَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ ﴿١﴾ وَلَآ أُقۡسِمُ بِٱلنَّفۡسِ ٱللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾ أَيَحۡسَبُ
ٱلۡإِنسَٰنُ أَلَّن نَّجۡمَعَ عِظَامَهُۥ ﴿٣﴾ بَلَىٰ قَٰدِرِينَ عَلَىٰٓ أَن نُّسَوِّيَ بَنَانَهُۥ ﴿٤﴾ بَلۡ
يُرِيدُ ٱلۡإِنسَٰنُ لِيَفۡجُرَ أَمَامَهُۥ ﴿٥﴾ يَسۡـَٔلُ أَيَّانَ يَوۡمُ ٱلۡقِيَٰمَةِ ﴿٦﴾ فَإِذَا بَرِقَ ٱلۡبَصَرُ
﴿٧﴾ وَخَسَفَ ٱلۡقَمَرُ ﴿٨﴾ وَجُمِعَ ٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ ﴿٩﴾ يَقُولُ ٱلۡإِنسَٰنُ يَوۡمَئِذٍ
أَيۡنَ ٱلۡمَفَرُّ ﴿١٠﴾ كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿١١﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوۡمَئِذٍ ٱلۡمُسۡتَقَرُّ ﴿١٢﴾ يُنَبَّؤُاْ ٱلۡإِنسَٰنُ
يَوۡمَئِذِۭ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ﴿١٣﴾ بَلِ ٱلۡإِنسَٰنُ عَلَىٰ نَفۡسِهِۦ بَصِيرَةٞ ﴿١٤﴾ وَلَوۡ أَلۡقَىٰ
مَعَاذِيرَهُۥ ﴿١٥﴾ لَا تُحَرِّكۡ بِهِۦ لِسَانَكَ لِتَعۡجَلَ بِهِۦٓ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيۡنَا جَمۡعَهُۥ
وَقُرۡءَانَهُۥ ﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأۡنَٰهُ فَٱتَّبِعۡ قُرۡءَانَهُۥ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيۡنَا بَيَانَهُۥ ﴿١٩﴾

(٤٨) ﴿ފަހެ އެއުރެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިންގެ ޝަފާޢަތެއް މަންފާއެއް ނުދޭނެތެވެ.﴾ އެބަހީ: އެއުރެންނަށްޓަކައި ޝަފާޢަތްތެރިވެދިނުމުގެ ހުއްދަ އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ނުދެއްވޭނެތެވެ.

(٤٩) ﴿ފަހެ އެއުރެން ޤުރުއާނުން މޫނުއަނބުރައި ފުރަގަސްދެނީ އޮވެނީ އެއުރެންނަށް ކިއްވެގެންހެއްޔެވެ!﴾

(٥٠) ﴿ކަނަކަށްގޮސް އެއުރެންނީ، ފިލަންދުވާ ވަލުޖަނަވާރުތަކެއް ފަދައެވެ.﴾

(٥١) ﴿ސިންގާއެއްގެކުރިން އެބިރުވެގެން ފިލާދުވައިގަންނަމުންނެވެ.﴾

(٥٢) ﴿އަދި ޔަޤީނެވެ! އެއުރެންކޮޅުގެ ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެދެނީ ހުޅުވިފައިވާ ފޮތްތަކެއް އޭނާއަށް ބާވައިލެއްވުމަށެވެ.﴾

(٥٣) ﴿ހަމަކަށާ އެހެނެއްނޫނެވެ! އަދި ޔަޤީނެވެ! އާޚިރަތަކަށް އެއުރެން ބިރެއްނުގަނެއެވެ.﴾

(٥٤) ﴿ހަމަކަށާ އެހެނެއްނޫނެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެ ޤުރުއާނަކީ ހަނދުމަކުރުވުމެކެވެ.﴾

(٥٥) ﴿ފަހެ އެދޭމީހާ އޭގެއިން ވަޢުޡުގެބަސްނަގާހިތާށެވެ!﴾

(٥٦) ﴿އަދި ﷲ އިރާދަކުރެއްވުމުން މެނުވީ އެއުރެން ވަޢުޡުގެބަސްނުނަގާނެތެވެ. އެކަލާނގެއީ ބިރުވެތިވުމުގެ (ހަމައެކަނި އަހުލުވެރިޔާ) ހަމައެކަނިވެސް، އަދި ފާފަފުއްސެވުމުގެ ވެރިޔާއެވެ.﴾

سُورَةُ الْقِيَامَة

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ތިމަންއިލާހު ޤިޔާމަތްދުވަހުގެމަތިން ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(٢) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހު، މަލާމާތްތެރި ނަފްސުގެމަތިން ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

النَفس اللوامة ނުވަތަ މަލާމާތްތެރި ނަފްސަކީ: ތަޤުވާވެރި މުއުމިނުންގެ ނަފްސެވެ. ހެޔޮކަމުގައި ދަށްކަމެއްވެއްޖެނަމަ ނުވަތަ ފާފައަކަށް އަރައިގަނެވިއްޖެނަމަ އެނަފްސުގެ ވެރިޔާއަށް މަލާމާތްކުރެއެވެ.

(٣) ﴿އިންސާނާ ހީކުރަނީ ތިމަންއިލާހު އޭނާގެ ކަށިތައް ދުވަހަކުވެސް އެއްނުކުރައްވާނޭ ކަމަށްހެއްޔެވެ!﴾

(٤) ﴿އެހެނެއް ނޫނެވެ! އޭނާގެ އިނގިލިތަކުގެ ކޮޅުތައް ޤަދަރުއެޅުއްވުމަށް ހަމަހަމަކޮށްދެއްވުމަށް، ތިމަންއިލާހު ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވަމެވެ.﴾

(٥) ﴿އަދި ޔަޤީނެވެ! (އަމަލުން ފާފަކުރުމަށްޓަކައި އިންކާރުކޮށް) އިންސާނާ އެދެނީ އޭނާގެ ކުރިމަގުގައިވެސް ފާފަކުރަމުންދާށެވެ.﴾

(٦) ﴿ޤިޔާމަތްދުވަސް އަންނާނީ ކޮންއިރަކުންހެއްޔޭ؟ އޭނާ ސުވާލުކުރެއެވެ.﴾

(٧) ﴿ފަހެ ލޯތަކަށް ހައިރާންކަންލިބި ވަރަށްގަދަވެއްޖެހިނދު.﴾

(٨) ﴿އަދި ހަނދުގެ އަލިކަން ފިލައިދާހިނދު.﴾

(٩) ﴿އަދި އިރާއި ހަނދު އެއްކުރައްވާހިނދު.﴾

(١٠) ﴿(ފަހެ) އިންސާނާ އެދުވަހުން ބުނާނެތެވެ. ފިލަންދާނެތަނަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟﴾

(١١) ﴿ހަމަކަށާ އެހެނެއްނޫނެވެ! ރައްކާވާނެތަނެއްނެތެވެ.﴾

(١٢) ﴿ޤަރާރުވާތިބުން އެދުވަހުން ހަމައެކަނި ކަލާނގެ ވެރިރަސްގެ ޙަޟްރަތުގައެވެ.﴾

(١٣) ﴿އެދުވަހުން އިންސާނާ (ދުނިޔޭގައި) އިސްކުރިކަމާ ކަމަކާއި ފަސްކުރި ކަމެއްގެ ޚަބަރު އޭނާއަށް ދެއްވޭނެތެވެ.﴾

(١٤) ﴿އަދި ޔަޤީނެވެ! އިންސާނާއީ އަމިއްލަނަފްސުގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިއެކެވެ.﴾

(١٥) ﴿އޭނާގެ އުޒުރުތައް ހުށަހެޅިނަމަވެސްމެއެވެ.﴾

(١٦) ﴿ހިތްޖެހުން އެޖިބްރީލް ނަސޭހަތްވެގެން އަވަސްއަވަހަށްގެނެސްދޭ ޤުރުއާން، ކަލޭގެފާނުގެ ދުލުން އަވަސްއަވަހަށް ހަރަކާތްނުކުރައްވާށެވެ!﴾

(١٧) ﴿ހަމަކަށަވަރުން އެ ޤުރުއާން (ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްޕުޅުގައި) ޖަމާކޮށްދެއްވުމާއި ކިޔަވައިދެއްވުމުގެ ޒިންމާދާރުކަން ދެމެހެއްޓެވުމުގެ ވެސް ތިމަންއިލާހުގެ ޒިންމާގައެވެ.﴾

(١٨) ތިމަންއިލާހު އެޤުރުއާން (ޖިބްރީލުގެ ފުޅުން މުދައްރިސްކަމުގައި) ކިޔުއްވައިދެއްވާހިނދު، ފަހެ އެކިޔުއްވައިދެއްވުން ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވަޑައިގަންނަވާ ހުންނަވާށެވެ!

(١٩) ދެން އެޤުރުއާން ބަޔާންކޮށްދެއްވުންވެސް ވަނީ ތިމަންއިލާހުގެ ޒިންމާއެއްކަމަށް ކަށަވަރެވެ.

(٢٠) ހަމަހަމަ އެހެނަކުން ނުވާނެއެވެ! އަދި ކަލޭމެން! ދިރިހަޔާތްމީހުން (އެބަހީ: ދުނިޔޭގެ) ފާނިވެގެންވާ ދުނިޔެއަށް ލޯބިވަނީއެވެ.

(٢١) އަދި ދިރިހަޔާތްމީހުން (އެބަހީ: ދުނިޔޭގެ) އާޚިރަތް ދޫކޮށްލަނީއެވެ.

(٢٢) އެދުވަހު އެއްބައިމީހުންގެ މޫނުތައް ތާޒާވެ ހިނިތުންވެފައިވާނެއެވެ.

(٢٣) އެމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ބަލަމުންނެވެ.

(٢٤) އަދި އެހެންބައެއް މީހުންގެ މޫނުތައް އެދުވަހު ހިތާމައިން ބިރުވެރިވެފައިވާނެއެވެ.

(٢٥) މައިތިރި ބޮޑުތަކުލީފު ހިއްސުވާނޭކަމަށް އެމީހުން ހީކުރާނެއެވެ.

(٢٦) ހަމަހަމަ އެހެނަކުން ނުވާނެއެވެ! ފުރާނަ ކަރުތިރީގެ ކަށިތަކަށް އަރައިފިނަމަ.

(٢٧) އަދި ކާކުތޯ ފަރުވާކުރާނީ؟ ކިޔާފައި އެހިނގާނެއެވެ.

(٢٨) އަދި ވަކިވެދާންވީ ވަގުތުކަން (ދުނިޔެއިން) އޭނާއަށް ޔަޤީންވެގެންދާނެއެވެ.

(٢٩) އަދި (ފައިގެ) ކަކުލުގެ ކަށި، އަނެއް ކަކުލުގެ ކަށީގައި އެއްޗެހިވެ އޮޅިގެންދާނެއެވެ.

މިއާޔަތުގެ މާނައަކީ: ދުނިޔެ ދޫކޮށްދިއުމާއި ސަކަރާތުގެ ހިތާމަ އެއްބަޔަކަށް ދިމާވެގެންދިޔުން ކަމުގައިވާނޭ ބަޔަކު ބުނެފިއެވެ.

(٣٠) އެދުވަހުން (އަންބުރާ) ގެންދެވޭނީ ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތަށެވެ.

(٣١) ފަހެ އޭނާ (ޙައްޤު) ތެދުކޮށްވެސް ނުދެއެވެ. އަދި ނަމާދުކޮށްވެސް ނުދެއެވެ.

(٣٢) އަދި ނަމަވެސް އޭނާ ދޮގުކޮށް އަދި ފުރަގަސްދީ އަނބުރާގެންދިޔައެވެ.

(٣٣) ދެން ބޮޑާކަމާއެކު ހިނގާފައި އޭނާގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ދިޔައެވެ.

(٣٤) ތިބާއަށް ހަލާކު ހުރިހެއްޔެވެ. ފަހެ ހަލާކު ހުރިހެއްޔެވެ.

(٣٥) ދެން އިތުރަށް ތިބާއަށް ހަލާކު ހުރިހެއްޔެވެ. ފަހެ ހަލާކު ހުރިހެއްޔެވެ.

(٣٦) އިންސާނާ ހީކުރަނީ ޙިސާބުކުރެވޭނެ ގޮތެއްނެތި އޭނާ ދޫކޮށްލެވޭނެކަމަށް ހީކުރަނީތޯ؟

(٣٧) އޭނާއަކީ ވަދެވޭ މަނީގެ ތިކިކޮޅަކަށްވެފައި އޭނާ ނުވެއްޖެތޯ؟

كَلَّا بَلۡ تُحِبُّونَ ٱلۡعَاجِلَةَ (٢٠) وَتَذَرُونَ ٱلۡأٓخِرَةَ (٢١) وُجُوهٞ يَوۡمَئِذٖ نَّاضِرَةٌ (٢٢)
إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٞ (٢٣) وَوُجُوهٞ يَوۡمَئِذِۭ بَاسِرَةٞ (٢٤) تَظُنُّ أَن يُفۡعَلَ بِهَا فَاقِرَةٞ (٢٥)
كَلَّآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلتَّرَاقِيَ (٢٦) وَقِيلَ مَنۡۜ رَاقٖ (٢٧) وَظَنَّ أَنَّهُ ٱلۡفِرَاقُ (٢٨) وَٱلۡتَفَّتِ
ٱلسَّاقُ بِٱلسَّاقِ (٢٩) إِلَىٰ رَبِّكَ يَوۡمَئِذٍ ٱلۡمَسَاقُ (٣٠) فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ
(٣١) وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ (٣٢) ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِۦ يَتَمَطَّىٰٓ (٣٣) أَوۡلَىٰ لَكَ
فَأَوۡلَىٰ (٣٤) ثُمَّ أَوۡلَىٰ لَكَ فَأَوۡلَىٰٓ (٣٥) أَيَحۡسَبُ ٱلۡإِنسَٰنُ أَن يُتۡرَكَ سُدًى (٣٦)
أَلَمۡ يَكُ نُطۡفَةٗ مِّن مَّنِيّٖ يُمۡنَىٰ (٣٧) ثُمَّ كَانَ عَلَقَةٗ فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ (٣٨) فَجَعَلَ مِنۡهُ
ٱلزَّوۡجَيۡنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلۡأُنثَىٰٓ (٣٩) أَلَيۡسَ ذَٰلِكَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحۡـِۧيَ ٱلۡمَوۡتَىٰ (٤٠)

ترتيبها 76 آياتها 31

سُورَةُ الإِنسَانِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

هَلۡ أَتَىٰ عَلَى ٱلۡإِنسَٰنِ حِينٞ مِّنَ ٱلدَّهۡرِ لَمۡ يَكُن شَيۡـٔٗا مَّذۡكُورًا (١)
إِنَّا خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ مِن نُّطۡفَةٍ أَمۡشَاجٖ نَّبۡتَلِيهِ فَجَعَلۡنَٰهُ سَمِيعَۢا
بَصِيرًا (٢) إِنَّا هَدَيۡنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرٗا وَإِمَّا كَفُورًا (٣)
إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلۡكَٰفِرِينَ سَلَٰسِلَاْ وَأَغۡلَٰلٗا وَسَعِيرًا (٤) إِنَّ
ٱلۡأَبۡرَارَ يَشۡرَبُونَ مِن كَأۡسٖ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا (٥)

(٣٨) ދެން އޭނާ ގަނޑެއްކޮޅެއް ކަމުގައިވިއެވެ. ފަހެ ދެން އެއިލާހު އޭނާ ހެއްދެވުމަށްފަހު ފުރިހަމަކުރައްވައިފިއެވެ.

(٣٩) ފަހެ އެއިލާހު އޭނާގެ ކިބައިން ދެޖިންސު ހައްދަވައިފިއެވެ. ފިރިހެން އަދި އަންހެން ދެޖިންސެވެ.

(٤٠) (އެއްޗެހި ހައްދަވާފައިވާ) އެއިލާހު (މަރުވެފައިވާމީހުން) ދިރުއްވުމަށް މަރުވެފައިވާމީހުން އަލުން ދިރުއްވުމުގެ ޤުދުރަތު ހުންނަވާ ކަލާނގެއެއް ނޫންތޯއެވެ!

سُورَةُ الإِنْسَان

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

(١) އިންސާނާގެ މައްޗަށް ޒަމާނެއް އައިކަން ކަށަވަރެވެ. ނަންގަނެވޭ އެއްޗެއްކަމުގައިވެސް އޭނާ ނުވިއެވެ.

(٢) ކަށަވަރުންވެސް އެއްކޮށްލެވިފައިވާ މަނީގެ ތިކިން ތިމަންއިލާހު އިންސާނާ ޚަލްޤުކުރެއްވީމެވެ، އޭނާ އިމްތިޙާނުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ ކަންފަތް އިވޭ ލޮލުން ފެންނަ މީހަކުކަމުގައި ތިމަންއިލާހު އޭނާ ހައްދަވައިފީމެވެ.

(٣) ކަށަވަރުންވެސް ތިމަންއިލާހު އޭނާއަށް މަގު ބަޔާންކޮށްދެއްވީމެވެ. ފަހެ އޭނާ ޝުކުރުވެރިއަކަށް ނުވަތަ ކާފަރުވެރިއަކަށް އޭނާވިޔަސްމެއެވެ.

عَيۡنٗا يَشۡرَبُ بِهَا عِبَادُ ٱللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفۡجِيرٗا (٦) يُوفُونَ بِٱلنَّذۡرِ وَيَخَافُونَ
يَوۡمٗا كَانَ شَرُّهُۥ مُسۡتَطِيرٗا (٧) وَيُطۡعِمُونَ ٱلطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ مِسۡكِينٗا
وَيَتِيمٗا وَأَسِيرًا (٨) إِنَّمَا نُطۡعِمُكُمۡ لِوَجۡهِ ٱللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمۡ جَزَآءٗ وَلَا شُكُورًا
(٩) إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوۡمًا عَبُوسٗا قَمۡطَرِيرٗا (١٠) فَوَقَىٰهُمُ ٱللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ
ٱلۡيَوۡمِ وَلَقَّىٰهُمۡ نَضۡرَةٗ وَسُرُورٗا (١١) وَجَزَىٰهُم بِمَا صَبَرُواْ جَنَّةٗ وَحَرِيرٗا
(١٢) مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِۖ لَا يَرَوۡنَ فِيهَا شَمۡسٗا وَلَا زَمۡهَرِيرٗا (١٣)
وَدَانِيَةً عَلَيۡهِمۡ ظِلَٰلُهَا وَذُلِّلَتۡ قُطُوفُهَا تَذۡلِيلٗا (١٤) وَيُطَافُ عَلَيۡهِم بِـَٔانِيَةٖ
مِّن فِضَّةٖ وَأَكۡوَابٖ كَانَتۡ قَوَارِيرَا۠ (١٥) قَوَارِيرَاْ مِن فِضَّةٖ قَدَّرُوهَا تَقۡدِيرٗا (١٦)
وَيُسۡقَوۡنَ فِيهَا كَأۡسٗا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا (١٧) عَيۡنٗا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلۡسَبِيلٗا
(١٨) ۞ وَيَطُوفُ عَلَيۡهِمۡ وِلۡدَٰنٞ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيۡتَهُمۡ حَسِبۡتَهُمۡ لُؤۡلُؤٗا مَّنثُورٗا
(١٩) وَإِذَا رَأَيۡتَ ثَمَّ رَأَيۡتَ نَعِيمٗا وَمُلۡكٗا كَبِيرًا (٢٠) عَٰلِيَهُمۡ ثِيَابُ سُندُسٍ
خُضۡرٞ وَإِسۡتَبۡرَقٞۖ وَحُلُّوٓاْ أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٖ وَسَقَىٰهُمۡ رَبُّهُمۡ شَرَابٗا
طَهُورًا (٢١) إِنَّ هَٰذَا كَانَ لَكُمۡ جَزَآءٗ وَكَانَ سَعۡيُكُم مَّشۡكُورًا (٢٢) إِنَّا
نَحۡنُ نَزَّلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡقُرۡءَانَ تَنزِيلٗا (٢٣) فَٱصۡبِرۡ لِحُكۡمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعۡ
مِنۡهُمۡ ءَاثِمًا أَوۡ كَفُورٗا (٢٤) وَٱذۡكُرِ ٱسۡمَ رَبِّكَ بُكۡرَةٗ وَأَصِيلٗا (٢٥)

(٤) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހު ކާފިރުންނަށް ހިލިހިލާތަކާއި
ކަށްޓެޅިތަކާއި އަނދަރަނދަރިއާއި ނަރަކަ ތައްޔާރުކުރައްވައިފީމެވެ.

(٥) ހަމަކަށަވަރުން ހެޔޮލާބުރު އެއްކަލަވެފައިވާ ތަށިން
(ޝަރާބުބޮއި) އޭގެ މިހާރާ ކާފޫރުން ހިއްޖަވާނީއެވެ.

(٦) އެއީ اللهގެ (ހެޔޮލަފާ ބޮޑި) އަޅުތަކުން އެއިން ހިއްޖަވާން
ރަށްގެއިރާލެވެ. އެއުރު ދޫއިރުކުރުމުން އެއުރެން އެދޭހިއެތީގެ ކަން
ދޮއިރުކުރުވާހުގެ ގޮތަށެވެ.

(٧) އެއުރެން ނަދުރު ފުއްދަވެ. އަދި އެދުވަހުގެ ގެއްލުމާއި ނުބައި
ފޮތިރައްސުވެގެންވާ ދުވަހަކުން (އެބަހީ: ޤިޔާމަތްދުވަހުން) އެއުރެން
ބިރުވެރިވެވެ.

(٨) އަދި އެއުރެން އެކާތައްކަލަން ބޭނުންވި ހިތްޖެހިގެންވުމާހަކަވެސް،
މިސްކިނުންނާއި ޔަތީމުކުދިން އަދި އަސީރުންނަށްވެސް ކާންދިނެވެ.

(٩) (އަހުރެމެންކަނުފެސްސެކަން ބޭނުމުން) އަރުރުމެން
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކާންދޭކަން ކަލަވެރި ތިޔަބައިމީހުންގެ ފުރުން
ބަދަލެއް އަދި ޝުކުރެއްވެސް ނޭދެމު؛ ހަމައެކަނި اللهގެ
ވަޖުހުފުޅަށްޓަކައެވެ.

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެނައި، ބޮޑުގަދަ މޫނުކެތި
ދިޔައީގަދަ ނުބައިކަންބޮޑު ދުވަހަކަށް ތިމަންމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ
ބިރުވެރިވަމުއެވެ.

(١١) ފަހެ الله އެއުރެން އެދުވަހުގެ ނުބައިކަމުން ރައްކާތެރި ކުރައްވައި
އަދި މޫނުއަލިކަމާއި އުފާވެރިކަން ދެއްވައިފިއެވެ.

(١٢) ކެތްތެރިވިކަމަށްޓަކައި ސުވަރުގެއާއި ފަތުއިފޭރާމުން އެއުރެންނަށް
އެއިލާހު ޖަޒާ މިންވަރުކުރައްވައިފިއެވެ.

(١٣) އެތާނގައި އެއުރެން ތަޚްތުތަކުގައި، ބާލީހަށްލެގެން ތިބޭހިނދުގައެވެ.
އިރުގެހޫނެއް އަދި ގަދަފިނިކަމެއްވެސް އެއުރެން އެތާނގައި
ނުދެކޭނެތެވެ.

(١٤) އެތާނގެ ގަސްގަހުގެ ހިޔާވަޅު އެއުރެންނަށް ގާތްވެގެންވާނެއެވެ.
އަދި ފަހަރުގެމޭވާތަކުން އެތާނގެ މޭވާބުރިތަކުން
ފަހަރުގެމޭވާގަނޑުގެނެވޭނެއެވެ.

(١٥) އަދި ރިހިގެ ކަންވޮޅިތަކާއި ކޯޕާތަކުގެން އެއުރެންގެ ވަށައިގެން
ބުރުޖަހަމުންދެއެވެ. އެކަންކޮޅު ބިއްލޫރިއަކަށްވެއެވެ.

(١٦) ރިހިންވާ ބިއްލޫރިކަމެވެ. (އެބަހީ: ރިހިގެ އަލިކަމާއި ބިއްލޫރިގެ
ސާފުކަން އެކަކޮޅީގައިވެއެވެ.) އެކަކޮޅި މިންކުރުމުން އެއުރެން
އެދޭހާވަރަށް މިންކުރެވިފައިވާގޮތަށެވެ.

(١٧) އެއުރެންނަށް އެތާނގައި އިނގުރާއި އެއްކުރެވިފައިވާ ރާތަށި
ބޮއިދޭނެ ދެއްވާނެއެވެ.

(١٨) އެއީ އެތާނގައިވާ ސަލްސަބީލްއޭ ކިޔާ ފެންގަނޑެކެވެ.

(١٩) އަދި ދާއިމުވާބަޔަ ފުރާނުން ކުއްޖަރާ ފުރިހަމަކުޑަކުދިން އެއުރެންގެ
ހުދުމަތުގައި ބުރުޖަހަމުންދާނެއެވެ. ތިބާއެން އެކުދިން ފެނުނުހިނދު
ފުށުގުޑިފައިވާ މަސްދުމުގެ ހިލަ ހިތާނެއެވެ.

(٢٠) އަދި ތިބާ އެތަނުން ބަލައިލިނަމަ ފުންނާނިއް، ގިނަގުނަ
ނިޢުމަތްތަކާއި ބޮޑުވެރިކަމެއް ފެނިގެންދާނެއެވެ.

(٢١) ފުރިހަމަގެ (އެތިރޭގައިވާ) އޯގާން ފެހިލިޔާއި (ބަރުސަބު
އެތާހާއި ފެހިލިޔާއި ފަނޑުކޮލިފަތިކުރެވެ. ހިރި
އުދާރާން އެއުރެން ގަތާ އަތްއަޅިވެގެންވާނެއެވެ. އަދި އެއުރެންގެ
ވެރިރަސް އެއުރެންނަށް ސާފުޠާހިރު ބޯތަކެއްވެސް ދޭނެއެވެ.

(٢٢) (އަދި ބުނެވޭނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިއީ
ތިޔަބައިމީހުންނަށްވާ ޖަޒާއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމަލުތަކަ
ގަބޫލުވެގެންވެއެވެ.

(٢٣) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހު ކަލޭގެފާނަށް މި ޤުރްއާން
ވަކިވަކިބައިގަނޑުތަކުން އަނބުރާން ބާވައިލެއްވީމެވެ.

(٢٤) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވެރިރަސްގެ ނިޔާމުގަޔަށް
ކެތްތެރިވާށެވެ! އަދި އެއުރެންގެ (އެބަހީ:
މުޝްރިކުންގެ) ތެރެއިން ކުށްވެރިޔަކަށް ފާފަވެރިޔަކަށް ނުވަތަ ބަޑު
ކާފަރަކަށް ކިޔަމަންނުވާށެވެ!

(٢٥) އަދި ހެނދުނާއި ހަވީރު ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްގެ އިސްމުފުޅު
ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!

وَمِنَ ٱلَّيۡلِ فَٱسۡجُدۡ لَهُۥ وَسَبِّحۡهُ لَيۡلٗا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ
هَٰٓؤُلَآءِ يُحِبُّونَ ٱلۡعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمۡ يَوۡمٗا ثَقِيلٗا ﴿٢٧﴾ نَّحۡنُ
خَلَقۡنَٰهُمۡ وَشَدَدۡنَآ أَسۡرَهُمۡۖ وَإِذَا شِئۡنَا بَدَّلۡنَآ أَمۡثَٰلَهُمۡ تَبۡدِيلًا
﴿٢٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذۡكِرَةٞۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلٗا ﴿٢٩﴾
وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمٗا ﴿٣٠﴾
يُدۡخِلُ مَن يَشَآءُ فِي رَحۡمَتِهِۦۚ وَٱلظَّٰلِمِينَ أَعَدَّ لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمَۢا ﴿٣١﴾

سُورَةُ المُرۡسَلَاتِ

ترتيبها 77 — آياتها 50

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلۡمُرۡسَلَٰتِ عُرۡفٗا ﴿١﴾ فَٱلۡعَٰصِفَٰتِ عَصۡفٗا ﴿٢﴾ وَٱلنَّٰشِرَٰتِ نَشۡرٗا ﴿٣﴾
فَٱلۡفَٰرِقَٰتِ فَرۡقٗا ﴿٤﴾ فَٱلۡمُلۡقِيَٰتِ ذِكۡرًا ﴿٥﴾ عُذۡرًا أَوۡ نُذۡرًا ﴿٦﴾ إِنَّمَا
تُوعَدُونَ لَوَٰقِعٞ ﴿٧﴾ فَإِذَا ٱلنُّجُومُ طُمِسَتۡ ﴿٨﴾ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ فُرِجَتۡ
﴿٩﴾ وَإِذَا ٱلۡجِبَالُ نُسِفَتۡ ﴿١٠﴾ وَإِذَا ٱلرُّسُلُ أُقِّتَتۡ ﴿١١﴾ لِأَيِّ يَوۡمٍ أُجِّلَتۡ
﴿١٢﴾ لِيَوۡمِ ٱلۡفَصۡلِ ﴿١٣﴾ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا يَوۡمُ ٱلۡفَصۡلِ ﴿١٤﴾ وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ
لِّلۡمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾ أَلَمۡ نُهۡلِكِ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نُتۡبِعُهُمُ ٱلۡأٓخِرِينَ
﴿١٧﴾ كَذَٰلِكَ نَفۡعَلُ بِٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿١٨﴾ وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾

(٢٦) ﴿އަދި ރޭގަނޑުން ބައެއްގައި އެއިލާހަށް ކަލޭގެފާނު ސަޖިދަކުރައްވާށެވެ! އަދި އެއިލާހަށް ކަލޭގެފާނު ދިގުވަގުތު ތަސްބީހަ ކުރައްވާށެވެ!﴾

(٢٧) ﴿ހަމަކަށަވަރުންވެސް މިބައިމީހުން (އެބަހީ: މުޝްރިކުން) ލޯބިކުރަނީ ދުނިޔެއަށެވެ. އަދި އެއުރެންގެ ފަހަތަށް ދޫކޮށްލަނީ ބަރުވެގެންވާ ދުވަހެވެ.﴾

(٢٨) ﴿ތިމަންއިލާހު އެއުރެން ހައްދަވާފައިވަނީ އެއުރެންގެ ޖިސްމު ބަދަހިކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންއިލާހު އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ، (ހަލާކުކޮށްލައްވާފައި ބަދަލުގައި) އެއުރެންފަދަ އެހެން ބަޔަކު ގެނައުން ބަދަލުކުރައްވައިފާނުމެވެ.﴾

(٢٩) ﴿މިއީ ހަމަކަށަވަރުން ހަނދުމަކޮށްދިނުމެކެވެ. ފަހެ (ހަނދުމަކޮށްދިނުން) އެދޭމީހާ (ދަރުސްހާއްވާ!)، އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް (ވާސިލުވާނޭ) މަގެއް ހިފާހުއްޓެވެ!﴾

(٣٠) ﴿އަދި ﷲ އިރާދަކުރެއްވުމުން މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް (އެއްވެސްކަމަކަށް) ނުކުރެވޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ވަނީ ދަންނަވޮޑިގެން، ޙަކީމް ދަންނަވޮޑިގެންވާ، ހިކުމަތްތެރި އިލާހުވަންތަކަލާނގެއެވެ.﴾

(٣١) ﴿އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކު އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުގެ ތެރެއަށް ވައްދަވައިދެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ވޭންދެނިވި އަޛާބެއް އެކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރައްވާފައެވެ.﴾

سُورَةُ الْمُرْسَلات

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ވިދިވިދިގެން އަންނަ ވައިރޯޅިތައް ޤަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(٢) ﴿ގަދަފަދަކޮށް އަންނަ ޠޫފާނީ ވައިރޯޅިތަކުންވެސް ޤަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(٣) ﴿ވިހާލައް ފެތުރޭފަދަ ފިޔަވަޅުގައި ވައިރޯޅިތަކުންވެސް ޤަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(٤) ﴿ޙައްޤާއި ބާޠިލު ވަކިކުރާ މަލާއިކަތުންވެސް ޤަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(٥) ﴿ވަޙީ ޒިކުރާ މަލާއިކަތުންވެސް ޤަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾ މި ފަސްއާޔަތުގައި ޤަސަމްކުރައްވާފައިވަނީ ވައިރޯޅިތަކާއި މަލާއިކަތުންނާއި ކަމަށް މުފައްސިރުންގެ އަރިހުން ބަލާ ބަސްތަކެއް އައިސްފައިވެއެވެ.

(٦) ﴿އުޛުރު ނެތިކުރުމަށްޓަކައި އިންޛާރުދިނުމަށްޓަކައެވެ.﴾

(٧) ﴿ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަޢުދުކުރެވޭ ކަންތައް ގައިމުވެސް ވާނޭކަން ކަށަވަރެވެ.﴾

(٨) ﴿ފަހެ ތަރިތަކުން އަލިކަން ފިލައިގަނެ ހިނގައްޖެހިނދު!﴾

(٩) ﴿އަދި އުޑު ފަޅައިގަނެ ހިނގައްޖެހިނދު!﴾

(١٠) ﴿އަދި ފަރުބަދަތައް ކުނޑިކުނޑިވެ ވައިގައި ވިހުރިގެން ހިނގައްޖެހިނދު!﴾

(١١) ﴿އަދި (އެއުރެންގެ ގައުމުތަކާ ނިޔާކުރެއްވުމަށް) ރަސޫލުންނަށް ވަގުތު ކަނޑައަޅުއްވިހިނދު!﴾

(١٢) ﴿އެބަޔަކު ތިބޭމީހުން ފަސްކުރެއްވުނީ ކޮންދުވަހަކަށްތޯއެވެ؟﴾

(١٣) ﴿ނިޔާކަނޑައަޅުއްވާ ދުވަހަށްޓަކައެވެ.﴾

(١٤) ﴿އަދި ނިޔާކަނޑައަޅުއްވާ ދުވަހަކީ ކޮންދުވަހެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟﴾

(١٥) ﴿ދޮގުކުރިމީހުންނަށް އެދުވަހުން ގެއްލުމާއި ހަލާކުހުއްޓެވެ!﴾

(١٦) ﴿ތިމަންއިލާހު، (ދޮގުކުރިކަމަށްޓަކައި) އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުން ހަލާކު ނުކުރެއްވީހެއްޔެވެ!﴾

(١٧) ﴿ދެން ތިމަންއިލާހު، (ދޮގުކުރިކަމަށްޓަކައި) އެއުރެންނާއި ފަސްވުނު މީސްތަކުން ތަބާކުރުވާނީމެވެ.﴾

(١٨) ﴿ކުށްވެރިންނާމެދު ތިމަންއިލާހު ކަންހިންގަވަނީ އެފަދައިންނެވެ.﴾

(١٩) ﴿ދޮގުކުރިމީހުންނަށް، އެދުވަހުން ގެއްލުމާއި ހަލާކުހުއްޓެވެ!﴾

(٢٠) ﴿ތިމަންއިލާހު، ދެރަނިކަމެތި ފެނަކުން ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވީކަމެއްނުހެއްޔެވެ!﴾

(٢١) ﴿ދެން ތިމަންއިލާހު ރައްކާތެރިވެގެންވާ ތަނެއްގައި (އެބަހީ: ރަޙިމުގައި)، އެފެން ލެއްވީމެވެ.﴾

أَلَمۡ نَخۡلُقكُّم مِّن مَّآءٖ مَّهِينٖ (٢٠) فَجَعَلۡنَٰهُ فِي قَرَارٖ مَّكِينٍ (٢١) إِلَىٰ قَدَرٖ
مَّعۡلُومٖ (٢٢) فَقَدَرۡنَا فَنِعۡمَ ٱلۡقَٰدِرُونَ (٢٣) وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ (٢٤)
أَلَمۡ نَجۡعَلِ ٱلۡأَرۡضَ كِفَاتًا (٢٥) أَحۡيَآءٗ وَأَمۡوَٰتٗا (٢٦) وَجَعَلۡنَا فِيهَا رَوَٰسِيَ
شَٰمِخَٰتٖ وَأَسۡقَيۡنَٰكُم مَّآءٗ فُرَاتٗا (٢٧) وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ (٢٨)
ٱنطَلِقُوٓاْ إِلَىٰ مَا كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ (٢٩) ٱنطَلِقُوٓاْ إِلَىٰ ظِلّٖ ذِي ثَلَٰثِ
شُعَبٖ (٣٠) لَّا ظَلِيلٖ وَلَا يُغۡنِي مِنَ ٱللَّهَبِ (٣١) إِنَّهَا تَرۡمِي بِشَرَرٖ
كَٱلۡقَصۡرِ (٣٢) كَأَنَّهُۥ جِمَٰلَتٞ صُفۡرٞ (٣٣) وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ (٣٤)
هَٰذَا يَوۡمُ لَا يَنطِقُونَ (٣٥) وَلَا يُؤۡذَنُ لَهُمۡ فَيَعۡتَذِرُونَ (٣٦) وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ
لِّلۡمُكَذِّبِينَ (٣٧) هَٰذَا يَوۡمُ ٱلۡفَصۡلِۖ جَمَعۡنَٰكُمۡ وَٱلۡأَوَّلِينَ (٣٨) فَإِن كَانَ
لَكُمۡ كَيۡدٞ فَكِيدُونِ (٣٩) وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ (٤٠) إِنَّ ٱلۡمُتَّقِينَ فِي
ظِلَٰلٖ وَعُيُونٖ (٤١) وَفَوَٰكِهَ مِمَّا يَشۡتَهُونَ (٤٢) كُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ هَنِيٓـَٔۢا
بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ (٤٣) إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ (٤٤) وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ
لِّلۡمُكَذِّبِينَ (٤٥) كُلُواْ وَتَمَتَّعُواْ قَلِيلًا إِنَّكُم مُّجۡرِمُونَ (٤٦) وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ
لِّلۡمُكَذِّبِينَ (٤٧) وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱرۡكَعُواْ لَا يَرۡكَعُونَ (٤٨) وَيۡلٞ
يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ (٤٩) فَبِأَيِّ حَدِيثِۭ بَعۡدَهُۥ يُؤۡمِنُونَ (٥٠)

(٢٢) ﴿ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ މުއްދަތަކަށެވެ.﴾

(٢٣) ﴿ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (އެކަންކަން އަންދާޒާ) މިންވަރު ކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ އަންދާޒާކުރައްވަން މިންވަރުކުރައްވާ ފުރިހަމަވި ތިމަންރަސްކަލާނގެވެ!﴾

(٢٤) ﴿ދޮގުކުރާމީހުންނަށް އެދުވަހުން ގެއްލުމާއި ހަލާކުވާހުށްޖެއެވެ!﴾

(٢٥) ﴿(މިސްތޯލަން) ޖަމާކުރާތަނަކަށް ވަށައިގެންވާ ގޮތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގު ބިން ނުހައްދަވަމުތޯ!﴾

(٢٦) ﴿ދިރިހުރިމީހުންނާއި މަރުވެރިޔާ މީސްތަކުންނަށެވެ.﴾

(٢٧) ﴿އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގު އެބިމުގައި ހަރުލައިހުންނަ އުސްފަރުބަދަތައް ލެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގު ތިޔަބައިމީހުންނަށް މީރުފެން ބޯންދެއްވީމެވެ.﴾

(٢٨) ﴿ދޮގުކުރާމީހުންނަށް އެދުވަހުން ގެއްލުމާއި ހަލާކު ހުށްޖެއެވެ!﴾

(٢٩) ﴿(އެދުވަހުން ބުނެވޭނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކަށް (ނަރަކައިގެ އަޒާބަށް) ތިޔަބައިމީހުން އަވަސްވެ ހިނގައިދާށޭވެ!﴾

(٣٠) ﴿(އެނަރަކައިގެ) ތިންކަޅިފައިވާ (ދުމުގެ) ހިޔަނިއަށް ތިޔަބައިމީހުން އަވަސްވެ ހިނގައިދާށޭވެ!﴾

(٣١) ﴿(އެ ހިޔަނިގައި) ހިޔާވަހިކަމެއް ނުވެވޭ. އަދި ނަރަކައިގެ ހުޅުގަނޑުން ދިފާޢުކޮށްދިނުމެއް ނުކުޅެދޭއެވެ.﴾

(٣٢) ﴿ކަށަވަރުންވެސް ބިޔަ ގެއްޔާއެއްފަދަ ކަނޑިތައް އެނަރަކައިން އަރައަރައިގަންނަނީއެވެ.﴾

(٣٣) ﴿އެ ކަނޑިތައް، ކަޅުރީނދޫ ޖަމަލުތަކެއް ފަދައެވެ.﴾

(٣٤) ﴿ދޮގުކުރާމީހުންނަށް އެދުވަހުން ގެއްލުމާއި ހަލާކުވާހުށްޖެއެވެ!﴾

(٣٥) ﴿މިއީ (ޤިޔާމަތުގެ ބައެއް ގަޑިތަކުގައި) އެއުރެން ވާހަކަނުދައްކާނެ ދުވަހެވެ.﴾

(٣٦) ﴿އަދި (ބަހާނާދައްކާ ޢުޛުރުދެއްކުމަށް ނުވާނެ) ޢުޛުރުދެއްކުމަށް، އެއުރެންނަށް ހުއްދަދެވިގެން ނުވާނެއެވެ.﴾

(٣٧) ﴿ދޮގުކުރާމީހުންނަށް އެދުވަހުން ގެއްލުމާއި ހަލާކުވާހުށްޖެއެވެ!﴾

(٣٨) ﴿މިއީ ނިޔާކަނޑައެޅޭ ދުވަހެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގު ތިޔަބައިމީހުންނާއި އަދި އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުން އެއްކުރައްވައިފީމެވެ.﴾

(٣٩) ﴿(އަޒާބުން ރެކެވުމަށް) ހަދާނެ ހީލަތެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އޮތްނަމަ ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގާ ތިޔަބައިމީހުން ހީލަތްހަދައިބަލާށޭވެ!﴾

(٤٠) ﴿ދޮގުކުރާމީހުންނަށް، އެދުވަހުން ގެއްލުމާއި ހަލާކުވާހުށްޖެއެވެ!﴾

(٤١) ﴿ތަޤްވާވެރިން ވާނީކަށަވަރުން ހިޔާވަހިކަމާއި ފެންއާރުތަކުގެ ސުވަރުގެގައެވެ.﴾

(٤٢) ﴿އަދި އެއުރެން ހިތްއެދޭހާ މޭވާއެއްވެސް ވެއެވެ.﴾

(٤٣) ﴿(ބުނެވޭނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ކާށޭ (ބޯށޭ) ހަރުދަނާކަމާއެކު ޖަޒާއަކަށް ގޮތުން، އުނދަގޫއެއްނެތި ހިތްހަމަޖެހިގެންވާ ހާލު، ތިޔަބައިމީހުން ކުރިބައި ޢަމަލުތަކަށްޓަކައެވެ!﴾

(٤٤) ﴿އިޙްސާންތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގު ޖަޒާ ދެއްވާކަށަވަރުން އެފަދައިންނެވެ.﴾

(٤٥) ﴿ދޮގުކުރާމީހުންނަށް އެދުވަހުން ގެއްލުމާއި ހަލާކުވާހުށްޖެއެވެ!﴾

(٤٦) ﴿(ދޮގުކުރާމީހުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ކުޑަދުވަސްކޮޅަކަށް (ދުނިޔޭގައި) ކައި މަޖާކޮށްލާށޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން، ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރު މުޖްރިމުންކަމުގައިވާތީއެވެ.﴾

(٤٧) ﴿ދޮގުކުރާމީހުންނަށް އެދުވަހުން ގެއްލުމާއި ހަލާކުވާހުށްޖެއެވެ!﴾

(٤٨) ﴿ނަމާދުކުރާށޭ، އެއުރެންނަށް ބުނެވިއްޖެނަމަވެސް އެއުރެން ނަމާދުކުރާކަށް ނުކުރެއެވެ.﴾

(٤٩) ﴿ދޮގުކުރާމީހުންނަށް، އެދުވަހުން ގެއްލުމާއި ހަލާކުވާހުށްޖެއެވެ!﴾

(٥٠) ﴿ފަހެ އެ ޤުރްއާނަށްފަހު، (އެބަހީ: ޤުރްއާނަށް އީމާންނުވެ) އެއުރެން އީމާންވާނީ ކޮން ޙަދީޘަކަށް ހެއްޔެވެ!﴾

ترتيبها 78 — آياتها 40

سُورَةُ النَّبَإِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ (١) عَنِ ٱلنَّبَإِ ٱلۡعَظِيمِ (٢) ٱلَّذِي هُمۡ فِيهِ مُخۡتَلِفُونَ (٣)
كَلَّا سَيَعۡلَمُونَ (٤) ثُمَّ كَلَّا سَيَعۡلَمُونَ (٥) أَلَمۡ نَجۡعَلِ ٱلۡأَرۡضَ مِهَٰدٗا (٦)
وَٱلۡجِبَالَ أَوۡتَادٗا (٧) وَخَلَقۡنَٰكُمۡ أَزۡوَٰجٗا (٨) وَجَعَلۡنَا نَوۡمَكُمۡ سُبَاتٗا
(٩) وَجَعَلۡنَا ٱلَّيۡلَ لِبَاسٗا (١٠) وَجَعَلۡنَا ٱلنَّهَارَ مَعَاشٗا (١١) وَبَنَيۡنَا
فَوۡقَكُمۡ سَبۡعٗا شِدَادٗا (١٢) وَجَعَلۡنَا سِرَاجٗا وَهَّاجٗا (١٣) وَأَنزَلۡنَا
مِنَ ٱلۡمُعۡصِرَٰتِ مَآءٗ ثَجَّاجٗا (١٤) لِّنُخۡرِجَ بِهِۦ حَبّٗا وَنَبَاتٗا (١٥) وَجَنَّٰتٍ
أَلۡفَافًا (١٦) إِنَّ يَوۡمَ ٱلۡفَصۡلِ كَانَ مِيقَٰتٗا (١٧) يَوۡمَ يُنفَخُ فِي ٱلصُّورِ
فَتَأۡتُونَ أَفۡوَاجٗا (١٨) وَفُتِحَتِ ٱلسَّمَآءُ فَكَانَتۡ أَبۡوَٰبٗا (١٩) وَسُيِّرَتِ
ٱلۡجِبَالُ فَكَانَتۡ سَرَابًا (٢٠) إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتۡ مِرۡصَادٗا (٢١) لِّلطَّٰغِينَ
مَـَٔابٗا (٢٢) لَّٰبِثِينَ فِيهَآ أَحۡقَابٗا (٢٣) لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرۡدٗا وَلَا شَرَابًا
(٢٤) إِلَّا حَمِيمٗا وَغَسَّاقٗا (٢٥) جَزَآءٗ وِفَاقًا (٢٦) إِنَّهُمۡ كَانُواْ
لَا يَرۡجُونَ حِسَابٗا (٢٧) وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا كِذَّابٗا (٢٨) وَكُلَّ شَيۡءٍ
أَحۡصَيۡنَٰهُ كِتَٰبٗا (٢٩) فَذُوقُواْ فَلَن نَّزِيدَكُمۡ إِلَّا عَذَابًا (٣٠)

سُورَةُ النَّبَإِ

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿އެއުރެން އެކަކު އަނެކަކާ ސުވާލުކުރަނީ އެއްޗީ ކޮންކަމަކާ ބެހޭގޮތުންހެއްޔެވެ!﴾

(٢) ﴿މަތިވެރިވެގެންވާ ޚަބަރާ (އެބަހީ: ޤިޔާމަތާ) ބެހޭގޮތުންނެވެ.﴾

(٣) ﴿އެއީ އެއުރެން އެއާއިމެދު ޚިލާފުވެއުޅޭ ޚަބަރެވެ.﴾

(٤) ﴿ހަމަހިމާ އެގޮތަށްނުވާނެއެވެ! ނިކަންހުރެ އެއުރެންނަށް އެނގޭނެއެވެ!﴾

(٥) ﴿އަދިވެސް ހަމަހިމާ އެގޮތަށްނުވާނެއެވެ! ނިކަންހުރެ އެއުރެންނަށް އެނގޭނެއެވެ!﴾

(٦) ﴿ތިމަންއިލާހު ފަސޭހަ ތަނަކަށް ތަނަވަސްކުރެއްވުމަކަށް ބިން ނުހެއްދެވީމުހެއްޔެވެ!﴾

(٧) ﴿އަދި (ބިންގަނޑު ހިފެހެއްޓުމަށްޓަކައި) ކަށިތަކެއްގެގޮތުގައި ފަރުބަދަތައް ނުހެއްދެވީމުހެއްޔެވެ!﴾

(٨) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހު ޖޯޑުޖޯޑުން (ފިރިހެން އަންހެން) ތިޔަބައިމީހުން ޚަލްޤުކުރެއްވީމުހެއްޔެވެ!﴾

(٩) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހު އަރާމަށްޓަކައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ނިދި ނުހެއްދެވީމުހެއްޔެވެ!﴾

(١٠) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހު (ތިޔަބައިމީހުންނަށް) ފޮރުވުމެއްގެގޮތުގައި ރޭގަނޑު ނުހެއްދެވީމުހެއްޔެވެ!﴾

(١١) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހު (ތިޔަބައިމީހުންނަށް) ދިރިއުޅުމުގެ މަސައްކަތްކުރާ ވަގުތެއްގެގޮތުގައި ދުވާލު ނުހެއްދެވީމުހެއްޔެވެ!﴾

(١٢) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހު ގަދަފަދަވެގެންވާ ހަތްއުޑު ތިޔަބައިމީހުންގެ މަތީގައި ބިނާކުރެއްވީމުހެއްޔެވެ!﴾

(١٣) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހު އަލިކަމާއި ހޫނުގަދަ ވިދާ (އެބަހީ: އިރު) ނުހެއްދެވީމުހެއްޔެވެ!﴾

(١٤) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހު ވާރޭވެރިވިލާގެ ތެރެއިން ބާރަށް އަރިއަރިއަށް ފެނެއް ނުވެއްސެވީމުހެއްޔެވެ!﴾

(١٥) ﴿އެފެނުގެ ސަބަބުން އޮށްތަކާއި ގަސްގިހާވެލި ދަނޑުވެރިކަމާއި ނެރުއްވުމަށެވެ.﴾

(١٦) ﴿އަދި ބޯކޮށް ގަސްތަކުޖެހިފައިވާ ބަގީޗާތައްވެސްމެއެވެ.﴾ الله

سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެއިލާހުގެ ޤުދުރަތުގެބޮޑުކަމުގެ ދަލީލަކާ
ނިޢުމަތްތަކެއްފަދަ، ޤިޔާމަތުގެ ވާހަކަ ދިރުއްވައިފޮނުވުމުގެ
ޙަޤީޤަތް ސާބިތުކުރައްވާ އާޔަތްތަކެއް ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ބަޔާންކުރައްވައެވެ.

(١٧) ﴿ހަމަކަށަވަރުން ނިޔާކަނޑައެޅުމުގެ ދުވަހަކީ ވަކި ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތެއްގައެވެ.﴾

(١٨) ﴿ޞޫރުގައި ފުމެލެއްވޭ ދުވަހެވެ. ފަހެ އެދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުން (މަޙްޝަރަށް) ގުރޫޕުގުރޫޕުން އަންނާނޭހެވެ.﴾

(١٩) ﴿އަދި އުޑު (ފަޅާ) ހުޅުވިގެންދާނެއެވެ. ފަހެ އެއުޑު ދޮރުދޮރުތަކެއްގެގޮތުގައި ވާނެއެވެ.﴾

(٢٠) ﴿އަދި ފަރުބަދަތައް ހިނގުވާ ވިހުރުވާލެވިގެންދާނެއެވެ! ފަހެ އެފަރުބަދަތައް ހުވަފެނެއްގެގޮތުގައި ވާނެއެވެ.﴾

(٢١) ﴿ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަވަނީ (އެތާނގެ އަހުލުވެރިންނަށް) ފާރަވެރިވެއޮންނަ ތަނެއްގެގޮތުގައެވެ.﴾

(٢٢) ﴿ޠާޣީންނަށް އެނބުރިގޮސް ތިބޭނެތަނެއްގެ ގޮތުގައެވެ.﴾

(٢٣) ﴿ޒަމާންތަކަކަށް އެއުރެން އޭގައި ދެމިތިބޭނޭހެވެ.﴾

(٢٤) ﴿އޭގައި ފިނިކަމެއް އަދި ބޮއިމެއްގެ ރަހައެއް އެއުރެން ނުދަންނާނޭހެވެ.﴾

(٢٥) ﴿ކެކިކެކިހުންނަ ހޫނުފެނާއި (ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ) ގައިން އޮހޮރޭ ފޭރި ފެންފިލާއެވެ.﴾

(٢٦) ﴿(އެއުރެންގެ ޢަމަލުތަކާ) އެކަށީގެންވާ ޖަޒާއެއްގެގޮތުގައެވެ.﴾

(٢٧) ﴿ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެން ޙިސާބުބެއްލެވުމަކަށް ނުވިސްނައިގެން ހުރި ބަޔަކުކަމުގައެވެ.﴾

(٢٨) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހުގެ އާޔަތްތައް އެއުރެން ދޮގުކުރެއްކުރުން ދޮގުކުރިއެވެ.﴾

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا (٣١) حَدَآئِقَ وَأَعْنَٰبًا (٣٢) وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا (٣٣) وَكَأْسًا
دِهَاقًا (٣٤) لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّٰبًا (٣٥) جَزَآءً مِّن رَّبِّكَ عَطَآءً
حِسَابًا (٣٦) رَّبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ٱلرَّحْمَٰنِ لَا يَمْلِكُونَ
مِنْهُ خِطَابًا (٣٧) يَوْمَ يَقُومُ ٱلرُّوحُ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ صَفًّا لَّا يَتَكَلَّمُونَ
إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا (٣٨) ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلْحَقُّ فَمَن
شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ مَـَٔابًا (٣٩) إِنَّآ أَنذَرْنَٰكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ
يَنظُرُ ٱلْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ ٱلْكَافِرُ يَٰلَيْتَنِى كُنتُ تُرَٰبًۢا (٤٠)

ترتيبها 79 سُورَةُ النَّازِعَاتِ آياتها 46

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلنَّٰزِعَٰتِ غَرْقًا (١) وَٱلنَّٰشِطَٰتِ نَشْطًا (٢) وَٱلسَّٰبِحَٰتِ سَبْحًا
(٣) فَٱلسَّٰبِقَٰتِ سَبْقًا (٤) فَٱلْمُدَبِّرَٰتِ أَمْرًا (٥) يَوْمَ تَرْجُفُ ٱلرَّاجِفَةُ
(٦) تَتْبَعُهَا ٱلرَّادِفَةُ (٧) قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ (٨) أَبْصَٰرُهَا
خَٰشِعَةٌ (٩) يَقُولُونَ أَءِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِى ٱلْحَافِرَةِ (١٠) أَءِذَا كُنَّا
عِظَٰمًا نَّخِرَةً (١١) قَالُوا۟ تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ (١٢) فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ
وَٰحِدَةٌ (١٣) فَإِذَا هُم بِٱلسَّاهِرَةِ (١٤) هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ (١٥)

(٢٩) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހު ހުރިހާ އެއްޗެއް (ލަޢުޙުލް މަޙްފޫޡުގައި)
ލިޔުއްވުމުން ހިފެހެއްޓެވީމެވެ.﴾

(٣٠) ﴿އަދި (އޭ ކާފިރުންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުން (ކުރި އަމަލުތަކުގެ)
ޗައްކާލާށެވެ! ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް (އަޒާބުގެ މައްޗަށް)
އަޒާބުމެނުވީ އިތުރުކުރައްވާނުހުށީމެވެ.﴾

(٣١) ﴿ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތަޤްވާވެރިންނަށް ހުރީ ދިނުންވާތާ
ކާމިޔާބީގެ ތަނެއްވެއެވެ.﴾

(٣٢) ﴿ބަގީޗާތަކާއި މޭވާގަސްތަކާއި ދަނޑުތަކެވެ.﴾

(٣٣) ﴿އަދި ފުރާވަރުގެ ޒުވާން އަންހެންކުދިންނެވެ.﴾

(٣٤) ﴿އަދި ފުރިހަމަކޮށްފައިވާ ރާތަށިތަކެވެ.﴾

(٣٥) ﴿ބޭކާރު ވާހަކައެއް އަދި ދޮގުބަސްތަކެއްވެސް އެތާނގައި
އެއުރެން ނާހާނެތެވެ.﴾

(٣٦) ﴿ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުގައި
ދެއްވާ ޢަޠާއަކަށް ދެއްވާފައިވާއެވެ.﴾

(٣٧) ﴿އުޑުތަކާއި ބިން އަދި އެދެމެދުގައިވާ އެއްޗެއްގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ
ރަޙްމާނުވަންތަ އިލާހުގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ. އޭނާގެ ޙަޟްރަތުގައި
ވާހަކައެއް އެއުރެންނަކަށް މިލްކުވެގެންނުވާނެއެވެ.﴾

(٣٨) ﴿ޖިބްރީލްގެފާނާއި މަލާއިކަތުން ސަފުސަފުން ތެދުވެގެންނެވޭނެ
ދުވަހު، ރަޙްމާނުވަންތަ އިލާހު އިޒުނަދެއްވި މީހަކުމެނުވީ ހަމަ
އެކަކުވެސް ވާހަކައެއް ނުދައްކާނެތެވެ. އަދި އެމީހާ (ދުނިޔޭގައި)
ބުނެފައިވަނީ (ތައުޙީދުގެ ކަލިމައިން) ޞައްޙަބަހެކެވެ.﴾

(٣٩) ﴿އެއީ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އަންނާނެ ދުވަހެވެ. ފަހެ
(ސަލާމަތްވުމަށް) އެދޭމީހާ (ދެންނަމުވެ!) އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް
އެނބުރިގޮސް ވަނުމަށްޓަކައި ދިމާކުރާ މަގު ހިފާށެވެ!﴾

(٤٠) ﴿ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކައިރިވެގެންވާ
އަޒާބެއްގެ އިންޒާރު ދެއްވީމެވެ. އެއީ އިންސާނާގެ ދެއަތުން
ކުރިއަށްފޮނުވި ކަމެއް އޭނާ ދެކޭނެ ދުވަހު. އަދި ކާފިރުމީހާ ބުނާނެތެވެ:
އޭ ހަލާކުވީއެވެ! އަޅުގަނޑު ވެލިގަނޑަކަށްވީނަމަ ކިހާރަނގަޅުހެއްޔެވެ!﴾

سُورَةُ النَّازِعَاتِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ވަރުގަދަކަމުގައި ކާފިރުންގެ ފުރާނަތައް ހިއްލުވާ މަލާއިކަތުން
ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(٢) ﴿އަސާނިކަމާއެކު މުއުމިނުންގެ ފުރާނަތައް ހިއްލުވާ
މަލާއިކަތުންވެސް ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(٣) ﴿ހަލުއިކަމާއެކު (ﷲގެ އަމުރުފުޅުތަކާއިގެން) ދުވެރިކުރައްވާ
މަލާއިކަތުންވެސް ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(٤) ﴿ކުރިއަރައިދާގޮތުގައި (ﷲގެ އަމުރުފުޅުތަކާއިގެން) އަވަސްވެގަތުމާ
މަލާއިކަތުންވެސް ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(٥) ﴿ﷲގެ އަމުރުފުޅުތައް ތަންފީޛުކުރައްވާ މަލާއިކަތުންވެސް
ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(٦) ﴿ފުނާކުރައްވާއިރު ބިންގަނޑު ތެޅިގަންނާ ދުވަހު.﴾

(٧) ﴿އެއާ ވިދިގެން އަނެއް ނަފްޚާ ދެވަނަފުމެލުމުގެ ގޮތުގައި ފުމެލޭނެއެވެ.﴾

(٨) ﴿ބިރުންތެޅޭ ހިތްތަކެއް އެދުވަހުން ވާނެތެވެ.﴾

(٩) ﴿އެހިތްތަކުގެ (އަހުލުވެރިންގެ) ނަޒަރުތަކެއް ދެރަވެގެން
ބިރުވެރިކަމުން ޖަހާލެވިގެންވާނެތެވެ.﴾

(١٠) ﴿އެއުރެން ބުނެއުޅެތެވެ: ހަމަކަށަވަރުންވެސް ދުނިޔާގެ ދިރިއުޅުމަށް
އަލުން ރައްދުކުރެވޭނެތޯ ބަދަލުކުރެވިގެން ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން ވާހައްޔާތޯ؟﴾

(١١) ﴿ފަހެ ކުނިކުނިވެފައިވާ ކަށިތަކަކަށް އަޅުގަނޑުމެން
ވީނަމަވެސްހެއްޔެވެ؟﴾

(١٢) ﴿އެއުރެން ބުނެއެވެ: އެހެންވެއްޖެއްޔާ އެއީ ގެއްލުންވެރިކަމުގެ
އެނބުރިއައުމެކެވެ.﴾

(١٣) ﴿ފަހެ އެކަންވާނީ ހަމައެކަނި ފުމެލުމެއްގެ އަޑެކެވެ.﴾

(١٤) ﴿ފަހެ އެހިނދު އެއުރެން ބިމުގެމަތީ (އަލުންދިރިއުޅުމުގެ)
މަޙްޝަރުބިމުގައިވެއެވެ.﴾

(١٥) ﴿މޫސާގެފާނުގެ ޚަބަރު ކަލޭގެފާނާ ހަމައަށް އައިސްފައިވޭތޯ.﴾

إِذْ نَادَىٰهُ رَبُّهُۥ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٦﴾ ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿١٧﴾
فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَىٰٓ أَن تَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَرَىٰهُ
ٱلْـَٔايَةَ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ﴿٢١﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ
فَنَادَىٰ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٤﴾ فَأَخَذَهُ ٱللَّهُ نَكَالَ ٱلْـَٔاخِرَةِ وَٱلْأُولَىٰٓ
﴿٢٥﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰٓ ﴿٢٦﴾ ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ ٱلسَّمَآءُ ۚ بَنَىٰهَا
﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّىٰهَا ﴿٢٨﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَىٰهَا ﴿٢٩﴾
وَٱلْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَىٰهَآ ﴿٣٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَآءَهَا وَمَرْعَىٰهَا ﴿٣١﴾
وَٱلْجِبَالَ أَرْسَىٰهَا ﴿٣٢﴾ مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٣﴾ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلطَّآمَّةُ
ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ مَا سَعَىٰ ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ
لِمَن يَرَىٰ ﴿٣٦﴾ فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ وَءَاثَرَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ ٱلْجَحِيمَ
هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ
﴿٤٠﴾ فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا
﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنتَ مِن ذِكْرَىٰهَآ ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَىٰهَآ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرُ
مَن يَخْشَىٰهَا ﴿٤٥﴾ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَىٰهَا ﴿٤٦﴾

ترتيبها 80

سُورَةُ عَبَسَ

آياتها 42

١٦ ޠުވާގެ މުގައްދަސް ވާދީގައި ވަނިކޮށް އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބު ނިދާ އިއްވެވިހިނދުވެ.

١٧ ކަލޭގެފާނު ފިރުޢައުނުގެ ގާތަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ކަށަވަރުންވެސް (ކުފުރުގައި) އޭނާ ހައްދުފަހަނައަޅައިފިއެވެ.

١٨ ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކުފުރުން ޠާހިރުވެގަތުމަށް ތިބާ އެދެނީހެއްޔެވެ؟

١٩ އަދި ތިބާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިބާއަށް މަގުދައްކަވާދިނުން އެދެނީހެއްޔެވެ؟ ދެން އެއިލާހަށް ތިބާ ބިރުވެތިވުމުންނެވެ.

٢٠ ދެން އެކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ މުޢުޖިޒާ ދައްކަވައިފިއެވެ.

٢١ ދެން އޭނާ (އެބަހީ: ފިރުޢައުނު) ދޮގުކޮށް އަދި އަމުރުދޫކޮށްފިއެވެ.

٢٢ ދެން ފުރަގަސްދީ ފަސާދަވެރިވުމުގައި އަވަސްވެގަތެވެ.

٢٣ ދެން އޭނާގެ މީހުން އެއްކޮށް އަދި ގޮވާލިއެވެ.

٢٤ ދެން އޭނާ ބުންޏެވެ. އަހަރެންނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ އެންމެމަތީ ރަބްބެވެ.

٢٥ ދެން ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގެ އިބުރަތްތެރި ގޮތުން الله އޭނާ ހިއްޕެވިއެވެ.

٢٦ ބިރުވެތިވާ އަޅަކަށް ކަށަވަރުންވެސް އެކަމުގައި ހަމަ އިބުރަތެއްވެއެވެ.

٢٧ ހެއްދެވުމުގައި ދަތިވެގެންވާ ބޮޑުތީ ތިޔަބައިމީހުންހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އުޑުހެއްޔެވެ؟ އެއުޑު ބިނާކުރެއްވީ އެކަލާނގެއެވެ.

٢٨ އެއިލާހު އެއުޑުގެ ބިނާ އުފުއްލަވައި އަދި ފުރިހަމަކުރެއްވިއެވެ.

٢٩ އަދި އެއުޑުގެ (އިރު އޮއްސުވައި) ރޭގަނޑު އަނދިރިކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެއުޑުގެ (އިރު އަރުއްވައި) ދުވާލު ފާޅުކުރެއްވިއެވެ.

٣٠ އަދި އެއަށްފަހު ބިން ފަތުރުއްވައިފިއެވެ. މިއާޔަތުގައި ނަންގަނޑުވާނާ ފަތުރުއްވުމުގެ ތަފްސީރު އަންނަނިވި އާޔަތްތަކުގައިވެއެވެ.

٣١ އެބިމުގެ ފެނާއި ފަޅުރާތައް އެބިމުން ނެރުއްވިއެވެ.

٣٢ އަދި ފަރުބަދަތައް (އެބިމުގައި) ސާބިތުކޮށްޖެއްސެވިއެވެ.

٣٣ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖަނަވާރުތަކަށް މަންފާއެއްކަމުގައެވެ.

٣٤ ދެން ބޮޑުވެގެންވާ މުޞީބާތުގެ ދުވަސް (އެބަހީ: ޤިޔާމަތްދުވަސް) އަންނަހިނދުވެ!

٣٥ އިންސާނާ ކުރިހާ އަމަލެއް އޭނާ ހަނދުމަކުރާނޭ ދުވަހެވެ.

٣٦ އަދި ދެކޭފަރާތަށް ނަރަކައިގެ އަނދާއަލިފާން ފާޅުކުރެވޭނެއެވެ.

٣٧ ދެން (ކުފުރުގައި) ހައްދުފަހަނައަޅައިދިޔާ ދެންނަމައެވެ!

٣٨ އަދި އޭނާ ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން އިސްކުރިއެވެ.

٣٩ ދެން ކަށަވަރުންވެސް އޭނާ އަނބުރާދާންޖެހޭތަނަކީ ނަރަކައިގެ އަނދާއަލިފާނެވެ.

٤٠ އަދި އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި ހުރުމުގެ ކަމާއިމެދު ބިރުވެތިވެ ހަވާނަފްސުގެ އެދުމުން އޭނާގެ ނަފްސު މަނާކޮށްފިމީހާ ދެންނަމައެވެ!

٤١ ދެން ކަށަވަރުންވެސް އޭނާ އަނބުރާދާންޖެހޭތަނަކީ ސުވަރުގެއެވެ.

٤٢ ޤިޔާމަތްދުވަހު ކަލޭގެފާނާ އެމީހުން ސުވާލުކުރެތެވެ. އެކަން ވާއިރުވާނީ ކޮންއިރަކުތޯއެވެ؟

٤٣ އެކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވުމުގައި ކަލޭގެފާނަށް ކިހިނެއްގެންވާ ޢިލްމުވެރިކަމެއްތޯވެ.

٤٤ އެކަމުގެ ޢިލްމުގެނިމުމީ ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައެވެ.

٤٥ ކަލޭގެފާނަކީ އެދުވަހަށް ބިރުވެތިވާބަޔަކަށް ހަމައެކަނި އިންޒާރުދެއްވާ ބޭކަލަކުވެއެވެ.

٤٦ އެއުރެން ޤިޔާމަތްދުވަސް ދެކޭދުވަހު، ހަވީރެއް ނުވަތަ ހެނދުނެއްގައި މެނުވީ ދުނިޔޭގައި އެއުރެން ނުތިބިކަހަލައެވެ.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

عَبَسَ وَتَوَلَّىٰٓ ① أَن جَآءَهُ ٱلْأَعْمَىٰ ② وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُۥ يَزَّكَّىٰٓ ③ أَوْ
يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ ٱلذِّكْرَىٰٓ ④ أَمَّا مَنِ ٱسْتَغْنَىٰ ⑤ فَأَنتَ لَهُۥ تَصَدَّىٰ ⑥
وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ⑦ وَأَمَّا مَن جَآءَكَ يَسْعَىٰ ⑧ وَهُوَ يَخْشَىٰ ⑨ فَأَنتَ
عَنْهُ تَلَهَّىٰ ⑩ كَلَّآ إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ⑪ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ⑫ فِى صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ
⑬ مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍۭ ⑭ بِأَيْدِى سَفَرَةٍ ⑮ كِرَامٍۭ بَرَرَةٍ ⑯ قُتِلَ ٱلْإِنسَٰنُ
مَآ أَكْفَرَهُۥ ⑰ مِنْ أَىِّ شَىْءٍ خَلَقَهُۥ ⑱ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُۥ فَقَدَّرَهُۥ ⑲ ثُمَّ
ٱلسَّبِيلَ يَسَّرَهُۥ ⑳ ثُمَّ أَمَاتَهُۥ فَأَقْبَرَهُۥ ㉑ ثُمَّ إِذَا شَآءَ أَنشَرَهُۥ ㉒ كَلَّا لَمَّا
يَقْضِ مَآ أَمَرَهُۥ ㉓ فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ ㉔ أَنَّا صَبَبْنَا ٱلْمَآءَ صَبًّا
㉕ ثُمَّ شَقَقْنَا ٱلْأَرْضَ شَقًّا ㉖ فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ㉗ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ㉘
وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ㉙ وَحَدَآئِقَ غُلْبًا ㉚ وَفَٰكِهَةً وَأَبًّا ㉛ مَّتَٰعًا لَّكُمْ
وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ㉜ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلصَّآخَّةُ ㉝ يَوْمَ يَفِرُّ ٱلْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ㉞
وَأُمِّهِۦ وَأَبِيهِ ㉟ وَصَٰحِبَتِهِۦ وَبَنِيهِ ㊱ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ
يُغْنِيهِ ㊲ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ㊳ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ㊴ وَوُجُوهٌ
يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ㊵ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ㊶ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَفَرَةُ ٱلْفَجَرَةُ ㊷

سُورَةُ عَبَسَ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

① ﴿އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ: ނަބިއްޔާ) ހިތްފުޅުނުވާގޮތުގެ މޫނު
ފާޅުކުރައްވައި މޫނުފުޅު އަނބުރާލައްވައިފިއެވެ.﴾

② ﴿އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ލޯފަންބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވުމުންނެވެ.﴾
އެބޭކަލަކީ އަބްދު الله ބިން އުއްމި މަކްތޫމް رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ އެވެ. އެބޭކަލަކު
ވަޑައިގެންނެވިއިރު ރަސޫލު الله صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އިންނެވީ މައްކާގެ
ބޮޑުންނާއި ވާހަކަދައްކަވަމުންނެވެ. އެއުރެންނަށް ދީނުގެ ދަޢުވަތު
އެދިވަޑައިގެންނެވީމާ ތަޢުލީމަށް އެބޭކަލަކާއިމެދު އެކަލޭގެފާނަށް،
ފަރުވާބޮޑުނުކުރެއްވިއެވެ.

③ ﴿ކަލޭގެފާނަށް (އެބޭކަލުގެ ޙާލު) އަންގައިދޭނީ
ކޮންއެއްޗެއްހެއްތޯ! އެބޭކަލަކު ކަނޑައެޅިގެން ޠާހިރުވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.﴾

④ ﴿ނުވަތަ އެބޭކަލަކަށް ވަޢުޡުކިޔާ ހަނދާންކޮށްދެއްވައިގެން، އެވަޢުޡު
ހަނދާންކޮށްދިނުމުން އެބޭކަލަކަށް މަންފާވުމަށް ކަންފާނެތެވެ.﴾

⑤ ﴿އަދި (އިލްމާއިހިދާޔަތުން) އަމިއްލައަށް ފުދިގެންވާކަމަށް
ދެކޭމީހާ ދަންނަވާފައިވީ!﴾

⑥ ﴿ފަހެ ކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް ސަމާލުކަން ދެއްވަމުއެވެ.﴾

⑦ ﴿އަދި އޭނާ (ކާފިރު) ޠާހިރުނުވިޔަސް ކަލޭގެފާނަށް މައްސަލަ
އެއްވެސް ކަމެއް ނެތެވެ.﴾

⑧ ﴿އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް (އިލްމާހެޔޮކަމަށްޓަކައި)
އަވަސްވެގެން އައިސްނެވި ބޭކަލާ ދުރުވެލެއްވީ!﴾

⑨ ﴿އެބޭކަލަކުވަނީ (ﷲ އަށް) ބިރުވެތިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.﴾

⑩ ﴿ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެބޭކަލަކާއިމެދު ވެރިހަމަކުރެއްވުމަށް ބޭނުންނުވީއެވެ.﴾

⑪ ﴿ހަމަހިގާ އެހެންނޫނެކެވެ! ކަށަވަރުންވެސް އެއާޔަތްތަކަކީ
ހަނދުމަކޮށްދިނުމެކެވެ.﴾

⑫ ﴿ފަހެ އެދިއްޖެމީހާ އެހަނދުމަކޮށްދިނުން ވަޢުޡުލިބިގަނެ ހަނދާންކުރާނެތެވެ!﴾

⑬ ﴿އެހަނދުމަކޮށްދިނުން ވަނީ މާތްކުރައްވާފައިވާ ސުޙުފަތަކުގައެވެ.﴾

⑭ ﴿މަތިވެރިކުރައްވާފައިވާ، ޠާހިރުކުރައްވާފައިވާ ސުޙުފަތަކެވެ.﴾

⑮ ﴿ލިޔުއްވާ މަލާއިކަތުންގެ އަތްތަކުގައެވެ.﴾

⑯ ﴿މާތްވެގެންވާ ހެޔޮލަފާ ބޭކަލުންނެވެ.﴾

⑰ ﴿(ކާފިރު) އިންސާނާއަށް ލަޢުނަތްލިބިއްޖެއެވެ. އޭނާގެ ކާފިރުވުން
ބޮޑުކަމެވެ!﴾

⑱ ﴿އެކަލާނގު އޭނާ ހެއްދެވީ ކޮންއެއްޗަކުންހެއްޔެވެ؟﴾

⑲ ﴿އެކަލާނގު އޭނާ ހެއްދެވީ މަނިޔަކުންނެވެ. ދެން އެކަލާނގު
އޭނާގެ (އެންމެހައި ކަންތައްތަކާއި) މިންވަރުކަނޑައަޅުއްވާފައިވީއެވެ.﴾

⑳ ﴿ދެން އެކަލާނގު އޭނާއަށް މަގުމަތި ފަސޭހަކުރައްވައިދެއްވިއެވެ.﴾

㉑ ﴿ދެން އެކަލާނގު އޭނާ މަރުގެންނެވިއެވެ. އަދި ކަށްވަޅުގައި
ވެއްލެވިއެވެ.﴾

㉒ ﴿ދެން އެކަލާނގު އިރާދަކުރައްވައިފި ހިނދަކު އޭނާ އަލުން
ދިރުއްވައި މަޙްޝަރަށް ނަގުއްވާނެއެވެ.﴾

㉓ ﴿ހަމަހިގާ އެހެންނޫނެކެވެ! އެކަލާނގު އޭނާއަށް އަމުރުކުރެއްވި
ކަންތައް އަދިވެސް އޭނާ ނުކުރެއެވެ.﴾ އެބަހީ: އީމާންނުވާ
ކުފުރުގެމަގުގައި އޭނާ ދެމިހުރެއެވެ.

㉔ ﴿ފަހެ (ކާފިރު) އިންސާނާ އޭނާގެ ކާނާއަށް ބަލައި
ވިސްނާހުށިކަމެވެ!﴾

㉕ ﴿ކަށަވަރުންވެސް ތިމަންއިލާހު ވެއްސެވީމުއްކަން ފެން
ވެއްސެވުމެވެ.﴾

㉖ ﴿ދެން ތިމަންއިލާހު ފަޅުއްވާލެއްވީމެވެ (ގަސްގަހާގެހި ނެރުއްވުމަށް)
ބިންގަނޑު ފަޅުއްވާލެއްވުމެވެ.﴾

㉗ ﴿ދެން ތިމަންއިލާހު އެބިމުގައި ދާނބަރު ހައްދަވައި
ނެރުއްވީމެވެ.﴾

㉘ ﴿އަދި މާބިސްކަދުރާއި ފެހިފާފާފަދަ ހައްދަވައިފީމެވެ.﴾

㉙ ﴿އަދި ޒައިތޫނާއި ކަދުރުގަސްތައް ހައްދަވައިފީމެވެ.﴾

㉚ ﴿އަދި ބޮޑެތިގަސްގަހުގެ ބަގީޗާތައް ހައްދަވައިފީމެވެ.﴾

㉛ ﴿އަދި މޭވާއާއި ހުއިގެ ބާވަތްތައް ހައްދަވައިފީމެވެ.﴾

㉜ ﴿އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖަނަވާރުތަކުގެ
މަންފާއަށްޓަކައެވެ.﴾

㉝ ﴿ފަހެ ދުވަސް ޙައްޤުވެ ގުގުރާ ޤިޔާމަތް އައިސްފިނަމަ!﴾

㉞ ﴿އެދުވަހުން އިންސާނާ އޭނާގެ އަޚާގެ ކިބައިން ފިލާންދާނެއެވެ.﴾

㉟ ﴿އަދި އޭނާގެ މައިމީހާއާއި ބަފާގެ ދުރުންވެސްފިލާނެތެވެ.﴾

㊱ ﴿އަދި އޭނާގެ އަނބިމީހާއާއި ދަރިންގެ ދުރުންވެސްފިލާނެތެވެ.﴾

㊲ ﴿އެއުރެންކުރެ ކޮންމެމީހަކަށް އެދުވަހުން އޭނާ (އަށްކުރިމަތިވާ ކަންތައްތަކުން)
ހަމަޖެހިލުން ނުލިބޭނެ ކަމެއް ކުރިމަތިވާނެއެވެ.﴾

㊳ ﴿އެދުވަހު އެއްބަޔަކުގެ މޫނުތައް އަލިވެފައިވާ ގޮތުގައި ހުންނާނެއެވެ.﴾

㊴ ﴿ހުނުމާއި އުފާވެރިކަމުން ފުރިފައިވާ ގޮތުގައެވެ.﴾

㊵ ﴿އަދި އެދުވަހު ބައެއް މޫނުތަކުގައި ހިރަފުސް ބޯވެފައިވާ ގޮތުގައި
ހުންނާނެއެވެ.﴾

㊶ ﴿އެމޫނުތަކަށް ކަޅުކަމާއި އަނދިރިކަން އަރާފައިވާނެއެވެ.﴾

㊷ ﴿އެއުރެންނީ ހަމަ ކާފިރު ފާޖިރުންނެވެ.﴾

سُوْرَةُ التَّكْوِيْر

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

① ﴿އާޚިރަތުގައި އިރުން އަލިކަން ފިލައިދާނޭހިނދެވެ.﴾

② ﴿އަދި ވިއްސަވަރާތަކުގެ ތަރިތަކުން އަލިކަން ފިލައިދާނޭހިނދެވެ.﴾

③ ﴿އަދި ބޮޑުފަރުބަދަތައް ފުރަބަދަތަކުން ވައިގައި ހިނގައިދާނޭހިނދެވެ.﴾

④ ﴿އަދި އަވަސްވުމަށް މަބަނޑު ޖަމަލުތައް ދޫކޮށްލެވިދާނޭހިނދެވެ.﴾

⑤ ﴿އަދި ބަދުވަހުށިތަކާއި ވަލުޖަނަވާރުތައް އެއްކުރެވިދާނޭހިނދެވެ.﴾

⑥ ﴿އަދި ތިޔަކަނޑުތައް ޖެހިލުމުން ކަނޑުތައް އަނދައިދާނޭހިނދެވެ.﴾

⑦ ﴿އަދި ޖަސަދުތަކާ އެއްބާވަތުގެ ނަފްސުތައް ގުޅިދާނޭހިނދެވެ.﴾

⑧ ﴿އަދި ދިރިހުއްޓާ ވަޅުލެވުނު އަންހެންކުއްޖާ
ސުވާލުކުރެވިދާނޭހިނދެވެ.﴾

⑨ ﴿އެކުއްޖާ މަރައިލެވުނީ ކޮން ކުށަކާހުރެހެއްޔެވެ؟﴾

⑩ ﴿އަދި ހެޔޮބަދުޢަމަލުތައް ލިޔެވިފައިވާ ފޮތްތައް ހުޅުވައިލެވިދާނޭހިނދެވެ.﴾

⑪ ﴿އަދި އުޑު ކުރެވިދާނޭހިނދެވެ.﴾

⑫ ﴿އަދި އަނދާހުރި ނަރަކައިގެ އަލިފާން
ގަދަކުރެވިދާނޭހިނދެވެ.﴾

⑬ ﴿އަދި ސުވަރުގެ މުއުމިނުންނަށް ކައިރިކުރެވިދާނޭހިނދެވެ.﴾

⑭ ﴿އެހިނދު ކޮންމެނަފްސަކަށް އެނަފްސު ކުރިޔަށް ފޮނުވި ޢަމަލުތައް
އެނގިގެންދާނެއެވެ.﴾

⑮ ﴿ފަހެ ދުވާލުން ވަންހަނާވާ ތަރިތަކުން ހުވައިކުރަމެވެ!﴾

⑯ ﴿ދައުރުވެވެނުން ނިވާވުމަށްދާ ތަރިތަކުންނެވެ.﴾

⑰ ﴿އަނދިރިކަމާއިގެން އަންނަރޭނު ރޭގަނޑުންވެސް
ހުވައިކުރަމެވެ!﴾

⑱ ﴿އަލިކަމާއިގެން އަންނަރޭނު ފަތިސްވެސް ހުވައިކުރަމެވެ!﴾

⑲ ﴿ހަމަ އެޤުރުއާނަކީ މާތްވެގެންވާ ރަސޫލަކު (އެބަހީ: ޖިބްރީލްގެފާނު)
ގެނައި ބަސްފުޅެއް ކަމުގައިވާ ބަހެކެވެ.﴾

⑳ ﴿ބާރުގަދަ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޢަރުޝުގެ ވެރި މަތިވެރިރަސްކަލާނގެ
ހުޒޫރުގައި ދަރަޖަ ބޮޑުވެގެންވާ ބާރުވެރިއެކެވެ.﴾

سُورَةُ التَّكۡوِيرِ

ترتيبها 81

آياتها 29

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا ٱلشَّمۡسُ كُوِّرَتۡ ① وَإِذَا ٱلنُّجُومُ ٱنكَدَرَتۡ ② وَإِذَا ٱلۡجِبَالُ
سُيِّرَتۡ ③ وَإِذَا ٱلۡعِشَارُ عُطِّلَتۡ ④ وَإِذَا ٱلۡوُحُوشُ حُشِرَتۡ
⑤ وَإِذَا ٱلۡبِحَارُ سُجِّرَتۡ ⑥ وَإِذَا ٱلنُّفُوسُ زُوِّجَتۡ ⑦ وَإِذَا
ٱلۡمَوۡءُۥدَةُ سُئِلَتۡ ⑧ بِأَيِّ ذَنۢبٖ قُتِلَتۡ ⑨ وَإِذَا ٱلصُّحُفُ نُشِرَتۡ
⑩ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ كُشِطَتۡ ⑪ وَإِذَا ٱلۡجَحِيمُ سُعِّرَتۡ ⑫ وَإِذَا ٱلۡجَنَّةُ
أُزۡلِفَتۡ ⑬ عَلِمَتۡ نَفۡسٞ مَّآ أَحۡضَرَتۡ ⑭ فَلَآ أُقۡسِمُ بِٱلۡخُنَّسِ ⑮
ٱلۡجَوَارِ ٱلۡكُنَّسِ ⑯ وَٱلَّيۡلِ إِذَا عَسۡعَسَ ⑰ وَٱلصُّبۡحِ إِذَا تَنَفَّسَ ⑱
إِنَّهُۥ لَقَوۡلُ رَسُولٖ كَرِيمٖ ⑲ ذِي قُوَّةٍ عِندَ ذِي ٱلۡعَرۡشِ مَكِينٖ ⑳ مُّطَاعٖ
ثَمَّ أَمِينٖ ㉑ وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجۡنُونٖ ㉒ وَلَقَدۡ رَءَاهُ بِٱلۡأُفُقِ ٱلۡمُبِينِ
㉓ وَمَا هُوَ عَلَى ٱلۡغَيۡبِ بِضَنِينٖ ㉔ وَمَا هُوَ بِقَوۡلِ شَيۡطَٰنٖ رَّجِيمٖ ㉕
فَأَيۡنَ تَذۡهَبُونَ ㉖ إِنۡ هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ لِّلۡعَٰلَمِينَ ㉗ لِمَن شَآءَ مِنكُمۡ أَن
يَسۡتَقِيمَ ㉘ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ㉙

سُورَةُ الانفِطَارِ

ترتيبها 82

آياتها 29

㉑ ﴿އެތާނގައި ކިޔަމަންތެރިވެވޭ އަމާނާތްތެރިއެކެވެ.﴾

㉒ ﴿އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކުވެރިޔާ (މުޙައްމަދުގެފާނު)
މުޅިން ބާވަޅުވެފައިވާ މީހެއް ނޫނެވެ.﴾

㉓ ﴿އަދި ހަމަ ކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ފާޅުވެގެންވާ އުފުލަށް (ތިރިއަށް)
ޖިބްރީލްގެފާނު ދެކިވަޑައިގެންފިއެވެ.﴾

㉔ ﴿އަދި އެކަލޭގެފާނު އެއީ ޣައިބުގެ ކަންތައް ދެއްވުމުގައި ހިފަހައްޓަވާ
ބަޚީލު ކަލޭގެއެއް ނޫނެވެ.﴾

㉕ ﴿އަދި ރަޖްމުކުރެވިގެންވާ ޝައިޠާނާގެ
ބަސްކަމުގައިވެސް އެޤުރުއާން ނޫނެވެ.﴾

㉖ ﴿ތިޔަބައިމީހުން ދާނީ (ދުނިޔެއިން) ފަހެ ކޮންތާކަށްހެއްޔެވެ؟﴾

㉗ ﴿އެޤުރުއާނަކީ ޢާލަމްތަކަށް ނަސޭހަތެއް ކަމުގައި މެނުވީ އެއްޗެއް
ނޫނެވެ.﴾

㉘ ﴿ތިޔަބައިމީހުންކުރެ ސީދާވެގެން ހުރުމަށް އެދޭ މީހަކަށެވެ.﴾

㉙ ﴿ޢާލަމްތަކުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ﷲ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ މެނުވީ
ތިޔަބައިމީހުން އެއްވެސްކަމަކަށް ނޭދޭނެއެވެ.﴾

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنفَطَرَتۡ (١) وَإِذَا ٱلۡكَوَاكِبُ ٱنتَثَرَتۡ (٢) وَإِذَا ٱلۡبِحَارُ
فُجِّرَتۡ (٣) وَإِذَا ٱلۡقُبُورُ بُعۡثِرَتۡ (٤) عَلِمَتۡ نَفۡسٞ مَّا قَدَّمَتۡ
وَأَخَّرَتۡ (٥) يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡإِنسَٰنُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ ٱلۡكَرِيمِ (٦) ٱلَّذِي
خَلَقَكَ فَسَوَّىٰكَ فَعَدَلَكَ (٧) فِيٓ أَيِّ صُورَةٖ مَّا شَآءَ رَكَّبَكَ (٨)
كَلَّا بَلۡ تُكَذِّبُونَ بِٱلدِّينِ (٩) وَإِنَّ عَلَيۡكُمۡ لَحَٰفِظِينَ (١٠) كِرَامٗا
كَٰتِبِينَ (١١) يَعۡلَمُونَ مَا تَفۡعَلُونَ (١٢) إِنَّ ٱلۡأَبۡرَارَ لَفِي نَعِيمٖ (١٣) وَإِنَّ
ٱلۡفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٖ (١٤) يَصۡلَوۡنَهَا يَوۡمَ ٱلدِّينِ (١٥) وَمَا هُمۡ عَنۡهَا بِغَآئِبِينَ
(١٦) وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا يَوۡمُ ٱلدِّينِ (١٧) ثُمَّ مَآ أَدۡرَىٰكَ مَا يَوۡمُ ٱلدِّينِ
(١٨) يَوۡمَ لَا تَمۡلِكُ نَفۡسٞ لِّنَفۡسٖ شَيۡـٔٗاۖ وَٱلۡأَمۡرُ يَوۡمَئِذٖ لِّلَّهِ (١٩)

سُورَةُ المُطَفِّفِين

ترتيبها 83 — آياتها 36

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَيۡلٞ لِّلۡمُطَفِّفِينَ (١) ٱلَّذِينَ إِذَا ٱكۡتَالُواْ عَلَى ٱلنَّاسِ يَسۡتَوۡفُونَ (٢)
وَإِذَا كَالُوهُمۡ أَو وَّزَنُوهُمۡ يُخۡسِرُونَ (٣) أَلَا يَظُنُّ أُوْلَٰٓئِكَ أَنَّهُم
مَّبۡعُوثُونَ (٤) لِيَوۡمٍ عَظِيمٖ (٥) يَوۡمَ يَقُومُ ٱلنَّاسُ لِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ (٦)

سُورَةُ الإنْفِطَارِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

(١) އުޑު ފަޅަފަޅައިގެންދާހިނދުވެ.

(٢) އަދި ތަރިތައް ވެރި ބުރަބުރައިގެންދާހިނދުވެ.

(٣) އަދި ދިޔަގަނޑު އުތުރި ކަނޑުތައް އެކުވެދާހިނދުވެ.

(٤) އަދި ކަށްވަޅުތައް އުފުރިފުރަންޖެހި ކަންތައް
ނެރެވިދާހިނދުވެ.

(٥) (އެހިނދު) ކޮންމެ ނަފްސަކަށް އެނަފްސެއް އިސްކުރާ ކަމާއި
ފަސްކުރާ ކަމެއް އެނގޭނެއެވެ.

(٦) އޭ (ކާފިރު) އިންސާނާއެވެ! ދީލަތިވަންތަ ތިބާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއާމެދު
ތިބާ ހަޅުތާލުވެރިކުރީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟

(٧) އެއީ ތިބާ ހައްދަވާފައި އަދި އިސްލާހު ހަމަކުރައްވައި،
ފުރިހަމަ ބިނާކުރައްވައި ތަކުބީރު އިލާހެވެ.

(٨) އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ސޫރަތަކަށް ތިބާ އެއްކޮށްލެއްވީއެވެ.

(٩) ހަމަހިމާ އެހެންނަމަވެސްވެއެވެ! އަދި ކަލޭމެން! ހިސާބުދެއްވުމަށް
ޖަޒާދޭދުވަސް ދީނުގެ ދޮގުކުރަނީއެވެ.

(١٠) ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ރައްކާތެރިވާ މަލާއިކަތުން ވަނީ ބަލަހައްޓާ
ބަލަހައްޓާމީހުން މަލާއިކަތުން ލިޔުއްވުންތެރިން.

(١١) އަމަލުތައް ލިޔުއްވާ ކަރާމާތްތެރި ކާތިބުންނެވެ.

(١٢) އެމަލާއިކަތުން ކުރާ ކަންތައް އެބަޅުއްވާ
ދަނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٣) ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ހެޔޮވެރިން ސުވަރުގޭގެ ނިޢުމަތުގައެވެ.

(١٤) އަދި ފާޖިރުން ވާނީ ނަރަކައިގެ ހަމަ
އަނދަރައިގެ ފުރާނގައެވެ.

(١٥) ހިސާބުބެލުމުގެ ދުވަހު، އެއުރެން އޭގެތެރެއަށް ވަދެ
އަނދާނެއެވެ.

(١٦) އެއުރެންނަކީ އޭގެން ފިލައިގެންދިޔުމެއް ނުވާނެއެވެ.

(١٧) ހިސާބުބެލުމުގެ ދުވަސް ކޮބައިކަން ކަލޭގެފާނަށް
އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗަކުންހެއްޔެވެ!

(١٨) ދެން ވެސް ހިސާބުބެލުމުގެ ދުވަސް ކޮބައިކަން ކަލޭގެފާނަށް
އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗަކުންހެއްޔެވެ!

(١٩) އެއީ އެއްވެސް ނަފްސަކަށް އަނެއް ނަފްސަކަށް
އެއްވެސް ކަމެއް ފުރިހަމަކުރުމުގެ ބާރު ނުލިބޭނެ ދުވަހެވެ. އަދި
އެދުވަހުން ހުރިހާ ކަމެއް ފުރިހަމަވާނީ ﷲ އަށެވެ.

سُورَةُ الْمُطَفِّفِيْنَ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

(١) މިނުކިރުމުގައި އުނިކުރާ މީހުންނަށް ގެއްލުމާ ހަލާކު
ހުށްޓެވެ!

(٢) އެއުރެންނީ އަނެއްމީހުންގެ ކިބައިން މިނުކިރާއިރު ބަރާބަރަށް
ފުރިހަމަކޮށް އަތުލަމުންނެވެ.

(٣) އަދި އަނެއްމީހުންނަށް މިނުކޮށްދޭއިރު ނުވަތަ ކިރައިދޭއިރު
އުނިކޮށް ދެމުންނެވެ.

(٤) އެއުރެން އަލުން ދިރުއްވޭނެކަން ޔަގީންކޮށްނުދަންނަނީހެއްޔެވެ؟

(٥) އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހަކަށެވެ.

(٦) އާލަމްތަކުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުގައި މީސްތަކުން ކޮޅަށްތިބޭނެ
ދުވަހެވެ.

(٧) ހަމަހިމާ އެހެންނެއްނޫނެވެ! ފާޖިރުންގެ އަމަލުތަކުގެ ފޮތްވަނީ
ވާކަންކަށަވަރީ ސިއްޖީނުގައެވެ.

(٨) ސިއްޖީނަކީ ކޮބައިކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ
ކޮންއެއްޗަކުންހެއްޔެވެ؟

كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلۡفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٖ (٧) وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا سِجِّينٞ (٨) كِتَٰبٞ
مَّرۡقُومٞ (٩) وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ (١٠) ٱلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوۡمِ ٱلدِّينِ (١١)
وَمَا يُكَذِّبُ بِهِۦٓ إِلَّا كُلُّ مُعۡتَدٍ أَثِيمٍ (١٢) إِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ
ٱلۡأَوَّلِينَ (١٣) كَلَّاۖ بَلۡۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ (١٤) كَلَّآ إِنَّهُمۡ
عَن رَّبِّهِمۡ يَوۡمَئِذٖ لَّمَحۡجُوبُونَ (١٥) ثُمَّ إِنَّهُمۡ لَصَالُواْ ٱلۡجَحِيمِ (١٦) ثُمَّ يُقَالُ
هَٰذَا ٱلَّذِي كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ (١٧) كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلۡأَبۡرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ
(١٨) وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ (١٩) كِتَٰبٞ مَّرۡقُومٞ (٢٠) يَشۡهَدُهُ ٱلۡمُقَرَّبُونَ
(٢١) إِنَّ ٱلۡأَبۡرَارَ لَفِي نَعِيمٍ (٢٢) عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ (٢٣) تَعۡرِفُ فِي
وُجُوهِهِمۡ نَضۡرَةَ ٱلنَّعِيمِ (٢٤) يُسۡقَوۡنَ مِن رَّحِيقٖ مَّخۡتُومٍ (٢٥)
خِتَٰمُهُۥ مِسۡكٞۚ وَفِي ذَٰلِكَ فَلۡيَتَنَافَسِ ٱلۡمُتَنَٰفِسُونَ (٢٦) وَمِزَاجُهُۥ
مِن تَسۡنِيمٍ (٢٧) عَيۡنٗا يَشۡرَبُ بِهَا ٱلۡمُقَرَّبُونَ (٢٨) إِنَّ ٱلَّذِينَ
أَجۡرَمُواْ كَانُواْ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ يَضۡحَكُونَ (٢٩) وَإِذَا مَرُّواْ بِهِمۡ
يَتَغَامَزُونَ (٣٠) وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓاْ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِمُ ٱنقَلَبُواْ فَكِهِينَ (٣١)
وَإِذَا رَأَوۡهُمۡ قَالُوٓاْ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ (٣٢) وَمَآ أُرۡسِلُواْ عَلَيۡهِمۡ
حَٰفِظِينَ (٣٣) فَٱلۡيَوۡمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنَ ٱلۡكُفَّارِ يَضۡحَكُونَ (٣٤)

(٩) ﴿އެއީ ލިޔުއްވި ކަނޑައެޅިފައިވާ ފޮތެކެވެ.﴾

(١٠) ﴿ދޮގުކުރާމީހުންނަށް އެދުވަހުން ގެއްލުމާއިހަލާކު ހުށްޓެވެ!﴾

(١١) ﴿އެއުރެންނީ ހިސާބުބައްލަވައި ޖަޒާދެއްވާ ދުވަސް
ދޮގުކުރާމީހުންނެވެ.﴾

(١٢) ﴿ހައްދުފަހަނަޅައިވާ، ފާފަވެރި ކޮންމެމީހަކު މެނުވީ އެދުވަސް
ދޮގެއް ނުކުރާނެތެވެ.﴾

(١٣) ﴿ތިމަންއިލާހުގެ އާޔަތްތައް އޭނާއަށް ކިޔަވައިދެވުނުހިނދު ބުނެތެވެ.
(އެއީ) ކުރީގެމީހުންގެ ޚުރާފާތުވާހަކަތަކެވެ.﴾

(١٤) ﴿ހަމަހިމާ އެހެންނޫންނެވެ! އަދި ކިޔާއްޔާ! އެއުރެން
ހޯދައިގަތް ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި ޒަންގަލި
ފޮރުވިފައެވެ.﴾ އަބޫހުރައިރާ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ.
ރަސޫލު الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. إنَّ المؤمنَ إذا أذنَبَ ذنبًا
كانت نُكتةٌ سَوداءُ في قلبِهِ ، فإن تابَ ونزعَ واستغفرَ صُقِلَ منها، وإن زادَ
زادَتْ حتَّى يغلفَ بها قلبُهُ ، فذلكَ الرَّانُ الَّذي ذكرَ اللهُ في كتابِهِ كَلَّا بَلْ رَانَ
عَلَى قُلُوبِهِمْ މާނައީ: "ކަށަވަރުންވެސް މުއުމިނަކު ފާފައެއްކޮށްފިނަމަ
އޭނާގެ ހިތުގައި ކަޅުތިކިއެއް ޖެހިއްޖެއެވެ. ފަހެ އޭނާ ތައުބާވެ އެކަމުން
ދުރަހެލިވެ އިސްތިޣުފާރުކުރެއްޔާ (އޭނާގެ ހިތް) އަލުން ސާފުވެދެއެވެ.
އަދި އިތުރަށް ފާފަކުރާނަމަ އޭނާގެ ހިތް ފޮރުވިއްޖައުމަށްދާންދެން
ތިކިބޮޑުވެ އިތުރުވެދާނެއެވެ. އެއީ الله ތަޢާލާގެ ފޮތުގައި ދިކުރުކުރައްވާފައިވާ
الرَانَ އެވެ."

(١٥) ﴿ހަމަހިމާ އެހެންނޫންނެވެ! ހަމަ ކަށަވަރުން އެއުރެންގެ
ވެރިރައްބު ނުފެންނާނެހެން އެދުވަހުން އެއުރެންވާނީ
ނިވާކުރެވިގެންނެވެ.﴾ އެބަހީ: ޤިޔާމަތްދުވަހުން ފާސިޤުންނަށް الله
سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ނުފެންނާނެއެވެ.

(١٦) ﴿ދެން ހަމަ އެއުރެން ނަރަކައިގެ އަނދާދިލިޔާން ވަދެ
އެތާގެ ގަދަހޫނުކަން ކަތިވާނެއެވެ.﴾

(١٧) ﴿ދެން ބުނެވޭނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރި އެއީ ކަންތަކެކޭ
މިއީއެވެ.﴾

(١٨) ﴿ހަމަހިމާ އެހެންނޫންނެވެ! ހަޤީޤާ ބިއްރުވެރިންގެ
ޢަމަލުތަކުގެ ފޮތް ވަނީ ޢިއްލިއްޔޫނުގައެވެ.﴾

(١٩) ﴿ޢިއްލިއްޔޫނަކީ ކޮބައިކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ
ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟﴾

(٢٠) ﴿އެއީ ލިޔުއްވި ކަނޑައެޅިފައިވާ ފޮތެކެވެ.﴾

(٢١) ﴿ކައިރިކުރެވިގެންވާ މަލާއިކަތުން އެފޮތަށް
ހާޒިރުވެތިބޭނެއެވެ.﴾

(٢٢) ﴿ހަމަ ކަށަވަރުން ހަޤީޤާ ބިއްރުވެރިންވަނީ ނިޢުމަތުގެތެރޭގައެވެ.﴾
މިތަނުގައި ނިޢުމަތްތަކުގެ މުރާދަކީ އަސްލުގައި ނިޢުމަތްތަކެވެ. އޭގެތެރޭގައި
الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ވަޖުހުމުބާރަކު ދެކުމުގެ ނިޢުމަތްވެސް ހިމެނެއެވެ.

(٢٣) ﴿ދާނިތަކުގައި (ނިޢުމަތްތަކަށް) ބަލަބަލައެވެ.﴾

(٢٤) ﴿ނިޢުމަތުގެ އުޖާލާކަން އެއުރެންގެ މޫނުތަކުން ތިބާއަށް
ފެންނާނެއެވެ.﴾

(٢٥) ﴿އެތަނުގައި ސާފު ރަޙީޤު ރާ، ބުއިމަށް އެއުރެންނަށް
ދެއްވޭނެއެވެ.﴾

(٢٦) ﴿އޭބުއިމުގެ ނިމުންވަނީ ކަސްތޫރީގެ ވަސްނުން. ފަހެ އެކަން
ކުރިއަރައިދާމީހުން އެކަމަށް ވާދަކޮށް ކުރިއަރައިދާ ހިނގާށެވެ!﴾

(٢٧) ﴿އެއާ އެއްކުރެވިފައިވާ ތަސްނީމެވެ.﴾

(٢٨) ﴿(ތަސްނީމަކީ) ކައިރިކުރެވިގެންވާ އަޅުތަކުން އޭގެން ބޯނެ
ޢައިނެކެވެ.﴾

(٢٩) ﴿ކަށަވަރުންވެސް ފާފަވެރި މުޖުރިމުން އީމާންވި މީސްތަކުންނާ
ދިމާއަށް (މަލާމާތްކޮށްކޮށް) ހިނިއާލާ ކަމުގައިވިއެވެ.﴾

(٣٠) ﴿އަދި އެއުރެން މުއުމިނުންގެ ކައިރިންދާހިނދު ލޮލުގެ
އިޝާރާތުން ފުރައްސާރަކުރެއެވެ.﴾

(٣١) ﴿އަދި އެއުރެންގެ އަހުލުވެރިންގެގާތަށް އެނބުރިދާހިނދު،
(މުއުމިނުންނަށް ފުރައްސާރަކުރިކަން) ހިނިސަމާސާކުރާ ކަމުގައިވިއެވެ.﴾

(٣٢) ﴿އަދި އެއުރެން މުއުމިނުން ދެކޭހިނދު ބުނެއެވެ. ހަމަ
މިބައިމީހުންނީ މަގު ގެއްލިފައިވާ ބަޔަކުކަން ކަށަވަރެވެ.﴾

(٣٣) ﴿ފަހެ އެއުރެންނީ މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވެ ބަލަހައްޓާ
ބަލަހައްޓަން ފޮނުއްވިގެންނުވެއެވެ.﴾

عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلۡ ثُوِّبَ ٱلۡكُفَّارُ مَا كَانُواْ يَفۡعَلُونَ ﴿٣٦﴾

سُورَةُ الانشِقَاقِ

ترتيبها 84
آياتها 25

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتۡ ﴿١﴾ وَأَذِنَتۡ لِرَبِّهَا وَحُقَّتۡ ﴿٢﴾ وَإِذَا ٱلۡأَرۡضُ مُدَّتۡ
﴿٣﴾ وَأَلۡقَتۡ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتۡ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتۡ لِرَبِّهَا وَحُقَّتۡ ﴿٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلۡإِنسَٰنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدۡحٗا فَمُلَٰقِيهِ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنۡ أُوتِيَ
كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ ﴿٧﴾ فَسَوۡفَ يُحَاسَبُ حِسَابٗا يَسِيرٗا ﴿٨﴾ وَيَنقَلِبُ
إِلَىٰٓ أَهۡلِهِۦ مَسۡرُورٗا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنۡ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ وَرَآءَ ظَهۡرِهِۦ ﴿١٠﴾ فَسَوۡفَ
يَدۡعُواْ ثُبُورٗا ﴿١١﴾ وَيَصۡلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُۥ كَانَ فِيٓ أَهۡلِهِۦ مَسۡرُورًا ﴿١٣﴾
إِنَّهُۥ ظَنَّ أَن لَّن يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰٓۚ إِنَّ رَبَّهُۥ كَانَ بِهِۦ بَصِيرٗا ﴿١٥﴾ فَلَآ أُقۡسِمُ
بِٱلشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَٱلَّيۡلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَٱلۡقَمَرِ إِذَا ٱتَّسَقَ ﴿١٨﴾
لَتَرۡكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٖ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ
عَلَيۡهِمُ ٱلۡقُرۡءَانُ لَا يَسۡجُدُونَ ۩ ﴿٢١﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يُكَذِّبُونَ
﴿٢٢﴾ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرۡهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾
إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمۡ أَجۡرٌ غَيۡرُ مَمۡنُونِۭ ﴿٢٥﴾

٣٤ ﴿ފަހެ އީމާންވި މުސްލިމުން މިއަދު (އެބަހީ: ޤިޔާމަތްދުވަހު) ކާފިރުންނާ ދިމާއަށް ހެސްވާނެތެވެ.﴾

٣٥ ﴿ތަޚްތުތަކުގައި (ސިރުމަތުތަކުން) ބަލަބަލައެވެ.﴾

٣٦ ﴿ކާފިރުންނަށް އެއުރެން ކޮށްއުޅުނު ކަންތަކުގެ ޖަޒާ ލިބިއްޖެހޭތޯއެވެ!﴾ އެބަހީ: ޖަޒާ ލިބިއްޖެއެވެ.

سُوْرَةُ الإِنْشِقَاقِ

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

١ ﴿އުޑު ފަޅަފަޅައިގެންދާހިނދުއެވެ.﴾

٢ ﴿އަދި އުޑުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އަމުރުފުޅަށް ކިޔަމަންތެރިވާހިނދުއެވެ. އުޑަށް ޙައްޤުވެގެންވާ އެގޮތެވެ.﴾

٣ ﴿އަދި ބިންގަނޑު ދަމައި ފަތުރާލެވޭހިނދުއެވެ.﴾

٤ ﴿އަދި އެބިމުގެ ބަނޑުގައިވާ ތަކެތި ނެރެއްލާފައި ހުސްވެގެންދާހިނދުއެވެ.﴾

٥ ﴿އަދި އެބިމުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އަމުރުފުޅަށް ކިޔަމަންތެރިވާހިނދުއެވެ. އެބިމަށް ޙައްޤުވެގެންވާ އެގޮތެވެ.﴾

٦ ﴿އޭ އިންސާނާއެވެ! ތިބާ ކަށަވަރުންވެސް ތިބާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް ދިއުމަށް ނުހަނު ގަދަކަމާއެކު މަސައްކަތްކުރާ މީހެކެވެ. ފަހެ ތިބާ (ކުރާ އަމަލުތަކާއެކު) އެކަލާނގެ ބައްދަލުކުރާނޭމީހެކެވެ.﴾ އެބަހީ: އިންސާނާއި، ހެޔޮ ނުވަތަ ނުބައި އަމަލުން އަމަލުކުރަމުންދަނީ، އެއިން ކޮންމެ އަމަލަކަށްވެސް އެކަމުގެ ވެރިޔަކަށް ބައްދަލުކުރާނޭ މީހާއެވެ. އެއީ އެއަމަލުތަކުގެ ޖަޒާ ލިބިގަނެވޭނެއެވެ.

٧ ﴿ކަނާއަތުން އޭނާގެ ފޮތް ދެވުނުމީހާ ދަންނައެވެ!﴾

٨ ﴿ފަހެ ފަސޭހަވެގެންވާ ހިސާބުބެއްލެވުމަކުން އޭނާއާމެދު ހިސާބުބެއްލެވޭނެތެވެ.﴾

٩ ﴿އަދި އޭނާ އުފާވެރިވާހާލު އަހުލުވެރިންގެގާތަށް (ސުވަރުގެއަށް) އެނބުރި ދާނެއެވެ.﴾

١٠ ﴿އަދި ފުރަގަހުން (ވާއަތުން) އޭނާގެ ފޮތް ދެވުނުމީހާ ދަންނައެވެ!﴾

١١ ﴿ފަހެ ހަލާކުވުމަށް އޭނާ ގޮވާނެތެވެ. އާ ހުރި ހަލާކާއިގެ ބޮޑުކަމެވެ!﴾

١٢ ﴿އަދި އޭނާ އަނދަވަނދާހުރި ނަރަކައަކަށް ވަދެ އެތާނގެ ހަރަކާތްތެވެ.﴾

١٣ ﴿ކަށަވަރުންވެސް އޭނާ އަހުލުވެރިންގެ ގާތުގައި (ދުނިޔޭގައި) ނުހަނު އުފާވެރިވެގެން ހުރީއެވެ.﴾

١٤ ﴿ކަށަވަރުންވެސް (اللهގެ ޙަޟްރަތަށް) އެނބުރި ނުދާނޭކަމަށް އޭނާ ހީކުރިއެވެ.﴾

١٥ ﴿އާނ އެކަށް ނޫނެވެ! ކަށަވަރުންވެސް އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ކަންތައް ހުރިގޮތް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ އިލާހެއްކަމުގައި ވޮޑިގެންނެވެ.﴾

١٦ ﴿ފަހެ ހަވީރުގެ ރަތްކުލައިން ހުވައިކުރައްވަމެވެ!﴾

١٧ ﴿ރޭގަނޑާއި، އެރޭގަނޑުގައި ޖަމާވާހާ ތަކެތިވެސް ހުވައިކުރައްވަމެވެ!﴾

١٨ ﴿ބޮޑުފުރިހަމަވާހިނދު ހަނދުވެސް ހުވައިކުރައްވަމެވެ!﴾

١٩ ﴿ހަމަ ތިޔަބައިމީހުން އެއް ހާލަތަކުން އަނެއް ހާލަތަކަށް ބަދަލުވުމުން ދާނެކަން ކަށަވަރެވެ.﴾

٢٠ ﴿އެއުރެން އީމާންނުވަނީ އެއުރެންނަށްވީ ފަހެ ކީއްވެތޯއެވެ؟﴾

٢١ ﴿އަދި އެއުރެންނަށް ޤުރްއާން ކިޔަވައިދެވޭހިނދު ސަޖިދަނުކުރަނީ އެއުރެންނަށްވީ ފަހެ ކީއްވެތޯއެވެ؟﴾

٢٢ ﴿އަދި ކިއްސެއްހޭ! ކާފިރުން (ޤުރައިޝުން) ދޮގުކުރެއެވެ.﴾

٢٣ ﴿އަދި އެއުރެން ވަންހަނާކުރާ ކަމެއްވެސް، الله ދެނެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.﴾

٢٤ ﴿ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނަށް ވޭންދެނިވި އަދަބެއްގެ ޚަބަރު ދެއްވާނިވާށެވެ.﴾

٢٥ ﴿އީމާންވެ ޞާލިޙު ޢަމަލުތައް ކުރި މީހުން މެނުވީއެވެ. އެއުރެންނަށް ހުރީ ނިމުމެއްނުވާ (ދާއިމީ) ދަރުމައެވެ.﴾

سُورَةُ البُرُوجِ

ترتيبها 85 — آياتها 22

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلۡبُرُوجِ ① وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡمَوۡعُودِ ② وَشَاهِدٖ وَمَشۡهُودٖ
③ قُتِلَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡأُخۡدُودِ ④ ٱلنَّارِ ذَاتِ ٱلۡوَقُودِ ⑤ إِذۡ هُمۡ عَلَيۡهَا
قُعُودٞ ⑥ وَهُمۡ عَلَىٰ مَا يَفۡعَلُونَ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ شُهُودٞ ⑦ وَمَا نَقَمُواْ
مِنۡهُمۡ إِلَّآ أَن يُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَمِيدِ ⑧ ٱلَّذِي لَهُۥ مُلۡكُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ شَهِيدٌ ⑨ إِنَّ ٱلَّذِينَ
فَتَنُواْ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ ثُمَّ لَمۡ يَتُوبُواْ فَلَهُمۡ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمۡ
عَذَابُ ٱلۡحَرِيقِ ⑩ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمۡ
جَنَّٰتٞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۚ ذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡكَبِيرُ ⑪ إِنَّ بَطۡشَ
رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ⑫ إِنَّهُۥ هُوَ يُبۡدِئُ وَيُعِيدُ ⑬ وَهُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلۡوَدُودُ ⑭
ذُو ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡمَجِيدُ ⑮ فَعَّالٞ لِّمَا يُرِيدُ ⑯ هَلۡ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ٱلۡجُنُودِ
⑰ فِرۡعَوۡنَ وَثَمُودَ ⑱ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فِي تَكۡذِيبٖ ⑲ وَٱللَّهُ مِن
وَرَآئِهِم مُّحِيطُۢ ⑳ بَلۡ هُوَ قُرۡءَانٞ مَّجِيدٞ ㉑ فِي لَوۡحٖ مَّحۡفُوظِۭ ㉒

سُورَةُ الطَّارِقِ

ترتيبها 86 — آياتها 17

سُوْرَةُ الْبُرُوْجِ

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

① ﴿ބުރުޖުތަކުގެވެރި އުޑު ގަންދެއްވެމެވެ!﴾

② ﴿އަދި ވަޢުދުވެވިގެންވާ ދުވަސްވެސް ގަންދެއްވެމެވެ!﴾

③ ﴿އަދި ޝާހިދާ ފަރާތާއި ޝާހިދުވާ ފަރާތްވެސް ގަންދެއްވެމެވެ!﴾

މިދެއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި އިމާމް އައްތިރުމިޒީ رَحِمَهُ ٱللَّهُ ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘެއް އަބޫހުރައިރާ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ ގެ އަރިހުން ގެންނަވާފައިވެއެވެ. ރަސޫލު الله صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ވަޢުދުވެވިގެންވާ ދުވަހަކީ، ޤިޔާމަތްދުވަހެވެ. ޝާހިދުވާ ދުވަހަކީ، ޢަރަފާތްދުވަހެވެ. ޝާހިދާ ދުވަހަކީ، ހުކުރުދުވަހެވެ."

④ ﴿ބިޑަވަޅުގަނޑުގެ އަހުލުވެރިންނަށް، ލަޢުނަތްލިބިއްޖެއެވެ.﴾

⑤ ﴿އެއީ ގަދަޔަށްއަނދަނދާދަރުގެވެރި އަލިފާންގަނޑެވެ.﴾

⑥ ﴿އެއަލިފާންގަނޑުގެ ކައިރީގައި އެއުރެން އިށީނދެ ތިބިހިނދެވެ.﴾

⑦ ﴿މުއުމިނުންނާމެދު އެއުރެން ކުރާކަންތައް އަމިއްލައަށް ދުށުމަށެވެ.﴾

⑧ ﴿އަދި ޢަޒީޒުވަންތަ، ގިނަގިނައިން ޙަމްދުލިބިވޮޑިގެންވާ اللهއަށް އީމާންވާކަމަށްޓަކައި މެނުވީ މުއުމިނުންނާމެދު ކާފިރުން ނުރުހުންތެރިއެއް ނުވެއެވެ.﴾

⑨ ﴿އެއީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން ލިބިވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި اللهއީ އެންމެހައިކަމެއްގެ މައްޗަށް ހެކިވެވޮޑިގެންވާއިލާހެވެ.﴾

⑩ ﴿ކަނޑައެޅިގެންވެސް މުއުމިނުން ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިނުން އަންހެނުންނަށް (ދީނުން އެއްކިބާކުރުމަށް) ޢަޛާބުދިންމީހުން، ދެންފަހު އެކަމުން ތައުބާނުވާނަމަ ދަންނާށެވެ! ފަހެ އެއުރެންނަށް ހުރީ ނަރަކައިގެ ޢަޛާބެވެ. އަދި އެއުރެންނަށްހުރީ ގަދަފަދައަށް އަނދުމުގެ ޢަޛާބެވެ.﴾

⑪ ﴿ކަނޑައެޅިގެންވެސް އީމާންވެ ޞާލިޙު ޢަމަލުތައް ކުރި މީހުންނަށްހުރީ އެތަނުގެދަށުން ފެންކޯރުތައް ހިނގަހިނގާ ހުންނަ ސުވަރުގެތަކެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ދިނުންވުމާ ކާމިޔާބީ އެއީއެވެ.﴾

⑫ ﴿ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބުގެ ހިއްފެވުން ގަދަފަދަވެގެންވެއެވެ.﴾

⑬ ﴿ކަނޑައެޅިގެންވެސް ފުރަތަމަ ހަލްޤުކުރައްވަނީ އަދި އަލުންދިރުއްވަވައި އިޢާދަކުރައްވަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެވެ.﴾

⑭ ﴿އަދި އެއިލާހީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، ނުހަނު ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.﴾

⑮ ﴿ޢަރުޝީގެވެރި، ދިލަހިވަންތަ ކިބުރިޔާވަންތަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.﴾

⑯ ﴿އިރާދަކުރައްވާ ކަންތައްތައް ކުރައްވާ އިލާހެވެ.﴾

⑰ ﴿ލަޝްކަރުގެ އަހުލުވެރިންގެ ޚަބަރު ކަލޭގެފާނަށް [illegible] އައިސްފިއްޖެހޭތޯ؟﴾

⑱ ﴿ފިރުޢައުނާއި ޘަމޫދުބަޔެވެ.﴾

⑲ ﴿އަދި ކިއްޔެއް! ކާފިރުވީމީހުންނީ ދޮގުކުރުމުގައެވެ.﴾

⑳ ﴿އަދި اللهއީ އެއުރެންގެ ފަހަތުން އެއުރެން ވަށައިގެން ވެވޮޑިގެންވާއިލާހެވެ.﴾

㉑ ﴿އަދި ކިއްޔެއް! އެއީ ކީރިތި ޤުރުއާނެވެ.﴾

㉒ ﴿(އެޤުރުއާނުވަނީ) ރައްކާތެރިކުރެވިފައިވާ ލަޢުޙުގައެވެ.﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلسَّمَآءِ وَٱلطَّارِقِ ① وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلطَّارِقُ ② ٱلنَّجْمُ ٱلثَّاقِبُ ③ إِن كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ④ فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ مِمَّ خُلِقَ ⑤ خُلِقَ مِن مَّآءٍ دَافِقٍ ⑥ يَخْرُجُ مِنۢ بَيْنِ ٱلصُّلْبِ وَٱلتَّرَآئِبِ ⑦ إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجْعِهِۦ لَقَادِرٌ ⑧ يَوْمَ تُبْلَى ٱلسَّرَآئِرُ ⑨ فَمَا لَهُۥ مِن قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ⑩ وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلرَّجْعِ ⑪ وَٱلْأَرْضِ ذَاتِ ٱلصَّدْعِ ⑫ إِنَّهُۥ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ⑬ وَمَا هُوَ بِٱلْهَزْلِ ⑭ إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ⑮ وَأَكِيدُ كَيْدًا ⑯ فَمَهِّلِ ٱلْكَٰفِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًۢا ⑰

سُورَةُ الأَعْلَىٰ

ترتيبها 87 — آياتها 19

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى ① ٱلَّذِى خَلَقَ فَسَوَّىٰ ② وَٱلَّذِى قَدَّرَ فَهَدَىٰ ③ وَٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلْمَرْعَىٰ ④ فَجَعَلَهُۥ غُثَآءً أَحْوَىٰ ⑤ سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنسَىٰٓ ⑥ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ ⑦ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَىٰ ⑧ فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ ٱلذِّكْرَىٰ ⑨ سَيَذَّكَّرُ مَن يَخْشَىٰ ⑩ وَيَتَجَنَّبُهَا ٱلْأَشْقَى ⑪ ٱلَّذِى يَصْلَى ٱلنَّارَ ٱلْكُبْرَىٰ ⑫ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ⑬ قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّىٰ ⑭ وَذَكَرَ ٱسْمَ رَبِّهِۦ فَصَلَّىٰ ⑮

سُوْرَةُ الطَّارِقِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

① ﴿އުޑާއި ޖެހިގެއްލާއިރު ފެނިދާތަރި ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

② ﴿އަދި ޖެހިގެއްލާއިރު ފެނިދާތަރިއަކީ ކޮބައިކަން ކަލޭގެފާނަށް
އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟﴾

③ ﴿އެއީ އަނދިރިކަން ފޫޅުއްވާ އަލިގަދަ ތަރިއެވެ.﴾

④ ﴿އެއްވެސް ނަފްސެއް އެނަފްސެއްގެ މައްޗަށް ބަލަހައްޓާ
މަލާއިކަތަކު ނެތި ނުވެއެވެ.﴾

⑤ ﴿ފަހެ އިންސާނާ އޭނާ ހައްދަވާފައިވަނީ ކޮންއެއްޗަކުންތޯ ބަލައި
ވިސްނާހުށިކަމެވެ!﴾

⑥ ﴿އޭނާ ހައްދަވާފައިވަނީ ގަދަފަދަކޮށް އުކާލެވޭ ފެނަކުންނެވެ.﴾

⑦ ﴿މިއީ ކަށިތެރެއާއި ދޭތެރެއިން ނިކުންނަ ފެނެކެވެ.﴾

⑧ ﴿ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ އޭނާ (މަރުވުމަށްފަހު) އަލުން
ދިރުއްވުމަށް ކުޅަދުންވަންތަ އިލާހުކަލާނގެއެވެ.﴾

⑨ ﴿ހިތްގެ ސިއްރުތައް ހާމަވެ އިމްތިހާނުކުރެވޭ ދުވަހުއެވެ.﴾

⑩ ﴿ފަހެ އޭނާއަށް އެއްވެސް ބާރެއް އަދި ނަސްރުދޭނޭ މީހަކުވެސް
ނުވާނެއެވެ.﴾

⑪ ﴿ވިއްސާރަވާރޭގެވެރި އުޑާ ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

⑫ ﴿ގަސްގަހާގެހިގެވެރި ބިމާ ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

⑬ ﴿ކަނޑައެޅިގެން އެގުރްއާނަކީ ޙައްޤާއި ބާޠިލު ވަކިކުރާ
ބަސްފުޅެއްކަން ކަށަވަރެވެ.﴾

⑭ ﴿އަދި ކުޅެކުޅޭ ބާޠިލު އެއްޗެއްކަމުގައި، އެގުރްއާން ނޫނެވެ.﴾

⑮ ﴿ކަނޑައެޅިގެން އެއުރެން (ކަލޭގެފާނާ ދެކޮޅަށް) ހީލަތްހަދަމުން
ހުރެތެވެ.﴾

⑯ ﴿އަދި މިކަލާނގެވެސް ހަރުކަށި ހީލަތްތައް ހައްދަވަމެވެ.﴾

⑰ ﴿ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކާފިރުންނަށް މުހުލަތު ދެއްވާނދޭވެ!
ކުޑަހިނދުކޮޅަކަށް އެއުރެންނަށް ލުއިކޮށް ދޫކޮށްލައްވާނދޭވެ!﴾

سُوْرَةُ الأَعْلَىٰ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

① ﴿ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އަންގަވަތި އިސްމުފުޅުން
ތަސްބީހަދެންނެވުމަށް ކުރައްވާށެވެ!﴾

② ﴿އެއީ (އެންމެހާ ތަކެތި) ހައްދަވައިފައި އަދި އިސްލާހުކުރެއްވި
ހަމަހަމަކުރެއްވި އިލާހެވެ.﴾

③ ﴿އަދި އެއީ (އެންމެހާ ތަކެއްޗަށް) މިންވަރުކަނޑައަޅުއްވައި މަގުދައްކަވާ
އިލާހެވެ.﴾

④ ﴿އަދި އެއީ ގަސްގަހާގެހި ފަޅުއްވި އިލާހެވެ.﴾

⑤ ﴿އަދި އޭގެފަހުން ކަޅުކުލައެއްގެ ހިކިފައިވާ ހުއިޔަށް އެއީ
ހަދުއްވައިފައިވެއެވެ.﴾

⑥ ﴿ސިކުނޑިކަރު މިކަންތައް ކަލޭގެފާނަށް އަޅުގަނޑުމެން
ކިޔަވައިދެއްވާނޫއެވެ. ދެން ކަލޭގެފާނު (ކިޔަވައިދެވިފައިވާއެއްޗެއް)
ހަނދުމަފުއްދަވާނެ ނޫނެވެ.﴾

⑦ ﴿(ހަނދުމަފުއްދަވާނީ) ﷲ އިރާދަކުރެއްވި އެއްޗެއް މެނުވީއެވެ.
ކަނޑައެޅިގެން ފާޅުވާ އެއްޗަކާއި ސިއްރުވާ އެއްޗެއް
އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.﴾

⑧ ﴿އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން ފަސޭހަ ތަރީޤާއަށް ކަލޭގެފާނަށް
ފަސޭހަކޮށްދެއްވާނޫއެވެ.﴾

⑨ ﴿ފަހެ ވަޢުޡުވެރިވުމަކީ ނަސޭހަތުގެ ފައިދާ ކުރާނަމަ ކަލޭގެފާނު
ނަސޭހަތްދެއްވާށެވެ!﴾ ނަސޭހަތް މިއީ އެބައިމީހަކަށް
ހަނދުމަކޮށްދިނުން ފައިދާކުރާކަމަށްވާނަމައެވެ. އެހެން ހަމައެކަނި ކަންތައްކުރާ
ފުރަތަމަކޮށް ހަނދުމަކޮށްދިނުން އެންމެންނަށެވެ.

⑩ ﴿ބިރުވެތިވާ މީހާ ވަޢުޡުވެރިވެ ނަސޭހަތް ލިބިގަންނާނެއެވެ.﴾

⑪ ﴿އަދި އެންމެ ބަދުނަސީބު މީހާ އެނަސޭހަތުން ދުރުވެގަންނާނެއެވެ.﴾

⑫ ﴿އެމީހާ ބޮޑުވެގެންވާ ނަރަކައިގެ ވަދެ އޭގެ ހޫނުގައި ވަންނާނެއެވެ.﴾

بَلْ تُؤْثِرُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ⑯ وَٱلْـَٔاخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ⑰ إِنَّ هَـٰذَا لَفِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ⑱ صُحُفِ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ ⑲

سُورَةُ الْغَاشِيَةِ

ترتيبها 88 — آياتها 26

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ٱلْغَـٰشِيَةِ ① وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَـٰشِعَةٌ ② عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ③ تَصْلَىٰ نَارًا حَامِيَةً ④ تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ ءَانِيَةٍ ⑤ لَّيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٍ ⑥ لَّا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِى مِن جُوعٍ ⑦ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ ⑧ لِّسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ⑨ فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ⑩ لَّا تَسْمَعُ فِيهَا لَـٰغِيَةً ⑪ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ⑫ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ⑬ وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ⑭ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ⑮ وَزَرَابِىُّ مَبْثُوثَةٌ ⑯ أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى ٱلْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ⑰ وَإِلَى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ⑱ وَإِلَى ٱلْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ⑲ وَإِلَى ٱلْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ⑳ فَذَكِّرْ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ ㉑ لَّسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ ㉒ إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ ㉓ فَيُعَذِّبُهُ ٱللَّهُ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَكْبَرَ ㉔ إِنَّ إِلَيْنَآ إِيَابَهُمْ ㉕ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ㉖

⑬ ﴿ދެން އޭނާ އެތާނގައި މަރުއެވެސް ނުވާނެއެވެ. އަދި (ހަމަޖެހި ދިރިހުރުމުން) ނުވެސް ދިރޭނެއެވެ.﴾

⑭ ﴿ކަށަވަރުން ޠާހިރުވެގެންފިމީހާ ކާމިޔާބުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ.﴾

⑮ ﴿އަދި އޭނާގެ ވެރިރައްބުގެ އިސްމުފުޅު ޛިކުރުކޮށް ނަމާދުކުރާމީހާއެވެ.﴾

⑯ ﴿އަދި ކަލޭމެނަ! ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން އިސްކަންދެމުއެވެ.﴾

⑰ ﴿އަދި އާޚިރަތް ހެޔޮކަންބޮޑުވެފައި ދާއިމުކަންބޮޑުގެންވެއެވެ.﴾

⑱ ﴿ހަމަ ކަށަވަރުން މިވާހަކަތައް ކުރީގެ ފޮތްފުޅުތަކުގައިވެއެވެ.﴾

⑲ ﴿އިބްރާހީމްގެފާނާއި މޫސާގެފާނުގެ ޞަޙީފާއިފުޅުތަކުން ފޮތްފުޅުތަކުގައެވެ.﴾

سُورَةُ الْغَاشِيَةِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

① ﴿ނާމާނަކަމުން ފުރިހަމައާ ދުވަހުގެ ޚަބަރު ކަލޭގެފާނާ ހަމައަށް އައިސްފައިވޭތޯއެވެ؟﴾

② ﴿ބިރުވެރިކަމުންފުރި ނިކަމެތިވެފައިވާ މޫނުތަކެއް އެދުވަހުންވާނެއެވެ.﴾

③ ﴿ޢަމަލުކުރާ ވަރުބަލިވެފައިވާ މޫނުތަކެވެ.﴾

④ ﴿ހޫނުކަންގަދަ ނަރަކައަށް އެމޫނުތައް ވަދެ އެތާނގެ ރަހަދަޅާނެއެވެ.﴾

⑤ ﴿ހޫނުކަން އިންތިހާއަށްދިޔަ ފެންއެރާކުން އެއުރެންނަށް ބޯންދެވޭނެއެވެ.﴾

⑥ ﴿ކަށިހުރި ވިހަގަހަކުން މެނުވީ އެއުރެންނަށް ކެއުމެއް ނުވާނެއެވެ.﴾

⑦ ﴿(އެކާއުމުކަމުން) ހަށިފުށްބަލައެއް ނުދޭނެއެވެ. އަދި ބަނޑުހައި ހޫނުކަން ފިލުވައެއްވެސް ނުދޭނެއެވެ.﴾

⑧ ﴿ނިޢުމަތްތެރިވެގެންވާ އުފާވެރި މޫނުތަކެއް އެދުވަހުންވާނެއެވެ.﴾

⑨ ﴿ދުނިޔޭގައި ކުރި ޢަމަލުތަކަށް ރުހިގެންވާހާލުއެވެ.﴾

⑩ ﴿އުފުއްލެވި ދަރަޖަ މަތިވެރިވެގެންވާ ސުވަރުގެއެއްގައެވެ.﴾

⑪ ﴿ބާޠިލު ވާހަކައެއް އެތާނގައި ނާހާނެއެވެ.﴾

⑫ ﴿ހިނގަހިނގާ ހުންނަ ފެންއާރެއް އެތާނގައިވެއެވެ.﴾

⑬ ﴿އުފުލިގެންވާ ތަޚުތުތައް އެތާނގައިވެއެވެ.﴾

⑭ ﴿އަދި ބަހައްޓިގެންވާ ކޫޖާތަކެއް ބަހައްޓާފައެވެ.﴾

⑮ ﴿އަދި އެތެރިގެންވާ ބާލިސްތަކެއް ބަހައްޓާފައެވެ.﴾

⑯ ﴿އަދި ފެތުރިގެންވާ ދޫލިތަކެއް ބަހައްޓާފައެވެ.﴾

⑰ ﴿ފަހެ އެއުރެން ޖަމަލަށް ބަލައި ނުވިސްނަނީހެއްޔެވެ؟ އެޖަމަލު ހެއްދެވުނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ!﴾

⑱ ﴿އަދި އުޑަށްވެސްބަލާށެވެ. އެ އުފުއްލެވުނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ!﴾

⑲ ﴿އަދި ފަރުބަދަތަކަށްވެސްބަލާށެވެ. އެ ޤާއިމުކުރެއްވުނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ!﴾

⑳ ﴿އަދި ބިމަށްވެސްބަލާށެވެ. އެ ފަތުރުއްވުނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ!﴾

㉑ ﴿ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވަޢުޡުއިއްވައި ހަނދުމަކޮށްދެއްވާށެވެ. ކަލޭގެފާނީ ވާކަން ކަށަވަރީ ވަޢުޡުއިއްވައި ހަނދުމަކޮށްދެއްވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.﴾

㉒ ﴿އެއުރެންގެ މައްޗަށް ބާރުލިބިގެން ބަލަހައްޓާ ކަލޭގެފާނު ވޮޑިނުވެއެވެ.﴾

㉓ ﴿ފުރަގަސްދީ އިނބުރިގެން އަދި ކާފިރުވެގެން މީހެއްގެމައްޗަށް މެނުވީއެވެ.﴾

㉔ ﴿ފަހެ الله އެކަލާނގެ ބޮޑުވެގެންވާ އަޒާބުން އަޒާބުދެއްވާނެއެވެ.﴾

㉕ ﴿ކަށަވަރުންވެސް އެއުރެން އެނބުރިއައުންވަނީ ތިމަންނައިލާހާގެ ހަޟްރަތަށެވެ.﴾

㉖ ﴿ދެން އެއުރެންގެ ހިސާބުބެއްލެވުން ވަނީވެސް ހަމަ ތިމަންނައިލާހާގެ ހަޟްރަތަށެވެ.﴾

ترتيبها 89

سُورَةُ الفَجْرِ

آياتها 30

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلۡفَجۡرِ (١) وَلَيَالٍ عَشۡرٖ (٢) وَٱلشَّفۡعِ وَٱلۡوَتۡرِ (٣) وَٱلَّيۡلِ إِذَا يَسۡرِ
(٤) هَلۡ فِي ذَٰلِكَ قَسَمٞ لِّذِي حِجۡرٍ (٥) أَلَمۡ تَرَ كَيۡفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ
(٦) إِرَمَ ذَاتِ ٱلۡعِمَادِ (٧) ٱلَّتِي لَمۡ يُخۡلَقۡ مِثۡلُهَا فِي ٱلۡبِلَٰدِ (٨)
وَثَمُودَ ٱلَّذِينَ جَابُواْ ٱلصَّخۡرَ بِٱلۡوَادِ (٩) وَفِرۡعَوۡنَ ذِي ٱلۡأَوۡتَادِ (١٠)
ٱلَّذِينَ طَغَوۡاْ فِي ٱلۡبِلَٰدِ (١١) فَأَكۡثَرُواْ فِيهَا ٱلۡفَسَادَ (١٢) فَصَبَّ
عَلَيۡهِمۡ رَبُّكَ سَوۡطَ عَذَابٍ (١٣) إِنَّ رَبَّكَ لَبِٱلۡمِرۡصَادِ (١٤) فَأَمَّا
ٱلۡإِنسَٰنُ إِذَا مَا ٱبۡتَلَىٰهُ رَبُّهُۥ فَأَكۡرَمَهُۥ وَنَعَّمَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّيٓ أَكۡرَمَنِ
(١٥) وَأَمَّآ إِذَا مَا ٱبۡتَلَىٰهُ فَقَدَرَ عَلَيۡهِ رِزۡقَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّيٓ أَهَٰنَنِ (١٦)
كَلَّاۖ بَل لَّا تُكۡرِمُونَ ٱلۡيَتِيمَ (١٧) وَلَا تَحَٰٓضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ
ٱلۡمِسۡكِينِ (١٨) وَتَأۡكُلُونَ ٱلتُّرَاثَ أَكۡلٗا لَّمّٗا (١٩)
وَتُحِبُّونَ ٱلۡمَالَ حُبّٗا جَمّٗا (٢٠) كَلَّآ إِذَا دُكَّتِ ٱلۡأَرۡضُ دَكّٗا
دَكّٗا (٢١) وَجَآءَ رَبُّكَ وَٱلۡمَلَكُ صَفّٗا صَفّٗا (٢٢) وَجِاْيٓءَ يَوۡمَئِذِۭ
بِجَهَنَّمَۚ يَوۡمَئِذٖ يَتَذَكَّرُ ٱلۡإِنسَٰنُ وَأَنَّىٰ لَهُ ٱلذِّكۡرَىٰ (٢٣)

سُوْرَةُ الْفَجْرِ

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ފަތިސްވަގުތު ގަސަންދުއްވަމެވެ!﴾

(٢) ﴿މާތްވެގެންވާ ދިހަރޭގަނޑު ގަސަންދުއްވަމެވެ!﴾ ބައެއް ޢިލްމުވެރިން
ބުނެފައިވަނީ މިއީ ރަމަޟާންމަހުގެ ފަހުދިހަރޭ ކަމަށެވެ. އަދި
އަނެއްބައި ޢިލްމުވެރިން ބުނެފައިވަނީ ދުލްޙިއްޖާމަހުގެ ފުރަތަމަ ދިހަރޭ ކަމަށް
ބުނެއެވެ.

(٣) ﴿ހިރަވީކަމެއްގާއި އޮނުހިރަވީކަމެއްވެސް ގަސަންދުއްވަމެވެ!﴾

(٤) ﴿ވޭވިދާހިނދު ރޭގަނޑުވެސް ގަސަންދުއްވަމެވެ!﴾

(٥) ﴿ބުއްދީގެ އަހުލުވެރިއަކަށް، މިކަންކަމުގައި ކަސަމުކުރުމުގައި
ނުވާނެހެއްޔެވެ!﴾

(٦) ﴿ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޢާދުބަޔާގެ މީހުންނާ މެދު
ކަންހިނގިގޮތް ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީ ހެއްޔެވެ!﴾

(٧) ﴿އެއީ ތަނބުތަކުގެ ވެރި އިރަމުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.﴾

(٨) ﴿ރަށްތަކުގައި އެބާވަތުގެކަހަލަ ބިނާއެއް ކުރެވިފައިނުވާތީއެވެ.﴾

(٩) ﴿އަދި ވާދީގައި ގާގަނޑުތަކުން ހިލަކަނޑައިގެން
ޘަމޫދުބަޔާގެމީހުންނާ މެދުގައިވެސްމެއެވެ؟﴾

(١٠) ﴿އަދި ބިމަށްޖަހާލާކަށިތަކުގެވެރި ފިރުޢައުނާ މެދުގައިވެސްމެއެވެ؟﴾

(١١) ﴿އެއުރެންނީ ރަށްތަކުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިދިޔަ މީހުންނެވެ.﴾
މިއީ އިސްވެ ދެންނެވުނު ބަޔަކުގެ ވާހަކައެވެ.

(١٢) ﴿ފަހެ އެއުރެން އެރަށްތަކުގައި ފަސާދަ އިތުރުކުރިއެވެ.﴾

(١٣) ﴿ފަހެދެން ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އެއުރެންގެ މައްޗަށް އަޒާބުގެ
ބާވަތެއް އެއްލެވިއެވެ.﴾

(١٤) ﴿ކަށަވަރުންވެސް ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ (އެއުރެން ކުރާކަންތަކަށް)
ފާރަވެރިވެ ބަލަހައްޓަވައިގެންވާކަން ކަށަވަރެވެ.﴾

(١٥) ﴿ފަހެ އިންސާނާ ދަންނައެވެ! އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް
ދަރަޖަ ގެންނަވައި އަދި ނިޢުމަތްތަކުން އިތުރުކުރައްވައިފިނަމަ،
ފަހެ އޭނާ (ބޮޑާވެގަތުމުން) ބުނެއެވެ. އަހުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އަހުރެން
ކަރާމާތްތެރިކުރެއްވީއެވެ.﴾

(١٦) ﴿އަދި ދަންނައެވެ! އޭނާއަށް އޭނާގެ ރިޒުޤުދަތިކުރައްވައި
އިމްތިޙާނުކުރައްވައިފިނަމަ، ފަހެ އޭނާ (ހިތާމަވެގެން) ބުނެއެވެ. އަހުރެންގެ
ވެރިރަސްކަލާނގެ އަހުރެން އިހާނާތްތެރިކުރެއްވީއެވެ.﴾

(١٧) ﴿ހަމަހިމާ! އެހެނެއްނޫންނެވެ! އަދި ކަލޭމެން! ތިޔަބައިމީހުން
ޔަތީމުކުދިންނަށް ކަރާމާތްތެރިނުކުރަމުއެވެ.﴾

(١٨) ﴿އަދި ތިޔަބައިމީހުން މިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުމަށް
ބާރުނާޅަމުއެވެ.﴾

(١٩) ﴿އަދި ތިޔަބައިމީހުން ތަރިކައިން ވާރުތަވާ ހިސާބެއްނެތިން
ކައިގަންނަމުއެވެ.﴾

(٢٠) ﴿އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނުހަނުގަދަލޯބިން ލޯބިކަމުން މުދަލަށް
ލޯބިވެމުއެވެ.﴾

(٢١) ﴿ހަމަހިމާ! އެހެނެއްނޫންނެވެ! ބިންގަނޑު ފުނޑު ފުނޑުފުނޑުކުރެވޭ
ފުނޑުކޮށް ކުނޑިކުނޑިވެގެންދާހިނދު.﴾

(٢٢) ﴿އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި
މަލާއިކަތުން ތަރުތީބުން ސަފުސަފުން ވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.﴾

ޢަރަބިބަހުގެ (جاء) މިލަފުޒު ދިރިހުރިބަޔަކަށް މާނަކުރެއްވުމުގައި الله
سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އަށް ނިސްބަތްކުރާނަމަ އެންމެމުނާސަބު ބަޔާން
ވަޑައިގަތުމެވެ، އެހެނީ އެކަލާނގެ ވާކަން ފުރިހަމަކުރަނީ މި "ބަސް"
ހިމެނިއެވެ. ބައެއް ދިރިއުޅޭ ޙަރަކާތްތަކުގައި "الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ
ޢަމަލުކުރުމާދަން" މާނައަށްލާގައި އެމީހުންނަށްވެސް އަދުލުވެރިކަމާ
ވަކިޒާތެއްގެ ޞިފަތަކާއި الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ ކަންތައް އިސްލާމީޢަޤީދާ
ބިނާކުރުން ޤުރްއާނާއި ސުންނަތުން ބަޔާން އަހުލުސުންނަތިވަލްޖަމާޢަތުން،
އެއްބަސްވެ ބަދަލުކޮށް ގަބޫލުކުރުމަކީ ސާބިތުވެފައިވާ ގޮތުގައި އީމާންވުމެވެ.

(٢٣) ﴿އަދި އެދުވަހުން ނަރަކަ ގެންނަވާނެއެވެ. އިންސާނާ އެދުވަހުން
ވިސްނާފައި ހަނދާންކުރާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެވަގުތުގައި ހަނދާންކުރުމުން

يَقُولُ يَٰلَيۡتَنِي قَدَّمۡتُ لِحَيَاتِي (٢٤) فَيَوۡمَئِذٖ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُۥٓ أَحَدٞ (٢٥)
وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُۥٓ أَحَدٞ (٢٦) يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفۡسُ ٱلۡمُطۡمَئِنَّةُ (٢٧) ٱرۡجِعِيٓ
إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةٗ مَّرۡضِيَّةٗ (٢٨) فَٱدۡخُلِي فِي عِبَٰدِي (٢٩) وَٱدۡخُلِي جَنَّتِي (٣٠)

سُورَةُ البَلَدِ

ترتيبها 90 — آياتها 20

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لَآ أُقۡسِمُ بِهَٰذَا ٱلۡبَلَدِ (١) وَأَنتَ حِلُّۢ بِهَٰذَا ٱلۡبَلَدِ (٢) وَوَالِدٖ وَمَا وَلَدَ
(٣) لَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ فِي كَبَدٍ (٤) أَيَحۡسَبُ أَن لَّن يَقۡدِرَ عَلَيۡهِ
أَحَدٞ (٥) يَقُولُ أَهۡلَكۡتُ مَالٗا لُّبَدًا (٦) أَيَحۡسَبُ أَن لَّمۡ يَرَهُۥٓ أَحَدٌ
(٧) أَلَمۡ نَجۡعَل لَّهُۥ عَيۡنَيۡنِ (٨) وَلِسَانٗا وَشَفَتَيۡنِ (٩) وَهَدَيۡنَٰهُ
ٱلنَّجۡدَيۡنِ (١٠) فَلَا ٱقۡتَحَمَ ٱلۡعَقَبَةَ (١١) وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡعَقَبَةُ (١٢)
فَكُّ رَقَبَةٍ (١٣) أَوۡ إِطۡعَٰمٞ فِي يَوۡمٖ ذِي مَسۡغَبَةٖ (١٤) يَتِيمٗا ذَا مَقۡرَبَةٍ
(١٥) أَوۡ مِسۡكِينٗا ذَا مَتۡرَبَةٖ (١٦) ثُمَّ كَانَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَتَوَاصَوۡاْ
بِٱلصَّبۡرِ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡمَرۡحَمَةِ (١٧) أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَيۡمَنَةِ (١٨) وَٱلَّذِينَ
كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِنَا هُمۡ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَشۡـَٔمَةِ (١٩) عَلَيۡهِمۡ نَارٞ مُّؤۡصَدَةُۢ (٢٠)

سُورَةُ الشَّمۡسِ

ترتيبها 91 — آياتها 15

އޭނާއަށް މަންފާއެއް ކުރާނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟﴾

(٢٤) ﴿އޭނާ ބުނާނެތެވެ. އޭ ހައިސަރުކާރެވެ! އަހަރުމެންގެ (އާޚިރަތުގެ)
ޙަޔާތަށްޓަކައި ހެޔޮއަމަލުތައް އިސްކުރެވުނުނަމަ ކިހާ ރަނގަޅުވީހެވެ!﴾

(٢٥) ﴿ފަހެ، އެދުވަހުން އެއިލާހު ދެއްވާފަދަ އަދާބެއް ދިނުމުން އެހެން
އެއްވެސް ފަރާތަކުން ކުރެވޭނެ ކަމެއް ނުވާނެތެވެ.﴾

(٢٦) ﴿އަދި އެއިލާހު އަޅުއްވާފަދަ ބަނދެއް އެޅުވުމުން އެހެން
އެއްވެސް ފަރާތަކުން ކުރެވޭނެ ކަމެއް ނުވާނެތެވެ.﴾

(٢٧) ﴿އޭ ހިތްހަމަޖެހުން ލިބިގެންވާ ނަފުސާއެވެ!﴾

(٢٨) ﴿ތިބާ ތިބާގެ ރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް ރުހިގެން ރުހިވޮޑިގެންވާ ހާލު
އެނބުރި ދާށެވެ!﴾

(٢٩) ﴿ފަހެ، ތިމަންއިލާހުގެ ޞާލިޙު އަޅުންގެ ތެރެއަށް
ވަންނަވާށެވެ!﴾

(٣٠) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހުގެ ސުވަރުގެއަށް ވަންނަވާށެވެ!﴾

سُورَةُ الْبَلَدِ

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ތިމަންއިލާހު މިރަށުން (އެބަހީ: މައްކާ) ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(٢) ﴿އަދި ކަލޭގެފާނު މިރަށުގައި ޙަލާލުކުރެވިގެންވެއެވެ.﴾ ބަޔަކުބުނާގޮތުގައި އަރިހުގައި މިއީ މައްކާ ފަތުޙަކުރެއްވުނުދުވަހުގެ ޚަބަރެކެވެ. އަދި އަނެއްބައިމީހުންގެ އަރިހުގައި މައްކާގެ ޙުރުމަތްތެރިކަމާ އެހެންމީހުންނަށް ޙަރާމްކަން ކަލޭގެފާނަށް ޙަލާލުކުރެވިގެންވާނެއެވެ. އެއީ ފަތުޙުކުރެއްވި ދުވަހު އަސީރުކުރެއްވި ޙައްޤުވެރިބަޔަކު މަރާލުމަށް އެގޮތުގެ ޙުއްދަކުރެއްވުމުގައި ކަމެވެ.

(٣) ﴿އަދި ބައްޕައާއި އޭނާގެ ދަރިން ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾ އެބަހީ: އާދަމުގެފާނާއި އާދަމުގެ ދަރިންނެވެ.

(٤) ﴿ހަމަ ކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހު އިންސާނާ ހެއްދެވީމު
ވަރުބަލިކަމާއި އަނިޔާތަކުގެ ތެރޭގައެވެ.﴾

(٥) ﴿އޭނާގެމައްޗަށް ބާރުހިނގުމަށް އެއްވެސްފަރާތަކުން
ކުޅަދާނަވާނެކަމަށް އޭނާ ހިތަށް އަރަނީހެއްޔެވެ؟﴾

(٦) ﴿އޭނާ (ފަޚުރުވެރިވެ) ބުނެއެވެ. އަހަރެން ގިނަވަސް މުދާ
ހަރަދުކޮށް ނިމިއްޖައީމެވެ.﴾

(٧) ﴿އޭނާ (އެކުވެރިކަމުގައި) އެއްވެސްފަރާތަކުން ނުފެނޭކަމަށް
ހިތަށްއަރަނީހެއްޔެވެ؟﴾

(٨) ﴿ތިމަންއިލާހު އޭނާއަށް ދެލޯ ނުދެއްވީހެއްޔެވެ؟﴾

(٩) ﴿އަދި ދުލާއި ދެތުންފަތް ނުދެއްވީހެއްޔެވެ؟﴾

(١٠) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހު އޭނާއަށް (ހެޔޮ ނުބައި) ދެމަގު
ދައްކަވައި ނުދެއްވީހެއްޔެވެ؟﴾

(١١) ﴿ފަހެ، އޭނާ ދަތިއުނދަގޫތަކުން ސަލާމަތްވުމުގެމަގު ދިބެހެގެ
ކިޔަވެގެން ނުވީހެއްޔެވެ؟﴾

(١٢) ﴿ދަތިއުނދަގޫތަކުން ސަލާމަތްވުމުގެ މަގަކީ ކޮބައިކަން ކަލޭގެފާނަށް
އަންގައިދިނީ ކޮން އެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟﴾

(١٣) ﴿އެއީ އަޅަކު މިނިވަންކުރުމެވެ.﴾

(١٤) ﴿ނުވަތަ ބަނޑުހައިހޫނުކަން ވެރިވެފައިވާ ދުވަހެއްގައި ކާންދިނުމެވެ.﴾

(١٥) ﴿ގާތްތިމާގެކަން ހުރި ޔަތީމުކުއްޖަކަށެވެ.﴾

(١٦) ﴿ނުވަތަ އަތްމަތި ދަތިކަން ހުރި މިސްކީނަކަށެވެ.﴾

(١٧) ﴿ދެން އޭނާވަނީ އީމާންވެ އަދި ކެތްތެރިވުމަށް އެކަކުއަނެކަކަށް
ވަޞިއްޔަތްކޮށް، އަދި ރަޙްމަތްތެރިވުމަށް އެކަކުއަނެކަކަށް
ވަޞިއްޔަތްކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.﴾

(١٨) ﴿އެއުރެންނީ ކަނާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.﴾

(١٩) ﴿އަދި ތިމަންއިލާހުގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވީ މީހުން އެއުރެންނީ
ވާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.﴾

(٢٠) ﴿މަތީގައި ބަންދުކުރެވިގެންވާ ނަރަކަ އެއުރެންގެމައްޗަށް ވާހުށްޓެވެ.﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلشَّمْسِ وَضُحَىٰهَا (١) وَٱلْقَمَرِ إِذَا تَلَىٰهَا (٢) وَٱلنَّهَارِ إِذَا جَلَّىٰهَا (٣)
وَٱلَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰهَا (٤) وَٱلسَّمَآءِ وَمَا بَنَىٰهَا (٥) وَٱلْأَرْضِ وَمَا طَحَىٰهَا
(٦) وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّىٰهَا (٧) فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَىٰهَا (٨) قَدْ
أَفْلَحَ مَن زَكَّىٰهَا (٩) وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّىٰهَا (١٠) كَذَّبَتْ ثَمُودُ
بِطَغْوَىٰهَآ (١١) إِذِ ٱنۢبَعَثَ أَشْقَىٰهَا (١٢) فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ ٱللَّهِ
نَاقَةَ ٱللَّهِ وَسُقْيَٰهَا (١٣) فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ
عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنۢبِهِمْ فَسَوَّىٰهَا (١٤) وَلَا يَخَافُ عُقْبَٰهَا (١٥)

سُوْرَةُ اللّيْلِ

ترتيبها 92
آياتها 21

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ (١) وَٱلنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ (٢) وَمَا خَلَقَ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ (٣)
إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ (٤) فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَٱتَّقَىٰ (٥) وَصَدَّقَ بِٱلْحُسْنَىٰ (٦)
فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْيُسْرَىٰ (٧) وَأَمَّا مَنۢ بَخِلَ وَٱسْتَغْنَىٰ (٨) وَكَذَّبَ بِٱلْحُسْنَىٰ
(٩) فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْعُسْرَىٰ (١٠) وَمَا يُغْنِى عَنْهُ مَالُهُۥٓ إِذَا تَرَدَّىٰٓ (١١) إِنَّ عَلَيْنَا
لَلْهُدَىٰ (١٢) وَإِنَّ لَنَا لَلْءَاخِرَةَ وَٱلْأُولَىٰ (١٣) فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ (١٤)

سُوْرَةُ الشَّمْسِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿އިރާއި އޭގެ އަލިކަން ގަސަންދެއްވަމެވެ!﴾

(٢) ﴿އެއިރުގެ ފަހަތުންދާހިނދު ހަނދުވެސް ގަސަންދެއްވަމެވެ!﴾

(٣) ﴿އެއިރު ފާޅުކޮށްދިނިހިނދު ދުވާލުވެސް ގަސަންދެއްވަމެވެ!﴾

(٤) ﴿އެއިރު ނިވާކުރާހިނދު ރޭގަނޑުވެސް ގަސަންދެއްވަމެވެ!﴾

(٥) ﴿އުޑާއި އޭގެ ފުރިހަމަބިނާކުރެއްވުމުންވެސް ގަސަންދެއްވަމެވެ!﴾

(٦) ﴿ބިމާއި އޭގެ ފުރިހަމަފަތުރުއްވުމުންވެސް ގަސަންދެއްވަމެވެ!﴾

(٧) ﴿ނަފްސާއި އޭގެ ފުރިހަމަސޫރަކުރެއްވުމުންވެސް ގަސަންދެއްވަމެވެ!﴾

(٨) ﴿ފަހެ އެއިލާހު އެނަފްސަށް ނުބައިގޮތާއި ހެޔޮގޮތް
އިލްހާމުކުރައްވައިފިއެވެ.﴾

(٩) ﴿އެނަފްސު ކުފުރުން ޠާހިރުކުރިމީހާ ކާމިޔާބުވެއްޖެކަން
ކަށަވަރެވެ.﴾

(١٠) ﴿އަދި އެނަފްސު ފާފައިން ފޮރުވާލިމީހާ ގެއްލުންވެއްޖެކަން
ކަށަވަރެވެ.﴾

(١١) ﴿ޘަމޫދުގެޤައުމުން، (އެއުރެންގެ ނަބިއްޔާ) ދޮގުކުރިއެވެ
(އެކުރުމުގައި) އެއުރެން ހައްދުފަހަނައަޅައިފިއެވެ.﴾

(١٢) ﴿އެއުރެންކުރެ އެންމެ އަބާއްޖަވެރިޔާ (އަންހެންޖަމަލު ކަތިލުމަށް)
ހަރަކާތްތެރިވިހިނދެވެ.﴾

(١٣) ﴿ފަހެ، އެއުރެންނަށް ﷲގެ ރަސޫލާ (އެބަހީ: ޞާލިޙުގެފާނު)
ވިދާޅުވިއެވެ. ﷲގެ ޖަމަލާއި އޭގެ ބޮއިމަން (އެބަހީ: އެއިމަން
ޒަމްބިނާކުރުމުގެ ދުވަހުގެ ބޮއިމަން) ހިމާޔަތްކުރާށެވެ!﴾

(١٤) ﴿ފަހެ، އެއުރެން އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު ދޮގުކޮށް ދެން އެޖަމަލު
ކަތިލީއެވެ. ފަހެ، އެއުރެންގެ ފާފައިގެ ސަބަބުން، އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ
އެއުރެންގެ މައްޗަށް އަޛާބު އަރުއްވައި އެންމެން ހަލާކުކުރައްވައިފިއެވެ.﴾

(١٥) ﴿އަދި އޭގެ ނިމުމުގައިވާ ނަތީޖާއަށް
ބިރުވެތިވުމެއް ނުވެއެވެ.﴾

سُوْرَةُ اللّيْلِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ނިވާކުރާހިނދު ރޭގަނޑު ގަސަންދެއްވަމެވެ!﴾

(٢) ﴿އަލިވެ ފާޅުވާހިނދު ދުވާލުވެސް ގަސަންދެއްވަމެވެ!﴾

(٣) ﴿ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންނާއި ފުރިހަމައަށްއުފެއްދެވުމުންވެސް
ގަސަންދެއްވަމެވެ!﴾

(٤) ﴿ކަށަވަރުންވެސް ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމަލުތައް ހަމަ ތަފާތެވެ.﴾

(٥) ﴿ފަހެ މުދަލުން ހޭދަކޮށް އަދި ތަޤުވާވެރިވިމީހާ ދަންނައެވެ!﴾

(٦) ﴿އަދި އޭނާ އެންމެހެޔޮބަސްފުޅު ތެދުކުރިއެވެ!﴾

(٧) ﴿ފަހެ، ތިމަންއިލާހު ފަސޭހަކަމަށްހުރިގޮތަށް އޭނާއަށް
ފަހިކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.﴾ އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވުނީ އަބޫބަކުރު
رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ އާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ.

(٨) ﴿އަދި މުދަލުން ދަހިވެތިވެ އަމިއްލައަށް ފުދިގެންވާކަމަށް ދެކޭމީހާ
ދަންނައެވެ!﴾

(٩) ﴿އަދި އޭނާ އެންމެހެޔޮބަސްފުޅު ދޮގުކުރިއެވެ!﴾

(١٠) ﴿ފަހެ، ތިމަންއިލާހު ދަތިކަމަށްހުރިގޮތަށް އޭނާއަށް ފަހިކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.﴾

(١١) ﴿އަދި އޭނާ (ނަރަކައަށް) ވެއްޓިހިނދު އޭނާގެ މުދާ (އެއިރުން)
އޭނާ ދުރުކޮށްނުދޭނެއެވެ!﴾

(١٢) ﴿ކަށަވަރުންވެސް މަގުދެއްކެވުން ތިމަންއިލާހުގެ ހަމަ
ވާޖިބުވެގެންވާކަމެކެވެ.﴾

(١٣) ﴿އަދި ކަށަވަރުންވެސް އާޚިރަތާއި ދުނިޔޭގެ ހުރިހާކަމެއް
މިލްކުވެގެންވަނީ ތިމަންއިލާހަށެވެ.﴾

(١٤) ﴿ފަހެ، އަނދައަނދާލާ ނަރަކައިގެ ވާހަކައިން ތިމަންއިލާހު
ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިންޒާރުދެއްވައިފީމެވެ.﴾

(١٥) ﴿އެންމެއަބާއްޖަވެރިޔާ މެނުވީ އެނަރަކައަކަށް ވަދެ އަނދާނޭ
ކަނޑާނުވެއެވެ.﴾

(١٦) ﴿އޭނާއީ ދޮގުކުރި އަދި ފުރަގަސްދީ އަނބުރާދިޔަމީހާއެވެ.﴾

އަންނަނިވި އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވުނީ އަބޫބަކުރު رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ އާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ.

(١٧) އަދި އެންމެތަޤުވާވެރިޔާ ނިކަންހުރި އަލިފާނުން ދުރުކުރައްވާނެތެވެ.

(١٨) އޭނާއީ ތަރިވެރިކަމުން ޖާހިރުވުމަށް އޭނާގެ މުދާ ޚަރަދުކުރާ މީހާއެވެ.

(١٩) މިހާރުދިން ހޯދާކަމެއްގެ ބަދަލުދިނުމުގެގޮތުން އަމިއްލަކަން ދޭދިނުމެއްނޫނެވެ.

(٢٠) އެކަމަކީ އޭނާގެ ވެރިރައްބު އެންމެމަތިވެރި ރިޟާ ވަޖުހުފުޅަށް އެދިގެންނެވެ.

(٢١) އަދި ނިކަންހުރި އޭނާ ރުހިގަންނާނެކަން ކަށަވަރެވެ.

سُورَةُ الضُّحَى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

(١) ހެނދުނުވަގުތުގެ ގަންދެއްވަމެވެ!

(٢) އަނދިރިކަން ފޮރުވި ހިމޭންވާ ރޭގަނޑުވެސް ގަންދެއްވަމެވެ!

(٣) ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބު ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްނުލައްވައެވެ. އަދި ނުރުހުންވެވަޑައިގަތުމެއްވެސް ނުވެއެވެ.

(٤) އަދި އާޚިރަތް ކަލޭގެފާނަށް ދުނިޔެއަށްވުރެ ހެޔޮކަންބޮޑުވާނޭކަން ކަށަވަރެވެ.

(٥) އަދި ނިކަންހުރި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބު ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވާނެއެވެ. ފަހެދެން ކަލޭގެފާނު ރުހިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

(٦) އެއިލާހު ކަލޭގެފާނު ޔަތީމުބަޔަކުކަމުގައި ވަނިކޮށް ދެކެވޮޑިގެން، ފަހެދެން ބިރުހާވަރުކަން ނުދެއްވީހެއްޔެވެ!

(٧) އަދި އެއިލާހު ކަލޭގެފާނު ނުދަންނަ ބަޔަކުކަމުގައި ވަނިކޮށް ދެކެވޮޑިގެން، ފަހެދެން މަގުދައްކަވައި ނުދެއްވީހެއްޔެވެ!

(٨) އަދި އެއިލާހު ކަލޭގެފާނު ފަޤީރުބަޔަކުކަމުގައި ވަނިކޮށް ދެކެވޮޑިގެން، ފަހެދެން ފުދުންތެރިކަން ނުދެއްވީހެއްޔެވެ!

(٩) ދަންނަމަވެ! ވީމާ ކަލޭގެފާނު ޔަތީމުކުއްޖާ ނިކަމެތިކޮށް ނުހައްދަވާށެވެ!

(١٠) އަދި ދަންނަމަވެ! ވީމާ ކަލޭގެފާނު ސުވާލުކޮށް އެދިއައިސްހުރި މީހާ އިހާނެތިކޮށް ނުހައްދަވާށެވެ!

(١١) އަދި ދަންނަމަވެ! ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބު ދެއްވި ނިޢުމަތުގެ ވާހަކައިން ވީމާ ކަލޭގެފާނު ވާހަކަފުޅުދައްކަވާށެވެ!

لَا يَصْلَىٰهَآ إِلَّا ٱلْأَشْقَى ﴿١٥﴾ ٱلَّذِى كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٦﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا
ٱلْأَتْقَى ﴿١٧﴾ ٱلَّذِى يُؤْتِى مَالَهُۥ يَتَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُۥ مِن
نِّعْمَةٍ تُجْزَىٰٓ ﴿١٩﴾ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ﴿٢١﴾

سُورَةُ الضُّحَىٰ

ترتيبها 93 — آياتها 11

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلضُّحَىٰ ﴿١﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ﴿٣﴾
وَلَلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ ٱلْأُولَىٰ ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ
فَتَرْضَىٰٓ ﴿٥﴾ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَـَٔاوَىٰ ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَآلًّا
فَهَدَىٰ ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ عَآئِلًا فَأَغْنَىٰ ﴿٨﴾ فَأَمَّا ٱلْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ
﴿٩﴾ وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

سُورَةُ الشَّرْحِ

ترتيبها 94 — آياتها 8

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِىٓ
أَنقَضَ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ فَإِنَّ مَعَ ٱلْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾ إِنَّ
مَعَ ٱلْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾ فَإِذَا فَرَغْتَ فَٱنصَبْ ﴿٧﴾ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَٱرْغَب ﴿٨﴾

سُورَةُ الشَّرْحِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

(١) ތިމަންއިލާހު ކަލޭގެފާނުގެ މޭތެރެ ކަލޭގެފާނަށް ތަނަވަސްކޮށް ނުދެއްވީމުތޯއެވެ!

(٢) އަދި ތިމަންއިލާހު ކަލޭގެފާނުގެކިބައިން ހިނގާފައިވާ ކުށްތައް، ކަލޭގެފާނުގެކިބައިން އުފުލާލައްވައި ނުނަންގަވައިދެއްވީމުތޯއެވެ!

(٣) އެކަންތިވި ކަލޭގެފާނުގެ ބުރަކަށިފުޅު ބުރަކޮށްދިނީއެވެ.

(٤) އަދި ތިމަންއިލާހު ކަލޭގެފާނުގެ ޛިކުރު ކަލޭގެފާނަށް މަތިވެރިކޮށްނުދެއްވީމުތޯއެވެ!

(٥) ފަހެ ކަށަވަރުންވެސް އުނދަގުލާއެކު ފަސޭހަކަމެއްވެއެވެ.

(٦) ހަމަ އުނދަގުލާއެކު ފަސޭހަކަމެއްވެއެވެ.

(٧) ފަހެ ކަލޭގެފާނު (ދަޢުވަތުދޭކަން) އަވަދިވެވަޑައިގެންފިނަމަ ފަހެ (އަޅުކަންކުރައްވުމުގައި) ގާއިމުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(٨) އަދި ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބުގެ ޙަޟްރަތަށް ފަހެ އުއްމީދުކުރައްވާށެވެ!

سُورَةُ التِّينِ

ترتيبها 95 آياتها 8

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلتِّينِ وَٱلزَّيۡتُونِ ﴿١﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ وَهَٰذَا ٱلۡبَلَدِ ٱلۡأَمِينِ ﴿٣﴾
لَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ فِيٓ أَحۡسَنِ تَقۡوِيمٖ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدۡنَٰهُ أَسۡفَلَ سَٰفِلِينَ
﴿٥﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمۡ أَجۡرٌ غَيۡرُ مَمۡنُونٖ ﴿٦﴾
فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعۡدُ بِٱلدِّينِ ﴿٧﴾ أَلَيۡسَ ٱللَّهُ بِأَحۡكَمِ ٱلۡحَٰكِمِينَ ﴿٨﴾

سُورَةُ العَلَقِ

ترتيبها 96 آياتها 19

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِنۡ عَلَقٍ ﴿٢﴾ ٱقۡرَأۡ وَرَبُّكَ
ٱلۡأَكۡرَمُ ﴿٣﴾ ٱلَّذِي عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ ٱلۡإِنسَٰنَ مَا لَمۡ يَعۡلَمۡ ﴿٥﴾ كَلَّآ إِنَّ
ٱلۡإِنسَٰنَ لَيَطۡغَىٰٓ ﴿٦﴾ أَن رَّءَاهُ ٱسۡتَغۡنَىٰٓ ﴿٧﴾ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلرُّجۡعَىٰٓ ﴿٨﴾ أَرَءَيۡتَ
ٱلَّذِي يَنۡهَىٰ ﴿٩﴾ عَبۡدًا إِذَا صَلَّىٰٓ ﴿١٠﴾ أَرَءَيۡتَ إِن كَانَ عَلَى ٱلۡهُدَىٰٓ ﴿١١﴾ أَوۡ أَمَرَ
بِٱلتَّقۡوَىٰٓ ﴿١٢﴾ أَرَءَيۡتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰٓ ﴿١٣﴾ أَلَمۡ يَعۡلَم بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾ كَلَّا لَئِن
لَّمۡ يَنتَهِ لَنَسۡفَعَۢا بِٱلنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٖ كَٰذِبَةٍ خَاطِئَةٖ ﴿١٦﴾ فَلۡيَدۡعُ نَادِيَهُۥ
﴿١٧﴾ سَنَدۡعُ ٱلزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا لَا تُطِعۡهُ وَٱسۡجُدۡۤ وَٱقۡتَرِب ۩ ﴿١٩﴾

سُورَةُ التِّينِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

① ﴿ތިނާއި ޒައިތޫނި ގަސްތަކުގެ ހުވަ!﴾ މިއަދަދި ގިނައިން ހުރީ
ފަލަސްތީނުގެ ބިމެވެ. އަދި އީސާ عَلَيْهِ السَّلَامُ ފޮނުއްވުނު ބިމެވެ. ތީނަކީ
ދިވެހިބަހުން ކިޔަނީ "ފައިތިނި" އެވެ. އަސްލު އަރަބި ނަމަކީ "ތީން" އެވެ.

② ﴿ސީނާގެ ޠޫރުފަރުބަދަވެސް ގަސަންކުރައްވަމެވެ!﴾ އަދި މޫސާ
عَلَيْهِ السَّلَامُ އަށް ކަލާމްކުރެއްވި ވަޙީބާވައިލެއްވި މުނާޖާތްކުރެއްވި ފަރުބަދައެވެ.

③ ﴿އަމާންކަން ލިބިގެންވާ މިރަށްވެސް ގަސަންކުރައްވަމެވެ!﴾ އަދި
އަރަބަރަށް ވަރަށްޤަދީމުއިރުން އަމާންކަން ލިބިގެންވާ މައްކާއެވެ. އަދި
މުޙައްމަދު صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ފޮނުއްވުނު ބިމެވެ.

④ ﴿ހަމަ ކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހު އިންސާނާ އެންމެރަނގަޅު ޞޫރަތެއްގައި
ހެއްދެވީމުއެވެ!﴾

⑤ ﴿ދެން ތިމަންއިލާހު އޭނާ (ނަރަކައިގެ) އަޑީގެ އެންމެދެރައިން
ރައްދުކުރެއްވީމުއެވެ.﴾

⑥ ﴿އީމާންވެ ޞާލިޙުޢަމަލުތައްކުރި މީހުން މެނުވީއެވެ. ފަހެ
އެއުރެންނަށް ހުރީ ނިމުމެއްނުވާ (ދާއިމީ) ދަރުމައެވެ.﴾

⑦ ﴿އެއަށްފަހުވެސް ހިސާބުބެއްލެވުމާއި ޖަޒާދެއްވުމާމެދު ދޮގުކުރަން
ތިބާއަށް ޖެއްސެނީ ކޮން ކަންތަކަކަށްހެއްތޯއެވެ؟﴾

⑧ ﴿ޙުކުމްކުރާފަރާތްތަކުގެތެރެއިން އެންމެ އިންޞާފުވެރިކަމާއެކު ޙުކުމްކުރައްވާ
އިލާހުކަލާނގެ الله ވެގެންނުވާހެއްޔެވެ!﴾

سُورَةُ العَلَقِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

① ﴿ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އިސްމުފުޅުން ކިޔަވައިލައްވާށެވެ.
އެއީ (އެންމެހައިއެއްޗެއް) ހެއްދެވިކަލާނގެ އިލާހެވެ.﴾

② ﴿އެއިލާހު ގަނޑުވެފައިވާ ލޭން އިންސާނާ ހެއްދެވިއެވެ.﴾

③ ﴿ކަލޭގެފާނު ކިޔަވައިލައްވާށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ
ވެރިރަސްކަލާނގެ އެންމެ ދީލަތިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.﴾

④ ﴿އެއީ ގަލަމުން (ލިޔުން) އުނގަންނަވައިދެއްވި އިލާހެވެ.﴾

⑤ ﴿އެއިލާހު އިންސާނާއަށް އޭނާ ކުރިން ނުދަންނަކަންތައް
އުނގަންނަވައިދެއްވިއެވެ.﴾

⑥ ﴿ހަމަހަމަ އެހެނެއްނޫނެވެ! ހަމަ ކަށަވަރުން (ޠާޣީވެ)
އިންސާނާ (އަޅުކަމުގެ) ޙައްދުފަހަނައަރައެވެ.﴾

⑦ ﴿އޭނާ އަމިއްލައަށް ފުދިގެންވާކަމަށް އޭނާއަށް ފެނުމުންނެވެ.﴾

⑧ ﴿ކަށަވަރުންވެސް އެނބުރިދިއުމުވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ
ޙަޟްރަތަށެވެ.﴾

⑨ ﴿މަނާކުރާ މީހާދެކެ ކަލޭގެފާނު ނިކަން
ހަބަރުދެއްވާށެވެ!﴾ އެއީ އަބޫ ޖަހުލެވެ.

⑩ ﴿އަޅަކު ނަމާދުކުރައްވާހިނދު.﴾ މިއީ މުޙައްމަދު صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އެވެ.

⑪ ﴿ކަލޭގެފާނު ނިކަން ހަބަރުދެއްވާށެވެ! އެއަޅާވީ
ތެދުމަގުގެމަތީގައި ނަމަވެސްހެއްޔެވެ!﴾

⑫ ﴿ނުވަތަ ތަޤުވާވެރިވުމަށް އަމުރުކުރާ ނަމަވެސްހެއްޔެވެ!﴾

⑬ ﴿ކަލޭގެފާނު ނިކަން ހަބަރުދެއްވާށެވެ! އޭނާ ދޮގުކޮށް
އަދި ފުރަގަސްދީ އަނބުރާދާ ނަމަވެސްހެއްޔެވެ!﴾

⑭ ﴿ކަށަވަރުންވެސް الله ދެކެވޮޑިގެންވާކަން އޭނާ
ނުދަންނަނީހެއްޔެވެ؟﴾

⑮ ﴿ހަމަހަމަ އެހެނެއްނޫނެވެ! އޭނާ އެކަމުން ހުއްޓައިނުލައިފިނަމަ
ކަށަވަރުންވެސް ތިމަންއިލާހު އޭނާގެ ނިތްގަނޑުގައި ގަދަކޮށްހިފައި
ހިއްޕަވާނަމެވެ.﴾

⑯ ﴿ދޮގުވެރި ކުށްވެރި ނިތްގަނޑެކެވެ.﴾

⑰ ﴿ފަހެ އޭނާ އޭނާގެ ބައިގަނޑު ގޮވައިލާހުށިކަމެވެ!﴾

⑱ ﴿ނިކަންހުރޭ ތިމަންއިލާހު ޒަބާނިޔާއި މަލާއިކަތުންނަށް
ގޮވައިލައްވާނަމެވެ!﴾

⑲ ﴿ހަމަހަމަ އެހެނެއްނޫނެވެ! ކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް ކިޔަމަންތެރި
ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނު ސަޖިދަކުރައްވައި
ކުރީބަވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!﴾

سُورَةُ الْقَدْرِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

(١) ކަށަވަރުންވެސް ތިމަންއިލާހު އެޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ
ލައިލަތުލް ޤަދްރީގައެވެ.

(٢) ލައިލަތުލް ޤަދްރީއަކީ ކޮބައިކަން ކަލޭގެފާނަށް
އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްތޯ؟

(٣) ލައިލަތުލް ޤަދްރީ އެއްހާސް މަސްދުވަހަށްވުރެ
ހެޔޮކަންބޮޑެވެ.

(٤) މަލާއިކަތުންނާއި ޖިބްރީލްގެފާނު އެބޭކަލުންގެ ވެރިރައްބުގެ
އިޛުނުފުޅާއެކު ހުރިހާ އަމުރުތަކާއިގެން އެރޭ
ފައިބާވަޑައިގަންނަވައެވެ.

(٥) ފަޖުރުގެއަލިކަން ފާޅުވެއްޖައުމަށްދާންދެން އެރޭ
ސަލާމަތްކަން ފުރިބެގެންވެއެވެ.

سُورَةُ الْبَيِّنَةِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

(١) އަހުލުކިތާބުންކުރެ ކާފިރުވީމީހުންނާއި މުޝްރިކުން،
އެއުރެންގެގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާހެކި އަތުވެއްޖައުމަށްދާންދެން
އެއުރެން ތިބިގޮތް ދޫކޮށްލާނޭ ބައެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٢) اللهގެ ޙަޟްރަތުންވާ ރަސޫލާއެވެ. ޠާހިރުވެގެންވާ
ޞަޙީފާތަކެއް ތިލާވަތްކުރައްވާ ބޭކަލެކެވެ.

(٣) ސީދާ ފުރިހަމަވެގެންވާ ޝަރީޢަތްތައް
އެޞަޙީފާތަކުގައިވެއެވެ.

(٤) އަދި ފޮތް ދެއްވުނުމީހުން އެއުރެންގެމެދު
ބަޔާންވެގެންވާހެކި އައުމަށްފަހުމެނުވީ ބައިބައިވެގެންނުތިއްބެވެ.

(٥) اللهއަށް ޚާލިޞުކޮށްދީގެން އަޅުކަންކުރުމަށާއި ޝިރުކުން
އެއްކިބާވެގެން ހަމައެކަނި ތައުޙީދުގައި ދެމިތިބުމަށް މެނުވީ އެއުރެންނަށް

سُورَةُ القَدرِ
ترتيبها 97
آياتها 5

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ فِي لَيۡلَةِ ٱلۡقَدۡرِ (١) وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا لَيۡلَةُ ٱلۡقَدۡرِ (٢)
لَيۡلَةُ ٱلۡقَدۡرِ خَيۡرٞ مِّنۡ أَلۡفِ شَهۡرٖ (٣) تَنَزَّلُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ
فِيهَا بِإِذۡنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمۡرٖ (٤) سَلَٰمٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطۡلَعِ ٱلۡفَجۡرِ (٥)

سُورَةُ البَيِّنَةِ
ترتيبها 98
آياتها 8

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لَمۡ يَكُنِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ وَٱلۡمُشۡرِكِينَ مُنفَكِّينَ
حَتَّىٰ تَأۡتِيَهُمُ ٱلۡبَيِّنَةُ (١) رَسُولٞ مِّنَ ٱللَّهِ يَتۡلُواْ صُحُفٗا مُّطَهَّرَةٗ (٢)
فِيهَا كُتُبٞ قَيِّمَةٞ (٣) وَمَا تَفَرَّقَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ إِلَّا مِنۢ
بَعۡدِ مَا جَآءَتۡهُمُ ٱلۡبَيِّنَةُ (٤) وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ
لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُواْ ٱلزَّكَوٰةَۚ وَذَٰلِكَ دِينُ
ٱلۡقَيِّمَةِ (٥) إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ وَٱلۡمُشۡرِكِينَ
فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمۡ شَرُّ ٱلۡبَرِيَّةِ (٦) إِنَّ
ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُوْلَٰٓئِكَ هُمۡ خَيۡرُ ٱلۡبَرِيَّةِ (٧)

އަމުރުކުރެވިގެންނުވެއެވެ. އަދި ނަމާދު ޤާއިމުކުރުމަށާއި ޒަކާތް
ދިނުމަށްވެސްއެވެ. އަދި ސީދާ ފުރިހަމަވެގެންވާ ދީނަކީ
އެއީއެވެ.

(٦) ކަށަވަރުންވެސް އަހުލުކިތާބުންކުރެ ކާފިރުވީމީހުންނާއި
މުޝްރިކުންވެސް ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގައެވެ. އެތާނގައި އެއުރެން
ދެމިތިބޭނޭގޮތުގައެވެ. އެއުރެންނީ ޚަލްޤުތަކުންކުރެ ހަމަ
އެންމެނުބައިމީހުންނެވެ.

(٧) ކަށަވަރުންވެސް އީމާންވެ ޞާލިޙުޢަމަލުތައް ކުރި މީހުން،
އެއުރެންނީ ޚަލްޤުތަކުންކުރެ ހަމަ އެންމެހެޔޮމީހުންނެވެ.

(٨) އެއުރެންގެ ވެރިރައްބުގެ ޙަޟްރަތުގައި، އެއުރެންގެ
ޖަޒާއަކީ، އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގަހިނގާހުންނަ،
ދާއިމީ ދެމިހުރުމުގެ ސުވަރުގެތަކެވެ. އެތާނގައި އެއުރެން
އަބަދުން ދެމިތިބޭނީއެވެ. الله އެއުރެންނަށް ރުހިވޮޑިގެންފި،

جَزَآؤُهُمۡ عِندَ رَبِّهِمۡ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ
فِيهَآ أَبَدٗاۖ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُواْ عَنۡهُۚ ذَٰلِكَ لِمَنۡ خَشِيَ رَبَّهُۥ (٨)

سُورَةُ الزَّلۡزَلَةِ

ترتيبها 99 — آياتها 8

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا زُلۡزِلَتِ ٱلۡأَرۡضُ زِلۡزَالَهَا (١) وَأَخۡرَجَتِ ٱلۡأَرۡضُ أَثۡقَالَهَا
(٢) وَقَالَ ٱلۡإِنسَٰنُ مَا لَهَا (٣) يَوۡمَئِذٖ تُحَدِّثُ أَخۡبَارَهَا (٤)
بِأَنَّ رَبَّكَ أَوۡحَىٰ لَهَا (٥) يَوۡمَئِذٖ يَصۡدُرُ ٱلنَّاسُ أَشۡتَاتٗا
لِّيُرَوۡاْ أَعۡمَٰلَهُمۡ (٦) فَمَن يَعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّةٍ خَيۡرٗا
يَرَهُۥ (٧) وَمَن يَعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖ شَرّٗا يَرَهُۥ (٨)

سُورَةُ العَادِيَاتِ

ترتيبها 100 — آياتها 11

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلۡعَٰدِيَٰتِ ضَبۡحٗا (١) فَٱلۡمُورِيَٰتِ قَدۡحٗا (٢) فَٱلۡمُغِيرَٰتِ صُبۡحٗا
(٣) فَأَثَرۡنَ بِهِۦ نَقۡعٗا (٤) فَوَسَطۡنَ بِهِۦ جَمۡعًا (٥) إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ
لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٞ (٦) وَإِنَّهُۥ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٞ (٧) وَإِنَّهُۥ لِحُبِّ
ٱلۡخَيۡرِ لَشَدِيدٌ (٨) ۞ أَفَلَا يَعۡلَمُ إِذَا بُعۡثِرَ مَا فِي ٱلۡقُبُورِ (٩)

އަދި އެއުރެން އެއިލާހަށް ރުހިގެންވެއެވެ. އެޖަޒާވީ، އޭނާގެ
ވެރިރައްބަށް ބިރުވެތިވާ މީހަކަށެވެ.

سُوۡرَةُ الزَّلۡزَلَةِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

(١) ބިންގަނޑު އޭގެ (އެންމެފަހު) ހެލުމުން ގަދައަށް
ހެލިގެންދިޔަހިނދުގައެވެ.

(٢) އަދި ބިންގަނޑު އޭގެ ބުރަތައް (ޚަޒާނާތަކާއި ކަށްތައް)
ނެރެފައިހިނދުގައެވެ.

(٣) އަދި އެބިންގަނޑަށް އޮވަނީކީއްހޭ؟ އިންސާނާ
ބުނާހިނދުގައެވެ.

(٤) އެދުވަހުން އެބިންގަނޑު، އޭގެ ޚަބަރުތައް
ކިޔައިދޭނެއެވެ.

(٥) އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބު އެބިންގަނޑަށް
އިރުޝާދުކުރެއްވީއެވެ.

(٦) އެދުވަހުން މީސްތަކުން ތަފާތު ބައިބަޔަށް (މަޙްޝަރަށް)
ދާނެއެވެ. އެއީ އެއުރެންގެ ޢަމަލުތައް އެއުރެންނަށް
ދައްކަވާލުމަށެވެ.

(٧) ފަހެ ޛައްރާއެއްގެމިންވަރުވެސް ހެޔޮޢަމަލެއް ކޮށްފި މީހާ
(ދަންނައެވެ!) އޭނާ އެކަން ދެކޭނެއެވެ.

(٨) އަދި ޛައްރާއެއްގެމިންވަރުވެސް ނުބައިޢަމަލެއް ކޮށްފި މީހާ
(ދަންނައެވެ!) އޭނާ އެކަން ދެކޭނެއެވެ.

سُورَةُ الْعَادِياتِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

(١) ގަވުއަޅުލިޔަދުން ހަރުކަމުންދުވާ އަސްތަކަށް ޤަސަމްކުރައްވަމެވެ!

(٢) އަލިފާންކަނޑާލުން ކަޑުބަޑިހަދުވާ އަސްތަކަށް
ޤަސަމްކުރައްވަމެވެ!

(٣) ފަތިސްވަގުތުގައި ހަމަލާދޭ އަސްތަކަށް ޤަސަމްކުރައްވަމެވެ!

(٤) ފަހެ އެހިނދު އެއަސްތަކުން ހިރަފުސް ބުރުވައިލައިފިއެވެ.

(٥) ފަހެ އެހިރަފުސްތެރިކޮށް (ދުޝްމަނުންގެ) ބައިގަނޑެއްގެ މެދަށް
އެއަސްތަކުން ވަދެގެންނެވެ.

(٦) ހަމަކަށަވަރުންވެސް އިންސާނާ އޭނާގެ ވެރިރައްބަށް
ނާޝުކުރުވެރި މީހެއްކަން ކަށަވަރެވެ.

(٧) އަދި ހަމަ އޭނާއީ އެކަމުގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިއެއްކަން
ކަށަވަރެވެ.

(٨) އަދި ހަމަ އޭނާއީ މުދަލަށް ލޯބިކުރުމުގައި ވަރުގަދަ
މީހެއްކަން ކަށަވަރެވެ.

(٩) ކަށްވަޅުތަކުގައި ވާތަކެތި ނެރެ ބޭރުކުރެއްވޭހިނދު،
ފަހެ އެއިންސާނާ (އެކަން) ނުދަންނަނީހެއްޔެވެ؟

(١٠) އަދި ހިތްތަކުގައި ވާސިއްރު ފާޅުކުރެއްވޭހިނދުގައެވެ.

⑪ ﴿ހަމަ ކަށަވަރުން އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާ އެދުވަހުންވެސް
އެއުރެންގެ ސިއްރު ހާލަތު ދަންނަވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.﴾

سُوْرَةُ الْقَارِعَة

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

① ﴿ހިތްތަލަން ބިރުވެރިކަން ވެރިވެގެންވާ ޤިޔާމަތްދުވަހެވެ.﴾

② ﴿ހިތްތަލަން ބިރުވެރިކަން ވެރިވެގެންވާ ޤިޔާމަތްދުވަހަކީ
ކޮންދުވަހެއް ހެއްޔެވެ؟﴾

③ ﴿ހިތްތަލަން ބިރުވެރިކަން ވެރިވެގެންވާ ޤިޔާމަތްދުވަހަކީ
ކޮންދުވަހެއްކަން، ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ
ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟﴾

④ ﴿އެދުވަހުން މީސްތަކުންވާނީ ފަތުރިގެންވާ ކާކަތިކަށް
ފަދައިންނެވެ.﴾

⑤ ﴿އަދި އެދުވަހުން ފަރުބަދަތައްވާނީ ނިއުދެގެންވާ
ކަފަރިބަލާއް ފަދައިންނެވެ.﴾

⑥ ﴿ފަހެ، އެމީހަކުގެ (ހެޔޮކަމުގެ) މީޒާނު ބަރުވެއްޖެމީހާ
ދަންނައެވެ!﴾

⑦ ﴿ފަހެ، އޭނާ ވާނީ ރުހިވެގެންވާ ދިރިއުޅުމުގައެވެ.﴾

⑧ ﴿އަދި އެމީހަކުގެ (ހެޔޮކަމުގެ) މީޒާނު ލުއިވެއްޖެމީހާ
ދަންނައެވެ!﴾

⑨ ﴿ފަހެ، އޭނާ އަނބުރާދާންވީ ހާވިޔާއެވެ.﴾

⑩ ﴿އަދި ހާވިޔާއަކީ ކޮންތަނެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް
އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ!﴾

⑪ ﴿އެއީ ހޫނުކަންގަދަ ނަރަކައެވެ.﴾

سُوْرَةُ التَّكَاثُر

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

① ﴿ދުނިޔެވީތަކެތި އިތުރުކަމުން (ދަރިއާ) އެކަކުއަނެކަކާ
ފަޚުރުވެރިވުމުން ތިޔަބައިމީހުން އަވަދިނުވިކަން ޖެހިއްޖެއެވެ.﴾

② ﴿ތިޔަބައިމީހުން ކަށްވަޅުތަކަށް ޒިޔާރަތްކުރުމުން
ދާންދެންވެސްމުއެވެ.﴾

وَحُصِّلَ مَا فِي ٱلصُّدُورِ ⑩ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌۢ ⑪

سُورَةُ ٱلْقَارِعَةِ

ترتيبها 101 — آياتها 11

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْقَارِعَةُ ① مَا ٱلْقَارِعَةُ ② وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْقَارِعَةُ
③ يَوْمَ يَكُونُ ٱلنَّاسُ كَٱلْفَرَاشِ ٱلْمَبْثُوثِ ④
وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ كَٱلْعِهْنِ ٱلْمَنفُوشِ ⑤ فَأَمَّا
مَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ ⑥ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ
⑦ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ ⑧ فَأُمُّهُۥ هَاوِيَةٌ
⑨ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا هِيَهْ ⑩ نَارٌ حَامِيَةٌۢ ⑪

سُورَةُ ٱلتَّكَاثُرِ

ترتيبها 102 — آياتها 8

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَلْهَىٰكُمُ ٱلتَّكَاثُرُ ① حَتَّىٰ زُرْتُمُ ٱلْمَقَابِرَ ② كَلَّا سَوْفَ
تَعْلَمُونَ ③ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ④ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ
عِلْمَ ٱلْيَقِينِ ⑤ لَتَرَوُنَّ ٱلْجَحِيمَ ⑥ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا
عَيْنَ ٱلْيَقِينِ ⑦ ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ ٱلنَّعِيمِ ⑧

③ ﴿ހަމަހިމާ އެހެނެއްނޫނެކެވެ! ނިކަންހުރެ
ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.﴾

④ ﴿ދެންވެސް ހަމަހިމާ އެހެނެއްނޫނެކެވެ! ނިކަންހުރެ
ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.﴾

⑤ ﴿ހަމަހިމާ އެހެނެއްނޫނެކެވެ! ޔަޤީންކަމުގެ އެނގުމުން
ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭނަމައެވެ.﴾

⑥ ﴿ކަށަވަރުންވެސް ތިޔަބައިމީހުން ނަރަކައިގެ
އަލިފާންގަނޑު ހަމަ ދެކޭނެއެވެ.﴾

⑦ ﴿ދެން ހަމަ ތިޔަބައިމީހުން ޔަޤީންކަމުގެ ދެލޮލުން އެތަން
ދެކޭނެއެވެ.﴾

⑧ ﴿ދެންފަހެ އެދުވަހުން ނިޢުމަތްތަކާމެދު ހަމަ
ކަށަވަރުންވެސް ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ.﴾

سُورَةُ العَصْرِ

ترتيبها 103 آياتها 3

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلْعَصْرِ (١) إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَفِى خُسْرٍ (٢) إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْحَقِّ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلصَّبْرِ (٣)

سُورَةُ الهُمَزَةِ

ترتيبها 104 آياتها 9

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ (١) ٱلَّذِى جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُۥ (٢)
يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُۥٓ أَخْلَدَهُۥ (٣) كَلَّا ۖ لَيُنۢبَذَنَّ فِى ٱلْحُطَمَةِ (٤)
وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْحُطَمَةُ (٥) نَارُ ٱللَّهِ ٱلْمُوقَدَةُ (٦) ٱلَّتِى تَطَّلِعُ
عَلَى ٱلْأَفْـِٔدَةِ (٧) إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ (٨) فِى عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍۭ (٩)

سُورَةُ الفِيلِ

ترتيبها 105 آياتها 5

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَٰبِ ٱلْفِيلِ (١) أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ
فِى تَضْلِيلٍ (٢) وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ (٣) تَرْمِيهِم
بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ (٤) فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍۭ (٥)

سُوْرَةُ الْعَصْرِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ޒަމާން (ނުވަތަ އަޞްރުވަގުތު) ގަސަމްކުރައްވަމެވެ!﴾

(٢) ﴿ހަމަ ކަށަވަރުންވެސް އިންސާނާވަނީ ގެއްލި
ހަލާކުވުމުގައެވެ.﴾

(٣) ﴿އީމާންވެ އަދި ޞާލިޙުއަމަލުތައްކުރި އަދި އެކަކު
އަނެކަކަށް ޙައްގަށް ވަޞިއްޔަތްކޮށް އަދި ކެތްތެރިވުމަށްވެސް
އެކަކު އަނެކަކަށް ވަޞިއްޔަތްކުރާމީހުން ދުރުވިއެވެ.﴾

سُوْرَةُ الهمزةِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ވައްބަރުޖައްސާ އައިބުކިޔާ ކޮންމެމީހަކަށް
ގެއްލުމާއި ހަލާކު ހުށްޓެވެ!﴾

(٢) ﴿އެމީހާ މުދާ އެއްކޮށް އެއިތުރުކޮށްގުނާ މީހާއެވެ.﴾

(٣) ﴿ކަށަވަރުންވެސް އޭނާގެ މުދާ އޭނާ އަބަދަށް
ދެމިހުރުވާނެކަމަށް ހީކުރެއެވެ.﴾

(٤) ﴿ހަމަހިގާ! އޭނާއެއްލާލެވޭނެއެވެ! ފުނޑުފުނޑުކޮށްލާނެ
ނަރަކައަށް އޭނާ ހަމަ އެއްލާލެވޭނެ ކަށަވަރެވެ.﴾

(٥) ﴿އަދި ފުނޑުފުނޑުކޮށްލާނެ ނަރަކައަކީ ކޮންތަނެއްކަން
ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ!﴾

(٦) ﴿އެއީ اللهُ ގެ އަލިފާންކަމުގައިވާ ގަދައަށްއަނދަނދާފައިވާ
ނަރަކައެވެ.﴾

(٧) ﴿އެއީ (ގަދަހޫނުން) ހިތްތަށް ވަށައިލާ އަލިފާނެވެ.﴾

(٨) ﴿ކަށަވަރުންވެސް އެއަލިފާނުގައި އެއުރެންގެމައްޗަށް
މަތިއިން ބަންދުކުރެވިގެންނެވެ.﴾

(٩) ﴿ދިގުދިގުކޮށްވާ ތަނބުތަކެއްގައެވެ.﴾

سُوْرَةُ الْفِيْلِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ފީލުގެ އަހުލުވެރިންނާމެދު ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބު
ކަންހިންގެވިގޮތް ދެކެވަޑައިގަންނަވަނީ ހެއްޔެވެ!﴾ އެއީ ގެފުޅު
ފުނޑުފުނޑުކުރަން އައި ހަބުޝީކަރައިގެ އަބްރަހާއާއި އޭނާގެ
ބައިގަނޑެވެ.

(٢) ﴿އެއިލާހު އެއުރެންގެ ހީލަތްތެރިވުން ގެއްލުމުގައި
ނުލެއްވީހެއްޔެވެ؟﴾

(٣) ﴿އަދި އެއިލާހު އެއުރެންގެ މައްޗަށް ދޫނިތަކެއް ބައިބައިން
ފޮނުއްވިއެވެ.﴾

(٤) ﴿އެދޫނިތައް އެއުރެންނާދިމާއަށް ހަރުވެފައިވާ
މަށިގަނޑުތަކުން އަޅައެވެ.﴾

(٥) ﴿ފަހެ އެއިލާހު އެއުރެން ހެއްދެވި ކައިފައިހުރި ހުއިމަލެއް
ފަދައިންނެވެ.﴾

سُوْرَةُ قُرَيْش

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

① ﴿ޤުރައިޝުވަންތައިގެ މީހުން އެކުވެރިކުރަވައްވި
ކަމަށްޓަކައެވެ.﴾

② ﴿ފިނިމޫސުމާއި ހޫނުމޫސުމުގެ ދަތުރުން އެއުރެން
އެކުވެރިކުރަވައްވިއެވެ.﴾

③ ﴿އެހެންވެ މިގެފުޅުގެ ވެރިރައްބަށް އެއުރެން ޚާލިޞްވެ
އަޅުކަންކުރާހުށިކަމެވެ.﴾

④ ﴿އެއީ ބަނޑުހައިހޫނުކަމުގައި ވަނިކޮށް އެއުރެންނަށް
ކާންދެއްވި އަދި ބިރުވެރިކަމުގައި ވަނިކޮށް އެއުރެންނަށް
އަމާންކަންދެއްވި އިލާހެވެ.﴾

سُوْرَةُ الْمَاعُوْنِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

① ﴿ހިސާބުބެއްލެވުމާއި ޖަޒާދެއްވުން ދޮގުކުރާމީހާއާމެދު ކަލޭގެފާނު
ނިކަން ޚަބަރުކުރައްވާހިކަމެވެ!﴾

② ﴿ފަހެ އެއީ ޔަތީމުކުއްޖާ ބައްދުކަމުން
އަކަހަރިކޮށް ޖަހާމީހާއެވެ.﴾

③ ﴿އަދި އޭނާއީ މިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުމަށް
ބާރުނާޅާމީހާއެވެ.﴾

④ ﴿ފަހެ ނަމާދުކުރާމީހުން ގެއްލުމާއިހަލާކު ހުށްޓެވެ!﴾

⑤ ﴿އެއުރެންނީ ހަމަ އެއުރެންގެ ނަމާދުތަކާމެދު ފަރުވާކެޔޮލާ
މީހުންނެވެ.﴾

⑥ ﴿އެއުރެންނީ ހަމަ (އަޅުކަމުގައި) ކަންތައްކާ މީހުންނެވެ.﴾

⑦ ﴿އަދި ކަންފާޅިބޭނުންވާތަކެތި ދިނުންމަނާކުރާ މީހުންނެވެ.﴾

سُورَةُ قُرَيْشٍ — ترتيبها 106 — آياتها 4

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لِإِيلَٰفِ قُرَيْشٍ ① إِۦلَٰفِهِمْ رِحْلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيْفِ
② فَلْيَعْبُدُوا۟ رَبَّ هَٰذَا ٱلْبَيْتِ ③ ٱلَّذِىٓ أَطْعَمَهُم
مِّن جُوعٍ وَءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍۭ ④

سُورَةُ المَاعُونِ — ترتيبها 107 — آياتها 7

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ ① فَذَٰلِكَ ٱلَّذِى
يَدُعُّ ٱلْيَتِيمَ ② وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ③
فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ④ ٱلَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ
⑤ ٱلَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ ⑥ وَيَمْنَعُونَ ٱلْمَاعُونَ ⑦

سُورَةُ الكَوْثَرِ — ترتيبها 108 — آياتها 3

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِنَّآ أَعْطَيْنَٰكَ ٱلْكَوْثَرَ ① فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ ②
إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ ٱلْأَبْتَرُ ③

سُوْرَةُالْكَوْثَرِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

① ﴿ކަށަވަރުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އަލްކައުޘަރު
ދެއްވީމެވެ.﴾ އަލްކައުޘަރަކީ، ސުވަރުގޭގެ ކޯރެކެވެ. އަދި
ގިނަގުނަވެގެންވާ ހެޔޮކަންތައްތަކާއި ނިޢުމަތްތަކެވެ.

② ﴿ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބަށް ނަމާދުކުރައްވައި
އަދި ޤުރުބާނުކުރައްވާށެވެ.﴾

③ ﴿ކަށަވަރުންވެސް ކަލޭގެފާނަށް އަދާވާތްތެރިވާމީހާ އޭނާއީ
ހުރިހާހެޔޮކަމަކުން ކެނޑިގެންވާމީހާއެވެ.﴾

سُورَةُ الكَافِرُونَ

ترتيبها 109 — آياتها 6

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْكَٰفِرُونَ (١) لَآ أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ (٢)
وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ (٣) وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٌ مَّا عَبَدتُّمْ (٤)
وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ (٥) لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ (٦)

سُورَةُ النَّصْرِ

ترتيبها 110 — آياتها 3

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا جَآءَ نَصْرُ ٱللَّهِ وَٱلْفَتْحُ (١) وَرَأَيْتَ ٱلنَّاسَ
يَدْخُلُونَ فِي دِينِ ٱللَّهِ أَفْوَاجًا (٢) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
وَٱسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُۥ كَانَ تَوَّابًۢا (٣)

سُورَةُ المَسَدِ

ترتيبها 111 — آياتها 5

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَآ أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ (١) مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُۥ وَمَا
كَسَبَ (٢) سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ (٣) وَٱمْرَأَتُهُۥ
حَمَّالَةَ ٱلْحَطَبِ (٤) فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍۭ (٥)

سُورَةُ الْكَافِرُوْنَ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވޭތޯވެ. އޭ ކާފިރުވީކަލުންނޭވެ!﴾

(٢) ﴿ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު
އަޅުކަމެއް ނުކުރައްވާމެވެ.﴾

(٣) ﴿އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވާ
އެއްކައުވަންތައިލާހަށް އަޅުކަންކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން
ނުވަމުއެވެ.﴾

(٤) ﴿އަދި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރި ތަކެއްޗަކަށް
އަޅުކަންކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުވަމުއެވެ.﴾

(٥) ﴿އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވާ
އެއްކައުވަންތައިލާހަށް އަޅުކަންކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި
ތިޔަބައިމީހުން ނުވަމުއެވެ.﴾

(٦) ﴿ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނެވެ. އަދި
ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދީނެވެ.﴾

سُوْرَةُ النَّصْرِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿اللهގެ ނަޞްރާއި ފަތަޙަ އައިސްފިނަމަވެ.﴾

(٢) ﴿އަދި اللهގެ ދީނަށް މީސްތަކުން ބައިބައިން ވަންނަތީ
ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންފިނަމަވެ.﴾

(٣) ﴿ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަމްދުއާއެކު ތަސްބީޙަކިޔަވާށެވެ
އަދި އެކަލާނގެން އިސްތިޣްފާރުކުރައްވާށެވެ! ކަށަވަރުންވެސް
އެކަލާނގީ ގިނަގިނައިން ތައުބާ ޤަބޫލުކުރައްވާ ފަރާތެވެ.﴾

سُوْرَةُ الْمَسَدِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿އަބޫލަހަބުގެ ދެއަތް ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. އަދި ގެއްލި
ހަލާކުވެގެންވީ އޭނާއެވެ.﴾

(٢) ﴿އޭނާގެ މުދަލާއި ދަރިން އޭނާ ޢަޛާބުން
ދުރުކޮށްނުދިނެވެ!﴾

(٣) ﴿ނިކަންހުރެ ހުޅުގަނޑުވެރި ނަރަކައަކަށް ވަދެ އޭނާ
އޭނާގެ ހަރަދަލާނެއެވެ.﴾

(٤) ﴿އަދި ކަށިދަރު އުފުލާއުޅޭ އޭނާގެ
އަނބިކަނބަލުންވެސްމެއެވެ.﴾

(٥) ﴿އެކަނބަލުގެ ކަރުގައި ގަނޑުފުޅާ ހިމުފަވަށެއް
އޮންނާނެއެވެ.﴾

ترتيبها 112 سُورَةُ الإخلاص آياتها 4

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ (١) ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ (٢) لَمْ يَلِدْ
وَلَمْ يُولَدْ (٣) وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ (٤)

ترتيبها 113 سُورَةُ الفَلَق آياتها 5

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ (١) مِن شَرِّ مَا خَلَقَ (٢) وَمِن
شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ (٣) وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِى
ٱلْعُقَدِ (٤) وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ (٥)

ترتيبها 114 سُورَةُ النَّاس آياتها 6

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ (١) مَلِكِ ٱلنَّاسِ (٢) إِلَٰهِ
ٱلنَّاسِ (٣) مِن شَرِّ ٱلْوَسْوَاسِ ٱلْخَنَّاسِ (٤) ٱلَّذِى
يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ ٱلنَّاسِ (٥)
مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ (٦)

سُورَةُ ٱلْإِخْلَاصِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެއީ އެއްކައުވަންތަ اللهއެވެ.﴾

(٢) ﴿އެންމެހައި ތަކެތި އެއިލާހަށް ބޭނުންޖެހިގެންވާ އަދި އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ބޭނުންޖެހިވޮޑިގެންނުވާ ސަމަދުވަންތަ اللهއެވެ.﴾

(٣) ﴿އެއިލާހަށް އެއްވެސް ދަރިކަލަކު އުފަންވެގެންނުވެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ފަރާތަކުން ދަރިކަލެއްކަމުގައި އެއިލާހު އުފަންވެވޮޑިގެންނުވެއެވެ.﴾

(٤) ﴿އަދި އެއިލާހާ ކުފޫހަމަވެގެންވާ ހަމަ އެއްވެސްފަރާތެއް ނުވެއެވެ.﴾

سُورَةُ ٱلْفَلَقِ

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ފަތިހުގެ ވެރިރައްބުގެ ޙަޟްރަތުން ރައްކާތެރިކަން އެދިވަޑައިގަންނަވަމެވެ!﴾

(٢) ﴿އެއިލާހު ޚަލްޤުކުރައްވާފައިވާ ތަކެތީގެ ނުބައިކަމުންނެވެ.﴾

(٣) ﴿އަދި ވެރިވެގެންއަންނަހިނދު ރޭގަނޑުގެ ގަދައަނދިރީގެ ނުބައިކަމުންވެސްއެވެ.﴾

(٤) ﴿އަދި ގޮށްޓަކަށްފުމޫ ސިހުރުވެރި އަންހެނުންގެ ނުބައިކަމުންވެސްއެވެ.﴾

(٥) ﴿އަދި ޙަސަދަވެރިވެއްޖެހިނދު ޙަސަދަވެރިޔާގެ ނުބައިކަމުންވެސްއެވެ.﴾

سُورَةُ ٱلنَّاس

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾

(١) ﴿ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. މީސްތަކުންގެ ވެރިރައްބުގެ ޙަޟްރަތުން ރައްކާތެރިކަން އެދިވަޑައިގަންނަވަމެވެ!﴾

(٢) ﴿މީސްތަކުންގެ ރަސްކަލާނގެ އިލާހުގެ.﴾

(٣) ﴿އަޅުކަން ހަމައެކަނި ޙައްޤުވެވޮޑިގެންވާ މީސްތަކުންގެ އިލާހުގެ.﴾

(٤) ﴿ފިލާދާ ވަސްވާސްދޭ ޝައިޠާނާގެ ނުބައިކަމުންނެވެ.﴾

(٥) ﴿އެއީ މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަސްވާސް އުފައްދާ ޝައިޠާނާއެވެ.﴾

(٦) ﴿ޖިންނުންނާއި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންވާ ޝައިޠާނުންނެވެ.﴾

މުސްލިމުންގެ ޢަޤީދާގައި މުހިންމު ބައެއް ސުވާލުތައް

1 **މުސްލިމަކު އޭނާގެ ޢަޤީދާ އުނގެނޭނީ ކޮންތާކުން ހެއްޔެވެ؟** މުސްލިމަކު އޭނާގެ ޢަޤީދާ އުނގެނޭނީ اللهގެ ފޮތުންނާއި ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޞައްޙަ ސުންނަތުންނެވެ. އެހެނީ، އެކަލޭގެފާނަކީ ހަވާސްފުޅަކުން ބަސްފުޅު ވިދާޅުވާ ބޭފުޅެއް ނޫނެވެ. ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ މާނައީ: "(އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު) އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް އިއްވެވޭ ވަޙީއެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ." ޢަޤީދާ ދަސްކުރަންވާނީ ޞަޙާބީ އަސްޙާބުބޭކަލުންނާއި މިއުންމަތުގެ ސަލަފުއްޞާލިޙުން رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ ފަހުމުކުރެއްވި ގޮތަށެވެ.

2 **ކަމެއްގައި ދެބަސްވެ ޚިލާފުވެއްޖެނަމަ ރުޖޫޢަވާނީ ކޮންއެއްޗަކަށް ހެއްޔެވެ؟** މިފަދަ ޙާލަތްތަކުގައި ރުޖޫޢަވާން ޖެހޭނީ އިސްލާމްދީނުގެ ސާފުސީދާ ޝަރުޢީ ނައްޞުތަކަށެވެ. އަދި އެކަމުގައި ޙުކުމްކުރަންވާނީ اللهގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ސުންނަތްތަކުގައި ބަލަންވާނެއެވެ. ދަލީލަކީ: الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ﴾ މާނައީ: "ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ކަމެއްގައި ދެބަސްވެ ޚިލާފުވެއްޖެނަމަ އެކަމެއް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ރައްދުކުރާށެވެ." އަދި ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ: «تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا: كِتَابَ اللهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ» الموطأ. މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން އެދެކަމުގައި ހިފަހައްޓަފިނަމަ، ދުވަހަކުވެސް މަގުފުރެދިގެން ނުދާނޭ ދެކަމެއް، އަހަރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ދޫކޮށްލައިފީމެވެ. (އެއީ) اللهގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތެވެ."

3 **ޤިޔާމަތްދުވަހު ނަޖާތްލިބޭ ފިރުޤާއަކީ (ޖަމާޢަތަކީ) ކޮންބައެއް ހެއްޔެވެ؟** ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ: «وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلاثٍ وَسَبْعِيْنَ مِلَّةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلاَّ مِلَّةً وَاحِدَةً، قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَارَسُوْلَ اللهِ؟ قَالَ: مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي» أحمد. މާނައީ: "އަހަރެންގެ އުއްމަތް ހަތްދިހަ ތިން ބަޔަކަށް ބައިވެގެން ދާނެއެވެ. އެއިން އެއް ބަޔަކު މެނުވީ އެންމެހައި ބައެއް ނަރަކައިގައެވެ. ޞަޙާބީބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. "ޔާ اللهގެ ރަސޫލާއެވެ. އެއީ ކޮންބައެއް ހެއްޔެވެ؟" އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އެއީ އަހަރެންނާއި އަހަރެންގެ އަސްޙާބުބޭކަލުން މިއަދު ތިބި ގޮތުގައި ތިބޭ ބަޔަކީއެވެ." ފަހެ، ހަމައެކަނި ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަސްޙާބުބޭކަލުން ހިނގެވި ގޮތެވެ. ތަބާވާ ނަޖާތްލިބޭ ފިރުޤާ ކަމުގައިވީ، اللهގެ ރަޙުމަތުގައި ތިބޭ ޖަމާޢަތަކީ، މިހާރުނަމަވެސް ތަބާވެ ތިބި ބަޔަކީ ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ސުންނަތަށް ތަބާވެ، ތަބާވެގެން ދިރިއުޅުމުންނެވެ.

4 **ހެޔޮ ޢަމަލުތައް ޤަބޫލުކުރެއްވުމުގެ ޝަރުޠުތަކަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟** އެ ޝަރުޠުތަކަކީ: **1.** الله އަށް އިޚްލާޞްވުމާއި އެކަނިވެރި އަޅުކަމުގައި ތައުޙީދުކުރުން: މާނަ، ޝިރުކުކަމާ ހުރި ޢަމަލު ޤަބޫލުކުރެއްވުމެއް ނުވާނެއެވެ. **2.** އިއްތިބާޢުވުން: އެއީ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ވަޙީފުޅުގެ އަމުރުފުޅާ ޙުކުމާ އެއްގޮތްވާގޮތުގައި ޢަމަލުކުރުމެވެ. **3.** ޞައްޙަ ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް ތަބާވުން: އެކަމަކީ، އެކަލޭގެފާނު އުނގަންނަވައިދެއްވި ގޮތަށް ކުރުމާ އަޅުކަންކުރުމުގައި ވާޖިބުކުރައްވައިފައެވެ. ފަހެ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ތަބާވާ ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޝަރުޢުކުރައްވާފައި ނެތް ގޮތެއްގެ މަތިން އަޅުކަމެއް އުފެއްދުމަކީ ޝަރުޢުގައި އެއްވެސް ޤަބޫލުކުރެއްވުމެއް ނުވާނޭ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿وَقَدِمۡنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُواْ مِنۡ عَمَلٖ فَجَعَلۡنَٰهُ هَبَآءٗ مَّنثُورًا﴾ މާނައީ: "އަދި އެއުރެން ކުރި ޢަމަލަކަށް އަހަރެމެން ވަޑައިގަތީމު، ދެން އެކަމެއް ފަތުރާލެވޭ ހިޔަރުގަނޑެއް ފަދައިން ހައްދަވައިފީމުއެވެ."

5 **އިސްލާމްދީނުގެ ދަރަޖަތަކަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟** ދީނުގެ ދަރަޖަތަކަކީ ތިނެކެވެ. އެއީ: **އިސްލާމްކަމާއި، އީމާންކަމާއި، އިޙްސާންކަމެވެ.**

6 **އިސްލާމްކަމަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟ އަދި އިސްލާމްކަމުގައިވަނީ ކިތައް ރުކުން ހެއްޔެވެ؟** **އިސްލާމްކަމަކީ:** އެއީ الله އަށް ތައުޙީދުކޮށް ބޯލެނބުމާއި، އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި ގަދައަޅައި މަސައްކަތްކުރުމާއި، ޝިރުކާއި އޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން ބަރީއަވުމެވެ. **އިސްލާމްކަމުގެ ރުކުންތައް ފަހެކެވެ.** ދަލީލަކީ ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅުގައި އެކަންތައް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ: «بُنِيَ الإِسْلامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ الله، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَإِقَامِ الصَّلاَةِ، وَإِيْتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ» متفق عليه. މާނައީ: "އިސްލާމްދީން ބިނާވެގެންވަނީ ފަސްކަންތައްގެ މައްޗަށެވެ. އެއީ ޙައްޤު ކަލާނގެއަކު الله މެނުވީ ނެތްކަމަށާއި، މުޙައްމަދުއަކީ އެކަލާނގެ އަޅާކަމަށާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ اللهގެ ރަސޫލާކަމަށް ހެކިވުމާއި، ނަމާދު ޤާއިމުކުރުމާއި، ޒަކާތް ދިނުމާއި، ބައިތުﷲ ޙައްޖުކުރުމާއި، ރަމަޟާންމަހު ރޯދަހިފުމެވެ."

7 **އީމާންކަމަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟ އަދި އީމާންކަމުގައިވަނީ ކިތައް ރުކުން ހެއްޔެވެ؟** **އީމާންކަމަކީ:** އީމާންކަމަކީ ހިތުން އިޢުތިޤާދުކުރުމާއި، ދުލުން ބުނުމާއި، ބަދަނުގެ ގުނަވަންތަކުން ޢަމަލުކުރުމެވެ. ކިޔަމަންތެރިވުމުން އިތުރުވެ އީމާންކަން

އިތުރުވެއެވެ. އަދި އުރެދުންތެރިކަން އަރައިގަތުމުން އީމާންތެރިކަން ބަލިވެ އުނިވެއެވެ. الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿لِيَزْدَادُوٓا۟ إِيمَـٰنًا مَّعَ إِيمَـٰنِهِمْ﴾ މާނައީ: "އެމީހުންގެ އީމާންތެރިކަމުގެ މައްޗަށް އީމާންކަން އިތުރު ކުރުއްވުމަށްޓަކައެވެ." ކީރިތި ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ: «الإِيْمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُوْنَ شُعْبَةً، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الأَذَى عَنِ الطَّرِيْقِ وَالحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الإِيْمَانِ» مسلم. މާނައީ: "އީމާންކަން ބަހިކޮށްވަނީ ހަތްދިހައެތައް ބާވަތަކަށެވެ. އޭގެ އެންމެ މާތް ބާވަތަކީ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ މިކަލިމައިން ކިޔުމެވެ. އަދި އޭގެ އެންމެ ދަށް މިންވަރަކީ މަގުމަތިން ކުނިބުނި ދުރުކުރުމެވެ. އަދި ލަދުވެތިކަމަކީ އީމާންކަމުގެ ބައެކެވެ." މިކަން އިތުރުން ކަމަށް ދަލީލުކުރާ ހެކިތަކުގެ ތެރެއިން، ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުން އީމާންކަން އިތުރުވާކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ވަޙީތަކުގެ ތެރެއިން، ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން ނުބައި ޢަމަލުތަކުގެ ފާފަތައް ފޮހެވިގެންދާކަން الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿إِنَّ ٱلْحَسَنَـٰتِ يُذْهِبْنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ﴾ މާނައީ: "ހެޔޮކަންތައްތަކުން ނުބައިކަންތައްތައް ނައްތާލަދޭކަން ކަށަވަރެވެ."

އީމާނުގެ ރުކުންތައް ހައެވެ. ކީރިތި ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އެކަންކަން ބަޔާންކުރައްވާ ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، واليوْم الآخِرِ، والْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ» البخاري. މާނައީ: "(އީމާންކަމަކީ) الله އަށް އީމާންވުމާއި، އޭނާގެ މަލާއިކަތުންނަށް އީމާންވުމާއި، ފޮތްތަކަށް އީމާންވުމާއި، އޭނާގެ ރަސޫލުންނަށް އީމާންވުމާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވުމާއި، ހެޔޮކަމާއި ނުބައިކަން ކަނޑައެޅުއްވުމަށް އީމާންވުމެވެ."

8 **لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ ގެ މާނައަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟** الله ނޫން ޙައްޤުގައި އަޅުކަން ލިބިގަތުމަށް ޙައްޤުވާ އެއްވެސް އިލާހަކު ނުވާކަމެވެ. އަޅުކަމަށް ޙައްޤުވެރިވެވޑައިގަންނަވަނީ ހަމައެކަނި الله އެކަނި ކަމުގައި ޘާބިތުކުރުމެވެ.

9 **الله ގައްޔާ ބެހޭގޮތުން ތައުޙީދުކުރުމުގެ ބާވަތްތަކަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟** الله ގައްޔާ ބެހޭ ތައުޙީދުކުރުމުގެ ބާވަތްތައް ތިނެކެވެ. އެއީ: ރުބޫބިއްޔަތުގައި ތައުޙީދުކުރުމާއި، ޢިބާދަތުގައި ތައުޙީދުކުރުމާއި، ނަންނަމާއި ސިފަތަކުގައި ތައުޙީދުކުރުމެވެ. އަދި މިބާވަތްތަކުގެ ތެރެއިން ޢިބާދަތުގައި ތައުޙީދުކުރުމަކީ ރަސޫލުން ފޮނުއްވާ، ފޮތްތައް ބާވައިލެއްވި މަޤްޞަދެވެ. އަދި މިތިން ބާވަތުގެ ތައުޙީދު ... އެއްބައި އަނެއްބައިން ވަކިނުވާނެއެވެ. އަދި އެއްބާވަތް ދޫކޮށްލުމަކީ އެހެން ބާވަތްތައް ދޫކޮށްލުމެވެ.

10 **އާޚިރަތުގައި މުއުމިނުން الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ފެނުމަކީ ޞައްޙަ ކަމެއް ހެއްޔެވެ؟** ހަމަ ކަށަވަރުން، މުއުމިނުން ޤިޔާމަތްދުވަހުގައި الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އާޚިރަތުގައި ސުވަރުގެވަންތަ ބަޔަކަށް ލިބިދެވޭ ނިޢުމަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ މާތް ނިޢުމަތަކީ الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ފެނިވަޑައިގަތުމެވެ. الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ﴾ މާނައީ: "އެދުވަހު ބައެއް މޫނުތައް ފުރިހަމަ އުފަލުން ހިނިތުންވެފައިވާނެއެވެ. ﴿٢٢﴾ އެމޫނުތަކުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ބަލައިލާނެއެވެ. ﴿٢٣﴾"

11 **الله ގެ އިސްމުތަކާއި ސިފަތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންކަމެއް ކުރުމަކީ ފަރުޟެއް ހެއްޔެވެ؟** ހަމަ ކަށަވަރުން الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އެއްކަލާނގެކަން ދެނެގަތުމަކީ ފަރުޟެކެވެ. އަދި އެކަން ދެނެގަތުމަށް ފަހު އިޤްރާރުވުމާއި ޢަމަލުކުރުމަކީ ފަރުޟެވެ. ފަހެ، މިކަލިމަ ކިއުމަކީ އެކަލާނގެ ނަންފުޅާއި ޢަމަލު ދެނެގަތުމުގެ ފަހުންނެވެ. އެހެނީ ދެނެގަތުމަށް ފަހު އިޤްރާރުވުމަކީ ފަރުޟެވެ. الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿فَٱعْلَمْ أَنَّهُۥ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ﴾ މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެންނެވޭ! الله ފިޔަވައި ޙައްޤު އިލާހަކު ނުވާކަން. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ފާފައަށް ފާފަފުއްސެވުން އެދިވޮޑިގަންނަވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ ފާފަތަކަށް ފާފަފުއްސެވުން އެދިވޮޑިގަންނަވާށެވެ!" ފަހެ، الله ގެ ޙައްޤުގެ ތެރެއިން ފުރަތަމަ ވާޖިބުވާ ކަމަކީ ދެނެގަތުމެވެ. އަދި އެއާއެކު **އިޤްރާރުވުމާއި ޢަމަލުކުރުމެވެ.** އަދި ފުރަތަމަ ކުރަންޖެހޭ ކަމަކީ ދެނެގަތުމާއި **ޢަމަލުކުރުމެވެ.** އަދި ދެނެގަތުމުގެ ކުރިން ފުރަތަމަ ކުރަންޖެހޭ އެއްވެސް ކަމެއް ނެތެވެ. **ޝަހާދަތްކުރުމެވެ.**

الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ އިސްމުތަކާއި ސިފަތަކުގެ ތެރެއިން ގިނަ ސިފަތަކެއް ނުވަތަ އެސިފަތަކުގެ މާނަތައް: އެ ޙައްޤުގެ ތެރެއިން އެއީ މާތްވެގެންވާ ސިފަތަކެވެ. ފަހެ، الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އީ މުޅި ދުނިޔެ ބަލަހައްޓަވާ، އެންމެހައި ކަންކަން ދަންނަވާ، ދެކެވޮޑިގެންވާ، އަޑުއިވިވޮޑިގެންވާ، ޙަޔާތުގައިވާ ސިފަތައް ލިބިވޮޑިގެންވާ، ބާރުވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ދިރިއުޅުއްވުމާއި، ރަޙްމަތްތެރިކަމާއި، ޢިލްމާއި، ބާރާއި އިރާދަފުޅާއި ސިފަތަކެވެ. އަދި الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އީ ޙަކީމްވަންތަ، ޢަދުލުވެރި، ޢިއްޒަތްތެރި، ގަދަފަދަވަންތަ، ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ، އުއްމީދުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އަކީ ގިނަގިނައިން ދެއްވާ، ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ، ފާފަފުއްސަވާ، ގަބޫލުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

ތެންނުވެސްނެތި ސިފަތަކީ، އަޚްލާޤީ ބަތިލުކުރުމަކާ ހަމަހަމަކޮށް ތަޙްރީފުކުރުމާއި ބަދަލުކުރުމާ އަދި އަޅަފާން ތަޢުޠީލުކޮށްފައިވާ ސިފަތަކާއެވެ. ނަމުގެތެރެ اللهِ
މިފަދަ ސިފަތަކާއެކު ހުސްޗެއްޖެހޭ ބަދަލުކުރުމަށް އިނގޭތޯ. މިފަދަ ސިފަފުޅު اللهއަށް ނިސްބަތްކުރުން ހުރުމަތްތެރިވާތޯއެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ
ބަސްފުޅުގައި އެންމެ ތަޝްބީހުވެގެންވާ އެހެނީ އެއިލާހަށް ތަޝްބީހުވެގެންވާ ސިފަފުޅުތަކެއް ސިފަކުރުވެގެންވާ އަޅުތަކުންނެވެ. އަދި އެއިލާހަށް
އެންމެ ކިޔުވުނެގެންވާ އަޅުތަކުން އެއިލާހަށް ނިސްބަތްކުރެވިގެންވާ ސިފަތަކަށް ސިފަކުރުވެގެންވާ އަޅުތަކުންނެވެ.

12 **الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ރިވެތިވެގެންވާ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟** الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ:

﴿وَلِلَّهِ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ فَٱدْعُوهُ بِهَا﴾ މާނައީ: "އަދި އެންމެހާ ރިވެތިވެގެންވާ އިސްމުފުޅުތަކެއްވަނީ الله އަށެވެ. ފަހެ،
އެއިސްމުފުޅުތަކުން ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެ ދުޢާ ދަންނަވާށެވެ." އަދި ހަމަ ކަށަވަރުން ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ
ޙަދީޘުން އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކުރެއްވިކަމުގައި ސާބިތުވެގެންވެއެވެ. «إِنَّ اللهَ تِسْعَةً وَتِسْعِيْنَ اسْمًا مِائَةٌ إِلَّا وَاحِدًا، مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ
الْجَنَّةَ» مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. މާނައީ: "الله އަށް ނުވަދިހަނުވަ، އިސްމުފުޅު ވެއެވެ. އެއީ ސަތޭކަ ހަމަނުވާ އެކެއް އިސްމުފުޅެވެ.
އެއިސްމުފުޅުތައް ޢަދަދުކޮށްފި މީހާ (އެބަހީ: އެއިސްމުފުޅުތައް ހިތުދަސްކޮށް، އޭގެ ޙަޤީޤަތް ދެނެގަނެ އަދި އޭގެ އަސަރުގައި
އަމިއްލަގެ އަމަލުތަކުން ބައްޓަންކޮށްލެއްވިއުރު) ސުވަރުގެ ވަންނަ ހުންނެވެ."

الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އިސްމުފުޅުތަކުގެ ޢަދަދުކުރުމުގައި ތިންކަމެއް ހިމެނިގެންވެއެވެ. 1. އޭގެ ލަފުޒުތައް އަދަދުކުރުން ދަސްކުރުން. **2.**
އެއަށް ފުރިހަމައަށް އީމާންވުން، އޭގެމާނަތަކާއި ދަލީލުކުރާ ކަންކަން ދެނެގަތުން. މިސާލަކަށް: **الحكيم (އެންމެފުރިހަމަ ޙުކުމްކުރައްވާ
ރިވެތި)** މިއިސްމުފުޅުން ދޭހަވަނީ الله ގެ އެންމެހާ ޙުކުމްތަކާއި ކާއިނާތުތައް ޙިކުމަތުގެމަތިން ކަމެކެވެ. އެހެނީ އެއްސެއްކަމުގައި
ޤުދުރަތުގެ ސިފަ ވެސް، އެއިލާހުގެ ބަލާގޮތުގެ ދަލީލުތަކާއި ދެނެގަތުމެވެ. **3.** އިސްމުފުޅުތަކުން އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރުން. މިސާލަކަށް:
"يَا سِتِّيرُ **(އޭ އެންމެހާކަމެއް ވަންހަނާކުރައްވާކަލާނގެ ރިޔާވާ!)** މިއަދާގެން ވަންހަނާކުރައްވައިދެއްވާށެވެ! ސުލައިމާނު عَلَيْهِ السَّلَامُ
ދުޢާކުރެއްވިއެވެ: ﴿وَهَبْ لِي مُلْكًا لَّا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِيٓ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْوَهَّابُ﴾ މާނައީ: "ތިމަންނާގެ ފަހުން އެއްވެސް
އަކަށްވެސްނުވާފަދަ ރަސްކަމެއް ތިމަންނަށް ދެއްވާނދޭވެ! ކަލޭގެފާނު ހަމަ އެންމެ ހިބަކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ."

ޢިލްމީ ޤުރުއާނާއި ބައްޔަ ސުންނަތުގައި ނަޞްޞު ހިމެނިފައިވާގޮތުން، އިސްމުފުޅުތަކުގެ ޖަދުވަލުދައްކާލަމެވެ. އެއީ:

	އިސްމުފުޅު	އިސްމުފުޅުން ދަލާލާތުކުރާކަންތަކީ
	الله	އެއިލާހު އެންމެހާ ޚަލްޤުތަކުން އަޅުކަންކޮށް އަޅުވެތިވެގަތުން، އަޅުކަމަށް ހަމައެކަނި ޙައްޤުވެގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި އިލާހުގެ ބޮޑުކަން މަތިވެރިކަން ނިކަމެތިވުން ބައްލަވާގެންވާ ރުބޫބިއްޔަތުގެ ސިފަވެވޮޑިގެންވާ ވަކިން އިލާހުގެ ބަސްފުޅަކީ. އަދި އެންމެހާ އުލޫހިއްޔަތު ސިފަފުޅުތައް ފުރިހަމަކަމާއެކު ވަނީ އިލާހަށެވެ.
1	الرَّحْمٰنُ	މިއިސްމުފުޅުން ދަލާލާތުކުރަނީ އެންމެފުޅަށް ފުޅާވެގެންވާ ރަޙްމަތް ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ޝާމިލުވާކަމެވެ. މިއީ ހަމައެކަނި الله ގެ ޚާއްޞަ ޒާތުފުޅަށްވާ އިސްމުފުޅުތަކެވެ. އެއީ ފިޔަވާ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް މިއިސްމުފުޅު ކިޔުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.
2	الرَّحِيْمُ	އެއިލާހު ދުނިޔޭގައި އާޚިރަތުގައިވެސް މުއުމިނުންނަށް ޚާއްޞަ އެމީހުންނަށްދެއްވާ ރަޙްމަތް އެބައިމީހުން ވޮޑިގެން ފޯރުކޮށްދެއްވާ އިލާހެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން އެއިލާހު މުއުމިނުންނަށް ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ ރަޙްމަތްތެރިކަމާއި ދަރުމަވަންތަ އަދި އާޚިރަތުގައިވެސް ސުވަރުގެއިން ވަންތަ ނިޢުމަތްތަކުން، އެއިލާހު އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެކަމެވެ.
3	العَفُوُّ	އެއިލާހީ އަޅުގެ ފާފަތައް ފުހެލެއްވުމާއި، އެފާފަތަކުން އަޅުތަކަށް އިޒުލެ މާފު ބައްލަވައި ދޫކޮށް އަދަބު ދެއްވާކަށް ނުވާ ކުށްތަކުގެ އިލާހެވެ.
4	الغَفُوْرُ	އެއިލާހު ފާފަތަކަށް އަޅުތަކުންނަށް މާފުކުރައްވާ ފާފަތަކުން އަޅުތަކުން ފާފަ ކުރެވުނަސް، އެމީހުން ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވާނަމަ އަދި އަޅުތަކުންގެ ފާފަ ފުހެލައްވާ އިލާހެވެ.
5	الغَفَّارُ	އެއިލާހު އަޅުތަކުންނަށް ފާފަތަކުން އަޅުތަކުންނަށް ދެން، އެއިލާހު ފާފަތަކުގެ ބޮޑުކަމުން ފުރިހަމަކޮށް ދޫކޮށްލައްވާ، ކަންމަތިވެއްޖެނަމަވެސް ގިނަގިނައިން ފާފަ މާފުކުރައްވާ އިލާހެވެ.
6	الرَّؤُوْفُ	މިއިސްމުފުޅުން ދަލާލާތުކުރަނީ އެއިލާހަކީ އިންތިހާއަށް އޯގާތެރި ވަރަށް ރަޙްމަތްތެރި އިލާހެވެ. އެއިލާހު އެއޯގާތެރިކަމުން އަޅުތަކުންނަށް ލުއިފަސޭހަކުރައްވާ ކަމުގައި އަދި ރަޙްމަތްތެރިކަމާއެކު ހުރިހާ ކަމެއް ތަރުތީބުކުރައްވާ އިލާހެވެ.
7	الحَلِيْمُ	އެއިލާހު އަޅުތަކުން ކުރާ ފާފަތަކަށް ވަގުތުން އަދަބުދެއްވުމަށް އަވަސްނުކުރައްވާ ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ، ފުރުޞަތުދެއްވައި މުހުލަތުދެއްވާ އިލާހެވެ.

		އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ ޝަރީޢަތުން ފާފަފުއްސެވުމަށްދީ ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވާ ފަރާތްތަކަށް ފާފަފުއްސަވާނެކަމުގެ ބުއްދިތަކާއި ބަލަހައްޓަވާ އިލާހެވެ.
8	**التَّوَّابُ**	އެއިލާހީ އިޚުލާޞްތެރިކަމާއި އަޅުކަން ބައިވެރިވާގެ ބައިވެރިކަމާއި އަޅުތަކުންގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރައްވާ އިލާހެވެ.
9	**السِّتِّيرُ**	އެއިލާހީ އަޅުތަކުންނަށް ފާފަތައް ޢައިބުތަކާއި ބޮޑެތި ފަސޭހަކަމާ ނުބައިކަމެއް ފޮރުވައިދެއްވާ އިލާހެވެ. އަދި އަޅުތަކުންގެ ފާފަވެރިކަން ފާފަތަކުން ވަކިކޮށްދެއްވައި ދުނިޔޭގައި ފާފަފުއްސަވާނެ ދެކަމުގެ ބޭނުންވާއެވެ. އަދި ކަމަ އަވަހަށް އެއިލާހުގެ ނަފްސު ހެޔޮކަމުގެ ... ނަފްސުގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންނެވި އިލާހެވެ.
10	**الغَنِيُّ**	އެއިލާހީ އެއިލާހުގެ ޙާލަތުތަކުގައި ސިފަފުޅުތަކުގައި އެންމެފުރިހަމަ އިލާހެވެ. އެހެންކަމުން އެއްވެސް މަޚްލޫޤެއްގެ އެހީތެރިކަމާ މުދަލެއް އެއިލާހު ބޭނުންވެވޮޑިގެންނުވާނެއެވެ. އެއާ ޒިލާބުން އަންނަ މަޚްލޫޤާތުންނާއި އެއިލާހުގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ނިޢުމަތްތަކާއި މަދުމަދުން އިސްވެރިކަން ބޭނުންނުވެއެވެ.
11	**الكَرِيْمُ**	އެއިލާހީ އެންމެމާތް ހެޔޮކަމާއި މިންވަރުކުރެއްވުމާއި ދީލަތިކަމުގެ އިލާހެވެ. އެއިލާހު އިޚުލާޞްތެރިކަމާއި އަޅުކަން، އެއިލާހު ބޭނުންފުޅުވާގޮތެއްގެ އެއްގޮތަށް ބޭނުންފުޅުވާގޮތެއްގެ ގޮތުގައި ދެއްވާފައެވެ. އެއާއި އެހެންކަމުން އަދި ދީލަތިކަމާއިގެން ކަރާމާތްތެރިކަމުން ނިޢުމަތް ނުދެއްވާކަމުގެ ވިސްނުމެއް ނުދެއްވާއެވެ. އަދި މިސްކީނުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައި އެމީހުންގެ އެދުންތައް ވަސީލަތްތަކުން ފުރިހަމަކުރައްވައެވެ.
12	**الأَكْرَمُ**	އެއިލާހީ އިސްތިޤާމަތް ދީލަތިކަމުގެ އިލާހެވެ. ދީލަތިކަމުގައި އެއިލާހާ އެއްފަދަވާނެ އެއްވެސް ވުޖޫދެއް ނުވެއެވެ. ހެޔޮކަމާ ހަމަޖެހުމާއި އެއިލާހުގެ ޞިފަފުޅުތަކުން. އެއިލާހުގެ ހެޔޮކަމާއި ދީލަތިކަމުގެ ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން ހަމަޖެހުން ދަންނައެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ ހިތްހަމަޖެހުން ފާފަފުއްސެވުމާއި ދީލަތިކަމުގެ ބޭނުމާއި ދުޢާތަކާއި އެކުލެވިފައިވާ އެއިލާހަށް ޝުކުރު ބަރަކާތްލައްވައެވެ.
13	**الوَهَّابُ**	އެއިލާހީ ބަދަލަކާ ނުލައި އެއިލާހުގެ ނިޢުމަތްތައް އަޅުތަކުންނަށް ގިނަގިނައިން ހިބަކުރައްވާ އިލާހެވެ. އެއީ އެއިލާހުން އިނާމުދެއްވާ ކަމަށް ނުހުއްޓުވައެވެ.
14	**الجَوَادُ**	އެއިލާހީ، އެއިލާހުގެ ފަޟްލުވެރިކަމުން ނިޢުމަތްތައް ޒިޔާދަކޮށްދެއްވުން ގިނަގިނައިން ދެއްވާ އިލާހެވެ. އެއިލާހުގެ ދީލަތިވެރިކަމާއި ފަޟްލުވެރިކަމުން އެންމެހާ ވަސީ މަޚްލޫޤުތަކުންނަށެވެ.
15	**الوَدُودُ**	އެއިލާހީ، އެއިލާހުގެ އަޅުތަކުންނާ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ ދެއްވާ ހެޔޮބަސްފުޅު ނަބިއްޔާއި އެއިލާހުން ރަޙްމަތްތަކާއި ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހު އަޅުތަކުންނަށް ފާފަ ފުއްސަވައި ފަސޭހަކޮށްދެއްވާ، އެއިލާހުން ހިތްވަރާ ދެނެވޮޑިގެންވާ، އެއިލާހުގެ އިޙްސާން ޤަބޫލުކުރައްވާ އަދި އެއިލާހަށް ކުރިމަތިލާ ދެނެވޮޑިގެންވާއެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ މުޢުމިނުން ދެބަސްވުމަކާ ހިތްހަމަޖެހުން ހޯދައެވެ.
16	**المُعْطِي**	އެއިލާހީ، އެއިލާހުގެ ޒިޔާދަކުރުމުގެ ވަރުގަދަ ބޭނުންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ އެއިލާހު ދެއްވާ ފަރާތުގެ ޝަރީޢަތް ބޭނުންފުޅުވާގޮތެއްގައި ދެނެވޮޑިގެން ދެއްވާ އިލާހެވެ. އެދުމާ ދެއްވާ ނިޢުމަތްތަކާއި ވަރުގަދަ އެއިލާހުގެ މިންވަރާއި ފަރާތުން އެއިލާހުގެ ޚަލްޤުތަކުން ފުރިހަމަކުރައްވާ ބާރުގަދަ އެއިލާހުގެ ސަބަބުން ޝަރީޢަތުގެ އަޅުތަކުންނަށެވެ.
17	**الوَاسِعُ**	އެއިލާހީ، އެއިލާހުގެ ސިފަފުޅުތަކާއި ވިސްނުމުން، އެއްވެސް އަޅުކަން ޤުދުރަތުންނާއި އެއިލާހަށް އަސިފަފުޅުތައް ގެންދަވާ ނިޢުމަތްތަކީ ސިފަފުޅުތަކާއި ވަސީލަތްތަކާއި ވެރިކަމާއި ވަސީލަތްތެރިކަމުގައި އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހު މަޢުރިފަތްތަކާއި ވަސީލަތްތެރިކަމުގެ އިލާހެވެ. ހަމައެކަނި، ދެދުނިޔޭގައި ހިކުމަތްތެރިކަމުގައި ވަސީލަތްތެރިކަމުގެ ބާރު، ހިކުމަތްތެރިކަމުގައި ވަސީލަތްތެރިކަމުގެ އިލާހެވެ.
18	**المُحْسِنُ**	އެއިލާހީ، އެއިލާހުގެ ޙިކުމަތްތެރިކަމާއި ޙިކުމަތްތެރިކަމާއި ސިފަފުޅުތަކާއި ހެޔޮކަމާ އަދި އަޅުކަމުގެ ހިތްތަކާ އެންމެ ފުރިހަމަކަމުގެ އިލާހެވެ. އަދި ހެޔޮކަމާ ޒިޔާދަކުރުމުގެ އެންމެ ފުރިހަމަ ހެޔޮކަމުގައި އަޅުތަކުންނަށް ނިޢުމަތް އިޙްސާންތެރި އިލާހެވެ.
19	**الرَّازِقُ**	އެއިލާހީ އެންމެހާ ޒިޔާދަކުރުން ރިޒުޤުދެއްވާ އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ އަޅުތަކުންނަށް އެއިލާހު ހަމަތަކާއި ކާބޯތަކެތި އެއިލާހުގެ ރިޒުޤު ކާނާއެއްގެ ގޮތުގައި އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ ކާބޯތަކެތި ރިޒުޤު ފުރިހަމަކަން ދެނެވޮޑިގެންވާ ފިޔަވައި އެއިލާހުގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ މަސައްކަތް ބެލެހެއްޓެވުން އަދި ކާބޯ ދެއްވާ ވަސީލަތްތައް ފުރިހަމަކުރައްވައެވެ.
20	**الرَّزَّاقُ**	އެއިލާހީ، އެއިލާހުގެ ޒިޔާދަކުރުން ގިނަގިނައިން ރިޒުޤުދެއްވާ އިލާހެވެ. އަދި ޒިޔާދަކުރުން އެކަމަކު އަދި ނުވަތަ ނުބަލާ ގޮތަކަށް ރިޒުޤު ގިނަގިނައިން ދެއްވާ އިލާހެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު! އަޅުތަކުން އެއިލާހަށް އެދުމަށް އެދޭތޯ އެއިލާހުގެ ފަރާތުން ރިޒުޤު ހޯދުމަށް ދެނެވޮޑިގެން ރިޒުޤު ދެއްވައެވެ.
21	**اللَّطِيْفُ**	އެއިލާހީ އެންމެ ފުރިހަމަ ކަންތައްތަކާއި ދެނެވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެއިލާހު އަޅުތަކުންނަށް ރަޙްމަތްތެރިކަމުގެ ނިޢުމަތް ލައްވައެވެ. އެއިލާހު އަޅުތަކުން ހިތާމަ ނުވާގޮތަށް ކަމެއް ރަނގަޅު ރަޙްމަތްތެރިކަމުން އެއިލާހު ފޮރުވިފައިވާ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.
22	**الخَبِيْرُ**	އެއިލާހީ ފޮރުވިފައިވާ ކަންތައްތަކާއި، ހާމަވެފައިވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ފަދައިން ފުރިހަމަކޮށް ކަންތައްތަކުގެ ޙަޤީޤަތް ހިތްތަކުގައިވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.

23	الفَتَّاحُ	އެއިލާހީ [illegible] ޢިލްމުފުޅު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިލާހެވެ.
24	العَلِيْمُ	އެއިލާހީ އެތެރެފުށާއި ބޭރުފުށާއި، ފާޅާއި ސިއްރާ އަދި މާޒީއާއި މުސްތަޤްބަލުގެ ޢިލްމުފުޅު [illegible] [illegible] ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. [illegible]، އެއިލާހުން ވަންހަނާވާ ސިއްރުވެގެންވާ [illegible] ނުވެއެވެ.
25	البَرُّ	އެއިލާހީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިލާހެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިލާހެވެ.
26	الحَكِيْمُ	އެއިލާހީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވެއެވެ.
27	الحَكَمُ	އެއިލާހީ، [illegible] އިލާހެވެ.
28	الشَّاكِرُ	[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
29	الشَّكُورُ	އެއިލާހީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިލާހެވެ. اللهُ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
30	الجَمِيْلُ	އެއިލާހީ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] އިލާހެވެ. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
31	المَجِيْدُ	އެއިލާހީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
32	الوَلِيُّ	އެއިލާހީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިލާހެވެ. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިލާހެވެ.
33	الحَمِيْدُ	އެއިލާހީ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިލާހެވެ. [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިލާހެވެ. [illegible] އެއިލާހީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]
34	المَولىَ	އެއިލާހީ [illegible]، [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިލާހެވެ. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] އިލާހެވެ.
35	النَّصِيرُ	އެއިލާހީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިލާހެވެ. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
36	السَّمِيعُ	[illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
37	البَصِيرُ	[illegible] [illegible]
38	الشَّهِيدُ	އެއިލާހީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible]

		ދަރާއި ކަމުން ނަންގަތުން ހިލޭދެއްވާ ކަމަށް ނުވާނެއެވެ.
39	**الرَّقِيبُ**	އެއީ، އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކުންގެ ކަންކަން ބަލަހައްޓަވާ ފަރާތެވެ. އަދި އެކަމުގައި ފުރިހަމަ ސިފަފުޅު ލިބިވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ. އަދި އެ ޚަލްޤުތަކުންގެ ހިތްތަކުގައި ހުރި ސިއްރުތަކާއި، ފާޅުގައި ކުރާ ކަންތައްތައް، ކަލޭގެފާނު ބަލަހައްޓަވާ ފަރާތެވެ. އަދި މިދުނިޔޭގެ ހިނގާ އެންމެހައި ކަންތައްތަކެއް އެކަލާނގެ ބަލަހައްޓަވާ ފަރާތެވެ.
40	**الرَّفِيقُ**	އެއީ، އަޅުތަކުންނަށް ލޯތްބާއި އޯގާތެރިކަން ދައްކަވާ ފަރާތެވެ. އަދި ޚަލްޤުތަކުންނަށް ފަސޭހަކަން ދެއްވާ، އަޅުތަކުންނަށް ފަރުވާތެރިވެވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ. އަދި އަޅުތަކުންނަށް ޢަޒާބު ދިނުމަށް އަވަސް ނުކުރައްވާ، މަޑުމަޑުން ކަންތައްތައް ކުރައްވާ ފަރާތެވެ. އަދި އަޅުތަކުންނަށް ތަދު ނުލިބޭނެ ގޮތަކަށް ހުކުމްތައް ހަދަވާ ފަރާތެވެ.
41	**القَرِيبُ**	އެއީ، އިލްމުފުޅާއި ބަލަހައްޓެވުމުން އަޅުތަކުންނާ ވަރަށް ކައިރިވެވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކުންނާ ކައިރިކަމުގައި ދުޢާ ކުރާ މީހުންނަށް ޖަވާބު ދެއްވާ ފަރާތެވެ. އަދި އަޅުތަކުންގެ ކައިރީގައި ހުންނަވާ ފަރާތެވެ. އެކަލާނގެ ކޮންމެ ތަނެއްގައި ހުރި ކަންތައްތަކެއް ދަންނަވާ ފަރާތެވެ. އަދި އަޅުތަކުން ދުޢާ ކުރާއިރު ހުރިހާ ކަމެއް އަޑުއައްސަވާ ފަރާތެވެ. އެކަލާނގެ ކައިރިވުމަކީ ކިހިނެއްކަން ޚަލްޤުތަކުންނަށް ނޭނގޭނެ ކަމެކެވެ.
42	**المُجِيبُ**	އެއީ، އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން ކުރާ ދުޢާތަކަށް، އިޖާބަދެއްވާ ފަރާތެވެ. އެކަލާނގެ ކިބައިން ސުވާލު ކުރާ މީހުންނަށް ޖަވާބު ދެއްވާ ފަރާތެވެ.
43	**المُقِيتُ**	އެއީ، އަޅުތަކުންގެ ރިޒުޤު ޚަލްޤުކުރައްވާ ފަރާތެވެ. އަދި ކޮންމެ ޚަލްޤަކަށް ބޭނުންވާ ރިޒުޤު ދެއްވާ ފަރާތެވެ. އަދި އަޅުތަކުންގެ ރިޒުޤު ބެލެހެއްޓެވުމާއި، ކަންކަން ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ރާވާ ހިންގަވާ ފަރާތެވެ.
44	**الحَسِيبُ**	އަޅުތަކުންނަށް ފުދިވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ. އަޅުތަކުން، ދުނިޔޭގައި ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ހިސާބު ބައްލަވާ ފަރާތެވެ. އަދި ކުރަމުންދާ ކަންތައްތަކެއް ފުދިވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ. އަދި އަޅުތަކުންގެ ބޭނުންތަކަށް ފުދިވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ.
45	**المُؤْمِنُ**	އެއީ، ރަސޫލުންނަށް އަމާންކަމާއި ޔަޤީންކަން ދެއްވާ، މުޢުޖިޒާތްތަކުން ތެދުވެރިކަން ސާބިތުކުރައްވާ ފަރާތެވެ. އަދި ހަމަ ހަމަކަމާއި ތެދުވެރިކަމާއެކު ހުކުމް ކުރައްވާ ފަރާތެވެ. އަދި އަޅުތަކުންނަށް ޢަޒާބުން ސަލާމަތްކަން ދެއްވާ ފަރާތެވެ. ތެދުވެރިކަމުގެ ސިފަފުޅު ލިބިވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި ބިރުވެރިކަމާއި ކުރިމަތިވާ ހާލަތްތަކުގައި އަމާންކަން ދެއްވާ ފަރާތެވެ.
46	**المَنَّانُ**	އެއީ، ޚަލްޤުތަކުންނަށް ނިޢުމަތްތައް ދެއްވާ، ގިނަގިނައިން ހެޔޮކަން ދެއްވާ ފަރާތެވެ. އަދި ހަދިޔާތައް ދެއްވާ ފަރާތެވެ.
47	**الطَّيِّبُ**	އެއީ، އެންމެ ފާހަގަ ކަމުގައި ހުރި ކުށް ނުވަތަ އުނިކަމުން ސާފުވެވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ. އަދި ހެޔޮކަން ލިބިދެއްވާ ފަރާތެވެ. އަދި އަޅުތަކުން ކުރާ ހެޔޮ ޢަމަލުތައް ޤަބޫލު ކުރައްވާ ފަރާތެވެ. އެކަލާނގެ ޠާހިރުވެވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ.
48	**الشَّافِي**	އެއީ، ހިތާއި ހަށިގަނޑުގެ ބަލިތަކުން ޝިފާ ދެއްވާ ފަރާތެވެ. ޝިފާ ދެއްވުމަކީ އެކަލާނގެ ކިބައިން ލިބޭ ރަޙްމަތެކެވެ.
49	**الحَفِيظُ**	އެއީ، އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކުން ހިމާޔަތްކުރައްވާ، އަޅުތަކުންގެ ޢަމަލުތައް ރައްކާތެރިކުރައްވާ ފަރާތެވެ.
50	**الوَكِيلُ**	އެއީ، ޚަލްޤުތަކުންގެ ކަންތައްތައް ބެލެހެއްޓެވުމުގެ ޒިންމާ ނަންގަވާ ފަރާތެވެ. އަދި ރިޒުޤު ދެއްވާ ފަރާތެވެ. ވަކީލެއްގެ ގޮތުގައި ހުންނަވާ ފަރާތެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މައްޗަށް އަޅުތަކުން ތަވައްކަލުކުރާ ފަރާތެވެ.
51	**الخَلَّاقُ**	މިއުޅުއްވުން ތަކުރާރުކުރައްވާ، ގިނަގިނައިން ޚަލްޤުކުރައްވާ، އެކިއެކި ޚަލްޤުތައް ހައްދަވާ، އަބަދުވެސް ޚަލްޤު ކުރައްވަމުންދާ ފަރާތެވެ.
52	**الخَالِقُ**	އެއީ، ނެތުމުން ހަށިގަނޑު ލިބިދެއްވާ، ނެތި ހުރި ކަންކަން ޚަލްޤުކުރެއްވި އިލާހެވެ.
53	**البَارِئُ**	އެއީ، ޚަލްޤުތަކުން ނެތުމުން ފެށިގެން ހެއްދެވި ފަރާތް އަދި އޮޅުމެއް ނެތި ހައްދަވާ ފަރާތެވެ.
54	**المُصَوِّرُ**	އެއީ، އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާ، ހިކްމަތުގެ މަތިން، ތަފާތު ސޫރަތްތަކުގައި ޚަލްޤުތައް ހައްދަވާ ފަރާތެވެ. އަދި އެކިއެކި ސިފަތަކާއި ގޮތް އެންމެ ރީތި ސޫރަތުގައި ހައްދަވާ ފަރާތެވެ.
55	**الرَّبُّ**	އެއީ، އެންމެހާ ޚަލްޤުތަކުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި ބެލެހެއްޓެވުމާއި ތަރުބިއްޔަތު ކުރައްވާ ފަރާތެވެ. އަދި އެއީ ތަރުބިއްޔަތު

		ސާބިތުވުންތަ އިލާހެވެ.
56	العَظِيمُ	އެއީ، އެކަލާނގެ ޒާތުފުޅުގައާއި އިސްމުފުޅުތަކުގައާއި އަދި ސިފަފުޅުތަކުގައި މަތިވެރިކަމާއި މާތްކަން ފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެހެންކަމުން މަޚްލޫޤުންނަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ އެކަލާނގެ މަތިވެރިކަމާއި ޢަޒަމަތަށް ނިކަމެތިވުމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި ނަހީފުޅުތަކަށް ކަބޫލުކުރުމެވެ.
57	القَاهِرُ	އަޅުގަނޑުމެން ބަނީ އެކަލާނގެ ހުކުމްފުޅަށް ނިކަމެތިވެގެންނެވެ. އަދި އެންމެހައި މަޚްލޫޤުން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނެވެ. އަދި
58	القَهَّارُ	އެއީ، އެއުރެންގެ މައްޗަށް މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޤަހްރުކުރައްވާ ކަނޑައެޅިގެންވާ ބާރެއް، މުސްލިމުން އިސްތިޢުމާލުކުރޭ، ގަދަވަންތަކަމުގެ ފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި القَاهِرُ މިއިސްމުފުޅުގެ މާނައަށްވުރެ القَهَّارُ ގެ މާނަ ބޮޑުކަމެވެ.
59	المُهَيْمِنُ	އެއީ، މަޚްލޫޤުންގެ ކަންތައްތަކަށް ހިފެހެއްޓެވުމާއި ބަލަހައްޓަވާ، ރައްކާތެރިކުރައްވާ އަދި ޝާހިދުވެވޮޑިގެންވާ ޤާއިމުވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.
60	العَزِيزُ	އެއީ، ހުރިހާ އިއްޒަތެއް ފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. ބާރުގަދަކަމާއި ކަށަވަރުކަމާއި އިއްޒަތް ފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވާތީއެވެ. އެކަލާނގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ކަމެއް ކުރިހޯދޭނެ ކަމެއް ނުވެއެވެ. ހުރިހާ ކަމަކަށް ގާދިރުވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއްވެސް ބަޔަކަށް ބަލިނުކުރެވޭ ފުރިހަމަވެގެންނުވާ ގަދަވަންތަކަމުގެ ވެރި ނިކަމެތިވެގެންވާ އިލާހެވެ. ގަދަވަންތަކަމާއި ބާރުގެ ވެރިވެވޮޑިގެންވާ އިއްޒަތް ފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާއިނުލައި އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ހިފެހެއްޓުމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.
61	الجَبَّارُ	އެއީ، އިރާދަފުޅާއި ބާރުފުޅު އެކަލާނގެ މަޚްލޫޤުންގެ މައްޗަށް ހިންގަވާ ބާރުގަދަ ފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. ހުރިހާ މަޚްލޫޤުން އެކަލާނގެ ބާރުގެ ދަށުގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކިބައިގައި އެކަލާނގެ މަތިވެރިކަމާއި މާތްކަމުގެ ފުރިހަމަކަމާއި ނިކަމެތިވެގެންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހުރިހާ ކަމެއްގެ ފުރިހަމަކަމާއި އެކަލާނގެ މަޚްލޫޤުންނަށް ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންނެވެ. އަދި އަނިޔާވެރި ދަރިވަރުން މުޅި ބާރުވެރި މީހާ ބަލިކަށިވުމާއި، އެކަލާނގެ ފުރިހަމަވުމާއި، ފަޤީރުވުމާއި، ނިކަމެތިވުމާއި ދެއްވާ ނިޢުމަތެއް ފުދޭ ރަޙްމަތްތެރިކަމުގެ ވެރިކަމެވެ. ދަރި މުސްލިމުން ދަރިވަރުންގެ މައްސަލަ ފުރިހަމަކޮށް ހަމަޖެއްސެވުމުގެ ބާރެވެ. އަދި ބަލިކަށިވެފައިވާ މުސްލިމުން ހަމަޖައްސަވާ ފަރާތުގެ މަތިވެރިކަމެވެ.
62	المُتَكَبِّرُ	އެއީ، މަތިވެރިކަމާއި މާތްކަން ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެކަލާނގެ މަތިވެރިކަމުން ހުރިހާ އުނިކަމަކުން ސާފުވެވޮޑިގެން އަދި އަޅުގަނޑުމެން އަހަރެމެންގެ ކަންތައްތަކަށް ބަލައިލުމުން ފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެއީ، ބޮޑާކަމުގެ ސިފަ ފުރިހަމަވެގެންވާ އިލާހެވެ. މަޚްލޫޤުންނަށް އެކަމެއް ނުކުރެވޭނެ ކަމެއް ކަމުގައިވާ ކަމެއް ފަރުވާލަނީ! ވީމާ، އެފަދަ ސިފަތަކުގެ އަޅުގަނޑު ބޮޑާކަމުގެ ވެރިއެވެ.
63	الكَبِيرُ	އެއީ، އެކަލާނގެ ޒާތުފުޅުގައާއި ސިފަފުޅުތަކުގައާއި އަދި އަފްޢާލުފުޅުތަކުގައި ބޮޑު މަތިވެރި އިލާހެވެ. އެކަލާނގެއަށްވުރެ ބޮޑު ބޮޑުވުމެއް، މަތިވެރި އެއްޗެއް އެއްވެސް ތަނެއްގައި ނުވެއެވެ. އަދި އެންމެހާ ތަކެތިވުރެ އެކަލާނގެ ބޮޑުކަމާއި މަތިވެރިކަމާ އަދި މާތްކަމާ ކިބައިގައި ބޭނުމެއް ނިކަމެތިވެގެންނެވެ.
64	الحَيِيُّ	އެއީ، އެކަލާނގެ މަތިވެރި ލަދުވެތިކަމާ، ގަދަވަންތަ ލަދުގަތުމާއި ބޮޑު އަޅުތަކުންގެ ނުބައި ކަންތައްތަކަށް ފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެކަލާނގެ ލަދުވެތިވެވޮޑިގެންވާ މަތިވެރިކަމާއި ދެކެވުމާއި ޢަފޫކޮށްދެއްވާ ހިތްހެޔޮކަމުގެ ވެރިއެވެ.
65	الحَيُّ	އެއީ، ފުރިހަމަކަމުގައި ދާއިމުކަން ދެމިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފުރިހަމަ ޙަޔާތުގެ ނިމުމެއް ނުވާ އިލާހެވެ. ދުނިޔަވީ ބާކީވާ ހަރުކަށި ދިރިހުރުމާއި އެކަލާނގެ ހުރިހާކަމެއް ނިކަމެތިވެގެންނެވެ.
66	القَيُّومُ	އެއީ، އެކަލާނގެ މަތިވެރި ޢާލަމުތަކުގެ ޤާއިމުވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. ހުރިހާ މަޚްލޫޤުންގެ ވެރިކަން އެކަލާނގެއަށް ފުރިހަމަވެގެންނެވެ. އެއީ، އެހެން އަޅުތަކުންގެ ބޭނުން އެކަލާނގެއަށް ނުވާ އެކަމުގެ މަތިވެރި ޤާއިމުވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި އަބަދާ އެކަމާއި ކަމެއްވެސް އެކަލާނގެ ބޭނުން ނުވެވޮޑިގެންނެވެ.
67	الوَارِثُ	އެއީ، ހުރިހާ މަޚްލޫޤުން ފަނާވެ ނިމިގެން ދިއުމަށްފަހު ދެމިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަޅުތަކުންނަށް ލިބިގެންވާ ބާކީ އެއްޗެއްގެ ވާރިސްވެވޮޑިގެން. އެކަމެއްގެ ހަގީގީ ވެރިއެވެ. އެކަމެއް އެއިރު ބަރަކާތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.
68	الدَّيَّانُ	އެއީ، އެކަލާނގެ މަޚްލޫޤުން ޙިސާބުކުރައްވާ ދީނުގެ ބަދަލު ދެއްވާ ޖަޒާދެއްވާ އިލާހެވެ. އަދި އަޅުތަކުން ޤިޔާމަތް ދުވަހު ކަމެއްގެ ހިސާބު ބެލެހެއްޓެވުމަށް ޖަޒާދެއްވާ އިލާހެވެ. ހަމަޖެހުމާއި، ހަމަޖެހިލެއްވުމަށް، ނަފްސުތަކުގެ ހިސާބު ބަލައިދެއްވުމެވެ. ބަދަލު ބަލާ ޖަޒާ ދެއްވުމެވެ. ނަފްސު ބަދަލު ދެއްވާ ފުރިހަމަ ޙުކުމެވެ.
69	المَلِكُ	އެއީ، މުޅި ބާރުވެރިކަމާއި ނިޒާމުގެ ބާރުވެރިކަމާއި އަދި ގަދަވަންތަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅު އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ހިނގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޙުކުމްކަން ޤާއިމުކުރެއްވުމާއި ބޭނުންފުޅުވާގޮތަކަށް ބަދަލުކުރެއްވުމުގެ ނިޒާމެވެ.
70	المَالِكُ	އެއީ، ކަމެއްގެ ވެރިކަން އަޅުތަކުން ހިފެހެއްޓެވުމާއި ބަލަހައްޓަވާ، ޙަޤީޤީ މަޚްލޫޤުން ބަލަހައްޓަވާ ވެރިވެވޮޑިގެންވަނީ އެކަލާނގެވެ. އަދި މަޚްލޫޤުން ފަނާވެ ދިއުމަށްފަހު ވެރިކަން ދެމިގެންވަނީ އެކަލާނގެއެވެ.

71	**المَلِيكُ**	މިއިސްމުމުބާރަކުން ތަރުޖަމާކޮށްދެނީ އެއިލާހު ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ މިލްކުވެރިވެވޮޑިގެންވާކަމެވެ. އަދި الملِكُ މިއިސްމުމުބާރަކާއި المليكُ ގެ މާނަ މާތަފާތުނުވެއެވެ.
72	**السُّبُّوح**	އެއިލާހީ ހުރިހާ އުނިކަމަކާއި އައިބަކުން ހުސްޠާހިރުވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެހެނީ ހުރިހާ ރިވެތި އަދި ފުރިހަމަ ސިފަތަކުން ފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވި އެއިލާހެވެ.
73	**القُدُّوس**	އެއިލާހީ އެންމެހާ އުނި އައިބުތަކުން ސާފުތާހިރު، ހުސްޠާހިރުވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެހެނީ ފުރިހަމަކަމުގެ ހުރިހާ ސިފަތަކުން ފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވާ ހަމައެކަނި އެއިލާހެވެ. އެއިލާހާ އެއްފަދަ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ.
74	**السَّلَامُ**	އެއިލާހީ ނަންތަކާއި ސިފަތަކާއި އަދި ފިޢުލުތަކުގައި ހުރިހާ އައިބުތަކާއި އުނިކަމުތަކުން ސަލާމަތްވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. ދުނިޔެއާއި ސަލާމަތްތެރިކަމާއި ރައްކާތެރިކަމާ އެއިލާހުގެ ހަށިހުރިހާތަކާ ސާބިތުވާނެކަމެވެ.
75	**الحقُّ**	އެއިލާހު ވުޖޫދުވެވޮޑިގެންވާކަމުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެއިލާހުގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކާއި އަދި އިލާހުކަމުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއްނުވެއެވެ. އެއިލާހު ފޮނުއްވާ އަނބިޔާރަސޫލުން ހައްގުކަމުގައިވާކަމާ އެހެން އެއްވެސް އިލާހެއް ނުވެއެވެ.
76	**المُبِينُ**	އެކަލާނގެ ވަޙުދާނިއްޔަތާއި ހިކުމަތްތެރިކަމާއި ރަޙްމަތްތެރިކަން ބަޔާންކުރައްވާ އެއިލާހީ ޙައްޤުމަގު ބަޔާންކުރައްވާ ފެންނަން ހުންނަ އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހީ އަޅުތަކުންނަށް ދީނުގެ ގަވާއިދުތައް ބަޔާންކުރައްވާ އިލާހެވެ. އަދި ނުބައިމަގުން ސަލާމަތްވާނެ ދުރުގޮތް ބަޔާންކުރައްވާ އިލާހެވެ.
77	**القَوِيُّ**	އެއިލާހީ ފުރިހަމަ ކުޅަދާނަވުމުގެ ބާރު، އިޤުތިދާރުވަންތަ، ބާރުގަދަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.
78	**المَتِينُ**	އެއިލާހީ ކުޅަދާނަވުމުގައާއި ބާރުވެރިކަމުގައި ގަދަފަދަކަމުން ފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ އަމުރުފުޅުތަކުގައި ވަރުބަލިކަމެއް، ބަރުކަމެއް އަދި ވަކިވުމެއް އެއިލާހަށް ކުރިމަތިވެއެއް ނުވެއެވެ.
79	**القَادِرُ**	އެއިލާހީ ހުރިހާކަމަކަށް ކުޅަދާނަވުން ވެރިވި އިލާހެވެ. އެއިލާހުގެ ބާރުފުޅާ އެއްވެސްކަމަކު އެއްގޮ ބަލިކަން ނުވެއެވެ. އެއިލާހީ ހުރިހާކަމެއް މުސްތަޤުބަލުގައި އެކަނިވެރިކަމުގެ މަތިކޮށް ކުޅަދާނަވުމުގެ އިލާހެވެ.
80	**القَدِيرُ**	މިއިސްމުފުޅުގެ މާނައަކީ ހަމަ القَادِرُ ގެ މާނައެވެ. ނަމަވެސް މިއަދަ ތާކީދު ދޭންނަމުގައި އަދި القَادِرُ މިއިސްމުފުޅަށްވުރެ القَدِيرُ ގެ މާނަ މާބޮޑަށް ބާރުވެއެވެ.
81	**المُقْتَدِرُ**	އެއިލާހީ، އެއިލާހުގެ ޝާމިލު އިޚްތިޔާރުން ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ކަންކަން، އެކަމު ފުރިހަމަކުރުމުގައި ހުރުމަތްތެރިކަމުގައި ބެހެއްޓެވުމުގެ ކުޅަދާނަވުމުގެ ގަދަކަމުން ފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.
82 83	**العَلِيُّ** **الأَعْلَى**	އެއިލާހީ ޝަރަފުވެރިކަމާއި ބާރުވެރިކަމާއި ދަރަޖައިގެ އެންމެ މަތީ ދުވަހުގެ އިލާހެވެ. އެންމެ މަތިވެރި އިލާހެވެ. އެއިލާހީ މަޚްލޫޤުންގެ މަތީގައި ވަނީ އެއިލާހުގެ ބާރުއާއި ވެރިކަމުގެ ދަށުގައެވެ. އަދި އެއިލާހަށް ވުރެ މަތިވެރި އެއްވެސް މަޚްލޫޤެއް ނުވެއެވެ.
84	**المُتَعَال**	އެއިލާހީ މަތިވެރިކަމާއި ހުރިހާ ބަޔަކަށް ވުރެ އެއްގަޑުގެ މަތިވެރިކަމުގެ ދަރަޖަ ހިތްވަރުގެ ބޮޑުކަމުގައެވެ. އެއިލާހީ މަޚްލޫޤުންގެ ވެސް އެއިލާހީ ބާރުއާއި ވެރިކަމުގެ ދަރަޖައިގެ އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހަށް ވުރެ މަތިވެރި އެއްވެސް މަޚްލޫޤެއް ނުވެއެވެ.
85	**المُقَدِّمُ**	އެއިލާހީ ކަންތަކު އެއްޗެއްގެ އެއްގޮތުގެ ބޭރު މަޤާމުގައި ތަރުތީބު އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހީ އިރާދަފުޅާ ޙިކުމަތުގެ ރަވާގުތުގެ ޙިކުމަތުގެ ތަރުތީބު ގޮތުން ބޭއްވުމުގެ އިސްކުރައްވާ އިލާހެވެ. އެއިލާހީ އިރާދަފުޅުގެ ޤަބޫލުކުރެއްވުމުން ތަޤްދީރުކުރެއްވި ބައެއް ތަކެތި ބަލައިގަތުމުގެ އަނެއްބައި މަޚްލޫޤުން އަށްވުރެ އިސްކުރައްވާ ތަޤްދީރުކުރައްވާ އިލާހެވެ.
86	**المُؤَخِّرُ**	އެއިލާހީ ޙިކުމަތުގެ ތަރުތީބުގެ މަތިން، އިރާދަފުޅާ ތަރުތީބުގެ ގޮތުން އެއްބައި ތަކެތި ލަސްކުރުމަށް ހުއްޓުވުމަށް އަދި ލަސްކުރައްވާ އިލާހެވެ. އަދި ބައެއް މަޚްލޫޤުން ބަދަލުކުރެއްވުމުން ބައެއް ކަންކަމަށް ވުރެ ޢަދާލަތުގެ މަތިން އެހެން ބައެއް ތަކެތި ފަސްކުރައްވާ ލަސްކުރައްވާ އިލާހެވެ.
87	**المُسَعِّرُ**	އެއިލާހީ ބައެއް މަޚްލޫޤުން ތަޤްދީރުކުރެއްވި ގޮތުގެ ދުނިޔޭގެ ވިޔަފާރި ތަކެތީގެ ރިޒުޤު އަގުތައް ކަނޑައަޅުއްވާ އިލާހެވެ. އަދި އެތަކެތީގެ އަގުބޮޑުކުރައްވާ ކުޑަކުރައްވާ އިލާހެވެ. ދުނިޔޭގެ އަގު ބަދަލުވުމާއި ތަކެތީގެ އަގު ދަށްވުމާއި ހުރިހާކަމެއް އެއިލާހުގެ ރިޒުޤު ކުޑަކުރައްވާ ބޮޑުކުރުމަށް ކަނޑައަޅުއްވާ އިލާހެވެ. އަގުބޮޑުވުމާއި ތަކެތީގެ ޤީމަތު ޢަދާލަތުން އެއިލާހުގެ އިރާދަފުޅުގެ މަތިން ތަޤްދީރުކުރައްވާ ޙިކުމަތުގެ ތަރުތީބުގެ ގޮތުން ހިނގާނޭ ކަމެވެ. (ހުރި الله ވަޙުދަހޫ އިސްމުފުޅުގެ ތަރުތީބުގައި ހިމެނިގެންވާ ޙަދީޘުގައި ނުހިމެނެއެވެ)
88	**القَابِضُ**	އެއިލާހީ ރިޒުޤުގެ ފުރާފުޅު ހަމަކުރައްވާ އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހީ ޙިކުމަތުގެ ތަރުތީބު ބާރުވެރި ރިޒުޤު ތަޤްދީރުކުރައްވާ ރިޒުޤު ހިފަހައްޓަވާ އިލާހެވެ. އަދި ބައެއް މަޚްލޫޤުންގެ ދަރަޖަ ހަނިކުރައްވާ އިލާހެވެ.
89	**البَاسِطُ**	އެއިލާހީ ދަރުމަވަންތަ ރަޙްމަތުގެ ރިޒުޤު ފުޅާކުރައްވާ ވިޔަފާރިތަކުގެ ރިޒުޤު ފުޅާކުރައްވާ އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހީ ޙިކުމަތުގެ ތަރުތީބު މަތިން ބައެއް މަޚްލޫޤުންނަށް ފުޅާކުރައްވާ އިލާހެވެ. އަދި ކުރިއަރުވައިދެއްވާ އެއިލާހީ މަތިވެރިކުރައްވާ އިލާހެވެ.

90	**الأَوَّلُ**	އެއިލާހީ ފެށުމެއްނެތި އިސްވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި ހުރިހާ މަޚްލޫޤުންނަށް ވުޖޫދުދެއްވި، އެއިލާހު އެވަނައި ނެތުމުގެ ތެރެއިން އުފެއްދެވި ކަލާނގެއި ޚާއްޞަވެގެންވެއެވެ.
91	**الآخِرُ**	އެއިލާހީ ނިމުމެއްނެތި ފަސްވެވޮޑިގެންވާ، އަބަދަށް ދެމިވޮޑިގެންވާ ދުނިޔޭގައިވާ އިލާހެވެ. ހުރިހާ މަޚްލޫޤުންނަށް ފަނާވާ ނިމިދާނެއެވެ. އަދި އެއަށްފަހު އެއިލާހު އަލުން އެއިލާހުގެ ޙަޝްރަށް ޙާޟިރުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެއިލާހީ ދާއިމީވެގެންވުމުގައި ނިމިދިއުމެއް ނުވާ އިލާހެވެ.
92	**الظَّاهِرُ**	އެއިލާހީ ހުރިހާ އެއްޗަކަށް މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެއިލާހަށް ވުރެ މަތީގައި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެއިލާހީ ހުރިހާ އެއްޗަކަށް މަތިން ގަދަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.
93	**البَاطِنُ**	އެއިލާހީ، އެއިލާހުގެ އިލްމުފުޅުގެ ޚަބަރުދާރީން ޒާހިރުވެފައިވާނުންނާ ނުހުރެ ގާތްވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެއިލާހުންވެސް އިލްމުފުޅުގެ ބަޔަކަށްވާކަމުން އެއިލާހަށް ކުރާހާކަމެއް ގާތްވެގެންވާ ފުރުމަތަކުން އެއިލާހުވެސް. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޚާއްޞަކޮށް މިދުނިޔާގައި ފޮރުވާވޮޑިގެންނެވެ.
94	**الوِتْرُ**	އެއިލާހަކީ އެއްވެސް ބައިވެރިއަކުނުވާ އެއްކައުވަންތަ އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހާ އެއްފަދަ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ.
95	**السَّيِّدُ**	އެއިލާހީ އެންމެމަތީ ޒަލްޖަލާލުންގެ މަތިކަން ހުރިހާ ގަދަވަންތަކަން ފުރިހަމަކޮށް ސިފަތަކުގައި އިލާހެވެ. އެއިލާހީ އަޅުތަކުންގެ ބަސްފުޅު އެއްޗެއްގެ ވެރިޔާއެވެ. އަދި މަޚްލޫޤުންނަށް، ނުހުރުމުގެ ބޭނުން ޒަރޫރީކަމުގައި އެއިލާހުގެ އަޅުންނެވެ.
96	**الصَّمَدُ**	އެއިލާހީ އެންމެ ފުރިހަމަވެގެންވާ އަޅުތަކުންގެ ސާހިބުވުންތަ އިލާހެވެ. އަދި ހުރިހާ މަޚްލޫޤުންނަށް އެންމެ ބޭނުންވާ ޙާލަތުގައި އެއިލާހަށް ނިޔާކުރެވޭ ބޮޑުކަންކަމެއްގެ ޒަރޫރީވެރިއެވެ. އެއިލާހު އެއްބަޔަކު ފުރިން އެއްވެސް ބަރަބަރުވާނެ ނުވާ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.
97 98	**الوَاحِدُ** **الأَحَدُ**	އެއިލާހީ އެންމެހައި ފުރިހަމަ ސިފަތަކުގައި މަތިވެރިވަމުގަނޑު ކަތިހަނދާން އެއްވެސް އެއިލާހަށް ބައިވެރިއަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެއިލާހާ އެއްފަދަ ސިފަތެރިކަމެއް އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކަށް ނުވެއެވެ. މިހެންކަމުން ވުޖޫދުދެއްވިގެންވާ އަޅުތަކުންގެ ރަސްކަލާނގެ އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުލައި އެއިލާހާ އެއްކައުވަންތަވެގެންވެއެވެ.
99	**الإِلٰهُ**	އެއިލާހީ އަޅުކަންކުރުން ޙައްޤުވެގެންވާ ހަމައެކަނި އިލާހެވެ. އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ޙައްޤުވާކަން ނުވެއެވެ.

13 الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކާ ދޭތެރޭގައިވާ ފަރަގަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ ޙައްޤާއިރާދަކުން

އެދިޔަނަށްވުރެ މަގުސަދަކީ، ހުވާޅުން ހިއްދަތުގަޑި، الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތައް އެއްގޮތްވެސްނުވެއެވެ.

ނަމަވެސް މިދަރިވާގެ ދެމެދުގައިވާ އެންމެ މުހިއްމު ތަފާތުތަކަކީ: **1. ދުވާ ދަރަނަމުގައި އަދި މުއްސަނދި ނަންނަވިއްޔާތު ގައި الله**

سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ އިސްމުފުޅުތަކުގެ ބަދަލުގައިލާން (މިސާލަކަށް: عَبْدُ الكَرِيْم **މިއުޅަނީ ބަދަލުގައިވަށްވެސް ވެއެވެ.)** ނަމަވެސް

ސިފަފުޅުތަކަށް ނިސްބަތްކޮށްގެން، (މިސާލަކަށް: عَبْدُ الكَرَم ކިޔުން) ހުއްޓާވަކަމެއް ނުވެއެވެ. ދުވާ ދަރަނަމުގައި ގޮވުން މިސާލަކަށް

يَا كَرِيْمُ މިގޮތަށް ކިޔުން ހުއްދައެވެ. ނަމަވެސް يَا كَرَمَ اللهِ މިގޮތަށް ކިޔުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.

2. الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ **އިސްމުފުޅުތަކުގައި ސިފަފުޅުތައް އެކުލެވިގެންވެއެވެ.** އެއީ މިސާލަކަށް الرَّحْمٰنُ ގައި رَحْمَةُ ގެ ސިފަ

އެކުލެވިގެންވެއެވެ. އެހެނަސް ވަރުދުވެފައިވާ އިސްމުފުޅުތަކުން، ސިފަފުޅުތަކުން ނަގައިގެން ނުކިޔާނެއެވެ. މިސާލަކަށް الإِسْتِوَاء

މިސިފަފުޅުން ނިސްބަތްކޮށް އެއިލާހަށް الْمُسْتَوِي، މިގޮތަށް ނުކިޔާނެއެވެ. **3.** **ވާރުދުވެފައިވާ އިސްމުފުޅުތައް،** الله

سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ **ޢަމަލުފުޅުތަކުން ނަގައިގެން ނުކިޔާނެއެވެ.** މިސާލަކަށް الغَضَبُ (ކޯފާވެވޮޑިގެންވުން) މިއީ އެއިލާހުގެ ޢަމަލުފުޅެކެވެ.

މިޢަމަލުފުޅުން ނިސްބަތްކޮށް، الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އަށް الغَاضِبُ، މިގޮތަށް ނުކިޔާނެއެވެ. އަދި މިއީ الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ

އިސްމުފުޅުތަކުގައި ނުހިމެނެއެވެ. ނަމަވެސް އެއިލާހުގެ ޢަމަލުފުޅުތަކުން ސިފަފުޅުތައް ނަގައިދޭނެއެވެ. މިސާލަކަށް: ކޯފާވެވޮޑިގެންވުމަކީ

އެއިލާހުގެ ޢަމަލުފުޅެކެވެ. ވާހިވެ الغَضَبُ (ކޯފާވެވޮޑިގެންވުން) މި ސިފަފުޅު އެއިލާހަށް ނިސްބަތްކޮށްކިޔުން ހުއްދައެވެ.

14 **މަލާއިކަތުންނަކީ ކިހިނެއްގެ މަހުލޫޤުތަކެއް ތޯއެވެ؟** އެއީ ޢިބާދަތުގައި ވުޖޫދުދެއްވާފައިވާ ބައެކެވެ. ނޫރުން ހެއްދެވިގެންވާ، الله

سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ޢިބާދަތުގައި ތިބިއެވެ. ނަމަވެސް އެއިލާހުގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންވެ ނުހުރުމެއްނެތި އިޚްލާޞްތެރިކޮށް ކަމުގައި

މިޚިދުމަތުގައި ނުތިބޭނެއެވެ. الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވާގޮތުގައި ﴿عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ٢٦ لَا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِۦ

يَعْمَلُونَ﴾ މާނައީ: "ޢިބާދަތްތެރިން، އިކުރާމްކުރެވިގެންވާ އަޅުތަކެކެވެ. އެއިލާހުގެ ބަސްފުޅުގެ ކުރިއަށް ބަސްކިޔައިނުދާ ބަޔެކެވެ. އަދި

އެއިލާހުގެ އަމުރުފުޅުތަކާ އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރާ ބަޔެކެވެ." މަލާއިކަތުންނަކީ ހުރިހާކަމުގައި ކިޔަމަންތެރިވާ ބައެކެވެ.

1. ޢިބާދަތުގައި ވުޖޫދުދެއްވާފައިވާ ބައެކެވެ. **2.** ޖިބްރީލް عَلَيْهِ السَّلَامُ ފަދަ، ޢިބާދަތުގެ ދަތުރުތަކުގައި ނަބިއްޔުން ކަމަށްޓަކައި އޮނިގަނޑަށް

ބަލައިގަންނަން އިމާންވުން. **3.** ހަމައެކަނި ބަދަލުކުރެވިފައިނުވާ، އެފޮތްތަކުގެ ޚަބަރުތަކަށް ތެދުކުރުމާއި އަސާސީގޮތުން ސައްޙަކަމަށް އިމާންވުން. **4.** މަންސޫޚު ކުރެވިފައިނުވާ، އެފޮތްތަކުގެ ޙުކުމްތަކުގެ މަތިން ޢަމަލުކުރުމަށް އަސާސީގޮތުން ބަލައިގަންނަން އިމާންވުން.

15 **ކީރިތި ޤުރްއާނަކީ ކޮބާ ހެއްޔެވެ؟** ކީރިތި ޤުރްއާނަކީ ޙުރޫފުތަކާއި މާނަތަކާއެކު الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ ކަލާމުފުޅެވެ. އަރުވާލެއްވުމުގެ ފޮނުއްވުމަށް އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގެ ގޮތުގައި، ވަޙީގެ ގޮތުގައި ޖިބްރީލު ޢަލައިހިއްސަލާމް ލައްވައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ރަސޫލާ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ މައްޗަށް އެ ބާވައިލެއްވީއެވެ. ބަދަލުވުމާއި އަރުވާލުމުން އިންސާނުންގެ އަތުން ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެއީ ބަދަލުވުމާއި ނިމިގެންދިއުމުން الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ ރައްކާތެރިކަމުގައި އެއީ ހުރިހާ ޒަމާނަކަށް އެކަށީގެންވާ ކަށަވަރުކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ.

16 **(ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކުގައި) ސުންނަތާ ނުލައި ހަމައެކަނި ކީރިތި ޤުރްއާނުން ފުދިގެންދާނެ ހެއްޔެވެ؟** ނޫނެކެވެ. ހަމައެކަނި ކީރިތި ޤުރްއާނުން ފުދޭނެކަމެއް ނެތެވެ. الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ސުންނަތުގެ މަތިން ޢަމަލުކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُـذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْ﴾ މާނައީ: "އަދި ރަސޫލާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެނެސްދެއްވި ކޮންމެ އެއްޗެއްގައި ހިފާ، ތިޔަބައިމީހުން ހިފާށެވެ! އަދި އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަހީކުރެއްވި ކޮންމެ ކަމަކުން ދުރު، ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގަންނާށެވެ!" ސުންނަތަކީ ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ ތަފްސީރާއި ޝަރަޙައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކުގެ ވަޞްފު ބަޔާންކުރާ ސުންނަތެވެ. ރަސޫލާ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ވަނީ ވަޙީކުރެއްވުމުގެ މަތިން ވާހަކަފުޅުދައްކަވާފައެވެ: «أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ، أَلَا يُوْشِكُ رَجُلٌ شَبْعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُوْلُ عَلَيْكُمْ بِهَذَ القُرْآنِ، فَمَا وَجَدْتُمْ فِيْهِ مِنْ حَلالٍ فَأَحِلُّوهُ، وَمَا وَجَدْتُمْ فِيْهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوْهُ» أبو داود. މާނައީ: "ދަންނާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކީރިތި ޤުރްއާނާއި އެއާ އެއްފަދަ އެއްޗެއް (އެބަހީ: ސުންނަތް) ދެއްވިއެވެ. ދަންނާށެވެ! ފުރިހަމައަށް ބަނޑުފުރި ސޮފާއެއްގައި ގޮއްސާ، މީހަކު "ތިޔަބައިމީހުން ހަމައެކަނި ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ މަތީގައި ހިފާށެވެ. އެއިން ހަލާލުކަމުގައި ހުރި އެއްޗެއް ހަލާލުކުރާށެވެ. އަދި އެއިން ހަރާމްކަމުގައި ހުރި އެއްޗެއް ހަރާމްކުރާށެވެ" ބުނެވޭ ދުވަސް ކައިރިވެގެން ދާނެއެވެ."

17 **ރަސޫލުންނަށް އިމާންވުމުގެ މާނައަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟** އެއީ الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى، ކޮންމެ އުއްމަތަކަށްވެސް ރަސޫލެއް ފޮނުއްވާފައިވާކަމަށް ބުނެ ރަސޫލުންނަށް ފޮނުއްވާފައިވާ ތިމާގެ ރަސޫލުން، ތިމަންކަލޭގެފާނު ތެދުވެރިކަމުގައި ކަށަވަރުކުރުމެވެ. އަދި ރަސޫލުން ފޮނުއްވާފައިވަނީ الله އަށް ޢިބާދަތްކުރުމަށް ގޮވާލުމުގެ ގޮތުގައި ބަލައިގަތުމެވެ. ތެދުވެރިކަމާއި ހުރިހާ ފުރިހަމަ ސިފަތަކުން ސިފަވާ އަދި ރަސޫލުން ބޮޑު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިރުޝާދު ދެއްވި ކަމުގައި ތެދުކުރުމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ތަކެއްގައި ބަލައިގެން ގުޅުވައި، ނޫޙު، އިބްރާހީމް، މޫސާ، ޢީސާ، މުޙައްމަދު، ކަމުގައި ތެދުވެރިވާ ފަދައިން ކަމެއް، ރަސޫލުން ބާޠިލު މުޢުޖިޒާތްތަކާއި ފެނިގެން ހިދާޔަތް ދެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ތެދުވެރިކަމާއި ދީނާ ބަލައިގަތުމާއި ކަށަވަރުކުރެވިގެންވާ ފަދައިން ތެދުކުރުމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތަށް ތަބާވުމާއި ހިތުގެ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ތެދުކުރުމެވެ.

18 **ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ވާ ޝަފާޢަތުގެ ވައްތަރުތަކަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟** އެއީ ވައްތަރުތަކެކެވެ: **1.** **الشَّفَاعَةُ العُظْمَى (އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ޝަފާޢަތް):** އެއީ މަޙްޝަރުގެ މައިދާނުގައި ހިސާބުބެއްލެވުމުގެ ކުރިން އިންސާނުންނަށް ދިމާވާ ހާސްކަމާއި ބިރުވެރިކަމުން ހަމަ ނިޔާވުމަށް، ނަބިއްޔާ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އެކަލޭގެފާނު ހަމައެކަނި ކުރައްވާ ޝަފާޢަތެވެ. މި ޝަފާޢަތަކީ އެކަލޭގެފާނަށް ޚާއްޞަ ވެގެންވާ ޝަފާޢަތެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރަޖަތަކުގެ ތެރޭގައި ވަރަށް ބޮޑުވެގެންވާ الْمَقَامُ الْمَحْمُوْد (ޙަމްދުކުރެވިގެންވާ މަޤާމު) އެވެ. **2.** **ސުވަރުގެ ދޮރުވާ ހުޅުވުމަށްވާ ޝަފާޢަތް:** ސުވަރުގެ ދޮރުވާ ހުޅުވުމުގައި އެމީހުން ވަނުމަށް ވާ ޝަފާޢަތެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسަލަމ އެވެ. އަދި އެންމެފުރަތަމަ ވަދެވޭނީ އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށް ކަމަށް ސުވަރުގޭގެ ދޮރުވާ ހުޅުވުމަށްވާ ޝަފާޢަތެވެ. **3.** ނަރަކައަށް ވަދެވޭ މީހުން ނަރަކައަށް ނުވަދެވޭތޯ ވާ ޝަފާޢަތް. **4.** ތައުޙީދުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ގުނަހުގެ ސަބަބުން ނަރަކައަށް ވަދެވޭ މީހުން އެތަނުން ނުކުތުމަށްވާ ޝަފާޢަތް. **5.** ސުވަރުގޭގެ ދަރަޖަ މަތިވުމަށްވާ ޝަފާޢަތް. **6.** އެއްވެސް ހިސާބެއް ނުލާ ސުވަރުގެއަށް ވަނުމަށްވާ ޝަފާޢަތް. **7.** ޢަޒާބު ލުއިކުރުމަށްވާ ޝަފާޢަތް: އެއީ ނަބިއްޔާ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ބޮޑު ބޮޑާ އަބޫ ޠާލިބު، ޢަޒާބު ލުއިކުރުމަށްވާ ޝަފާޢަތެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް ޚާއްޞަ ޝަފާޢަތެކެވެ. **8.** ފާފަވެރިންގެ ތެރެއިން ތައުޙީދުގެ މީހުންގެ ބަދަލު، الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ ރަޙްމަތުން، އެއްވެސް ޝަފާޢަތަކާ ނުލާ ނަރަކައިން ނުކުތުމަށް ސުވަރުގެއަށް ވަނުމެވެ. އެއީ الله ގެ ރަޙްމަތުން ގޮސްފާނެ ކަމެކެވެ.

19 ދިރިތިބިމީހުންގެ ކިބައިން ވާގިކަން ނުވަތަ ޝަފާޢަތަށް އެދުން ހުއްދަވާނެ ހެއްޔެވެ؟ އާދެއެވެ! ހުއްދަވާނެއެވެ. އަސްލަކީ ވާގިވެރިވުމަކީ ޝަރީޢަތުގައި ބާރުއަޅުއްވާފައިވާ ކަމެކެވެ. އައްލާހު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿وَتَعَاوَنُوا۟ عَلَى ٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ﴾ މާނައީ: ”އަދި ހެޔޮކަންތަކާއި ތަޤުވާވެރިވުމުގެ ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ވާގިވެރިވާށެވެ!“ އަދި ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ: «وَاللهُ فِي عَوْنِ العَبْدِ مَا كَانَ العَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ» مسلم. މާނައީ: ”އަދި އަޅާ އޭނާގެ އަޚާއަށް ވާގިވެރިވާހާ ހިނދަކު، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެމީހަކަށް ވާގިވެރިވެދެއްވާނެއެވެ.“ ދަންނަވަމެވެ. ޝަފާޢަތްތެރިވުމަކީ ނުހަނު ހެޔޮވެރިވެގެންވާ ކަމެކެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވޭ: ﴿مَّن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً حَسَنَةً يَكُن لَّهُۥ نَصِيبٌ مِّنْهَا﴾ މާނައީ: ”ހަސަނަގުކުރާކަން ވިޔަކަން ޝަފާޢަތްތެރިވެއްޖެމީހާ ދަންނަވާށެވެ! އެމީހަކަށް އެއެއްކަމުން ބައެއްވާނެއެވެ.“ އަދި ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ: «اشْفَعُوا تُؤْجَرُوا» البُخاري. މާނައީ: ”ތިޔަބައިމީހުން ޝަފާޢަތްތެރިވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަމުގެ އަޖުރު ލިބޭ ހުއްޓެވެ.“

ޝަފާޢަތްތެރިވުން ހުއްދަވުމުގައި ޝަރުޠުތަކެއްވެއެވެ: **1. ވާގިވެރިކަމަށް ނުވަތަ ޝަފާޢަތްތެރިކަމަށް އެދެންވާނީ ދިރިހުރިމީހުންގެ ކިބައިން:** މަރުވެފައިވާ މީހުންގެ ކިބައިން އެދުމަކީ ދުޢާއެކެވެ. ދުޢާއަކީ ޢިބާދަތެކެވެ. ދުޢާގެ އަސްލު ޝިރުކުކުރުމެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا۟ دُعَآءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا۟ مَا ٱسْتَجَابُوا۟ لَكُمْ﴾ މާނައީ: ”ތިޔަބައިމީހުން ގޮވަމުން ވެރިކަމުން އެއުރެންގެ ކިބައިން ދުޢާކޮށްފިނަމަ، އެއުރެންނަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޢާއެއް ނާއްސާނެއެވެ. އަދި (އަޑުއިވި) އިވުނުކަމުގައިވިޔަސް، އެއުރެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޖަވާބެއް ނުދޭނެއެވެ.“ މަރުވެފައިވާ މީހުން އެވަނީ ދިރިތިބި މީސްމީހުންގެ ދުޢާއަށް އިޙްތިޔާޖުގައި ބަރުޒަޚުގައެވެ. ފަހެ، އާދަމުގެ ދަރިޔަކު މަރުވުމުން އޭނާގެ ޢަމަލު ކަނޑައެޅޭނެއެވެ. ވާގިވެރިވުމަކީ އޭނާގެ ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަމެކެވެ! ދިރިހި ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ: «إِذَا مَاتَ ابْنُ آدَمَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أو عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أو وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ» مسلم. މާނައީ: ”އާދަމުގެ ދަރިއަކު މަރުވުމުން، ތިންކަމަކުން މެނުވީ އޭނާގެ ޢަމަލު ކަނޑައެޅިގެންދެއެވެ. އެއީ ދާއިމީ ޞަދަޤާތެއް ނުވަތަ ނަފާ ލިބޭ ޢިލްމެއް ނުވަތަ އޭނާއަށް ދުޢާކުރާ ޞާލިޙު ދަރިއެކެވެ.“ **2. އެކަމަކީ އެއްކަމެއްގެ މާނަ އެނގުމެވެ: 3. އެދެވޭމީހާގެ ކިބައިން ވާގިވެރިވާކަން އޭނާ އެދުނު ކަމުގައި އެހީތެރިކަމުގެ ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ހުރި މިހާރުކޮށްދީފައިވުމެވެ: 4. އެކަމަކީ އެދުނުމީހާ އެކަން ކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންވާ ދިރިހުރި މީހެއް ކަމުގައިވުމެވެ: 5. އެއީ ދުނިޔަވީ ކަމެއް ކަމުގައިވުމެވެ: 6. އެކަމަކީ ހުރަސް، އިޘްމު ގެއްލުމުދޭ ކަމެއް ކަމުގައިނުވުމެވެ:** މިއެވެ.

20 تَوَسُّلُ ގެ (އެބަހީ: ވަސީލަތްހޯދުމުގެ) ބާވަތްތަކަކީ ކޮބާތޯ؟ ތަވައްސުލް ބާވަތް ދެބައިއަކަށް ބެހެއެވެ. **ފުރަތަމަ: ހުއްދަވާގޮތް:** މިބައިގެ ބާވަތްތަކުގައި ހިމެނޭ ތަކެތި ފާހަގަކުރާނަމެވެ. އެއީ: **1. ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ޞިފަފުޅުތަކުން ވަސީލަތްހޯދުން. 2. ޞާލިޙު ޢަމަލުތަކުން ވަސީލަތްހޯދުން ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ދުޢާކުރުމެވެ.** އެއީ ހަރަކާތުގެ މީހުން އިހުލާސްތެރިކަމާއި ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުން ވަސީލަތްހޯދި ހާދިޘާ، **3. ﷲ ގެ ހަޟްރަތުގައި ދުޢާ އިޖާބަވާފައިވާ ޞާލިޙު ބައެއްގެ ދުޢާއިން، ﷲ ގެ ހަޟްރަތުގައި ދުޢާ ފުރުސަތު ދެއްވުމަށް ދުޢާކުރުން ވަސީލަތްކުރުމެވެ.** މިއެވެ. **ދެވަނަ ބައި: ހުއްދަނުވާގޮތް:**

ބައިގެ ބާވަތްތަކަކީ: 1. ދިރިހި ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޖާހުފުޅު ވަސީލަތްކުރުމުގައި އަމިއްލައަށް ކުރާ ދުޢާގައި **ﷲ އަށް ދުޢާކުރުން. ނުވަތަ ދެކޮޅުވެފައިވާ ވަސީލަތްތެރިކަމުގައި ޖާހުފުޅުގެ ވަސީލަތްކުރުމުން ﷲ އަށް ދުޢާކުރުން:** އެއީ މިސާލަކަށް: ”އޭ ﷲ! ދަރިކަލުންގެ ނަބިއްޔާގެ ޖާހުފުޅުގެ ވަސީލަތުން ނުވަތަ ޙަޤީޤަތުގެ ވަސީލަތުން މިއަޅާގެ ދުޢާ ގަބޫލުކުރައްވާށެވެ!“ މިގޮތަށް ދުޢާކުރުން ހުއްދަނުވާނެއެވެ. ސަބަބަކީ ދިރިހި ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޖާހުފުޅު ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ހަޟްރަތުގައި މަތިވެރިވެގެންވާކަމުގައިވިޔަސް، އެގޮތުގެ ވަސީލަތް ހޯދުމާ ބެހޭ ދަލީލެއް ނުވެއެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَލَّمَ ގެ ޞަޙާބީންގެ އަޚުލާޤުތަކުގައި، ޞަޙާބީން ފިޔަވައި ނަބިއްޔާގެ ދުޢާއެއް ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ޖާހުފުޅު ވަސީލަތްކުރުމުގެ ކަންތައްތަކެއް ނުވާތީ، އެއީ ހަމަ މިގޮތުގެ ބިދުޢަތެކެވެ. ތަވައްސުލުގެ ނުހުއްދަ ޙަދީޘްތައް ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ. ޒަމާނުގެ ޢަލީމުން ބިދުޢަތުގެ ކަންތައްތައް ޖެހޭތޯ ބަލާކަށެވެ. ޢުމަރު رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ ގެ ދުޢާގައި ވަސީލަތްކުރުމެވެ. **2. ޞާލިޙު ބަޔަކު އަދި އަޅާގެ ދަރިކަލުން ދަންނަވާފައިވާ ނަބިއްޔާ** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **ގެ ޙައްޤުގައި ދަންނަވާލުން. ނުވަތަ އަމިއްލަ މަޚްލޫޤާތުގެ ޙައްޤުގައި ގަބޫލުކުރުމުގައި ދަންނަވާލުން:** އެގޮތް މިސާލަކަށް: ”އޭ ﷲ! ދިރިހި ނަބިއްޔާގެ ޙައްޤުގައި ދިރިހި ޙައްޤުގެ ވަސީލަތުން ދަރިކަލުނަށް ދަންނަވަމެވެ. ނަމަވެސް ދިރިހި މަޚްލޫޤާތުގެ ޙައްޤު ލިބޭ ގޮތަކަށް ދިރިހި ޙައްޤުގެ ވަސީލަތުން ދަރިކަލުނަށް ދަންނަވަމެވެ.“ އެގޮތުގެ މަޚްލޫޤުން ޙައްޤުގެ ޙައްޤު ޖާހުފުޅު ބިދުޢަތްތަކެކެވެ.

21 އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވުމުގެ ބޭނުމާއި ފައިދާ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟ އެއީ އެދުވަހުގެ ހާލަތްތަކާއި ޙިސާބަށް ކަށަވަރުކުރުމެވެ. އެއީ މަރުވުމާއި، ޤަބުރާއި، ވާނީ ކަންތައްތަކާއި، ޤިޔާމަތާއި، ހިސާބު، މީޒާނާއި، ސިރާޠާއި، ސުވަރުގެ ނަރަކައާއި، ޝަފާޢަތާއި، ހަވްޟާއި، ޤިޔާމަތުގެ ޢަލާމާތްތަކާއި، އަދި އެނޫންވެސް ކަންތައްތަކާއި، މީސްތަކުން ހިސާބަށް ހާޒިރުވުމާއި، ބަދަލު ލިބުމާއި، މަހުޝަރުގެ ކަންތައްތަކާއި، ބަރްޒަޚްގެ ހާލަތާއި، ދީނީ މާތްކަމާއި، ކަލާމާއި، އަހުލުވެރިން (ފަރާތްތައް) ބައްޓަން ކަލާމާއި، ބާރާތުގެ ކަނޑައެޅުމާއި، حَوْضُ (އަރްޝުގެ މައިދާނުގައިވާ ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ފެންގަނޑު) އާއި، ޝަފާޢަތާއި، ދެން އަދި ސުވަރުގެ ނަރަކަ ސަވާބާއި ދީނީ ފާނުބޮޑުކަމާއި، މުޖުތަމަޢު ހަމަޖެހުމާއި އިމާންވުމެވެ.

22 ޤިޔާމަތުގެ ބޮޑެތި ޢަލާމާތްތަކަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟ ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالدَّجَّالَ وَالدَّابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَأَجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ وَخَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ وَخَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنْ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ» مسلم. މާނައީ: "ހަމަ ކަށަވަރުން ދިހަ ޢަލާމާތެއް ފެނިއްޖައުމުން މެނުވީ ޤިޔާމަތް ނުވާނެއެވެ. ދެން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ، (އެއީ:) ދުޚާ ދުންގަނޑާއި، ދައްޖާލާއި، ދާއްބާއާއި، ހުޅަނގުން އިރުއެރުމާއި، މަރްޔަމް عَلَيْهَا ٱلسَّلَامُ ގެ ދަރިކަލުން ޢީސާ عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ދުނިޔެއަށް ބިމަށް ފައިބާ ވަޑައިގެންނެވުމާއި، يَأْجُوجُ مَأْجُوجْ ބާވަތުގެ މީހުން ނުކުތުމާއި، ތިން ބިންގަނޑު ބިމަށް ވަދެގެން ދިއުމެވެ. - އެއީ އިރުމަތީ ފަރާތުގައި، ހުޅަނގު ފަރާތުގައި، އަރަބި ކަރައިގެ ޖަޒީރާގައެވެ. - އަދި އެންމެ ފަހުން ޔަމަނުން ނުކުންނަ އަލިފާންގަނޑެކެވެ. އެއަލިފާންގަނޑު މީސްތަކުން އެބައިމީހުން މަހްޝަރަށް ދުއްވާލާނެއެވެ."

23 މީސްތަކުންނަށް ދިމާވާނެ އެންމެބޮޑު ފިތުނައަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟ ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «مَا بَيْنَ خَلْقِ آدَمَ إِلَى قِيَامِ السَّاعَةِ أَمْرٌ أَكْبَرُ مِنَ الدَّجَّالِ» مسلم. މާނައީ: "އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވީއްސުރެން ޤިޔާމަތްވާންދެން ދުވަހު ދައްޖާލު ފިތުނައަށްވުރެ ބޮޑު ކަމެއް ނުވެއެވެ." ދައްޖާލަކީ އާދަމުގެ ދަރިއެއް ކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އޭނާ އަށްޗަށް ގޮސް ހުންނާނެއެވެ. އޭނާގެ ދެލޮލުގެ ދެމެދުގައި (ك ف ر) ކާފިރު ލިޔެވިފައި ހުންނާނެއެވެ. އޭނާގެ ކަނާތް ލޮލަކީ އަނދިރި ކަނުލޮލެކެވެ. އޭނާ އަޅުކަންކުރުމަށް ގޮވާލާނެއެވެ. މީސްތަކުން ހައިރާންކޮށްލާނެ ކަންތައްތައް ދައްކާލާނެއެވެ. ދެން ނަބިއްޔާ ބަޔާންކުރެއްވި ގޮތުގައި ދުނިޔޭގައި އޭނާ ހުންނާނީ ސާޅީސް ދުވަހު ކަމުގައިވެއެވެ. ދެން އޭނާ މީސްތަކުންގެ ތެރެއަށް ނިކުންނާނެއެވެ. އެބައިމީހުން ކިޔަވައިދޭނެ ކަމަށް ބުނާނެއެވެ. ދެން އަދި އެހެނިހެން ކަންތައްތައް ދައްކާނެއެވެ. އޭނާ ހާމަކުރާނީ ވަރަށް ބޮޑު ފިތުނައެކެވެ. ދައްޖާލުގެ ފިތުނައިން އަމާން ވުމަށްޓަކައި ބޮޑެތި ކަންތައްތަކެއް ކުރުމަށް އިރުޝާދުދެއްވާފައިވެއެވެ. މީސްތަކުން އެކަމަށް ހޭލުންތެރިވުމާއި، ސަލާމަތްވާނެ ގޮތްތައް އެނގުމާއި، އިލްމް އުނގެނުމެވެ. އަދި ދަޢުވަތު ދިނުމެވެ. އަދި އޭނާ ނިކުމެއްޖެނަމަ މީސްތަކުން ހިނގާ ނުދިއުމެވެ. އަދި އޭނާގެ ފިތުނައިން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި އީމާންކަން ވަރުގަދަކުރުމާއި، ސުވާލުކުރުމާއި، އެއްކޮޅު ނުވާގޮތް ކުރުމެވެ. އަދި އޭނާގެ ފިތުނައިން ސަލާމަތްވުމަށް އެދި ދުޢާކުރުމެވެ. އަދި އޭނާ މީސްތަކުންނަށް ދަލީލު ދައްކާނީ ދީނީ އިޢުތިޤާދީ ކަމުގައިވެއެވެ. އޭނާގެ ފިތުނައިން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ކީރިތި ކަލާމުގެ، ޚާއްޞަކޮށް ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ އަޅުވާލެއްވުން އޮވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ފިތުނައިން، އަދި އޭނާގެ ވާހަކަތަކުން ރައްކާތެރިވުމަށް ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ كَهْفُ سُوْرَةُ ގެ ފުރަތަމަ ދިހަ އާޔަތް ކިޔެވުމެވެ. އަދި އޭނާގެ ފިތުނައިން ރައްކާތެރިވުމަށްޓަކައި އޭނާގެ ކިބައިން ދުރުހެލިވުމެވެ. ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «مَنْ سَمِعَ بِالدَّجَّالِ فَلْيَنْأَ عَنْهُ، فَوَ اللهِ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَأْتِيهِ وَهُوَ يَحْسِبُ أَنَّهُ مُؤْمِنٌ فَيَتَّبِعهُ مِمَّا يَبْعَثُ بِهِ مِن الشُّبُهَاتِ» أبو داود. މާނައީ: "ދައްޖާލުގެ ވާހަކަ އެހި މީހާ އޭނާއާ ދުރަށް ދާށެވެ. الله ގަންދެއްވުމަށް ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއާ ގާތަށް މީހަކު އަންނާނެއެވެ. އަދި އޭނާ ހިތާނީ އޭނާއަކީ މުއުމިނެއް ކަމުގައެވެ. ދެން އޭނާ ޝުބުހާތްތަކުން (ޝައްކުވެރި ކަންތައްތަކުން) ދޭ އެއްޗަކަށް ތަބާވާނެއެވެ." ސާބިތުވެފައިވާ ޙަދީޘްތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގައި، ދައްޖާލު ނިކުންނާނީ އިރުމަތީ ފަރާތުގެ ޚުރާސާނުންނެވެ. ދެން ބަޔާންވެފައިވާ ގޮތުގައި، ދައްޖާލު ކުރާ ފިތުނައިގެ ސަބަބުން އޭނާއާ ތަބާވާނެ މީހުން ގިނަވާނެއެވެ. ދެން ޢީސާ عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ފައިބާވަޑައިގެން އޭނާ ޤަތުލުކުރައްވާނެއެވެ.

24 ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ ވުޖޫދުގައިވޭތޯ ހެއްޔެވެ؟ އާދޭހެވެ! الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى މީސްތަކުން ޚަލްޤުކުރެއްވުމުގެ ކުރިން އެދެކަން ޚަލްޤުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ދެވަނަ ފަހަރަށް ފެނިގެން ވާނޭ ދެކަމެއް ނޫނެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ޚަލްޤުކުރައްވައި ބަޔަކު އެއިގެއާ ފިޔަވައި ފުރިހަމަވާނޭ ފަރާތްތަކުން ސުވަރުގޭގައި ވަންނާނެއެވެ. އެންމެބޮޑަށް އަމިއްލަ އިސްލާމްވެރިވުމުން ނަރަކައިން ވަންނާނެއެވެ. މިއިން ކޮންމެ ބޮޑަކަށް ފިޔަވައި އެއްގެން ވަންނާނެ ތަނަކަށް މީހުން ދާނެ ފިލާވަޅުދެއްވާފައެވެ.

25 **މިންވަރަށް އީމާންވުމުގެ މާނައަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟** އެއީ ކޮންމެ ހެޔޮކަމަކާއި ނުބައިކަމަކީ الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ޤަޟާ ޤަދަރުގެ މަތިން ހިނގަމުންދާ ކަންތައްތަކެއްކަމުގައި ކަށަވަރުކޮށް އިޤްރާރުވުމެވެ. އަދި ހަމަ ކަށަވަރުން އެއިލާހީ، އެއިލާހު ޢަދުލުވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި ކަށަވަރުކޮށް އިޤްރާރުވުމާއި ކަށަވަރުކުރުމެވެ. ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «لَوْ أَنَّ اللهَ عَذَّبَ أَهْلَ سَمَاوَاتِهِ وَأَهْلَ أَرْضِهِ عَذَّبَهُمْ وَهُوَ غَيْرُ ظَالِمٍ لَهُمْ، وَلَوْ رَحِمَهُمْ كَانَتْ رَحْمَتُهُ خَيْرًا لَهُمْ مِنْ أَعْمَالِهِمْ، وَلَوْ أَنْفَقْتَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا فِي سَبِيلِ اللهِ مَا قَبِلَهُ اللهُ مِنْكَ حَتَّى تُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ وَتَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَأَنَّ مَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ وَلَوْ مُتَّ عَلَى غَيْرِ هَذَا لَدَخَلْتَ النَّارَ». أحمد وأبو داود. މާނައީ: "އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަދަބުދެއްވާނަމަ އަނިޔާވެރިވުމެއްނެތި އެއިލާހު އަދަބުދެއްވީމެވެ. އަދި އެއިލާހު އެމީހުންނަށް ރަޙުމަތްލެއްވިނަމަ އެމީހުންގެ ޢަމަލުތަކަށްވުރެ އެއިލާހުގެ ރަޙުމަތް އެމީހުންނަށް ހެޔޮވާނެއެވެ. އަދި اللهގެ މަގުގައި އުޙުދު ފަރުބަދައާއި އެއްވަރުގެ ރަން ޚަރަދުކުރިޔަސް ކަލޭގެ ކިބައިން އީމާންވާންދެން ޤަބޫލު ނުކުރައްވާނެއެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ޤަދަރަށް އީމާންވާށެވެ. އަދި ތިބާއަށް ލިބުނުކަމެއް! ހަމަ ކަށަވަރުން ތިބާއަށް ލިބެންޖެހޭކަމެއްކަމާއި ތިބާއަށް ނުލިބުނުކަމެއް ތިބާއަށް ނުލިބެންޖެހޭ ކަމެއްކަން ދަނެގަންނާށެވެ. އަދި ތިބާ މިގޮތަށް ނޫން ގޮތެއްގައި މަރުވެއްޖެނަމަ ތިބާ ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ."

މިންވަރަށް އީމާންވުމުގައި ހަތަރު ދަރަޖައެއް އެކުލެވެއެވެ. **1.** **ހަމަ ކަށަވަރުން الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى، ޤަދީމުކޮށް އަދި އަބަދީކޮށް ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާކަމަށް އީމާންވުން.** **2.** **ހަމަ ކަށަވަރުން އެހުރިހާ އެއްޗެއް ލަޢުޙުލްމަޙްފޫޡުގައި އެއިލާހު ލިޔުއްވާފައިވާކަމަށް އީމާންވުން.** ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ވިދާޅުވިއެވެ. «كَتَبَ اللهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ» مُسْلِم. މާނައީ: "އުޑުތަކާއި ބިން ޚަލްޤުކުރެއްވުމުގެ ފަންސާސް ހާސް އަހަރު ކުރިން، މަޚްލޫޤުންގެ މިންވަރު الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަނީ ލިޔުއްވާފައެވެ." **3.** **اللهގެ އިރާދަފުޅާއި، އެއިލާހުގެ ކުދުރަތުގެ ހުރިހާ ކަމެއް ޝާމިލުވާ ކަމަށާއި، ހުރިހާ ކަމެއް ހިނގަނީ الله އިރާދަކުރައްވާގޮތަށް ކަމަށާއި، އަދި އެއިލާހު އިރާދަނުކުރައްވާކަމެއް ނުހިނގާނެކަމަށް އީމާންވުން.**

4. **ހަމަ ކަށަވަރުން الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ހައްދަވާ ވުޖޫދަށް ގެނެސްދެއްވި ޚާލިޤު ކަލާނގެކަމާއި، ޚަލްޤުތަކުގެ ޢަމަލުތަކާ އަދި އެއިލާހު ފިޔަވައި ހުރިހާ އެއްޗަކީ އެއިލާހުގެ މަޚްލޫޤުކަމުގައި އީމާންވުން.**

26 **ޚަލްޤުތަކުންނަށް އަމިއްލަ މަޝީއަތެއް އިޚްތިޔާރު ދެއްވާފަ ހެއްޔެވެ؟** އާދެއެވެ! ޚަލްޤުތަކުންނަށް އިޚްތިޔާރު ދެއްވާފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް އެއީ الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އިރާދަފުޅުން ބޭރުގައެއް ނޫނެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ﴾ މާނައީ: "الله އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުން އެއްވެސް ކަމެއް ނޫޅެވޭނެއެވެ." އަދި ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ވިދާޅުވިއެވެ. «اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ» متفق عليه. މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ޢަމަލުކުރާށެވެ! ފަހެ ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް ހައްދަވާފައިވާ ކަމަކަށް ލުއިފަސޭހަކޮށްދެއްވާނެއެވެ." الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަޅުތަކުންނަށް ބުއްދިއާއި، އިރާދައާއި، ފެނުމާއި އަޑުއެހުމާއި ހަކަތަ ދެއްވާ ވަނީ އެކަމަށް ހިތްވަރުކުރައްވާށެވެ. ބުއްދިއަދިހަކަތަ ދެއްވާފައިވާ މިއީ ރަނގަޅު ހެޔޮކަމެއްކަމަށް، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ބުއްދިއާއި ހަކަތަ ދެއްވާފައިވާ ކަމަށް ބަލާ ކޮށް ނިންމާ ހެއްޔެވެ؟ އަދި އެހެން އެހެން ބަޔަކު ސަބަބަކަށް އެއީ އުޅޭ ޢަމަލުތަކުގެ މިސްކީނުކަމުން ނުބައިމީހުންނަށް. އަދި ނުދެއް ހެއްޔެވެ. އެއް ހެއްޔެވެ އުޅޭޖެހޭ ޢަޒާބް ދީފިނަމަވެސް. މި އުޅޭޖެހޭ ބަޔަކު މިއަދު ޢަމަލުކުރާ ކަމެއް ކަމަކަށް ކަނޑައަޅާ (ނުބައިކަންކަމެއް ކޮންތާކު) ޢުޒުރެއްގެ ގޮތުގައި ނުބައިވާ ބަޔަކު ދަނެ ފެނުނު ތަކުގެ ނިކަމެތި ފިޔަވަހި ބަޔަކު ނުކުޅެދޭ ޖާހިލުން. އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ބަޔާންކުރައްވާ الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُواْ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكْنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَيْءٍ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ މާނައީ: "ޝިރުކުކުރި މީހުން ބުނާނެއެވެ. الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އަހަރެމެންނާއި އަހަރެމެންގެ ކާބަފައިން ޝިރުކު ނުކުރީމުހެވެ. އަދި އަހަރެމެން އެއްވެސް އެއްޗެއް ޙަރާމް ނުކުރީމުހެވެ. އަހަރެމެންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް ދޮގުކުރީ މިގޮތަށެވެ."

27 **އިޙްސާންވުމަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟** އިޙްސާންވުމުގެ މާނަ ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާއި ސުވާލު ކުރެވުނުއިރު ވިދާޅުވިއެވެ. «أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنَّكَ إِنْ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ» مسلم. މާނައީ: "އެއީ ތިބާ الله ދެކޭހެން އަޅުކަންކުރުމެވެ. ފަހެ، ހަމަ ކަށަވަރުން ތިބާ އެއިލާހު ނުދެކުނަސް، އެއިލާހު ތިބާ ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ."

މިއީ ދީނުގެ ދަރަޖަތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ މަތީ ދަރަޖައެވެ.

28 ތައުހީދު ބެހިގެންވަނީ ކިތައް ބަޔަށް ހެއްޔެވެ؟ ތިންބަޔަށެވެ. **1.** تَوْحِيدُ الرُّبُوبِيَّة: އެއީ ހެއްދެވުމާއި ރިޒުޤުދެއްވުމާއި ދިރުއްވުމާއި އަދި މިނޫނަސް الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ ޢަމަލުފުޅުތަކުގައި އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކޮށް ކުރުމެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىاللهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ނަބިކަމާއިގެން ފޮނުއްވުނު ޒަމާނުގެ މުޝްރިކުންވެސް މިބައި ޤަބޫލުކޮށް އިޤުރާރުވެ އުޅުނެވެ. **2.** تَوْحِيدُ الأُلُوهِيَّة: އެއީ ނަމާދުކުރުމާއި، ނަދުރުބެހުމާއި، ބަލިކަށިވުމުގައި ކުރުމާއި އަދި މިނޫނަސް އެންމެހާ ޢަޅުވެރިކަމުގައި الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އެއްކައުވަންތަ ކުރުމެވެ. ރަސޫލުން ފޮނުއްވައި އަދި ފޮތްތައް ބާވައިލެއްވީ މި ތައުޙީދު ކުރުމަށްޓަކައި الله އެއްކައުވަންތަކުރުމަށް ތަންބީހުދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. **3.** تَوْحِيدُ الأَسْمَاءِ وَالصِّفَاتِ: އެއީ الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صَلَّىاللهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ އެކަލާނގެ ސާބިތުކުރައްވާފައިވާ ރިވެތި އިސްމުފުޅުތަކާއި ޞިފަފުޅުތައް ސިފަކޮށް ސާބިތުކުރުމެވެ. އަދި އެއީ ބަދަލުކުރުމަކާއި، ވަޞްފުކުރުމަކާއި، މިސާލުކުރުމަކާއި އަދި ސިފަކުރުމަކާ ނުލައެވެ.

29 ވަލީވެރިންނަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟ އެއީ ތަޤްވާވެރި ޞާލިޙު މުއުމިނުންނެވެ. الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ﴾ މާނައީ: "ދަންނާށެވެ! اللهގެ ވަލީވެރިންނަށް އެއްވެސް ބިރެއްނުވެއެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް ހިތާމައެއް ނުވާނެއެވެ. އެއުރެންނީ އީމާންވި ތަޤްވާވެރިވި އުރެން މީހުންނެވެ." ނަބިއްޔާ صَلَّىاللهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «إِنَّمَا وَلِيِّيَ اللهُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ» متفق عليه. މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވަލީވެރި ހަމައެކަނި اللَّه އާއި ޞާލިޙު މުއުމިނުންނެވެ."

30 ނަބިއްޔާ صَلَّىاللهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނާމެދު މުސްލިމުންގެ ވާޖިބަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނާމެދު މުސްލިމުންގެ ހިތްތަކާއި ދޫތައް ސަލާމަތްކަމުގައި ހުރުމާއި، އެބޭކަލުންނަށް ލޯބިވުމާއި، އަދި ތަޢުރީފުކުރުމާއި، އަޞްޙާބުބޭކަލުންނާމެދު މުސްލިމުންގެ ހިތުގައި ނުބައިކަމެއް ނުހުރުމެވެ. އަދި އަޞްޙާބުބޭކަލުންގެ މާތްކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި އަޞްޙާބުބޭކަލުންގެ މަރުތަބާގައި ތަފާތުވެއެވެ. އެބޭކަލުންގެ ތެރެއިން އެންމެ މާތްވަނީ ހަތަރު ރާޝިދު ޚަލީފާއިންނެވެ (ޚުލަފާއުއްރާޝިދީން). (އެއީ) އަބޫބަކުރު، ޢުމަރު، ޢުޘްމާން، ޢަލީ، އަދި ޠަލްޙާ ބިން ޢުބައިދިالله، ޒުބައިރު ބިން އަލްޢައްވާމް، ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޢައުފް، ސަޢުދު ބިން އަބީވައްޤާޞް، ސަޢީދު ބިން ޒައިދު، އަބޫޢުބައިދާ ބިން އަލްޖައްރާޙް رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ އެވެ. އަދި ވިދިގެން މުހާޖިރުންނާއި އަންޞާރުން ބަދުރުހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވި ބޭކަލުންނެވެ. ދެން، އަންޞާރީންނެވެ. އަދި ދެން ބާކީ ހުރި ބޭކަލުންނެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىاللهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «لا تَسُبُّوا أَصْحَابِي فَوَالَّذِي نَفْسِيْ بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا أَدْرَكَ مُدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيْفَهُ» متفق عليه. މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށް ބަދުބަސް ނުބުނާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސު އޮތް ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ހުވައެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު އުޙުދު ފަރުބަދަ ފަދަ (ބޮޑުމިނުގެ) ރަން ޞަދަޤާތްކޮށްފިނަމަވެސް އެބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ބޭކަލަކު ޞަދަޤާތްކުރެއްވި ސާޢަކާއި (އެއް މުއްދު) ނުވަތަ އޭގެ ބައިކުޅަ އެއް ބަޔާ އަޅާކިޔޭނެ މިންވަރަކަށް ނުވާނެއެވެ." އަދި ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «مَنْ سَبَّ أَصْحَابِي فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللهِ، وَالْمَلَائِكَةِ، وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ» الطبراني. މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ މައްޗަށް الله ގެ ލަޢުނަތާއި މަލާއިކަތުންގެ ލަޢުނަތާއި އަދި އެންމެހާ މީސްތަކުންގެ ލަޢުނަތް ވާނެއެވެ."

31 ރަސޫލާ صَلَّىاللهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ އަށް މަތިވެރި ޝާނާ ޢިއްޒަތުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ދާންވާނެ ހެއްޔެވެ؟ ޝަރުޢުއެއްނޫނެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު صَلَّىاللهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ އަކީ الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ އަޅާއާއި ރަސޫލާ ކަމުގައި ވާހިނދު، އެކަލޭގެފާނު ހުރި ފަދައިން ކަނޑައަޅައިދެއްވީއެވެ. މަރްޔަމްގެ ދަރިކަލުން ޢީސާ عَلَيْهِ السَّلَامُ އަށް ނަޞާރާއިން މަތިވެރި ޝާނާ ޢިއްޒަތުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ދިޔަފަދައިން، ނަބިއްޔާ صَلَّىاللهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ އަށް މަތިވެރި ޝާނާ ޢިއްޒަތުގައި ދިނުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ނުވާނެއެވެ. އެހެނީ ރަސޫލާ صَلَّىاللهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ވަނީ އެކަން މަނާކުރައްވާފައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «لَا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُهُ، فَقُولُوا: عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ» البخاري. މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނަޞާރާއިން (އެބަހީ: ޢީސާ عَلَيْهِ السَّلَامُ (މަރްޔަމް) ދަރިކަލުނަށް ޢިއްޒަތުގައި

ނަޞާރާއިން ހައްދުފަހަނަޅައި ދިޔަގޮތުން، ޢީސާގެފާނު ކަލާނގެއަށް ހެދީ، ދިރުވައިދެއްވުން ކަލާނގެ ކަމުގައި ހެއްދެވުމެވެ. އަދި ޔަހޫދީން ހައްދުފަހަނަޅައި ދިޔައީ، ޝަރީޢަތް ހަލާކުކޮށް، ނަބިއްޔުންނަށް ހަމަލާދިނުމުންނެވެ. ހަމަ

ކަލަކުރަން ދިމާކުރެއްވި ﷲ ގެ އަޅަކަށްވުމުގެ ދަރަޖަ ދިރުވައިދެއްވުން، ދިމާކުރެއްވީ ﷲ ގެ އަޅާ އަދި ރަސޫލާ ކަމުގައި ހެދުމުން ދިމާވާ ފަސާދައެވެ.”

32 އަހުލު ކިތާބީންނަކީ މުއުމިނުން ހެއްޔެވެ؟

(އަހުލު ކިތާބީންނަކީ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނެވެ.) ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާއި ފަދަ އެހެނިހެން ދީންތަކުގެ އަހުލުވެރިންނަކީ ކާފިރުންނެވެ. އެއީ ތިމާގެ ދީނުގެ ބޮޑުގޯސް ވިސްނާލާށެވެ. ދުނިޔެ އަދި މުޙައްމަދު صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ނަބިއްޔާއަށް ފޮނުއްވުމުގެ ފަހުން އިސްލާމްދީނަށް ނުބަދަލުވާ ދީނެއް ގަބޫލުނުކުރައްވާނެއެވެ. ﴿فَلَن يُقۡبَلَ مِنۡهُ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ﴾ މާނައީ: ”ފަހެ، އޭނާގެ ކިބައިން އެކަން ޤަބޫލު ނުކުރައްވާނެ ހުއްޓެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި އޭނާ ވާނީ ގެއްލުންވާ ބަޔަކު މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.” އަދި އާޚިރުޒަމާނުގެ ނަބިއްޔާ އެއްބަސްވުމުގައި ނޫނީ ނަޖާތް ނުލިބޭނެ ކަމެވެ. ޝަރުޢީ ދަލީލު ބަޔާންކުރައްވަމުން ﷲ ގެ ރަސޫލާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ގެ ވަޙީގެ ހަމަ ކަމުގައިވާ ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. ﷲ سُبۡحَانَهُۥوَتَعَالَىٰ ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ﴿وَمَن يَكۡفُرۡ بِهِۦ مِنَ ٱلۡأَحۡزَابِ فَٱلنَّارُ مَوۡعِدُهُۥ﴾ މާނައީ: ”އަދި އެހެނިހެން ބައިތަކުގެ ތެރެއިން އޭގައި ކާފިރުވާ މީހާ، (އެބަހީ: ޤުރުއާނަށް) ފަހެ ނަރަކައަކީ (އޭނާގެ ވަޢުދުގެ ތަނެވެ!) ފަހެ، ތިބާ ޝައްކުގައި ނުވާށެވެ. އެއީ ތިބާގެ ރަބ්ބުގެ ޙައްޤެވެ.” ރަސޫލާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ވިދާޅުވެއެވެ: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ، وَلَا نَصْرَانِيٌّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ، إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ» مسلم. މާނައީ: ”މުޙައްމަދުގެ ފުރާނަ ވަޑައިގެންނެވި ރަސްކަލާނގެ މައްޗަށް ހުވައެވެ. ޔަހޫދީއަކު ވިޔަސް ނަޞާރާއަކު ވިޔަސް، މިއުއްމަތުގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުގެ ޚަބަރު އަޑުއަހައި، ދެން އަޅުގަނޑު ފޮނުއްވުނު ކަމަށް އީމާންނުވެ މަރުވެއްޖެނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވާނީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން (އެބަހީ: ނަރަކައިގެ މީހުންގެ ތެރެއިން) ކަމަށެވެ.”

33 ޒާލިމުންނަކީ އަނިޔާވެރިވުމާއި ހުކުމަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟

އަނިޔާވެރިވުމާއި ޢަދުލުވެރިކަމާ ބެހޭގޮތުން ﷲ سُبۡحَانَهُۥوَتَعَالَىٰ ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ﴾ މާނައީ: ”ހަމަކަށަވަރުން ޢަދުލުވެރިކަމާއި އިޙްސާންތެރިކަމަށް ﷲ އަމުރުކުރައްވައެވެ.” އަދި އަނިޔާވެރިވުމަކީ ހުރުމަތްކުރައްވާފައިވާ ކަމެއް ކަމުގައި ޙަދީޘް ޤުދުސީގައި ﷲ سُبۡحَانَهُۥوَتَعَالَىٰ ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. «إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوا» مسلم. މާނައީ: ”ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު އަނިޔާވެރިވުން އަޅުގަނޑުގެ ނަފްސުފުޅަށް ހަރާމް ކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި ވެސް ހަރާމް ކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް އަނިޔާވެރި ނުވާށެވެ!” އަނިޔާ ކުރެވުނުމީހާގެ ޙައްޤު އަނިޔާވެރިޔާ ދޫކޮށްދިނުމުގެ ކުރިން ޤިޔާމަތް ދުވަހު ނިޔާކުރެވޭނެ ކަމެވެ. ރަސޫލާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ވިދާޅުވެއެވެ: «أَتَدْرُونَ مَا الْمُفْلِسُ؟» قَالُوا: الْمُفْلِسُ فِينَا مَنْ لَا دِرْهَمَ لَهُ وَلَا مَتَاعَ، فَقَالَ: «إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ، وَصِيَامٍ، وَزَكَاةٍ، وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ هَذَا، وَقَذَفَ هَذَا، وَأَكَلَ مَالَ هَذَا، وَسَفَكَ دَمَ هَذَا، وَضَرَبَ هَذَا، فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ، وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ، فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ، ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ» مسلم. މާނައީ: ”ބަނގުރޫޓުވެފައިވާ މީހަކީ ކާކުކަން ތިޔަބައިމީހުން އެނގޭތޯ؟“ އެބޭކަލުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ”އަހަރެމެންގެ ތެރޭގައި ބަނގުރޫޓުވެފައިވާ މީހަކީ ދިރުހަމެއް، ނުވަތަ މުދަލެއް ނެތް މީހާއެވެ.“ ފަހެ، ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. ”އަހަރެންގެ އުއްމަތުގެ ތެރެއިން ބަނގުރޫޓުވެފައިވާ މީހަކީ ޤިޔާމަތް ދުވަހު ނަމާދާއި، ރޯދައާއި، ޒަކާތާ އެކު އަންނާނެ މީހެކެވެ. ނަމަވެސް އޭނާ މިމީހާއަށް ގެރިއްޔާ ކިޔައި، އަނެއް މީހާއަށް ތުހުމަތު ޖައްސައި، އަނެއް މީހާގެ މުދާ ކައި، އަނެއް މީހާގެ ލޭ އޮހޮރުވައި، އަނެއް މީހާގެ ގައިގައި ތަޅައި ހުރެގެން އަންނާނެއެވެ. ފަހެ، މިމީހާއަށް ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން ދެވޭނެއެވެ. އަދި އަނެއް މީހާއަށް އޭނާގެ ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން ދެވޭނެއެވެ. ފަހެ، އޭނާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެފައިވާ ޙައްޤު ނިމުމުގެ ކުރިން އޭނާގެ ހެޔޮ ޢަމަލުތައް ނިމިއްޖެނަމަ، އެމީހުންގެ ކުށްތައް ނަގައި އޭނާގެ މައްޗަށް އެޅޭނެއެވެ. ދެން ނަރަކައަށް އެއްލާލެވޭނެއެވެ.” އަދި ޒާލިމު ހުކުމަކީ، އަނިޔާވެރިޔާގެ ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ ހުކުމާއި ދުނިޔޭގެ ޢަޛާބެވެ.

34 ބިދުޢައަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟

އިމާމް ޝާޠިބީ رَحِمَهُٱللَّهُ ވިދާޅުވެއެވެ: ”ބިދުޢައަކީ މުޅިންނަކު ޝަރީޢަތުގައި އެކަން ދުރާލާ ބަޔާންކޮށްފައި ނުވާ އަލަށް އުފައްދާ ކަމެކެވެ. ޝަރީޢަތުގައި އެއަށް ދަލީލެއް ނެތް، ބަލައިގަތުމަށްޓަކައި އަލަށް އުފައްދާފައިވާ ގޮތެއް ނުވަތަ ބިދުޢައެއް ކަމުގައިވާ ސަބަބުން އިސްތިޙްސާނު ކުރެވޭ ގޮތެއް ބިދުޢައެއް ކަމުގައި ނުބެލެވޭނެއެވެ.”

35 ދީނުގައި ރަނގަޅު ބިދުޢާ އާއި ނުބައި ބިދުޢާ ވޭ ހެއްޔެވެ؟

އަންނަނިވި ބިދުޢައާ ބެހޭ ނުބައިކަމާ ބެހޭގޮތުން އަންގައިދެއްވާ ކަލާމެވެ. ޝަރީޢަތުގައި ބިދުޢައެއް ހުރިހާ ބިދުޢައެއް ވެސް ނުބައިކަމެވެ، ބިދުޢައެއް އެއީ ގޯސްމަގެއް ކަމަށް ވިސްނާ ދީނުގައި އާ ކަމެއް ހުށަހެޅުން

ބިދުޢަތެއް އައިސްފައިވާނެއެވެ. އެއީ ޝަރީޢަތުގައި އެއްވެސް އަސާސެއްނެތި ކަންކަމުގެ ތެރެއިން ކަމެއް އުފެއްދުމެވެ. ރަސޫލާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ: «وَمَنْ عَمِلَ عَمَلا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ» متفق عليه. މާނައީ: "އަދި އަހަރުމެންގެ، މިދީނުގައި ނުހުރި ޢަމަލެއް ކޮށްފިނަމަ (ދީނުގައި ނެތް) އެކަން (އެޢަމަލު) ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ." އަދި އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ: «فَإِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ» أبو داود. މާނައީ: "ފަހެ، ހަމަ ކަށަވަރުން ދީނުގައި ކުރާ ކޮންމެ އާކަމަކީ ބިދުޢަތެކެވެ. އަދި ކޮންމެ ބިދުޢަތެއް މަގުފުރެދުމެކެވެ." އަދި ޝާޠިބީ ބިދުޢަ ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ގޮތުން އިމާމު މާލިކު رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "އިސްލާމްދީނުގައި ބިދުޢަތެއް އުފައްދައި، އެކަމަކީ ރަނގަޅުކަމެއްކަމުގައި ދެކިއްޖެ މީހާ (ދީނުގައި) ފަހެ، ހަމަ ކަށަވަރުން މުޙައްމަދު صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ އެކަލޭގެފާނުގެ ރިސާލަތުގައި ޚިޔާނާތްތެރިވެވަޑައިގެންފިކަމަށް ދައުވާކޮށްފިއެވެ." އެހެނީ ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: ﴿ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي﴾ މާނައީ: "މިއަދު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުރިހަމަކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިޢުމަތް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވީމެވެ." އަދި ބިދުޢަތުން ދީނަށް ވާ ގެއްލުމަކީ ސުންނަތްތައް ނައްތާލުމެވެ. އާންމުކޮށް ބިދުޢަތުގައި ޝަރީޢަތުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަންތައްތަކެއް މިސްކީނުންގެ ގޮތުގައި ހަދާސުންނަތްތަކުން، އަދި އެކަންކަން ހިނގަމުން ދިޔުމުން ނަބިއްޔާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ: «مَنْ سَنَّ فِي الإِسْلامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْءٌ» مسلم. މާނައީ: "އިސްލާމްދީނުގައި ރަނގަޅު ސުންނަތެއް ގެންގުޅެފިމީހާއަށް އެކަމުގެ އަޖުރާއި އެކަމަށް ފަހުން ޢަމަލުކުރާ މީހުންގެ އަޖުރު ލިބޭނެއެވެ. އެމީހުންގެ އަޖުރުން އެއްވެސް މިންވަރެއް އުނިނުވާ ގޮތުގައެވެ." އުމަރު رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ ގެ އަރިހުން ބަސްކޮށްފައިވާ އަދި އޭނާ ތަރާވީޙް ނަމާދަށް ވިދާޅުވިއެވެ: "މިއީ ކިހާ ރަނގަޅު ބިދުޢައެއް ހެއްޔެވެ!" މިގޮތުގައި ބަހުގެ ލުޣަވީ މާނައިގައެވެ. ޝަރީޢަތުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އެކަން އަސްލު ރަސޫލާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ވިދާޅުވެ އެކަން ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ދެންފަހެ ފަރުޟުކަމަށް ވެދާނެތީ ބިރުން އެކަން ހުއްޓުވެވިއެވެ. އެހެންކަމުން އުމަރު رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ ގެ ޒަމާނުގައި މިސްކިތުގައި އެކަން ޖަމާޢަތުން ކުރެއްވިއެވެ.

36 ނިފާޤުކަމުގައި ވަނީ ކިތައް ވައްތަރެއް ހެއްޔެވެ؟ ދެވައްތަރެކެވެ. **1.** އިޢުތިޤާދީ (ބޮޑު) ނިފާޤުކަން: އެއީ އީމާންކަން ފާޅުކޮށް ކާފިރުކަން ވަންހަނާކުރުމެވެ. އެކަން ކުރާމީހާ ދީނުން ބޭރުވެއެވެ. އަދި އޭނާ ނަރަކައިގެ އެންމެ ދަށް ދަރަޖަ ގައިވެއެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: ﴿إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ﴾ މާނައީ: "ކަށަވަރުން މުނާފިޤުންވެސް، ވާހުށީ، ނަރަކައިގެ އެންމެ ދަށުގެ ދަރަޖައިގައެވެ." އެމީހުންގެ ސިފަތައް ބަޔާންވެފައިވެއެވެ. އެމީހުން ﷲ އަށާއި މުއުމިނުންނަށް މަކަރުހަދައި، މުއުމިނުންނަށް މަލާމާތްކުރެއެވެ. އަދި މުއުމިނުންނާ އިދިކޮޅުގައި ކާފިރުންނަށް ނަސްރުދެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ބޮޑުކުރުމުގެ އެދުމުން އެކާފިރުންނާ ގާތްވުމަށް ދަނިކޮށް ބާއްވައެވެ. **2.** ކުޑަ (ޢަމަލީ) ނިފާޤުކަން: އެއީ މުނާފިޤުންގެ ސިފަތަކުން ސިފައެއް ޢަމަލުކުރުމެވެ. އެކަމުން އިސްލާމްދީނުން ބޭރުނުކުރުވައެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެއީ ބޮޑު ފާފައެކެވެ. އޭގެ ސިފަތަކަކީ ދޮގުހެދުމާއި، ވަޢުދު ފުއްދުމާއި، އަމާނާތުގައި ޚިޔާނާތްތެރިވުމާއި، ޒުވާބުކުރާއިރު ފާޑުވުމާއި، ހުތުރުބަސް ބުނުމާއި، މީހުންނަށް ދެއްކުމަށްޓަކައި ޢަމަލުކުރުމާއި، އަދި ސަޙާބީންނަށް ނަފްރަތުކުރުމާއި، ބަދުބަސް ބޭނުންކުރުމުން ފެނޭ ސިފަތަކެވެ. އެހެންކަމުން ސަޙާބީން رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ ކުޑަ ނިފާޤު ދުވަސްވުމުން ބޮޑު ނިފާޤަކަށް ވުމާ ބެހޭގޮތުން ބިރުގަންނަވައެވެ.

އިބްނު އަބީ މުލައިކާ رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "ނަބިއްޔާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ގެ އަސްޙާބުންގެ ތެރެއިން ތިރީސް ސަޙާބީންނާ ތިމަންނާ ބައްދަލުކޮށްފީމެވެ. އެއިން ކޮންމެ ބޭފުޅަކު ވެސް ނަފްސުގެ މައްޗަށް ނިފާޤުވެދާނެކަމަށް ބިރުގަންނަވައެވެ." އަދި އިބްރާހީމު އައްތައިމީ رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "ތިމަންނާގެ ޢަމަލުތައް ތިމަންނާގެ ބަސްތަކާ ހުށަހެޅިއިރު ތިމަންނާ ދޮގުހަދާ މީހެއްކަމަށް ބިރުގަނެއެވެ." އަދި ޙަސަނުލް ބަޞްރީ رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "މުއުމިނު ނޫނީ އެއާ ބިރު (އެބަހީ: ނިފާޤުވުމުގެ ބިރު) ނުގަނެއެވެ. އަދި މުނާފިޤަކު ނޫނީ އޭގެން އަމާންކަމުގައި ހިތްހަމަޖެހިގެން ނުތިބޭނެއެވެ." އަދި ޢުމަރު رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ ، ޙުޛައިފާ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ އަށް ވިދާޅުވިއެވެ: "ﷲ ގެ ނަންފުޅުގައި ސުވާލުކުރަމެވެ. ތިމަންނާއަކީ ބަޔަކުގައި (އެބަހީ: މުނާފިޤުންގެ ބަޔަކުގައި) މުނާފިޤުންގެ ނަން، ނަބިއްޔާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ކަލޭގެފާނަށް ވިދާޅުވި ބަޔަކުގެ ތެރޭގައި ތިމަންނާ ހިމެނޭތޯއެވެ؟" ޙުޛައިފާ ވިދާޅުވިއެވެ: "ނޫނެކެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުން ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް މީހެއްގެ ޤަދަރު ނުބުނާނަމެވެ."

37 **اللّٰهُ ގެ ޙައްޤުތަކުގައި އެންމެބޮޑު ފާފައަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟** އެއީ الله سُبحَانَهُوَتَعَالَى އާއި ޝަރީކުކުރުމެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: ﴿إِنَّ ٱلشِّرۡكَ لَظُلۡمٌ عَظِيمٌ﴾ މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ޝަރީކުކުރުމަކީ ބޮޑުވަރުގަދަ އަނިޔާއެކެވެ." އަދި އެންމެބޮޑު ފާފައަކީ ކޮބައިތޯ ރަސޫލާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ އާއި ސުވާލުކުރެވުމުން ހަދީޘް ވިދާޅުވިއެވެ: «أَنْ تَجْعَلَ لِله نِدًّا وَهُوَ خَلَقَكَ» متفق عليه. މާނައީ: "އެއީ الله ތިބާ ޚަލްޤުކުރެއްވިކަމުގައި ވިހިނދުވެސް، އެކަލާނގެއާ ބަރާބަރު ފަރާތެއް ހަދައި ޝަރީކުކުރުމެވެ."

38 **ޝިރުކުގެއަޤްސާމު ކިތައް ވައްޓަރު ހެއްޔެވެ؟** ދެވައްޓަރެއްވެއެވެ. **1. ބޮޑުޝިރުކު:** އެއީ އިސްލާމު ދީނުގެ ދާއިރާއިން ބޭރުކުރާ ޝިރުކެވެ. އަދި އެކަންކުރާމީހާއަށް (އޭނާ ތައުބާނުވެ މަރުވެއްޖެނަމަ) އެފާފައެއް الله سُبحَانَهُوَتَعَالَى ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ﴾ މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، الله، އެކަލާނގެއަށް ޝަރީކުކުރުމުގެ ފާފައެއް ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އެނޫން ފާފަތައް، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވާނެއެވެ." މީގެ ހަތަރު ބައެއް ވެއެވެ. އ) **ދުޢާކުރުމުގައި ކަންކަން އެދުމުގައި ޝިރުކު ކުރުން:** އެއީ މީސްތަކުން الله ނޫންފަރާތަކަށް ދުޢާކޮށްގެން ހާޖަތްތައް ހާސިލުކުރުމެވެ. ބ) **ނިޔަތުގައި ގަސްދުކުރުމުގައި ޝިރުކު ކުރުން:** އެއީ މީސްތަކުން ޢަމަލުތައް ކުރުމުގައި الله ނޫންފަރާތަކަށް ގަސްދުކުރުމެވެ. ޖ) **ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި ޝިރުކުކުރުން:** އެއީ މީސްތަކުން الله ހަރާމްކުރެއްވި ކަންކަން ހަލާލުކުރުމުގައި ނުވަތަ الله ހަލާލުކުރެއްވި ކަންކަން ހަރާމްކުރުމުގައި އިތުބާރުކުރާ ބަޔަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ. ދ) **ލޯބިވުމުގައި ޝިރުކުކުރުން:** އެއީ މީސްތަކުން الله ދެކެ ލޯބިވާ ފަދައިން އެހެން ފަރާތްތައް ދެކެ ލޯބިވުމެވެ. **2. ކުޑަ ޝިރުކު:** އެކަންކުރާމީހާ އިސްލާމް ދީނުން ބޭރު ނުވާނެއެވެ. އ) **ފާޅުވެގެންވާ ޝިރުކު:** އެއީ ދުލުން ކިޔާ ބަސް ޝިރުކެވެ. މިސާލަކަށް الله ނޫން އެހެން ތަކެއްޗެއްގެ ނަމުގައި ހުވާކުރުމާއި "الله އިރާދަކުރެއްވިކަމާއި ކަލޭ އިރާދަކުރިކަމެއް" ފަދައިން ބުނުމާ އަދި "الله އާއި ތިބާ ނުވާނަމަ ރަނގަޅުނުވީސް" ފަދައިން ބުނުމެވެ. ނުވަތަ ޢަމަލުން ކުރާ ޝިރުކެވެ. މިސާލަކަށް މުޞީބާތްތަކުން ސަލާމަތްވުމަށް ނުވަތަ ދުރުކުރުމަށް ތަވީދު ބަނދުމާއި، ބޮޑުކަންތައް ފިލުވުމަށް ކަރުގައި އެއްޗެހި އެޅުމާއި އެފަދަ އެއްޗެހީގެ ސަބަބުން ހެޔޮކަމެއް ލިބޭނެ ކަމުގައި ގަބޫލުކުރުމެވެ. އަދި ސަބަބެއް ނޫން ކަމެއް ސަބަބެއްކަމުގައި ހެދުމުގައި ޝިރުކުވާ ކަންކަމެވެ. އެއީ ދުޢާގެ ބާވަތުގެ ކަންކަމާއި ނުވަތަ ސާބިތުނުވާ ކަމުގައި ހެދުމެވެ. ބ) **ވަންހަނާވެގެންވާ ޝިރުކު:** އެއީ ނިޔަތުގައި ގަސްދުކުރުމުގައި ވާ ޝިރުކެވެ. މިސާލަކަށް ދައްކައިލުމަށްޓަކައި ޢަމަލުކުރުމާއި މީސްތަކުން ތަޢުރީފުކުރުމަށް ޢަމަލުކުރުމެވެ.

39 **ކުޑަ ޝިރުކާއި ބޮޑު ޝިރުކުގެ ފަރަގަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟** އެތައްކަމަކުގައި ފަރަގުތަކެއް ވެއެވެ. ބޮޑު ޝިރުކުކުރާމީހާ އިސްލާމުން ދުރުން ބޭރުވާގޮތުގައި ދުނިޔޭގައި ކާފިރެއްކަމުގައި ހުކުމްކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި ނަރަކައިގައި ދާއިމަށް ހުންނާނެއެވެ. ކުޑަ ޝިރުކުކުރާމީހާ ދުނިޔޭގައި އޭނާ ކާފިރަކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި ނަރަކައިގައި ދާއިމަށް ނުހުންނާނެއެވެ. ހަމައެއާއެކު ބޮޑު ޝިރުކު ކުރުމުން އެންމެހާ ހުރިހާ ޢަމަލެއް ބާޠިލުވެގެންދާނެއެވެ. ކުޑަ ޝިރުކު ކުރުމުން ބާޠިލުވެގެންދާނީ އެ ޢަމަލެއްގައި ޝިރުކުވީ ޢަމަލެވެ. އެހެނަސް މިޢަމަލުތަކުގައިވާ ބާކީ ޢަމަލުތަކެއް ބާޠިލުނުވާނެއެވެ.

40 **ކުޑަ ޝިރުކުން ރައްކާތެރިވުމަށްޓަކައި ނުވަތަ އެއިން ސަލާމަތްވުމަށް ދުޢާކުރުމަށް ކިޔަންޖެހޭ ދުޢާއަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟** އެދުރުވެ! ކުރުމަކީ ޝިރުކުން ރައްކާތެރިވުމަށްޓަކައި ދަސްކުރުމަށް الله ގެ ރަސޫލާ ދަސްކޮށްދެއްވި ދުޢާއެކެވެ. އަދި އެފަދަ ކަންކަމުން ޝިރުކުން ސަލާމަތްވުމަށް ދުޢާކުރަން ކަމެވެ. އަދި ދުޢާއެއް ކިޔަމުން އުޅެންވާނެއެވެ. ރަސޫލާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ހަދީޘް ވިދާޅުވިއެވެ: «أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا هَذَا الشِّرْكَ؛ فَإِنَّهُ أَخْفَى مِنْ دَبِيبِ النَّمْلِ. فَقَالَ لَهُ مَنْ شَاءَ اللهُ أَنْ يَقُولَ: وَكَيْفَ نَتَّقِيهِ، وَهُوَ أَخْفَى مِنْ دَبِيبِ النَّمْلِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: قُولُوا: اللهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ نُشْرِكَ بِكَ شَيْئًا نَعْلَمُهُ، وَنَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا نَعْلَمُ» أحمد. މާނައީ: "އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! މިއަރަބިފުޅުން މިޝިރުކުން ރައްކާތެރިވާށެވެ. ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ކުހުނބުރުގެ ހިނގުމަށްވުރެ ވަންހަނާވެގެންވާ ކަމެކެވެ." ފަހެ، ބައެއް ސަހާބީން ދަންނަވާ ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކުހުނބުރުގެ ހިނގުމަށްވުރެ ވަންހަނާވެގެންވާ އަހަރުމެން ރައްކާތެރިވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: "މިދުޢާ ކިޔާށެވެ. اللهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ نُشْرِكَ بِكَ شَيْئًا نَعْلَمُهُ وَنَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا نَعْلَمُ. "އޭ الله! އަހަރެމެން ދަންނަ، އިލްމާ އެކު ތިޔަކަލާނގެއާ ޝަރީކުކުރުމުން ތިޔަކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި ރައްކާތެރިކަން އެދި ދަންނަވަމެވެ. އަދި އަހަރުމެން ނުދަންނަގޮތުން، ކުރާ ޝިރުކަށް ފާފަފުއްސެވުން އެދި ދަންނަވަމެވެ." އަދި الله ނޫން ތަކެއްޗެއްގެ ނަމުގައި ހުވާކުރުމުން ކުޑަ ޝިރުކުގެ ކަމަށް ވެއެވެ. ކަމަކީ ރަސޫލާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ވިދާޅުވިއެވެ: «مَنْ حَلَفَ بِاللَّاتِ وَالعُزَّى فَلْيَقُلْ: لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» متفق

عليه. މާނައީ: "ތަވީދާއި ދުޢާ ގަނޑި ހުވައި ކުރިމަތީ ތަންތަނުގެ. ފަދަ އެއްޗާ (لا إلهَ إلَّا الله) މިހެން ކިޔާނެތާ." [ތަވީދާއި ދުޢާގަނޑާއި މުޝްރިކުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތީގެ ތަސްވީރު] އަދި ސޫރަތްތަކާއި ޤުރުއާނުގެ ލިޔުންތަކުން ހިލާރުކުރާ ތަކެއްޗާ ތަންތަނުގައެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. «"مَنْ رَدَّتْهُ الطِّيَرَةُ مِنْ حَاجَةٍ، فَقَدْ أَشْرَكَ "، قَالُوا : يَا رَسُولَ اللهِ، مَا كَفَّارَةُ ذَلِكَ؟ قَالَ: " أَنْ يَقُولَ أَحَدُهُمْ: اللهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُكَ، وَلَا طَيْرَ إِلَّا طَيْرُكَ، وَلَا إِلٰهَ غَيْرُكَ"» أحمد. މާނައީ: "ސޫރަތުން ޖެހިފައިވާ ކަމަކުން ބިރުން އަރިހަށް ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް ހުއްޓިއްޖިނަމަ (ތަންޖަނަމެވެ.) ހަމަ ކަށަވަރުން އޭނާ ޝިރުކު ކޮށްފިއެވެ. އަޞްޙާބުން ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! ކައްފާރާއަކީ ކޮބައިތޯ؟ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ މިހެން ކިޔުމެވެ. اللّٰهُمَّ لاَ خَيْرَ إِلَّا خَيْرُكَ وَلَاطَيْرَ إِلَّا طَيْرُكَ وَلَا إِلٰهَ غَيْرُكَ "އޭ الله! ތިބާ ދެއްވާ ހެޔޮކަން ފިޔަވައި ހެޔޮކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ތިބާގެ ފާލާއި ފާލެއް ފިޔަވައި ފާލެއް ނުވެއެވެ. އަދި ތިބާ ފިޔަވައި ޙައްޤު އިލާހަކު ނުވެއެވެ."

47 **ކުފުރުގެ ވަނީ ކިތައް ވައްތަރަކަށްތޯ؟** ދެވައްތަރަކަށެވެ. **1.** **އިސްލާމް ދީނުން ބޭރުކުރާ ބޮޑު ކުފުރު:** އޭގައިވެސް ފަސް ބައެވެ. أ) ތަކުޒީބުކުރުމުގެ ކުފުރު ب) އިބާކުރުމާއި ބޮޑާވުމުގެ ކުފުރު ج) ޝައްކުވުމުގެ ކުފުރު د) ފުރަގަސްދިނުމާއި އަނބުރާލުމުގެ ކުފުރު هـ) މުނާފިޤުކަމުގެ ކުފުރު. **2.** **ކުޑަ ކުފުރު:** އެއީ އަމަލީ ކުފުރުތަކެވެ. އެކަމަކު މިއީ އިސްލާމްދީނުން ބޭރުނުވާނެއެވެ. މިސާލަކަށް މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމެވެ.

42 **ނަޖޫމު ބަލާމީހާގެ ޙުކުމަކީ ކޮބައިތޯ؟** ނަޖޫމުބަލާމީހުން ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ނަހީކުރެއްވީ ވަޢީދު ދެއްކެވުމަށްފަހުއެވެ. އަދި ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «إِنَّهُ لاَ يَأتِى بِخَيْرٍ» البخارى. މާނައީ: "ހަމަ ކަށަވަރުން އޭނާއަށް ހެޔޮކަމެއް ގެނެސެއް ނުދެއެވެ." މިއީ الله އަށް ޚާއްޞަ ޣައިބުގެ ޢިލްމު ބުނާ ނަޖޫމީ ބަސްފުޅުތަކުގައި الله ނޫން ތަކެއްޗަކަށް ޤަބޫލުކުރާ ގޮތުން ބޮޑު ޝިރުކަށް ވާތީއެވެ. ހަމަ ފަދައިން، ހަމަ ކަށަވަރުން އެއީ ބޮޑު ކަމެކެވެ. އަދި އެބަޔަކު ޖާދޫ ޢިލްމުގެ ބައެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

43 **އަތްބަލާމީހުންނާއި ފާލުބަލާމީހުން ނުވަތަ ކާހިނުން ގާތަށް ދިއުމުގެ ޙުކުމަކީ ކޮބައިތޯ؟** އެއީ ޙަރާމްކަމެކެވެ. ފައިބާވާ އިތުރު އަނެއްކަމަކީ އެމީހުން ބުނާ ވާހަކަ ތެދުކުރުމަކީ ކުފުރެކެވެ، އެމީހުންގެ ގާތުން މުސްތަޤުބަލުގެ ވާހަކަ ސުވާލުކުރުމާއި ހިތަށް ޤަބޫލުކުރުމެވެ. ނަބިއްޔާ ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. «مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلاَةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً » مسلم. މާނައީ: "ފާލުބަލާ މީހެއްގެ ގާތަށް އައިސް، އެކަމާ ބެހޭގޮތުން ސުވާލުކުރާމީހާ (ތަންޖަނަމެވެ.) ސާޅީސް ރޭގެ ނަމާދު ޤަބޫލެއް (الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި) ޤަބޫލުނުކުރެވޭނެއެވެ." އަދި އެމީހުންގެ ވާހަކަ ތެދުކުރުން ބޮޑު ކުފުރެއްކަން ބުނެދީފައިވެއެވެ. ނަބިއްޔާ ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. «مَنْ أَتَى عَرَّافًا أَوْ كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ» أبو داود. މާނައީ: "ފާލުބަލާ މީހެއްގެ ގާތަށް ނުވަތަ ކާހިނެއްގެ ގާތަށް އައިސް، އޭނާ ބުނާ ވާހަކަ ތެދުކޮށްފިމީހާ (ތަންޖަނަމެވެ.) ފަހެ ހަމަ ކަށަވަރުން، މުޙައްމަދުގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ޤުރުއާނާއި ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. (އެބަހީ: އިސްލާމް ދީނުން) ބޭރުވެއްޖެއެވެ."

44 **ވާރޭވެރުމުން، ތަރިއަކުން ނަކަތަކުން ނުވަތަ ފިޔަވަޅުތަކުން ބޭރުވާ ނަކަތްތަކާ ގުޅުވައިގެން ވާރޭވެރުމަކީ ޝިރުކުތަކެއްތޯ؟** الله ގެ އިރާދަފުޅާ ނުލައި ތަރިތަކުން އަސަރުކުރާ ކަމަށް އިޢުތިޤާދުކުރުމަކީ އަދި އެތަރިއަކުން ވާރޭވެރުމަކީ ކަމަށް ބުނުމަކީ އަތްތަރި ނިސްބަތްކުރެވޭ ތަރިތަކެއް ފަދަ ވާތީ ތެދު ޝިރުކެވެ. ފަހެ މިއީ ކަލާނގެ الله ގެ އިރާދަފުޅާ އަދި ތަރިތަކުން އަސަރު ކުރާކަމެއް ފިޔަވައި ކަމެއް ނޫންކަމެވެ، އެއިރުން އެތަރިތަކުގެ ބަދަލުގައި ހެޔޮ ތަކެތި ގެނެސްދިނުމުގެ ކަމުގައި ނިސްބަތްކުރުމަކީ ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ، އެއީ ބޮޑު ޝިރުކެވެ، އެހެނީ ސަބަބު ނުވާ ތަރިއަކީ ނެތީ ވަރަށް ބޮޑަށް ހާބިތު ކުރެވޭ ނުހިތާ އެތަރިތަކާ ޝިރުކުވާ ވެސް ނުކުރާކަމެވެ. ސަބަބުތައް ކަމުގައި ތަރިތަކުން ބަހައްޓަވާ އެއީ ނުހަނުގޮތުގެ އިސްލާމްދީނަށް ވާރޭވެރުމަށް ކުރުމުގެ ކަނޑައެޅުން ހިނގާނެ ވޭތުވެދިޔަކަންތަކެއްގެ ތަރިތަކުގެ އަސަރުގައި ބޮޑުކަން ހައްދަވައެވެ.

45 **މުސްލިމުންގެ ވިރުސްނަސްބަލާއި ވާޖިބުވާނެ ކޮންކަމެއް ކޮބައިތޯ؟** އެމީހުންނަށް ބަލާއި ވާޖިބުވެގެންވެސް ނުހަނު ކަންތައްތަކާއި ނުރައްކާ ވާނެ ޖަވާބުގައި ހިތްޕާގަތާލުން ބުނާގޮތަށް އެއީ ހައްދަވާ ކަންތައްތަކެވެ. އެމީހުން އަނިޔާލިބިދިޔަ ތަފާތުކޮށް ނިކަމެތިކަން ހައްޤު ކަންތައް ނުކުމުގެ ހާލަތުގައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މަސައްކަތް ބޮޑު ތިމާގެ، ޙައްޤުތަކަށް ޢިއްޒަތްކުރުމުގެ ތަރުތީބުން ނިކަމެތި ނުކުމެ ނުވެއެވެ. އެމީހުން ހިސާބުގެ ކޮންތޯލުވުމަށް، ސާބިތު ކޮންތޯލުވާ އަދި އެމީހުންނަށް އެޅުއްވި ތުއްގޮތް، ހިތާމައި ތަރުކާވައި ތަޢުލީމުން އެއީ ތަހުޒީބުން ވަސަންވެ. އަދި ތަރުތީބުކުރެވޭ އެމީހުންނަށް ހިނދުގައި، އެމީހުންނަށް ޙައްޤުން ގަބޫލު الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް

ކިޔަމަން އަދާކުރުމުގެ ޖެހިލުންވާ ކަމެއްކަމުގައި އަމުރުކުރާނަމަ ވާނެއެވެ. އަމުރުފުޅުތަކަށް އަމުރުކުރެއްވި އެއްޗެއްސާމެ
ކިޔަމަންތެރިވުން ހަރާމްވެގެން ވެއެވެ. ކިޔަމަންތެރިވުން އަދާކުރުމުގައިވެސް އެކަން ކަށަވަރުކުރައްވައެވެ. ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘް
ކުރެއްވިއެވެ. «تَسْمَعُ وَتُطِيعُ لِلأَمِيرِ وَإِنْ ضُرِبَ ظَهْرُكَ وَأُخِذَ مَالُكَ فَاسْمَعْ وَأَطِعْ» مسلم. މާނައީ: "އަމީރުގެ އަޑުއަހައި ކިޔަމަން
ވެންވާނެއެވެ. ތިބާގެ ގައިގަ ތަޅައި، އަދި މުދާތައް އަތުލައިގަތްނަމަވެސް، ތިބާ، އަޑުއަހައި ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ."

46 އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނަޞޭޙަތްތެރިވުމަށް ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ފަރުމާވެވޮޑިގެންނެވި ބިލާދާ މުޅި ޝަރީޢަތްތަކުން ހުރި ވާގޮން ތި ހުރީތޯއެވެ؟

އާނއެކެވެ! އަޅުގަނޑުމެންނަށް، އެކަލާނގެ އިލާހުވެރިކަމުގައި ނިކަމެތި އަޅުތަކުންނަށް، ބިލާދުތަކާއި އަސްލުތަކާއި އަމުރުފުޅު ހިތްވަރުދެއްވާ ޝަރީޢަތް
ކަމުގައި ހަމައިގެން ނިވާކުރެއްވިއެވެ. އެކަން ވާޖިބުކުރެއްވި ފުރިހަމަ ބައްޔެއް ކަމުގައި ޝަރީޢަތްތަކުން އެވާ ބާރުވެރިކަމެވެ. ނަމަވެސް
ބާރުބަލައި ކިޔަމަންތެރި ޝަރީޢަތް ނުކުތުމުގެ ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ފުރިހަމަކަމުން އަޅުވެރިވެ، އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަމުގެ ފުރިހަމަ
ބިލާދުތަކުގެ ޖިހާދުތަކުގެ ދަރަޖަފުޅެވެ. އެއީ ޞަޙާބީބާތްކުރެއް رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ ގެވެރި ބަޔާންކުރެވެ.

47 ﴿مَّآ أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ ٱللَّهِ ۖ وَمَآ أَصَابَكَ مِن سَيِّئَةٍ فَمِن نَّفْسِكَ﴾ މާނައީ: "ތިބާއަށް ޖެހިއްޖެ ހެޔޮކަމެއް، ވީ، ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ.
އަދި، ތިބާއަށް ޖެހިއްޖެ ނުބައިކަމެއް، ވީ، ތިބާގެ ނަފްސުގެ ސަބަބުންނެވެ." މުޞީބާތްތަކާއި ދުނިޔަޔަށް
ހުރިތޯއެވެ؟ މުޞީބާތްތަކުގައި ހެޔޮކަމާގެ ދުނިޔަޔަށް ނިޢުމަތެވެ. އަދި ދަރިވަރުގެ ދުނިޔަޔަށް މުސީބާތުތަކެވެ. މިދުނިޔޭގެ
މިންވަރުކުރެއްވުން ގެދަރިކޮށްވާ ﷲ ގެ ހަޟްރަތުގެ ނަސީބުންނެވެ. އަދި ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى، ދަރުސްކަން ހެއްދެވި ބިލާދުތަކުން ދަރާނެއެވެ. އެ
ބިލާދުގެ ޖާނުން ތަފާސް އެއީ އެއިލާހުގެ ޢިޞްރާފުކޮށް ހެލާތުގެ ޖަޒާއަށް ކަނޑައެޅުއްވިއެވެ. ފަހެ، އެއިލާހުގެ ދެކޮޅަށް ނަސޭހަތްތެރިވާ ކަލާނގެވެ.
ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «وَالخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ» مسلم. މާނައީ: "ހުރިހާ ހެޔޮކަމެއްވެސް
ތިބާގެ ދެއަތްޕުޅުގައެވެ. އަދި ނުބައިކަމެއް ތިބާގެ ކިބައިން ނުވެއެވެ." ފަހެ، އެކަލާނގެ ދެކޮޅަށް ﷲ ގެ
ޤަދަރުފުޅު. ހަމަ އެއީ ނުބައި ކަމެއް ހޯދިގެން ގެނައުމާ ދެކޮޅެވެ." ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَٱتَّقَىٰ ⑤ وَصَدَّقَ بِٱلْحُسْنَىٰ ⑥ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْيُسْرَىٰ
⑦﴾ "ފަހެ، ދިނުމުން ހާލުގެ، އަދި ތަޤުވާވެރިވީ މީހާއާއި! ⑤ އަދި އެންމެ ރަނގަޅު ބަސް ތެދުކުރީ މީހާއެވެ! ⑥
ފަހެ، ތިމަންނަމެން، ފަސޭހަކަމުގެ މަގަށް، އެމީހާއަށް ފަސޭހަކޮށްދޭނަމެވެ. ⑦"

48 އަޅުގަނޑުމެން ޝަރީޢަތް ބުނުން ހުރިހާކަން ހުއްޓުވާތޯއެވެ؟ ކަނޑައެޅި ވަކިކުރަނީ ޝަރީޢަތް ބުނުމުގައި، އެއީ އެއީ
ސުވާލަކީ ވަނީވެރިއާ ބުނުންތަކަށް ކަނޑައެޅި. ނަމަނައެވެ. ޝަރީޢަތް ޢާއިލާގެ އަދާކުރުމުގެ ކަނޑައެޅިގެން ވަކިކުރަނީ ޝަރީޢަތުގެ ވަކިވެރިއާއެވެ.
ނަބީގެ ނަބީކަމުގެ ވެރިއާއާ ނުބުނުމަށް. އެއީ ނަބީކަމުގެ އަދުރުވެރިއަކުގެ ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ހަދީޘް ދައްވާލާ ވާހަކަ
ފުރުވާދީފައެވެ. އަދި އެކަމުގެ ބަރަކާތާ ވަންހާއުޅުއްވާ ކަމަކަށެވެ. އެ އަމުރުވެރިކަމުގެ ރަހިމަތަ އިންސާނާ މަތީ އަމުރުފުޅުތައް
އަމުރުކުރެއްވުމަކީ ނާސާވާ ނަމަވެސް. އަމުރުފުޅު ޤަޟާއުލްޤަދަރު ޤަދަރުގެ ނިޔާމު ކުރިއްޖެއާއި ކަމެއްކަން. ނިޢުމަތްގައި ދުވަސް
ދަތިކަން ކަނޑަނަވަސް ﷲ سُبْحَانَهُ وَتަعَالَى އެވެ. ނަމަވެސް އިސްލާމްދީނުގެ އަމުރުތަކުން އެދިނީ ސަލާމަތް ދަރުމަތެވެ. އަދި
ނުބައިދިޔައީ އަމާޒު ދަރުމައި ގުޅުމާއަށް އަމުރުތަކުން ބަރަކާތްތަކެވެ.

49 ކަނޑައެޅިގެން ވަކި ދުޝްމަނުގެ މަރުހަބާ އެއީ ހިފެހެއްޓުން ބާރުގެ ކުރިމަތިން ކުރުމުގެ ހުރިހާތޯއެވެ؟ އުފެދުނުގެ ކިބައިން
އަހުރު ކަމުގައި ދަރުފާނާ ވެރަށް ނުފެންނާނެ ހިންދުވާ އަދި އެހެންކަމުގައި ހުރި އުފުލުއްވާ ފުރުޞަތު ފުރުމަތުގައި، ދާއިމަށް، އެއްވަރު
މުޝްރިކުންގެ ޤާނޫނުގެ ނަމަވެ މުޝްރިކުންގެ ނަމަވެ މުދާފުޅުތަކުގެ ހިފެހެއްޓުން އަމުރުގެންނެވުން ހުއްޓުވަން ނުވާނެއެވެ. އަދި
އެމުރާތުގެ އެންމެރަ ސިޔާސަތުގެ ދަރަޖަގައި ދަންނަވަށް ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެވެ.

50 ގުޅުމުގެ ވަރަށްގެން ފިޔަވާ طَوَافُ ކުރުން ހުއްޓުވަނީތޯ ހުއްޓުވާތޯއެވެ؟ ކަމުގެތެ ﷲ ގެ ފިޔަވައި އެތަނުގެ ވަރަށްގެން
ޖިވާލާނުގެ ހުއްޓުވާނެޓެ އަހަރު ތަންގެ މިސްރުގެ ނުވާނެއެވެ. ކިޔަމަނު ޝަރީޢަތުގެ ތަނަށްވަރުގައި ފިޔަވާ، އެއްވެސް ތަނެއް
ގުޅުމަ އެއްގޮތަކުން ހުއްޓުވޭނެ ނުވާނެއެވެ. އަދި މާތްކަމުގެ ދަރަނި ގުޅުމާ ފިޔަވައި އަހަރު ތަނުގެ ވަރަށްގެން
ޖިވާލާނޫފިނު ދަންނަވައެވެ. ފަހެ، ހަމަ ކަނޑައެޅުން ހާދާ ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ޢިބާދަތްކުރުމެވެ.

ހިތުގެ ޢަމަލުތައް

الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى، އިންސާނާގެ ހިތް ހައްދަވައިދެއްވީ ރަސްކަލަކުގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އޭގެ ކަށަވަރުގެ ގޮތުގައި މުސްލިމުންނަށް ހެއްދެވިއެވެ. ރަސޫލާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ» متفق عليه. މާނައީ: "ހަނދާންކުރާށެވެ. އަދި ހަށިގަނޑުގައި މަސްކޮޅެއްވާކަން ކަށަވަރެވެ. އެ (މަސްކޮޅު) ރަނގަޅުވެއްޖެނަމަ، މުޅި ހަށިގަނޑު ރަނގަޅުވާނެއެވެ. އަދި އެ ފާސިދުވެއްޖެނަމަ، މުޅި ހަށިގަނޑު ފާސިދުވާނެއެވެ. އަދި ހަނދާންކުރާށެވެ. އެއީ ހިތެވެ." އެހެންކަމުން އީމާންކަމާ ތަޤްވާވެރިކަން ހުންނަނީ ހިތުގައި ކަމުގައި ނަބިއްޔާ ބަޔާންކޮށްދެއްވައި، ނަގާދެއްވިއެވެ. ރަސޫލާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «التَّقْوَى هَاهُنَا –وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ–» مسلم. މާނައީ: "ތަޤްވާވެރިކަންވަނީ މިތަނުގައެވެ. – (މިފަދައިން ޙަދީޘްކުރެއްވުމުގައި) އަރިމަތިޔާއަށް ތިން ފަހަރު އިޝާރާތްކުރެއްވިއެވެ. –"

- **އީމާންކަމަކީ ހިތުން ތަޞްދީޤުކުރުން އަދި ދުލުން ބުނުމާއި ގުނަވަންތަކުން ޢަމަލުކުރުމެވެ.** އަހުލުއްސުންނަތުގެ ތަރުތީބުގައި ހިތުގެ އަހުލުއްސުންނަތުވަލްޖަމާޢަތުގެ ޢަޤީދާގައި ވާގޮތުގައެވެ. ފަހެ، ހިތުން އީމާންވުމާއި ތަޞްދީޤުކުރުމަކީ ކަނޑައެޅިގެންވާ ކަމެކެވެ. އެއީ ޝަހާދަތުގެ ދުލުން ބުނުމުގެ ޝަރުޠުތަކުގެ ތެރެއިން ކަމެކެވެ. ދުލުން ބުނުމާއި ގުނަވަންތަކުން ޢަމަލުކުރުމަކީ ހިތުގެ އަހުލުއްސުންނަތުގެ ކުރިމަތީގައި އޮތް ބާޠިނީ ތަޞްދީޤުގެ ގޮތުގައި ހަމަ ޝަރުޢީ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ކަމެކެވެ. އަދި ތަޞްދީޤުކުރުން، ޤަބޫލުކުރުން، ހިތަށް ރުހުން، އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި الله އަށް ކޯކަށް ވާޖިބުވާ ޤަރާރުވެގެންވާ ގޮތުގެ ބާޠިނީ ޢަމަލުތައް ހިތްމަތި. ހިތުގެ ޢަމަލެއް ކަމަށްވާތީ، ހިތުގެ ރަނގަޅުކަން ބަލައިގަތުމަށް ހިތުގެ ޢަމަލުތަކަށް ނަޒަރު ކުރެވޭނެ ޢަމަލުކުރާއިރު ކަށަވަރު ކުރެވިދާނެ ކަމަކަށް ވާތީވެ، ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން ކުރެވެން ފެށުމަށް ހިތް ކަނޑައަޅުވައިދެއެވެ.

> ● **ހިތުގެ ޢަމަލުތަކުގެ މުހިންމުކަން:** ހިތުން ކުރާ ޢަމަލުތަކާއި، އޭގެ ސިފަތަކުގެ ކަންކަމަކީ الله ގެ ކޮލަބަރަކަށް އެކުޅަދިނަ ކަމުގެ ތެރޭގައި ގިނަ ޢަމަލުތަކެވެ. އެ ހިތާއި ގުނަވަންތަކާއި ތިމާއަށް ބަރަކާތްތެރިކަމަށް ހިނގާ ކަމެއް. ދީން ރަނގަޅުވުމަށް ހިތުގެ ޢަމަލުތައް ބަލަން ޖެހޭނެ އިތުރަށް ފެންވަރުގެ ހިތްކުރުމަށް، ޤަބޫލުކުރާ ޢަމަލުތަކުގެ ރަނގަޅަށް ބަލާއިރު ހަދަމުވުމަށް ފެށިއްޖިނަމަ ވާނުވަތަ އަދި މިދަރަ އެހާސާއީން ކަށަވަރުކުރުމަކީ ހިތުގެ ގޮތުގައި ވެއެވެ.

- **ހިތުގެ ޢަމަލުތަކުގެ ތަރުތީބު ކަނޑައެޅުން އެއީ ފާސިދުވުމަކީ ހިތުގެ ތަޤުވާބާޠިލުގައި:** މިސާލަކަށް އިޙްސާންވެރިކަމުގެ އިޚްލާޞްތެރިކަމާ، ދޮގުހެދުމުގެ ނިފާޤުކުޅުމާއި، އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި ސާބިތުކަމާއި އިޚްލާޞްތެރިކަމާ، ހިތްތަށް ފާސިދުވާ ނުބައިޢަމަލުތަކުން ފާސިދުވެއެވެ. ދެ ހިތްތެރިކަން ބޮޑުވާ ގޮތުގެ އެ ހިތުގެ ބޭނުންތަކުގެ ޙާލަތު ކަށަވަރުކުރުމަށް، ހިތުގެ ޙަޤީޤަތާއި ޢަމަލުތައް ބަލަމުންނެވެ. ރަސޫލު الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «إنَّ المؤمن إذا أذنَب ذنبًا كانت نُكتةٌ سَوداءُ في قلبِهِ ، فإن تابَ ونزعَ واستغفرَ صُقِلَ منها، وإن زادَ زادَتْ حتَّى يغلفَ بها قلبُهُ ، فذلكَ الرَّانُ الَّذي ذكرَ اللهُ في كتابِهِ ﴿كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾» މާނައީ: "ކަލަކަށް މުއުމިނަކު ފާފައެއް ކޮށްފިނަމަ، އޭނާގެ ހިތުގައި ކަޅު ތިއްކެއް ޖެހެއެވެ. ފަހެ، އޭނާ ތައުބާވެ، ފާފައިން ދުރުވެ، (އޭނާ ހިތް) ޞާފުވެގެންދެއެވެ. އަދި އިތުރަށް ފާފަކޮށްފިނަމަ، ހިތް ބަންދުވަންދެން ތިއްކު އިތުރުވެގެން ދެއެވެ. ފަހެ، ހިތް ބަންދުވެގެންވާ ޙާލަތަކީ الله ޤުރުއާނުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ الرَّان އެވެ. ކަލަކަށް ނޫނެވެ! އަދި ދުވަހަކުވެސް ނޫނެވެ! އެމީހުން ހޯދާ ކަންތައްތައް ހިތްތަކުގެ މައްޗަށް ބަނދެއްވިއެވެ." ރަސޫލު الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «تُعْرَضُ الْفِتَنُ عَلَى الْقُلُوبِ كَالْحَصِيرِ عُودًا عُودًا فَأَيُّ قَلْبٍ أُشْرِبَهَا نُكِتَ فِيهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ وَأَيُّ قَلْبٍ أَنْكَرَهَا نُكِتَ فِيهِ نُكْتَةٌ بَيْضَاءُ حَتَّى تَصِيرَ عَلَى قَلْبَيْنِ عَلَى أَبْيَضَ مِثْلِ الصَّفَا فَلَا تَضُرُّهُ فِتْنَةٌ مَا دَامَتْ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَالْآخَرُ أَسْوَدُ مُرْبَادًّا كَالْكُوزِ مُجَخِّيًا لَا يَعْرِفُ مَعْرُوفًا وَلَا يُنْكِرُ مُنْكَرًا إِلَّا مَا أُشْرِبَ مِنْ هَوَاهُ» المسلم މާނައީ: "ސަޙާބީއަކަށް ފަސޭހަކަމާއެކު ފިތުނަތައް ހިތްތަކުގައި ތަޅުވާ ފަދައިން ފިތުނަތައް ހުށަހެޅޭނެއެވެ. ފަހެ، އެއްވެސް ހިތަކުން އެއް ފިތުނައެއް ބޮއެލައިފިނަމަ (ޤަބޫލުކޮށް) ހިތުގައި ކަޅު ތިއްކެއް ޖެހިގެންދެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ހިތަކުން އެއަށް (ނުރުހިފައިވާނަމަ) ދެކޮޅު ހަދައިފިނަމަ ހިތުގައި ހުދު ތިއްކެއް ޖެހިގެންދެއެވެ. ހިތްތަށް ދެބަޔަކަށް ބެހިގެންދާނެއެވެ. (އެއް ހިތް) ސަފާ ހިލަގަނޑެއްފަދަ ހުދު ހިތަކެވެ. އުޑާއި ބިން ހުންނަހާ ހިނދަކު އެއްވެސް ފިތުނައެއް އެހިތަކަށް ގެއްލުމެއް ނުދޭނެއެވެ. އަނެއް ހިތަކީ ކަޅު ދޫނިޔާ ފަދަ ފުރަޅު ކޮޅު ހިތެކެވެ. ހެޔޮކަމެއް ވިސްނޭނެއެވެ. ނުބައި ކަމަކަށް ދެކޮޅު ނުހަދާނެއެވެ. އަދި މިކަހަލަ ހިތެއް ނުހަދާނެއެވެ. ހިތުގެ އެދުމުގެ ތެރެއިން ބޮއެލާ ކަމެއް ނޫނީ ނުހަދާނެއެވެ."

- **ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކުގެ ތަރުތީބުގައި ހިތުގެ ޢަމަލުތަކުގެ އަގު ގިނަ ހިތުގެ ޢަމަލުތަކުގެ މުހިންމުކަން މި ފެނެއެވެ. އެހެނީ ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކުގެ** ކުރީ ޢަމަލުތަކާއި ހިތުގެ ޢަމަލުތަކާ މަތީގައެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «إِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ» مسلم. މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ސޫރަތަށާއި މުދަލަށް الله ބައްލަވާ ނުވާނެއެވެ. ނަމަވެސް

[illegible] ބައްލަވާވޮޑިގަންނަވަނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކާއި އަމަލުތަކަށެވެ."

ޙަސަނުލް ބަޞްރީ رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "ﷲ ގަސަމު ހުވާކޮށް ބުނަމެވެ. އެހެނިހެން ބޭކަލުންނަށްވުރެ އަބޫބަކުރު رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ ކުރިއަރާފައިވަނީ ގިނަ ނަމާދުތަކާއި ރޯދަތަކުގެ ސަބަބުންނެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތުތެރޭގައި ބިންވަޅުއެޅިފައިވާ އީމާންތެރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ."

ގުނަވަންތަކުގެ އަމަލުތަކަށްވުރެ ހިތުގެ އަމަލުތައް އެތައް ގުނައަކުން މަތިވެރިވެގެންވެއެވެ. 1) ހިތުގެ އަމަލުތަކުގައި [illegible] [illegible] ސަބަބުން ގުނަވަންތަކުގެ އަމަލުތައް ބާޠިލުވެގެން ހިނގައިދެއެވެ. އޭގެ މިސާލަކީ، ދެއްކުމަށްޓަކައި ކުރާ އަމަލެވެ. 2) ހިތުގެ އަމަލުތަކަކީ އެއީ އަސާސެވެ. ހިތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ރަޙްމަތްތެރިކަން [illegible] ޝުކުރެވެ. 3) ހިތުގެ އަމަލުތަކަކީ [illegible] [illegible] [illegible] ވާޖިބުކުރައްވާ ކަންތައްތަކެވެ. 4) ގުނަވަންތަކުގެ އަމަލުތަކަށްވުރެ ހިތުގެ އަމަލުތައް [illegible] އިބްނުލް ޤައްޔިމް رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]." 5) ހިތުގެ އަމަލުތަކުން ލިބޭ އަޖުރު މާ ބޮޑެވެ. އޭގެ މިސާލަކަށް، ﷲ ދެކެ ބިރުގަތުމެވެ. 6) ހިތުގެ އަމަލުތަކުގެ [illegible] މާ ބޮޑެވެ. އަބޫބަކުރު رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" 7) ހިތުގެ އަމަލުތަކަކީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 8) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 9) [illegible] [illegible] ހިތުގެ އަމަލުތަކުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 10) [illegible] [illegible] ހިތުގެ އަމަލުތަކުގެ [illegible] [illegible] 11) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހިތުގެ އަމަލުތަކުގެ [illegible] 12) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހިތުގެ [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: 1) **ރިޔާ:** [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2) **ޢުޖުބު:** [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3) **[illegible] [illegible]:** [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 4) **ހަސަދު:** [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 5) **ކިބުރު:** [illegible] ﷲ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلۡفَٰحِشَةُ فِي ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۚ﴾ މާނައީ: "އީމާންވި މީހުންގެ ތެރޭގައި ފާޙިޝްކަން ފެތުރެން ލޯބިވާ މީހުން، (ދަންނާށެވެ!) [illegible] ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ވޭންދެނިވި އަޛާބު ހުރީއެވެ." އަދި ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «إذا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا فَالْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ في النَّارِ فقلت يا رَسُولَ اللَّهِ هذا الْقَاتِلُ فما بَالُ الْمَقْتُولِ قال إنه كان حَرِيصًا على قَتْلِ صَاحِبِهِ» البخاري. މާނައީ: "ދެމުސްލިމުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަރަކައިގައެވެ. (ރާވީ ވިދާޅުވިއެވެ.) ދެން އަހަރެން ދަންނަވައިފީމެވެ. އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. [illegible] (ނަރަކައިގައި [illegible]) [illegible]. ދެން [illegible] [illegible] [illegible]؟ [illegible] ވިދާޅުވިއެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]"

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1) ﷲ [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ﷲ [illegible] 3) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 4) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

އަރައިގަތުމުގެ ވާހަ އުނިކުރުމުގެ ހާލަތުގައި ޢަމަލުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ނުލިބުނަސް، އެމީހަކު ނިޔަތްކޮށްފައިވާ ހެޔޮކަމުގެ ޘަވާބު ލިބިގެންދާނެއެވެ. އެބަހީ ހެޔޮކަމެއް ކުރުމަށް ހިތާ ވަނިކޮށް ފުރުޞަތު ނުލިބި (އިސްތިޠާޢަތު ނެތިގެންވާ ފަދަ ސަބަބުތަކަކާހުރެ) ވާހަކަ ފުދިގެން ކުރުމަކުން މަނާވެއްޖެނަމަ، އެމީހަކަށް ޘަވާބު ލިބިގެންދެއެވެ. އެއީ އެކަން ކުރުމަށް ހިތުގައި ނިޔަތްކޮށްފައިވާތީއެވެ. އެހެން ބަހަކުން ބުނާނަމަ، ނިޔަތް ރަނގަޅު ކަމުގެ ސަބަބުން ޢަމަލު ނުކުރެވުނު ކަމުގައި ވިޔަސް ޘަވާބު ލިބިގެންދެއެވެ. ނިޔަތަކީ ހިތުގެ ޢަމަލެކެވެ.

- ## ހިތުގެ ބައެއް ޢަމަލުތައް:

- **ނިޔަތް:** ނިޔަތަކީ ކަމެއް ކުރުމަށް ގަސްދުކުރުމެވެ. ނިޔަތާ ނުލާ ޢަމަލެއް ޤަބޫލެއް ނުވެއެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى» البخاري. މާނައީ: "ޢަމަލުތައް ވަޒަނުކުރެވޭނީ ނިޔަތްތަކުގެ މައްޗަށެވެ. އަދި ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް ލިބޭނީ ނިޔަތްކުރި ކަމެކެވެ." އިބްނު ރަޖަބު رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކުގައި ނިޔަތްތަކުގެ ސަބަބުން ކުރާ ޢަމަލުތައް ހެޔޮވަނީ ނިޔަތުގެ ތެދުވެރިކަމުންނެވެ. އަދި ނިޔަތްތަކުގެ ސަބަބުން ޢަމަލުތައް ފަސާދަވެގެންދެއެވެ." އަދި އިބްނުލް މުބާރަކު رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "ﷲ ތަޢާލާ ދިނުމަށް ހެޔޮ ނިޔަތެއް އުފެދޭނީ ހިތުގައި ބިރުވެތިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ޢަމަލުތަކުގައި ﷲއަށް ބަރާބަރުވެރިކަން ނުލާ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ﷲގެ ރިޟާ ހޯދުމަށް ކުރާ ޢަމަލުތަކެވެ. އަދި ޢަމަލުކުރާ ﷲ ތަޢާލާގެ ރިޟާ ހޯދުމަށް ނިޔަތްކުރުމަށް ޓަކައި ހުރިހާ ކަމެއްގައި ނިޔަތް ހެޔޮކުރުން އެންމެ މުހިންމު ކަމެކެވެ."

> **ފައިދާއެއް:** ދުނިޔަވީ ކަންތައްތަކާ ގުޅޭ މުބާޙު ޢަމަލުތައް ޢިބާދަތަކަށް ހެދިދާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔަވީ ކަންކަމުގައި ޢިބާދަތުގެ ނިޔަތް ހުރުމުން އެކަމުގެ ޘަވާބު ލިބިގެންދެއެވެ. ފަހެ، ﷲ ތަޢާލާގެ ރިޟާ ހޯދުމުގެ ނިޔަތުގައި މުބާޙު ކަންކަން ކުރުމުން ޢިބާދަތުގެ ހުކުމުގައި ހިމެނެއެވެ. ޘަވާބު ހޯދުމަށް ނިޔަތްކޮށްގެން ކުރާ މުބާޙު ކަމެއް ނިޔަތުގެ ސަބަބުން ޢިބާދަތެއް ކަމުގައި ވެގެންދެއެވެ. ނިޔަތް ހެޔޮކުރުމަށް މުސްލިމުން އަބަދުވެސް ބަލަހައްޓަންވާނެއެވެ.

ޢަމަލުތަކުގައި ނިޔަތް ބަދަލުވުން ބެހިގެންވެއެވެ. **1) ފުރަތަމަ:** ހެޔޮ ނިޔަތެއްގައި ފެށި ޢަމަލެއް ނިމުމަށް ދާއިރު ނިޔަތް ބަދަލުނުވުން. **2) މުސްތަޙައްބު:** ޢިބާދަތެއް ކުރުމަށް ނިޔަތުގައި ހުރުމާއި ޢަމަލު ކުރުން ހުއްޓުވިދާނެއެވެ. ނިޔަތްކުރުމަކީ ނިޔަތް ކުރުމަށް ވުރެ އިތުރު ކަމެއްކަން ﷲއާ ގާތްވުމަށް ޓަކައި މިކަން މުހިންމުވެގެންވެއެވެ. **3) ހުއްދަކަންކަމުގެ ޢަމަލުތައް:** މުބާޙު ކަންތައްތަކުގައި ސަބަބުތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ހެޔޮ ނިޔަތެއް ހުރުމުން ޘަވާބު ލިބިގެންވެއެވެ.[1] ނިޔަތްތެރިކަމުގެ ދުނިޔަވީ ކަންކަން ބަދަލުކޮށް ދެވޭނެއެވެ. ކަން ފަހެ، ދުނިޔަވީ ...

---

[1] ރަސޫލު صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً» متفق عليه މާނައީ: "ފަހެ މީހަކު ހެޔޮކަމެއް ކުރުމަށް ގަސްދުކޮށް ނަމަވެސް އެކަން ނުކޮށްފިނަމަ، ﷲ އެމީހާގެ ހެޔޮކަމުގެ ގޮތުގައި އެމީހާއަށް ފުރިހަމަ ހެޔޮކަމެއް ލިޔުއްވައެވެ. ފަހެ، އޭނާ އެކަން ކުރުމަށް ގަސްދުކޮށް އެކަން ކޮށްފިނަމަ، ﷲ އެމީހާގެ ހެޔޮކަމުގެ ގޮތުގައި ދިހަ ހެޔޮކަމުން ފެށިގެން ހަތްސަތޭކަ ގުނައަށް، އަދި ގިނަ ގުނަތަކަކަށް ލިޔުއްވައެވެ. އަދި މީހަކު ނުބައި ކަމެއް ކުރުމަށް ގަސްދުކޮށް އެކަން ނުކޮށްފިނަމަ، ﷲ އެމީހާގެ ހެޔޮކަމުގެ ގޮތުގައި އެމީހާއަށް ފުރިހަމަ ހެޔޮކަމެއް ލިޔުއްވައެވެ. ފަހެ، އޭނާ އެކަން ކުރުމަށް ގަސްދުކޮށް އެކަން ކޮށްފިނަމަ، ﷲގެ ހަޟްރަތުގައި އެމީހާއަށް އެއް ނުބައިކަމެއް ލިޔުއްވައެވެ." އަދިވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «مثلُ هذه الأُمَّةِ كمثلِ أربعةِ نفرٍ رجلٌ آتاهُ اللهُ مالًا وعلمًا فهو يعملُ بعلمِه في مالِه يُنفقُه في حقِّهِ ورجلٌ آتاه اللهُ علمًا ولم يُؤْتِه مالًا فهو يقولُ لو كان لي مثلَ هذا عملتُ فيه مثلَ الذي يعملُ قال رسولُ اللهِ صلَّى اللهُ عليْهِ وسلَّمَ فهما في الأجرِ سواءٌ ورجلٌ آتاه اللهُ مالًا ولم يُؤْتِه علمًا فهو يَخبطُ في مالِه يُنفقُه في غيرِ حقِّهِ ورجلٌ لم يُؤْتِه اللهُ علمًا ولا مالًا فهو يقولُ لو كان لي مثلَ هذا عملتُ فيه مثلَ الذي يعملُ قال رسولُ اللهِ صلَّى اللهُ عليْهِ وسلَّمَ فهما في الوِزْرِ سواءٌ» މާނައީ: "މި އުންމަތުގެ މިސާލަކީ ހަތަރު މީހުންގެ މިސާލެވެ. (އެކަކީ) ﷲ އެމީހަކަށް މުދަލާއި ޢިލްމު ދެއްވި މީހެކެވެ. ފަހެ، އޭނާ އޭނާގެ ޢިލްމާއި އެކު އޭނާގެ މުދަލުގައި ޢަމަލުކުރެއެވެ. (ދެވަނައީ) ﷲ ޢިލްމު ދެއްވި މީހެކެވެ. ފަހެ، އޭނާ ބުނެއެވެ. މީހާ ފަދައިން އަހަންނަށްވެސް (މުދާ) ލިބިއްޖެނަމަ ހަމަ އެފަދައިން ކުރީމުހެވެ. ރަސޫލު صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: ދެމީހުންނަށް ޘަވާބު ލިބޭނީ ހަމަހަމައަށެވެ. (ތިންވަނައީ) ﷲ އެމީހަކަށް މުދާ ދެއްވި މީހެކެވެ.

ބޫޖުޝިރަކަ ކަން ވެދެއެވެ. އަކަށްވެސް ދިން ގޮތަކަށްނުވެ. 1) އަލްކަސްލުކާ މިހާ އެއަރުމުގެ އަބްސުލޫކާއިވެސް ވަސީ މިސްކީނުކަން ދެއްކުންތެރިކަން ނަމަ، ފަދަ، މިއީ ޝިރުކުކަމެވެ. އަހަރެމެން ބާރުވެރިވެއެވެ. 2) އަލަށްއުފައްދާއިރު ﷲ އަށް އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި އެކުގައި ނަމަވެސް ދެން ދެއްކުންތެރިކަމުގެ ނިޔަތް އެކަމަކު ވަކިކުރުމަށް، ފަދަ ބަލާކަށްވާ ކަންތައް އަހަރެމެންގެ ފަރުބަދައި ވިދާޅުވެއެވެ ބާރުއޮތް ވަރަށް ކަމެއްގެ ދިފާޢުކުރުމުން ނަމާ ބޮޑުކަމެއް ކުރުމާއި ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ނަމާދުކުރާ އަހަރެމެންގެ ފަރުބަދައި، ކަމެއްގެ ދިފާޢުކުރުމަށް ބޮޑުކަމާއި ބާރުއޮތް ވަރަށް ކަމެއްގެ އަނެއްކާވެސް ދެކޮޅަށްހުރި ކަންތައްތަކެވެ. ހ)

ދެއްކުންތެރިކަމުގެ ދަރަޖަތަކެއް: **ފުރަ، އެކަމުގައި ކުރު އިސްލާމް އަސާސްތައް ނިކަމެތިކަމެވެ.** ށ) ދެއްކުންތެރިކަމުގެ ކަމެއްކަން

ރަޙްމަތްއާއި ދިފާޢުކުރިން: **ފުރަ، އަހަރެމެން އެކަމުގައި ބޮޑުވެއްޖެއެވެ.** 3) ދެއްކުންތެރިކަން ވަކި އަރުވާލައިދިނުން ފުރަތަމަ ނަމަ އެއީ ވަސީލަތެވެ. އަރުވާލައިދިނުމާއި އަހަރެމެންނާ އެކުވެރިކަމުން އެކަމުގެ އެއްވެސް އަސްލެއް ނިކަމެތިކަމެވެ. ދެއްކުންތެރިކަމުގައި ވަންހަރާވެސްނާ ވަރަށް ބޮޑު ކަމެކެވެ. އެކަން ދުނިޔަވީ ހަރުކަތްތަކުގެ ވާޖިބުވެގެން.

ދަށުދަރަޖަގެ މަޤްބޫލު ދުނިޔަވީ ފުރިހަމަ ނަމަ ދުނިޔައިގެ ބާރުގަދަ ދީނީ ސިފަތައް ޝިރުކުގެ ކަމެއްކަމެވެ.

އެކަން ވަކި މިންގަނޑުތަކެއް: 1) ބަލަދު ޢަމަލުތަކުން ކަމަކު ދުނިޔަވީ ކަމަށް ކަރުނަ ބަލާ ގުނަވަނީ ފަރާތަކުން ވަނީ، ފުރަ އަޅުގަނޑު އަޚްލާޤު

ބުރަ ފުރުވުރައާ ކަމެއް ވިސްނަވައި: ފަރާތް ޝަރުޢީ ޢިލްމުގަ ނިޔަތްތެރިކަން ބޭނުންކުރާ ރިޢާޔަތްކުރަށް. ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ހަދީޘް ރިވާކުރެއްވިއެވެ. «مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا مِمَّا يُبْتَغَى بِهِ وَجْهُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لا يَتَعَلَّمُهُ إِلا لِيُصِيبَ بِهِ عَرَضًا مِنَ الدُّنْيَا لَمْ يَرَ عَرْفَ الْجَنَّةِ» أبو داود މާނައީ: "ﷲ ގެ ވަޖުހުފުޅަށްޓަކައި އުގެނެންޖެހޭ ޢިލްމެއް ދުނިޔަވީ އުނދަގޫ ލިބިގަތުމަށްޓަކައި ދަސްކުރާނަމަ ޤިޔާމަތްދުވަހުން

އޭނާ ސުވަރުގެ ވަސްވެސް ނުދެކޭނެއެވެ." 2) އަލަށްއުފައްދާއިރު ﷲ ގެ ވަޖުހުފުޅު އަދާކުރަން އަދި ދުނިޔަވީ ބޭނުންތަކަށްވެސް

ނަމަ، ފަދަ އެއީ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި އެކުގައި ޝިރުކުގެ ކުދިކަމެކެވެ. މިސާލު: ވިޔަފާރިކުރުމުން ބައްޓަމެއް ފަރާތުން ކުރާނެއެވެ. ފަދަ

ބައްޓަމުގެ ފަރުދުވެސް އެކަމާ އިޚްލާޞްތެރިކަން ހުރި ވިސްނުންތަކެވެ. 3) އަލަށްއުފައްދާއިރު ﷲ ގެ ހަރުކަތެއްކަމަށް އަދި އަނެއްކާ

އެހެނިހެން ދީނީކަމާއި ބަދަލުވެސްފަދަ، ފަދަ އަސާސް ފަރުދު އަދިވެސްގޮތުން ހުރިނަ ފަރާތުގައި ދޭބަސްކަމެވެ.

ދަންނައެވެ. އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި އެކު އަމަލުކުރާ މީހުންވަނީ ދަރަޖަތަކާބަހާލެވިގެންނެވެ. 1) ދަށު ދަރަޖަ: އެއީ ފަރުޟު ވާޖިބުން އަދި

ނަފުލު އަޅުކަން ބަރަކާތް ޙިއްސާތަކުގެ އަޅުގަނޑު ހަރަކާތްތަކާއި އެއްގޮތަށް ބަދަލުކުރުމެވެ. 2) **މެދު ދަރަޖަ:** ﷲއަށް ޝުކުރުވެރިވެ އެއްވަރަށް އަޅުކަންކުރުމަކީ

އިޙްސާންތެރިކަމުގެ ގާތްކަން ޙަރާމްތަކުގެ ސަބަބުން ދުނިޔަވީ ކަމަށް ދަރަޖަވެއެވެ. 3) **މަތީ ދަރަޖަ:** ﷲ ގެ ރަޙްމަތާއި މަޤާމުގެ ދަރަޖައާއި ގާތްކަމާއި

އެކު ޙިކުމަތްތެރިކަމުގެ ދަރަޖަ ވާޖިބުވެއެވެ. އެއީ ޝަރުޢީ ދަރަޖައެވެ.[1]

މިހާރު، ވީމާ އޭނާ އަޅުގަނޑު ރިވާކުރި ބައްޓަންކަމުގައި ރަސޫލާއާއި ބެހޭ ޙަދީޘްތަކުގައި (ހަދީޘްގަ ޝަރުޢީ) ﷲ ތަޢާލާ އިޚްލާޞް މުޅިފުރިހަމަ ނިޔަތް

މިހާރު، ވީމާ ބަލާބަލާ ޙަދީޘް ރިވާކުރާ ޝަރުޢީ ތަޢާލާ ކުރީގެ ޢިލްމުވެރިން (ދީނީ) ކުރީގެ ޢިލްމުވެރިން ޤަބޫލުކުރާ ރަސޫލާ ދީނުގެ ސުންނަތެވެ.

ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރި ކަންކަމުގެ ސުންނަތެވެ. ފަދަ ވިދާޅުވާގައި ތަބާވެ ވިސްނުމާއި، ރަސޫލާގެ ވަރަށް

ބަސްކުރުމުގައި އޭނާ ވިސްނުންތަކެވެ. އޭގެ ބޭނުން އެކަމުގެ ޝަރުޢީ ރިވާކުރާއިރު ސުންނަތްތަކުގައި ޝަރީޢަތުގެ ބައިވެރިކަމެވެ. (އަޅުގަނޑުމެން

ޢިލްމުވެރިން ތަޢާލާ ޢިލްމުވެރިންގެ ޤަބޫލުކުރާ (ދީނީ) ކުރީގެ ޢިލްމުވެރިން ޤަބޫލުކުރާ ރަސޫލާ ދީނުގެ ސުންނަތެވެ) ތަޢާލާއާއި ދީނުގެ ސުންނަތްތަކުގެ ނިޔަތް

މިހާރު ފަރާތް ބައްޓަން އަޅުގަނޑު ރިވާކުރި ބޭބޭ رَحِمَهُ اللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ. މިޙަދީޘްގައި (ބައްޓަމުން ފަރާތުގައި ތަޢާލާކުރި ސުންނަތެވެ.)

ފަރުދުވެރިން ފަރުދުގެ އަސާސްތަކުގައި ތަޢާލާގެ ޝަރުޢީ ކުރިއަށްދާ ރިވާކުރިގޮތުގެ ދީނީ ވަސީލަތް އޭގެ ޝަރީޢަތެވެ. ބަސްކުރުން ތަޢާލާއާއި ވިސްނުމެވެ.

އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ދީނީ ރަސޫލާ ތަޢާލާގެ ދީނީ ބައްޓަން ޝަރީޢަތުގެ ފަރާތަށް ބަލާބަލާ ޙަދީޘްގެ ޝަރުޢީ މިހާރު ފަރާތް ތަޢާލާގެ ދީނުގެ

ގޮތުގެ ބަސްކުރުމާއި ދީނުގެ ޝަރީޢަތުގެ ސުންނަތުގެ ފަރާތަށް އެކަމުގެ އަސާސް ސުންނަތެވެ. އޭގެ ބައިވެރިކަމެވެ ފަރާތުގެ ތަބާވެ ރިވާކުރުމެވެ.

[1] ﷲ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ﴿وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ﴾ މާނައީ: "އަޅުގަނޑު ތިބާގެ ޙަޟްރަތަށް އަވަސްވެގެން އައީ! ތިބާ ރުހިވޮޑިގަތުމަށްޓަކައި ޔާ ރަބްބު" މިއީ ހުރި ބަސްކަމުގެ

ބައިވެރިކަން އަވަސްކުރުމަށް ރުހިވޮޑިގަތުމަށްޓަކައެވެ." މޫސާ عَلَيْهِ السَّلَامُ ﷲ ގެ ބަސްބަހާ އަވަސްވެގެން ރުހިވޮޑިގަތުމަށްޓަކައި ދިޔައީ ރަބްބާ ގާތަށް

ޙަޟްރަތަށް އަވަސްކުރުމަށް އޭނާގެ ދަރަޖަ ރުހިވޮޑިގަތުމަށް ކަމުގައި އޭނާ ތަބާވެ ރުހިވޮޑިގަތުމަށް އަޅުކަމާއި ދަރަޖައިގެ ކަމެވެ. އަދި އެ ދަރަޖައިން ވަރަށް ބޮޑު

ދަރަޖައިން އިޚްލާޞްތެރިކަމުގެ **ދަށު ދަރަޖަ:** ރުހިވޮޑިގަތުމަށް އަޅުކަން ކުރުމެވެ. އެއީ ވަރަށް ބޮޑު ދަރަޖައިގެ އިނާމު ބޭނުން ދަރަޖައިގެ ހިތުގައި

ބަލާބަލާ އިޚްލާޞްތެރިކަން ބޮޑު ރުހިވޮޑިގަތުމާއި، ވަރަށް ބޮޑު އިޚްލާޞްތެރިކަން **މެދު ދަރަޖަ:** އެއީ ﷲ އަށް އަޅުކަމާ ދަރަޖައިގެ ރަޙްމަތް ރުހުން

ބަރަކާތާއި ޖަންނަތް ތިމާގެ ރަޙްމަތްތަކާއި ދުނިޔަވީ ބޭނުންތަކާއި ނޫސް ސަބަބުން އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި އިޚްލާޞްތެރިކަމުގެ

ތައުބާވުން: ތައުބާވުމަކީ އަބަދުވެސް ކުރަންޖެހޭކަމެކެވެ. އިންސާނުންނަކީ ކުށްކުރާ ބައެކެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «كُلُّ بَنِيْ آدَمَ خَطَّاءٌ وَخَيْرُ الخَطَّائِيْنَ التَّوَّابُوْنَ» الترمذى. މާނައީ: "ކޮންމެ އާދަމުގެދަރިއަކީ ކުށްވެރިޔެކެވެ. އަދި ކުށްވެރިންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ ގިނަގިނައިން ތައުބާވާމީހުންނެވެ." އަދި ރަސޫލު ﷲ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَذَهَبَ اللَّهُ بِكُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ فَيَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ فَيَغْفِرُ لَهُم» مسلم މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ފާފަނުކުރާނަމަ ﷲ ތިޔަބައިމީހުން ގެންދަވައި އަދި އެހެންބަޔަކު ގެންނަވައިފާނެއެވެ. އެއުރެން ފާފަކޮށް ﷲ އަށް އިސްތިޣްފާރުކުރާނެއެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް ފުއްސަވައި ދެއްވާނެއެވެ." ކުށްކުރުމުގައި ދެމިނުހުރެ، ތައުބާވުން ފަސްކުރުމަކީ ގެއްލުމެވެ. ޝައިޠާނާ ބޭނުންވަނީ އަންނަނިވި އަނދަވަޅުތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންމެވެސް އަނދަވަޅަކަށް އިންސާނާ ވައްޓާލުމަށެވެ. އެއީ އަނދަވަޅަކުން ސަލާމަތްވެއްޖެނަމަ އަނެއް އަނދަވަޅަކަށް ވައްޓައިލުމުގައެވެ. 1) ޝިރުކާއި ކުފުރުގެ އަނދަވަޅު. މިކަން ހާސިލުނުވެއްޖެނަމަ ދެން 2) އަޤީދާގެ ބިދުޢަތުގެ ބިދުޢަ ތަކުގެ ފައިދާއި ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންގެ ސުންނަތާ ޚިލާފު ބިދުޢަތުގެ އަނދަވަޅު. މިކަން ހާސިލުނުވެއްޖެނަމަ ދެން 3) ބޮޑެތި ފާފަތައް ކުރުމުގެ އަނދަވަޅު. މިކަން ހާސިލުނުވެއްޖެނަމަ ދެން 4) ކުދިކުދި ފާފަތައް ކުރުމުގެ އަނދަވަޅު. މިކަން ހާސިލުނުވެއްޖެނަމަ ދެން 5) ހުއްދަ ކަންތައްތަކުގައި ގިނައިން ބައިވެރިކުރުވުމުގެ އަނދަވަޅު. މިކަން ހާސިލުނުވެއްޖެނަމަ ދެން 6) ދަރަޖަބޮޑު ހެޔޮކަންތައްތަކުން ދުރުކޮށް ދަރަޖަކުޑަ ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި އަމަލުކުރުވުމުގެ އަނދަވަޅު. މިކަން ހާސިލުނުވެއްޖެނަމަ ދެން 7) އިންސީންނާއި ޖިންނިންގެ ތެރެއިންވާ ޝައިޠާނުން އެހާގެ މުއުމިނަށް ގޯނާކުރުވުމުގެ އަނދަވަޅު.

ފާފަތަކުގެ ދަރަޖަތަކަށްވެއެވެ.

1) **ބޮޑުފާފަ:** އެއީ އެކަމަކަށް ދުނިޔޭގައި ޙައްދެއް ކަނޑައެޅިފައިވާ ނުވަތަ އާޚިރަތުގައި އަޒާބުލިބޭނެކަމަށް އިންޒާރުދީފައިވާ ނުވަތަ ﷲގެ ލަޢުނަތާއި ކޯފާލިބޭނެކަމަށް ނުވަތަ އީމާނުގެ ބޭރުކަމަށް ނުވަތަ އީމާންކަން ނަފީކޮށްފައިވާ ކަންތަކެވެ.

2) **ކުދިފާފަ:** އެއީ ކުރިން ބަޔާންކުރެވުނު ކަންތައްތަކާ ގުޅިފައިނުވާ ކަންތައްތަކެވެ.

ކުދިފާފަ ބޮޑުފާފައަކަށް ބަދަލުވާ ސަބަބުތަކެއްވެއެވެ. އެގޮތުން: ކުދިފާފައިގައި ދެމިހުރުމާއި، އެފާފަ ތަކުރާރުކުރުމާއި، އެއީ މާކުރިކަމެއްކަމުގައި ނުދެކުމާއި، ފާފަކުރުމުގެ ފަހުރުވެރިވުމާއި އަދި އެފާފަކުރާކަން ފާޅުކުރުމާއި ފާފަކުރާމީހުންނަށް މިސާލެއް ހެދުމެވެ.

ކޮންމެ ފާފައަކަށްފަހު ތައުބާވާން ވަގުތުން ފަސްނުކުރުމަށް ބާރުއަޅާފައިވެއެވެ. ހެޔޮއަމަލުތަކުން ފާފަތައް ފުހެވިގެންދެއެވެ. ދީނީ އިލްމު ދަސްކުރުމާއި ވިސްނުމުގެ ޒަރީއާއިން ފާފަތަކުން ދުރުވެވޭނެއެވެ.

އަދި ކޮންމެ މީހަކު ފިޔަވަޅު އަޅާ ފާފަތަކުގެ ބަދަލުގައި ހެޔޮ ޢަމަލުކުރަމުން ގެންދިޔުމަށް ބާރުއަޅާފައިވެއެވެ. ބޮޑުފާފައާއި ޝިރުކާ ދުރުހެލިވެ، އެއާއެކު ކުޑަފާފަތަކުން ދުރުހެލިވުމަށް މަސައްކަތްކުރުމަކީ ވާޖިބު ކަމެކެވެ. އަދި އެފާފަތައް ކުރެވިއްޖެނަމަ ވަގުތުން ތައުބާވާނެގޮތަށް ބަލަމުން ދިއުމެވެ.

ތައުބާ ޤަބޫލުވުމުގެ ޝަރުޠުތަކަކީ: 1) ކުރިފާފަ ދޫކޮށްލުން 2) ފާފަކުރުމާމެދު ހިތާމަކުރުން. 3) އަނބުރާ އެފާފައަކަށް ނުދާނެކަމަށް ޢަޒުމުކުރުން. އަދި މީހުންގެ ޙައްޤެއް ގެއްލުވާފައިވާނަމަ، އޭގެ ޙައްޤުވެރިއަކަށް އެ ޙައްޤު އަނބުރާދިނުން.[١]

---

[١] ރަސޫލު ﷲ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «الدَّواوينُ عند اللهِ عزَّ وجلَّ ثلاثةٌ فديوانٌ لا يعبأُ اللهُ به شيئًا وديوانٌ لا يترُكُ اللهُ منه شيئًا وديوانٌ لا يغفِرُه اللهُ فأمَّا الدِّيوانُ الَّذي لا يغفِرُه اللهُ فالشِّركُ باللهِ قال اللهُ عزَّ وجلَّ ﴿إِنَّهُۥ مَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدۡ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ ٱلۡجَنَّةَ وَمَأۡوَىٰهُ ٱلنَّارُ﴾ وأمَّا الدِّيوانُ الَّذي لا يعبأُ اللهُ به شيئًا فظلمُ العبدِ نفسَه فيما بينَه وبينَ ربِّه ... فإنَّ اللهَ يغفِرُ ذلك ويتجاوزُ إن شاء وأمَّا الدِّيوانُ الَّذي لا يترُكُ اللهُ منه شيئًا فظلمُ العبادِ بعضِهم بعضًا القِصاصُ لا محالةَ» مجمع الزوائد މާނައީ: "ﷲގެ ހަޟްރަތުގައި ދަފްތަރުތަކަކީ ތިނެއްކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ ﷲ އެދަފްތަރަކަށް އެއްވެސް ސަމާލުކަމެއް ނުދެއްވާ ދަފްތަރެއްވެއެވެ. އަދި ﷲ އެއްވެސް ކަމެއް ދޫކޮށްނުލައްވާ ދަފްތަރެއްވެއެވެ. އަދި ﷲ ފުއްސަވައި ނުދެއްވާ ދަފްތަރެއްވެއެވެ. ﷲ ފުއްސަވައި ނުދެއްވާ ދަފްތަރަކީ ﷲ އާ ޝަރީކު ކުރުމެވެ! އެއީ ﷲ އަޒަވަޖައްލަ ވަޙީކުރައްވައި ﷲ ކިޔައިދެއްވާފައިވެއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އާ ޝަރީކުކުރާ މީހާ ފަހެ ﷲ އޭނާއަށް ސުވަރުގެ ޙަރާމްކުރެއްވީއެވެ. އަދި އޭނާ ދާނޭ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ." އަދި ﷲ އެދަފްތަރަކަށް ސަމާލުކަމެއް ނުދެއްވާ ދަފްތަރަކީ އަޅާ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އޭނާއާއި އޭނާގެ ރައްބުގެ މެދުގައިވާ ކަންކަމުގައި އަނިޔާވެރިވުމެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ عَزَّوَجَلَّ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ އެކަމެއް ފުއްސަވައި ބަލައި ނުލައްވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި ﷲ އެއްވެސް ކަމެއް ދޫކޮށްނުލައްވާ ދަފްތަރަކީ

ވައުދުފުއްދުމުގައި ޞިއްޙަތުން ހަމަނު ދަރަޖައަކަށްވުއެވެ. 1) ވެއްޓޭތާ އެއްޗެއް އުޅުނު އަންނަދުވަހުގެ ޒާތުގައި ހަމައެކަނި ޝަރީޢަތާ އަދާކުރާ ކަންތައްތަކުން ފުރިހަމަ އަޅުގަނޑު ދިޔަތާ ކަމެއް ނެތި ކުރިއަށް ބަލާ ހައްގުކަމެއް ނުލިބޭ ކަމާއި ތަޤުވާތެރިވުމެވެ. ހަމައެކަނި ޙާލަތުގައި ދިއުމުގެ ޝަރީޢަތް ގެންދިޔުމަށް ވާޖިބުވާ ކަމެއްގައި މިކަން ކިޔަމަންތެރިވުމަށްވެސް މީހާ ކިޔަވާ މީހުން ހުސްވާނެ ގޮތެއް ނެތެވެ. **މިއީ ހިތްހަމަޖެހިގެންވާ ނަފްސެވެ.** 2) މިއަޅުގަނޑު ފުރިހަމަކުރުމުގެ ހާލަތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ހިތްހަމަޖެހުމުގައި ފުރިހަމަ ދިރިއުޅުމުގެ ހަމައެކަނި މީހާ އަދި އެހެން ކަމެއް ދިމާވާ ނަމަވެސް ފުރިހަމަ ވެސް ކުރެވޭނީ ވާޖިބު ކަމެއް ކުރުމަށް ސަބަބު ކަމުގައި ދެއްކުމެވެ. އެއީ ރަނގަޅު ގޮތުގައި ތަބާވެވޭ ތަރުތީބަކުން އެހެން ގެންދާ ކިޔަވައިދިނުމުގެ ޤާނޫނުތަކަށް އެއްގޮތްވާ ކަމުގެ ޢިލްމުވެސް ދެނެގަނެ ޢަމަލުކުރުމާއި އަދި ފުރިހަމަ ކުރިމަތިލުމުގެ ކަންކަމެއްގައި ސަމާލުވުމެވެ. **މިއީ ރުހިގެންވާ ނަފްސެވެ.** 3) މިއަޅުގަނޑު ތަރުބިއްޔަތުގެ ފުރިހަމަ ދިރިއުޅުމާ އަޅުގަނޑު އަމާނާތްތެރިކަން ސަލާމަތްކުރުމަށް ހުރި ނުހައްޤުކޮށް އަތުލާ ހުރިހާ ކަމެއްގެ ތެރެއިން އެއްކޮށް ކިބައިން ބަލަހައްޓާ އެކަށީގެންވާ މިންވަރަށް ތަބާވެ ރަނގަޅު ކަމުގެ ވެރިކަމާ ހިތްޕުޅާ ގުޅުމުގެ ސަބަބުން ކަމާ ބެހޭ އެކަމުގެ ޒިންމާ އަދާކުރާނެއެވެ. އަދި ކިޔަމަންތެރިވާ ކަމުގެ އެހެނިހެން ފުރިހަމަ އަދާކުރުމުގެ ތަރުތީބާ ގުޅުވައިދޭ ކަމަށް ދަސްވެފައެވެ. އަދި ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ކުރާ ކަންތައްތަކަށް ފާހަގަކޮށް ދެވުނު ކުރިމަތިލުމެވެ. **މިއީ ސަލާމަތްވެގެންވާ ނަފްސެވެ.** ހިތްވަރުން ފުރިހަމަކޮށް ނުބައިކަމާދުރު ކުރިއަށް ދެވޭ ކަމަށް ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އަދި ރަސޫލާގެ ފުރިހަމަ ރަނގަޅު ކަމުގެ ވެރިކަމުގައި ދެވޭނެ ކަމާ ހަމައެކަނި ބަޔަކު ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ފަހު އިޙްސާނާއި ރަނގަޅު ކަމަށްވެސް ޝުކުރުވެރިވުމެއް ނެތި ހުރި ޙާލަތްތަކުގައެވެ. 4) މިއަޅުގަނޑު ތަރުބިއްޔަތުގެ ފުރިހަމަ ހިތްހަމަޖެހިގެންވާ އަޅުގަނޑުމެން ސަލާމަތްވާ ކަމުގެ ބާރު ވިސްނުމުގެ ތެރެއިން ފާހަގަކުރެވޭ އެކަމެއް ހިނގާ ގޮތަށް ދުވަހުން ދުވަހަށް އިތުރުވެގެންދެއެވެ. އެކަމާ ބެހޭ ތަރުބިއްޔަތުގައި ނުބައިކަމާ ދުރުވުމަކީ ހިތްހަމަޖެހުމެވެ. **މިއީ ނުބައިކަންތައްތަކުން ސަލާމަތްވާ ފުރިހަމަ ނަފްސެވެ.** މިފަދަ ނަފްސު ހުރިމީހާ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ކަލާނގެ ރުހުމަށް

ބަލާނެއެވެ.

● **ތެދުވެރިކަން:** އެއީ ހިތުގެ އަޚްލާޤުތަކުގެ އަސާސެވެ. ދީނުގެ ބިނާ ބަރުދާ ބިނާވެފައިވާ ތަނބުގެ ބަދަލުވެސް ފުރިހަމަވެގެންވާއެވެ. "ތެދަކީ ހިތުގެ ތެދުވެރިކަމެވެ. އަދި ހިތަކީ ގަޑިތަކުގެ ވަނީ ގަޑިތަކުގެ ތެރެއިން ސިފަގެނެސްދެނީ ތިލަފަޅައެވެ. ނަބީކަން ހިތުގެ ތެދުވެރިކަމަށް މިސާލު ބަޔާނެއް އަދި ތެދުވެރިކަމަށް ސަބަބުވާ ކަންކަމުގައި މިސާލެއް ދައްކައިދެވޭނެ ކުރިމަގެއް އަދި އެކަމާ ގުޅުވައިދޭ ގުޅުމެކެވެ. އެގޮތުން ފުރިހަމަކުރުމެވެ."

ތެދުވެރިވުމުގެ 6 ދަރަޖައެވެ. 1) ބަސްތަކުގައި ތެދުވެރިވުން. 2) ނިޔަތުގައި ތެދުވެރިވުން. (އަޒުމު: ޢިރާދާކޮށް ތެދުވެރިވުން) 3) އަޒުމުގައި ތެދުވެރިވުން. 4) އަޒުމު ފުރިހަމަކޮށް ޢަމަލުކުރުމުގައި ތެދުވެރިވުން. 5) ޢަމަލުތަކުގައި ތެދުވެރިވުން. އެއީ އަމިއްލަ ނަފްސުގެ ބާތިން އަދި ޒާހިރު ހަމަހަމަ ކުރުމެވެ. 6) ދީނުގެ މަޤާމުތަކުގައި ތެދުވެރިވުން. އެއީ އުއްމީދު ޚައުފު ތަވައްކުލު އަދި ރިޟާ އަދި ދުނިޔެއާ މެދު ޒުހުދުވެރިވުން ފަދަ މަޤާމުތަކުގައެވެ. ފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވެރިވާށެވެ. ސިފަތަކުގެ ތެރެއިން ތެދުވެރިކަމަކީ ބޮޑެތި އަޚްލާޤުގެ ތެރެއިން ދަރަޖަ މަތިވެގެންވާ ސިފައެކެވެ. ތެދުވެރިކަމުގެ މަތިވެރިކަން ނަބިއްޔާ ﷺ ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. «عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ صِدِّيقًا» متفق عليه. މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ތެދަށް ހިފަހައްޓާށެވެ. ތެދުވެރިކަމަކީ ހެޔޮކަމަށް މަގުދައްކައިދޭ ކަމެކެވެ. އަދި ހެޔޮކަމަކީ ސުވަރުގެއަށް މަގުދައްކައިދޭ ކަމެކެވެ. މީހަކު ތެދުވެރިވެ، ތެދުވެރިކަމަށް އަހުލުވެރިވާނަމަ الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ތެދުވެރިއެއްކަމުގައި އޭނާ ލިޔުއްވައިފިނަމައެވެ."

މިހާތަން ޙަޤީޤަތުގައި ތަޤްވާއެއްގައި ރަސޫލާގެ ހަވާލާއިން ރައްޔިތުންގެ ހިތްތަކުގެ ގާތުގައި ﷲ އަށް ތެދުވެރިވާނަމަ ދީނީގޮތުން އެކަށީގެންވާ ގުޅުން ހަރުދަނާ ކުރުމުގެ ކާމިޔާބީ ހާސިލުކުރެވޭނެއެވެ. ބަލާބަލާށެވެ ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެންމެ ގާތް މީހުންނަކީ ތެދުވެރިން ޢަމަލުކުރާ މީހުންނެވެ. އިތުރަށް ސަލާމަތާ ތެދުވެރިކަމެވެ. ހިތުގެ މެދުގައި އިޚްލާޞް ތެދުވެރި ޙަޤީޤީ ތަޤުވާވެރިކަން ބިނާވެފައިވާއެވެ. އެއީ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިން ވަރަށް ބޮޑު އަޚްލާޤުތަކެކެވެ. އެއީ ހިތުގެ ދިރުން ބޭނުންތެރި ކަމާ ގުޅުންހުރި ގުޅުމެކެވެ. ފަހެ ހަމަ

ހިތް ތަންތަން ތަނުގެ ސަލާމަތާ ތަސައްވުފު ބޮޑުކުރާ ގުޅުމެކެވެ.

ދަންނައެވެ! ފަހު އެއީ އަލްޙާކިމުގެ އައްބަޙަސް އަންނައިބުނު ނިޔާކުރި ވެރި އަސީރަކަށް ޖިބުރީލުގެ ފުރިހަމަ ބުރަބޮޑުކަމާ ދަށްވީ ކަމުގެ ހަލާކާ ދުނިޔެގައި ހިންގުމެވެ." [މިއީ ސަލާމަތް ކަލާމެވެ]

ލޯބިވުން: الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާއި މުއުމިނުންދެކެ ލޯބިވުމުން އީމާންކަމުގެ ފޮނިމީރުކަން ހާސިލުވާނެއެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ: مَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ، كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ» متفق عليه. މާނައީ: "ތިންކަމެއް އެމީހަކުގެ ކިބައިގައިވާނަމަ، އީމާންކަމުގެ ފޮނިކަން އެމީހަކަށް ލިބިގެންދެއެވެ. އެއީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ، އެދެބޭކަލުން ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހާ އެއްޗަކަށްވުރެ ލޯބިވެވުން ބޮޑުވުމެވެ. އަދި މީހަކުދެކެ ލޯބިވާނަމަ، ހަމައެކަނި الله އަށްޓަކައި އެމީހަކަށް ލޯބިވުމެވެ. އަދި الله، އޭނާ ކާފިރުކަމުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުމަށްފަހު، އަލުން ކުފުރަށް އެނބުރިދިޔުމަށް ނުރުހުންތެރިވުމެވެ. އެއީ އަލިފާނަށް އެއްލާލެވުމަށް ނުރުހޭ ފަދައިންނެވެ." ލޯބިވުމުގެ ގަސް ހިތުގައި ގާއިމްކުރުމަށް އަދި ފުރިހަމަކުރުމަށްޓަކައި ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް ތަބާވުމުގެ ފުރިހަމަ އުސޫލުތަކެއް ކިޔަވައިދެއްވައިފިއެވެ. ބާވަތްތަކެއްގެ ގޮތުގައި ދެއްކެވިއެވެ. ﷲގެ ލޯބިލިބުމަށް ޓަކައި ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ބަޔަކީ އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތަށް ތަބާވުމެވެ.

1) الله އަށް ލޯބިވުން މިއީ އީމާންކަމުގެ އަސާސެވެ. 2) الله އަށްޓަކައި ލޯބިވުމާއި الله އަށްޓަކައި ރުޅިއައުން މިއީ ވާޖިބުކަމެކެވެ.[1] 3) الله އާއިއެކު އެހެންފަރާތްތަކަށް ލޯބިވުން މިއީ الله އަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ވާޖިބުވެގެންވާ ލޯބިވުމުގައި އެހެންފަރާތްތައް ބައިވެރިކުރުމެވެ. އެއީ މުޝްރިކުން އެއުރެންގެ ބުދުތަކަށް ލޯބިވާފަދައިންނެވެ. މިއީ އަކްބަރު ޝިރުކެވެ. 4) ޠަބީޢީ ލޯބިވުން: މައިންބަފައިންނާއި ދަރިންނާއި އަދި ކާއްޔަށް ލޯބިވުން މިއީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ. ދީނުގައި ދުނިޔެއަށް ވުރެ ﷲ ގެ ރިޟާ ލޯބިވުން ބޮޑުވުމެވެ. ދުނިޔޭގައިވާ އެއްޗެހީގައި ޒުހުދުވެރިވާށެވެ. ރަސޫލު صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «ازْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبَّكَ اللَّهُ» ابن ماجه މާނައީ: "ދުނިޔޭގައި ތިބާ ޒުހުދުވެރިވާށެވެ. އެހިނދުން الله ތިބާދެކެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާނެއެވެ."

ވަލާއުބަރާއުވުން: އެއީ ތިމާ އެދޭ ކަންތަކެއްގައި ނުރުހޭ ކަންތަކެއްގައި ހިތްހަމަޖެހުން ހާސިލުކުރުމުގައި އެއްބަސްވުމުގައި الله އަށް ތަބާވެ، ދިފާޢުކުރުމާއި ޝަރީޢަތުގައި ކަށަވަރުކޮށްދެއްވާ ސަލާމަތްކަމާއި ހިމާޔަތްކުރުމެވެ. ދެވެ، الله އަށް ތަބާވެ އަޅުކަން ކުރުމެވެ. އަދި ސަލާމަތްވުމަށް ދީނުގެ ސުންނަތުގެ ވަލާވުމުގެ ތިން ބާވަތެއްވެއެވެ. 1) ވާޖިބުވެގެންވާ ބާވަތް: الله ދެކެ އެހެން ބާވަތެއް ކަމަށް ވާޖިބުވެގެންވާ ލޯބިވާ ތަކުރާރުވާ ލޯބިވެވުމާއި الله އަށް ވަލާވުން: މުސްލިމުން ބެހެއްޓުމާއި މުސްލިމުން ސަލާމަތްކުރުމެވެ. 2) ހުއްދަވެގެންވާ ބާވަތް: މުސްލިމުން ދުނިޔަވީ ކަންކަމުގައި ވަލާވުމެވެ. أ) ޤަޠުޢު ޝިރުކުވެރިކަމެއް: ސަލާމަތްވުމާއި އެހެން

---

[1] ލޯބިވުމުގެ މިންވަރު ނުރުހުންތެރިވުމުގެ މިންވަރު މިނުން ތިން ބައިވެއެވެ. 1) ހާލިސް ލޯބިލިބޭ ލޯބިވާންވީ މީހުން: އެއީ ނަބީބޭކަލުންނާއި ޞިއްދީޤުންނާއި ޝަހީދުންނާއި ޞާލިޙުންނެވެ. އެންމެ ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުބައިތާއި ޞަޙާބީންނާއި ދަރިދަރިކަލުން ބިލިތުރަށްވުރެ ފުރިހަމަ ތަބާވެވުމުގެ ސަބަބުން ލޯބިލިބޭ މީހުންނެވެ. 2) ނުރުހުންތެރިވާންވީ މީހުން: އެއީ ކާފިރުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި މުނާފިޤުންނާއި މުރުތައްދުވީ މީހުންނެވެ. 3) ބައެއް ކަންކަމުގައި ލޯބިވާންވީ އަދި ބައެއް ކަންކަމުގައި ނުރުހުންތެރިވާންވީ މީހުން: އެއީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ފާފަވެރިންނެވެ. އެމީހުން އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައިވާ އީމާންކަމުގެ ސަބަބުން ލޯބިވެވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައިވާ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންނަށް ނުރުހުންތެރިވެވެއެވެ.

ކާފިރުންނަށް ލޯބިލާން ވެވިދާނެ ބާވަތް ދެބައިވެއެވެ. أ) އެގޮތް ސަލާމަތްވުން މުސްލިމުންނަށް ވަލާއުވުން: އެއީ އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ނުރުހުމާއެކު އެބައިމީހުންނަށް ލޯބިވުމެވެ. ب) އެގޮތް ސަލާމަތްވުން ދިފާޢުކުރުން ނޫން، އަޅުކަން ބާރުވެރިކަމާ ވަލާއުވުން: އެއީ ދީނުގައި ކަށަވަރުގައި އެބައިމީހުންނަށް ތަބާވެވުމެވެ.

ކާފިރުންގެ ތެރެއިން ސަލާމަތްވެވުމުގެ ޝަރުޢީ ދާއިރާގައި ހުއްދަވާ ގޮތުގައި ސަލާމަތްވުމާއި އެބައިމީހުންނަށް ނުރުހުންތެރިވުމާއި، ކާފިރުންނާ ދިމާލަށް ގާތްކުރުމުގެ ބާވަތުގައި ވަރަށް ބަޔަކު އަޅާނުލައެވެ. ހަމައެކަނި ދީނުގެ ކަންކަމުގައި ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް ދުނިޔަވީ ކަންކަމުގައި ފުރަތަމަ ދިމާކުރުމުން މުސްލިމުންގެ ހައްޤުތަކަށް އަނިޔާކޮށްދެވޭނީއެވެ. އެބައިމީހުންނާ ދިމާކުރެވޭނީ ޢަދުލުވެރިކަމާއެކު ކަމަށް މުސްލިމުންނާ ވީހާވެސް ރަނގަޅަށް ވެރިކަމާ އެބައިމީހުންނާ އެކުވެރިވުމާއި ހަމައެކަނި ބައިވެރިވުމުގެ ބާރު އެކަލާނގެ ބަހެވެ. الله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ﴿لَّا يَنْهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ لَمْ يُقَٰتِلُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوٓاْ إِلَيْهِمْ﴾ މާނައީ: "ދީނުގެ ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަނުކުރި، އަދި ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެދޮރުން ނުކުރި، ހަނގުރާމަނުކުރި ބައިމީހުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެދޮރުން، އެބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަންތައް ކުރުމާއި، ﷲ ތިޔަބައިމީހުންނާ ޢަދުލުވެރިވުމުން ނުހުރަސްއަޅުއްވަތެވެ." ހަމައެއާއެކު ކާފިރުންނަށް ނުރުހުންތެރިވެ އެއްލާލުމަށް ވެސް ނަހީކުރައްވައި ﷲ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّى وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَآءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ﴾ މާނައީ: "އޭ އީމާންވީ ބައިމީހުންނޭވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުޝްމަނުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޝްމަނުން ވަލީއިންކަމުގައި ނުހިފާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެއުރެންނަށް ލޯބި ދައްކަމުން (ނަބިއްޔާގެ ޚަބަރު) ސިއްރުން އެއުރެންނަށް ފޮނުވަމުން ނުދާށެވެ." އެހެންނަމަވެސް ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَލَّمَ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާއި ކާފިރުންނާ ވިޔަފާރިކުރެއްވިއެވެ. ބަދަލު ހިފުމާއި ހަދިޔާ ބަލައިގަތުމާއި އެބައިމީހުންނަށް ހެޔޮ ކަމެއްކުރުމާ ވެރިވެ ވިޔަފާރިކުރުމުގެ ނަމޫނާ ދެއްކެވިއެވެ.

ބަރަކާތެވެ، އެއީ އޭގެ ޖާނުގައިވެސް ޢާއިލާއާއި ގެންސުރުތަކާ ނުވަތަ ގެއްލުން އެއްކިބާކުރުމުގައި ދުށުން.[1] ب) ލުޔަ ޝުކުރުވަންތަވުން: މިސާލަކަށް، ރިޒުޤުލިބުންފަދަ ކަމެއްގައި މިކަމަށް ޝުކުރުވުން، އެމީހަކު އެކަން ގުދުރަތުގެ ބަދަލުގައި ތަޤުދީރުގެ ސަބަބުން ކަމަށް ބަލާ އަޅުކަމާއި ޝުކުރުގައި ސަބަބެއްކަމުގައި ހަދައިގަތުން. 3) ހުއްދަކަންތައްތަކާ ޙުކުމް: މިހާރަށް ކަންތަކުގައި ކަމުގެ ނަތީޖާ ތަބާވެދާނެގޮތް ބަލައި، އެއީ މިސާލަކަށް ވިޔަފާރިއާއި ކަސްބުގެ ކަންތައްތަކެވެ.

ޝުކުރުކުރުން: އެއީ ﷲ ނިޢުމަތްތަކުގެ އަސަރު އަޅާގެ ދުލުން ފާޅުވުމެވެ. އެއީ ނިޢުމަތް ދެއްވީ އެކަލާނގެކަން ހިތުން ގަބޫލުކުރުން ﷲ ދެއްވި ނިޢުމަތެއްކަމުގައި، ދުލުން އެކަލާނގެ ޙަމްދުޘަނާ ކިޔުމާއި ގުނަވަންތަކުން އަޅުކަމާއި ތާޢަތުގައި ބޭނުންކުރުން، އެއިރުން ނިޢުމަތް ސަލާމަތުވެ ގަބޫލުވެ އިތުރުވެގެން ބަރަކާތްލިބިދެއެވެ.

ކެތްތެރިވުން: އެއީ ﷲ ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތްތަކަށް ޝަކުވާކުރުން ދޫކޮށް، ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި ޝަކުވާ ދެންނެވުމެވެ. ﷲ عَزَّوَجَلَّ ވަޙީކުރައްވައެވެ: ﴿إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّٰبِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ މާނައީ: "ކެތްތެރިންނަށް އެއުރެންގެ ދަރުމަ ދެއްވާނީ ހިސާބަކާނުލައެވެ." އަދި ނަބިއްޔާ صَلَّىٱللَّٰهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «وَمَنْ يَتَصَبَّرْ يُصَبِّرْهُ اللَّهُ، وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ عَطَاءً خَيْرًا وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ» البخاري. މާނައީ: "އަދި ކެތްތެރިވުމަށް މަސައްކަތްކުރާމީހާއަށް ﷲ ކެތްތެރިކަން ދެއްވާނެއެވެ. ކެތްތެރިކަމަށްވުރެ ހެޔޮ އަދި ފުޅާ ދެއްވުމެއް، އެއްވެސް މީހަކަށް ދެއްވާފައެއް ނުވެއެވެ." ބުޚާރީ ރިވާކުރައްވައެވެ. "ވީމާ ކެތްތެރިވުމަކީ އިންސާނާއަށް ﷲ ދެއްވާ ހުރިހާ ދެއްވުންތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ މަތިވެރި ދެއްވުމެވެ. އެއީ ދީނުގެ ފުރިހަމަކަން ހާސިލުވާނީ ކެތްތެރިކަމާއި ޝުކުރުވެރިކަމުންނެވެ. މިފަދަ ސިފަތަކުން މޫމިނާ ކާމިޔާބުވެއެވެ. އެހެނީ ތަޤްވާވެރިވުމުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައި ކެތްތެރިކަމެވެ. އަދި ދެވަނަ ބައިއަކީ ޝުކުރެވެ."

ކެތްތެރިވުމުގެ ދަރަޖަތައް: ދަރަޖަ އެކެއް: ކުރިމަތިވާ ކަންތަކަށް ނުރުހުން ދޫކޮށް ކެތްކުރުން. ފަހު ދަރަޖަ: ހިތްހަމަޖެހުން. ދެވަނަ ދަރަޖަ: ރުހުން ވުމާއި ޙަމްދުކުރުން ﷲ އަށް ޝުކުރުކުރުން. ތިންވަނަ ދަރަޖަ: ކެތްތެރިވުމާއި އެކު ރުހުމާއި ހިތްހަމަޖެހުން އަދި އެކަމުގެ ބަދަލުގައި ﷲ ގެ ރަޙްމަތަށް އުއްމީދުކުރުން، އެފަދަ ފަރާތްތަކުން ނަސޭހަތްދިނުމާއި ރަޙްމަތް ހޯދުން. އަދި އެފަދަ ޙާލަތުގައި އެހެނިހެން ކެތްތެރިއަކަށް އަދި އެހެން މީހުންނަށް ދުޢާކުރުމެވެ.

---

[1] ސަބަބުތަކުގައި ހިފުމަކީ ތަވައްކުލާ ޚިލާފު ކަމެއްތޯ؟ އޭގެ ޖަވާބަކީ ތިން ގޮތެވެ: 1) ގެއްލުންދޭ ސަބަބުތަކުން ދުރުހެލިވުން: އަނެއްކާވެސް މިބައިގައި ތިން ގޮތެއް ވެއެވެ. أ) ޙަރާމް ސަބަބުތަކެވެ. މިސާލަކަށް: ކުރަހުން ރިބަތުގެ ކުރާ ކަމެއްގައި ބާވަތްތަކާ ދަސްވެ ޖެހުނު ކަމެއް ކަމަށް ދެކުން. މިފަދަ ކަންތަކަކީ ތަވައްކުލާ ޚިލާފު ކަމެކެވެ. ب) ހުއްދަ ސަބަބުތަކެވެ. މިސާލަކަށް: އެއީ އެފަދަ ކަމެއް ކުރުމަށް ސަބަބު ހޯދުމެވެ. އެފަދަ ސަބަބުތަކުން ދުރުވެ ކެތްތެރިވާ މީހާގެ ތަވައްކުލަކީ ސައްހަ ކަމެކެވެ. ސަބަބުތައް ހިފުމަކީ ޝަރީޢަތުގެ ކަމެކެވެ. ކަލޭގެފާނު ތަޢާލާގެ ޙަދީޘްގައި ވެއެވެ. ﷲ ރަސޫލާ صَلَّىٱللَّٰهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ޚަޒާނާ ކަމެއްކުރުމާއި ބޭސްފަރުވާގެ ނިޔަތާއި އެކު ކަމެއް ހިފުމަކީ އެއީ ޝަރީޢަތް ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަމެކެވެ. ج) ތަވައްކުލާ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ޝަރުޢީ ސަބަބުތަކަށް ރުޖޫޢަވުމެވެ. މިސާލަކަށް: އަށްޑިހަ ދުވަހުގެ ކަންތަކާއި ބޭނުންތަކުގެ ތެރެއިން އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރީޢަތަށް ތަބާވުމެވެ. ދީނުގެ ކަންތަކުގައި ހަރުދަނާ ވުމާއި އެކު ކެތްތެރިކަމާއި ފުރިހަމަ އީމާންކަމާއި ތަވައްކުލުގެ ސިފަ ޙާޞިލުވުމެވެ. ސަބަބަކީ ޙަޤީޤަތުގައި ތަވައްކުލާ ގުޅިގެންވާ ކަމެކެވެ. ޢުމަރު رَضِيَٱللَّٰهُعَنْهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "ތަވައްކުލުކުރާ މީހާއަކީ ބިމުގައި އޮއްސާ އޮބަތްތަކަށް ވުރެ ﷲ އަށް ތަވައްކުލުކުރާ ތަވައްކުލުވެރިޔާއެވެ." 2) ފައިދާހޯދުމުގެ ސަބަބުތައް ހިފުން: މިއަކީ ފައިދާހޯދުމަށް ކުރާ މަސައްކަތެވެ. އެހެން ސަބަބުތަކުގެ ފައިދާގެ ތަވައްކުލާއި އެކު ސަބަބުތަކަށް ރުޖޫޢަވުމެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىٱللَّٰهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ބަދަރުހަނގުރާމައިގައި ތައްޔާރުވުމާއި ކުރިމަތިވާ ކަންތަކަށް ޖެހުމަށް އެފަދަ ސަބަބުތަކެވެ. 3) ނިޔާވީ ގެއްލުމުގެ ދުވަހުގެ ސަބަބުތައް: ގެއްލުމުގެ ދުވަހު ސަބަބުތަކަށް ބަލާ ތަވައްކުލުގެ ސަބަބުތަކަށް ރުޖޫޢަވެއެވެ. ހަމަ ކަލޭގެފާނުގެ ދުވަހު، ބެލުމުގައި ދަރިވަރުންގެ ކަންތައްތަކަށް ބަލައި ކަންކަމުގައި ސަބަބުތަކަށް ރުޖޫޢަވާ މިފަދަ ކަމެކެވެ. 4) ޚާއްޞަވާ ގެއްލުމުގެ ދުވަހުގެ ސަބަބުތައް: މިކަމަކީ ދަރުމަހިފުމާއި ﷲ ގެ ތަވައްކުލާއެކު ކެތްތެރިވެ ދެމިހުރުމެވެ. މިފަދަ ގޮތުން އ) ކަލޭގެފާނު ދުވަހު ކުރާ ދުޢާ ކަމެކެވެ: ކަލޭގެ އަމުރުފުޅުގެ ގޮތުން ދުވަހު ކުރާ ކަމެއް ކަމެކެވެ. މިއީ ތަވައްކުލާ ޚިލާފުވާ ތަވައްކުލާއި ސަބަބުތަކުގެ ކަމެކެވެ. ب) ގުޅިގެން ކުރާ ކަންތައްތަކެވެ: ކަމެކެވެ ރިވާކުރައްވާ ފަރާތްތަކުގެ ސަބަބުތައް ސަބަބުތަކާއި ކަމެކެވެ. ސަބަބު ހިފުމަކީ ޝަރީޢަތުގެ ކަމެކެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىٱللَّٰهُعَلَيْهِوَسَލَّمَ ބަލިމީހުންގެ ބޭސްފަރުވާ ކުރެއްވި ކަމަށް ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ. ج) ގުޅިގެން ކުރާ ގޮތުގެ ސަބަބުތަކާއި ކަމެކެވެ: ބޭނުންވާ ސަލާމަތީގެ ސަބަބުތައް ހޯދުމަށް މަސައްކަތްކުރާ އެއްޗަކީ ތަވައްކުލާ ޚިލާފު ކަމެކެވެ. މިއީ ތަވައްކުލުގެ ބޭނުން ހިއްސާކުރާ ކަމެކެވެ.

ޝުކުރުވެރިވުންވެސް ދަރަޖަތަކަށް: 1) ހަށިގަނޑުގެ ޝުކުރުވެރިވުން އެއީ ހިތާނގެ ދުރާތަކާ ނޫނުވޭ. **2) ނަފްސާނީ ޝުކުރުވެރިވުން** މިއީ ޖަވާރިޙުގަނޑުން ހިތްއޮތް ކަންކަމުގައި ހަވާސްފުޅަނގައި އަޅުކަމުގެ ކަންތައްތަކެވެ.[1]

ދުނިޔަވީ ތަކެތީގައި އަވަހަށް ކުރިމަތިވާކަންކަން ވީނަމަވެސް ދަރަޖަތަކަށް ބެހިގެންވެއެވެ: أ) އާންމު ހަވާސްތަކުން އެންމެފަހަރު ހަވާސްތަކުގެ ޝުކުރުވެރިވުން. ﷲ ގެ ހަޤީގަތް އެއީ ދެކޭގޮތަށް ޝުކުރުވެރިވުމަށް، ﷲ އަށް އުޅުއްވާ ނިޢުމަތްތަކަށް އެކަން ބާރުބާރަށް ޝުކުރުވެރިވުން ބަދަލުގައި ބުނެވޭތޯއެވެ.

ބ) ހަވާސްތަކުން ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރުވެރިވުން: އެކަން ދިނުމަށްޓަކައި ބަރަކާތްވެއެވެ. **1) ﷲ އަށް ޝުކުރުވެރިވުމުގައި ޝުކުރުވެރިވުން:** މިކަމުގައި **ވާޖިބުވާގޮތުގައި** ޒިކުރުކުރުމާއި އަދާކުރުމުގައި ސަބަބުވެވިގެން ޝުކުރުވެރިވުމެވެ. ޝުކުރުވެރިވެފައި **2) އަދާކުރުމުގައި ދުޢާކުރުމުގައި ޝުކުރުވެރިވުން:** މިކަމުގައި **ވާޖިބުވާގޮތުގައި** ހެޔޮކަންތަކުގައި ދުޢާކުރުމެވެ. **މިކަމުގައި ހިތުގެ ބާރުކަމެވެ. 3) ﷲ ދެއްވާ ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރުވެރިވުން:** މިކަމުގައި **ވާޖިބުވާގޮތުގައި** ދުޢާކުރުމުން ޝުކުރުވެރިވުމުގެ ދުޢާކުރުމަކީ، ﷲ ގެ ނިޢުމަތްތަކަށް ހެޔޮގޮތުން ނިސްބަތްކޮށް ޢިބާދަތްކުރުމާއެކު އަދި އެކަމުގައި ގެރިގެން ﷲ ނިޢުމަތްތަކާއި ޝުކުރުވެރިވުމާއި އަޅުކަމުގެ ގޮތުގައި ނުކުރުމެވެ. އަދި މިފަދަކަންތައްތަކުގައި ދިރިހުރުމުގައި **ޝުކުރުވެރިވުމާ ބެހޭ ދުޢާކުރުމެވެ.**

ޝުކުރުވެރި މުއްސަނދިޔާއި، ސަބުރުވެރި ފަޤީރުއާއި ދެމެދުން ކާކުހެއްތޯ؟ މިމައްސަލައިގައި ޢިލްމުވެރިން ދެބަސްވެފައިވެއެވެ. ބައެއް ޢިލްމުވެރިން ބުނަނީ ޝުކުރުވެރި މުއްސަނދިޔާއެވެ. ބައެއް ބުނަނީ ސަބުރުވެރި ފަޤީރެވެ. އަދި ބައެއް ބުނަނީ ދެ ބައިވެސް ހަމަހަމައެވެ. މިކަމުގެ ދަލީލަކީ ޝުކުރުވެރި ފަޤީރާއި ސަބުރުވެރި މުއްސަނދިޔާއި ހަމަހަމަ ކަމަށް ނަބިއްޔާ ﷺ ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅެވެ. «الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ بِمَنْزِلَةِ الصَّائِمِ الصَّابِرِ» الترمذي މާނައީ: "ޝުކުރުވެރިވެގެން ކާބޯތަކެތި ކައިބޮއި ހުންނަ މީހާ ރޯދަހިފާ ސަބުރުވެރިވާ މީހާ ފަދައެވެ."

ތަޤުވާ: އެއީ ތަޤުވާވެރިވެ ހިތުގެ ތަޤުވާވެރިކަމެވެ. ތަޤުވާގެ ޢަމަލުތަކެވެ. ﷲ ގެ ނިޢުމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ތަޤުވާވެރިވުމުގެ ބާރުގައި މަތީގައި ރެއާއި ދުވާލު ކުރަންޖެހޭ އަދި އަޅާ ﷲ އަށް ތަޤުވާވެރިކަމުން ސިއްރާއި ފާޅުގައި ބިރުވެތިވާ ސަބަބުން ހިނގާ ޙާލުގައި ދިމާވާ ކަމެވެ. ޝަރުޢީ ގޮތުން ތަޤުވާވެރިވެ ހުރުމަކީ ފަރުވާ އަދި ފާފައިން ދުރުވެ ރެއާއި ދުވާލު ސަލާމަތުން ގޮސް ގޮތެއްގައި ދިރިއުޅުމެވެ.

ޒުހުދުވެރިކަން: އެއީ ދުނިޔޭގެ ކަމާއިމެދު ބޭނުމުގައި ހިތްވަރާއެވެ. ދުނިޔޭގެ ޒުހުދުވެރިކަން ހެޔޮ ގޮތުގައި ހޯދައިގަތުން އެކަމަށް ގެނައި ގޮތެވެ. ޒުހުދުވެރިކަން ޢަލީ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "ދުނިޔޭގެ ޒުހުދުވެރިކަމަކީ، ހިތް ޒުހުދުވެރިވުމެވެ." އަދި ބިލާލު رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "ސުފްޔާނު ޒުހުދުވެރިކަމުގެ ތެރެއިން ހުރިހާ ކަމެއްގެ ބޭނުން ހިފުމެވެ." "ސުފްޔާނު ޒުހުދުވެރިކަމުގެ ސިފައަކީ ކޮބާ ހެއްޔެވެ؟" ވިދާޅުވިއެވެ. "އެއީ ހެދުނު ބާވަތްތަކަށް ޒުހުދުވެރިވުމެވެ. ހިތުގައި ޒުހުދުވެރިކަމުގެ ތަޢުލީމުވެސް." އަދި ޢަލީ އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "ދުނިޔެ ބޭނުންކުރުމަކީ ޢިލްމު އަތުވުމުގެ ބޭނުމުގައި ޒުހުދުވެރިކަމުގެ ދަރަޖަތަކެވެ." އަދި ދެވަނަ ފަހަރަށް ބާރުއަޅާ ގެނައުމުގައި ހިތްވަރު ހޯދުމެވެ. "ޒުހުދުވެރިކަމުގެ މަގަކީ ދިރިއުޅުމުގެ ކަންކަމުގައި ދެމިހުރުމެވެ." ޙަސަން ބަޞްރީ رَحِمَهُ اللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "ޒުހުދުވެރިކަމުގެ އަސްލަކީ ހިތުގައިވާ ކަމެއްކަމެވެ. އަދި އެއީ ނަފްސުގެ ގައިގައި ކަމުގެ ތެރެއިން ދުވާލުދުވާލު ދިރިއުޅުމުގައިވެ."

ދުނިޔޭގައި އުޅުނުކަމުގައި ޒުހުދުވެރިވުމުގެ ސަބަބުތަކުން ޝަރުޢީ ޙުކުމުތަކުގެ ތެރެއިން ޢަމަލުކުރުމަށްޓަކައި ޙަޤީޤަތުގައި ބާރުވެރި ޒުހުދުވެރިވުމުގެ މިސާލުތަކެވެ. އެގޮތުން މިސާލަކަށް ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޒުހުދުވެރިކަމުގެ ކަމާއި ގޮތެއްގައި ނަމޫނާތަކުގެ އެންމެ މަތީ ދަރަޖައެވެ. ދެވަނައީ އެއާއިއެކު ކަމެއްގެ ދޮގު ކަމާއި ދުރުވުމެވެ. ތިރީގައި ހުރިހާ ކަމެއް ސަލާމަތުން ބެލުމެވެ. އަދި އެހެން ފަރާތަކަށް ޒުހުދުވެރިކަމުގެ ބާވަތް، ނަމޫނާއަކީ އެހެން ދެވަނަ ސަލާމަތުން ބެލުމެވެ.

އުންމީދު: އެއީ ﷲ ގެ ރަޙްމަތަށް އުންމީދުކުރުމެވެ. މިއީ އިތުރުކޮށް ސިފައަކާއި މުޢާމަލާތުގެ ގޮތުގައި އުންމީދުކުރާ ހެޔޮކަމެވެ. ބަރަކާތްތަކާއި އަދިވެސް ދުނިޔަވީ ކަމުގައި ބޭނުން ދެކޭ ކަމެއް ﷲ އަށް ސަބަބުން އެކަމަށް ދުވާލު ރަނގަޅު ދެކޭގޮތެވެ. ﷲ ވަޙީކުރައްވައެވެ. «أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي» مسلم މާނައީ: "ތިމަންއިލާހުގެ އަޅާ ތިމަންއިލާހާމެދު ދެކޭގޮތެއްގައި ތިމަންއިލާހު (އެއަޅާއާއިއެކު) ވާހުށީމެވެ." **އުންމީދުކުރުމުގައި ދެ ދަރަޖައެއްވެއެވެ. ފުރަތަމަ ދަރަޖަ:** ﷲ ގެ ރަޙްމަތަށް ސަބަބުން އަދި

---

[1] މިފަދަ ކަންކަމުގައި ބަރަކާތް ލިބުމަށް މީހަކު ޝުކުރުވެރިވުމަކީ ހިތާއި ދުލާއި ގުނަވަންތަކުންނެވެ. ހިތުގެ ޝުކުރަކީ ނިޢުމަތް ދެއްވީ ﷲ ކަމަށް ޤަބޫލުކުރުމެވެ. ދުލުގެ ޝުކުރަކީ އެ ނިޢުމަތް ދެއްވީ ﷲ ކަމަށް ބުނުމާއި ޙަމްދުކުރުމެވެ. ގުނަވަންތަކުގެ ޝުކުރަކީ އެ ނިޢުމަތް ﷲ ރުއްސެވޭ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމެވެ.

ކިޔަމަންތެރިކަން ހަމަޖެހުނެވެ. ޢާއިޝާ رَضِيَ اللَّهُ عَنهَا ވިދާޅުވިއެވެ. سألتُ رسولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عن هذهِ الآيةِ ﴿وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوا وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ﴾ قالت عائشةُ: أَهُمُ الَّذينَ يشربونَ الخمرَ ويسرِقونَ قالَ «لا يا بنتَ الصِّدِّيقِ ، ولَكِنَّهمُ الَّذينَ يصومونَ ويصلُّونَ ويتصدَّقونَ ، وَهُم يخافونَ أن لا تُقبَلَ منهُم ﴿أُوْلَٰٓئِكَ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡخَيۡرَٰتِ﴾» الترمذي މާނައަކީ: "ތިމަންނާ ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޙަޟްރަތުގައި މިއާޔަތާއިމެދު ސުވާލުކުރީމެވެ. "އަދި އެއުރެންގެ ހިތްތައް ބިރުވެތިކަމުން ހުރިގެންވާހާލު އެއުރެންނަށް ދެއްވިއެއްޗެއް ދީ ޞަދަޤާތްކުރާ މީހުންނެވެ." އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. އެއުރެންނީ ރާބޮއި ވަގަށްނަގާ މީހުން ހެއްޔެވެ؟ ރައްދުދެއްވިއެވެ. "އޭ އައްޞިއްދީޤުގެ ދަރިކަނބަލުންނޭވެ. ނޫނެކެވެ. އެއުރެންނަކީ ރޯދަހިފައި ނަމާދުކޮށް އަދި ޞަދަޤާތްދޭ މީހުންނެވެ. އަދި އެއުރެންގެ ކިބައިން އެކަންތައް ޤަބޫލުފުޅުނުކުރެއްވިދާނެތީ ބިރުވެތިވަނީއެވެ. "އެއުރެންނީ ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި އަވަސްވެގަންނަ މީހުންނެވެ.""" **ދަރުސް ދަރުހަ:** ފާފައިން ބިއްބޮވުމަކީ ﷲ އަށްގެ ފުރިހަމަ ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ޢަލާމާތެކެވެ. ޚާއްޞަކޮށް ބިރުވެތިކަމާއި އަދި އުންމީދު އެކުގައި ﷲ ގެ ރަޙްމަތް އެދުމުގައި އޮންނަ ބިރުވެތިކަމެވެ. އަދި ފާފަތަކުން ދުރުހެލިވުމުގައި ޢަމަލުކުރުމާއި ހިތުގެ ނިޔަތް ރަނގަޅުކުރުމާއި ތައުބާވުމުގެ މަގަށް ގެންދާ ކަމެކެވެ. ޤަބޫލުފުޅުކުރެއްވުމަށް ރަޙްމަތް އެދި ދުޢާކުރުމުން ޙާޞިލުވެއެވެ.

● **ބިރުވެތިކަން:** **އެއީ ނުރައްކަލެއް ކުރިމަތިވެދާނެކަމުގެ ހިތުގެ ކަންބޮޑުވުމެވެ.** ޚާއްޞަކޮށް ބިރުވެތިކަމާއި އަދި އުންމީދު އެކުގައި ކަންތައްތަކުގައި ހިތްގައި ޤާއިމުކުރެވޭނެއެވެ. ޙަސަން ބަޞްރީ رَحِمَهُ اللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ބަންދަގީން ކިޔަމަންތެރިކަމާ ހެޔޮ ޢަމަލުކުރުމާއެކު ބިރުވެތިވާނެއެވެ. އަދި ބިރުވެތިކަމާއި އުންމީދުގައި ކެތްތެރިވާނެއެވެ. ފާޖިރު މީހާ ނުބައި ޢަމަލާއެކު ރައްކާތެރިވާނެއެވެ. ހިތުގައި އަމާންކަމާއެކު ހީވާނެއެވެ."

ވާޖިބުވެގެންވާ ބިރުވެތިކަން: އެއީ ވާޖިބުކަންތައްތަކާއި ކަރުދާ އަދި ޙަރާމްކަންތައްތަކުން ދުރުހެލިކުރުވާ ބިރުވެތިކަމެވެ.

މުސްތަޙައްބުވެގެންވާ ބިރުވެތިކަން: އެއީ މުސްތަޙައްބުކަންތައްތަކާއި ކަރުދާ އަދި މަކްރޫހުކަންތައްތަކުން ދުރުހެލިކުރުވާ ބިރުވެތިކަމެވެ.

ﷲ ނޫން އެހެން ފަރާތަކުން ބިރުވެތިވުން ބައިވަރު ބާވަތަކަށް ބެހިގެންވެއެވެ. (1 **ބޮޑު ޝިރުކުގެ ބާވަތުން:** އެއީ އަޅުކަމުގެ ގޮތުން ބިރުވެތިވުމެވެ. (2 **ކުޑަ ޝިރުކުގެ ބާވަތުން:** އެއީ މީސްތަކުންނަށް ބިރުން ވާޖިބުކަމެއް ދޫކޮށްލުމެވެ. (3 **ޖާއިޒުވުން:** އެއީ ޠަބީޢީގޮތުން ދުށުން ބިރުވުމެވެ. މިސާލަކަށް: ސިންގާއާއި ޖަނަވާރުތަކާއި ދުށުން ބިރުވުމެވެ.

● **ޤަނާޢަތްތެރިކަން:** ޤަނާޢަތްތެރިކަމަކީ ކަލޭގެ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ހިތްހަމަޖެހުމެވެ، އެއީ ﷲ ތަޢާލާ ދެއްވި ރިޒުޤުގައި ރުހުމެވެ. ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކުގައި ޤަނާޢަތްތެރިވުމަކީ ހިތާއި ނަފްސުގެ ތަނަވަސްކަމާއި ފުއްދައިދޭ ކަމެކެވެ. ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކުގައި މީސްމީހުން ޙަސަދަވެރިވާ ކަންކަމަށް ކަމާނުބެހޭ ކަމުގައި ހިތްއަޅާ ފުރިހަމަ ކަމަކަށް ބަލައިގަތުމަކީ ޤަނާޢަތްތެރިވުމެކެވެ. ދުނިޔެއަށް ލޯބިވުމާ ތިލަވުމާއި ހިތުގެ ޢަޒާބުގައި އޮތުމަކީ ޤަނާޢަތްތެރިކަމުގައި ނުވާ ބައެއްގެ ސިފައެކެވެ. މިކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ޝުކުރުވެރިވާން ޖެހެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރުކުރަންޖެހޭނެއެވެ. ދުނިޔޭގެ މުދާތަކުގެ ވާހަކައިގައި ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. «نِعْمَ الْمَالُ الصَّالِحُ لِلْمَرْءِ الصَّالِحِ» أحمد. މާނައަކީ: "ޞާލިޙު މީހާއަށް ޞާލިޙު މުދަލަކީ ކިހާ ރަނގަޅު މުދަލެއްހެއްޔެވެ."

ޤަނާޢަތްތެރިވުމަށް މަގުފަހިކޮށްދޭ ކަންތައްތަކުގެ ބައެއް: 1) ދުނިޔޭގެ ނިޢުމަތް އެއީ ފަނާވެދާނެ ބަޔަކަށްވާ ކަމުގައި ދެނެގަތުން. ރިވާކުރީ މުސްލިމް ދުވަހު ރިވާކުރީ ބުޚާރީއެވެ. 2) ދުނިޔޭގެ މުދަލަށް ލޯބިވުމަކީ އަދި ދުނިޔޭގެ ކަމުގައި ހިތްއަޅާ ނުހަނު ޙަރީޞްވުން ދެކޮޅުހެދުން. ރިވާކުރީ ތިރުމިޒީއެވެ. 3) ދުވަހު ނަފްސުކުރާ ދުނިޔޭގެ ކަމުގައި ދުރުހެލިވުން. އެއީ ޢާލިމުން ބަޔާންކުރާ ގޮތުގައި ޤަނާޢަތްތެރިވުމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހިތުގެ ތަނަވަސްކަމަކީ ދުނިޔޭގެ މުދަލާއި ތަކެތީގެ ގިނަކަމެއް ނޫނެވެ. އެކަމުގެ ތެރޭގައި ހިތުގެ ތަނަވަސްކަމެވެ. ރިވާކުރީ މުސްލިމްއެވެ. 4) އާޚިރަތުގެ ނިޢުމަތަށް ހިތްއަޅައި ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކުގައި ޤަނާޢަތްތެރިވުން ހިތްހަމަޖެހުމެވެ. ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކަށް ފަހަތަށް އޮތް މީހުންނަށް ބަލާ ކަމުގެ މައްޗަށް ބަލާށެވެ. ރިވާކުރީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް ދުވަހު 5) އެކަލާނގެ ނިޢުމަތަށް ޝުކުރުކުރުމާއި ރުހުމަށް ނަފްސު ތަރުބިއްޔަތުކުރުން. ނިޢުމަތުގެ ބަދަލުގައި ޝުކުރުކުރާ މީހާއަށް ނިޢުމަތް އިތުރުކުރައްވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ނިޢުމަތް ޝުކުރުގެ ސަބަބުން ދެމިއޮންނާނެއެވެ. ރިވާކުރީ ބައިހަޤީ ދުވަހު ބުޚާރީއެވެ.

ހަވަރިޔާން ބަސްދޭތެރި

عَبْدُ اللهِ ކިޔާމީހަކު، عَبْدُ النَّبِي ކިޔާމީހަކާއި ބައްދަލުވެއްޖެއެވެ. ދެންފަހެ عَبْدُ اللهِ ކިޔާމީހާ عَبْدُ النَّبِي ގެ ނަމާމެދު ސުވާލުކުރެއްޖެއެވެ: (އެއީ عَبْدُ النَّبِي ގެމާނަ އަކީ "ނަބިއްޔާގެ އަޅާ" މިއެވެ) އަދި ބުނެފިއެވެ. "الله ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމަކީ ޝަރީޢަތުގައި ހުއްދަ ކަމެއްތޯ؟" ދެން عَبْدُ النَّبِي އާއި މުޚާތަބުވެ ބުނެފިއެވެ. "ތިބާ އަޅުކަންކުރަނީ الله ނޫން ފަރާތަކަށް ކަމެއްތޯ؟"

عَبْدُ النَّبِي: "ނޫނެކެވެ. އަހަރެންނަކީ މުސްލިމެކެވެ. الله ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރަމެވެ. އަހަރެން އަޅުކަންކުރަނީ އެއްކައުވަންތަ الله އަށެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "އެހެންވިއްޔާ ނަސާރާއިން ކިޔާފަދަ ނަން ބަހައްޓަނީ ކިޔަނީ ކީއްވެގެންތޯ؟ އެއުރެން عَبْدُ المسيح (ޢީސާ عَلَيْهِ السَّلَامُ ގެ އަޅާ) އޭ ކިޔަނީ އަޅާއިބުނުމުގެ ކަމުގައި ނޫނެވެ. އެއުރެން އަޅުކަންކުރަނީ ޢީސާ عَلَيْهِ السَّلَامُ އަށެވެ. ވީމާ އިވުނީމަ ފުރަތަމަ ސިފަކުރެވޭނީ ވައްތަރުގޮތުން ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް އަޅުކަންކުރާކަމަށް މިހާރުކަމަށްތޯ. މުސްލިމުން އެބައިމީހުންގެ ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَލَّمَ އާއި މެދު އިޢުތިޤާދުކުރަނީ އަޅުކަމަށްކަން ނޫނެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ޢަޤީދާއަކީ މުޙައްމަދު صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އީ الله ގެ އަޅާއާއި ރަސޫލާކަމެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަކީ އެންމެމަތީ އިންސާނާއެވެ. އަދި ރަސޫލުންގެ ސަރުދާރެވެ. މިކަމުން އަޅުގަނޑުމެން ނަން ކިޔަނީ ބަރަކާތް ހޯދުމަށްޓަކައި، ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޝަފާޢަތް ލިބުމަށްޓަކައެވެ. الله އަށް ކުރާ އަޅުކަމެއްގެ ގޮތުން ނޫނެވެ. އެހެންކަމުން އަހަރެމެން ނަބިއްޔާގެ ޝަފާޢަތަށް އެދުނަސް، އަދި ރަސޫލާއަށް އެދިގެންނެވެ. ދުވަސް، އަހަރެންގެ ބަރަކަތުން ކިޔަނިވެސް عَبْدُ الحُسَيْن އޭ. އަދި ބައްޕާފަދަ ކިޔަނީ عَبْدُ الرَّسُوْل އޭ. މިބާވަތުގެ ނަންތަކަށް އިޝާރާތް މިސާލުތަކުން ކިޔާއިރު އެވާނެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ޢަޤީދާއެއްގެ ތަރުތީބުން ތިއްބައިތަކެއް ދިނުމަށް ތަނަވަސްކުރިއެވެ. އެހެންނަމަ މިކަމަށް މާ ހުރިހާ ނުވާނެއެވެ. ފަހެ ހަމަ ކަލޭގެފާނު އިސްލާމްދީނަށް ދެއްވާ ވިސްނައިދިނެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "އަދި ވިއަސް ކުރިންބުނި މުސްލިމުންނަށް ތަބާވުމަށް ބާރު ދައްކަވާފައިވާ ގޮތުން އެއީ الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ޚާއްސަ ކަމެކެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ސުންނަތަށް ތަބާވުމަކީ އެ ދީނުގެ އަސްލެކެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޞަޙާބީން رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ފަދަ ބޭކަލުންގެ ތަރުތީބުން އަޅުކަންކުރެއްވި ގޮތެވެ. އެހެން އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަކީ އަޅުކަމުގައި ޝިރުކު ނުކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި لَا إِلٰه إِلَّا الله ގެ މާނަވެސް ނަފީވެފައެވެ.

ތިޔަކަމަކީ ނަމުން ކިޔާ ނަން ކިޔުމުގެ ބަރަކާތްހޯދުމަކީ ސިފަތަކެއް ބާރުތަކުން ބައްސާލުމަށް ޝިރުކުވެރިކަމެވެ. ބިދުޢަތެއް، ބޮޑުގޮތެއް ބާރުކަމަށް ތަރުތީބުން މުޢާމަލާތެއް. އަދި އެހެން ތަބާވާ ނަބަވީ ދީނުގެ ސުންނަތް މަސައްކަތަކީ ފަރުވާލަނީ ކުރުމެވެ. ގޮތަށް އެ ކަމެއް ކިޔަމަންވުމެވެ. ވިޔަސް ޝަރީޢަތް الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ޙުކުމްތަކަށް ތަބާވުމެވެ. (وَلَا حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ العَلِي العَظِيْم)

އެހެންނަމަވެސް މުއުމިނުންގެ ސިފައެއް، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ފޮތުގައިވާ ގޮތުން ޙުކުމްތަކަށް ތަބާވުމެވެ. ﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ މާނައީ: "އެއުރެންގެ ދެމެދުގައި، ޙުކުމް ކުރެއްވުމަށް الله އާއި، އޭނާގެ ރަސޫލާގެ ޙަޟްރަތަށް ގޮވާލުމުން، (އެބަހީ: الله ގެ ފޮތާއި ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ސުންނަތުގައި ވާގޮތަށް ޙުކުމްކުރުމަށް) އެއުރެން ބުނާ ޖަވާބު ހަމައެކަނި، ގުޅިގެންނެވެ، ކިޔަމަންތެރިވީމު، އަދި އަޑުއެހީމު، މިހެން ބުނުމެވެ." އަދިވެސް އިރުޝާދުކުރައްވައެވެ: ﴿فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ މާނައީ: "ފަހެ، ކަލޭމެން ދެބަސްވެއްޖެ ކަމެއްގައި، ފަހެ، ކަލޭމެން الله އަށާއި، ރަސޫލާއަށް އެކަން ރައްދުކުރާށެވެ! (އެބަހީ: ފޮތާއި ސުންނަތަށް) الله އާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށް ކަލޭމެން އީމާންވާ ނަމަ، ބަލިވެއްޖެ ޙާލު، الله އާއި، ޤިޔާމަތް ދުވަހަށް ތަޢުރީފް ކުރެއްވި ރަސޫލާ ބުނުއްވި ގޮތަށް ރައްދުކުރާށެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "الله އެއްކައުވަންތަކަމާއި ޢިބާދަތުގައި ބިލާ ބިނާ ނޫން ކަމެއްތޯ؟ އަދި الله ފިޔަވައި ބަރަކަތްހޯދުމަށް އަޅުކަން ވޭ ދިނުމަކީ ނަފްޢުދޭނެ ކަމެއްތޯ؟ ބިލާ ބިނާ ނޫން ކަމެއްތޯ؟ އެހެންވިއްޔާ ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމް ބަލައިގަތުން ކަމެއްތޯ؟"

عَبْدُ النَّبِي: "الله އެއްކައުވަންތަކަމާއި ޢިބާދަތުގައި އަޅުގަނޑު ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމްތައް ފަރުމާކުރެވޭ. އަދި އުޒުރުވާ ނުވާ ގޮތުން ނުކުރަން ބަލާ ކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެން ޤަބޫލުކުރާ ގޮތަށް، ދުޢާ ބުނުމާއި، ތިލާވަތްކުރުމާއި، ނަމާދު ކުރުމާއި، ރޯދަ ހިފުމާއި، އަދި އެހެނިހެން ޢިބާދަތްތައް ހުރިހާ ތަނެއްގައި ކުރުމެވެ، ޚާއްޞަ ޢިބާދަތްތަކަކީ ނަފްލު ޢިބާދަތްތަކާއި، ޤުރުބާނީ ދިނުމާއި، ނަދުރުވުން ކަހަލަ ކަންކަމަށް ވެސް އިސްލާމްދީނުގައި ވާގޮތަށް ކުރުމެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "މިހާރު ޝަރީޢަތުގެ ވިސްނުމުގައި ތިބާ، ފުރަތަމަ ބުނެދިން ކަމަކީ ތަޢުލީމު ކުރުމެވެ. ދެވަނަ ކަމަކީ ސަލާމަތްވެވޭނީ ހަމައެކަނި ދުޢާކޮށް ދުޢާއަށް ބަރޯސާވެގެން ނޫނެވެ. އަދި މިސާލަކަށް އިސްލާމްދީނުގެ ކަމަކީ އިސްލާމްދީނަށް ބުނެވޭ ކަމެއް ނޫން"

ދަޢުވާކުރި ފިރުޢައުނުވެސް، الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވުޖޫދުވެގެންވާކަން އިޢުތިރާފުވިއެވެ. އަދި ކައުނުގައިވާ ކަންތައްތައް ތަދުބީރުކުރައްވަނީވެސް އެއިރުގެ ކަމުގައި އޭނާ އިޢުތިރާފުވިއެވެ. އޭގެ ދަލީލަކީ الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ ކީރިތި ބަސްފުޅެވެ. ﴿وَجَحَدُواْ بِهَا وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا﴾ މާނައީ: "އަދި އެއާޔަތްތަކަށް އެއުރެ، ޖަޙުދުކޮށް އެއުރެންގެ ނަފްސުތަކަށް ޔަޤީންކުރިއެވެ، އަނިޔާވެރިކަމާއި، ބޮޑާވެރިކަމުގެ ގޮތުން، އެ އާޔަތްތަކަށް އެއުރެން އިންކާރު ކުރިއެވެ." ދެންފަހެ އޭނާ ކަނޑައަޅައި ޔަޤީންވުން ފެނުމުން މިއިއްޔާ ބަނޑުކަމަށް ފާޅުވެގެން ދިޔައީއެވެ. ކަސްދު އަކަށް އެކަކަށްވެސް ބަދުފުރުޞަތު ކުރަނީ ކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ. އަދި ދުޢާކުރުމާއި ނަޒުރުކުރުމާއި އަދި އިލާހީ މުޢާމަލާތުގެ ބާވަތްތަކުން ވަކި ބާވަތްތަކެއް ކުރުމަށެވެ. އެއީ الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ އަޅުކަމުގައި ޝަރީކުކުރުމެވެ. އަޅުކަމާ ތަޢުލީމުގެ ތަފާތު ބަޔާންކޮށްދެއްވީ الله އަޅުކަމަށް ތަޢުލީމުގެ ބަދަލުގައި ބޮޑެތިކަންތަކާ އަދި ޒިކުރުގެ ބާވަތްތަކެވެ. ހަމައެކަނި ކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރުމެވެ.

لا إِلَهَ إلا اللهُ ކަލިމާ إِلَه ގެމާނައަކީ އެއިލާހާ އަޅުކަން ވެވުން ބަދަލުވާގޮތަށް ހަވާލަކުރި ފަރާތެވެ."

عَبْدُ اللّٰهِ: "އެންމެ ފުރަތަމަ ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ގޮތުގައި ފޮނުއްވުނު ނޫޙު عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ އާއި އެއަރުވަނީ ވަޢުދުގެންނެވި ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ފޮނުއްވުން ޝިރުކުގެ އެނގޭ ހެއްދެވީތޯ؟"

عَبْدُ النَّبِي: "އާދޭ ހަމައެކަނި الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ގޮވާލައްވަން އެންމެ އެނބުރި އަޅުކަންކުރުން ދުރުކޮށްލުމަށް ގޮވައިލައްވާފައި ބޮޑުވެއްޖެކަމެވެ."

عَبْدُ اللّٰهِ: "ނޫޙު عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ގެ ޤައުމުގެ މީހުން ޝިރުކުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ސަބަބަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟"

عَبْدُ النَّبِي: "އަޅުގަނޑަށް ނޭނގެއެވެ."

عَبْدُ اللّٰهِ: "الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى، ނޫޙު عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވީ ޞާލިޙު ބޭކަލުންނަށް މާތް އެއުރެން ހައްދުފަހަނައަޅައި ދިއުމުންނެވެ. އެޞާލިޙު ބޭކަލުންނަކީ ވައްދު، ސުވާޢު، ޔަޣޫޘު، ޔަޢޫޤު އަދި ނަސްރު އެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "ތިޔަބުނަނީ ވައްދު އާއި ސުވާޢު އަދި ދެންވެސް އެފަދަ ބޭކަލުންނަކީ ޞާލިޙު ބޭކަލުން ކަމުގައިތޯ؟ ނޫނީ އެއީ ޤައުމުބޮޑު ކާފަރުންކަމުގައިތޯ؟"

عَبْدُ اللّٰهِ: "އާނއެކެވެ. އެއީ ޞާލިޙު ބޭކަލުން ނަންތަކެވެ. ނޫޙު عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ގެ ޤައުމުގެ މީހުން އެބޭކަލުންނަށް އަޅުކަން ކުރިއެވެ. އެއަށްފަހު އެމީހުން ދުޢާކުރުމާއި އަރާބިންގެ އިތުރުންނެވެ. ޙަދީޘްގައި އެބަލަނީ ޞަޙީޙު ބުޚާރީގައި އިބްނު ޢައްބާސް رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمَا ގެ ޙަދީޘުން އަދިއްސަލާމާ ރިވާވެގެން. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ނޫޙު عَلَيْهِ ٱلسَّލާމު ގެ ޤައުމުގެމީހުން، ޞާލިޙު ބޭކަލުން ބުދު ވެއްޖެ، އެބަހީ ނޫޙު ޢަލައިހިއްސަލާމު ގެ ޤައުމުގެ މީހުން، ދުރުކޮށް ބަހައްޓައި ދަނީ ކުރީކާލުގައި ޖާހިލުވެ ތިބި އިސްލާމުގެ ކުރިން، ވަޑީގެ ވަރަށް ބޮޑު ނާޅެއެވެ. ޒަމާނުގެ ޤައުމުގެމީހުން ޖާހިލީ ކަމުގައި އަހުލުވެރިއެވެ. ވައްދަކީ ކަލްބުގެ މީހުން ކަމުގައެވެ. އަދި ސުވާޢު ހުޒައިލުގެ މީހުންގެ ކަމުގައެވެ. ޔަޣޫޘު އަކީ މުރާދުގެ މީހުންގެ ކަމުގައެވެ. ދެން ސަބާގެ ކައިރިގައި ޖުރުފުގައި ބަނީ ޣުޠައިފުގެ މީހުންނާ ހަމަދާނުގެ މީހުންގެ ކަމުގައެވެ. ޔަޢޫޤު އަކީ ހަމްދާނުގެ މީހުންނެވެ. ނަސްރު އަކީ ޙިމްޔަރުގެ ދީ ކިލާޢުގެ މީހުންގެ ކަމުގައެވެ. ނޫޙު عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ގެ ޤައުމުގެ ޞާލިޙު ބޭކަލުންގެ ނަންތަކެވެ. ދެން އެބޭކަލުން މަރުވުމުން ޝައިޠާނާ އިންސާނުންނަށް ޤައުމުތަކަށް ވަޙީކޮށް ބުނީ، އެބޭކަލުން މަޖިލިސްކުރި ތަންތަނުގައި ބުދުތައް ހަދައިބާއްވާށެވެ. އެބޭކަލުންގެ ނަންތަކުން ނަންދީ އޭގެ ފަހުން. ދެން ތިމާއަށް ބުދުތައް ކަމުގައިވީ ކިސްމެއް. އެގޮތަށް ހަދައި އެއަށް އަޅުކަން ކުރިއެއްނުވެއެވެ. ދެން ފަހުން އެއަށް އަޅުކަމެއް ކުރިއިރު ޢިލްމު ނެތިގެންދިޔައީއެވެ." "

عَبْدُ النَّبِي: "ތިޔައީ އަޖައިބުކުރުވަނި ވާހަކައެކެވެ."

عَبْدُ اللّٰهِ: "ތިޔަނުވަތަ ބޭކަލުންގެ ވާހަކަ އަޖައިބުވާތަކަކީ ބޮޑުކަމެއްވެސް ނޫނެވެ. ނަބިއްޔާ ޞަލޫކު ދެއްކެވުމަށް މުޙައްމަދު صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ފޮނުއްވުނީވެސް އަޅުކަން ކުރުވުމުގެ ފަރުޟު ކުރާ ޝިރުކު ތަޢުބީރުކޮށް، އަދި ދުންމަތި، ޙިޖާބުތައް، ސަމާލުކަން، ޔަޤީންކޮށް އަދި ބުދުތައް ހަދާ ބޮޑު އަޅުކަމުގެ ގޮތެވެ. ބުރަވެވިފައި ބޮޑު މުޝްރިކުންނަކީ ހަމައެކަނި الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އާ ކަމުގައި މަރުޙަބާ ބޯހިމަނައި ކަމަށް ބަލާއިރު އެމީހުން ހުރެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނީ "އަޅުގަނޑުމެން މިއަދަށް ކުރީވެސް ކަލާނގެއަށް ހަޖުކޮށް ނަމާދުކުރިއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ޢުމްރާކުރިއެވެ." އަދި އެމީހުން ބުނީ الله އާއި އަޅުކަމުގައި ޝަރީކު ތިބި ހަދައިގެން އެއީ، ޢީސާ عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ އަދި ބުދުހަދާ ބޭކަލުންގެ ޝަފާޢަތުގެ ވާހަކައެވެ." ފަހެ، الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى މުޙައްމަދު صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ފޮނުއްވީ އިބްރާހީމު عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ގެ މިއްލަތް ދަމަހައްޓައި، މުޝްރިކުންގެ ނަރަކަ އިއުތިޤާދު ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށެވެ، الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އަށް އަޅުކަން ހާލިޞްކޮށް އަދި ބޮޑުކަން އަޅުކަންކުރުމުގައި ދުރުހެލިވާނެ ގޮތް އަންގަވާފައެވެ. އަދި އެއިރުގެ އަޅުގަނޑު ޝަރީކުކުރުމާ ބެހޭ އަޅުކަމުގެ

ޒާލިމުކަން އެއުރެންނަށް އަންގަވައިދެއްވުމެވެ. ފަހެ، އެއިލާހާ ފިޔަވައި ޢިބާދާ ދީމާ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކާ ޝަރީކުކުރުމެވެ. ހަމަ އުޅޭއިރު އެކަންތައްތަކުގައި ވާހާ ބަލާށޭ. އަދި ހަމަ ބިމުގައި އަދި އެކަންތައްތަކުގައި ވާހާ ބަލާލާ އެއިލާހުގެ އަޅުންނެވެ. އަދި އެކަންތައްތަކުން ވަނީ އެއިލާހުގެ ބާރުފުޅާއި ޤުދުރަތުގެ ހެކިތަކުން ބުރަވެއްޓިފައެވެ. އަދި ހަމަ ހަމަހިމަނުމެވެ. އެއުރެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމަކީ ބޮޑުވެގެންވާ ޙައްޤެއް ކަމުގައިވެ، ވަކި الله ގެ ބާރުފުޅާއި ޤުދުރަތާއި ހަމަ ޙިކުމަތަށް ބަލާލެއްވުމެވެ. އެއުރެން ހިތްޖެހޭ ކަމަކަށް ވެއްޖެއެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "ދިރިހުރި ސިފައިގައި ވެސް އަދި އިޤްރާރު ވެފައިވާ ކަމެއް. ދިރުމަށްފަހު ގެނެސްދެއްވާނެ ކަލާނގެއަކަށް ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟"

عَبْدُ اللهِ: "ތިރީގައިވާ ވަޙީކުރެއްވުން ކިޔަވާލާ. އަހުރެން الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَمَن يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴾ މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުޑުންނާއި، ބިމުން ރިޒުޤު ދެއްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އިވުމާއި ފެނުން މިލްކުކުރައްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަދި މަރުވެފައިވާ އެއްޗަކުން، ދިރިހުރި އެއްޗެއް ނެރުއްވައި، ދިރިހުރި އެއްޗަކުން މަރުވެފައިވާ އެއްޗެއް ނެރުއްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަދި (އެންމެހާ) ކަންތައް ތަދުބީރު ކުރައްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، އެއުރެން ބުނާނެއެވެ. (އެއީ) الله އެވެ. ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން (އެއިލާހަށް) ބިރުވެތިވެ ނުވަނީ ހެއްޔެވެ؟" އަދިވެސް އިތުރަށް ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ قُل لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهَآ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (٨٤) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (٨٥) قُلْ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلسَّبْعِ وَرَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ (٨٦) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ (٨٧) قُلْ مَنۢ بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (٨٨) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴾ މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ބިމާއި، އޭގައިވާ އެއްޗެހި ވަނީ ކާކުގެ މިލްކުގައި ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން އެކަން ދަންނަކަމުގައިވާނަމަ. (٨٤) އެއުރެން ދަންނަވާނެއެވެ. (މިލްކުވެރިޔާކަމުގައިވަނީ) الله އަށެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަ ނުކުރަނީ ހެއްޔެވެ! (٨٥) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަތް އުޑުގެ ރަސްކަލާއި، އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ޢަރުޝީގެ ރަސްކަލަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (٨٦) އެއުރެން ދަންނަވާނެއެވެ. (ވެރިކަންވަނީ) الله އަށެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން (އެއިލާހަށް) ބިރުވެތި ނުވަނީ ހެއްޔެވެ! (٨٧) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެންމެހައި އެއްޗެއްގެ މިލްކުވެރިކަން އޮންނަނީ ކާކުގެ އަތުގައިހެއްޔެވެ؟ ޙިމާޔަތްދެއްވާ، ކާކު ހެއްޔެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ ދެކޮޅަށް ޙިމާޔަތްދެވިގެން ނުވާ، އެއިލާހަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއްވެސް މީހަކަށް) ޙިމާޔަތްދީގެން ނުވާ ބާރުވެރިޔާ ކަމުގައިވަނީ. ތިޔަބައިމީހުން (އެކަން) ދަންނަކަމުގައިވާނަމަ. (٨٨) އެއުރެން ދަންނަވާނެއެވެ. (ވެރިކަންވަނީ) الله އަށެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން (އެކަންކަމުން) ދުރަށް ސިޙުރުލެވިފައިވަނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ!"

މިއާޔަތްތަކުން ބަޔާންވެގެންދަނީ މުޝްރިކުން ދެކޭ ގޮތެވެ. ރަސްކަލާނގެ ރައްބާނިއްޔަތުގެ ތައުޙީދަށް އެއުރެން އިޤްރާރުވިކަމެވެ. ހަމަ އެކަނި ވަނީ الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ޚާއްޞަވެގެންވާ ރައްބާނިއްޔަތުގެ ސިފަތަކަށް، ޚަލްޤުކުރެއްވުމާއި ރިޒުޤުދެއްވުމާއި ދިރުއްވުމާއި މަރުއްވުމާއި ތަދުބީރުކުރެއްވުމަށް، ހަމައެކަނި އެއިލާހު ކަމުގައި އެއުރެން ޤަބޫލުކުރިކަމެވެ. އެއުރެން ހަމަ އެކަނި ރައްބުކަން ވަނީ الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ރައްބާނިއްޔަތުގައިކަމަށް، ބަރަކާތްލެއްވި ރަސްކަލާނގެ ކަމުގައިވާ ކަމާއި ބޮޑުކަން ލިބިވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެ ކަމުގައިވާ ކަމުގައި ވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ޤަބޫލުކުރިޔަސް އެއުރެން ތައުޙީދުކުރީ އެކަނި ރައްބާނިއްޔަތުގައި، ނުބައި ސިފައިގައި، ޝިރުކުވެރިވެގެން ހުރިކަމެވެ. އަދި ޢިބާދަތުގައި ހުރީ ޝިރުކުކުރެވިފައެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ކާފިރުން ދެކުނު ގޮތެއް. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ޙަޤީޤަތް ދެނެގަނެގެންނެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "الله ވަކިން ހަރުލާނީ ދެވޭނެ ހާލަތުގައި، ކަލޭގެފާނު އުޅުނު ކާފިރުން އެއިލާހަށް ދެކޮޅުވެރިވި (އެއްކަލާނގެކަމާ ދެކޮޅު) ކަމާ ބަހެއްނުވާ، ދެން ކިހިނެއް ވެވުނީ ހެއްޔެވެ؟"

عَبْدُ اللهِ: "ޢަރަބި އަޅުގަނޑުމެން ޙަޤީޤަތުގެ ބޭނުންތެރިކަމާއި ދަންނަވައި ދެކިބަލާ، ދިރިއުޅުމުގައި ގަބޫލުކޮށް ކިޔަދެއްވާފައިވާ ބަސްކޮޅު އޭގެ މާނައަކީ ވަރަށް ބޮޑެވެ. އެއީ: އަޅުކަމުގައި ޢިބާދަތްކުރުމަށް ޙައްޤުވާ ހަމައެކަނި ކަލާނގެއަކީ الله އެވެ. ބުނުމެވެ. لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ ގެ ސާބިތުވާ މާނައަކީ ހަމައެކަނި الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމެވެ. ދެން، މަރުވެ ދިރިއުޅުން ކަމާއި ބަރަކާތް ލިބިގަތުމަށް އުޅުނު ޢަރަބި ކާފިރުންގެ ބާވަތެއް ކުރީ ކަމެވެ. ވަސީލަތަކަށް ގެނެސް ޤުރުބާން ކުރުމެވެ. އެއީ ދުޢާކުރުމެއް ނުވަތަ ހަދިޔާދިނުމެއް ނުވަތަ ވަޞީލަތެއް ނުވަތަ ކަމަކަށް ނުވަތަ ތަބައްރަކު ނުވަތަ ޝިފާ ހޯދުމެއް ކަމުގައި ވިޔަސް ހަމަހަމަކުރާ. އިޤްރާރުވެގެންވާ ޢިބާދަތުގެ ނުކުތާތަކާ الله އަށް ހާއްޞަވެގެންވާ ކަމެއްގައި އެއުރެން ދެކޮޅުވި. ދެން، ޙަޤީޤަތުގެ ހަމަތަކަށް ދިއުމުގެ ސަބަބުން ބައްދަލުވުމަށް ދެކިގެން އަޅުކަމުގެ ގޮތުގައި އެއުރެން ހެއްކަށް ހިފެހެއްޓިއެވެ. ދެން، ނަބިއްޔާ

صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ދަޢުވަތުން އެއުރެންނަށް ގޮވާލެއްވީ މައިގަނޑު ކަލިމައަށެވެ. އެއީ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ އެވެ. އަދި އެއީ ހަމައެކަނި އަޅުކަމުގެ ޙައްޤުން ޚާއްޞަވާން ނުވާނެވެ. ނަމަވެސް ޙައްޤުން ޚާއްޞަވާ އެކު އެހާ މާނައެއްވެސް އެމީހުންނަށް ނުވެއެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "ތިބުނަނީ މައްކާގެ މުޝްރިކުންނަށްވުރެ މިޒަމާނުގައި މިއަދުގެ ގިނަ މުސްލިމުންނަށްވުރެ ރަނގަޅަށް لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ ގެ މާނަ ދަންނަ ކަމަށް ހެއްޔެވެ؟"

عَبْدُ اللهِ: "އާނއެކެވެ. ކަންހިނގަމުންދަނީ މިފަދައިން ދަރަޖައިގެ ތަފާތުތަކަށެވެ. ހަމަ ކަލިމައިން ކަމަށް ޖާހިލުން މިކަލިމައިން ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އެދިވަޑައިގަންނަވާ މުރާދަކީ އަޅުކަންކުރުމުގައި ކަލިމައިން الله އެއްކައުވަންތަކުރުމުގެ ކަމަށް ދަންނަވެއެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ހުރިހާ އެއްޗެއް ދޫކޮށްލުމަށް ގޮވާލެއްވިކަން ދެނެގަތީއެވެ. އަދި އެހެންކަމުން ޤުރައިޝުން ދަންނަވައެވެ. އެމީހުން އެއުރެންނަށް لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ ކިޔުމަށް އަންގަވައިފި ވިދާޅުވުމުން އެމީހުން ބުނީ: ﴿ أَجَعَلَ ٱلْأَلِهَةَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ عُجَابٌ ﴾ މާނައީ: "އެކަލޭގެފާނު ހުރިހާ އިލާހުން އެއް އިލާހަކަށް ހެއްދެވީ ހެއްޔެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ ބަހުން، މިއީ ނުހަނު އަޖައިބުވާ ކަމެކެވެ." މިއާޔަތުންވެސް الله އީ މުޅި ކައުނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެކަން އެމީހުން ޤަބޫލުކުރިކަން އެނގެއެވެ. އަދި ހަމައެކަނި އަޅުކަމުގެ ޙައްޤު ލިބިގެންވާ އިލާހަކީ الله ކަން ޤަބޫލުކުރުމަށް ގޮވާލެއްވުމުން އެމީހުން އަޖައިބުވިއެވެ. އަޖައިބުވުމުން ޖާހިލުކަމުގައި މުސްލިމުންގެ ދަޢުވާކުރާ ކަމުގައި މުޝްރިކުން މިހަރުން ވަރަށްހުރިން ޖާހިލުކަމުގެވެ. އަދި ހިތަށް އަރާ ކަމެކެވެ. ދުނިޔޭގެ ބަޔަކު މިކަލިމަ ކިޔައި ނަމަވެސް އޭގެ މާނަ ނުދަނެ، މިޒަމާނުގައި އަޅުކަން ކުރަނީ ޤަބުރުތަކަށާއި ވަލީންނަށެވެ. އަދި ޤުރައިޝުން ޤަބޫލުނުކުރި ކަމެއް ކުރަމުން ދިޔަ މުޝްރިކުން، ނަބިއްޔާ ކަލިމައިން އެދިވަޑައިގަތް ކަމަކީ ކޮބައިކަން ދެނެގަތެވެ. ކިއެއްތޯ، އިސްލާމްދީނުގެ ދަޢުވާކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން ގިނަ ބަޔަކު، لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ ގެ މާނަ ނޭނގޭ ބަޔަކަށް ވެފައިވުމެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "އަހަރެމެން الله އަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކުކޮށް ނުކުރަމެވެ. އަދި ހިމާޔަތް ހޯދަމެވެ. الله ފިޔަވައި ހެޔޮލަބުއްދެއްވި ޞާލިޙު ބޭކަލުންނާއި ވަލީންގެ ޝަފާޢަތް ހޯދުމަކީ ބޮޑެތި ބަރަކާތްތަކެއް ހޯދުމެވެ. އަހަރެމެން ދަންނަ ޝަރީޢަތުގައި، އެއީ ބޭކަލުންގެ ނަމުން ހިމާޔަތް ހޯދުމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ނަމުގައި ދުޢާކުރުމެވެ. ޤަބުރުތަކަށް ބަރަކާތް ހޯދައި ޒިޔާރަތްކުރުމެވެ. އަދި ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާއި ޞަޙާބީން رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ އާއި މިހުރިހާ ބޭކަލުން رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ އަދި އިމާމުން رَحِمَهُ ٱللَّهُ އަދި މިސްކީނުންގެ މެދުވެރިކަމުން ޝަފާޢަތް ހޯދާ ކަމެއް ނެތްކަމަށް ބުނަން ހެއްޔެވެ! ހަމަ ކަލޭމެން ބޭކަލުން ބަލާނީ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ ނަބިއްޔުންނާއި ވަލީންނާއި ޞާލިޙުންގެ މަގާމުގައި ކަމަށެވެ. އަދި ޤަބުރުތަކަށް ބަރަކާތް ހޯދާ ކަމުގައި ދުޢާކުރާ މީހުންނަކީ ޢިބާދަތުގައި ހާޖަތް ހޯދާ މީހުން ކަމަށް ނުވެއެވެ. އެމީހުންނަކީ މުޝްރިކުންނަކަށް ނުވަތަ ކާފިރުންނަކަށް ނުވެއެވެ. އެކަން ބޭނުން ޖެހެނީ الله ގެ ބަރަކާތުން ކަމެއް ހާސިލުކުރުމަށް ހިމާޔަތް ހޯދުމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ މެދުވެރިއެއްގެ ގޮތުގައި ދުޢާކުރާ ކަމުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ ވަސީލަތެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އެހެންކަމުން ބަރަކާތްތެރިކަމަކީ ޝަރުޢީ އެއްޗެއް ކަމަށް ބަލަނީއެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "އަހަރެމެން މިބުނާ ކަމަކީ ޝަރީޢަތުން ގެންގުޅުއްވާ ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އެކަލޭގެފާނު ހަމަ ދަޢުވަތު ދެއްވި މުޝްރިކުންނަށްވެސް މިވާ ދަލީލެވެ. އެކަން ބުނާ ކަމަކީ އަދި ބޮޑު ކަމަކަށެވެ. އަދި ބަރަކާތް ހޯދުމަށް އޭގެ ބޭކަލުން ދަރަޖައިގެ މަތީގައި ހިފަހައްޓާ މަގާމުގައި ތިބި ގިނަ ބަޔަކު އިލާހުންނަށް ހަދާފައިވާ ގޮތުން ނަބިއްޔުން ޝަފާޢަތް ދެއްވަނީ ކަމަށް ބުނެއެވެ. މިއީ ހިމާޔަތް ހޯދާ މީހުންނާއި ޝަރީކުކުރާ މީހުންގެ އެއްގޮތް ޢަމަލެވެ. ވަކިން ބޭކަލުން އެހެނެއް ނުހުރެވޭނެއެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "އަހަރެމެން ޝަފާޢަތް ހޯދަނީ ބޮޑުމަތިވެރިން ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރި މީހުން ބަހައްޓަން ނޫނެވެ! ފަހެ ނަބިއްޔުންނާއި ޞާލިޙުން، ބުދުތަކާއި އެއްވަރު މިސާލުކުރަނީ ކޮން ވިސްނުމަކުން ހެއްޔެވެ؟"

عَبْدُ اللهِ: "އިސްވެދިޔަ ބަސްތަކުގައި އަހަރެން ދަންނަވައިފިން ހަމަ ކަލޭމެން ބޭކަލުން ދަނީ ނަސްރާނީން ވަކި ހިސާބުގައި ބޮޑު މާތްބޭކަލުންގެ ނަމުން ކިޔަމެވެ. އެއީ ޢީސާ عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ގެ ޒަމާނުގައި ކަންހިނގާ ދުވަހުންސުރެއެވެ. އަދި ހަމަ ކަލޭމެން އަކަށް ކުރުމުގައި ކަމެއް ހުރިހާކަމެއް އޮތީ الله ގެ ބަރަކާތުގައި ކަމަށް ހަދަމުން ދިޔައެވެ. އެއީ އެބޭކަލުން الله ގެ ބަރަކާތުގައި ދުރުކުރާ ޚާއްޞަ ބޭކަލުން ކަމަށް ބުނެއެވެ. އަދި އެކަމުގައި މީސްތަކުންނާއި الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ގެ އަރިހުގައި ވަސީލަތްވެއެވެ. ﴿ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلْفَىٰٓ ﴾ މާނައީ: "އަދި އެއުރެން ފިޔަވައި ވަލީން ކަމުގައި ހިފި މީހުން ބުނެއެވެ. "الله ގެ ބަރަކާތްތެރި ކައިރިކަމެއް ލިބިގަތުމަށް ކަމުގައި މެނުވީ އަހަރެމެން ތިމަންމެން ނުކުރަމެވެ." އަދި ދަންނަވައެވެ. "ނަބިއްޔުންނާއި ޞާލިޙުން، ބުދުތަކާއި އެއްވަރު މިސާލުކުރަނީ ކޮން ވިސްނުމަކުން ހެއްޔެވެ؟" މިޒަމާނު ގޮތް ބަލާލާށެވެ. އެބަޔަކީ ކަލޭގެ ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ފޮނުއްވުމުން ބަރަކާތްތަކެއް ވަޒަނުކުރި މުޝްރިކުންނެވެ. އެދުވަސް. އަދި ޢީސާ عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމަފުޅަށް ޤަސްދުކުރި މުޝްރިކުން އެދުވަސް ބަރަކާތްތަކުގެ ދުޢާކުރިއެވެ. އެމީހުންނާ ބަރާއަތްވެވަޑައިގެން الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ވިދާޅުވެވަޑައިގަތެވެ. ﴿ وَإِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ ٱتَّخِذُونِى وَأُمِّىَ إِلَٰهَيْنِ مِن دُونِ ٱللَّهِ ﴾ މާނައީ: "الله ވަޙީ

ކުރެއްވިނަމަ ހަނދުމަފުޅުކުރާ ކުރައްވާށެވެ! އާ ދަންނަވާނެއެވެ. ކަލާނގެއަށް ސުބްޙާނަކަ ﷲ ފިޔަވައި، ކިޔަން ކަލޭގެފާނަށް،
ކިޔަން ކަލޭގެފާނަށް ވަލީންނެވެ، ޝައިޠާނުންނާ ކުރާ އިބާދަތްކުރީ ބައެއް ވަލީގެފާނަށް ދާއިމީ އިޢުތިޤާދުކުރީ ކަލޭގެފާނެވެ؟"

އަދި މަލާއިކަތުންނަށް އަޅުކަންކުރުން އުޅުނު ބަޔަކުވެސް އުޅުނެވެ. އެއުރެންނާ ބެހޭގޮތުން ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَى

ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. ﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ أَهَٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ﴾ މާނައީ: "އެދުވަހު އެއުރެން އެންމެން ޖަމާކުރައްވާ ދުވަސް (ހަނދުމަކުރާށެވެ!)، ދެން އެއިރުގާ މަލާއިކަތުންނަށް ވަޙީ ކުރައްވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަޅުކަންކުރީ ކަމުގައި މިއުރެން ހެއްޔެވެ؟" ފަހެ މަލާއިކަތުންނަކީ ވިސްނައިދޭތެވެ. މަލާއިކަތުންނަށް އިބާދަތްކުރުމަކީ ޝިރުކުކަން ހުރި ކަމެއް މަލާއިކަތުންނަށް ދުޢާކުރާ ބަޔަކު އަޅުކަންކުރާ ގޮތެވެ. އަދި ނަބީބޭކަލުންނާއި ވަލީންނަށް ދުޢާކުރާ މީހުންގެ ހުކުމަކީ ވެސް އެއާ އެއްގޮތެވެ. އަދި އެއުރެންގެ ހުކުމަކީ ޝިރުކުކުރާ މީހުންގެ ހުކުމެވެ. އަދި އެއުރެންގެ ދުވަހުގައި ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އެއުރެންނާ ހަނގުރާމަ ކުރެއްވިއެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "ނަމަވެސް ކާފިރުން އެދެނީ އެއުރެންގެ ހަޤީޤީ ފައިދާ ބޭނުންވާނޫނެވެ. އަދި ﷲގެ ހަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތް މަންފާއެއް ގެންދިއުމަށްޓަކައި ނުވޮޔެސް، އެގޮތުން ހަމަ އެގޮތަށް އަޅުކަން ހަދައިވެއެވެ. އަދި ދުޢާދެކުރުމަށްފަހު ނުވެސްނެވެ. ހަމަ އެއިރުގެ ޙަޔާތުގައި ހަޟްރަތުން ޝަފާޢަތް ނޫނެކެވެ. އަދި ސާލިޙު މީހާ ބާރުވެރިން ވާނީ އެއްކޮޅުކަމެވެ. ހަމަ ﷲގެ ހަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތް ދެއްވާ ބޭކަލުން ކަމުގައިވާތީއެވެ. ނަމަވެސް ހަމަ އެގޮތުން މިއަދު ﷲގެ ހަޟްރަތުގައި އެބޭކަލުންގެ ޝަފާޢަތް ލިބޭނެތީއެވެ."

عَبْدُ اللَّهِ: "މިއަށްވުރެ ހަމަ ކާފިރުން ބުނީވެސް މިހެންނެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. ﴿وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ﴾ މާނައީ: "އެއުރެން ﷲ ފިޔަވައި، އަޅުކަންކުރަތި، އެއުރެންނަށް ގެއްލުމެއް ނުދޭ، އަދި މަންފާއެއް ނުދޭ އެއްޗެއް ދަދަދި. އަދި އެއުރެން ބުނެއެވެ: "މިއީ ﷲގެ ހަޟްރަތުގައި އަހުރެމެންގެ ޝަފާޢަތްތެރިންނެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "އަހަރެމެން ﷲ ނޫން ގޮތަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމެވެ. އަޅުގަނޑު ހަމައެކަނި އަންބިޔާބޭކަލުން އާއި ދުޢާކުރަން އަދި އޮޅުވާލުމަށް ހިތަށް ބާރުކަން އަދި އަވަހަށް ފުރިހަމަކޮށްދެނީ އަޅުކަމުގެ ނޫނެވެ."

عَبْدُ اللَّهِ: "އަޅުގަނޑު ސުވާލެއް ކުރަމެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން ﷲ ތަޢާލާ އެކަލާނގެއަށް އިޚްލާސްތެރިކަމާއެކު ދީނުގައި ދުޢާކުރުމަށްވަނީ ޙުކުމްކުރައްވާފައި ނޫންހެއްޔެވެ؟ އެއީ ކިހިނެއް ކަމަކަށް ކަމެއް އަމުރުކުރެއްވި ކަމެއްތޯ އަދި ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. ﴿وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ﴾ މާނައީ: "ﷲއަށް ޚާލިޞްކުރެއްވުމަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް ދީނުގައި ހަނީފުން ގޮތުގައި ޝަރުޢު ކުރެއްވި އަމުރުވެސް ދެން ނުލިބިއެވެ. އެއުރެންނަށް ކަމަށް ދީނުގެ ކުރީގެ ގޮތް އެހެންނަމަ އަމުރު ކުރައްވާފައިވެއެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "އާނއެކޭ. އެއީ ޙައްޤު ކަމެއް ކުރިން ޝަރުޢުކުރައްވާފައިވާ ކަމެކެވެ."

عَبْدُ اللَّهِ: "އެއީ ކޮންކަމެއް ކަމަށް ތަނެއްގެ ޚާލިޞްކުރެއްވުމާއި ޝަރުޢުކުރައްވާފައިވާ ގޮތާއި ކޮބާ އެކަނި ދުޢާ ކުރާނީ ކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާނަން ހެއްޔެވެ؟"

عَبْدُ النَّبِي: "ދީނުގައިވާގޮތުން އިޚްލާސްތެރިވާގޮތް އަޅުގަނޑަށް ނޭނގެއެވެ. ބަޔާންކޮށްދެއްވާށެވެ."

عَبْدُ اللَّهِ: "އަޅުގަނޑު ބަޔާންކޮށްދޭނަމެވެ. ކަށަވަރުން އަޅުކަމަކީ ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ. ﴿ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ﴾ މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން، ވަންހަނާ، ބޯހަލުކޮށް، ދެހާނިވެރިކަމުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރާށެވެ!" ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ޙައްދުފަހަނައަޅާ މީހުންނަށް ލޯބިނުވެވޮޑިގަންނަވައެވެ." ފަހެ، ދުޢާ ކުރުމަކީ ﷲ އަށް އަޅުކަމެއް ކުރުމަކީ ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ނޫން ހެއްޔެވެ؟"

عَبْدُ النَّبِي: "އާނއެކޭ. ޙަދީޘްގައި އައިސްފައިވާ ގޮތުގައި އެއީ އަޅުކަމުގެ މަސްލަވެ. «الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ» أبو داود. މާނައީ: "އަޅުކަމަކީ ދުޢާއެވެ."

عَبْدُ اللَّهِ: "ދުޢާ ކުރަން އެއީ އަޅުކަމެއްކަމުގައި ވީމާ ބިރުވެރިކަމާއި ދާއިމު ރެއާއި ދުވާލު ބިރުވެރިވުމާއި އުންމީދުކުރުމާއި ﷲގެ ހަޟްރަތުގައި ޙާލުގައި ދުޢާކުރާކަމުގެ އަދި ދުޢާ ކުރަމުން، ހަމައެއާއެއްކޮށް ނަބިއްޔަކާ ނުވަތަ ވަލިއްޔަކާ ދުޢާކުރާނަމަ އަދި ކަމުގެ ފަރާތުން ގެނެސްދިނުމަށް އެހެންނަމަ ފަހެ، އޭނާގެ އަޅުކަމުގައި މިބޭކަލަކު ޝަރީކުކުރެއްވި ހެއްޔެވެ؟"

عَبْدُ النَّبِي: "އާނއެކޭ. އޭނާ އެއްޗެއް ޝަރީކުކުރިއެވެ. މިއަދު ސާފު ވެސް ވޭތޯއެވެ."

عَبْدُ اللَّهِ: "އަދި އެހެން މިސާލެއް ދަންނަވަމެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ. ﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ﴾ މާނައީ: "ފަހެ، ކަލޭގެފާނުގެ

ވެރިޔާއަށް، ނަމާދުކުރައްވާށި އަދި ޤުރުބާނުކުރައްވާށެވެ." ﷲ ގެ ބަސްފުޅަށް ތަބާވެ ޤުރުބާނުކުރުން ޢިބާދަތްކަން ކަލޭގެ ގާތުން
އެކަލާނގެއަށްޓަކައި ޤުރުބާނުކުރުމަކީ ފަދަ އަޅުކަމެކޭ ﷲ އަށްވާ އަޅުކަމެއް ކަމުގައިތޯ؟ ނުވަތަ ނޫން ކަމުގައިތޯ؟"

عَبْدُ النَّبِي: "އާނއެކެވެ. އެއީ އަޅުކަމެއްކަމެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އާއެކު ނަބިއްޔަކާއި ނުވަތަ ޖިންނިއަކާއި ނުވަތަ އެނޫންވެސް މަޚްލޫޤަކަށް ޤުރުބާނުކުރެވިއްޖެނަމަ ފަދަ، މިއަޅުކަމުގައި އެހެން ފަރާތެއް ޝަރީކު ކުރީ ނޫންހެއްޔެވެ؟ "

عَبْدُ النَّبِي: "އާނއެކެވެ. ދެކަމީ އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތިކަމެއް ޝިރުކުކުރުމެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "މިބޭނުމުގައި ދިރާސާކުރުމާއި ޤުރުބާނުކުރުމުގެ ޤުރުއާން ކާފިރުން އެއްބަސްވާ ކަލާނގެ ދަރާލަކީ އެއް
އަޅުކަމެވެ. އަދި ޤުރުބާން ކުރުމަކީ ވަސީލަތުން އަޅުކަމުގެ ބާވަތެއް ކަމެވެ. ބަޔަކު އެއް އަޅުކަމެވެ. އަޅުކަމަކީ ހުރިހާ
އެދިކަމެއްގެ ކަން ނަސޭހަތްވެ. އަދި ޢިބާދަތްކުރުމަށް ވާހަކަ ޤުރުބާނީގެ މަޢުނާ މިއުރެނުގެ ފަހަރެއް ގޮތުގައި ނަގާފައި
ބޭނުމާއި ހުވާ ކުރިމާއި ރައްކާތެރިކަމަށް އެދުމާއި ވަސީލަތެއް ކަމަށް މިއްނުތަކަށް އަދި މިކަހަލަ ކަންތަކުގައި އެއުރެން މިއުރެންފަދަ
މަލާއިކަތުންނާއި ސާލިހުންނާއި މަޚްލޫޤުތަކަށް ލާތާއި އަދި މުޝްރިކުން ދޭތެރޭ ކަންކަމާއި އެއުރެން ކުރި އަޅުކަމަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟"

عَبْدُ النَّبِي: "އާނއެކެވެ. އެއުރެން މިފަދަކަން ކުރިކަމުގައި ވިއެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "އެއުރެން އެފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރީ ދުޢާކުރުމާއި ޤުރުބާނުކުރުމާއި ރައްކާތެރިކަމަށް އެދުމާއި ވަސީލަތަށް
އެދުމާއި މިކަހަލަކަންކަމުގައި ނޫނީ ނޫން ކަމެއް ހީވޭތޯ! ދެންވެސް ހުރިހާ އެއްޗެހިވެސް ﷲ ގެ ބަޔަކުކަމާއި އެއުރެން
ވެރިކަން ކުރައްވަނީ ޙަޤީޤަތުގައި ﷲ ކަމާއި އަދި ކަންތައްތައް ބަލަހައްޓަވަނީވެސް އެކަލާނގެކަން އެއުރެން އިޤުރާރުވެއެވެ.
ނަމަވެސް އެއުރެންނަކީ ޝަފާޢަތާއި ޖާހު ހޯދުމަށް ޓަކައި އެފަރާތްތަކަށް ދުޢާކުރުމާއި ރައްކާތެރިކަމަށް އެދުނު ބައެކެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "އޭ عَبْدُ اللهِ އެވެ. ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޝަފާޢަތަށް ތިބާ އިންކާރުކުރައްވަނީތޯ؟ އަދި އެއިން ބަރީއަވެގެންވަނީ ހެއްޔެވެ؟"

عَبْدُ اللهِ: "ނޫނެކެވެ. އަހުރެން އެކަމަށް އިންކާރެއް ނުކުރަމެވެ. އަދި އެއިން ބަރީއަވެގެން ނުވަމެވެ. އަދި ޔަޤީންކުރަމެވެ!
އެކަލޭގެފާނަކީ ޝަފާޢަތްތެރިވެވޮޑިގެންނެވި، ޝަފާޢަތް ޤަބޫލުކުރެވޭ ފަރާތެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަފާޢަތަށް އަހުރެން
އުންމީދުކުރަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް ޝަފާޢަތްހުރިހާ ކަމެއްވެސް، މުޅިންވެސް ﷲ އަށެވެ. އެއީ ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ
ފަދައިންނެވެ: ﴿قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا﴾ މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެންމެހައި ޝަފާޢަތްތެރިކަންވެސް ﷲ އަށެވެ."
އަދި ﷲ ގެ ހުއްދަގޮތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވުން، ﷲ ގެ އިޛުނަކާ ނުލައި ވާކަށް ނުވާނެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ
ފަދައިންނެވެ: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ މާނައީ: "އެކަލާނގެ އިޛުނަކާ ނުލައި، އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި
ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭނީ ކާކުތޯ؟ ކަލޭގެފާނުތޯ!" އަދި އެއްވެސް މީހަކަށް ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭނީ ﷲ އިޛުން ދެއްވުމަށްފަހުގައި މެނުވީ
ޝަފާޢަތެއް ނުވެވޭނެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ: ﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى﴾ މާނައީ: "އެކަލާނގެ
ރުއްސަވާފައިވާ މީހަކަށް މެނުވީ، އެއުރެން ޝަފާޢަތެއް ނުކުރާނެއެވެ." އަދި ތައުޙީދަށް މެނުވީ އެކަލާނގެ ރުއްސަވާނެއެވެ.
އެކަލާނގެ ރުއްސަވާފައިވާ ދީނަކީ އިސްލާމްދީނެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ
وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ މާނައީ: "އިސްލާމް ދީނުން ނޫން ދީނެއް އެއްވެސް މީހަކު (ދީނެއްގެ ގޮތުގައި) ހޯދައިފިނަމަ (އެއީ
ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ދީނެއް ނޫނެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި އޭނާ ވާނީ، ގެއްލުންވެރިންގެ ތެރެއިން ވެސް ބައެއްގެ ތެރެއިންނެވެ." ޝަފާޢަތްތެރިކަން ހުރިހާ ގޮތަކުން
މުޅިންވެސް ﷲ އަށްވާކަމާއި، އެއްވެސް މީހަކަށް ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭނީ ﷲ އިޛުން ދެއްވުމަށްފަހުގައި މެނުވީ، ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
ނުވަތަ އެހެން ބޭފުޅަކުވެސް ޝަފާޢަތްތެރިއެއް ނުވެވޭނެކަމާއި، އަދި ތައުޙީދުގެ އަހުލުވެރިންނަށް މެނުވީ ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށް
އެކަލާނގެ އިޛުނެއް ނުދެއްވާނެކަމާއި. ފަހެ، ޝަފާޢަތްތެރިކަން މުޅިންވެސް ﷲ އަށްކަން ބަޔާންވެގެންދެއެވެ. ހިނދެ، އަހުރެން
އެކަލާނގެ އިޛުނީ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން ހޯދަމެވެ. "އޭ ﷲ! ކަލޭގެފާނުގެ ޝަފާޢަތުން މަޙްރޫމު ނުކުރައްވާށިއެވެ. އޭ ﷲ!
އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަފާޢަތް މިއަޅާގެ ޙައްޤުގައި ޤަބޫލުކުރައްވާށިއެވެ." އަދިވެސް މިފަދަ ދުޢާތައް ކުރަމެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "މިހާރަށް ބެލުމުގައިވެސް ނަބީ ކަލޭގެ ނަބިއްޔާ އަށް ޝަފާޢަތް ދެއްވައިފިއެވެ. ވާހަކައަކީ އެކަލާނގެ ދެއްވާ
ޝަފާޢަތެއް ވީއިރު އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ހޯދަމެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެއީ ޝަފާޢަތް ދެއްވާފައިވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުން

ދެއްވި އެއްޗެއް އެވަނީ މިލްކުވެފައިވާ. އެހެންކަމުން އެކަލާނގެފާނުގެ އަރިހުން އެކަލާނގެފާނަށް މިލްކުވެފައިވާ އެއްޗަކަށް އެދުމަކީ ހުއްދަވާކަމެކެވެ. އެއީ ޝިރުކުކަމެއް ނުވާނެއެވެ."

عَبْدُ اللّٰهِ: "އާނއެކެވެ. އެކަންކުރުން، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ނަހީކުރައްވާފައި ނުވާނަމަ ތިޔަ ރަނގަޅު ވާހަކައެކެވެ. ނަމަވެސް، އެކަލާނގު ނަހީކުރައްވައިފައެވެ. ﴿فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ މާނައީ: "ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އާއެކު އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ!" ޝަފާޢަތަށް އެދުމަކީ ދުޢާއެކެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް ޝަފާޢަތްކުރުން ދެއްވީ ހަމަ ﷲއެވެ. ހަމަ އެއާއި އެކު އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކަށް ދުޢާކުރުން ނަހީކުރައްވައިފައެވެ. ފަހެ، ކަލޭ ދުޢާކުރަނީ ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ކަލެއަށް ޝަފާޢަތްކުރެއްވުމަށް ﷲ އަށް ނަމަ، އެކަލާނގެ ބަސްފުޅަށް ކިޔަމަންވާށެވެ. ފަހެ، ހަމަ ކަލޭ ދުޢާކުރަން ވާނީ ހަމައެކަނި ﷲއަށެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށްވެސް ޝަފާޢަތްކުރުމުގެ ހުއްދަ ދެއްވާނެއެވެ. ފަހެ، ހަމަ މަލާއިކަތުން ޝަފާޢަތްކުރާނެއެވެ. ވަލީން ޝަފާޢަތްކުރާނެއެވެ. ކުޑަކުދިން ޝަފާޢަތްކުރާނެތޯއެވެ؟ ފަހެ، އާނއެކެވެ. ބުނެފާނެ، ކަލޭ ބުނާނީ ﷲ ތަޢާލާ އެބައިމީހުންނަށް ޝަފާޢަތް ދެއްވި ކަމަށާއި، އެހެންކަމުން އަހަރެން އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެދޭނެ ކަމަށް ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، ކަލޭ އެހެން ބުނާނަމަ، ކަލޭ ރުޖޫޢަވީ ﷲ ކީރިތިޤުރުއާނުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ސާލިޙުންނަށް އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ. އަދި ކަލޭ ނޫނޭ ބުނާނަމަ، ﷲ ޝަފާޢަތް ދެއްވި އެއްޗަކަށް އަހަރެން އެދެމޭ ބުނާ ބަސް ބާޠިލުވެއްޖެއެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "އެއްގޮތަކަށްވެސް، ﷲއަށް އަހަރެން ޝިރުކުނުކުރަމެވެ. ސާލިޙުންގެ ކައިރިއަށް ރުޖޫޢަވުމަކީ އެއީ ޝިރުކެއްނޫނެވެ."

عَبْدُ اللّٰهِ: "ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ޒިނޭ ހަރާމްކުރެއްވުމަށްވުރެ ބޮޑަށް ޝިރުކު ހަރާމްކުރައްވައިފައިވާކަން ކަލޭ އިޤުރާރުވަނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ ނުފުއްސަވާނެކަން ދަންނަނީ ހެއްޔެވެ؟"

عَبْدُ النَّبِي: "އާނއެކެވެ. އަހަރެން އެކަމަށް އިޤުރާރުވަމެވެ. އެއީ ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ކީރިތިޤުރުއާނުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކަމެކެވެ."

عَبْدُ اللّٰهِ: "ﷲ ހަރާމްކުރައްވައި ޝިރުކު ފިޔަވާ ނުފުއްސަވާނެކަމަށް ވިދާޅުވެއްވި. އާނ، ﷲ ގަންނަނީ ބޮޑުކަމަށް: އޭ ޝިރުކުކަމަށް ބުނެވޭ ކަމަކީ ކޮބައިތޯ؟ ޝިރުކު ބަޔާންކޮށްދީބަލަ ހެއްޔެވެ؟"

عَبْدُ النَّبِي: "ޝިރުކަކީ ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމެވެ. އަހަރުމެން ސާލިޙުން ކަރާމާތްތެރިކަމަށް އެދެނީ، އަދި އެއީ ބުދުތަކަށް ނޫނެވެ."

عَبْدُ اللّٰهِ: "ބުދަކީ އަޅުކަން ކުރުމުގެ މާނައަކީ ކޮބައިތޯ؟ ހަމަ ކަލޭ ގަބޫލުކުރަނީ ބޮޑު ސާލިޙުން ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުން ގަބޫލުކުރަނީ އެ ލަކުޑިތަކާއި ހިލަތަކުން ހައްދައި ރިޒުޤު ދެނީ ހެއްޔެވެ؟ ހަމަ އެބައިމީހުން އެހެންގޮތަކަށް އަޅުކަންކުރި ކަމަށް ހިތަށް އަރަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެއީ ކީރިތިޤުރުއާނު ދޮގުކޮށްދޭ ކަމެކެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "އަހަރެންގެ އަދަބުން އެކަނި ޢިބާދަތަށް ބުނާ ބަހަކީ ހެއްޔެވެ. އަދި ބުދަށް ހެއްޔެވެ. ކަލޭ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި ރުޖޫޢަވަނީ ސާލިޙުންނާއި ބޮޑުވެރިން، އަދި ދުޢާ ކުރާ ކަމަށް ބުނުމެއް ނޫނެވެ، ހަމަ އެބައިމީހުންނަށް ޝަފާޢަތަށް ހިތާ ކަމަކަށެވެ. އެއީ ﷲއަށް ކުރާ ޝިރުކެކެވެ. ޙާޖަތް ދަރުމަ ބޭނުމުގައި އަހަރެމެން ސާލިޙުން ޙާޟިރުކުރާކަމަށް ކަމެކެވެ، ޢިބާދަތެއް ކުރާކަމަށް ނޫނެވެ."

عَبْدُ اللّٰهِ: "ތިޔަބައިމީހުން ބުނެދޭ. އެހެންކަމުން ހަމަ ޢިބާދަތާއި ދުޢާކުރުމަކީ އެއްގޮތް ކަމެކެވެ. އަދި ކީރިތިޤުރުއާނުގައި ވިދާޅުވެފައިވާ ކާފިރުން ކަލޭ ބުނާފަދައިން ގަބޫލުކުރަމުން ޝިރުކު އެއީ ބުނާ ބުދުތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރާ ކަމަކަށް ބުނެވޭނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި އެކަމެއް ފަދައިން ސާލިޙުންގެ ކިބައިން ދުޢާކުރުމަކީ ޝިރުކެއް ނޫންކަމަށް ހެއްޔެވެ؟"

عَبْدُ النَّبِي: "އާނއެކެވެ. އަހަރެންގެ މުރާދަކީ އެއީއެވެ."

عَبْدُ اللّٰهِ: "އެހެންވީއިރު ނަބީބޭކަލުންނާއި މަލާއިކަތުންނާއި ސާލިޙުންނާއި އަދި ޢީސާ ގެ އާ ބުދުތަކަށް ދުޢާކުރާ މީހުންނަށް ﷲ ކާފިރުކުރެއްވީ، އަދި އެއީ ޝިރުކުވާ ބުނެވޭ ފަދައިން ކަލޭ ބުނާ ކަމާ ހަމަ އެއްގޮތް ކަމެއް ނޫން ހެއްޔެވެ؟ މިގޮތުން އެބައިމީހުން ދުޢާކުރީ އެ ސާލިޙުންގެ ޝަފާޢަތަށް އެދިގެންނެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "އެކަލޭގެ ރަސޫލުންނާއި ނަބީބޭކަލުންނަށް ދުޢާކުރުމުން، އެކަލޭގެ ސާލިޙުން ޝަފާޢަތުގެ ބާރުދެއްވާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަހަރެމެން ބާރުލުމަކީ، ރަސޫލުންނަށް ﷲގެ އަރިހުން ދަރަޖައިގެ މަތިވެރިކަން ބޮޑުކަމެވެ. އަދި ޢީސާ عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ އަދި ﷲގެ

ދަރިކަލުންނާ ބެހިވިއްޔެވެ. ދެން ޢަބްދުލްޤާދިރު އަލްޖީލާނީ رَحِمَهُ ٱللَّهُ އެއީ اللهގެ ދަރިކަލުންނާ އަދި ޒައިނަބު އެއީ اللهގެ ދަރިކަނބަލުންނާ އަހަރުމެން ނުބުނަމެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "اللهއަށް ދަރިކަލަކު ނިސްބަތްކޮށްދެއްވުން އެއީ، އާދޭ ޚިޔާލުކުރަންވެސް ނުވާނޭކަމެވެ. اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ: ﴿قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ① ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ② لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ③﴾ މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެއީ އެއްކައުވަންތަ اللهއެވެ. ① އަސްލުގައި ބޭކަލުން އެއިރާއި ބޭނުންތަކަށް ބޭނުންތެރިވާ، އަދި އެއްވެސް ބޭނުމެއް ބޭނުންނުވެވޮޑިގެންވާ، ސަމަދުވަންތަ اللهއެވެ. ② އެއިރުގައި އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ލެއްވިފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ބައްޕަފުޅަކު ދަރިކަލަކަށް އެކަލާނގެ ވިހެއްވިގެނެއް ނުވެއެވެ. ③" އަދިވެސް އިރުޝާދު ވަޙީކުރައްވައެވެ: ﴿مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنْ إِلَٰهٍ ۚ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ މާނައީ: "اللهއެވެ، އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ނުލެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއާއެކު، އެހެން އިލާހަކު ނުވެއެވެ. އެހެންވިނަމަ، ކޮންމެ އިލާހަކުވެސް، އެ އިލާހަކު ޚަލްޤުކުރެއްވި އެއްޗެއް ގެންގުޅުއްވާނެއެވެ. އަދި އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށްވުރެ މަތިވެރިވެގަންނާނެއެވެ. ޚިޔާލުކުރާ ސިފަތަކުން އެކަލާނގެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ." ފަހެ، މިއަޤީދާގައި ހުރުމަކީ ކުފުރުގެ ދަރަޖައިގައި ފުރިހަމަކަމެވެ. މިގޮ އަޅުގަނޑު ދަރިވަރާ ބުނާ ހިތާމަކުރާ ހިތާބުގައި ދޮގުހަދާ މީހުން ދެކުނީ އާދެ ސުވާލުކުރާފަދަ ކަންތައްތަކުގެ ބަދަލުގައި ހިތާބުކުރާ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް، އެއީ اللهގެ ދަރިކަލުންކަމުގައި އެއްބަޔަކު ނުބުނަމެވެ. އަދި ޖިންނިންނާ އެކުވެރިވާ ކަމުގެ މުޢާމަލާތުގެ ދަރަޖައިގައި ނުބުނަމެވެ. އެއީ اللهގެ ދަރިކަލުންނާ ބެހޭގޮތުން ނުބުނަމެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ވަލީއުންނެވެ. މުޤައްރަބުންނެވެ. މަތިވެރި މީހުންނެވެ. ޝަރަފުވެރިކަމުގެ ބަދަލުގައި ފާހަގަކުރާ ބާރުގެ ސިފަތައް اللهއަށް ދޭތެރޭ ގިނަފަހަރު ވާހަކަ ދައްކަމެވެ. އަދި اللهއަށް ޝަރީކުކުރުމުގެ ބަދަލުގައި މަތިވެރިކަން ސިފަކުރާ ކަމުގައި ހަދަމެވެ. ދެން އަހަރުމެން ވަލީއުންނާ ބެހޭގޮތުން ނުބުނަމެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "އަހަރުމެން ވަލީއުންނަށް އަޅުކަން ކުރަނީ اللهއާ ގާތްވުމަށް ކަމެވެ. اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ: ﴿أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾

މާނައީ: "ދަންނާށެވެ! اللهގެ ވަލީއުންނަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް ހިތާމައެއްވެސް ނުވެއެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "އަހަރުމެން ވަލީއުންނާ މެދު ތިބެންވާނެ ގޮތަކީ، ޙައްޤުން ޤަބޫލުކުރުމެވެ. ނަމަވެސް، ވަލީއުންނަށް އަޅުކަން ކުރުމަކީ ކުފުރެވެ. އަހަރުމެން ވަލީއުންނާ ދެކޮޅެއް ނުހަދަމެވެ. ވަލީއަކީ اللهއާ ގާތްވާ ތަޤުވާވެރި މީހެކެވެ. اللهއަށް ދެކޮޅުހަދާ ފާފަވެރިންނަށް ދުޢާކުރުމަކީ ޝިރުކެވެ. ހަމައެކަނި اللهއަށް ދުޢާކުރުމަކީ ތައުޙީދެވެ. އަދި އެއުރެންގެ ބޭނުންތައް ފުއްދަދިނުމަކީ ވަލީއުންގެ މަސައްކަތެއް ނޫނެވެ. އެއީ اللهގެ ކަމެކެވެ. އެ ވަލީއުންނަށް އެހީތެރިވެދީ، ދުޢާ އަޑުއަހާ، ޖަވާބުދެއްވާ ކަލާނގެއަކީ ހަމައެކަނި اللهއެވެ. އަދި އެއުރެން ހުރިހާ ބޭނުމެއް ފުއްދައިދެއްވަނީވެސް اللهއެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "އަހަރުމެން ވަލީއުން ކައިރީ ދުޢާކޮށް ޝަފާޢަތް އެދެނީ އެއުރެން اللهގެ ޙަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތް ހޯދައިދިނުމަށް ކަމެވެ. އަދި އެއްބަޔަކު ސާލިޙުން ކަމުގައި ޤަބޫލުކުރަމެވެ. ޝަފާޢަތް ހޯދުމަކީ އަދި ދެއްވުމަކީ ރަސޫލާ اللهގެ ކަމެކެވެ. އަދި ސާލިޙުންގެ ޝަފާޢަތް ހޯދުމަށްޓަކައި، އެ ވަލީއުންނާ ސުވާލުކުރަމެވެ. ޝަފާޢަތް ހޯދަނީ ދުނިޔޭގައި އާޚިރަތުގެ ޙައްޤުގައި ދުޢާކުރާ ވަސީލަތެއް ގޮތުގައެވެ. އަދި އަހަރުމެން ޝަފާޢަތް ހޯދާ، ރަސޫލުގެ ޝަފާޢަތް ލިބުމަށް، އެ ވަލީއުންނަށް ޝަފާޢަތް ހޯދުމަށް ދުޢާކުރަމެވެ. އަދި އަހަރުމެން ވަލީއުންގެ ޝަފާޢަތް ބާރުވާނެކަމުގައި އަހަރުމެން އެދެމެވެ!"

عَبْدُ اللهِ: "ނަމަވެސް، اللهގެ ރަސޫލާ صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް ދުޢާކުރުމަށް ޝަރީޢަތުގައި ހުއްދަ ކޮށްދެއްވާފައިނުވާކަމަށް ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ޝަރީޢަތުގައި ވިދާޅުވެދެއްވާ ގޮތުން، އިސްލާމީ އާދަކާދައަށް ބަލާއިރު ވަލީއުންގެ ނަމުގައި، ދުޢާ ކުރުމަކީ ޝިރުކެވެ. އަދި ތަރައްޤީވެފައިވާ ޤައުމުތަކުގައި ހަމަ ޝަފާޢަތުގެ ޙައްޤު ލިބޭނީ اللهގެ ހުއްދައާއެކުގައެވެ. ޝަފާޢަތް ހޯދާ ހުރިހާ ކަމެއް ހުއްދަވާނީ ހަމަ اللهގެ ހުއްދައާއެކު ކަމުގައި ވާނަމަ، ޝަފާޢަތް ދެއްވާ ރަސޫލާގެ ޝަފާޢަތް ހޯދުމަށް ޖެހޭނީ ހަމަ اللهއަށް ދުޢާކުރުމުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި ޝަފާޢަތް ލިބޭނީ ހަމަ اللهގެ ހުއްދައާއެކު އެ ޢިބާދަތް ކުރާ ތައުޙީދުގެ އަހުލުވެރިންނަށެވެ. ރަސޫލާ صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޙަޔާތުގައި ޙައްޖު ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ވަގުތު އައުމުން ޝަފާޢަތް ހޯދުމަށް ނިސްބަތްވެ اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވިދާޅުވި ބަސްފުޅު ވަޙީކުރައްވައެވެ: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ މާނައީ: "އެބައިތަށް ދިއުމަށް ކުޅަދާނަވާ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް، އެ ގެއަށް ޙައްޖުވެރިވުމަކީ، (އެބަހީ: ކަޢުބާއަށް) الله އަށްޓަކައި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ލާޒިމުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. (އަދި ކާފިރުވާ) މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، الله އީ،

އަސްލުގާ އާޔަތްތަކަށް ބޫނުންތެރިވެވޭގޮތުގައި ފުރިހަމަ ގޮތުގައި އިލާހެވެ." މަރުޙަބާ ފުރުޤާނުގައިވާ ކަލިމައިގެ މާނައެއްނޫނެވެ

ކާފިރުވާކަމަށް އިސްލާމްދީނުން އިޖްމާޢުވެފައިވެއެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެއިލާހުގެ ފޮތުގައި ބަޔާންކުރެއްވި ފަރިތަކޮށްދެއްވާފައިވާ ގޮތުގެ

އެއްބަޔަކަށް އީމާންވެފައި އަނެއްބަޔަކަށް ކާފިރުވެއްޖެމީހާ ކަނޑައެޅިގެން ކާފިރެއްކަމުގައިވެއެވެ. އެއިލާހު އަމުރުކުރެއްވިކަމެއް

ޖުމްލަކޮށް މުޅިއްސަލާމް ޤަބޫލުކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އެއްބައެއްގައި ހިފުމާ އަނެއްބައި ދޫކޮށްލުމަކީ ހަމަ ކަންތައްތަކުން ކާފިރު ވެއްޖެއެވެ.

ފަހެ، އެއްބައެއްގައި އީމާންވެފައި އަނެއްބައި ދޫކޮށްލުން ކާފިރުވުމެއްކަމުގައި ނުވޭތޯ އިޖްތިހާދު ކުރައްވާށެވެ؟"

عَبْدُ النَّبِي: "އާނއެކެވެ. އެކަމަކު އަހަރެން އިޖްތިހާދުކުރީވެ. އެއީ ކިޔަމަން ޖުމުލަކޮށްގައި ނަމާދު ހަމަޖެހިލުމާއި ރޯދަހިފާ ކުރާކަމެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "ހަމަ ކަންތައްތަކުން ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ދުވަސްވަރުގައި ހަދައިއުޅުނު ނަބީގެ ވާރިސުންނަށް ދިނުމުގައި އިސްލާމްދީނުންގެ ނަމަވެސް

މަރުޙަބާ ފުރުޤާނުގައިވަނީ ދީނުގެ ހުރިހާކަމެއް އިޖްތިހާދުކޮށް ކާފިރުވުމުގެ އެއް ކާފިރުކަމެއްކަމުގައި މުރުތައްދުވީހެވެ. އިޖްމާޢުވެފައި

އިޖްމާޢުވެފައިވެއެވެ. ހަމަ ކަންތައްތަކުން އިސްލާމްދީނަށް ފަރުދެއްގެ ތަޢުލީމުގައި ބައިވެރި ކާފިރުވެފައިވެއެވެ. ދީނުގައި ދަންނަވަމެވެ. ހަމަ

ކަންތައްތަކުން ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسަލَّمَ އެކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރެއްވި އަދިވެސް ގަބޫލުކުރި ފުރުޤާނުގައި ބަޔާންވެއެވެ. (އާޔަތް: الله

އެއްކަލާނގެކަމުގެ ކަލިމައެވެ.) ނަމާދުގައި ޒަކާތް އަދި ރޯދައިގައި ޙައްޖުވެސް އެކަން މުސްލިމުންނަށެވެ. ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެންގުޅުއްވި އަމުރު

ކުރިން އެއްމެކަށް އިސްލާމިއްޔަތު މުޅިންކަމުގައި ހުރިކަމެވެ ހަމައިރުވެސް ކާފިރުވެގެންވެއެވެ. ކުރިން ރަސޫލުންގެ ބަލާލާނަމަ

އެކަމަކާއިގެންވެސް ބައްދަލުވި އިސްލާމްދީނުގެ މީހަކު ކާފިރުވެދާނެ ކޮއްބަދަލެއްނުވާނެ ކަމުގައި ހުރިހާކަމަކީ ނުވޭތޯ! سُبْحَانَ الله! މިއަދު ޖާހިލުކަމުގެ

އަޖާއިބުކަމުގެވެ! އަދި اللهގެ ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަސްޙާބުބޭކަލުން ބަލާލާ ހަގީގަތެއްގައި ބުނީ ޙަކީމުގެ މުސްލިމުންގެ

ހަގީގަތަށް ކުރިއަށްވުމާ ގުރު މިސްކީންކަމުގައިވެއެވެ. ހަމަ ކަންތައްތަކުން، އެޒަމާނުގެ މުސްލިމުންނޭ ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ

ސަޙާބީއަކުން އިސްލާމްގެ، لَا إِلٰهَ إِلَّا الله ކިޔައި، ބަސްދީ ޒަކާތް އަދި ނަމާދުކުރެއްވި އުޅުނު ބައެކެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ކަލިމާބަ އަދި ނަބިއްޔާ ކުރިމަތިން ކިޔަވައެވެ. އަހަރުމެން މިބުނީ މުޙައްމަދު

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަކީ ދީން ނަބިއްޔާ ނުވާކަން ނުވެއެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "އެހެންނަމަވެސް ބައްޔެއް ހާދަ ގައުމުތަކެއް ދިނުމާބެހުންނެވި ނަބީބޭކަލުންނޭ މުސްލިމުންނެވި އަބްދުއްލާ ބަލާލުންނާ އަދިވެސް

އެއްނުހިޔާލުން، އުޖޫރާ ބޮޑުވީ ޖެއްސުމެއްގެ ވާރިދުވުމަށް ތަޙުޤީޤުކުރުން ކުރުނުވެއެވެ. ފަހެ، އެއްގޮތް ހަމަ

ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ދަރަޖައަށް ތުރުމުތުބަ އެއްތިބިއުޅޭތަ ކާފިރުވެގެންވެއެވެ. އަދި އުޅުއްވިގެ ގުދުރަތް ލިބި ބަރަކާތްތަކެވެ.

އަދި ރަތްޓަން ދީން ޝަރީޢަތުގެ ދަރަޖަތަކީ ދަރަޖަވާ ސަލާމަތްތެރިކަމުން ވިސްނާވާ ނިކަންފެނުމެވެ. ދީންފުޅު، اللهގެ ދަރަޖައަށް ހިފާ

މުދަލާއިބަހަތަ އެއްބުރިއްމުގެ ކާފިރުކަން މާޖުރާވެ! އަދި ހަޤީޤަތުގެ ހެޔޮ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ އަރުވާލުމުން އެއްބަސްވާ ދިރުމެއްކަމަށް ކުރުގެ

އެއްޗެހިތަކުގެ މުހިއްމުކަމަށް ދާއިމީކަމާއި ޤަބޫލުކުރުމަށް ހެނދުނު ޒާތީ ކާފިރުވެއް އަދި ޢިލްމުވެރިނުވާ ބަލިކޮށްކަމާ ބަލާއިލާ

އަސްޙާބުން ބަލާލުން އިޖްމާޢަ ހިތްޕެނުނުވެއެވެ! އަސްޙާބުން ބަލާލުން، މުސްލިމުން ކާފިރުކަމާކަމުގައި ވީބައެއް ހިތް ހަމަނުވޭ؟

އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން އަޅު رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ އާދެ ދިއުމުގެ މުރުތައްދުކުރި ވިދާޅުވިޔުން އަބްދުއްލާ ދީނުގެ އަޅުކަމާ ހުރުމަތް އަނގަ

ބަލާލުމާ ގުރު އިއްތިޙާދުގެ ގަވާއިދު ހަދާނެ ފަހެ، ސިފައިއިރުގައި ކަމާ ބޮޑުކާ އިއްތިޙާދުން ޝަރީޢަތް ނިކަމެތި، އަޅުގަނޑުމެން

އަހަރު އިއްތިޙާދު ކުރުމުން ކާފިރުވާ ހަމަނުވޭ!

އިސްލާމްދީނުގެ ހުރިހާ ބަރުވެރިން ދިރިހުރި ސިފައިއިރު ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ދަރުކާރުގައި ޝަރުޢީކަން ދިރާކުރުމުގައި މަބްޝަރަން

ފުރުޤާނުން އިސްލާމު ކުރުމުން ހަމަނުވޭ؟ ފަހެ، ކާފިރުވާ ހަމައެކަނި އެކަމަކު ކުރުމުން ކަމުގައި ވާހަކަ ދީން އިޖްތިހާދު އެހެންނަމަ

މަޤްޞަދުގައި ބައިވެރިވާ ކަލިމާކުރާއިރު (މުޖުތަމަޢުގެ ބަޔަކު ނަސްރާނީ ދީނުގެ ބާވަތް) ގެ މުނާފިޤު ކާފިރު ހަމަނުވޭ؟ މުޖުތަމަޢުގެ

އިސްލާހުކުރުމުން ފަހެ ކާފިރުވުމެވެ. އަދިވެސް އެއްގޮތުން ގައުމެއްގެ ބަޔަކު އިސްލާމް އަޅުވެރި ބާރެއް ކާފިރުވާ ވިޔަފާރިއެވެ. އެއީ އެކަމާ ކަމުގެ

ކަންތައްތަކާ ތަރަޖަމާކުރުމުގައި ދަރުސްވެ. މިސާލުކަށް ކަލިމާ ކިޔާ ހަދަނީ ކަލިމާއެއްގެ މިސާލަކީ ބަދަލުވެއްޖެ ކަމަށް އެ އަސްޙާބުން

މިއްސަލާތަކާއި ދަރުސްވެ. މިސާލުކަށް الله ބާރުދެއްވާ ނިޔަތުގެ ރިޒުޤު އިއްތިޙާދުގެ މުޙައްމަދު ބަސްއެކީ ދީނުގައި ކާފިރު

ސަލާމަތާ ގޮތުގައި ބަލާލާ ބަޔަކު އަސްޙާބުބައިވެސް ވެއެވެ. އެބަހީ ކުރު ދިރިހުރި އިލާހެވެ ބަރަކާތްތައް މުސްލިމުންގެ ބާރު

އަޑުއިވިގެންވެއެވެ. ﴿قُلْ أَبِاللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ٦٥ لَا تَعْتَذِرُوا۟ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ﴾ މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު

ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ހިފާ މަލާމާތްކުރަމުން ދިޔައީ، الله އާއި، އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އާއި ހެއްޔެވެ!

ތިޔަބައިމީހުން އުޅުނުކުރެއްވީތޯއެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އިލާހުން ހޯދަނީ، ތިޔަބޮޑު ކާފިރުކަމެއް ކަށަވަރެވެ." ފަހެ، ބަލައިލާށެވެ
އަސްލަކާއި އޮވެނީ މިބައިމީހުން އިލާހުންކުރުމާ ކުޅަދާ ފަރުޖަހާލެވޭ. އެއީ ބިލާދު ހަނގުރާމައެއް، ﷲ ގެ ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާ
އެކު ދިޔަ ބައެކެވެ. މިހެންވީ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން ސިފަވާއެކަން ބޮޑު ކަލިމައަކާ ގުޅުމެއް ދަތުރުވަމުންދިޔައެވެ.

ހަމަ ކަލޭގެފާނު ބަސް އިސްރާއީލުގެ އެމީހުން ދެންނެވި އަދި އެހެނީ ކަޅުކަނޑުން ހުރަސްކޮށް ފުރައްވައިފިއުމަށް މޫސާ عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ
އަށް ދެންނެވީ ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ވަހީކުރައްވާފައިވާ ބަހުންނެވެ. ﴿أَجْعَل لَّنَآ إِلَٰهًا﴾ މާނައީ: "ތިމަންމެންނަށްވެސް އިލާހަކު ހަދައި
ދެއްވާށެވެ!" އަދި ހަމަހެން ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޞަޙާބީން އަރިހުގައި ދެންނެވިއެވެ.
"އަޅުގަނޑުމެންނަށްވެސް ذَاتُ أَنْوَاطُ (ބޮޑުގަހެއް) މުޝްރިކުން ބޭނުންކުރާ ގަހެއް ހިފައި ބެހެއްޓުމަށް ދެއްވާ ގަހެއް)
ހަދައިދެއްވާށެވެ. ދެން، ﷲ ގެ ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޤަސަމްކުރައްވައި ބުނެވުނު އެއީ މޫސާގެފާނުގެ ޤައުމު
ބުނި ބަހާއި އެއްގޮތެވެ. ﴿أَجْعَل لَّنَآ إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ ءَالِهَةٌ﴾ މާނައީ: "އޭ މޫސާގެފާނެވެ! އެއުރެންނަށް އިލާހުންތިބި
ވާފަދައިން، ތިމަންމެންނަށްވެސް އިލާހަކު ހަދައިދެއްވާށެވެ!"

عَبْدُ النَّبِي: "ނަމަވެސް ބަނީ އިސްރާއީލުގެ މީހުންނާއި ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަރިހުގައި ދެންނެވި ބަސްތަކުން އެއީ
ސަބަބުން ކާފިރުވެއް ނުވެއެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "ތިމަންގެ ޖަވާބަކީ: ބަނީ އިސްރާއީލުގެ މީހުންނާއި ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަރިހުގައި އެދުނުއިރުން ދެންނެވީ
ބަހުންނެވެ. އެކަމަށް ފުރިހަމަކޮށް ނުކުރެއްވިއެވެ. އެކަން ކުރިއަށްނުދާނެ ކަމަށް ބުނެވުނު ބަސްކަމެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَލَّمَ އެކަން ނަހީކުރެއްވުމުން،
އެއުރެން ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވާ ގޮތަށް ހަމައެކަނި ގަސްދުކުރައްވައި ކާފިރުވާކަށް ނުކުރިއެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކުރުމަށް އަންނަނިވި ކަމެއްވެސް އެބައޮތެވެ. އެއީ އުސާމާ ބިން ޒައިދު رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمَا، لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ
ކިޔުނު ފަރާތެއް ޤަތުލުކުރެއްވުމުން، ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އިންކާރުކުރައްވައި ކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެކަމަށް ބުރަވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. «يَا أُسَامَةُ،
أَقَتَلْتَهُ بَعْدَ مَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» البخاري. މާނައީ: "އޭ އުސާމާއެވެ! ކަލޭގެފާނު އޭނާ ޤަތުލުކުރެއްވީ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ ކިޔުމަށްފަހު ތޯ
އެވެ!" އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި ވެއެވެ. « أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ» مسلم. މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނަށް
އަމުރުކުރެވިފައިވަނީ މީސްތަކުން لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ ކިޔައިފިކަމަށް ދަންނަވާނދެން އެއުރެންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށެވެ." މިދެރިވާޔަތް ބުނާ ގޮތަށް
ބުނާ ނަމަ ހިނގާނީ ކިހިނެއް ތޯއެވެ؟ މިކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން އިރުޝާދު ދޭށެވެ. ﷲ ބުނާ އެއް ގޮތުގައި ދިރިއުޅެވޭތޯއެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "ހަމަ ކަށަވަރުން، ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޔަހޫދީންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރެއްވިއިރު، އެމީހުން އަސްލުގައި ކިޔައިގެން
އެނބުރުމަށް ކިޔަވާދިނެވެ. އެމީހުންނަކީ ލާ އިލާހަ އިއްލަﷲ ކިޔާ ބައެކެވެ. އެއީ އުސާމާ ބޮޑު އެއްބަސްވުމެއް ހެދިއެވެ. އަދި އެކަމަށް ސުވާލުކުރެވޭ
ބައެއް ހަމަ ހެނދުނު ފިޔަވައި ހަނގުރާމަކުރެވުނީ ކޮންމެހެން ލާއިލާހަ ކިޔުނު ހަމަ ކުރިއަށް ދާނޭ ރަސޫލާގެ ކިބައިން ހަމަ ކަމަށް ބުނެ ނަހީކުރެއްވިއެވެ. އެކަމަކު
ބަލާއިރު، އޭގެ ހަމަ ދިރިއުޅުމުގައި ރަޢިޔާއެވެ. لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ ކިޔައިފައި ހަމަ ލާއިލާހަ ކިޔާ ނުލާ ޖެހުނީ ޝިރުކުގެ މަގަކުން
ޖާހިލުކަމުން އިސްލާމްވުމަށް ދިމާވާ ކަމެއް ބުނެ ކަށަވަރުކޮށްލައްވާށެވެ. މިއީ ޝަރީޢަތުގެ ދަށުގައި އަދި ޝަރީޢަތުގެ ސަރަހައްދުގައި އިސްލާމްވުން
އިސްލާމްދީނުގެ ރުކުނެއް ނޫނެވެ. ހަމަ އިސްލާމްދީނުގައިވާ ކަމެއްވެސް ނަހީކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެއީ ދެވޭ ކުރިއަށް ދާ މަގަކީ ހަމަ ސޫރަތުގެ އާޔަތެވެ
އިސްލާމްދީނުގެ ބަހެއް ކުރެވުނު ބަހެއް، ދިރިހުރި ބަސްތަކުން ގަބޫލުކުރެވިފައި ހުރި ބަހެއް އިސްލާމްކަމަށް ދަރިވަރުން
އިސްލާމްދީނުގައި ގަބޫލުކުރުމަށް ބުނެވޭ ބަހެއްވެސް ބުނެވިފައި ހުރި ކަމެއް މީހުން ކުރިއަށް ދިޔައިރު ވެސް ހަމަ ކަމެއް ކުރެއްވިއެވެ.

އުސާމާ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ ގެ ޤިއްޞާ ދަންނަވާނަމެވެ. ދެން، އެކަލޭގެފާނު ޤަތުލުކުރެއްވީ މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރި ބަޔަކު ތެރޭގައެވެ. އޭނާ އެކަމުގައިވި
ޤަތުލުކުރެއްވީ ހަނގުރާމައިގައި ބިރުން، ދުޝްމަނުގެ ކުރިމަތީގައި ކަލިމައިގެ ބަސް ބުނުއްވި ބަހެކެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ޤަތުލުކުރެއްވީ ދެރަކޮށް ކުރެއްވުމުން
ޤަތުލުކުރެއްވީ މުސްލިމެއްގެ ނަފްސެއް ސަލާމަތްކުރުމަށް ފެނިފައިވާ ކަމަށް ބުނާ ދީނަށް ދެކޮޅަށެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ވަޙީ ކުރައްވައިފައެވެ.
﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَتَبَيَّنُواْ﴾ މާނައީ: "އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ﷲ ގެ މަގުގައި ތިޔަބައިމީހުން
(ޖިހާދުގެ ގޮތުގައި ދަތުރުކުރާނަމަ) ފަހެ، (ކަންތައްތަކާ) ބަޔާންކޮށް ބަލައި ތަޙްޤީޤުކުރާށެވެ!" އެބަހީ: ސާބިތު ކުރާށެވެ. މިއާޔަތް
ދަލީލުކުރަނީ، ޤަތުލުކުރަން ހަމަ ބޭނުމެއް ވާނަމަ، ޤަތުލުކުރުމުގެ ކުރިން ސާބިތުކުރުމަށެވެ. ދެން، އޭނާ ހަމަ ނުވާ ހަމަ ނިންމުމަށް ޤަތުލުކުރުމުގެ
ސާބިތުވުމަށްފަހު އޭނާ ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ. އޭގެ މާނައަކީ ބަސްދޭ ޝަހާދަތްބަސްބުނެވޭ. ﴿فَتَبَيَّنُوٓاْ﴾ މާނައީ: "ފަހެ، (ކަންތައްތަކާ) ބަޔާންކޮށް
ބަލައި ތަޙްޤީޤުކުރާށެވެ!" ދެނެގަން ސާބިތުވުމަށްފަހު ޤަތުލުކުރުން ނުޖެހޭނެކަމާ ސާބިތުކުރުމަށް ބަސްދިނުމުގެ މާނައަށް އަންގައިދެއެވެ.

އުސާމާ ހަދީޘް ދަންނަވައެވެ. އެ ހަދީޘްގެ މާނަ އޮވަނީ އަހުރެމެން ބަޔާންކުރިގެންނެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުކުރުން އޮޅުގަޑެއްގެ ސަޙާބުން

ތިއްބެވި ރަނގަޅު ދީނުގެ ގޮތުން ފަތްވާދެއްވީ ވެރިކަމަށް ބާރުލީ ގޮތުގައި ވެރިކަމެއް ހުރުމަކާ ދިމާވެއެވެ. އެއާ ޚިލާފަށް އާޔާތަށް ސަހާބުން ފޮނުއްވީ ދަރުމަވެރިކަމުން

ދަންނަވާލީމެވެ. މިގޮ ދަރުމަވެރި ހަމަ ކަނޑައަޅާލީމެވެ ﷲ ގެ ރަސޫލާ صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ހަޟްރަތަށެވެ. «أَقَتَلْتَهُ بَعْدَ مَا قَالَ لَا إِلٰه إِلَّا اللّٰه»

البخاري. މާނައީ: "(އޭ އުސާމާއެވެ!) ކަލޭގެފާނު އޭނާ ޤަތުލުކުރެއްވީތޯ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ ކިޔުމަށްފަހު ވެސް ގަތުލުކުރީތޯ!" އަދި ހަދީޘެއް ހަދީޘް

ކިޔައިދެއެވެ. « أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلٰه إِلَّا اللّٰه» مسلم. މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިފައިވަނީ މީސްތަކުން

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ ކިޔަންދެން ހަނގުރާމަކުރުމަށެވެ. ހަނގުރާމަ ކުރުމަށެވެ." މިހަދީޘްގެ މާނަ އެބަދަލުކޮށް ޚަވާރިޖުންނާ

ބެހޭގޮތުން އެކަލޭގެފާނު ހަދީޘްކުރައްވާފައިވާ ފަދައެވެ. «فأَيْنَمَا لَقِيتُمُوهُمْ فاقتُلُوهُمْ» البخاري. މާނައީ: "ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ދިމާވާ

އެއްޗެއް ތަނެއްގައި އެމީހުން ޤަތުލުކުރާށެވެ." މިހަދީޘްގައި ހިމެނޭ އަމުރުތަކަކީ އެކަށީގެންވާ ގޮތުގައި މީސްތަކުން ކުށް

އެކަކަށް ކުރުމަށް އެނގޭނެ ސާބިތު ކަމެއް ލިބިއްޖެނަމަވެސް ޤަތުލުކުރުމުގެ އަމުރެކެވެ. އަސްލަކީ ބައެއްމީހުން ބައިވަރު ގޮތްގޮތުން

އެންގެވީ ފެނިގެން ހިތަކުރުމުގެ ގޮތަށް ބުނާ މީހުންނެވެ. ނަމަވެސް لَا إِلٰه إِلَّا اللّٰه ކިޔާފައިވާ ދީނަށް އިޙުލާޞްތެރިވުމާއެކު، މިކަން

އެކަށީގެންވާ ކަމެއްގައި ދެކުރުމުގެ ދަށުން އެކަމެއް ޤަރާރުވެފައިވާ ޚިލާފެއް ނެތްނަމަ ކަނޑައެޅިގެން ސާބިތުވެއެވެ. އަދި ހަމަ

ސާބިތުވެގެން ނުވާކަމަށް. އަދި އެކަމުގެ ބަލައިގަންނަ ޝަރީޢަތްގެ ޙުކުމެއް ބަލަން ނެތެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "ނަބިއްޔާ صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަރިހުން ސާބިތުވެފައިވާ އަންނަނިވި ހަދީޘްތަކުގައި ކިޔާ ކަމަކަށްތޯ؟ އެއީ

ޤިޔާމަތްދުވަހުން އަސްލުގައި މީސްތަކުން ޝަފާޢަތް ހޯދުމަށް އާދަމުގެފާނާއި ނޫޙުގެފާނާއި އިބްރާހީމުގެފާނާއި މޫސާގެފާނާއި

ޢީސާގެފާނާ عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ ގެ ޙަޟްރަތަށް ވަޑައިގަންނައެވެ. ހުރިހާ ބޭކަލުން ޢުޒުރު ދަންނަވާފައެވެ، އެންމެފަހުން މުޙައްމަދު

صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޙަޟްރަތަށް ވަޑައިގަންނައެވެ. މިހަދީޘްގެ މާނައިން މިދުނިޔޭގައި މިފަދަ ޝަފާޢަތް ހޯދުން އަދި ﷲ ނޫން

ފަރާތަކަށް ދުޢާކުރުމުގެ ދޮރުހުޅުވިފައި ޝިރުކު ނޫންކަމަށެވެ."

عَبْدُ الله: "މިހަދީޘްގެ ބަޔާނުގެ ވިސްނުން ދިރިހުރި އެއްބާރުލުމާ ގުޅޭ. އަދި ހިރާސްތްތަކާ ބެހޭ ސަލާމަތެއް ދިނުމާއި ބެހޭ ހާއްސަ އެހީ

ތަކެއްގެ ބާބެއް ތަކެއްގައި ސާބިތުވެ އިބާރާތް ހިމެނެނީ އިސްތިޣާޘަތުގެ ތަފްސީރެވެ. އެއީ ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާ

ފަދައިންނެވެ. ﴿ فَٱسْتَغَٰثَهُ ٱلَّذِى مِن شِيعَتِهِۦ عَلَى ٱلَّذِى مِنْ عَدُوِّهِۦ ﴾ މާނައީ: "ފަހެ، އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހާ، އޭނާގެ ދުޝްމަނުގެ މީހާގެ

ދަތުރުން، އެކަލޭގެފާނުގެ އެހީ ހޯދިއެވެ. (އެބަހީ: އިސްރާއީލުގެ ދަރިންގެ މީހާގެ) ފިރުޢައުނުގެ ޤައުމުގެ މީހާގެ ކިބައިން އެހީ ދެއްވުމަށެވެ."

ހަމައެފަދައިން ހަނގުރާމައިގައި ކަލޭގެކަމާއި އެއްކަމެއްގައި ބެލުމުގެ ބާރުއޮތް ތަކެތި ހިތްހަމަޖެހުމާއެކު ކަމުގެ ވަކިން ހިތްވަރުދޭ ކަމެއްގައި

ވާހަކައިގައި އެހީއަށް ހުރިހާ ކަމެއްގައި އެހީވެދިނުމުގެ ކިބައިން ކުރެވޭ އެއްޗެއްގައި ތަކެއްދެއްވުމަށް މީސްތަކުން ބިނާކުރާ ތަރުތީބުން

އެއްބާރުލުމާއި ހިމެނޭ ގޮތުގައި، އެއީ ދީނުގެ ދެމި ކަމަށް ދިރިހުރި ދިރިއުޅުމުގެ ބޭރުން ސައްތަ މުވައްޒަފުން ޢަމަލުކުރާ ކަމާ

ބެހެއްޓުމަށް ދަރުމަވެރިކަމެވެ. ބަރަކާތް ކުރުމުގެ ދަރުމަ ހުއްދަކަމެއްގައި ނުކުރާ އެއްމެ ކުރުން ދަރުމަވެރި ﷲ އަޅާ ދިނުމަށް

ދަތުރުވުމެވެ. އެއީ ޝަރީޢަތުގެ އަސާސީ ރޮއްކަމާއި ވިސްނައިދޭ އެކުވެރިކަމެވެ، ސަލާމަތްތެރި ހިތްވަރުހުރި އަޅުކަމުގެ ވަރަކަށް ދަރުމަކުރާ ދިޔަކޮށް ދިނުމެވެ.

މިބައިތަކަށް ކަނޑައެޅި ދިރިއުޅުމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުރި ވަރަކުން ކުރެވޭނެ ކަމާއި ދެކެވޭ އެއީ މިސާލަކަށް ވެސް ދީޖާ ކުރެވޭނެ ޝަރީޢަތެވެ.

ބާރުގެ މިތާ މެހަމާނުގެ ހެވާ ހާއްސަ "އެކުވެރި ހަޖޫރިއްޔާ" ދަރުވާނިޒާމް އެކަމަށްވާ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ދަރުމަވެރި ކަމެއްގައި ބަދަލެކެވެ. އެއީ

ނަބިއްޔާ صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަރިހުން، އެކަލޭގެފާނު ދަރުމަވެރި ހަނގުރާމައިގައި އަސްލުގައި ބާރުވެރިކަމާއެކު އެދިވަޑައިގެންނެވި

ފަދައިންނެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނު ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ ކުރަން ކަމެއް ދޭ މިހުރި ބާރުވެރިވެއެވެ. އެބާރުގަދަ ވާހަކަތަކެއް، އެކަލޭގެފާނުގެ

ޝަފާޢަތުގެ އަރިހަށް ދިއުން، އެކަލޭގެފާނަށް ދަރުމަވާ ނުހަމަ ދަރުމަވެ ނުވެއެވެ. އަދި ކިބައިން ހަމައެކަނި އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަފާޢަތުގެ އަރިހަށް

ހުށަހަޅާ ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ދަރުމަވެރިކޮށްދިނުމަށް ކަމަކަށް އެދުމެވެ ބާރުގެ ބާރުވެރިކަމުން މީހުން ކަމަކަށް ދެވޭނެ ވާހަކައެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "އިބްރާހީމް عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ގެ ވާހަކައާއި ބެހޭގޮތުން ތިބާ ބުނާނީ ކިޔާ ކަމަކަށްތޯ؟ އެކަލޭގެފާނު އަލިފާނަށް

އެއްލާލެވުމުން، ޖިބްރީލް عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ އެކަލޭގެފާނާއި ބައްދަލުކުރައްވައިފައެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނަށް އަހުރެން ބޭނުން ބާރެއް

އެހީވެދޭނަންތޯ؟" ޖަވާބުގައި އިބްރާހީމް عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން ބޭނުންވާއެއްޗެއް ނެތެވެ."

މިންޖާކުރައްވައިގެން އަދި ދަރުމަވެރިކަން އެއީ ޝަރީޢަތުގައި ޖިބްރީލް عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ އެކަލޭގެފާނަށް އެހީ ކުރަންޖެހިވަޑައިގެންނެވެ."

عَبْدُ اللهِ: "މިޝަބަހީ ހަމަކުރީގެ ޝުބުހަތަކާ އެއްގޮތްވާ ޝުބުހައެވެ. ޖިބްރީލު ކަލޭގެފާނު ފޯރުކޮށްދެއްވަން ބުނެއްވީ ކަލޭގެފާނަށް ކުރެވޭނެ ކަލޭގައި އަހަރެމެން ބުނަމުންދާ ބޭނުންތަކެއް ވެސް، ހަމަ ކަނޑައެޅިން ޖިބްރީލު عَلَيْهِ ٱلسَّلَام އިބްރާހީމް عَلَيْهِ ٱلسَّلَام އަށް ހުށަހެޅުއްވީ އެކަލޭގެފާނަށް ކުރެއްވޭނެ ކަމަކުންނެވެ. އެއީ الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޞްފުކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. ﴿عَلَّمَهُۥ شَدِيدُ ٱلْقُوَىٰ﴾ މާނައީ: "އެކަލޭގެފާނަށް އެ (ވަޙީ) އުނގަންނައިދެއްވީ ބާރުގަދަ މަލާއިކަތެކެވެ. (އެބައީ: ޖިބްރީލު ކަލޭގެފާނެވެ.)" ފަހެ، އިބްރާހީމް عَلَيْهِ ٱلسَّلَام އަޅުއްވާލެވުނު އަލިފާނާއި އޭގެވަށައިގެންވާ ބިމާއި ފަރުބަދަތައް ނަގައި އިރުމަތީގެ ނުވަތަ ހުޅަނގުގެ ފަރާތަކަށް އުކާލުމަށް ހުއްދަދެއްވާނަމަ ހަމަ ކުރެއްވޭނެއެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ޖިބްރީލު عَلَيْهِ ٱلسَّلَام އަށް އަމުރުކުރެއްވިނަމަ އެކަލޭގެފާނަށް އެކަން ކުރެއްވޭނެއެވެ. އަދި މިސާލަކަށް ބޮޑު މުއްސަނދިއަކު ފަގީރަކަށް ދަރަނިއަކަށް ދިނުމަށް ނުވަތަ ހަދިޔާއެއް ދިނުމަށް ހުށަހަޅައިފިނަމަ، އެ ފަގީރު މީހާ އޭނާގެ ބޭނުމުން ސަބަރުކޮށް، الله ގެ ރިޒުޤު ލިބެންދެން ކެތްކޮށްފިނަމަ، އޭގެ މަތީގައި ދުޢާކޮށް އެދުމާއި ޝިރުކު ކުރުމާ ދިމާވާނީ ކިހިނެއްތޯ! ފަހަމުގައި ބޭނުންވާ ކަންތައްތަކުގައި ހުރިހާ ކަމެއްގައި ވަސީލަތަކަށް ބޭނުންކުރުމާއި ޚުރާފާތް ޢަޤީދާތަކަށް ތަބާވުމާ ދެމެދު ވަރަށް ބޮޑު ތަފާތެއް ވާކަން ކަށަވަރުކުރެވޭތޯއެވެ؟!

ޢާއްމުކޮށްގެ އަޚާއެވެ. ދަންނާށެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން އަހަރެމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އެބޭފުޅާގެ ޒަމާނު ފުރަތަމުން މުޝްރިކުންނަކީ ޝިރުކުކުރުމުގައިވެސް މިޒަމާނުގެ މީހުން މިހާރު ޝިރުކު މައްސަލައެވެ. އެއީ ތިންކަމެއްގެ ސަބަބުންނެވެ.

❶ އިސްވެދިޔަ މިސާލުތަކުން، ބަޔާންވެގެންދާ ފަދައިން ވަގުތުގައި ނުރައްކާ ޖެހުނު الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން ދުޢާކުރެއެވެ. އަދި ވަގުތުގައި އެމީހުން الله އަށް އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ދުޢާކުރެއެވެ. އެކަމަކު ނަޖާތް ލިބުމުން، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ވާޙިދާނިއްޔަތުގައި ޝަރީކު ހަދައެވެ. ﴿ فَإِذَا رَكِبُوا۟ فِى ٱلْفُلْكِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴾ މާނައީ: "ފަހެ، އެއުރެން ނަވަލަށް އަރައިފިނަމަ، (ކަނޑުގެ ބިރުވެރިކަމުގައި) ދީން ޚާލިޞްކޮށްދެމުން الله އަށް ދުޢާކުރެތެވެ. ފަހެ، އެކަލާނގެ އެއުރެން ބިމަށް ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުމުން، ފަހެ، އަދި އެއުރެން ސަލާމަތްކުރެއްވުމުން، އެއުރެން އެކަލާނގެއާ ޝަރީކުހަދައިފިއެވެ. (އެކަލާނގެއާ) ބައިވެރިކުރެތެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވެއެވެ. ﴿ وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ كَٱلظُّلَلِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ فَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴾ މާނައީ: "އަދި ހިޔާ ފަދަ (ބޮޑެތި) ރާޅުތައް އެއުރެން ނިވާކޮށްލައިފިނަމަ، ދީން ޚާލިޞްކޮށްދެމުން الله އަށް ދުޢާކުރެތެވެ. ފަހެ، އެކަލާނގެ އެއުރެން ބިމަށް ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުމުން، އެއުރެންކުރެ ބައެއް ފަރާތްތަކެއް ހުރިހެން ހުރެއެވެ. އަދި، އެއުރެންގެ ތެރެއިން ހުރިހާ ޚިޔާނާތްތެރި ކާފިރެއްމެނުވީ އަހަރެމެންގެ އާޔަތްތައް ދެކޮޅުނުހަދައެވެ. (ގަބޫލުނުކުރެއެވެ.)" ފަހެ، އެއުރެން ކާފިރުންނަށް ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَލَّمَ ގެ ދަޢުވަތު ލިބުމުން މައްސަލަ މުޝްރިކުންނަށް ކުރިމަތިވާ ދަތިކަމެއްގައި ވަކިން ވާހަކަ ދައްކާ ކުރަމުންދާ ޢަމަލުތަކެވެ. އަދި ﷲ އަށް އެކަނި ދުޢާކުރާ ވަގުތެވެ. އަދި އުފާވެރިކަމުގައި ޝިރުކުކުރެއެވެ. ފަހެ، ޚުރާފާތުގެ ކަންތައްތައް ކުރެއެވެ. ﷲ އަށް އެކަނި ދުޢާކުރާ ވަގުތު ދަތިކަމާއި އުނދަގޫ ކަންތައްތަކުގައި މިޒަމާނުގެ މުޝްރިކުން ދަތިވާއިރު ﷲ އަށް ވުރެ ބޮޑަށް އެހެން ބަޔަކަށް ދުޢާކުރެއެވެ. އެއުރެންގެ ބައެއް ވަގުތު ވަލީއަކަށް ދުޢާކޮށްގެން ދަތިކަމުން ސަލާމަތްވެއެވެ. "ﷲ ގެ ރަސޫލުންނެވެ. ﷲ މެނުވީ ނުވެ ތިބޭ ކަމެއް" ނުވަތަ ސަލާމަތް ވާނެ ކަމަކަށް މުޝްރިކުން ގަބޫލުކުރެއެވެ. މިކަން ވިސްނާލީމު ފަހެ، ކާކުތޯ ހެޔޮވީ!

❷ ހަމަ ކަށަވަރުން، އިސްވެދިޔަ މިސާލުތަކުން، ﷲ އާއެކު ދުޢާކުރެވުނީ ކަށަވަރުކަން ބާރުވެރިކަމާއި ދަށުފަތުގެ ވަގުތުތަކަކީ ކަމެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާއަށް ނުވަތަ ވަލީއަކަށް ނުވަތަ ހަދާން ހެޔޮ، ނުވަތަ ގަސް ފަދަ ތަކެތި ނަމަކަށް ވީނަމަވެސް، މިޒަމާނުގެ މުޝްރިކުން ﷲ އާއެކު ދުޢާކުރާ އެހެން ނަބިއްޔުންނާއި ވަލީން ހިމެނެއެވެ. މިޒަމާނުގެ ޢަޤީދާގެ ބޭނުން ރަޙްމަތްވުމެއް ޝަރީޢަތުގެ ތަރައްގީގައި ހުށަހެޅިއެވެ. ނަމަވެސް، މިޒަމާނުގެ ނަބިއްޔުންނާއި ހެޔޮ ވަލީން ނުވަތަ ނަބިއްޔުންގެ މިޒަމާނުގެ މުޝްރިކުންނެވެ.

❸ ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޒަމާނުގައި އުޅުނު މުޝްރިކުން ޝިރުކުކުރުމުގައި ނުތަޢައްލުގެ ކަމެވެ. ތަޢައްލުގަނޑު ކުރިއަރާ ނުނަގަތީ. މިޒަމާނުގެ މިސާލުތައްވެސް ދިމާވެއެވެ. ފަހެ، އެއުރެންގެ ޝިރުކުކުރުމުގެ ބާވަތްތައް ކުރިއަރަމުންދިޔައީ ފުރަތަމަ ނުތަބާވުމެވެ. މިސާލަކަށް: ކަލާނގެއެއް ކަމުގައި ބަލައިގަނެވޭ ބަނޑު ދިނީ ވަލީއެއް ނުވަތަ ވެރިން މިޒަމާނުގެ ޖާހިލުން ދަށްވެގެން އަޅުކަން ކުރެއެވެ. ޖާހިލުގެ ފަހުން ބޮޑު ޢިލްމެއް ނުލިބޭ ކަމެވެ.

ކުލަ ކަލަ ހިތްހަމަ ދުރާލާ ފަހަރަކު ލާމަނުގެ ބާރު ވާހަކަތައް، އެއީ ﷲ އަށް ދުޢާކުރުމެވެ. ދަތިވާ ކުރިމަތީގައި ވަރަށް ގިނަ ވަސީލަތްތަކުގެ ނުވަތަ ވާހަކައިން ނުވަތަ އަޅުވެތިކަމާއި ދުޢާކުރުމާއި ބަލައިގަތުމާއި ވަކި ކަމެއް، އިސްތިޢާނަތު ނުހިފާ ހުރިހާ ކަމެއް ފުރިހަމަކުރުމުގައި ބިރުވެރިކަމާއި އަދި ބައެއް މުޝްރިކުން ތަޢާލަނޑުވުމަށް. ﷲ އަށް ޢިބާދަތްކުރުމާއި ދުވަހުތަކުގެ ބަދަލުގައި ބައެއް ކަލަ ނުވަތަ ފުރަތަމަ ނަބިއްޔާގެ ޢަގީދާ ގެއްލިފައިވާ ކަމެއް ޖަހައި ހުރިގޮތުން ކަލާނގެއަށް ބައިވެރިވުމަށް ބާރުވެރިވަނީ.

މިކަމުގައި ވަރަށް ގިނަމީހުންނަށް އޮޅުންއަރައެވެ. އެމީހުން ބުނެތެވެ. "މީ ތިޔަލާވެ. އެކަލަކު އަހަރުމެންނަށް ހިލަފުއް ނުލަބުވީތާއެވެ. އަހަރުމެންގެ ރަށުގައާއި ޤައުމުގައި ހިލަފައް ނުވާނެއެވެ. ޤައުމުގެ މީހުންގެ ހިތަބައިން ހުރިކަމީވާނަން ނުބައިކަމާކަމުން ބައިކަނޑާލުމުގެ ގޮތުން އެމީހުން ބައެއްސޮން ޤަރާރުކަންތަކެވެ." ލާދީނުކަމުގެ ގަނޑު އިސްލާމްދީނާވިދިޔަ ބަޔަކު އަނެއް އުޖުރަކާ ޙަވާލުން އެކަން ދޫކޮށްލި ބަޔަކު ކަމުގައި މުނާފިޤުންނަށް ނުބައިކަމާއި ހިތާމަހުރިކަމެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ކީރިތިޤުރުއާނުގައި ﴿ ٱشْتَرَوْا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴾ މާނައީ: "ﷲ ގެ އާޔަތްތަކަށް އެމީހުން ކުޑަ އަގަކަށް ވިއްކާލިއެވެ. ފަހެ، އެމީހުން އެކަލާނގެ މަގުން (ދީނުން ހުރަސް) އަޅުވައިލީއެވެ. ކަށަވަރުންވެސް، އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައް ހުތުރު ނުބައިވެގެންވެއެވެ!"

ﷲ ގެ އަޅުކަމާއިމެދު ނުވިސްނުން އަދި ރިޔާގައި އިޚްލާޞްތެރިކަމެއް ނުހުރުން ހަމަހަލާކީ ބާރުފުޅުން ﷲ އެއްކަލަވެސްމަދުކުރާ މިހާލަތު މުނާފިޤުކަމެވެ. އެފަދަމީހާ ލާދީނީކަމަށް ނުބައެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ ﴾ މާނައީ: "ކަށަވަރުންވެސް، މުނާފިޤުން ވާނީ، ނަރަކައިގެ އެންމެ ދަށްފަންގިފިލާގައެވެ." މިއުސޫލަކުން މިބާ ވިސްނައިލިޔަސް ބަޔާންވެގެން ދާނީ ވަރަށް ގިނަ މުސްލިމުން ބަލާތީ އަދި އެކަން އިޖުތިމާޢީ ދާއިރާގައި ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ. އެއީ ގާތުން ފުދިއިން ދުނިޔޭގެ މުދަލާއި މަޤާމާއި ބަދަލުގައި ކަނޑައެޅިގެން ދަތުރުކުރާ ނުވަތަ ރަސްމީގޮތުން ބައްދަލުކުރެވޭނެ ގޮތުގައި ތަކުރާރުކޮށް ނުވަތަ ފަރާތަކުން ގެންދާ މަސައްކަތްތަކަށް އެއްބާރުލުން ދޭ މީހުންނާއި ރިވެތި އިސްލާމްދީނާ ދެކޮޅަށް ޢަމަލުކުރާ ރަސްމީ ވެރިކަމާއި އެއްބައިވެރިވާ ބަޔަކު ދިމާވާ ކަންތައްތަކުން ދުރުހެލިވުމަށް ސަމާލުވެވޭނެއެވެ.

ﷲ ގެ ފޮތުގައިވާ އަންނަނިވި ދެއާޔަތް މިބާ ދެނެގަންނާށެވެ.

ފުރަތަމަ އާޔަތަކީ: ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ގެ މިބަސް ބަސްފުޅެވެ. ﴿ لَا تَعْتَذِرُوا۟ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ ﴾ މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައި ކާފިރުވެފައިވަނީ ކަށަވަރުކޮށެވެ." ފަހެ، ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާއެކު ރޫމީންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަ ކުރުން ދިޔަ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު ސަފަރުގައި މުނާފިޤުންގެ ބައެއް ބުނި ކަލޭމެންގެ ސަޙާބުން އެމީހުންނަށް ބަދަލު ކާފިރުވީކަން މިބާ ދަންނާށެވެ. އެކަން އަނިޔާވެރިކަމުގެ ބަސްބުނާ މީހުންނަށް ތަރުތީބުކޮށް ކަމާއި މިފަދަ ގޮތަކަށް މަސްހޫރުވެފައި ގާތުން ބަސްބުނާ މީހުންގެ ތެރެއިން ހުރި ބަޔަކަށް ނުބައި ކަމާއި ބުނެއެވެ! އެމީހުން ސަލާމާތް ވާނީ ނުބައި ކަމުގެ ހުކުމެއް ކަމުގައި ދެކޭނެ މީހުންނާ އެއްބައިވެ ގޮސް އުޅޭ ބަޔަކަށް ފާޅުކަމާއި އެކުގައި ހުކުމް ނިޔާކުރެވިފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް ކަނޑައެޅިގެން ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ތަފުސީލު އިސްލާމް ދީނުގައި ބައްޓަން ނުކުރެވޭ ކަމެއް ޝައިޠާނާގެ ވަސްވާސް ދީންކަމަށް ބަލާ ގޮތަކަށް ދީނުންނެރޭ ފުރަތަމަ ކަމެވެ. ﴿ ٱلشَّيْطَٰنُ يَعِدُكُمُ ٱلْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِٱلْفَحْشَآءِ ۖ ﴾ މާނައީ: "ފަޤީރުވެދާނެކަމުގެ ބިރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޝައިޠާނާ ބިރުދައްކައެވެ. (އެބަހީ: އޭނާގެ ވަލީން އެބިރުވެރިކުރެއެވެ.) އަދި ނުބައިކަންތަކަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރު ކުރައްވައެވެ." އަދި އަސާސް އެވަނީ ވަލީވެރިންގެ ބިރުގަންނާށެވެ. ﴿ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُۥ ﴾ މާނައީ: "ކަށަވަރުންވެސް އެއީ ޝައިޠާނާއެވެ. (އެބަހީ: އޭނާގެ ވަސްވާހާއެވެ.) އޭނާގެ އެކުވެރިންނަށް ބިރުދައްކާނީއެވެ." އަދި އެސާ އެވަސް ﷲ ގެ ވަޢުދުވެ ގަދަރުވަންތަކަމެވެ. ﴿ وَٱللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا ﴾ މާނައީ: "ﷲ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަޢުދުވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން ފާފަފުއްސެވުމާއި، ފަޟްލުވެރިކަމުގެ ވަޢުދެވެ." އަދި އެސާ އެވަސް ޤައުމަށްވެސް ވަޢުދުވެވަޑައިގަންނަވަނީ ބިރު ނުގަންނާށެވެ. ﴿ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴾ މާނައީ: "ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އެމީހުންނަށް ބިރު ނުގަންނާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން މުއުމިނުން ކަމުގައިވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިވާށެވެ!" ފަހެ ގަވާއިދުގެ ވަކިކަމުގެ ނަސީހަތަށް ތިބިހުރުން ކުރިއަށް ނުވާ ނަމަ ބުނާ މީހުން ވަރަށް ގިނަބަޔަކު ނުހޯދައެވެ! ނަމަވެސް ޝައިޠާނާގެ ވަސްވާސްތަކަށްވުރެ ގަދަވާށެވެ!

ދެވަނަ އާޔަތަކީ: ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ގެ މިބަސް ބަސްފުޅެވެ. ﴿ مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِهِۦٓ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَٰنِ وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ މާނައީ: "(ޒޯރުކުރެވިގެން ނޫން ކަމެއްގައި) އީމާންވުމަށްފަހު ﷲ އަށް ކާފިރުވާ މީހުންނާ، ފަހެ، އެމީހުންގެ މައްޗަށް ﷲ ގެ ކޯފާ ވެއެވެ. (ހިތުން ރުހިގެން ކުފުރަށް ހިތް ފުޅާކުރި މީހުންނަށެވެ.) އަދި ބޮޑު އަދަބެއްވެސް އެމީހުންނަށް ވެއެވެ. ނަމަވެސް ޒޯރުކުރެވިގެން ހިތް އީމާންކަމުގައި ހަމަޖެހިގެން ވާ މީހާ ނޫނެވެ. (ތަނަވަސްވެއެވެ!) ފަހެ، އެމީހުންނަށް ހުރި ﷲ ގެ ކޯފާގެ ހިތި ޙައްޤުވެވޭނެ ބާވަތްތަކާއި ބަދަލުތަކެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުރި ޢަޒާބު ބޮޑުވާނެއެވެ.

އެދޭށެވެ." ޔަނީ، މިބައިމީހުންނަކީ މަޖުބޫރު ކުރެވިގެންވާ ޙާލަތެއްގައި ނޫން ހާލު އީމާންކަމުން ހިތް އަނބުރާ ކުފުރުގެ މަގަށް

ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ރުޅިވެރިވާ ބައެކެވެ. އަދި މިބައިމީހުންނަށް ބޮޑު އަޒާބު ލިބޭނެއެވެ. އެކަން ވާނީ ސަބަބުން ކާފިރުވުމަށް ނުވަތަ މުރުތައްދު

ތަރުހީބުވުމުގެ ސަބަބުން ކާފިރުވުމަށް ނުވަތަ މިފަދަ ވަރަށް ބޮޑު ގޯނާކުރުމުގެ ކުރިމަތިވުމަށް ނުވަތަ ގިނަ ވަޒަނަ

އަރުވައިއްސައި ގޯތިތެރިން ނުވަތަ އިޚްތިޔާރުގެ މަތިން ނުވަތަ ސަލާމަތް ކަންތައްތަކުން ގެއްލޭ ބައިވެރިވުން ފަހަރު އެކަމަށް

އަޅުވާލެވޭ ގޮތުން ކާފިރުވުމަށް ގޮސްފައެވެ. އަދި މާލޭ ބަލައި އެކަމުގެ ބޮޑުކަމަކީ ކުރީގެ ދުނިޔަވީ އުފާވެރިކަން ދުނިޔޭގެ ހިތްވަރު އަދި ކުރާހެން މިއުޅެނީ

އުމްރާން ރަޙްމަތުން ޙަލާލު ހިސާބުން އިސްތިޢާނަތް ނުކުރީ ހިއްވަރުދިން ބައިގެ ދުނިޔަވީ ދެވަނަ ގޮތް ފަދައިން ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވާ ފާހަގަކޮށްދެއްވައެވެ.

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْـَٔاخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ މާނައަކީ: "އެއީ

ކަލޭމެން އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން އާޚިރަތަށްވުރެ ރުހިވެވަޑައިގަތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ކާފިރުވެރި ބައިމީހުން

ހިދާޔަތް ނުދެއްވާ ކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ." ﷲ ހިދާޔަތް ދެއްވާނީ ހިދާޔަތް ހޯދާ މީހުންނަށެވެ. ޔަނީ، މިޙާލަތުގައި ކާފިރުވެއްޖެ އެއްވެސް، އަޅުގަނޑު ތިބާއަށް

އެދޭ ބައެއް ދުނިޔަވީ ސަބަބުން ކާފިރުވެ ނުވާ ސަބަބުން އުފެދޭ ކަމަކަށް، ތަޤުވާ ޖަހައި ތިބުމަށް ތިބާއާ ދިމާވާ ބަޔަކުން

ދިވެހިރައްޔިތުންނަށެވެ. والله أعلم.

- ﷲ ތިބާއަށް ހިދާޔަތް ދެއްވާށި ދައުލަތްތެރިއެވެ. — މިހިރަ ވާހަކައެއް ދެން، ތިޔަ ބަލައިގަންނަނީ ވަކިވެ އެހެންވެސް ނުވާނީ ކީއްވެތޯ؟

ތިބާގެ ފިކުރުގައި ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމް ވަޒީރުގެ ބަޔަކު ބާރުގަދަ ނުވަތަ ކަންތައްތަކެއް ކުރާނެތޯ! ދެން، ކިހިނެއް ހިދާޔަތުގެ މަގު

ހޯދުމަށް ފިކުރުކުރުން ލާޒިމު ވެގެންދާ ދިރިއުޅުމެއް ނޫން މުސްލިމުންނަށް ވާޖިބު ފަރުޟެއް ނޫން ހެއްޔެވެ."

عَبْدُ النَّبِي: "ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ ޝަރީޢަތުގައި ދެވިފައިވާ އަމުރުތަކާ ދެކޮޅުހަދައިގެން ނުވާނެއެވެ. އަދި ޝަރީޢަތާ ޚިލާފުވާ

ކަމެއް ކުރާނަމަ ދީނުގެ ހުއްދަ ނަގައިގެން ދީނުގެ ބަދަލުގައި ކަމެއް ކުރުމާއި ދެކޮޅުވުމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ދެން

ކަލޭމެން ދުނިޔަވީ ފާއިދާތަކާ ހަމައަށް ގޮސް ޝަރީޢަތުގައި ނުހުރި ކަމެއް ކުރުމަކީ ނުވާނެކަމެއް ކަމަށް އަދި ތިމަ ހުރިހާ ފަރާތެއް

ހިތްހަމަ ޖެހިފައިވާ ކާފިރުން ދޫކޮށް ވާޖިބު ރަނގަޅު ކަންކަމުގައި އެކުވެރިވުމުން، އަދި މުސްލިމުން އެއްބަސްވެ އިތުރު

އަދި ދެކޮޅުވެރިވާ ބައިމީހުން ހިދާޔަތަށް ގޮވާލެވުމެވެ. އަދި ކަމާބެހޭ މީހުން ދެކޮޅުވުމުގެ ސަލާމަތްތަކުން ސަލާމަތުން ހިނގުމަށް

ތަޤުވާވެރިކަން އިޚްލާސްތެރިކަމާއި ބަލައިގަނެވިއްޖެނަމަ އެމީހުންނަށް ފާއިދާކުރާނެއެވެ. އަދި އެހެންމީހުނާ ހެޔޮކަމުގެ މަގުގައި

ޝަރީޢަތުގެ މަގުގައި ދަމަހައްޓައިގެން ދާއިރުގެ ވާޖިބު ސަބަބުން، އަދި ދެކޮޅުވެރިވާ މަޖާ عَبْدُ اللهِ އަކީ ހެޔޮ އެކުވެ ދަށު ސަރުކާރު ހިމާޔަތް

ހޯދުމަށް އަދި ދީނާ ކުރިމަތިލާ. ދެން، ކިހިނެއް ކަލޭމެން ދީނަކީ ޝަރީޢަތެވެ. ދެކޮޅުވެރިވާ عَبْدُ النَّبِي ވަކާލާ ތިބާ ތިޔަބޭފުޅާ

ދިފާޢުކުރަން ހިތްހަމަ ހޯދުމާއެވެ. އެކުވެރިވާ ސަރުކާރު ދެކޮށް ވާނޭނުން عَبْدُ الرحمٰن އަށް ބަދަލުކޮށްލިއެވެ. ދެކޮޅުވެރި

އުޅުމަށް ކުރިއެރުވުން ހެދި ބަދަލު ދައުލަތަކުން ވާނީ ނިކަން ދެވިފައިވާ ދެރަ ހޯދާ ތަޖުރިބާގައި. ﷲ އާ ދެކޮޅުވާ

ބައިތަކުގެ ވިޔަފާރިއްސަ ދީނުގެ ކާނޫނު ނުވާނެ.

ދުންޔަމެހި، ވެސް ހެދި ހަމައެކަނި ތިބާގެ ހެދުން ބަލާ ދައުލަތުގެ ދިރުމެއް ދެއްވާ ކުރެވޭނެ މިޔާންތައް

ވަކިކަމެއްތަ؟ ތިބާއާ ބައްޕަ ކިބައިން ޖެހިގެން ކިސްމަތުގެ ބާރުން ފަހުން ހިތްހަމަޖެހުނެވެ."

عَبْدُ الله: "މައްސަލައަކީ ތިޔައީ. ޝަރީޢަތުގެ ކަންތައް އެޅުނުކަމެވެ.

✸ "ޝަރީޢަތް ދުނިޔޭގެ ސިޔާސަތުގައިވެސް ހެދި ޢިބާދަތެއްތޯ ކަމުގެ ކުރިއަށް ޝަރީޢަތް ތިބާގެ، ބައްޕަކުރިއަށް އުފެދުން

ހައްޤެއްގޮތުގައެވެ. ތިބާގެ ގޮތުގައި އެއީ ކަމެއް ވާނީ ނުވާނެއެވެ. ބަލައިގަތުން އެއް ގެނެސް މަޤާމު ﷲ ދީނީ ދުނިޔަވީ ނުވާނެއެވެ.

ތިބާގެ ގޮތުގެ ޝަރީޢަތް އެއްކަމަށް ނޫނީ ބަލާލުމުން ބަޔާންކުރާ ގޮތެއް. މާނަ ގޮތުގައި (އިލާހުގެ ނިޔަތް ނަފްސުގެ) އެހެންނަމަވެސް އެބަޔާން

ވިދާޅުވެއެވެ. ﴿ءَامَنَّا بِهِۦ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا﴾ މާނައަކީ: "އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ސާބިތުވާ ހުކުމްތައް ބަޔާންކުރާ (ބަޔާންތައް) ހުރިހާ، "ތިއުޅުއްވާ

ބައެއް (އެބައި: ސާބިތުވާ) ޝަރީޢަތުގައި ގެނެސްދެއްވާ. ހުރިހާ ސާބިތުވާ ޝަރީޢަތުގައިވެސް، ތިބާގެ ހިތްތަކުގައި ދެކުވުމެވެ. ބާރުވާ ޝަރީޢަތަށެވެ."

ޝަރީޢަތުގައި ދީނުގެ ކަންކަމުގައި އެކަށީގެންވާ ބަޔާނަށް ހައްދަވާ ﷺ ގެ ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ. އެއީ «دَعْ مَا يَرِيبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيبُكَ»

أحمد والترمذي. މާނައަކީ: "ތިބާއަށް ޝައްކުވާ ކަންކަމުގެ ދޫކޮށްލާ ޝައްކުނުވާ ކަންކަމަށް ހިތްވާށެވެ." އަދިވެސް އެހެން ރިވާޔަތް

ހަދީޘްގައިވެއެވެ. «فَمَنِ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ» متفق عليه. މާނައަކީ: "ޝުބުހާތަކުން

ދުރުހެލިވީމާ، އޭނާގެ ދީނާއި އަބުރު ސަލާމަތްކޮށްދެއެވެ. އަދި ޝުބުހާތްތަކަށް ވެއްޓިއްޖެ މީހާ، ޙަރާމްކަމަށް ވެއްޓެއެވެ.

ވަދެއްޖެއެވެ." އަދިވެސް ނަބިއްޔު ވިދާޅުވިއެވެ: «وَالإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ» مسلم. މާނައީ: "ފާފައަކީ ތިބާގެ ހިތަށް އުނދަގޫކަންދޭ އަދި މީސްތަކުންނަށް ތިބާ އެކަން ކުރާކަން ފެނުމަށް ތިބާ ނުރުހޭ ކަމެއްކަމެވެ."

✸ ހަވާނަފްސަށް ތަބާވުމުން ރައްކާތެރިވާށެވެ. ފަހެ الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަނީ އެކަމުން ރައްކާތެރިވުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައެވެ. ﴿أَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ﴾ މާނައީ: "އަމިއްލަގެ އެދުންތެރިކަން އެއީ، އަމިއްލަގެ އިލާހަކަށްހަދައި ހުރިމީހާ، ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިގެންފީމުތޯ!"

✸ މީހުންގެ ބަސްތަކާއި ޢަމަލުތަކަށް ތަބާވުމުން (ލަފާއެއްގެ ބާރުވެރިން އަސްލުކުރުމަށްވުރެ ޢަޤީދާގައި ތަޤުލީދުކުރުން) ރައްކާތެރިވާށެވެ. ކާބަފައިން އުނގަންނައިދިން ތަބާވުމަކީ އިސްލާމާ ޚިލާފު ކަމެއްކަމުގައި ވާނަމަ ބަޔާންކޮށްދިނުމަށް ފަހު ހަމަ ކަނޑައެޅުން ބައެއްގެން ޤަބޫލުކުރާ މުޝްރިކުންގެ ގޮތެވެ. الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަނީ ވިދާޅުވެއެވެ: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ بَلْ نَتَّبِعُ مَآ أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۗ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ﴾ މާނައީ: "އަދި الله ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ތަބާވާށޭ އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެނަމަ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަދި ނޫނެކެވެ. އަހުރެމެން ތަބާވާނީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެކަމެއްގެ މަތީގައި ހުރި ދުށް އެއްޗަކަށެވެ. ފަހެ، އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަކީ އެއްވެސް ކަމެއް ނުވިސްނާ އަދި އެމީހުންނަކީ ތެދުމަގު ނުލިބިފައިވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވިޔަސް ހެއްޔެވެ!"

✸ ކާފިރުންނާ ވައްތަރުވުމުން ރައްކާތެރިވާށެވެ. ފަހެ ނުބައެއްގެ އަސްލަކީ އެއީއެވެ. ރަސޫލާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ނަބިއްޔު ވިދާޅުވިއެވެ: «مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ» أبو داود. މާނައީ: "ބަޔަކާ ވައްތަރުވެއްޖެމީހާ އެމީހުންގެ ތެރެއިން މީހެކެވެ."

✸ الله ނޫން ފަރާތަކަށް ވަކީލުކުރުމުން ދުރުހެލިވާށެވެ. ފަހެ، ހަމަ ކަލާނގެއަށް އެކަނި ވަކީލުކުރާށެވެ. ﴿وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓ﴾ މާނައީ: "އަދި اللهއަށް ވަކީލުކުރާމީހާ (ދަންނަވާށެވެ!) ފަހެ، އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ފުދެއެވެ."

✸ الله އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާކަމުގައި އެއްވެސް މަޚުލޫޤަކަށް ކިޔަމަންނުވާށެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ނަބިއްޔު ވިދާޅުވިއެވެ: «لاَ طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الخَالِقِ» الترمذی. މާނައީ: "ޚަލްޤުކުރެއްވިފަރާތަށް (އެބަހީ: الله އަށް) ނުކިޔަމަނުވާ ކަމުގައި އެއްވެސް މަޚުލޫޤަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމެއް ނުވެއެވެ."

✸ الله އާއިމެދު ނުބައި ހީކުރުމުން ރައްކާތެރިވާށެވެ. ފަހެ، ހަމަ ރަނގަޅު ހީކުރުމަށް ޤުދުސީ ޙަދީޘުގައި الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އަންގަވާފައެވެ: «أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي» متفق عليه. މާނައީ: "ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުންނެވީ އަޅާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާމެދު ހީކުރާ ގޮތެއްގައެވެ."

✸ މުސްތަޤުބަލުގެ ސިއްރުތައް ބުނާ ފަންޑިތަވެރިންގެ ގާތަށް ދިއުމުން ދުރުހެލިވާށެވެ.

✸ އެއްޗެހިން ރައްކާތެރިވުމަށްޓަކައި ތަވީދުއެޅުމުން ދުރުހެލިވާށެވެ. ފަހެ، ހަމަ ކަލާނގެއަށް އެކަނި ތަވައްކަލުކުރާށެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ނަބިއްޔު ވިދާޅުވިއެވެ: «مَنْ تَعَلَّقَ شَيْئًا وُكِلَ إِلَيْهِ» الترمذی. މާނައީ: "(ތަވީދުފަދަ) އެއްޗެއް އެލުވައިލިމީހާ ދަންނާށެވެ. އޭނާ އޭގެ ހަވާލުކުރެވޭނެއެވެ. (އެބަހީ: الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އޭނާ ދޫކޮށްލައްވާނެއެވެ.)"

✸ ހިލައާއި ގަހާއި ޢިމާރާތާއި ޤަބުރުތަކާއި ބިންތަކާއި އަދި މިބާވަތުގެ ތަކެތިން ބަރަކާތް ހޯދުމުން ދުރުހެލިވާށެވެ. ހަމަ ކަމަކީ އެއީ ޝިރުކެވެ.

✸ އެއްވެސް އެއްޗަކާއި ސަބަބުތަކާ ހިލާފު އަދި ބަދުފާލުބެލުމުން ދުރުހެލިވާށެވެ. ފަހެ، ހަމަ ކަމަކީ އެއީ ޝިރުކެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ނަބިއްޔު ވިދާޅުވިއެވެ: «الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، الطِّيَرَةُ شِرْكٌ ثَلاَثًا» أبو داود. މާނައީ: "ޝުއޫމްބެލުމަކީ ދުވަސްދުވަހު ޝިރުކެކެވެ. ޝުއޫމްބެލުމަކީ ދުވަސްދުވަހު ޝިރުކެކެވެ." މިފަދައިން ތިންފަހަރު ނަބިއްޔު ވިދާޅުވިއެވެ."

✸ ސިޙުރުކުރުންނާއި އިސްތިޢާނަތްހޯދުމާއި ތަޢާރުފުކުރުމާއި ދެމިހުރުމާއި ދަށުގެ ގޮތްތަކުން އަދި ޝޫރާ މަޖިލީހުގައި ވީއްލާ ބާކީކުރުމުން ޤަބޫލުކުރާ ގޮތަކީ އަދި ފަރުވާ ލާތަކެއް އުޅެ. އެކަން ފަހަރެއްގައި ދުއްވައި ހިސާބުކުރާ ވީހިނދު ދިވެހިރާއްޖޭގައި މަގުބޫލުކުރާގޮތަކީ އަދި اللهއެވެ.

✸ ވަޒީފާއެއް ޙަޤީޤަތުގައި ނުވަތަ ދުނިޔަވީ ތަޢުލީމު ހިންގުމަށް އެކަން ކުރެވިދާނެ. ފަހެ، އަދި ކަނޑައެޅުން އޭގެ ޝަރުޢީގޮތުން ވަޒީފާތަކުން ދިރުމަށް ނުވަތަ ހިތްހަމަޖެހުން އަދި ކަނޑައެޅުން الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އެވެ.

✸ ﷲ ނޫން އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއް ގަންދީ ހުވާކުރުން ދުރުހެލިވުމެވެ. ގަންދީ އުޅޭ ކަލަކީ އެއީ ކޮންމެ މަޚްލޫޤެއް ނަމަވެސްމެއެވެ. އެއީ މިސާލަކަށް "ނަބިއްޔާ ﷺ ގަންދީ ހުވާކުރަމެވެ" މިފަދައިން ބުނުމެވެ. ފަހެ، ހަމަ ކަށަވަރުން އެއީވެސް ޝިރުކެވެ. ހަދީޘްގައި އައިސްފައިވެއެވެ. «مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللهِ فَقَد كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ» أحمد. މާނައީ: "ﷲ ނޫން ފަރާތެއް ގަންދީ ހުވާކުރިމީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ، ހަމަ ކަށަވަރުން އޭނާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ނުވަތަ ޝިރުކުކޮށްފިއެވެ."

✸ ޖަނަވާރުން ނުވަތަ ތަރިތަކުން ނުވަތަ އަދަދުން ނަޙުސްކަން އެއްކަލަ ކަމަކަށް ބެލުން ދުރުހެލިވުމެވެ. ފަހެ، އެފަދަ ބާވަތްތަކަކީ ހުސްއެކަނި ދޮގު ހީކުރުމެވެ. ހެޔޮކަމާއި ނުބައިކަމަކީ ﷲ އަތް ހުރި ހުސްއެކަނި ކަމެކެވެ.

✸ ހިތްހަމަނުޖެހޭ ކަމެއް ދިމާވުމުން "ނަމަ" ބޭނުންކުރުން ދުރުހެލިވުމެވެ. އެއީ ޝައިޠާނާއަށް ހުޅުވައިދެވޭ ދޮރެކެވެ. އަދި އެއީ ﷲ ގެ ނިޔާއާމެދު އިޢުތިރާޟުކުރުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް ހިތްހަމަނުޖެހޭކަމެއްގައި ދިމާވުމުން ބުނާށެވެ. «قدر الله وما شاء فعل» "ﷲ މިންވަރުކުރެއްވި ގޮތެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިކަމެއް ކުރައްވައެވެ."

✸ ޤަބުރުތައް ހުރިތަނެއްގައި މިސްކިތް ހެދުން ދުރުހެލިވުމެވެ. ފަހެ، ހަމަ ކަށަވަރުން އެމިސްކިތްތަކުގައި ޤަބުރުތަކާ މިސްކިތްތަކުގައި ނަމާދު ނުކުރެވޭނެއެވެ. ޢާއިޝާ رَضِيَ اللهُ عَنها ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަވަހާރަވުމުގެ އާޚިރު ބަލީގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. «لَعَنَ اللهُ اليَهُوْدَ وَالنَّصارى اتَّخَذُوا قُبُوْرَ أَنْبِيائِهِمْ مَسَاجِدَ» قَالَتْ: وَلَوْلاَ ذَلِكَ لأبْرَزُوا قَبْرَهُ. البخاري. މާނައީ: "ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ މައްޗަށް ﷲ ގެ ލަޢުނަތް ލައްވާށިއެވެ. އެއުރެންގެ ނަބީބޭކަލުންގެ ޤަބުރުތައް (މިސްކިތްތަކަށް) އެއީ އެއުރެން ހަދައިގަތް ކަމުގައި ހުރީއެވެ." ދެން އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެހެންނޫންނަމަ އެކަލޭގެފާނުގެ ޤަބުރު ފާޅުގައި ހަދާފައި އޮންނާނެއެވެ." އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. «أَلا مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ، أَلا فَلا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ فَإِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ» أخرجه أبو عوانة. މާނައީ: "ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން އެއުރެންގެ ނަބީބޭކަލުންނާއި ޞާލިޙު ބޭކަލުންގެ ޤަބުރުތައް (މިސްކިތްތަކަށް) ހަދައިގަންނަ މީހުން ކަމުގައި ހުރިއެވެ. ދަންނާށެވެ! ފަހެ، ޤަބުރުތައް (މިސްކިތްތަކަށް) ހަދައިގަންނަ ކަމެއް ތިޔަބައިމީހުން ނުހައްދާށެވެ! ފަހެ، ހަމަ ކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުން އެކަމުން ނަހީކުރަމެވެ."

✸ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ނިސްބަތްކޮށް ދޮގުން ހަދާފައިވާ ދޮގު ހަދީޘްތަކުން ދުރުހެލިވުމެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު ﷺ ގެ ޖާހުފުޅާއި މަޤާމުގެ ސަބަބުން ދުޢާކުރުމަށް ބުނާ ﷲ އަށް ކުރެވޭ ދުޢާއާ ގުޅޭ ވަސީލަތްތަކެވެ. އެއީ މިސާލަކަށް ބުނާ ހަދީޘްއެވެ. (تَوَسَّلُوْا بِجَاهِي فَإِنَّ جَاهِي عِنْدَ اللهِ عَظِيْمٌ) މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޖާހުގެ ވަސީލަތުން ދުޢާކުރާށެވެ. (ތަވައްސުލުވާށެވެ.) ފަހެ، ހަމަ ކަށަވަރުން ﷲ ގެ ހަޟްރަތުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޖާހު ބޮޑުވެގެންވެއެވެ." އަދިވެސް މިފަދަ ބުނެއެވެ. (إِذَا أَعْيَتْكُمُ الأُمُوْرُ فَعَليكُمْ بِأَهلِ القُبُورِ) މާނައީ: "ކަންތައްތަކުގައި ދަތިވެ ހޭކެތް ނެތި، ދަތިވެއްޖެނަމަ ޤަބުރުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން އެހީ އެދޭށެވެ." އަދިވެސް ބުނެއެވެ. (إِنَّ اللهَ يُوكل مَلكاً عَلَى قَبْرِ كُلّ وَلِي يَقضِي حَوائج النَّاس) މާނައީ: "ހަމަ ކަށަވަރުން ﷲ ކޮންމެ ވަލީއެއްގެ ޤަބުރެއްގެ މައްޗަށް މީސްތަކުންގެ ބޭނުންތައް ފުއްދައިދިނުމަށް މަލާއިކަތަކު ވަކީލުކުރައްވައެވެ." އަދިވެސް ބުނެއެވެ. (لَوْ أَحْسَن أحدُكُم ظَنَّهُ بِحَجَر نَفَعَه) މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ހިލައަކާމެދު ހެޔޮގޮތުން ހީކޮށްފިނަމަ އޭގެ ބޭނުން އޭނާއަށް ލިބޭނެއެވެ." މިއީ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ނަމުގައި ހަދާފައިވާ ދޮގު ހަދީޘްތަކެވެ. ދީނުގައި ހަދާފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. މިކަން ކުރުމަކީ ބޮޑު ނުރައްކަލެކެވެ.

✸ ދީނީ މުނާސަބާތަކާ ގުޅިގެން، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މައުލޫދު ފާހަގަކުރުމާއި އިސްރާއު މިޢުރާޖުގެ ދުވަސް ފާހަގަކުރުން ފަދަ ބިދުޢަތުން ދުރުހެލިވުމެވެ. ފަހެ، އެއީ އެކަން ކުރުމަކީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޞަޙާބީބޭކަލުން އެއްވެސް ދުވަހަކު އިސްލާމްގައި ނުކުރައްވާ، އެކަން ހެދުމަކީ އަދި ކުރިން ނެތް ކަމެކެވެ. ފަހެ، އެކަންކަން ކުރިން ހެދި އެއްވެސް ބޭކަލަކު އެކަން ނުކުރައްވައެވެ. އެކަންކަމަކީ ދީނަށް އިތުރުކުރެވުނު ކަންތައްތަކެވެ. އަދި އެއީ ދީނުގައި ނެތް ކަމެއް ހެދުމުން އައި ބިދުޢައެވެ. އެ ކަމެއް ކުރަމުން ދިޔަ ކަމެއްގެ ދަލީލެއް ނެތް ކަމެކެވެ."

الله ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަންވާ އިލާހަކު ނުވާކަމަށް ހެކިވުން

لا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ ގެ މާނަ: الله ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަންވާ އެހެން އިލާހަކު ނުވުމެވެ.

މިކަލިމައިގައި އެކުލެވިގެންވަނީ ދެރުކުނެވެ. **ފުރަތަމައީ** (لَا إِلٰهَ): އެއީ الله ފިޔަވައި އަޅުކަންވާ އެންމެހައި ފަރާތްތަކެއް ނަފީކުރުމެވެ. **ދެވަނައީ** (إِلَّا اللهُ): އެއީ ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަންވާ ހަމައެކަނި ފަރާތަކީ الله ކަން ސާބިތުކުރުމެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِى بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ﴾ މާނައީ: "އިބްރާހީމްގެފާނު، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރަމުންދާ ތަކެތިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެގެންވާ ކަމަށެވެ." އަޅުކަން އަދާކުރަން ޙައްޤީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. އެއިލާހާއި އެހެން ފާރާތަކަށް އަޅުކަން އަދާކުރުމަކީ ޝިރުކެވެ. އެއީ އަޅުކަންކުރުމުގައި الله އެއްކައުވަންތަ ކުރުމާއި **ހަމައެކަނި އެއިލާހަށް އަޅުކަންއަދާކުރުމާ އެކު ޝިރުކާއި އޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން ބަރީއަވުމެވެ.**

ސުވާލަކީ ފަހެ، އެކަލިމަކިޔާ ކޮންމެ މީހަކު ސުވަރުގެ ވަދެދާނެ ހެއްޔެވެ؟

ވަހްބު ބިން މުނައްބިހު رَحِمَهُ ٱللَّهُ އަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. "لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ އަކީ ސުވަރުގޭގެ ތަޅުދަނޑިއެއްކަމުގައި ނޫނު ތޯއެވެ؟" ވިދާޅުވިއެވެ. "އާދޭހެވެ. (އެއީ ތަޅުދަނޑިއެވެ.) ނަމަވެސް ކޮންމެ ތަޅުދަނޑިއަކަށް ދަތްތަކެއް ހުރެއެވެ. ފަހެ، ދަތްތަކާއެކު ތަޅުދަނޑިއެއް ހިފައިގެން އަތުވެއްޖެނަމަ ހުޅުވިގެންދާނެއެވެ. ނޫނިއްޔާ ތިބާއަށް ނުހުޅުވޭނެއެވެ."

އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަޙާދީޘުން އިސްތިޤްރާއު ކުރުމުން ދެނެގަނެވޭ އެކަލިމައިގެ ޝަރުޠުތަކާއި ފުރިހަމަކަން ޙާޞިލުކުރުމަށް އެދޭތީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ: «مَنْ قَالَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ **مُخْلِصًا**» މާނައީ: "الله ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަންވާ އެހެން އިލާހަކު ނުވެއެވެ." މިފަދައިން **އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު** ކިޔައިފި މީހާ (ސުވަރުގެ ވަންނާނެއެވެ.)" «**مُسْتَيْقِنًا** بِهَا قَلْبُهُ» މާނައީ: "**ހިތުގެ އަޔަން ޔަޤީންކަމާއެކުގައި** އެކަލިމަ ކިޔާ މީހާއެވެ (ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިޔަކު ކަމުގައި ބުނެ ދެއްވާށެވެ.)"

އަދި މިނޫންވެސް ގިނަ ޙަދީޘްތަކެވެ. އެހެނީ ޙަދީޘްތަކުގައި ތަކުރާރުކޮށް ޝަރުޠުތަކާއެކުގައި لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ ގެ މާނަ ދަންނަކަން އެކަލިމަ ޔަޢުނީ، އެކަލިމައިން ފައިދާކުރާ ކަންތައްތަކާ ގުޅޭގޮތުން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ނުސޫޞްތަކުގެ ބޭރުން ސާބިތުވާ ޝަރުޠުތަކެވެ.

އިލްމުވެރިން، މިޙަދީޘްތަކުން އިސްތިންބާތުކުރައްވާފައި ޝަރުޠުތަކުގެ ބަޔާން ކުރައްވައިފައިވެއެވެ. އެޝަރުޠުތަކެއް ފުރިހަމަކުރަން އެކަން މާނަކުރާ ކަންތައްތަކުން ދުރުހެލިވުމާއިއެކުގައި ސާބިތުވާ ބައެއްގޮތުގައި ނުވަތަ ޙަޤީޤީ ގޮތުގައި لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ ކިޔުމެވެ. އަދި އޭގެ މަތިން

އެތަކެތީ ހަތްކަމެވެ. **އަންނަނިވި ޝަރުޠުތަކަކީ** އެކަލިމައިގެ ޝަރުޠުތަކެވެ.

❶ العِلْمُ (ދެނެގަތުން): ހަމަ ކަށަވަރުން ކޮންމެ ކަލިމައިގެ މާނައެއް ދަނެގަންނަންވާނެއެވެ. ޔަޢުނީ، ނަފީކުރާ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ ގެ މާނަ ދަންނަންވާނެއެވެ. އެކަލިމައިގެ މާނައަކީ الله ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަންވާ އިލާހަކު ނުވާކަމެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿إِلَّا مَن شَهِدَ بِٱلْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ މާނައީ: "(الله ގެ އެއްކައުވަންތަކަން) ދެނެގެން ހެކިވި ބައެއްގެ ޝަފާޢަތް ފިޔަވައެވެ." އަދި ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ: «مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ» مسلم. މާނައީ: "الله ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަންވާ އިލާހަކު ނުވާކަން **ދަނެގެން** މަރުވި މީހާ (ދަންނަވާށެވެ!) އޭނާ ސުވަރުގެ ވަންނާނެއެވެ."

❷ اليقين (ޔަޤީންކުރުން): އެއީ އެކަލިމައިން ދަލީލުކުރާ ކަންތައްތަކަށް ޔަޤީންކުރުމެވެ. އެހެނީ ޝައްކާއި ވަހުމުން ދުރުހެލި ނަމަ އެކަލިމައިން ފައިދާ ނުކުރާނެއެވެ. ޔަޢުނީ، ހަމަ ކަށަވަރުން ހިތުގެ އަޔަން ޔަޤީންކުރަންވާނެއެވެ. އަދި ޔަޤީންކަމާއެކު ފުރިހަމަ ބާޠިލުން ދުރުވުމެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ﴾ މާނައީ: "މުއުމިނުންނަކީ، الله އަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވެ، ދެން (އިމާންކަމާމެދު) ޝައްކުނުކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއުރެންގެ މުދަލާއި ނަފްސުން الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ މީހުންނެވެ. އެއުރެންނީ، ހަމަ ތެދުވެރިންނެވެ."

ހަމައެކަނި އެކަލިމަ ކިޔައިގެން ނުފުދެއެވެ. އަދި ކިޔުން ހިތުގެ ޔަޤީންކަމާއެކު ކިޔުމާއި އެއީ ތެދުބަސްކަމަށް ގަބޫލުކުރުމެވެ. ރަސޫލުﷲ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ: «أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللهِ لا يَلْقَى اللهَ بِهِمَا عَبْدٌ **غَيْرَ شَاكٍّ فِيهِمَا إِلا دَخَلَ الْجَنَّةَ**» مسلم. މާނައީ: "الله ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަންވާ ވެސް އިލާހަކު ނުވާކަމަށާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ الله ގެ ރަސޫލާ ކަމަށް ހެކިވަމެވެ (ދަންނަވާށެވެ!)،

އެދެކަލިމައާއެކު (އެބަހީ: ޝަހާދަތުގެ ދެކަލިމައާއެކު) **ޝައްކެއްނުކޮށް** ﷲ އާ ބައްދަލުކުރާމީހާ ސުވަރުގެ ވަދެއްޖެއެވެ." ފަހެ، ޝަހާދަތުގެ ދެކަލިމައިގެ މާނަ އެނގި ޔަގީންވެއްޖެއިރު، އެކަމުގެ އަސަރު ހިތުގާ ފުރުން ފެންނަން ޖެހޭނެއެވެ.

3 القَبُولُ (ޤަބޫލުކުރުން): އެއީ އެކަލިމަ ނިޔާކުރާ ކަންތައްތައް ހިތާއި ދުލުން ގަބޫލު ކުރުމެވެ. ވީމާ، ބޮޑާކަމުން ނުވަތަ ދެކޮޅުވެރިކަމުން ނުވަތަ ހަސަދަވެރިކަމުގެ ސަބަބުން ވިޔަސް އެކަލިމަވެސް ބަލައިނުގަތުން ގަބޫލުނުކުރުމެވެ. ދިނުމަށް ދޮގުހަދައި ކުފުރުވެރިވާނެއެވެ. އަދި ފުރަގަސްދިނުން ކާފިރުންނާމެދު ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ: ﴿ إِنَّهُمْ كَانُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴾ މާނައީ: "ކަލާނގެއެއްނެތެވެ، ﷲ މެނުވީ ބުނެވުނުއިރު، އެއުރެން ބޮޑާވެ ތިބި ބަޔަކު ކަމުގައި ވިއެވެ."

4 الإنْقِيادُ: (ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވުން): ﷲ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ފުރިހަމައަށް ބޯލަނބައި ކިޔަމަންވުން ގަންނަން ޖެހޭނެއެވެ. ދީނުގެ ޙުކުމްތަކަށް އެއީއެވެ. އަދި ބޭރުފުށުން ފެންނަން ހުންނަން އެވެ. އެކަން ކިޔަމަންތެރިވާ ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ޝަރުޢުކުރައްވާފައިވާ ކަންތަކަށް ކިޔަމަންވެ ނަހީކުރައްވާފައިވާ ކަންތަކުން ދުރުވެ ހުރުމެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ وَإِلَى ٱللَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ﴾ މާނައީ: "އިޙްސާންތެރިއެއްގެ ގޮތުގައި، ﷲ އަށް އޭނާގެ މޫނު ކިޔަމަންކުރާމީހާ (ދަންނައްޗެވެ!) ވީމާ، ކަށަވަރުން ހަރުދަނާ ގަދަ ބޮލެއްގައި (އެބަހީ: ﷲ ގެ ދީނުގެ ހަރުދަނާ ބޮލެއްގައި) ހިފަހައްޓައިފިއެވެ. ކަންތައްތަކުގެ ނިމުން ވަނީ ﷲ ގެ ޙަޟްރަތަށެވެ."

5 الصِّدْقُ (ތެދުވެރިވުން): އެކަލިމަ ދުލުން ކިޔާއިރު ތެދުވެރިވުން ޖެހޭނެއެވެ. ވީމާ، ހިތުގެ އަޚްލާސް ނެތި ދުލުން ކިޔާ (لا إله إلا الله) ކިޔުމުގެ ނަފާ ނުލިބެއެވެ. މުނާފިޤުންނާ ބެހޭގޮތުން ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ: ﴿يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ﴾ މާނައީ: "އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި ނެތް އެއްޗެއް، އެއުރެންގެ ދޫތަކުން ބުނެތެވެ."

6 المَحَبَّةُ (ލޯބިވުން): މިކަލިމައަށް އަދި އެކަލިމައިގެ ލޯބިވުމެވެ. އަދި އެކަލިމައިން ނިޔާކުރާ ކަންތަކަށް ލޯބިވުމާއި އެކަލިމައިގެ އަހުލުވެރިންނަށް ލޯބިވުމެވެ. އަދި، އެކަލިމައިގެ މާނައާ ޚިލާފު ކަންތަކާ ނުރުހުމެވެ، އަދި ﷲ އާއި ރަސޫލާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް ލޯބިވުމެވެ. އަދި އެކަލިމައިގެ ލޯބީގެ ސަބަބުން ﷲ ގެ ރަސޫލާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް ތަބާވުމެވެ. އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް ވުރެ އެއްވެސް މީހަކަށް ލޯބިވުމަކީ ނުވާނެ ކަމެކެވެ، އެކަލިމައިގެ އަހުލުވެރިންނަށް ދެކެވޭ ލޯބިވުމެވެ.

7 الإخْلاصُ (އިޚްލާޞްތެރިވުން): އެއީ ﷲ ގެ ވަޙްދާނިއްޔަތު އެކަލިމަ ކިޔުމެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ: ﴿وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ﴾ މާނައީ: "ﷲ އަށް ޚާލިޞްކޮށް ދީން އަޅުކަންކުރުމަށްޓަކައި ޙަނީފުން އެއުރެންނަށް އަމުރުކުރެވިފައި ނުވެއެވެ، އެއުރެންނަށް އަމުރުކުރެވިފައިވަނީއެވެ." ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ބަޔާންކުރައްވައެވެ: « فَإِنَّ اللهَ قَدْ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ لا إِلَهَ إلا الله يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ الله » البخاري. މާނައީ: "**ﷲ ގެ ވަޖުހުގެ ރިޟާއެދިގެން** (لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ) ކިޔައިފިމީހާ (ދަންނައްޗެވެ!) ވީމާ، އޭނާގެ މަރުވުމަށް ﷲ ނަރަކަ ހަރާމު ކުރެއްވުން ކަށަވަރެވެ."

މުޙައްމަދު صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަކީ ﷲ ގެ ރަސޫލާކަމުގެ ހެކިވުން

މަޢްރިފަތާ ކަށަވަރުކަމާއި ޔަޤީންކަމާއި ކުރުވުނުތަކާ އެއްކޮށް ޤަބޫލުކޮށްފިނަމަ ނުވާނެއެވެ. ނަފްސުގެ ޢަމަލުތަކުގެ ޤަވާޢިދުތަކާއެކު ގެއްލުވާލާފައިވާނެއެވެ. އަޑުގެން، "ތިބާގެ ނަބިއްޔާއަކީ ކާކުބާވައްލަވައޭ؟" ސުވާލަށް ޖަވާބުދެވޭނެއެވެ. (أشهد أن محمدا رسول الله) މިކަލިމައިގެ ޝަރުޠުތަކަށް، ދުނިޔާގައި ފުރިހަމަ ކުރުމުގެ ބަދަލުގައި އާޚިރަތުން ﷲ ދެއްވައި، ކަލިމައިގައި ސާބިތުކޮށްދެއްވައި ޤަބުރު އިމްތިޙާނުގެ ދުވަހު މިކަލިމަ ބުނުމަށް އެސުވާލަށް ޖަވާބު ނަޞީބުވާނެއެވެ. މުޚާލިފުން ނަމަވެސް ދަރުމައަކުން ފައިދާއެއް ނުލިބޭނެ، އާޚިރަތުގައި އެކަލޭގެފާނުން ޝަފާޢަތެއް ނުވާނެއެވެ.

މުޙައްމަދު صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަކީ ﷲ ގެ ރަސޫލާކަމުގެ ހެކިވުމުގެ ޝަރުޠުތަކަކީ:

❶ **އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުން:** އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އިތުރަށް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ ٱللَّهَ﴾ މާނައީ: "ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ﷲ އަށް، އޭނާ ކިޔަމަންތެރިވީ ކަށަވަރެވެ." އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ﴾ މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން، ﷲ ދެކެ ލޯބިވާކަމުގައިވާނަމަ، (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތަބާވާށެވެ. ﷲ، ތިޔަބައިމީހުންދެކެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާނެއެވެ." ފަހެ، ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. «كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلا مَنْ أَبَى. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ: مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى» البخاري. މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ ހުރިހާ މީހުން ސުވަރުގެ ވަދެވޭނެއެވެ. އިންކާރުކުރި މީހާ ފިޔަވައެވެ." ސުވާލުކުރެވުނެވެ. "ރަސޫލުﷲއެވެ! އިންކާރުކުރާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟" ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާމީހާ ސުވަރުގެ ވަދެވޭނެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އުރުވާލިމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އޭނާ އިންކާރުކުރީ ކަށަވަރެވެ." ފަހެ، ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ސުންނަތަށް، އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަކީ ވާޖިބުކަމެކެވެ. އެއީ ކިޔަމަންތެރިވުމަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މުޢާމަލާތާ އެކަލޭގެ އަމުރާ ދިމާލުވެއެވެ.

❷ **އެކަލޭގެފާނު ދެއްވާފައިވާ ޚަބަރުތައް ތެދުކުރުން:** އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަދީޘް ބަސްފުޅުތަކުގައި ފަރުމާކުރައްވާ އަދިސަލާމަތާ ހަދީޘްފުޅުތަކަށް އިންކާރުނުކުރެވޭނެ، ދަންނާށެވެ! މަޝްވަރާކުރުވުމަށް ނުވަތަ ހަވާހަވަސްދަށުން ބިރުވެރިކަން، އެކަން ކިރުވައިލުމުގެ ވެރިން އޭނާ އެއިން އިންކާރުކުރީ ﷲ ގާތު އާއި ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَލَّمَ އަށް، **އެހެނީ އެކަލޭގެފާނު ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ތަކެއްޗަކީ ހަމައެކަނި ވަޙީއެކެވެ.** ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلْهَوَىٰٓ﴾ މާނައީ: "އަދި އެކަލޭގެފާނު ހަވާހަވަސްމަތީން ވާހަކަފުޅު ނުދައްކަވައެވެ."

❸ **އެކަލޭގެފާނު ނަހީކުރެއްވި ކަންކަމުން ދުރުހެލިވުން:** ނަހީ ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކާ ދުރުހެލިވުން ފަރުޟުވެގެންވެއެވެ. އެއީ ދީނުގެ ތެރޭގައި ކުރުމަށް ނުކުރެވޭ ކަންތައް ހުރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ތަރުކާ ދޫކޮށްލެއްވި، ނުވަތަ މަނާކުރައްވާފައިވާ ކަންކަމާ ދުރުހެލިވުމަކީ ވާޖިބެވެ. **އެކަލޭގެފާނު ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކާ ދުރުހެލިވުމަކީ ވާޖިބުކަމަކަށް ވެފައި، ދީނަށް ތަބާވާ ހެއްދެވުމެވެ.** ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى، ކުށުގެ ތަކެއްޗާ ދުރުހެލިވުމަށް، އަދި ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ވާޖިބުކުރެއްވި ފަރުޟުތަކާއި އަދި ނަހީކުރައްވާފައިވާ ތަކެއްޗާ ދުރުވުމަށް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

❹ **އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކޮށްދެއްވި ގޮތަށް މެނުވީ ﷲ އަށް އަޅުކަން ނުކުރުން:** ފަހެ، ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އުނގަންނައިދެއްވި ގޮތަށް މެނުވީ އަޅުކަންކުރުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. «مَنْ عَمِلَ عَمَلاً لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُو رَدٌّ» مسلم. މާނައީ: "މިއަޅުގަނޑުމެންގެ ކަންތައް ނުވާ ގޮތަށް ޢަމަލެއް ކުރާމީހާ، އެ ޢަމަލު ރައްދުވެގެންވެއެވެ."

◀ **فَائِدَة:** ދަންނާށެވެ! ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަކީ އެކަލޭގެފާނު އެކަންކަމުގައި ވަޙީގެ ތެރެއިން އެންމެ ކަންކަމެއް ބަޔާންކޮށްދެއްވައި، ފަހެ، އެކަލޭގެފާނު އެކަމާ ގުޅުވައި ވަޙީގެތެރެއިން ކަންތައް ތަކެއް ހުރިކަން ބަޔާންކުރައްވައި، އެކަމުގެ ބަޔާނެއް އިތުރުކޮށް ދެއްވީއެވެ. ފަހެ، އެއީ ތަޢާލާގެ ހުކުމުތަކަކީ ވަޙީއަކުން ނޫންކަމެވެ. އަދި ނުފެނިގެންދާ ﷲ ފޮނުއްވައި، އެހެން ގޮތަކަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ކަންކަން ތަޢާލާގެ ފަރާތުން ފޮނުއްވި ވަޙީއެވެ. ފަހެ، ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ތަރުކާ ބަޔާންކުރައްވައި ފޮނުއްވިކަން ބަޔާނެއް، ނަބިއްޔާ ފޮނުއްވި ވަޙީއާއި، އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވި ގޮތަށް ހުއްދަ، ތަބާވާނަމަ ދީނުގެ ސުންނަތުން އަދި އެކަލޭގެފާނު ދެއްވި އަމުރުފުޅުތަކެވެ.

އަބޫބަކުރުގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާ، ނަޞީޙަތްތެރިވުން ދުރުހެލިވުމަށްފަހު އަޚްލާޤީ ފުރިހަމަކަމެވެ. އުފެދިގެންދިޔަ ޚިލާފުތަކާއި، އަދި ކުރުމާއި ނުބައިކަންކަމުން އަބޫބަކުރު ދެކޮޅުހެދުމާއި އަދަބުވެރިކަމާއި އަދަބުވެރިވުމުގެ ފަދަ، **ޚިލާފަތުގެ ދައުރު ކިޔަމަންތެރިވުމާއި ބަހައްޓަވާލެއްވުން ޝުކުރު، އަދި ނުލަފާ ގޮތްތަކަށް ފާޑުކިޔުން ނުވާނެއެވެ.**

ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ދެކެ ލޯބިވާކަމުގެ މިންވަރު އެއްވަރެއްކަމަށް ބުނެވިއްޖެއެވެ.

- **އަބޫބަކުރުގެ ކުރިމަތިން ދިމާވެދިޔަ ނިޒާމްތައް ހައްލުކުރެއްވުން:** އެހެން، މިފަދަ ތަފާތުތައް، ދިމާވެދިޔައިރު އަބޫބަކުރު ހަމަޖައްސަވާ ގޮތަށް ހައްލުކޮށްދެއްވިއެވެ.
- **އަބޫބަކުރާ ބައްދަލުވިއިރު ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކުން:** ކުރިއަށް ނެރުނު ތަފާސީލުތަކާ ބައްދަލުވެވަޑައިގަތް ސަޙާބީން ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކުން ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ.
- **އަބޫބަކުރުގެ ދުޢާ ފުރިހަމަކުރެއްވުމުގައި މަޝްވަރާކުރެއްވުމާއި ޢިލްމީ ބަޙުސްތައް:** އިމާމް ނަވަވީ رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ވަފާތުވުމަށްފަހު، އަބޫބަކުރުގެ މަޝްވަރާކުރެއްވުން، އަބޫބަކުރުގެ ނަޞީޙަތް ހިތްހަމަޖެހުން ދިނުމުގައި ކުރިއަރަމުންދިޔައެވެ."
- **އަބޫބަކުރުންނަށް ދިމާވި މަސްއަލަތައް ޙައްލުކުރެއްވުން:** އެކަމުން އަބޫބަކުރާ އެއްބަސްވެވަޑައިގެން ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކުގައި ހިފަހައްޓަވައިގެން އަބޫބަކުރުގެ ޝަރުޢީ ޙުކުމްތައް ބަޔާންކުރެއްވީ ޤަބޫލުކުރަން ތަބާވެވޭ ގޮތުގައެވެ.
- **އަބޫބަކުރާ ގުޅުންހުރި ބައްދަލުކުރެއްވުން ފެށިގެން:** އެއީ އަބޫބަކުރާ އަޤީދާ ބެހޭ މަސްއަލަތައް. އެކަމުން އަމާނާތްތެރިކަމާއި އަޤީދާގެ ޤާނޫނުތަކާ ގުޅުންހުރި ބަހައްޓަވާ ފެށުމާއި، ނަސޭހަތްދީ ހިތްހަމަޖެއްސެވުމަށް ފާހަގަކޮށްލެވެ.
- **އަބޫބަކުރުގެ ދަރި އައިޝާގެ ޝަހާދަތް ބަޔާންކުރެއްވުން:** އަބޫބަކުރާ ކުރިން މަޝްވަރާކުރެއްވި އެވަރު ދަރިފުޅު ހިތްހަމަޖެހި ސާބިތުވެއެވެ. އާއިޝާ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهَا ވިދާޅުވިއެވެ. "ﷲ ގެ ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޒުވާނުންނާ ބައްދަލުކުރެއްވިއެވެ." އެބަހީ: ގާތްގުޅުމެއް އަމިއްލަކަން ސާބިތުކުރުމަށް ގެނަސް ގުޅުމުގެ އަބޫބަކުރު އެއްވެސްކަމެއް ނެތް ވާހަކައެވެ.

ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ސުންނަތުގެ ދަށުން ހިނގައެވެ. މިހެން، އަބޫބަކުރުގެ އެއްވެސް ހިތްވަރުކުރުމުގައި ސާބިތުވިއެވެ. ގާތްސަހަބީން ހަމަހަމަކަމާއި ވަގުތު، ހިތްވަރުދީ ވަކިކުރެއްވިއެވެ. އަބޫބަކުރުގެ ވިސްނުންތެރިކަމާއި އެއްވެސް ދުރާލާ، ވިސްނުންތެރިކަން އެއްވެސް ހައްދުން ހިތްވަރު، ނުހަނު ގަދަވުމާއި، އާއިލާގެ ބޭފުޅުންނަށް އެއްވެސް ހައްދު، ނުހަނު ކުރިމަތިވި އަދި ވިސްނުންތެރިކަން އައްސަވައިގެން އެއްވެސް ކުރުމުގައި ސާބިތުވިއެވެ. ދުރާލާ ވިސްނުންތެރިކަމާ އަމިއްލަ ނަފްސާއި ބައްދަލުކުރެއްވުން ވަގުތުން ސާބިތުވިއެވެ.

ﷲ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި އެއްވެސް ހިތްވަރު ސާބިތުވިއެވެ. އަދި މިންގަނޑަކީ ދީނީ ސުންނަތުގައި އަބޫބަކުރުގެ ޝަރުޢީ ގޮތެވެ.

ޠަހާރަތު

ނަމާދަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ދެވަނަ ރުކުނެވެ. ޠަހާރަތާ ނުލައި ނަމާދު ސައްޙަ ނުވާނެއެވެ. ޠާހިރު ވެވޭނީ ފެނުން ނުވަތަ ވެލިންނެވެ.

ފެނުގެ ވައްތަރުތައް: 1) ޠާހިރުފެން: އެއީ އަމިއްލައަށް ޠާހިރުވެފައި އަނެއްޗެއް ޠާހިރުކުރެވޭ ފެނެވެ. އެއީ ވާރޭފެން، ކަނޑުފެން، ނަޖިސް ޖެހިފައިނުވާ ފެނެވެ. 2) ނަޖިސްފެން: އެއީ މަދުފެނަށް ނަޖިސް ވެއްޓިފައިވާ ފެނެވެ. އަދި ބޮޑުފެނަށް ނަޖިސް ވެއްޓި، ނަޖިހުގެ އަސަރުން ރަހަ ނުވަތަ ކުލަ ނުވަތަ ވަސް ބަދަލުވެފައިވާ ފެނެވެ.

ޤުއްލަތައިން: ބޮޑުފެނަކީ ދެ قُلَّة އަށްވުރެ ގިނަ ފެނެވެ. އެއީ ގާތްގަނޑަކަށް 210 ލީޓަރެވެ.

ނަޖިސްތައް (އެއްޗެހި، އަދިކަލި، ކަރުނަ އަދި ލޭ، ބޮޑުކަމާ ކުޑަކަން، މަސްތުވާ ބުއިންތައް، ކުއްތާ އަދި އޫރު): ކަށްވެއި ވިހޭ ކަންނެއްގެ ތެރޭގައި ކުޑަ ކުއްޖާގެ ކުޑަކަމަކީ ބޮޑު ނަޖިހެއް ނޫނެވެ. ކުއްތާގެ ނަޖިހުން ޠާހިރުވުމަށް ހަތް ފަހަރު ދޮވެ އެއް ފަހަރު ވެލިން ދޮވެން ވާނެއެވެ. އަދި ކުޑަ ކުއްޖާގެ ކުޑަކަމުން ޠާހިރުވުމަށް ފެން ފުރުވާލުމަކީ ކާފީވާ ކަމެކެވެ. ކަންތައް ކޮށްދޭނީ ބޮޑުކަމުން ހަލާކުވެއެވެ.

އިސްތިންޖާ ކުރުން: އެއީ ކުޑަކަމާއި ބޮޑުކަމުން ނިކުތުމަށްފަހު ފެނުން ނުވަތަ ގަލުން ޠާހިރުކުރުމެވެ. ވަކި ސުންނަތްތަކެއް ހުރެއެވެ. އެއީ އިސްތިންޖާކުރުމުގެ ސުންނަތްތަކެވެ. އަދި ހިލައިން ނުވަތަ ކަރުދާސްފަދަ ތަކެއްޗާއި ފެނުން ޠާހިރުކުރާނެއެވެ. އެ ސުންނަތްތަކުގެ ތެރެއިން: **1.** ވާތް އަތުން އިސްތިންޖާކުރުމާއި ވާތްފައި ކުރިއަށް ލައިގެން ވަނުމާއި ކަނާތްފައި ކުރިއަށް ލައިގެން ނުކުތުމެވެ. (ކިބްލައާ ކުރިމަތިލައި ނުވަތަ ފުރަގަސްދީގެން ނުތިބުމެވެ.) **2.** އެހެން މީހުންނަށް ފެންނަ ތަނެއްގައި ނުތިބުމެވެ. **3.** ކުޑަކަމާއި ބޮޑުކަމުގެ ވަގުތު ވާހަކަ ނުދެއްކުމެވެ. **4.** ފެން ހިފާ ތަނެއްގައި ނުތިބުމެވެ. **5.** ނަޖިސް ފެނުގެ ތެރެއަށް ނުދިނުމެވެ.

މީހާ ކޮބާ ފެނަކީ ޠާހިރުވުމަށް ބޭނުންކުރާ ފެނަށް ވުރެ ރަނގަޅު ފެނެކެވެ. ޠާހިރު ފެނަކީ މުސްލިމުންނާ ބެހޭ ފަރުވާތަކާމެދު ސަމާލުކަމާއެކު ހިތަމަންޖެހުމަށް ކުރާ ކަމެކެވެ. އަދި ހުސްބޭރުގެ ތަނެއްގައި ކުރުމަކީ އަސްލު ބޮޑު **މަކްރޫހުކަމެކެވެ.**

- اللّٰه ގެ ދީނުގައި އެކަށީގެންވާ ގޮތުގައި ޠާހިރުވުމަށް ފެނާއި ވެލި ބޭނުންކުރުމަށް ދަސްކޮށްދެއްވާފައިވާއިރު، ކޮންމެ ފެނަކުން ޠާހިރުވުމަށް ބޭނުން ނުކުރެވޭނެއެވެ. ކިތަންމެ ސާފު ފެނެއް ކަމުގައި ވިޔަސް، ބޭނުން ކުރުމަށްފަހު ބޭނުމަކަށް ނުކޮށްދެވޭ ފެނަކީ **މުސްތަޢުމަލު ފެނެވެ.**

- އިސްތިންޖާ ކުރުމަށް ފަހު ބޯފެން ހަކުރާ އެއްކޮށް ބޯ ބޮޑު ނަޖިސް ދޮވުމަށް ބޭނުންކުރާ ފެނަކީ ވެސް ނަޖިސް ފެނެކެވެ. **ވުޟޫ ވަގުތު ބޭނުންކުރާ ފެނެވެ.**

ވުޟޫ ހަދައިގެން: އަދާކުރަމުން ގެންދާ ވަރަކަށް ކިޔަމަންވެ ފެން ތަރުތީބުން ވުޟޫ ހެދުމަކީ ވާޖިބު ކަމެކެވެ. ނަމާދުކުރުމުގެ ކުރިން އޭގައި ވުޟޫ ހެދުމަކީ ފަރުޟު ކަމެކެވެ. ވުޟޫގެ ތެރޭގައި ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި ބައެއް **ސުންނަތްތަކެވެ.** ވުޟޫ ބާޠިލުވާ ކަންތައްތަކެއް ވެސް ހުރެއެވެ. ވުޟޫގެ ސުންނަތްތަކަކީ ވުޟޫ ރަނގަޅުކުރުމަށް ހަދާ ކަންތަކެވެ. ވުޟޫގެ ފަރުޟުތަކަކީ ވުޟޫއާ ނުލައި ނަމާދު ސައްޙަ ނުވާ ކަންތަކެވެ. ވުޟޫ ވަގުތުގައި ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް ވެސް ހުރެއެވެ. އަދި ނަޖިސް، ކުނިކަހި ފަދަ އެއްޗެހި ދުރުކޮށް ވުޟޫ ހެދުމަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ކަމެކެވެ.

ވުޟޫކުރުން: **ވުޟޫގެ ފަރުޟުތައް:** 1) ނިޔަތްކުރުން. އެގޮތަކީ ހިތުގައި ވުޟޫގެ ނިޔަތް ހިފުމެވެ.
2) މޫނު ދޮވުން. ދެއަތް ދޮވުން ދޮޅުގެ ހަމައިން ދެއަތް ދޮވުން. 3) ބޮލުގެ ބައެއް ފޮޅުން.
4) ދެފައި ބޮޑުވިއްލާ ހިމެނޭ ގޮތަށް ދޮވުން. 5) ވުޟޫގެ ފަރުޟުތައް ތަރުތީބުން ކުރުން. 6) މުވާލާތުން ކުރުން (އެއީ އެއްގުނަވަނެއް ހިކުމުގެ ކުރިން އަނެއް ގުނަވަން ދޮވުމެވެ.)

ވުޟޫ ބާޠިލުވާ ކަންތައް: 1) ކުޑަކަމާއި ބޮޑުކަން ނިކުތުން 2) ހޭނެތުން ނުވަތަ ނިދުން. ފިރިހެނަކާއި އަންހެނަކާ ހަމަ ޖެހުން.

ވުޟޫގެ ސުންނަތްތައް: ބިސްމި ކިޔުން - ދެއަތުގެ ތިލަ ދޮވުން - ދަތްއުނގުޅުން - ކަނާތުން ފެށުން - ތިން ފަހަރު ދޮވުން - މޫނު ދޮވުމުގެ ކުރިން ކަރުދޮވުން ނޭފަތަށް ފެންލުން - ދެކަންފަތް ފޮޅުން (ބޮލުގެ ބައެއް ފޮޅުމަށްފަހު ދެކަންފަތުގެ ބޭރުގައި ފޮޅުމެވެ. އަދި ވާތް ކަނާތް ފޮޅުމެވެ.) ތުނބުޅި ދޮވުން - ވުޟޫގެ ކުރިން ފެން ކަނޑައެޅުން - އިނގިލިތައް ދޭތެރޭ އިނގިލިން ހުރަސްކުރުން - ބޮލުގެ ހުރިހާ ތަނެއް ފޮޅުން - ވުޟޫ ނިމުމުން ދުޢާ ކިޔުން.

ނުވަތަ މިސްކިތުގައި ހުރުން - ޠަވާފުކުރުން - ޤުރުއާން ކިޔުން ނުވަތަ ޤުރުއާން ބަލައިގެން ކިޔުން - ޤުރުއާން ގެންގުޅުމާއި އަތްލުން - ރޯދަހިފުން - ފިރިމީހާ ބޭނުންކުރުން.

ޙައިޟުވެރިޔާއަށް ހަރާމް ކަންތައްތައް: ނަމާދުކުރުން ނުވަތަ ރޯދަހިފުން - ޤުރުއާން ކިޔުން - އަތްލުން ނުވަތަ ގެންގުޅުން - ޤުރުއާން ކިޔުމަކީ ވެސް ނަމެވެ. ޙައިޟުވެރިޔާ ވީއިރު، ނަމާދު ނުކުރާނެއެވެ - ރޯދަ އަދާކުރާނީ ޤަޟާކޮށްގެން ނަމާދު ޤަޟާ ނުކުރާނެއެވެ.

ޙައިޟުގެ ލޭ: ހިތުން ނިޔަތްގެން، ބިސްމިއްލާހި ދެއަތްތިލަ، އަނގައަށް ފެންލުމާއި، ނޭފަތަށް ފެންލުން ފަދައިން ތިން ފަހަރު ދޮވުން، ދެން މޫނު ދޮވުން، ބޮލަށް ފެންލުމާއި ދެކަންފަތް ދޮވުން، ނޭފަތުގެ ތެރެއަށް ފެންލުމާއި، ދެއަތް ދޮވުން، ބޮލުގެ ބައެއް ފޮހުން ފަދަ ކަންކަމާއި، ދެފައި ދޮވުމަށްފަހު ދުޢާކިޔުން ސުންނަތްވެއެވެ. ކިބުލައަށް ކުރިމަތިލާ ފެނަކުން ދޮވޭ ޙައިޟުގެ ލޭ ނިމުމުން ވެސް ޣުސްލު ކުރަންވާނެއެވެ. (ޙައިޟުގައި ޢިބާދަތެއް ނުކުރުމަކީ ބަޔަކު ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ޢިބާދަތެއް ނުކުރުމެވެ.)

ސަލާމަތްވުން: ބިސްމިއްލާހި ކިޔުމާއި ހިތުގައި ނިޔަތްގެން ޣުސްލުކުރުން ވާޖިބުވެއެވެ. އަދި ބާކީ ހިތުގައި ބިސްމިއްލާހި ބުނުމާއި ބާކީ ގޮތްގޮތަށް ދޮވުން ސުންނަތެވެ.

ޙައިޟު ލޭ ފެނުން: ޢުމުރު ނުވަ އަހަރު ފުރުމަށްފަހު، ހިނގާ ލޭގައި ޙައިޟުގެ ސިފަ ހުރިނަމަ، އެއީ ޙައިޟު ކަމަށް ބަލައެވެ. ބަލިގައި ސަބަބުން ބޭރުވާ ލޭއަކީ ޙައިޟު ނޫނެވެ (އިސްތިޙާޟާއެވެ) ނުވަތަ ލޭ ބޭރުވާ މީހާ ބަލިވެރިއެއް ކަމުގައި ބަލައެވެ. ޙައިޟުގެ ލޭގެ ސިފަތަކަކީ: 1) ކަޅު ލޭ، ބޮޑަށް ނުރައްކާތެރި ލޭއާއި، އަނބުރާ ހުއްޓާ ލޭ ޙައިޟު ލޭއެވެ. (އެބަހީ: ހިނގާ ލޭގެ ކުލަ ބަދަލުވީ ނަމަވެސް ކަޅުކުލައަށް ވުރެ ދަށް ކުލައެއް ޙައިޟު ނޫނެވެ. ޢާދަ ޙައިޟުގެ ކުލައެއް ނޫނެވެ.) 2) އެއީ ފެންނަ ލޭ ބޮޑުކަމުން ގާތަށް ނުވަތަ ހުކުރު ލޭ ހިނގާ ގޮތަށްވެސް. (އެބަހީ: ހިނގާ ލޭގެ ކުލަ ބަދަލުވީ ނަމަވެސް ކަޅުކުލައަށް ވުރެ ދަށް ކުލައެއް ނޫނެވެ.) 3) ބޮޑުކަމެއް ދޭ ފެނުން ބޮޑުދީ ލޭބޭރުވާ ސިފައެއް ހުންނަނެވެ. 4) އެއީ އެއްޗަށް ބަލައިގެން ދެނެގަތްކަމެއް ނުވާ ބޭނުންކުރުމެވެ. 5) އެއީ ޙައިޟު އަދި ބޭރުވާ ލޭއެވެ.

ނިފާސްގައި ލޭ ފެނުން: ނުވަތަ ދަރިފުޅު ވިހެއުމަށްފަހު (ބޭރުވާ ލޭ) ނިފާސް ލޭއެވެ. އެއީ 1) ދަރިފުޅު ވިހެއުމަށްފަހު ބޭރުވުމެވެ. 2) ވަގުތެއް ބޭރުވުމާއި ތަންކޮޅެއް ފަހުން ބޭރުވުމެވެ. 3) ކުދި ގޮސްފައިވާ ކޮންމެ ކޯޅެއް ބޭރުވުމެވެ. 4) ޙައިޟުގެ ލޭ ބޭރުނުވުމެވެ.

ވިހެއުމުގެ ލޭ ފެނުން: ދަރިފުޅު ވިހެއުމުގައި ބޭރުވާ ލޭ ނިފާސް ލޭއެވެ. އެއީ 1) ވަރަށް ގިނަ ލޭ ބޭރުވުމެވެ. 2) ކަޅުކުލައިގެ ލޭ ބޭރުވުމެވެ. 3) ތަންކޮޅެއް ފަހުން ބޭރުވުމެވެ. 4) ކުދި ގޮސްފައިވާ ކޯޅެއް ބޭރުވުމެވެ. 5) ބޮޑުވެފައިވާ ލޭގެ ކޯޅެއް ބޭރުވުމެވެ.

ޙައިޟުގެ އެންމެ ކުރު މުއްދަތު: އެއީ ރޭއާއި ދުވާލުގެ މުއްދަތު ފުރިހަމަވުމެވެ. އަދި ތަކުރާރުވެ ގިނަދުވަހު ލޭ ބޭރުވާ ބިރުވެރިކަމުން ބިރުގަނެވެއެވެ.

ޙައިޟުގެ އެންމެ ގިނަ ދުވަހުގެ މުއްދަތު: ފަނަރަ ދުވަސް ފަނަރަ ރޭ މުއްދަތެވެ. ޙައިޟުގެ އެންމެ ކުރު މުއްދަތަކީ ދުވާލާއި ރޭގެ މުއްދަތެވެ.
އަދި ގިނަ ދުވަސްވަރު ހަ ދުވަހާއި ހަތް ދުވަހުގެ މުއްދަތެވެ. (އެއީ 24 ގަޑިއިރެވެ) އެއީ ރޭއާއި ދުވާލުގެ މުއްދަތެވެ.

ޙައިޟުގެ ބޮޑު ދުވަހުގެ މުއްދަތު: ފަނަރަ ދުވަހު ޙައިޟުގެ މުއްދަތެވެ.

فَائِدَة: ޙައިޟުގެ ލޭ ފެނުމަކީ ބާލިޣުވުމެވެ، ވިހާ ދުވަސްވަރު، ބޭރުވާ ލޭ ޙައިޟުގެ ލޭ ކަމުގައި ބަލައިގަތުމަކީ ނުވަތަ ބޭރުވާ ލޭއާއި ދެ ޙައިޟުގެ ދެމެދުގައި ޠާހިރުވާ ދުވަސްވަރު ފަނަރަ ދުވަސް ކަމުގައި ބަލައިގަތުމެވެ.

ނިފާސްގެ ލޭ ފެނުން: އެއީ ވިހެއުމުން ފެށިގެން ބޭރުވާ ލޭއެވެ. ނިފާސްގެ އެންމެ ކުރު މުއްދަތަކީ ވަގުތެކެވެ. އެއްވެސް ހަމަ ނުހިފާ ރޭ ދުވާލުގެ މުއްދަތެވެ. 1) އެންމެ ގިނަ މުއްދަތަކީ ސައްބީސް ދުވަހެވެ. 2) ބޮޑުވަރު ހަތްދިހަ ސަތޭކަ ދުވަހެވެ. 3) ގިނައިން
ވިހެއުމުން ނިފާސް ލޭ ބޭރުވާ މުއްދަތަކީ ސާޅީސް ދުވަހެވެ.

ފަހު، ބޭނުންވާ ހިސާބަށްވުރެ ބޮޑަށް ޖެހޭގާ އަދާފައި އޮބެނަމަ އެއިތުރުން ބޮޑަށް ނަގަންވާނެއެވެ. ނަމަވެސް އޭގެ ސަބަބުން ގެއްލުމެއް ކުރިމަތިވެދާނެކަމުގެ ބިރުއޮތުނަމަ އޭގެ މައްޗަށް ފުރުމުން ބެހެއްޓުމަށްވާނެއެވެ.

◀ **فَائِدَة:** ✸ ޒަމްޒަމު ފެން ފުދޭއިރު މޫދު އިސްތިޢުމާލުކުރުން ކަރާހަތުގެ ތެރޭގައި ދަރަޖައިގާ އަރިހުރުމެވެ. ✸ ޒަމްޒަމު ދަރުމަގައިވާ ފެނުން ބަޔަކަށްވުރެ ހަމަ ފެނުން ފުރިހަމަވެއެވެ. ✸ އައްވަސްތައްޔަށް ބަދަލުގައި ޒަމްޒަމު ދޫކޮށް މަޢުރޫފު ފުދޭއިރު ފެނަކީ އެއްޗެއް ކަމެއް އޮތް ނަމަ ބޭނުންވާ ވުޟޫގެ ފެން ބަޔާން ކޮށްދެވޭނެއެވެ. ފުރިހަމަވެ ބޭނުންކުރެވޭނެއެވެ.

ވުޟޫ ގެއްލޭ ކަންތައް: 1) ދެމަގުން ނުކުންނަ ކޮންމެ އެއްޗެއް ނުކުތުން. އެއީ ވައި ނުވަތަ ކުނިފަދަ ތާހިރު އެއްޗަކަށް ވިޔަސް، 2) ކަލިސްކިޔާ ހާލަތު ނޫން ގޮތަކަށް ނިދުމަށް ގަބުލުވެވޭ ގޮތް ނިދުން. 3) ހޭނެތުން ނުވަތަ ސިކުނޑި ވަގުތީގޮތުން ގެއްލުން: މިބޭނުމަކީ މަސްތުވުމާއި ބިހިވުމާ ނުވަތަ ހޭނެތުމެވެ. 4) ދެމަހްރަމް ނޫން ފިރިހެނަކާ އަންހެނަކު ހަށިގަނޑުގެ ހަމަ ބެހުން. 5) ކަނާތް ދަށުން ފުރަގަސް ނުވަތަ ކުރިމަގަށް ބެހުން. 6) ތެދަށްދިޔަ ދެމަގުން އެއްމަގު ގެއްލުމަށްފަހު ގަބޫލު ނުވުން. 7) ދެމަގުގެ ތެރެއަށް ބޮޑުކުރުން.

◀ **فَائِدَة:** ވުޟޫކުރެވޭނެ ތަރުތީބުތަކާއި ގުޅޭ މަސްއަލަތަކުގައި ދާރުލް ގާނޫނީ ތަރުތީބު ހަމަވާނެއެވެ. އަދި ހަރަކާތްތަކުގައި ތަރުތީބު ހަމަކުރުން ވާޖިބެއް ނޫން ގޮތުގައި ގާނޫނީ ތަރުތީބު ހަމަވާނެއެވެ.

ހިނައިގަތުން: އެކަން ވާޖިބުވާ ކަންތައްތައް: 1) ނިދިފައިއޮވެ އިޙްތިލާމްވުމުގެ ސަބަބުން މަނީއަށް ނުކުމެ އަދި ހަރާމްކަންތައްތަކާ ވާޖިބު ނުވާ ކަމަށްތައް ނުކުތުން. 2) ކަށިބަރުސްވީ ނުކުތުން ނުވަތަ ހަށިގަނޑުން ކަރަހިޔާ ނަރާއި ސިފަތަކާ ފެނުން ވިހެއުން. 3) ލާޒިމް ޙައިޟުވުން. އަދި ވިހެއުމުގެ ޙައިޟުވެއްޖެ ދުވަހު ފަހުވެ ނިމުމުން. 4) ނިފާސް ލޭ ނިމުން. 5) ނިޔާވުމަށްފަހު ހޭރުން. 6) މަރުވުމަށް ފަސްވުން.

ހިނައިގަތުމުގެ ފަރުޟުތައް: ހިނައިގަތުން ނިޔަތްކުރުން، ހަށިގަނޑުގެ ބޭރުފަރާތުގެ ހުރިހާ ތަނަކަށް ފެން ލެއްވުން އަދި ހަށިމަތީ ކަރަކަށް ފެން ނުދާނެ ގޮތަށް ހުރި އެއްޗެއް ނައްތާލުން. ހިނައިގަތުމުގެ ސުންނަތްތައް:

1) ނިޔަތްކުރުން. 2) ބިސްމި ކިޔުން. 3) ފެންކަނޑުވާލުމުގެ ކުރިން އަތްތިލަ ދޮވުން. 4) ދެފަރާތް ވަކިކުރުން ނަޖިސް ދޮވުން. 5) ވުޟޫކުރުން. 6) ބޯގަނޑު ވިހިގަނޑަށް ކިޔާ ފެނުން ފަތާ ދޮވުން. 7) މުޅި ހަށިގަނޑަށް ފެން އަރާބޮޑުކުރުން. 8) ހަށިގަނޑުގައި އަތްއަޅައި ގާތްވެފައި ހުރުން. 9) ކަނާތްފަރާތުން ފެށުން.

ވަގުތު ތަޔައްމުމް ކުރަންޖެހޭ ހަފުތާގެ ކަންތައްތަކުގެ: 1) ފެނަށްދިޔުމުގައި ބިރުހުރުން. 2) ފެންދޭނެ އެހީ ނެތުން. 3) ބަލިމަޑުކަމުން.

ބޭނުންކުރުމަށް ތަޔައްމުމް ހަފުތާގެ ކަންތައްތަކުގެ: (ވަގުތު ތަޔައްމުމް ކުރާނެ ކަންކަމަށް ތަޔައްމުމު ކުރުމުގެ ސަބަބުތައް) 4) ފެނުން ގެއްލުން ދިމާވުން.

5) ފެނަކަށް ބޭނުންވެގެން ފެންކުރަނީ ކަމުގައި ހުއްޓުން.

ޝަރުޢީ ގޮތުން ތަޔައްމުމަކީ ހިނައިގަތުމާއި ވުޟޫގެ ބަދަލުގައި ކުރެވިދާނެ ކަމެއް ކަމުގައި މަޤްބޫލު ވުމެވެ.

ތަޔައްމުމް ކުރުމުގެ ޝަރުޠުތައް: 1) ވަގުތު ފެށުނުގޮތް ދެނެގަތުން. 2) ބާރުންހިފާލާފައި ހުރި އަސްތަށިތަކުން ތަޔައްމުމް ކުރުން، ތާހިރު، ހިކިފަސްކަށް ވުމާއި ފަސްގަނޑުގައި ހަރުދަނާގޮތުގައި ހުރުން.

ތަޔައްމުމުގެ ފަރުޟުތައް: ނިޔަތް ނުހަމަވުމުން ފަރުޟު - ތިން ފުރަތަމަ - މޫނު ދެމަތި ތަރުތީބުން - ދެއަތް ގަނޑުކިލިހާއި ހަމައަށް - ތަރުތީބު ހަމަކުރުން

(އެއީ އެއްގަނޑަށް ފުރިހަމައަށް މަސްއަލަ އޮތުމާއި ޝަރުޠު ފުރިހަމަވެއެވެ.)

ތަޔައްމުމު ބާޠިލުވާ ކަންތައް: 1) ވުޟޫ ގެއްލޭ ކަންތައް. 2) ފެނުގެ ބޭނުން ތަޔައްމުމު ކުރެވުނު ސަބަބު ފުއްދުން. 3) ތަޔައްމުމު ކުރުމަށްފަހު ސަބަބަށް ފެނަކަށް ދިމާވުން. އެއީ މިސާލަކަށް ބަލިމަޑުކަމުން ދޮވިފަސް ބަދަލުވެގެންނެވެ.

ސުންނަތް ނަމާދުތައް: އެއީ 1) ބަޔާ ރަކުޢަތުގެ ސުންނަތް ވަގުތީ ފަރުޟުގެ ކުރިއާއި ފަހުގެ ސުންނަތްތައް. 2) އަދި ވިތުރު ނަމާދުގައި ހުރިހާ ރަކުޢަތް ނަމާދު ކުރުން 3) ނިވާކުރުމަށް ފަހު ފުރިހަމަވާ ތައްޔާރީ.

ތަޔައްމުމު ކުރާނެ ގޮތަކީ: ވުޟޫކުރުމުގައި ތަރުތީބުވާ ތަރުތީބުގެ ތެރެއިން.

ތަޔައްމުމު ކުރާގޮތް: ނިޔަތްކުރުން، ބިސްމިލާހިއްޔާއި ދެން ވުޟޫކުރާގޮތަށް ތަރުތީބުން އެއްފަހަރު ހިފުމުން، ތަރުތީބުވާގެ ތަޔައްމުމުގެ ތަރުތީބުން ފަރުޟުގެ ވަޤުތުގައި ފަރާތަށް ތަޔައްމުމުގެ ތަރުތީބުގައި ފަރުޟުވާނެއެވެ. އެއީ ކަސާއަތުގެ ތަޔައްމުމުގެ ބަރަކާތްތަކުގައި ވަރަކަ

އަސްލިހައިގެ ބަސްޖެހުމުން ފިޔަ އަދި ވަހަކު އަސްލިހައިގެ ބަރުދުނުގައި ކަނބަލުގެ އަސްލިހައިގެ ބަސްޖެހުމުން ފުރުމެވެ.

ނިޞާބް ފުރިހަމަވުން: އޭގެ ދެބަޔަކަށްބެހިގެންވެއެވެ. **(1)** ނިޞާބް ބަލާނީ: އެއީ އެއްކަލަށް ގަބޫލުން ބޭރުގެ ނުލަބަދުން ބަޔަކަށްވެއެވެ. މިސާލަކަށް އަހަރު. ފުރު، ހަލަބުގެ ވަރަކަށް ދުވަސްކޮޅެއް އެ ބޭރުގައި ނުވާނުއްވެ. **(2)** ހުކުމުގައި ނިޞާބްވުން: އެއީ ބޭރުގެ އައްޔަކަށް ހުރިހާވާގޮތް ނިޞާބްކަމުގެ މިސާލަކަށް އަހަރުއިން ނުބަލާ ބަޔަކަށް އެތޮރެން.

އޭގެ ތަފްސީލަކީ:

ބާވަތް		ހުކުމް
ޖަނަވާރުތައް	ނިޞާބް	**އެއީ ކުއްބާއި އުޝާރި، މަސް ކާއިން ހުއްދަވާން ދަނޑުގަތުގެ ފެންސާފުކުރަމުން ބެލެހެއްޓުމުގެ އަދި ހަރުގަނޑާއި ބަޅު، މަސް ކާއިން ހުއްދަވާން ޖަނަވާރެވެ. ހުކުމް:** މިބާވަތުގެ ތަކެއްޗަށް އަހަރުމެ ބަކަރިތަކާއި ކުޑަކުދިކުދި ތަކެއްޗާއި ބޮޑުކުދިކުދި ތަކެއްޗާއި ކުޑާއި ދަޅާއި ހަރާއި އަރިދަފުހާއި މަސް އަދި ޒަކާތް ނިޞާބް ތަކެއްޗެވެ.
	ޝަރުތު	**(1)** އިސްސާނުން. **ހުކުމް:** ދޭ ހަދިއްގެ ދަރިއާގެ ކުޑަކުދިކުދި ތަކެއްޗާއި ބޮޑުކުދިކުދި ތަކެއްޗާއި މަޖުދާއި ވަދުތަކާއި އަދި ޖަހަރީ ނިޞާބް ތަކެއްޗެވެ. ހަސްތުއަކުދެވެ އާރާގެ ދަޅާއި ކުޑާއި އަރިދަފުހާއި މަސް އަދި ހަމަގާގެ ފުރުޖެގެ ތަކެއްޗާއި ކަރުވާސް ޖެހިފައެވެ.
		(2) މަސްކުރުން ހަޅުގު ތަކެއްޗާއި. **ހުކުމް:** މިބާވަތުގެ ތަކެއްޗާއި ކުޑަކުދިކުދި ތަކެއްޗާއި ބޮޑުކުދިކުދި ތަކެއްޗާއި ކުޑާއި ދަޅާއި ހަރާއި މަސް އަދި ހަސްލާ ޖެހިފައި ތަކެއްޗެވެ.
		(3) އެކަތީން ރައްކާތެރިވުމުގެން އުސްދުރުގެ ތަކެއްޗާއި. އެއީ ހިމާރާއި ބޮކާ އަދި މިދާފަދަ ތަކެއްޗެވެ. **ހުކުމް:** އޭގެ ކުޑާއި ދާ ޖެހިފައެވެ.
މުދަލުގެ ތަކެތި (މުދަލާއި ވިޔަފާރީގެ ތަކެތި)		އިންސާނުންނާއި ކަސްޖުމުނާއި ގައުމުތަކުގަނާ އަދި އާރާތަކާއި ނުހަނު ސޯފާ (ނަގާފައިވާ) ހިނި، މަދުރި ފަދަތަކެތި ފުރަފައި ހިރާ މުދަލާއި ތަކެތި ނިޞާބްވެ.
ދިރުމުގެ ނުވާ ބާވަތްތަކެތި		އެއީ ބެންކަސްޖާއި ހިލަކަސްޖުމަ ތަކެއްޗެވެ. **ހުކުމް:** މުދަލާއި ޖެހިފައެވެ.

◀ **فَائِدَة:** ✸ ފާއިދާ ދާރާ އަދި ފާރުތަރައްޤީ ނިޞާބުވެ. ނަމަވެސް ޖެހިފައި އެއްކަލަށް އަދި އެބާވަތުގެ ކުޑައިގެ ކުރިއަށްގެންދަމުން ނަމަފުރަ ކަސްކުރުގެ ވަރަކައި އަރު ކުރިޔަސްނުވެވެ. ✸ ދަބާވަތުގެ ހޫރި ޖެހިފައެވެ. **(1)** މަސްމަރާލާ. **(2)** ޝައުރުބޮޑުކަމި ކަވިފާއިތަ އެއްގަމު ދަސްވާތައް ބަޔަކައި މަސްކަސްޖުގެ ބަޔަކައި ހަސްނަ ހިއު: ✸ މަސްކުރުން ބަލާހު ދަސްވާރައް ތަރަހައްޖު އެއިން ވަކާއްވެދުން ބާރާއި އާދަކުދަހާ އެފުދު އެއަސްއުރަ އަދި ހިއުލާގާ ގަސްޖު އެފުދު މަސްވާލަ ނިޞާބްވެ. ✸ ނިޞާބް ފުރިހަމަވުން ނަހަމާވި ބާނުމު ނުވިއެވެ. މިސާލަކަށް ވާރުވަކިން ފުރިހަމަކުރަމުންނަށް ޖެހިއަރަނުވެ ބާރުވަސާއެވެ. ✸ ނިޞާހައިގަ އަހަރާގެން ނުވިޔަ އަގުކުރި ހިޔުމާމުން ވިސަ ނުގައިހާއިވެ. ނަމަވެސް ވާޚާވަސީ ހަސަގަނޑުގައި ނުވިޔަ ފާރުމައި ޖަހަފުހިނި ނިޞާބް ފުރިހަމަފާވެ.

✸ **ނިޞާބް ޖެހިފާސީ ޝަރުޠުމަރާއި އަރުގަރުވެ:** **(1)** ޖެހިފު ފުނުން ދަރުސް. **(2)** ދަރުހަރި ފާރާ އެއްކަމަނަރަ ފުނު އެއްކާ ދަރުފުން **(3)** ހަޑަރަނީ ފުނު ޖަލްސަށިގެން ނިޞާބް ނުފާދާރަ އުނިގެއިގެން ފުރިހަމަ: **(4)** ކަރާގާ ނިޞާބް ފުރިހަމަކުރުމަށް ދުރާލާ ފަރާތް ވަކިކުރުމުގެ ކަމަށް ފުރުން ދުވަސް.

ސަބަބުތަކުން: ✸ ބިން މުއްކަލުން އަޅުވައިލުމުގެ ނިޞާބަށް ބަޖެހެމުން ދުވަހުގެ ޒަކާތްދޭން، އޭގެ ބަހައްޓާ ވަރަކަށް ފުރުންނަށް އެއްސަލުން ފުރުން ދަރުނުއްވެ. އަދި އެއީ ބަޖެހުމުން ދުވަހުގެ ދުރުން ފުރުން ނިޞާބު އަނބު ޖެހެ އެއްކަމަށް، ނިޞާބް ފުރިހަމަވުމުގެ ފާހަގަކުރެވޭ. ✸ ފުރުން ނުނަގަލުން ނިޞާބް ފުރިހަމަވުމަށް ފުރުން ބޭނުންވުން ވަޒަބަލުވެ. ✸ ނިޞާބް ފުރުމުން ނަގަނޑުން ދުރުވަލާ ހިސާބުން ދަނޑުން ވަނަ ނުޖެހިއަރަނުވެ ބާރަކަށް އާހެން. ✸ ވައިބަރުވާ ވިސްނުޖެހިވާލަށް ނިޞާބަށެވެ. ނަމަވެސް އެފަދަވާ ނަމަވެސް ބަރުދުންވަށައިގެން ނަމަވެސް ހަދައިގެން ދަޅަފަޅު ޖަރުލަވެ.

އަންހެނުންނަށް ޚާއްޞަ ޙުކުމްތައް

ފުރަތަމަ: ޙައިޟާއި އިސްތިޙާޟާގެ ޙާލު

މައްސަލަ	ޙުކުމް
އަންހެނުން ޙައިޟުވާ އެންމެ ކުޑަ އަދި ދޫނީ އުމުރު	އެންމެ ކުޑަ އުމުރަކީ ނުވައަހަރެވެ. ފުރަ، އޭގެ ކުރިން އާންމު ފުރުޞަތު ލިބި އަޅައިގަތަ އެއީ އިސްތިޙާޟާގެ ލޭއެވެ. އެންމެ ބޮޑު އުމުރަކަށް ވަކި ޙައްދެއް ނެތެވެ.
ޙައިޟު ދެމިހުންނަ އެންމެ ކުރު މުއްދަތު	ރެއަކާއި ދުވަހެކެވެ. (24 ގަޑިއިރެވެ.) އެއަށްވުރެ ކުރުނަމަ އެއީ އިސްތިޙާޟާއެވެ.
ޙައިޟު ދެމިހުންނަ އެންމެ ދިގު މުއްދަތު	ފަނަރަ ދުވަހެވެ. އެއަށްވުރެ ގިނަވެއްޖެނަމަ، އެއީ އިސްތިޙާޟާގެ ލޭއެވެ.
ދެ ޙައިޟު ދެމެދުގެ ޠުހުރުގެ މުއްދަތު	ތޭރަ ދުވަހެވެ. އަޙްމަދުގެ މަޛްހަބުގައި ކިޔުން ލިބި އަޚްބާރުކޮށްފަ، އެއީ އިސްތިޙާޟާގެ ލޭއެވެ.[1]
އާންމުކޮށް އަންހެނުން ޙައިޟުވާ މުއްދަތު	ހަ ދުވަސް ނުވަތަ ހަތް ދުވަހެވެ.
އާންމުކޮށް އަންހެނުންގެ ޠުހުރުގެ މުއްދަތު	ތޭވީސް ނުވަތަ ސައުވީސް ދުވަހެވެ.
ބަލިވެއިނދާ އަންނަ ލޭ އެއީ ޙައިޟު ކަމުގައިތޯ؟	ބަލިވެއިން އަންހެނުންގެ ފަރުޖުން އަންނަ ލޭ ނުވަތަ ކިލަނބުބޮޅުން[2] ނުވަތަ ރީނދޫބޮޅުން[3] އެއީ އިސްތިޙާޟާއެވެ.
ޙައިޟުވެރިޔާ ޠާހިރުވިކަން އެނގޭނީ ކިހިނެއްތޯ؟	ތިރީގައިވާ އެއްކަމަކުންނެވެ. 1) ހުދުބޮޅުން[4] ފެނުން. 2) ހުދުބޮޅު ނުފެނުނަސް އަންހެނުންނަށް ޙައިޟު ނުވަތަ ކިލަނބުބޮޅުން ނުވަތަ ރީނދޫބޮޅުން ނުއައިސް ފަރުޖު ހިކުން.
ޠުހުރުގެ ދުވަސްކޮޅު އަންހެނުންގެ ފުރުޞަތު ނުލިބުނު ޙައިޟުލޭ	އަންހެނުންނަށް ޙައިޟުލާން ސާފު، ހުދު، ކިލަނބުވެގެންދާ ރަނގަޅުތަކެއް އެއީ ޙައިޟު އަޅުގަނޑެވެ. އަދި ޠާހިރު ނުވަތަ ކިލަނބުބޮޅުން ނުވަތަ ރީނދޫބޮޅުން އެއީ ޙައިޟުކަމެވެ.
ފަރުޖުން ނުކުންނަ ދިޔަބާލައި ގިނަވުމަ ރަތްކުލައިގެ ފެން:	އެއީ ޙައިޟުވެރިޔާގެ ދުވަސްތަކުގައި ނުކުންނަ ދިޔާ ކަމަށްވާނަމަ، އެއީ ޙައިޟެވެ. ޙައިޟުވާ ދުވަސްތަކަށްފަހު ނުކުންނަ ދިޔާ، އެއީ އިސްތިޙާޟާއެވެ.
ޢާދަ މުއްދަތަށްވުރެ ޙައިޟުގެ މުއްދަތު ގިނަވާ ޙައިޟުވާ އަންހެން، އަދި ކުރިން ޙާލަތު	ޢާދަ ހުރިހާ ފަރުޖުން ނުކުންނަ ލޭ، އެއީ ޙައިޟެވެ. ޙާލަތު އަދި ޙައިޟުވާ މުއްދަތު ގިނަވާނަމަ، އެއީ އިސްތިޙާޟާއެވެ.
އިސްތިޙާޟާ ޙައިޟުވާ ދުވަސްތަކާއި ދިމާވެއްޖެނަމަ	ޙައިޟު ދެމިހުރުމަށްފަހު ނުކުންނަ ލޭ، އެއީ ޙައިޟެވެ. ދުވަސްތައް ފަހަނަޅައިފިނަމަ، އެއީ އިސްތިޙާޟާގެ ލޭއެވެ.
ޢާދަވެގެން ޙައިޟުވާ މުއްދަތުގެ ކުރިން ޙައިޟުވުން	ޙައިޟު ދެމިހުންނަ އެންމެ ދިގު މުއްދަތުގައި ދެމިހުރުމަކީ އެއީ ޙައިޟެވެ.
ދެ މުއްދަތުގެ ޙާލު އަޅުން (ޢިބާދަތްތަކަށް ދެމިހުރުމަށް ހުއްދަވާ މުއްދަތު)	1) ޢާދަވެގެން ޙައިޟުވާ ދުވަސްތަކުގައި މުއްދަތުގެ އަހަރުގެ ކުރިން ފަރުޖުން އައި ލޭ، އެއީ ޙައިޟުގެ ލޭއެވެ. 2) އެއީ ޙައިޟާ އިސްތިޙާޟާގެ ތަފާތު ނުވަތަ ކިލަނބުބޮޅުން އެއީ އަންހެނުން ވަގުތު ދިމާވެއްޖެނަމަ، (އާންމު ޢާދަވެގެން ޙައިޟުވާ މުއްދަތު) ހަ ދުވަސް ނުވަތަ ހަތް ދުވަސް އެއީ ޙައިޟުގެ ދުވަސްތަކެވެ. 3) ނަމަވެސް ޙައިޟުވާ މުއްދަތު އެނގެން ނެތް ޙާލަތުގައި، ޙައިޟުގެ ކުލަވަރުން ތަފާތުކޮށް އެއީ ޙައިޟުގެ ދުވަސްތަކެވެ.

---

١) **ޙައިޟު:** އަންހެނުންގެ ބިއްސާރުގެ ސަރަޙައްދުން ހުރި، ވަގުތުތަކާ ނުލާ ޙައިޟާ ޢާއްމު ފަރުޖުން އަންނަ ބާލިއްޖޭ ލޭއެވެ. އިސްތިޙާޟާގެ ލޭއަކީ ބިއްސާރުގެ ސަރަޙައްދުން ނުވަތަ އެތެރެ ރަގަކުން ފަރުޖުން ބޭރަށް ނުކުންނަ ބަލިލޭއެވެ. **މި ދެ ލޭގެ ތަފާތަކީ:** 1) ޙައިޟުގެ ލޭ ކަޅުކުލައިގެ ލޭއެއް ކަމުގައިވާ ނަމަވެސް އިސްތިޙާޟާގެ ލޭ ރަތްކުލައިގެ ލޭއެއް ކަމުގައިވާން ވާއެވެ. އެއީ ހުރިހާ ޙާލަތެއްގައި ފާހަގަކުރެވޭ ކަމެކެވެ. 2) ޙައިޟުގެ ލޭ ބަރުވެ، ހަރުކަށި ކަމުގައިވާ ނަމަވެސް އިސްތިޙާޟާގެ ލޭ ލުއިވެ ދިޔާވާނެއެވެ. 3) ޙައިޟުގެ ލޭގައި ނުބައި ވަހެއް ހުރުމާއެކު، ސުންނަތެއް ނުފެނި ކުއްޖާގެ ފުރާނަ ނަގާނެއެވެ. ނަމަވެސް އިސްތިޙާޟާގެ ލޭގައި ހުންނަ ވަހަކީ އާދައިގެ ލޭގެ ވަހެވެ.

ޙައިޟުގެ ލޭ ހުއްޓުމުން ޠާހިރުވުމުގެ ޢަލާމާތްތަކެއް ފާހަގަކުރެވެއެވެ: އޭގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ލޫނުތެރިކަން، ވަރުބަލިވުން، ނަފްސާނީ ބަދަލުތައް، ބަނޑު ރިއުން، ބޮލުގައި ރިއުން، ފާރުތަކުގެ ބޭރުން އަދި މުސްލިމުތަކުގައި ދަތިތަކުން ހިމެނެއެވެ.

٢) **ކިލަނބުބޮޅުގެ މާނައަކީ:** ފަރުޖުން ނުކުންނަ ކިލަނބުކުލައިގެ ލޭއެވެ.

٣) **ރީނދޫބޮޅުގެ މާނައަކީ:** ފަރުޖުން ނުކުންނަ ރީނދޫކުލައެއްދާ ދިޔާ ލޭއެވެ.

٤) **ހުދުބޮޅުގެ މާނައަކީ:** އަންހެނާ ޠާހިރުވުމުގެ ޢަލާމާތެއްގެ ގޮތުގައި ފަރުޖުން ނުކުންނަ ހުދު ދިޔާއެކެވެ. މިއީ ޠާހިރު އެއްޗެކެވެ.

ދެވަނައީ: ނިފާސް

މައްސަލަ	ހައްލު
ވިހެއުމަށްފަހު ލޭއައުން	އާދަން ނިފާސްވެރިޔާ ހަދުގައި ނުބަލައިފިނަމަވެސް ނިފާސްގެ ހުކުމެއް ނުހުރެއެވެ. އަދި އެއީ ބަލިމީހެއްގެ ލޭއަޅާ ނިސްބަތްވާނީ ނިފާސް ލޭގެ ގޮތުގައެވެ.
އަސްލު ހާލަތަށް ވިހެއުމުގެ ކުރިން ދަރިފުޅު ފެނިއްޖެއްޔާ!	ވިހެއުމުގެ ކުރިން ދަރިފުޅު ނިކުމެ ހާލަތުގައި ލޭއައުމަކީ ނިފާސްލޭ ނޫން ހައިޟު ނުވަތަ އިސްތިޙާޟާއެވެ. އަދި އިސްތިޙާޟާއެވެ.
ވިހެއުމުގެ ތެރޭގައި ފުރަޖެހުން ނުލުއްސަ ޚާއި	ކުއްޖާ ނުނިކުމެގެން ނުވަތަ ކުއްޖާގެ ބައެއް ނުނިކުމެގެން މިއީ ނިފާސްލޭތަކުގެ ޙުކުމު ނޫނެވެ. އަދި އަޅާ ވަގުތުގައި ޚާއިލާ ނަމަވެސް ވަކިވުމުގެ ނިޔަލަށް ނިފާސްލޭގެ ޙުކުމެއް ނުވެއެވެ.
ނިފާސްލަމުގެ މުއްދަތު ގުނުން ފަށާނީ ކޮންއިރަކުން	ފުރަތަމައިން ދަރިފުޅު ނުލިބުމުންނެވެ.
ނިފާސްވަނީ ދެމިހުރި އަދި ދިމާ މުއްދަތެވެ	އެންމެ ގިނަ މުއްދަތަކީ ސާޅީސް ދުވަހެވެ. ނިފާސް ހުރުމަކީ ވަކި ޢަދަދެއް ނެތް ކަމެކެވެ. ވިހެއުމަށްފަހު ލިބޭ ލޭއަކީ ނިފާސް ލޭއެވެ. ހަމައެކަނި ވަގުތުކޮޅަކަށް ނިފާސްލޭ އައިސް ނިމުމުން ވާޖިބުވާނީ ޣުސުލުކޮށް ނަމާދުކުރުމެވެ.
ނިފާސްކަން ދެމިހުރި އެންމެ ދިގު މުއްދަތު	ސާޅީސް ދުވަހެވެ. އެއަށްވުރެ ގިނަ ދުވަސް ވަންދެން ލޭ އައުމަކީ ނިފާސްގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެ ހާލަތުގައި ނިސްބަތްވާނީ އިސްތިޙާޟާ އަށެވެ. ނަމާދު ފިޔަވާ ދިމާކުރަން ޖެހޭ އަޅުކަންތައް ހުރިހާ ގޮތަކަށް އަދާކުރަން ވާޖިބުވެއެވެ. ބަލިވެގެން ދޫކުރެވޭ ފާޅުގައި ބައެއް ދުވަސްތައް ހިމެނިދާނެއެވެ.
އެއްމާބަނޑުވެ ދުލުދުން ނުވަތަ އައިސްވުރެ ގިނަ ލުދުން ވިއުން	ނިފާސްކަން ފެށޭ ވަގުތަކީ ބަލާނީ ފުރަތަމަ ކުއްޖާ ވިހެއި ވަގުތެވެ.
ބައިގަނޑުއުޅޭ މުއްދަތު އެންމެ ޚާއި	ބައިގަނޑުއުޅޭ ވަގުތުގެ ތެރޭގައި ލޭއައުން ނުވަތަ އެއްކޮށް ހުއްޓުން، އަދި ޚާއިލާ އިސްތިޙާޟާގެ ޚާއްޞަ ޙުކުމެކެވެ. އަދި ނިފާސްވަނީ ދެމިހުރި ދިމާ ދުވަސްތަކުގައި ނުވަތަ އެހެން ކަމެއްގައި ދާދި ބަލާ މުއްދަތެވެ. އިސްތިޙާޟާގެ ސުންނަތް ބަލާނީ ނިފާސްލޭ ހުރި ދުވަސްތަކުގައި ޚާއްޞަ ކަމެކެވެ. ނިފާސްވަނީ އެންމެ ގިނަ ދުވަސް ވަންދެން ނުވަތަ އިސްތިޙާޟާގެ ޚާއްޞަ ޙުކުމެވެ.
ސާޅީސް ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ބަލިވުން، ސާޅީސް ދުވަހުގެ ފަހުން ލޭ އައުން ޚާއި އަހުން	ނިފާސްވަނީ ސާޅީސް ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ލޭއަޅާ ޚާއި ވަކިވުމުގެ ފަހުން އެއް ޚާއްޞަ ބަލިވުމެވެ. ބަލިވެގެން ނިފާސްލޭ ހުރުމުން ޢަދަދު ވަކި ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ހުރުމުން ޢާއިލާއިން ޚާއްޞަ ޙުކުމެވެ. އަދި ނިފާސްވުމުގެ ޚާއިލާ ސާޅީސް ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ހުރި ބަދަލުތަކެވެ.

✸ އިސްތިޙާޟާގެ ޙާލު އައިމަގަޅުވެސް ނަމާދުކުރަން ވާޖިބުވެއެވެ. ނަމާދުކޮށް ކަނޑާ ފުރަތަމަ ނަމާދުކުރާނަމަ ވެސް ވުޟޫއެއް ކުރަންވާނެއެވެ. ✸ ހައިޟުވެރިޔާ ނުވަތަ ނިފާސްވެރިޔާ އިޙްރާމަށް ވަނުމުގެ ކުރިން ޣުސުލުކުރުމަކީ ސުންނަތް ކަމެކެވެ. އަދި ޚާއްޞަ ޙާލަތްތަކުގައި ޣުސުލުކުރުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. ނަމާދުކުރުމަށްޓަކައި ތާހިރުވާން ޖެހޭ ކަމެއް ނެތެވެ. ✸ ހައިޟުވެރިޔާ ނުވަތަ ނިފާސްވެރިޔާ ޤުރުއާން ކިޔެވުމަކީ ޙަރާމް ކަމެކެވެ. ✸ ނަމާދުކުރުމުގެ ކުރިން ވުޟޫކުރުމަކީ ވާޖިބު ކަމެކެވެ. ނިފާސްވެރިޔާ ޤުރުއާން ބޮޑަށް ނަމާދުގެ ކުރިން ކިޔުމަކީ ނުކުރެވޭ ކަމެކެވެ. ✸ ހައިޟުވެރިޔާ ނުވަތަ ނިފާސްވެރިޔާގެ ފިރިމީހާއަށް ނިފާސްވެރިޔާ ހިތާމަވެސް ނުލިބުމުގެ ތެރޭގައި ޙަލާލުކުރުމަށް ބޭނުންވާ ކަންތައްތަކެވެ. ނަމާދުކޮށް ޖިމާޢު ހިނގުން ހިލާފު ޙުކުމްކަމެއް ނުވެއެވެ. ✸ އިސްތިޙާޟާވާ އަންހެނާ ހުރުމަށް ހުއްދަ ކަމެކެވެ. ނަމާދުކޮށް އަދި ހުރިހާ ކަމެއް ކުރުމުގެ ކުރިން ޢިބާދަތްތައް ޙަލާލުވާނެއެވެ. ޢާދަކާ ޙާލަތުގައި ނަމާދުކުރުމަށް ޙުކުމް ގުޅިފައިވާ ނިޔަލަށް ޙަލާލުވެއެވެ. އަދި ޖިމާޢުވުމަށް ނަމާދުކުރާ ވަގުތުގައި ޢާދަކުރާނެ ގޮތް ނެތެވެ. ހިތާމަވެސް ކޮށްގެން ޙަލާލުވެއެވެ. ނިފާސްވަނީ ހިފާފައިވާ ގަޑީގައި ޢިބާދަތްތައް ކުރުމުގެ ކުރިން ޚާއްޞަ ހުކުމް ނޫނެވެ. ހިތާމަވެސް ނުލިބުމުގެ ކުރިން ދެން ދިއުމުން ނިޔަލަށް ފިރިމީހާގެ ތެރޭގައި ޖިމާޢު ނުކުރުމެވެ. ✸ އިސްތިޙާޟާވާ އަންހެނާ ގައިގަ ފިރިމީހާ ވަނުމަށް ހުއްދަވެއެވެ. ✸ ބައިގަނޑު ދޫކުރުމުގެ ކުރިން ޚާއްޞަ ޢަދަދުތައް ހިމެނޭނެއެވެ. ނުވަތަ ސަލާމަތާއެކު ދަރިފުޅު ވިހެއުމަށްފަހު ޙާލަތު ސާފުވެ ބަލިވެގެން ދިޔުމުން ޢާއިލާގެ ޙާލަތު ބަލާނީ ފިރިމީހާއަށެވެ. ޙައިޟުގެ ދުވަސްތައް ނިމުމުން ތާހިރުވެއެވެ.

އިސްލާމްދީންގައި އަންހެނާ

ޤަދަރާއި މަތިވެރިކަމުގައި، الله ގެ ޝަރީޢަތުގައި އަންހެނާއަކީ ފިރިހެނާއާ އެއްފަދަ މީހެކެވެ. އެއީ އާދަމްގެ ދަރިކޮޅުގައިވާ އިންސާނުކަމުގައި އަދަދުން ބިންގާއެވެ. ރަސޫލު الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. «إِنَّمَا النِّسَاءُ شَقَائِقُ الرِّجَالِ» أبوداود. މާނައީ: "އަންހެނުންނަކީ ކަށަވަރުން (ބައެއް ކަންކަމުގައި) ފިރިހެނުންނާ އެއްފަދަ ބައެއްކަމުގައެވެ." އަދި އެކަމަނާއަށް ލިބެންޖެހޭ ޙައްޤު ނުލިބިގަތުމަށް އަދާކުރަން އަދަބުގެއަށް ލާޒިމުވާ އަނިޔާވެރިކަމުން ދުރުވެގެންނުވާނެއެވެ. އެހެނީ، ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ދީނުގައި މުޖުތަމަޢުގެ ކަންތައްތަކުގައިވެސް އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން އެއްވަރުގައެވެ. އެދުރިޖެހުމުގެ ދުރުދުގައި ފަރުދީ ޒިންމާތަކާއި އަޅުކަމުގެ ކަންތައްތަކުގައި ސަވާބާއި ޢަޒާބުގައި މިފަދައިން ދިނުމަށް ބަލާކަމަށް ދަންނަވާލާށެވެ. ބުނެވިދާނެ އަނެއްކާވެސް ނިސްބަތްވާ ކަމެއް މިން ވާތީ ހަމަހަމަ ކަމުގެ ޙައްޤުތައް މިންވަރުން ދީފައިވާކަން މިކަމުން ބޭނުމާ ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންގެ ޒާތީ ޢަމަލުތަކުން ވަޒަންކުރެއްވި އަޅުތަކުންގެ ކަމުގައި ޝަރީޢަތުގައި ދެއްވާފައިވެއެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴾ މާނައީ: "(އެންމެހައި ތަކެތި) ހެއްދެވި ކަލާނގެ އެއްޗެއް ނޭނގެވޭ ހެއްޔެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ، ނާޒުކު އެކަށީގެންވާ ގޮތަށް ވާގޮތްތައް މަތިފަނުން ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ." ފަހެ، އަންހެނާއަށް އެކަމަނާ ބޭނުންތެރިވާ ޙައްޤުތަކާއި ވާޖިބުތަކެއް ނުލިބޭނެކަމަށް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ފިރިހެނާއަށް ޙައްޤުތައް ލިބޭ ގޮތަށް ވާޖިބުތައް ލާޒިމުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ފިރިހެނާ އަންހެނާ ކާވާދިޔަ ބާރުތައް އަދި ސިފަތައް ވަރަށް ގިނަ ކަމުން ދެމީހުންގެ މެދުގައި ވަރުގަދަ އެއްބަސްވުމެއް ދިނުމަށެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ބޭނުންކުރުމަށް މީހުންގެ ބޭނުންތަކެއް ހަމަ ފެންވަރަކަށް ލިބިދިނުމަށް ޙިކުމަތެވެ. ފިރިހެނާ ހަދާފައިވާ ބޯހަރު ތިބެން ނުވާނެކަމަށް ބޭނުންވާ ތަކެއްޗެއް ޤަބޫލުކުރުމަށްވެސް ބާވައްސަވައި ހާސިލުކުރެއްވުމެވެ. ވީމާ، ވިޔަފާރިމުން ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުޅުމާ އެކަމުގެ މަސައްކަތް އިޚްތިޔާރުކުރެވޭ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން ކަންކަމަށް ޢަމަލުކުރާ ބައެއްގައި ވެސް ބަދަލުގައި ޝަރުޢީ ގޮތުން ޙުކުމްތައް މިއިން ކަމުގެ ކުޅަދުނާ އަދި މިއިން ހުރިހާ ޙައްޤުތަކަށް ވިސްނުމެއް ގަސްދުކުރާށެވެ. ކާބަފައިންނާ އެއްވަރަށް ޙައްޤުތައް (ޙަވާލުކުރެއްވި) މިސްކީނާ ފެއިރުގޮތަށް ދަށުވެރިކަމުން އެއްކަލަ ވަރުގަދަ ބައެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި ސަލާމަތުގެ ދަރުބާރުގައި، ފިތުރަތަށް ލާޒިމުވާ ކަންކަމުގައި، ބަރާބަރު ހުރިކަމެއްގެ ޙަޤީޤަތް ކަނޑައެޅުއްވި ވާޖިބު ހަމަހަމަ މިނިވަން ކުރެއްވިއެވެ. އަދި މުއްސަނދި ކަލާނގެ ޙިކުމަތުގެ ވަޙީގެ ތެރޭގައި الله ގެ ޝަރީޢަތުގައި ޢަދުލުވެރިކަމެވެ. މިގޮތަށް ސިފަވެރި އިމާނުކަމުގެ ޝަރުޢީ މުޢާމަލާތުގައި، އަދި ފަރުވާ ބައްދަލުވުމުގެ ޙަޤީޤަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ވާޖިބު ޙައްޤުތަކާއި ދުވަސްތަކުގެ ސަރަޙައްދު ހިފެހެއްޓުމެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން ވާޖިބުތަކުގެ ދަރަޖަތަކާއި ޙަޤީޤަތްތަކުގެ ވިސްނުން ފައިދާއެވެ. ފަހެ، އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ޙައްޤުތަކާއި އެކަމުގެ ޙަޤީޤަތް ބަޔާންކުރާ ކަމުގެ ޙައްޤުތައް ދެއްވާ ބޭފުޅެއް ވާނެތޯ؟ ވަރަށް މިގޮތުން މަޝްވަރާކުރައްވައިފިއެވެ. ފަހެ، ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އެކަލޭގެފާނުގެ ބަށްޓުގައި ފަރުދީ ސަހާބީބޭފުޅުން ދިމާލަށް ބަލާލައްވާފައި ވިދާޅުވިއެވެ. ((هَلْ سَمِعْتُمْ مَقَالَةَ امْرَأَةٍ قَطُّ أَحْسَنَ مِنْ مَسْأَلَتِهَا فِي أَمْرِ دِينِهَا مِنْ هَذِهِ؟)) މާނައީ: "ދީނުގެ ކަމުގައި، އަންހެނެއް އެކަލޭގެފާނުގެ މަސްއަލައާ ގުޅޭގޮތުން މިއަށްވުރެ ރަނގަޅު ބަސްކުޅަދުނާ ސުވާލެއް އަޑުއިވިފައިވަނީތޯ؟" އެބޭފުޅުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! މިފަދަ މަސައްކަތް ވަތްމުގައި އަންހެނަކު ބޭނުންކުރާ ޙަޤީޤަތް ޔަޤީންކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ، ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އެކަލޭގެފާނާއި ދިމާލަށް އިށީނދެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. ((انْصَرِفِي أَيَّتُهَا الْمَرْأَةُ، وَأَعْلِمِي مَنْ خَلْفَكِ مِنَ النِّسَاءِ أَنَّ حُسْنَ تَبَعُّلِ إِحْدَاكُنَّ لِزَوْجِهَا، وَطَلَبَهَا مَرْضَاتِهِ، وَاتِّبَاعَهَا مُوَافَقَتَهُ تَعْدِلُ ذَلِكَ كُلَّهُ)) މާނައީ: "އޭ އަންހެނާއެވެ! ކަލޭގެނާ ދޯކޮށް. އަދި ކަލޭގެ ފަހަތުގައިވާ އަންހެނުންނަށް ކަލޭ ދަންނަވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކު، އޭނާގެ ފިރިމީހާގެ ރުހުން ޙާސިލުކޮށް ކިޔަމަންތެރިކަމާއެކު ހެޔޮގޮތުގައި އުޅުމަކީ، ފިރިހެނުންގެ ތެރޭގައި ދިރިއުޅުމުގައި"

އެދުމާއި، ފިރިމީހާ އެދޭކަންތައްތަކަށް ތަބާވުން އެހުރިހާ ކަމަކާ އެއްވަރެވެ." ރާވީ ވިދާޅުވިއެވެ. އެއަންހެނުން ކަމަނާ އުފާވެރިކަމާ، އެނބުރުން އުފާވެރި ހަބަރަށް ފެނުނުވަރާ ބާރު އެނބުރި ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. البيهقي.

އަދި އަންހެނުންބަޔަކު ރަސޫލު ﷲ صَلَّى ٱللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެން ދެންނެވިއެވެ. އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމުގެ ސަބަބުން ފިރިހެނުން މިންވަރުބޮޑު ފަޟީލަތްތަކެއް ލިބިގަނެއްޖެއެވެ. ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ މީހުންގެ އަމަލު (އެބަހީ: އެފަދަ މަތިވެރިކަމެއް) ލިބިގަތުމަށް އަމަލެއް މިންވަރުބޮޑު ފަޟީލަތެއް ވޭތޯއެވެ؟ ރަސޫލު ﷲ صَلَّى ٱللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ވިދާޅުވިއެވެ. ((مِهْنَةُ إِحْدَاكُنَّ فِي بَيْتِهَا تُدْرِكُ عَمَلَ الْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِ اللهِ)) މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޭގެ ކަންތައްތަކުގައި މަސައްކަތްކުރުމަކީ، އެކަސަބަކުރާ ގޭގައި އިންނުން، ﷲ ގެ މަގުގައި މުޖާހިދުންގެ އަމަލު ލިބިގަންނަވާނެއެވެ." البيهقي.

ގާތްތިމާގެ އަންހެނުންނަށް ދިރިއުޅުމަށްޓަކައި ހޭދަކުރުމުގެ ފަޟީލަތެވެ. ރަސޫލު ﷲ صَلَّى ٱللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ވިދާޅުވިއެވެ. «مَنْ أَنْفَقَ عَلَى ابْنَتَيْنِ أَوْ أُخْتَيْنِ أَوْ ذَوَاتَيْ قَرَابَةٍ يَحْتَسِبُ النَّفَقَةَ عَلَيْهِمَا حَتَّى يَكْفِيَهُمَا مِنْ فَضْلِهِ يُغْنِيهُمَا اللهُ **كَانَتَا لَهُ سِتْرًا مِن النَّارِ**» أحمد والطبراني.

މާނައީ: "ދެއަންހެން ދަރިންނަށް ނުވަތަ ދެދައްތަތުންނަށް ނުވަތަ ގާތްތިމާގެ ދެއަންހެނުންނަށް ހޭދަކޮށް، އެދެމީހުންނަށް ﷲ ފުދުންތެރިކަން ދެއްވައިފުދުއްވާންދެން ފުދުންތެރިކަން އެދެމީހުންނަށް ހޭދަކުރާމީހަކު ސަވާބު އެދިގެން ނުވަތަ ދެއްވައިދެއްވާންދެން އެދެމީހުންގެ ޚަރަދުތަކުގެ ކަންބޮޑު ހަޤީޤަތުގައި ސަވާބު ދެއްވާނެއެވެ. **އޭނާއަށް ނަރަކައިން ދުރުކުރާ ފަރުދާއެއް އެދެމީހުން ވާނެއެވެ.**"

އަންހެނުންނާ ގުޅޭ ބައެއް ޙުކުމްތައް:

- މަޙްރަމަކަށްނުވާ ފިރިހެނަކާއެކު އަންހެނަކު އެކަހެރިވުމަކީ ހަރާމްކަމެކެވެ. އެކަމާބެހޭގޮތުން صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. «لَا يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ» متفق عليه. މާނައީ: "މަޙްރަމަކާއެކު މެނުވީ ފިރިހެނަކު އަންހެނަކާ އެކަހެރިވެގެންނުވާނެއެވެ."

- މިސްކިތުގައި ނަމާދުކުރުމަކީ އަންހެނާއަށް ހުއްދަކަމަކެވެ. ފަހެ، ފިތުނައަކަށް ބިރުވެރިވާނަމަ މަކުރޫހުވެގެންވެއެވެ. އާއިޝާ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا ވިދާޅުވިއެވެ. "ރަސޫލު الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަވަހާރަވުމަށްފަހު އަންހެނުން އާކޮށްފައިވާ ކަންތައް އެކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވިނަމަ، ބަނީ އިސްރާއީލުގެ އަންހެނުންނަށް މަނާކުރެވުނުފަދައިން އެކަލޭގެފާނު އަންހެނުންނަށް މިސްކިތް މަނާކުރައްވާނެއެވެ." متفق عليه. އަންހެން ޞަޙާބީއަކު، ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެން ދެންނެވިއެވެ. އޭ اللهގެ ރަސޫލާއެވެ. ކަލޭގެފާނާއެކު ނަމާދުކުރުމަށް ތިމަން ލޯބިވަމެވެ. ނަބިއްޔާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «قَدْ عَلِمْتُ أَنَّكِ تُحِبِّينَ الصَّلَاةَ مَعِي، **وَصَلَاتُكِ فِي بَيْتِكِ خَيْرٌ لَكِ** مِنْ صَلَاتِكِ فِي حُجْرَتِكِ، وَصَلَاتُكِ فِي حُجْرَتِكِ خَيْرٌ مِنْ صَلَاتِكِ فِي دَارِكِ، وَصَلَاتُكِ فِي دَارِكِ خَيْرٌ لَكِ مِنْ صَلَاتِكِ فِي مَسْجِدِ قَوْمِكِ، وَصَلَاتُكِ فِي مَسْجِدِ قَوْمِكِ خَيْرٌ لَكِ مِنْ صَلَاتِكِ فِي مَسْجِدِي» أحمد. މާނައީ: "ހަމަ ކަށަވަރުން ތިމަންނާއެކު ނަމާދުކުރުމަށް ކަލޭބޭ ލޯބިވާކަން ތިމަން ދަނެގެންނަމެވެ. (ނަމަވެސް) ކަލޭބޭގެ (އެންމެ ޚާއްޞަ ބައިގައި) ނަމާދުކުރުން، ކަލޭބޭގެ ކޮޓަރިގައި ނަމާދުކުރުމަށްވުރެ ހެޔޮކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭބޭގެ ކޮޓަރިގައި ނަމާދުކުރުން، ކަލޭބޭގެ ގޭގެ (އަންގަނޑުގައި) ނަމާދުކުރުމަށްވުރެ ހެޔޮކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭބޭގެ ގޭގައި ނަމާދުކުރުން، ކަލޭބޭގެ އަވަށްޓެރިންގެ (މިސްކިތުގައި) ނަމާދުކުރުމަށްވުރެ ހެޔޮކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭބޭގެ އަވަށްޓެރިންގެ މިސްކިތުގައި ނަމާދުކުރުން، ތިމަންގެ މިސްކިތުގައި ނަމާދުކުރުމަށްވުރެ ހެޔޮކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ." އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ. «خَيْرُ مَسَاجِدِ النِّسَاءِ قَعْرُ بُيُوتِهِنَّ» أحمد. މާނައީ: "އަންހެނުންގެ އެންމެ ހެޔޮ މިސްކިތަކީ އެބައިމީހުންގެ ގޭގެ އެންމެ އެތެރެއެވެ."

- އެބައިމީހުންގެއާއެކު ދަތުރުކުރުން މަޙްރަމް ނުލާނަމަ ހައްޖަށް އުމުރާ އެބައިމީހުންގެ ދަތުރެއް ވިޔަސްވެސް ހަރާމްވެއެވެ. އަދި މަޙްރަމަކާއެކު ނޫނީ އެބައިމީހުންގެ ދަތުރުކުރުން ހުއްދަނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. «لَا تُسَافِرِ امْرَأَةٌ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ» متفق عليه. މާނައީ: "މަޙްރަމަކާއެކު މެނުވީ އަންހެނާ ދަތުރު ނުކުރާނެއެވެ."

- ޤަބުރުޒިޔާރަތް ޒިޔާރަތްކުރުމާއި، ޖަނާޒާގެ ފަހަތުން ދިޔުމަކީ އަންހެނުންނަށް ނަހީކުރެވިފައިވާކަމެކެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. ((لَعَنَ اللَّهُ زَوَّارَاتِ الْقُبُورِ)) މާނައީ: "ޤަބުރުޒިޔާރަތް ޒިޔާރަތްކުރާ އަންހެނުންނަށް الله ލަޢުނަތް ލައްވައެވެ." އުއްމު ޢަޠިއްޔާ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا ވިދާޅުވިއެވެ. "ޖަނާޒާގެ ފަހަތުން ދިޔުން ނަހީކުރެވުނެވެ. ނަމަވެސް އެކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވާޖިބުކޮށް ނުދެއްވައެވެ." مسلم.

- އަންހެނާއަށް އެބައިމީހުންގެ ބޭބެ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ވާރުތަވުމުގައި ހިއްސާ ލިބޭ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިކަމުގައެވެ. ކައިވެނިކުރާއިރު އަބިވިކުދިންގެ ދިޔަތުގައާއި ޝަހާދަތުގައި ދެބައިކުޅަ އެއްބައިކަމުގައި ބަލާނީ ފިރިހެނާގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިކަމަށެވެ.

- ވަރިކުރުމުގެ ޢިއްދަތުގައި އަންހެނުންނަށް ދިޔުން ނުފެށެވޭނެ الله ފަރުމާކުރައްވާފައިވާ ގޮތުން އަންހެނާގެ ޢިއްދަ ދިނުމަކީ ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.

އެއިން ދަރަނިވެރިކޮށް ހަރާމްކުރައްވައެވެ.

- އަނބިމީހާއަށް ނަފަޤާދިނުމަކީ ފިރިމީހާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުކަމެކެވެ. އަދި އަނބިމީހާއަށް ވާޖިބުވާ ނަފަޤާއަކީ ކެއުމާއި ބުއިމާއި ބޭނުންވާ ހެދުމާއި، ދިރިއުޅުމަށް ބޭނުންވާ ގެއާއި، އެނޫނަސް ބޭނުންތަކެވެ. ޢާދަކާދައިގެ ގޮތުގައި ފިރިމީހާގެ ނިސްބަތުން الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِۦ ۖ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُۥ فَلْيُنفِقْ مِمَّآ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ﴾ މާނައީ: "މުއްސަނދިމީހާ ތަނަވަސްކަމުން، އޭނާގެ މުއްސަނދިކަމުން ހޭދަކުރާހުށިކަމެވެ! އަދި އޭނާގެ ރިޒްޤު ދަތިވެގެންވާމީހާ (ދަތިކަމުގައި)، ފަހެ، الله ދެއްވި އެއްޗަކުން ހޭދަކުރާހުށިކަމެވެ!" އަންހެނުންގެ ފިރިއާއި ނުވާނަމަ، އަންހެނުންގެ ބައްޕަ ދައްކަން ނުވަތަ އަންހެނުންގެ މާމަ ދަރިންގެ ދައްކަން އަންހެނުންގެ ޒަރޫރީކަންތައް ފުއްދުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. ފަހެ، އަންހެނުންގެ މާތްކަމަށް ދިމާކޮށްދޭ އަންހެނުންގެ ޒަރޫރީކަންތައްތަކުގައި އަންނަމީހާ މިސްކީނަކަށް މަސައްކަތް ކުރާމީހާއަކީ ބޮޑު ހެޔޮކަމެއް ކަމުގައި ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. «السَّاعِي عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ أَوْ كَالَّذِي يَصُومُ النَّهَارَ وَيَقُومُ

اللَّيْلَ» متفق عليه. މާނައީ: "ރޭގަނޑު އަންހެނުންނާއި މިސްކިތުންނާ އަރިހަށްދިޔުމާމެދު މިސާލަކީ ﷲގެ އަޅުގަނޑި ދިޔާދުކުރާ މުޢާމަލާތުގެ މިސާލެވެ. ނުވަތަ ދުވާލު ހަމައެކަނި ނަމާދު ނޫ އަޅުކަންކުރާ މީހާގެ މިސާލެވެ."

✸ އިތުރުމީހާ ކައިވެނި ނުކުރާނޭހިނދަކު، އެކަނިބޭފުޅާގެ ކޮޓަރިއަށް ބޭފުޅުން އެކަނި ހައްދަވާފައިވާނަމަ. އެކަނިބޭފުޅާ އެކަނިބޭފުޅާގެ ދަރިކަލުންނާ ނުވާހިނދަކު، އެކަނިބޭފުޅާގެ މަސްދުއިން ހައްދަވަރުދުތަކުން އެރީ އެކަނިބޭފުޅާގެ ބައިވެރި މައްޗަށެވެ.

✸ އަންހެނާ އިސްތަށި ފިރިހެނަކަށް ސަލާމްގެވުނު މީސްކޮޅުބަހުރިއްޔާ ނޫނެވެ. އަދި ހަރާމްކަމެއް އެއަންހެނާއަށް ޖެހޭނެއެވެ، ނުވަތަ ފިތުނައެއް އުފެދިދާނެކަމުގެ ބިރު ހުރިނަމައެވެ.

✸ އަމިއްލައަށް ވަރަށްގިނައިން އިސްތަށި ބޮޑުކޮށް، ހަރަފުޅުވާހާގެ އިސްތަށިގައި އުފުރުމާއި، ނިޔަފަތި ކަނޑައިލުމާއި މީސްކިތައިގެ ކަތިލާ. އަދި ހިކަތުގައިވަނަވަރުގެ ސަރީޢަތުގެ ހުރުމަތް ކުޑަކުރާ ކަލަވާ.

✸ މޫނުގެ އިސްތަށިގައި އުފުރުމަ ހަރާމްކަމެވެ. އަދި ބިލަތިއްޔާ ބުނެހުރިން ހިލާފުވެއެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ލަޢުނަތް ލައްވާފައިވެއެވެ. «لَعَنَ اللهُ النَّامِصَةَ وَالْمُتَنَمِّصَةَ» أبوداود. މާނައީ: "(އިސްތަށިނަގާކުރާ) މޫނުގެ އިސްތަށިގައި އުފުރާ އަންހެނާއާއި، އެހެން މީހަކަށް އެކަން ކުރުވާ އަންހެނާއަށް ﷲ ލަޢުނަތް ލައްވައެވެ."

✸ **އަޅުއިރުންތަ (ފިރިހާގެ މަރުގަނެ ހިތާމަކުރުމާއި އެހެނިހެނަމަ ޒީނަތްތެރިވުން ދުރުކުރުވުން):** ފިރިމީހާ ފިޔަވައި އެހެން މަރުވެދާނެ މީހަކަށް ތިންދުވަހަށްވުރެ ގިނަދުވަހު ހިތާމަކުރުން ހުއްދަނުވާނެއެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. «لَا يَحِلُّ لِامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، أَنْ تُحِدَّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجِهَا» مسلم. މާނައީ: "ފިރިމީހާ ފިޔަވައި އެހެންމީހަކަށް ތިންދުވަހަށްވުރެ ގިނަދުވަހު ހިތާމަކުރުމަކީ، ﷲ އަށާއި އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާ އަންހެނަކަށް ހުއްދަކަމެއްނޫނެވެ."

ފިރިމީހާ މަރުވުމުން ހިތާމަކުރަން ޖެހޭނީ ހަތަރުމަހާއި ދިހަދުވަހެވެ. (އެބަހީ: އިއްދަ ހަމަވާންދެންނެވެ.) އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި، ޒީނަތްތެރިވުމާއި، ހުވަނދު ފުރުމާއި، ރަނގަޅު ތެލުގެ ބާވަތްތައް، ޓެކެސް ރަނގަޅުކުރާ ބާވަތްތަކާއި، ކަޅާއި، ތިލަފުށި ޒީނަތްތެރިކަމުގެ ހެދުމުގެ ކުލަތައް، ހަރުފަތްލާ ހުރިގޮތްތައް، މަސްތެރިގޮތާއި، ދުރުގެ ބޭބޭފުޅުންނާއި ބަސްބަސްތެރިވާ ކަންކަމުން ދުރުހެލިވާން ހަރާމެވެ. މިފަދަ ކަމެއްގައި ނިކަމެތިކަމާއި، އިސްތަށި އުފުރާލާއި، ފުރަތަމަ ބޭނުން އެކަނިބޭފުޅާގެ ހުއްދަތަކުން ހައްދަވާފައިވެއެވެ. އަދި ވަކި ޒާތެއް ކުޑަކުދިންގެ ހައްދުމުން ލާޒިމުކުރެވިފައިވެއެވެ. ޢިއްދަވެރިގެ ދުވަސްވަރު ހަމަހަމަކޮށް އެކަނިބޭފުޅާގެ ފިރިމީހާ ފިލާ ގެއަށެވެ. ބަޔަކު ބުނާނަމަ ގޭތެރޭގައި ހިފެހެއްޓިފައިވާނެއެވެ. އަދި ބަޔަކު ބުނާނަމަ އެކަނިބޭފުޅާގެ ގެއިން ދުވެހިނދުގައި ނުކުމެފައިވާކަށް ނުވާނެއެވެ.

✸ ސަރަޙައްދުގައި ފިރިހެން، އަންހެނާ ބޭބޭފުޅުގެ ބިހެއްޓުމުގެ ހުރުމަތްކުރުން ނުވާނެއެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ނުލާހިކަމުން ފިރިހެނުންނާ ވައްތަރުވުމުގެ ގޮތުން ކަލޭ ނުކުރެވޭ. ނަހީކުރައްވާފައިވެއެވެ. «لَعَنَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُتَشَبِّهَاتِ بِالرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ» الترمذي. މާނައީ: "އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ފިރިހެނުންނާ ވައްތަރުވާ އަންހެނުންނަށް ﷲ ގެ ރަސޫލާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ލަޢުނަތް ލައްވާފައިވެއެވެ." ނުވަތަ ކާފިރު އަންހެނުންނާ ވައްތަރުވުމުގެ ގޮތުން ކަލޭ ނުކުރެވޭ. ފަހެ، ނަހީކުރައްވާފައިވެއެވެ. «مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ» أبوداود. މާނައީ: "ބަޔަކާ ވައްތަރުވާ މީހާ، އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."

✸ ގެއިން ބޭރަށް ދިއުމަށް އަންހެނުނަށް ޝަރީޢަތުގެ ހަމަތަކުގައި ހުއްދަދެއްވައި ވާޖިބުވާ އަންހެނާގެ މަސްލަހަތު ފާޑުފާޑުގެ ބޭބޭފުޅުގެ.

1) މުޅިހަށިގަނޑު ފޮރުވުން. 2) ޒީނަތްތެރިކަމުގެ ހެދުމުގައިފައި ހެދުމަކުން ނުވުން. 3) އެތެރެފުށް ނުފެންނަ ފަތި ހެދުމަކުން ނުވުން.

4) ބާރަށްހުރުމަކުން ނުވުން. 5) ހުވަދުގައި މީރުވަސްދުވާ ސަރަހައްދު ދުގައި ނުފުން. 6) ފިރިހެނުންގެ ހެދުމާ ވައްތަރުނުވުން.

7) ކާފިރު އަންހެނުން ހެދުމާއި ނުވައްތަރު ހެދުމަކުން ނުވުން. 8) މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި މަޝްހޫރުވުމުގެ ހެދުމަކަށް ނުވުން.

1) އަންހެނާގެ ޢައުރަ ދިނުމުގެ ބައިބައިކޮށް ބަޔާންކުރެވޭނެއެވެ. ފިރިހެނާގެ ކުރިމަތީގައި: ހަތަރު ކަނޑުވާ ބުރަ ފަތާ ފުރަތަ އަދި

މުޅިހަށިގަނޑެވެ. 2) އަންހެނުންގެ ކުރިމަތީގައި: ފިރިހެނުންގެ ކުރިމަތިން ކިޔަވައި ދެކެވޭ ހިސްޔަތުގެ ބަތަލާ އުވާ

އަދި ފައިތިލަ ތިކިއިން އެހެނިހެން ތިރިވެ މުޅިހަށިގަނޑެވެ. 3) އަނބިކަން ފިރިހެނުންގެ ކުރިމަތީގައި:

އަންހެނާގެ ހަތަރުކަނޑު އެއްވެސް ބައެއް އަނބިކަނބަލުން ފިރިހާ ނުފެނުމެވެ. އަދި ވަރަށް ބޮޑު ބަޔެއް އެގެން ފެނުމެވެ.

މިސާލަކަށް: ކައިވެނިކުރި އެކުގެ އަންހާ ކައިވެނި އަންހެނާގެ މޫނާއި ދުއިބިއްޔާ ފެނުން ހުއްދައެވެ. އަދި ހަދައިދުވެދެން

ބޭސްފަރުވާ ކުރައްވާތުކޮށް ބިލަތައް މިސްކިތަށް ދުއިރުން ހުއްދައެވެ. އަންހެނުގެ މޫނު ފެނުން ޖާއިޒުވާނެއެވެ. ފެންވާ ބަސްތަ

މުސްލިމު رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهَا ވިދާޅުވިއެވެ: "އަހުރެމެން އިރުޝާދުގައި ވިޔަފާރިކުރު (ކުރިއަށްދާން ވިޔަ ކަންތައްތަކުގައި) މާލު ނިވާކޮށް އުޅުއްވާށެވެ." موطأ. އަދި އާއިޝާ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهَا ވިދާޅުވިއެވެ: "ތިމަންކަލޭގެފާނު އިރުޝާދުގައިވާގޮތް، الله ގެ ރަސޫލާ صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަރިހުގައި ވަނީކޮށް ދަތިކަމެއް ހުރިނަމަވެސް ހެއްކާއިވެސް ކުރެވިދާނެއެވެ. ވީމާ، އެބަޔަކުން ތިމަންކަލޭގެފާނު އަރާ ހަމަވެފައި، ބާލިޤުވުމާއި އެކު ފަހުގެކަމެއް މަސައްކަތުގައި އަދި ނިވާކުރެއްވިއެވެ. ދޭން އެބަޔަކުން ހުރަސްއަޅައި ދިރިއުޅުން ފަހުގެކަމެއް ނަގަންވާނެއެވެ." أبو داود.

✸ **ފާއިދާ:** އަގު ހުރިހާބަޔަކާއިވެއެވެ. 1) **ގާނޫނީ ގޮތުން:** ވަކިކުރުމުން ފުރިހަމަކުރުން ނޫޅެ ހާމަވާ އިސްލާމީ ވިޔަފާރިވެ. 2) **ހަމަޖެހިފައިވާ އަސްލު:** ހާމަވާ އިސްލާމީ ހަމަތަކާ ދިރިހިނގާ ދިޔަވެ. 3) **ބަލަހައްޓަވާ ދުވަހުގެ ވަކިވެފައިވާ އަސްލު:** ހާމަވާ އިސްލާމީ ވީން ބަލަހައްޓަ ނިޔާ ބަދަލަށް ވީމާ، ބަލަހައްޓަން ތިޔަބޭފުޅުންނެވެ. 4) **ބަލަހައްޓަވާ އަސްލު:** ހާމަވާ އިސްލާމީ ވީން މަހާ ހިމެނޭ ވިޔަފާރިގެ އިސްލާމީގައި އިސްނަ ކަމުގައި ވިޔަފާރި ފަރާތްތަކަށް ހާމަވާ ދިރިއުޅުމާއި ހިފާހައްޓާނެ އަންހެނުންގެ އިސްލާމީގައި ވަކިކުރެވިދާނެއެވެ. ބައިވެރިވުމާއި ހަމަ ތަނެއްގައި އިސްލާމީގައި ބަލަހައްޓަން ހުރިހާ ތަނެއްގެ އިސްލާމީ ދިރިއުޅުމަށް ބާރުއަޅާފައިވެއެވެ. ބަލަހައްޓާ ވަރަށް ބާރުގަދަ ކަމުގައި އަންހެނުންގެ ހަމައެކަނި ސާބިތުކަމާ ނުލާ. "ހަމަ ބާރުގަދަ ހިސާބުން" ދިރިއުޅުން ފުރިހަމަ ބަލަހައްޓައި ހަމަޖެހިފައިވާ ބާރުގަދަ ކަމެއްވެއެވެ.

✸ އަންހެނުންނަށް ވަލީއެއް ނެތި ކައިވެނިކުރުން ނުހުއްދަވާނެއެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ نَكَحَتْ بِغَيْرِ إِذْنِ وَلِيِّهَا فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ» أبوداود. މާނައީ: "ވަލީގެ ހުއްދައެއް ނެތި އަމިއްލައަށް ކައިވެނިކުރާ ކޮންމެ އަންހެނެއްގެ ކައިވެނި ބާޠިލުވާނެއެވެ."

✸ އަންހެނުންގެ އިސްތަށިގަނޑަށް އެހެން އިސްތަށިގަނޑެއް ގުޅުވުމަކީ ހަރާމްކަމެކެވެ. ދިނުމާއި ހިފުމާއި ތަޅާ ޖަހާ ބޭނުންކުރާ ކަންކަމަށް ވާކަމަށް ނުވެ، ނަބިއްޔާ صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ» متفق عليه. މާނައީ: "އިސްތަށިގަނޑު ގުޅުވާ އަންހެނުންނާއި، އިސްތަށިގަނޑު ގުޅުވަން އެދޭ އަންހެނުންނާއި، ތަޅާ ޖަހާ އަންހެނުންނާއި (ހަށިގަނޑުގައި) ތަޅާ ޖަހަން އެދޭ އަންހެނުންނަށް الله ލަޢުނަތް ލައްވައެވެ."

✸ މަޤުބޫލު ސަބަބެއް ނެތި ފިރިމީހާގެ ކައިރިން ވަކިވުމަށް އެދުމަކީ ހަރާމްކަމެކެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا الطَّلَاقَ مِنْ غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ» أبو داود. މާނައީ: "އެއްވެސް (މަޤުބޫލު) ސަބަބެއްނެތި ފިރިމީހާގެ ކައިރިން ވަރި އެދޭ އަންހެނާއަށް ސުވަރުގެ ވަސް ހަރާމްވާނެއެވެ. (އެބަހީ: ސުވަރުގެ ނުލިބޭނެއެވެ.)"

✸ ހަމަޖެހޭ ސަބަބެއް ނެތި ފިރިމީހާގެ ކައިރިން ދުރުވުމަކީ ނުހުއްދަ ކަމެކެވެ. އަދި ފިރިމީހާގެ ގޮވާލުމަށް އިޖާބަ ނުދިނުމަކީ ބޮޑު ފާފައެކެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَأَبَتْ فَبَاتَ غَضْبَانَ عَلَيْهَا لَعَنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ» البخاري. މާނައީ: " އެއްމީހަކު އޭނާގެ އަންބަކު ފިރިމީހާގެ ބޮޑުވުމަށް ގޮވާލުމުން، އެއަންބު ނުކުމެ، ފިރިމީހާ ރުޅިވެރިކޮށް ހޭދަކުރުމުން، މަލާއިކަތުން އެއަންހެނާއަށް ފަތިސްވަންދެން ލަޢުނަތް ދެއްވަނީއެވެ."

✸ ބާރަށް ފެންވަރު ހުރި ވަސްތަކެއް ބޭނުންކޮށްގެން ގެއިން ނިކުމެ މީހުންނަށް ވަސް ދުވާގޮތަށް ފޭބުމަކީ ހަރާމްކަމެކެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «إِذَا اسْتَعْطَرَتِ الْمَرْأَةُ، فَمَرَّتْ عَلَى الْقَوْمِ لِيَجِدُوا رِيحَهَا، فَهِيَ كَذَا وَكَذَا» أبو داود. މާނައީ: "ބަޔަކު ދެކޭގޮތަށް ފޭބުމަށް ވަސްދުވާ ބޭނުންކޮށްގެން ހިނގާ އަންހެނާ އަކީ ޒިނާކުރާ އަންހެނެކެވެ. (އެބަހީ: ޒިނާކާރު އަންހެނެކެވެ.) "

ނަމާދު

ނަމާދަކީ ޝަހާދަތުގެ ދެކަލިމައަށްފަހު އިސްލާމްދީނުގެ އެންމެ މުހިއްމު ރުކުނެވެ.

ފަރުޟު ވަގުތު ނަމާދަކީ ފަތިސް ނަމާދުގެ ދެ ރަކުޢަތާއި، މެންދުރާއި އަޞްރާ އިޝާ ނަމާދުގެ ހަތަރު ރަކުޢަތާއި، މަޣްރިބު ނަމާދުގެ ތިން ރަކުޢަތެވެ. އެއީ ބާލިޣު ބުއްދި ސަލާމަތްތެރި ކޮންމެ މުސްލިމަކަށް ފަރުޟު ވާޖިބު ކަމެކެވެ. މިކަމުން އިސްތިސްނާ ވަނީ ހައިޟުވެރިއަންހެނުންނާއި ނިފާސްވެރިއަންހެނުންނެވެ.

ނަމާދުގައި ގާއިމުވެފައިވާ ފުރިހަމަކުރުން **ރުކުނާއި ވާޖިބާއި ސުންނަތް** ފުރިހަމަ ހިފެހެއްޓޭގޮތަށް އެކަށީގެންވާ ނަމާދުގެ ތެރެއިން ދަމަހައްޓައިދޭނެ ކަންކަމެވެ. އަދި ސުންނަތްތަކަށް ވެސް ވަރަށް ބޮޑު އަޖުރެއް ލިބިގެންދެއެވެ.

ނަމާދުގެ ޝަރުޠުތަކަކީ: (1 އިސްލާމްވުމާ ބާލިޣުވެފައިވުން: (2 ބުއްދި ސަލާމަތުން ހުރުން: (3 ވަގުތު އެނގުން: (4 ކުޅަދާނަވަންތަވާނަމަ ޠާހިރުވުން: (5 ވަގުތުވަނުން: **މެންދުރު ނަމާދު ވަގުތު،** އިރުހުޅުނުމުން ފެށިގެން އެއްޗެއްގެ ހިޔަނި އެއްޗަކާއި އެއްވަރު ވަންދެން ދެމިގެންދެއެވެ. **އަޞްރު ނަމާދުގެ އިޚްތިޔާރީ ވަގުތު** އެއްޗެއްގެ ހިޔަނި އެއްޗަކާއި އެއްވަރުވުމުން ފެށިގެން ހިޔަނި ދެގުނަވާއިރު ދެމިގެންދެއެވެ. ޖަވާޒު ވަގުތު (އިޚްތިޔާރީ ވަގުތު އެއީ ހިޔަނި ދެގުނަ ވުމުން ފެށިގެން ކަރާހިޔަތާއެކު ޖާއިޒުވަގުތު) އިރުއޮއްސެންދެން ދެމިގެންދެއެވެ. **މަޣްރިބު ނަމާދުގެ ވަގުތު** އިރު އޮއްސުމުން ސުރެ ރަތްދިލި ގެއްލުމާ ހަމައަށް ދެމިގެންދެއެވެ. **ޢިޝާ ނަމާދުގެ އިޚްތިޔާރީ ވަގުތު** ރަތްދިލި ގެއްލުމުން ސުރެ ރޭގެ ތިންބައިކުޅަ އެއްބައި ދެމިގެންދެއެވެ. (އެއީ: ރޭގެ ތިންބައިކުޅަ އެއްބައި ދެމިގެންދެއެވެ.) ޖަވާޒު ވަގުތު (އިޚްތިޔާރީ ވަގުތު އަދި ފަޖުރު ސާދިޤު އެރުމާހަމައަށް ދެމިގެންދެއެވެ. **ފަތިސްނަމާދުގެ ވަގުތު** ފަޖުރުއްސާދިޤު އެރުމުން ސުރެ އިރުއެރުމާ ހަމައަށް ދެމިގެންދެއެވެ. (6 އައުރަ ނިވާކުރުން.)[1] (7 ކުޅަދާނަވަންތަވާނަމަ ހެދުމާއި ހަށިގަނޑާއި އަދި ނަމާދުކުރާ ތަން ނަޖިހުން ޠާހިރުކުރުން: (8 ކުޅަދާނަވަންތަވާނަމަ ޤިބްލައަށް ކުރިމަތިލުން: (9 ނިޔަތްކުރުން.

ނަމާދުގެ ރުކުނުތަކަކީ: އެއީ ސާދަ ކަމެކެވެ. (1 ކުޅަދާނަވަންތަވާނަމަ ކުރާ ނަމާދު ނިޔަތްކުރުން: (2 ހަރާންކުރުމުގެ ތަކުބީރު ކިޔުން (3 ގުދުރަތް ހުރިނަމަ ކޮޅަށް ހުރުން: (4 ފާތިޙާ ސޫރަތް ކިޔުން: (5 ރުކޫޢުކުރުން: (6 ރުކޫޢުގައި ތަމްއީނާ ހުރުން: (7 ރުކޫޢުން ތެދުވުން: (8 ދެ ސަޖިދަ ކުރުން (9 ދެ ސަޖިދަ ދެމެދު އިށީނުން: (10 ފަހު އައްތަޙިއްޔާތަށް އިށީނުން: (11 ފަހު އައްތަޙިއްޔާތު ކިޔުމާއި ނަބިއްޔާ صَلَّىٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ކިޔުން: (12 ފުރަތަމަ ސަލާމް ދިނުން: (13 މިރުކުނުތައް ތަރުތީބުން ކުރުން (14 ރުކުނުތަކުގައި ތަމްއީނާ ހުރުން.

މިރުކުނުތަކާ ނުލާ ނަމާދު ބާޠިލުވާނެއެވެ. އަދި މިއިން ރުކުނެއް ގަސްދުގައި ދޫކޮށް ނުވަތަ ހަނދާން ނެތިގެން ނުވަތަ ޖާހިލުކަމުން ނުކޮށްފިނަމަ ނަމާދު ބާޠިލުވާނެއެވެ.

ނަމާދުގެ ވާޖިބުތަކަކީ: އެއީ އަށް ކަމެކެވެ. (1 ހަރާންކުރުމުގެ ތަކުބީރު ފިޔަވައި އެހެން ތަކުބީރުތައް ކިޔުން. (2 އިމާމާއި އެކަނިމީހާ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ މިފަދައިން ކިޔުން. (3 ހުރިހާ މީހުން رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ މިފަދައިން ކިޔުން. (4 ރުކޫޢުގައި سُبْحَانَ رَبِّيَ العَظِيْمِ މިފަދައިން ކިޔުން. (5 ސަޖިދައިގައި ތިން ފަހަރު سُبْحَانَ رَبِّيَ الأَعْلَى މިފަދައިން ކިޔުން. (6 ދެ ސަޖިދަ ދެމެދު رَبِّ اغْفِرْ لِي މިފަދައިން ކިޔުން. (7 ފުރަތަމަ އައްތަޙިއްޔާތު ކިޔުން. (8 މި އައްތަޙިއްޔާތު ކިޔުމަށް އިށީނުން.

މިއިން ވާޖިބެއް ގަސްދުގައި ދޫކޮށްލައިފިނަމަ ނަމާދު ބާޠިލުވާނެއެވެ. އަދި ހަނދާން ނެތިގެން ނުކޮށްފިނަމަ ސަހުވު ސަޖިދަ ޖަހަންވާނެއެވެ.

ނަމާދުގެ ސުންނަތްތަކަކީ: އެއީ ދުލުން ކިޔާ ކަންތައްތަކާއި ޢަމަލުން ކުރާ ކަންތައްތަކެވެ. **މިއިން ކަމެއް ގަސްދުގައި އަދާނުކޮށް ނަމަވެސް ނަމާދު ބާޠިލު ނުވާނެއެވެ.**

---

[1] ހަމައެކަނި ފިރިހެނުންގެ އައުރަޔަކީ ބުޑިއާއި ކަކުލާ ދެމެދެވެ. އަންހެނުންގެ އައުރަޔަކީ މޫނާއި ދެއަތްތިލަ ފިޔަވައި މުޅި ހަށިގަނޑެވެ. ބޭރުގެ ފިރިހެނުން ކުރިމަތީގައި އަންހެނުންގެ މުޅި ހަށިގަނޑު އައުރައެވެ. ނަމާދުގައި ލާ ހެދުމަކީ ހަށިގަނޑުގެ ކުލަ ނުފެންނަ ހެދުމަކަށް ވާން ޖެހޭނެއެވެ. (އިސްލާމީ ފިޤުހު) ބަލާށެވެ. ނަމާދުކުރުމުގައި އައުރަ ނިވާކުރުމަކީ ނަމާދުގެ ޝަރުޠެއް ކަމުގައި ބަލައިގެންނެވެ.

ހުރުން އަދާކުރާ ސުންނަތްތަކަކީ: دُعَاءُ الإِسْتِفْتَاحُ **ކިޔުމާއި،** أَعُوْذُ **ކިޔުމާއި،** بِسْمِ **ކިޔުމާއި،** آمِيْن **ކިޔުމާ** އަޑުހަރުކޮށް ކިޔަވާ ނަމާދުތަކުގައި آمِيْن އަޑުހަރުކޮށް ކިޔުމާއި، ފާތިހާ ސޫރަތުގެ ފަހު **ޤުރްއާނުން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް ކިޔެވުމާއި،** އަޑުހަރުކޮށް ކިޔަވާ ނަމާދުތަކުގައި (ހެނދުނު ނަމާދާއި، މަޣްރިބު ނަމާދާއި، ޢިޝާ ނަމާދުގައި) އިމާމުމީހާ **އަޑުހަރުކޮށް ކިޔެވުން.** (އިމާމުމީހާ އަޑުހަރުކޮށް ކިޔަވާ ނަމާދުތަކުގައި މަޢުމޫމުން ހަމައެކަނި ފާތިހާ ސޫރަތެވެ. އަދި އެކަނިނަމާދުކުރާމީހާ ދުވާލުގެ ނަމާދު ތެދުވުމުން ގޮތުގައި (އިޢްތިދާލުގައި ކިޔާ ދުޢާ) سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَه ކިޔުމަށްފަހު އަދި رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ حَمْدًا كَثِيْرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيْهِ **ކިޔުމާއި،** ސަޖިދަތަކުގައި ތަސްބީހު ކިޔުމާއި، ދެސަޖިދައިގެ ދެމެދުގައި ދުޢާ ކިޔުމާއި، **އެއްފަރާތަށް ބޭނުންކުރުމާއި،** ކުރު އައްތަޙިއްޔާތުގައި (ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ މައްޗަށް ސަލަވާތް ކިޔުން ފަދަ) ސަލަވާތުގެ ދެވަނަ ބައި ކިޔުން **ދުޢާ ކިޔުން.**

އަދި ގޮސްވެރިކަމުން އަދާކުރުމުގެ ސުންނަތްތަކަކީ: ހަރުގަނޑު ގޮތުގައި ތަކްބީރު ކިޔުމުގައި ކަނާތާއި ވާތް އަތް ކޮނޑުމަތިން ދިމާއަށް ނުވަތަ ކަންފަތާ ދިމާއަށް އުފުލުމާއި، ރުކޫޢުގައި **ދެއަތް ދެކަކޫގައި ޖައްސައިގެން** ބޮލާއި ބުރަކަށި ހަމަކުރުމާއި، ސަޖިދައިގައި **ދެއަތް ކަނދުރާއާ ދިމާލަށް** ބަހައްޓަން ދެއަތުގެ ފަޔަށް ދުރުކޮށް ބެހެއްޓުމާއި، **ސަޖިދައިގައި ދޮލި ބަނޑުން ދުރުކުރުމާއި، ކަކޫ ފުޅާކުރުމާއި،** ސަޖިދައިގައި ބޯ ހިފަހައްޓައިގެން ދެއަތުގެ އިނގިލިތައް ގިބުލައާ ދިމާލަށް ބެހެއްޓުމާއި، **ދެސަޖިދައިގެ ދެމެދު ބޭއްވުމާއި،** ކުރު އައްތަޙިއްޔާތުގައި ފުޅާކޮށް އިށީނުމާއި، އަނގަޔަށް ލަފާކޮށް ދެއަތުގެ އިނގިލިތައް ކަކޫގައި ބެހެއްޓުމާއި، **ދެސަޖިދައިގެ ދެމެދުގައި ތިބުމާއި ބޭއްވުމާއި،** ދަނޑިވަޅުގައި އިށީނުމުގައި ފަޔަށް ދިމާކުރުމާއި، ތަޙިއްޔާތުގައި ވާތް ފައިގެ ބަނޑިޔަށް އެރުވުމާއި، ހުސްވެފައިވާ ފައިތިލަ ގަޅަކަށް ދިމާކޮށް ބެހެއްޓުމާއި، އަދި ސަޖިދައިން ތެދުވުމުގައި ބިމަށް ބުރަވުމާއި، ހުރި ކަކޫގެ ބޮޑު ތަރިކަށި އިރުކޮށް، ތަ ސަޖިދަ ދެމުން ބިމަށް ލުއިލުއިކޮށް އަތް ބެހެއްޓުމާއި، ދަނޑިވަޅުތަކުގައި ބޭއްވުމުގެ ތެރޭގައި **إِفْتِرَاش**[1] އަށް އިށީނުމާއި، ފަހު ތަޙިއްޔާތުގައި **تَوَرُّك**[2] އަށް އިށީނުމާއި، އަދި އެ ތަޙިއްޔާތުގައި ދެއަތުގެ އިނގިލިތައް ކަކޫގެ ބޮޑު ކައިރީގައި ބެހެއްޓުމާއި، ކަނާތް އަތުގެ ދިމާލަށް އިންގިލިތައް ގިބުލައާ ދިމާކޮށް ފުރަގަހަށް ބެހެއްޓުމާއި، **ކަނާތް އަތުގެ ހުސްވެފައިވާ ޝަހާދަތު އިނގިލި ދިއްކޮށް ހުރުމާއި،** ބަހައްޓާއިރު ކަނާތް އަތުގެ ހަތަރު އިނގިލި ފުރަގަހަށް ބޮޑު އިނގިލި ކަނާތްފަރާތަށް ބެހެއްޓުމާއި، ކުރީގެ ފަހަރުން ދެކުނު އަތުގެ ބޮޑު ޝަހާދަތު އިނގިލިން، اللهُ ގެ ފާހަގަ ކުރެވޭ ވަގުތު ދިއްކޮށް ހުރުމާއި، ދަރުމަވަންތަ ބޮޑު ޝަހާދަތު އިނގިލި އިލާހުގެ ތަކުރާރުގެ ގޮތުގައި، ސަލާމުގެ ދެފަހަރު ދިއްކޮށް ކުރުމާއި، ފޮނިކަމާއެކު އަދި ސަލާމުދިނުމުގެ ދެވަނަ ސަލާމް ގުޅުވާލުން.

ކުރު ސަޖިދަ: ނަމާދުތަކުގައި ސަޖިދައަށް ދިއުމުގެ ކުރިން ތަކްބީރު ކިޔުމާއި، އެ ކިޔުމާއި ފުރިހަމަކޮށް ދެއަތް ހިފަހައްޓާ ދެއަތުގެ އިނގިލިތައް ބިމަށް ޖެހުމާއި، ކުރު ސަޖިދައިން ތެދުވުމުގެ ކުރިން (ސުބްޙާނަކަ ނަމަވެސް ބުނާ ޙަދީޘްގައި ހުރި ދުޢާ) ކުރުސަޖިދަ ތިލަވުމުގެ **ސުންނަތްތަކުގެ ވާހަކަ.** ނަމާދު ސުންނަތަށް ޖެހިފައިވާ ކުރުސަޖިދަ ކުރުމުގެ ކުރިން **ހަރުކަށިވާ ސުންނަތް.** ދޭހަވާ ސަލާމް ކުރިއަށް ދެސަޖިދަ ނުކުރާ ސަޖިދަކުރުމުގެ ސުންނަތާއި ނަމާދުގެ ދެކުނު ކުރުމުގެ ސުންނަތް ކަނާތް ފަރާތުގެ ސުންނަތް ފުރަބަންދީ ކުރުމުގައި ސުންނަތް ދީގެން ސުންނަތް. ސުންނަތް ކުރު ސަޖިދަ ކުރިއަށް ކުރުސަޖިދައަށް ގޮސް ކުރިމަތި ސަޖިދަގެ **ވާޖިބު ސުންނަތެވެ.** އަދި ވާޖިބު ކުރުސަޖިދައިން ކުރު ސަޖިދަކޮށް ކުރުސަޖިދައިގެ ސަޖިދަ ކުރުން **ބާޠިލުވާ ސުންނަތެވެ.** ސަޖިދަ ކުރު ސުންނަތްތަކާ ކުރިން ސުންނަތް ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުރު ސަޖިދަ ސުންނަތް. ކުރުސަޖިދަ ކުރިން ކުރަން ކުރުސަޖިދައިގެ ކުރިއަށް ކުރުސަޖިދަ ކުރިއަށް ކުރުން ސުންނަތެވެ. ކުރަން ކުރުސަޖިދަކަށް ކުރުސަޖިދައިގެ ސުންނަތް ކުރުން ނަމާދުގެ ކުރުސަޖިދައިގެ ކުރުސަޖިދަ ކުރުސަޖިދައިގެ ސުންނަތެވެ.

ސަލާމްދިނުމުގެ: ސަލާމްދިނުމަށް ބޭނުންވާ ކަމުގެ ކުރިން ކުރުސަޖިދައިން ހުރިހާ ކަނޑައެޅުމުގައި، **ކުރުކޮށް** اللهُ أَكْبَرُ ކިޔާނެއެވެ. ކަމަށް ބޭއްވުމާއި، ފަހުން ސަލާމްދިނުމުގެ ކުރިއަށް ކިޔާނެ ކުރު ކިޔުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. ކުރާ ސަލާމްދިނުމުގެ ކުރިއަށް ހުރިހާ ކަންކަމެވެ. އަދި ކުރުކޮށް ކިޔާނެ ކަމަކީ ކުރުސަޖިދަ ކުރުން ކުރަމުން ކަލިމަތް ކިޔާ ކުރާނެއެވެ. އަދި ކަމުގެ ކުރުކަމަކީ ކުރާނެ ގޮތެވެ.

---

[1] **إِفْتِرَاش** އަކީ އިށީނުމަކީ: ވާތްފައިގެ ފައިތިލަމަތީ ކަކޫ މަޑުކޮށް އިށީނުމެވެ، ކަނާތްފައިގެ ފައިތިލަ ތެދުކޮށް ބަހައްޓައި ފައިގެ އިނގިލިތައް ގިބުލައާ ދިމާކޮށް ކަނާތް ފަޔަށް ބޮޑުކޮށްފައެވެ.

[2] **تَوَرُّك** އަކީ އިށީނުމަކީ: ވާތްފައިގެ ފައިތިލަ ދަށުން، ކަނާތްފައިގެ ބޮޑުގެ ދަށުން ވާތްފައިގެ ފައިތިލަ ބޭރުކޮށް، ކަނާތްފައިގެ ފައިތިލަ ތެދުކޮށް، ފައިގެ އިނގިލިތައް ގިބުލައާ ދިމާކޮށް ކަނާތް ފަޔަށް ބޮޑުކޮށް އިށީނުމެވެ.

ހިފަހައްޓައި މޭގެދަށާއި ބޮލީގެމަތީގައި ބަހައްޓާށެވެ. އަދި ސަޖިދަކުރާތަނަށް ބަލާށެވެ. ދެން دُعَاءُ الإِسْتِفْتَاحُ ކިޔާނީއެވެ.
ސުންނަތްނަމާދުން ސާބިތުވާ ކޮންމެ ދުޢާއެއްވެސް ކިޔުއްވިދާނެއެވެ. މިސާލަކަށް سُبْحَانَكَ اللهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ
وَلاَ إِلَهَ غَيْرُكَ މިދުޢާއެވެ. ދެން أَعُوْذُ އާއި بِسْمِ ކިޔާށެވެ. ދެން ފާތިޙާ ސޫރަތް ކިޔާށެވެ. އަދި އަޑުގަދަކޮށް ކިޔާ
ނަމާދުތަކުގައިނަމަ މައުމޫމުން ފާތިޙާ ސޫރަތް ކިޔުމަށްފަހު އިމާމާއި އެކުއެކީގައި އާމީން ކިޔާށެވެ. ސުންނަތަކީ ޤުރްއާނުން ވަކި
ތަކެއްޗެވެ. އަދި ސިއްރުން ކިޔާ ނަމާދުތަކުގައިނަމަ ކިޔުއްވުން ފާތިޙާ ސޫރަތް ކިޔާ ކިޔުމަށްފަހު ޤުރްއާނުން ކިޔާށެވެ. ދެން ފަތިސް
ނަމާދުގައި مُفَصَّلُ ގެ ދިގު ސޫރަތްތަކުން ކިޔާށެވެ. ކުޑަ ސޫރަތްތަކުން ކިޔާށެވެ، މެންދުރު ނަމާދުގައި އާއި
ޢަޞްރު ސޫރަތްތަކުން ކިޔާށެވެ، އަދި ނަމާދުތަކުގައި ހުރި ދިގުމިން ސޫރަތްތަކުން ކިޔުން ސުންނަތްވެގެންވެއެވެ.¹ ފަހެ
ނަމާދުތަކުގައްޔާ، މެންދުރު ނަމާދުގެ ހުށަހެޅި ނަމާދުގައި ތިން ރަކްޢަތުގައި ނަމާދުތަކުގައި ފާތިޙާ ސޫރަތް އިތުރުކުރާކަށެވެ.
އެހެން ވަކިސޫރަތެއް ކިޔުމަކީ ސުންނަތެއްނޫނެވެ.

ދެން ރުކޫޢު ކުރާށެވެ. ތަކުބީރު ކިޔާށެވެ. އަދި ރުކޫޢުގައި ކަކުލުގައި އަތްތިލަތަކުން ހިފާށެވެ. ބުރަކަށި ދިގުދިގުކޮށް ބޯއާ އެއްވަރަށް ބަހައްޓާށެވެ.
އަދި ބުރަކަށި ދަމައިލާށެވެ. ބޯ ބުރަކަށިއާ އެއްވަރަށް ސީދާކޮށްލާށެވެ. ދެން سُبْحَانَ رَبِّيَ العَظِيْمِ މިލަފްޒު ތިން ފަހަރު
ކިޔާށެވެ. އެއަށްފަހު سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَه ކިޔަމުން ބޯއުފުލާށެވެ. ދެން ތެދުވެ އިސްތިދާލުގައި ހުރެގެން رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ حَمْدًا
كَثِيْرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيْهِ މިލަފުޒު ކިޔާށެވެ.

ދެން ސަޖިދަ ކިޔަމުން ސަޖިދައަށް ދާށެވެ. ސަޖިދަކުރާއިރު ކަކޫ ބިންމައްޗަށް ބޭއްވުމަށްފަހު އަތްތިލަތައް ބޭއްވުން، ދެން ނިތްކުރިއާއި ނޭފަތް،
ދެފައިގެ ފައިތިލަތައް، ބަރަބަރު ދެފައިގެ އިނގިލިތައް، ދެކަކޫ ބިމާ ބައްދާށެވެ. އަދި ދެފައިގެ އިނގިލިތަކުގެ ކޮޅުތައް
ދެފައިގެ އިނގިލިތަކުގެ ކޮޅުތައް ޤިބުލައަށް ކުރިމަތިލާށެވެ. ނިތްކުރިއާއި ބިމާ ބައްދާއިރު، ބިމުގައި ޖެހިގެން ހުރެ، سُبْحَانَ رَبِّيَ
الأَعْلَى ތިން ފަހަރު ކިޔާށެވެ. އަދި މީގެ އިތުރަށް ދުޢާކުރުމަކީ ސުންނަތެއްކަމަށް ބުނާނަމަ ދުޢާކުރުމަކީ އަދި އެންމެ ރަނގަޅެވެ.
ދެން ސަޖިދަ ކިޔަމުން ބޯއުފުލާށެވެ. ދެން ވާތްފައިގެ މައްޗަށް އިށީނދެ ކަކޫއާ ބަހައްޓާށެވެ. އަދި ކަނާތްފައި ކޮޅަށް ހުރުވާށެވެ.
ފައިގެ އިނގިލިތައް ޤިބުލައަށް ކުރިމަތިލާ ގޮތަށް ބަހައްޓާށެވެ. ކަކޫ އަތްތިލަ ޤިބުލައަށް ކުރިމަތިލާ ގޮތަށް އިނގިލިތަކުގެ ކޮޅުތައް
ދެކަކުލުގައި ބަހައްޓާށެވެ. އިށީނދެ ހުރެގެން رَبِّ اغْفِرْ لِي ކިޔާށެވެ. އަދި ބޭނުންނަމަ މިދުޢާ
އިތުރުކުރުމަކީ ސުންނަތެވެ. وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَارْفَعْنِي وَاهْدِنِي وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي. ދެން ދެވަނަ ސަޖިދަ ކުރާށެވެ. ސަޖިދަ
ކުރާށެވެ. ދެން ތަކުބީރު ކިޔަމުން ބޯއުފުލާށެވެ.

ދެން ދެވަނަ ރަކްޢަތަށް ތެދުވާށެވެ. ދެން ފުރަތަމަ ރަކްޢަތުގައި ކުރިގޮތަށް ދެވަނަ ރަކްޢަތް ނިންމާށެވެ. ދެ ރަކްޢަތުގެ ނަމާދު
ދެން ތަޝައްހުދުގައި އިށީނދެ އިށީނދުމަށްފަހު ... إِفْتِرَاش އިށީނދުމެވެ. ދެވަނަ އިށީނދުން
ވާތްފައިގެ މަތީ އިށީނދެ ކަނާތްފައި ކޮޅަށް ހުރުވާށެވެ. އަދި ކަނާތްއަތް ކަކޫގެ މަތީ ބަހައްޓާށެވެ. ކަނާތްއަތުގެ ދެއިނގިލިން
ކަނާތްއަތުގެ ދެއިނގިލި، ހުޅަނގު، ބޮޑުއިނގިލި ބަނދުކޮށްލާށެވެ. ޝަހާދަތް އިނގިލިން ދަތުރުކުރާ ބޮޑުއިނގިލި ބަހައްޓާ
ޝަހާދަތް އިނގިލިން ޝާރާތްކުރާށެވެ. އަދި މިލަފުޒު ކިޔާށެވެ. التَّحِيَّاتُ لِلّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَطَّيِّبَاتُ، السَّلامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلامُ
عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِاللهِ الصَّالِحِيْنَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ. ދެން މިން ތަޝައްހުދު އަދި ހަތަރު ރަކްޢަތުގެ
ނަމާދުތަކުގައި ދެވަނަ ރަކްޢަތުގެ ފަހުން ތެދުވާށެވެ. ދެން، ނަމާދުގެ ބާކީ ރަކްޢަތްތައް ހަމަޖެހިގެން ފުރިހަމަކޮށް ނިންމާށެވެ. ނަމާދުގެ
ފަހު ތަޝައްހުދުގައި އިށީނދެގެން ފުރިހަމަކޮށް ނިންމާށެވެ. (ރަކްޢަތުގެ ފަހު ތަޝައްހުދުގައި ފަހަ) ފަހުގެ އިށީނދުމަކީ ތަވައްރުކެވެ. މިގޮތަށް
އިށީނދުން އިށީނދުމެވެ. تَوَرُّكُ އަކީ: (އެބަހީ: تَوَرُّكُ އަކީ އިށީނދުމުގައި ވާ ފައިގެ މައްޗަށް ނޫންގޮތަށް ދެފައި ތެރެއިން ފައި
އަރުވައިގެން އިށީނދުމެވެ.) ދެން ފަހު ތަޝައްހުދުގައި ކިޔާ މިލަފުޒު ކިޔާށެވެ. اللّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ
مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيْمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيْمَ إِنَّكَ حَمِيْدٌ مَجِيْدٌ، اللّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيْمَ
وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيْمَ إِنَّكَ حَمِيْدٌ مَجِيْدٌ އަދި أَعُوْذُ بِاللهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ وَ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَفِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَفِتْنَةِ الْمَسِيْحِ الدَّجَّالِ މި

---

١) مُفَصَّلُ ގެ ދިގު ސޫރަތްތަކަކީ: ق ސޫރަތުން ފެށިގެން عَمَّ ސޫރަތާ ހަމައަށެވެ. އޭގެ މެދުމިން ސޫރަތްތަކަކީ: عَمَّ ސޫރަތުން ފެށިގެން
الضُّحَى ސޫރަތާ ހަމައަށެވެ. އޭގެ ކުރު ސޫރަތްތަކަކީ: الضُّحَى ސޫރަތުން ފެށިގެން النَّاس ސޫރަތާ ހަމައަށެވެ.

ދުޢާއާއި ސުންނަތުން ވާރިދުވެގެންވާ އެހެން ދުޢާތައްވެސް ކިޔުން މުސްތަޙައްބުވެގެންވެއެވެ. ދެން ކަނާއަތުގެފަރާތަށް އަނބުރާލުމުން السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ މިފަދައިން ކިޔާށެވެ. އަދި ވާތްފަރާތަށް އަނބުރާލުމުންވެސް السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ މިފަދައިން ކިޔާށެވެ. އެއަށްފަހު، ނަމާދުގެ ފަހުގައި ކިޔުމަށް ވާރިދުވެގެންވާ ދުޢާތައް ކިޔުން ސުންނަތެއްވެގެންވެއެވެ.[1]

ތަސްބީޙުގެ ނަމާދު: ހަތަރު ރަކުޢަތް ނަމާދެކެވެ. ކޮންމެ ރަކުޢަތެއްގައި ފާތިޙާއާއި ސޫރަތެއް ކިޔުމަށްފަހު ތަސްބީޙު ކިޔާނެ ގޮތަކީ، ފަނަރަފަހަރު ކިޔުމެވެ. އެއަށްފަހު ރުކޫޢުގައި ދިހަފަހަރު، ރުކޫޢުން ތެދުވުމަށްފަހު ދިހަފަހަރު، ސަޖިދައިގައި ދިހަފަހަރު، ދެސަޖިދައިގެ މެދުގައި ދިހަފަހަރު، ދެވަނަ ސަޖިދައިގައި ދިހަފަހަރު، ސަޖިދައިން ތެދުވުމުގެ ކުރިން ދިހަފަހަރު ކިޔާށެވެ. އެހެންކަމުން ކޮންމެ ރަކުޢަތެއްގައި ހަތްދިހަފަސް ފަހަރު ކިޔާނެއެވެ. ހަތަރު ރަކުޢަތުގައި ތިންސަތޭކަ ފަހަރު ކިޔާނެއެވެ. ދުވާލު ނަމާދުކުރާނަމަ އެއް ސަލާމުން، ރޭގަނޑު ނަމާދުކުރާނަމަ ދެ ސަލާމުން ނަމާދުކުރުން ރަނގަޅެވެ. އެ ނަމާދު ކޮންމެ ދުވަހަކު ނުވަތަ ހަފްތާއަކު އެއްފަހަރު ނުވަތަ މަހަކު އެއްފަހަރު ނުވަތަ އަހަރަކު އެއްފަހަރު ނުވަތަ އުމުރުގައި އެއްފަހަރު ކޮށްލުން މުސްތަޙައްބުވެގެންވެއެވެ.

ތަޙިއްޔަތުލްމަސްޖިދުގެ ނަމާދު: މިސްކިތަށް ވަދެވުމުން ދެރަކުޢަތް ނަމާދުކުރުމަކީ 85 ސުންނަތްތަކުން ސުންނަތެއްވެގެންވެއެވެ. އަދި އެކަމަށް ކުރާ ނިޔަތަކީ ތަޙިއްޔަތުލްމަސްޖިދުގެ ނަމާދުގެ ދެރަކުޢަތް ސުންނަތް ނަމާދު ކުރަމެވެ. ހަމައެހެންމެ ވުޟޫކުރުމަށްފަހު ދެރަކުޢަތް ނަމާދުކުރުމަކީވެސް ސުންނަތެކެވެ. އެކަމަށް ކުރާ ނިޔަތަކީ ވުޟޫގެ ދެރަކުޢަތް ސުންނަތް ނަމާދު ކުރަމެވެ. ހަމައެހެންމެ އިޙްރާމު ބަނދެއްސުމަށްފަހު ދެރަކުޢަތް ނަމާދުކުރުމަކީވެސް ސުންނަތެކެވެ. ޠަވާފުކޮށް ނިމުމުން ދެރަކުޢަތް ނަމާދުކުރުމަކީވެސް ސުންނަތެކެވެ. (އެބަހީ: ޠަވާފުގެ ސުންނަތް) ނަމާދެވެ. ތަޙިއްޔަތުލްމަސްޖިދުގެ ނަމާދު، ފަރުދު ނަމާދާއި ސުންނަތް ނަމާދު (އެބަހީ: ޠަވާފުގެ ސުންނަތް) ނަމާދާއި އެކުގައި ކުރުމުންވެސް ހާސިލުވެގެންވެއެވެ. ނަމާދުކޮށް ޠަވާފުގެ ދެރަކުޢަތް ވިޔަސް ކުރެވޭނެއެވެ.

ހާޖަތު ނަމާދު: ޙާޖަތުގެ ނަމާދަކީ ސުންނަތް ނަމާދެކެވެ. އެއީ ދެރަކުޢަތެވެ. ހާޖަތުގެ ނަމާދުގެ ނިޔަތަކީ، ހާޖަތު ނަމާދު ކުރަމެވެ. ހާޖަތު ނަމާދު ކޮށް ނިމުމުން ހާޖަތު ހާސިލުވުމަށްޓަކައި ދުޢާކުރާށެވެ. އަދި ހާޖަތު ނަމާދު ކުރާނަމަ ކޮންމެ ވަގުތެއްގައި ވިޔަސް ކުރެވިދާނެއެވެ. ނަމާދު ނުކުރެވޭ ވަގުތުތަކުގައި ނުވަތަ އެއަށްފަހު ސަލާމް ދިނުމަށްފަހު ނަމާދުކުރުން ކަރާހިޔަތްތެރިކަމެކެވެ. ނަމާދާ އެއްގޮތަށް ފާތިޙާ ކިޔުމަށްފަހު އަންނަނިވި ދުޢާ ކިޔާށެވެ. ނަމަވެސް ހާޖަތު ނަމާދުގެ ބައިވަރު ގޮތްތަކެއް އައިސްފައިވެއެވެ.

ވިތުރި ނަމާދު: އެއީ ސުންނަތެކެވެ. އެންމެ ދަށްވެގެން ވަކި ރަކުޢަތް: އިޝާ ނަމާދުގެ ފަހުން ފަތިސްވާންދެން އެ ނަމާދު ކުރެވޭނެއެވެ. އެންމެ ދަށްވެގެން އެއް ރަކުޢަތެވެ. އަދި **އެއް ރަކުޢަތް:** އެއީ ފުރިހަމަ ނަމާދެއް ނޫނެވެ. އެންމެ ގިނަވެގެން **އެގާރަ ރަކުޢަތް:** އެއީ ދެ ރަކުޢަތުން ސަލާމްދޭ ނަމާދެވެ. އަދި އެއް ރަކުޢަތް ފަހަތުން ކުރުމެވެ. އެއީ ފުރިހަމަ ވިތުރު ނަމާދެވެ. ތިން ރަކުޢަތް ކުރާނަމަ ފުރަތަމަ ރަކުޢަތުގައި ފާތިޙާ ކިޔުމަށްފަހު سورة الأعلى ކިޔުމާއި ދެވަނަ ރަކުޢަތުގައި سورة الكافرون ކިޔުމާއި ތިންވަނަ ރަކުޢަތުގައި سورة الإخلاص ކިޔުން ސުންނަތްތެރިވެގެންވެއެވެ. މިއަދަދަށް ވުރެ ގިނަ ރަކުޢަތް ކުރާނަމަ ދުޢާ ކުނޫތު ކިޔުން ރަމަޟާން މަހުގެ ފަހު ދިހަވަނަ ރެއިން ފެށިގެން ކިޔުން ސުންނަތްވެގެންވެއެވެ. އެކަނިވިޔަސް ނަމާދުކުރާމީހާ ކުނޫތު ކިޔުން އެދެވިގެންވެއެވެ.

---

[1] ١) أَسْتَغْفِرُ الله ތިންފަހަރު ކިޔާށެވެ. އެއަށްފަހު اللّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الجَلَالِ وَالإِكْرَامِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِير، لَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاه لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ وَلَوْ كَرِهَ الكَافِرُوْن، اللّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْت، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الجَدِّ مِنْكَ الجَدُّ

މިފަދައިން ކިޔާށެވެ. އަދި ފަތިސްނަމާދާއި މަޣްރިބު ނަމާދުގެ ފަހުގައި އިސްތިޣްފާރަށްފަހު ދިހަފަހަރު އަންނަނިވި ދިކުރު ދިހަފަހަރުވެސް ތަކުރާރުކޮށް ކިޔާށެވެ. لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيْتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِير އެއަށްފަހު سُبْحَانَ اللهِ ތެތީސް ފަހަރު، الحَمْدُ للهِ ތެތީސް ފަހަރު، اللهُ أَكْبَرُ ތެތީސް ފަހަރު ކިޔާށެވެ. ދެން لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِير

މިދިކުރު ކިޔާށެވެ. އަދި آيَةُ الكُرْسِي އާއި قُلْ هُوَ اللهُ أحَد، قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الفَلَقِ، قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ މިތިން ސޫރަތް ކިޔާށެވެ. ފަތިސްނަމާދާއި މަޣްރިބު ނަމާދުގެ ފަހުގައި މިއިން ކޮންމެ ސޫރަތެއް ތިންފަހަރު ކިޔާށެވެ.

ކަށުނަމާދު: މަރުވެފައިވާ މުސްލިމުންގެ ހިނަވުމާއި، ކަފުންކުރުމާއި، އޭނާގެ މައްޗަށް ކަށުނަމާދުކުރުމާއި، އޭނާ ވަޅުލާތަނަށް ގެންދިއުމާއި، އަދި އޭނާ ވަޅުލުމަކީ މުސްލިމުންގެ ފަރުޟު ކިފާޔަތެކެވެ. ހަނގުރާމައިގައި ޝަހީދުވި މީހާގެ މައްޗަށް ނަމާދެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަވަހަށް ހިނަވުމާއި އަދި ކަފުންކުރުމަކީ ސުންނަތެވެ. އޭނާގެ މައްޗަށް ކަށުނަމާދުކުރުމަކީ ހައްޤެކެވެ. އެކަން ކުރަންވާނީ ފަސްޓެއް ނުލައެވެ. ފިރިހެނާ ކަފުންކުރާނީ ހުދު ތިން ފޮތިގަނޑުންނެވެ. އަދި އަންހެނާ ފަސް ފޮތިގަނޑުންނެވެ. އެއީ (އިޒާރު ޤަމީސް) ޚިމާރު ކަޑުނަގާ ދެ ފޮތިގަނޑެވެ. އަދި ކަށުނަމާދު ކުރަނީ ތަކްބީރު ހަތަރު ކޮށެވެ. އަދި ނިޔަތުން ފެށުމުގައި ހަތަރު ތަކްބީރު ވަކިވަކިން ނިޔަތްކޮށް ބާއްވާ ފަރުވާކުރުމެވެ. އަދި މަރުވެފައިވާ މީހާއަށް ދުޢާކުރުމެއް ހިނގާ ތަކްބީރު ފަހަރު ތަކްބީރާއި ހަތަރު ވަނަ ތަކްބީރު ދުޢާ ފަދައެވެ. ފުރަތަމަ ތަކްބީރުން ފަހު أَعُوْذُ އާއި بِسْمِ ކިޔުމަށްފަހު، سورة الفاتحة ކިޔަވާށެވެ. މިނަމާދުގައި ކިޔަވާނީ ސިއްރުންނެވެ. ދެވަނަ ތަކްބީރުން ފަހު ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ކިޔަވާށެވެ. ތިންވަނަ ތަކްބީރުން ފަހު މަރުވެފައިވާ މީހާއަށް ދުޢާކުރާށެވެ. ދެން ހަތަރުވަނަ ތަކްބީރުން ފަހު ކާބަފައިންނާއި ކުއްޖާ ހަނދުމަކުރަމުން، އެއްކޮޅަށް ވީހާވެސް ސަލާމްދޭށެވެ.

މަރުވެފައިވާ ފަރާތަށް ހިތްހަމަޖެހުން ދިނުމަށް ތަޢުޒިޔާއަށް ދިއުމަކީ އެ މަރުގެ ފަރާތުގެ ޢާއިލާއަށް **ތަޢުޒިޔާކުރުމެވެ.** އަދި ސިއްރުން ގުޅުމަށް މަރުވާ ފަރާތުގެ ހިތަށް ތަޢުޒިޔާ ދޭނެ ގޮތަކީ، ދެކެވޭ ބައިތަކާއި ހަދާނުގައި އެކެއް ކަމެއް އިހުސާސްކުރާ އަދި މަރުވެފައިވާ ފަރާތަށް ހިތާމަ ބަލައިގަތުމަށް ހުރަސްއެޅުމުގެ **ތަޢުޒިޔާ.** އަދި މަރުވެފައިވާ ބަލާ ދުޢާކުރުމާއި، އެކަރުގެ މީހުން އެއްމެ ބޮޑުކުރުމަށް ތަޢުޒިޔާދިނުމުގައި ބަސްވެފައިވާ ބަދަލު ހުށަހެޅުމާއި އަދި ހިތްވަރުދިނުމަށް ފޮނުވުމަކީ **ތަޢުޒިޔާ.** އަދި ކުރިއަރާ ގޮތުން ބައްދަލުކޮށް ހިތްހަމަޖެހުމަށް ރަނގަޅު ބަސް ބުނުމަކީ **ތަޢުޒިޔާ ދިނުމުގެ ސުންނަތެވެ.**

- ✸ ތަޢުޒިޔާގައި ބުނެ ދައްކާވައިވާ ބަސްތަކުގެ ތެރެއިން މުސްލިމުންނަށް ދޭ ބަސްތަކަކީ މިއެވެ. ދެން، ޢިބާދާތަކަށް އިސްކަން ދިނުމަށް ބުނެ ގޮވާލުމެވެ. أَعْظَمَ اللّٰهُ أَجْرَكَ وَأَحْسَنَ عَزَاءَكَ وَغَفَرَ لِمَيِّتِكَ މާނައީ: "اللّٰه ތިބާގެ އަޖުރު ބޮޑުކުރައްވާށި، ތިބާގެ ތަޢުޒިޔާ ރަނގަޅުކުރައްވާށި، އަދި ތިބާގެ މައްޔިތާއަށް ފާފަފުއްސަވާށިއެވެ." މިފަދަ ބަސްތަކުން ބުނެ ދިނުމުގެ ބޭނުމަކީ ތަޢުޒިޔާ ދިނުމުގެ ސުންނަތެވެ. **ތަޢުޒިޔާ.**
- ✸ ތަޢުޒިޔާއަށް ދިޔުމަކީ، މީހާ ހަދިޔާ ކުރަމުން ބަލައިގަތުމުގެ ކަމެއް، އަދި، ކުޅަދާނަކަން، ހާލަތާއި ކާބަފައިން ގާތް ތަނަށް ގޮސް ތަޢުޒިޔާ ދޭށެވެ. އެކަން އަހުލުވެރިޔާއާ، ވެސް ގެއަށް ނިޔަތްކޮށް ފެށުމުގެ ކަމެއް ތަޢުޒިޔާ ދިނުމަކީ ސުންނަތެކެވެ.
- ✸ އިމާމު ޝާފިޢީ رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "ތަޢުޒިޔާ ދިނުމަކީ އިސްލާމީ ދީނުގެ ސުންނަތެކެވެ" އެއީ: ތަޢުޒިޔާ ދިނުމަކީ ތަޢުޒިޔާ ބަލައިގަތުމުގެ ކަމެއް ކާބަފައިން ލިބިގަތް އެއްޗެއް ސުންނަތެކެވެ.
- ✸ މަރުވެފައިވާ ކާބަފައިންނާއި ތަޢުޒިޔާ ހުށަހެޅުމަށް ޢާއިލާ ގާތަށް ޒިޔާރަތް ކުރުމަށް ހިއްސާކުރުމަށް ތަޢުޒިޔާ ދިނުމަށް ފޮނުވުން އެހީތެރިވާ ފަރާތްތަކަށް ސުންނަތެކެވެ. ހިތާމަ ތަޢުޒިޔާ ދިނުމުގައި ބަސް ދިނުމަކީ ތަޢުޒިޔާ ދިނުމަށް ފެށުމަކީ ކުރެވިދާނެ ސުންނަތެކެވެ.
- ✸ މުސްލިމުންގެ ޤަބުރު ޒިޔާރަތްކުރުމަކީ ސުންނަތްތަކެކެވެ. ނަމާދަކީ ފަރުޟަކުރެއްވި ޤަބުރު ޒިޔާރަތްކުރުމަކީ މުސްލިމުންގެ ޒިޔާރަތުގެ ކަމެއް ސުންނަތެވެ. އެއީ، ކާފިރުންގެ ޤަބުރު ޒިޔާރަތްކުރުމަކީ ހުއްދަކަމެއް ސުންނަތެއް ނޫނެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ޤަބުރު ޒިޔާރަތްކުރުމުގައި ކާފިރުންގެ ޒިޔާރަތްކުރުމަކީ މަކުރޫހެއް ނޫނެވެ.
- ✸ ޤަބުރުސްތާނަށް ވަދެވުނުހިނދު އަންނަނިވި ބަސް ކިޔުން ސުންނަތްތަކެކެވެ. السَّلامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِيْنَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللّٰهُ بِكُمْ لاَحِقُوْنَ.

ޢީދު ނަމާދު: މިނަމާދުގެ ވަގުތަކީ ޟުހާ ނަމާދުގެ ވަގުތެވެ.

ޢީދު ނަމާދު ކުރާގޮތް: މިއީ ދެ ރަކުޢަތެވެ. ފުރަތަމަ ރަކުޢަތުގައި ހަތް ތަކްބީރު ކިޔާ ނަމާދެކެވެ. ފުރަތަމަ ރަކުޢަތުގައި ތަކްބީރަތުލް އިޙްރާމަށްފަހު ހަތް ތަކްބީރު ކިޔާށެވެ. ދެވަނަ ރަކުޢަތުގައި ތަކްބީރަތުލް އިޙްރާމުގެ ކުރިން ފަސް ތަކްބީރު ކިޔާށެވެ. ދެން ޤިޔާމުގައި ކިޔަވާ ތަކްބީރުތަކުގެ ދެމެދުގައި ތަސްބީޙު ކިޔާށެވެ. ދެން أَعُوْذُ އާއި بِسْمِ ކިޔުމަށްފަހު سورة الفاتحة ކިޔަވާށެވެ. އޭގެފަހުން ފުރަތަމަ ރަކުޢަތުގައި سورة الأعلى ކިޔަވާށެވެ. ދެވަނަ ރަކުޢަތުގައި سورة الغَاشِيَة ކިޔަވާށެވެ. ދެން ސަލާމް ދިނުމަށްފަހު، ހުކުރު ނަމާދުގެ ޚުޠުބާއާ އެއްފަދައިން ދެ ޚުޠުބާ ކިޔަވާށެވެ.

ގްރަހަން ނަމާދު: މިއީ ސުންނަތް ނަމާދެކެވެ. މިނަމާދުގެ ވަގުތަކީ އިރު ނުވަތަ ހަނދު ގްރަހަން ފެށުނުހިނދު ފެށިގެން ގްރަހަން ނިމުނުހިނދެވެ. މިނަމާދުގެ ސަބަބަކީ ފެނިފައިވާ ގްރަހަނެވެ. މިއީ ދެ ރަކުޢަތެވެ. ކޮންމެ ރަކުޢަތެއްގައި

ކިޔާނީ سورة الفاتحة އަށް ފަހު ދިގު ސޫރަތެކެވެ. ދެން ރުކޫޢު ކުރާނީއެވެ. ރުކޫޢު ދިގު ކުރަންވާނެއެވެ. އެއަށްފަހު ތެދުވެ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَه އާއި رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ ކިޔައި ސަޖިދަ ނުކޮށް އަނެއްކާވެސް سورة الفاتحة އާއި ދިގު ސޫރަތެއް ކިޔަވާނީއެވެ. ދެން އަނެއްކާވެސް ދިގު ރުކޫޢެއް ކުރާނީއެވެ. އެއަށްފަހު ތެދުވެ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَه އާއި رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ ކިޔައި ދެން ދިގުކޮށް ދެސަޖިދަކުރާނީއެވެ. ދެވަނަ ރަކުޢަތުވެސް ފުރިހަމަ ކުރާނީ އެގޮތަށް ކުރާނެއެވެ. ދެން التَّحِيَّاتُ ކިޔައި ސަލާމްދޭނީއެވެ. ފުރަތަމަ ރަކުޢަތުގެ ފުރަތަމަ ކިޔެވުމުގެ ދިގުމިނަކީ އާ ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ މިންވަރަށެވެ.

އިސްތިސްޤާ ނަމާދު: މިނަމާދުކުރުން ސުންނަތްވެގެންވަނީ ބިންގަނޑު ހިކި، ވާރޭވެހުން މަދުވެގެންނެވެ. މިނަމާދުގެ ވަގުތާއި ނަމާދު ކުރާގޮތް އަދި ޚުޠުބާ ޢީދުނަމާދާ އެއްގޮތެވެ. ނަމާދުކޮށް ނިންމުމަށްފަހު، ނަމާދުކުރައްވާ ކިޔާނީ ދެ ޚުޠުބާއެވެ.

ފަރުދުނަމާދުގެ ކުރިންނާއި ފަހުން ކުރާ ބައެއް ސުންނަތް ނަމާދުތައް: ފަރުދުނަމާދުތަކާ ނަމާދުގެ އިތުރުން (ރަވާތިބު ސުންނަތްތައް) 12 ރަކުޢަތެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ހަމަ ދުވަހަކު ދޫކޮށްނުލައްވާ ތަބާވެވަޑައިގަތެވެ. އެއީ ފަތިސް ނަމާދުގެ ކުރިޔަށް ދެރަކުޢަތާއި، މެންދުރު ނަމާދުގެ ކުރިޔަށް ހަތަރު ރަކުޢަތާއި، އަދި ފަހަތުން ދެ ރަކުޢަތާއި، މަޣްރިބު ނަމާދުގެ ފަހަތުން ދެ ރަކުޢަތާއި، އިޝާ ނަމާދުގެ ފަހަތުން ދެ ރަކުޢަތެވެ. **މީގެ އިތުރުންވެސް ބައެއް ސުންނަތް ނަމާދުތައް ރިވާވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ.**

ނަމާދުކުރުން މަކުރޫހުވާ ވަގުތުތައް: އަންނަނިވި ވަގުތުތަކުގައި ސަބަބެއްނެތި ނަމާދުކުރުން މަކުރޫހުވެގެންވެއެވެ. 1) ފަތިސް ނަމާދުގެ ފަހުން އިރުއަރާ ވަގުތުން ރުމްޙެއްހާމިން ހަމައަށް: 2) އިރުއަރާ ވަގުތުގެ ކުރިން ފުރިހަމައަށް ހަމައަށް: 3) އަޞްރު ނަމާދުގެ ފަހުން އިރުއޮއްސުމާ ހަމައަށް:

ނަމާދުކޮށް މިވަގުތުތަކުގައި ސަބަބެއްނެތި ނަމާދުކުރުން މަކުރޫހުވެގެންވެއެވެ. މިސާލަކަށް: މަސްޖިދު ތަޙިއްޔާ ނަމާދާއި ޖަނާޒާ ނަމާދާ، ޤަޟާނަމާދާ ކުރުމަށް އަދި ހުކުރު ދުވަހު ނަމާދުކުރާ ފަހު، މަސައްކަތެއް ސަލާމްގެ ދެރަކުޢަތް ސުންނަތްކުރުމަށް ހުއްދައެވެ.

✱ މިސްކިތުގެ ބައެއް ޙުކުމްތައް: އެކަނިގައި އިލްމާއި ބައްދަލު މިސްކިތަކީ މިސްކިތުގައި ބޭނުންކުރާތަން ވާޖިބުވެގެންވާނެއެވެ. އެއީ الله ގެ ގެކަމުގައި އެއްވާ ފާހަގަކޮށްފައިވާ ތަނެކެވެ.

މިސްކިތުގައި ކުރުން ހަރާމްކަންތައްތައް: ފޭރުމާއި، ގަޑުބަޑުކުރުމާއި، މުދާވިއްކުމާއި، ހަރާމްކަންތައްތަކާއި، ވަގަށް ކިއުމާއި، އަޑުގަދަކޮށް ވާހަކަދެއްކުމާއި، ކޮންމެވެސް ނަޖިހެއް ވެއްޓުން، ނުވަތަ ހަމަ ހަރާމް ކަމެއް ކުރުން. މިސްކިތުގައި ވިޔަފާރިކުރުން އަދި ގެއްލިގެންދިޔަ އެއްޗެއް ހޯދުމަށް އިޢުލާން ކުރުން ހަރާމެވެ. އަދި މިސްކިތުގައި ވިޔަފާރިކުރާ މީހަކަށް (އާދޭސް: لا أَرْبَحَ اللهُ تِجَارَتَكَ ކިޔުމުގައި الله ފައިދާ ނުކުރައްވާށި ކަމަށް ދަންނަވާށެވެ.) މިގޮތުން ބޭނުން ސުންނަތްތެރިވެގެންވެއެވެ. އަދި ގެއްލިގެންދިޔަ ތަކެތި ހޯދުން މިސްކިތުގައި އިޢުލާންކުރުން ހަރާމްވެގެންވެއެވެ. އަދި ހޯދާ މީހަކަށް لا رَدَّهَا اللهُ عَلَيْكَ (އާދޭސް: الله އެތަކެތި ނުދެއްވާށި ކަމަށް ދަންނަވާށެވެ.) މިގޮތުގައި ބުނުން ސުންނަތްތެރިވެގެންވެއެވެ.

މިސްކިތުގައި ކުރުން މަކްރޫހުކަންތައްތައް: އުނގުޅުމާއި، ދުނިޔަވީ ވާހަކަދެއްކުމާއި، ނިދުމާއި، ކާބޯތަކެތި ކެއުމާއި، ހަރާމް ކޮށްފައިވާ އެއްޗެއް ބޭނުންކުރުމާއި، އިލްމީ ޙަލްޤާތައް ބާއްވާ ހިސާބުގައި މިސްކިތުގައި ނިދުމާއި، މިސްކިތުގައި ބަޔަކު ނަމާދުކުރާއިރު އަޑުގަދަކުރުމާއި، މިސްކިތުގައި ވަކި ތަނެއް ހަމައެކަނި މިސްކިތުގައި ތިބެ ނަމާދުކުރުމެވެ. މިސްކިތުގައި ފޮތި ކަނޑުމާއި، ބޭބޭފުޅުން މިސްކިތުތެރެއަށް ބަރަހަލުކޮށްގެން ވަނުމާއި، ކުޑަކުދިން ގެންދިއުމާއި، ކުޅުންތައް ކުޅުމާއި، ވަރުގަދަ ވަސްދުވާ އެއްޗެއް ކައިގެން ވަނުމާއި، އަދި ގަދަ މަޑުކުރުމެވެ. **ސުންނަތްތެރިކަންތައްތައް:** މިސްކިތަށް ވަދެވެނީ ކަނާތް ފައިން ކުރިއަށް ލައިގެން އަންގާރުމަށްކިޔުމަކީ ބޮޑު ސުންނަތެކެވެ. ދެން މިސްކިތުގެ ތަޙިއްޔާތު ނަމާދުގެ ދެރަކުޢަތް ކުރުން، ކާޑުގެ ކުރިމަތީގައި ވާހަކަދެއްކުމުގައި ބޭނުންކުރާއިރު، ސަލާމްގޮވާ ފަރުވާބޮޑު ކުރުމާއި އަދި ދެކުނުން ވަދެވޭ އަޑުއަހާ ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި ބޭނުންކުރަން **ނިދަން ކަރުދާސް ވަނީ ކަރުވެފައެވެ.**

ޒަކާތް

ޒަކާތް ވާޖިބުވާ ޖާނަވަރުތައް: ޒަކާތް ވާޖިބުވަނީ ހަތަރު ޖާނަވަރަކަށެވެ.

1) ނަޢަމްސޫވި (ޖަމަލު، ގެރި އަދި ބަކަރި). 2) ބިމުން ނުކުންނަ ތަކެތި. 3) ރަންރިހި. 4) ވިޔަފާރިމުދާ.

ޒަކާތް ވާޖިބުވުމުގެ ޝަރުޠުތައް: ފަސް ޝަރުޠެއް ހަމަވެގެން ނޫނީ ޒަކާތް ވާޖިބު ނުވާނެއެވެ.

1) އިސްލާމުވާ ކަމުގައިވުން. 2) މިނިވަނަކު ކަމުގައިވުން. 3) ނިޞާބު ހަމަވުން. 4) ތިމާގެ ފުރިހަމަ މިލްކުވެރިކަމާ އެއްބަޔަކަށްވުން. 5) ބިމުން ލިބޭ ތަކެތީގައި ނޫނީ އަހަރުދުވަސްވުން (ހަނދުމަހުގެ ފުރިހަމަ އެއްއަހަރުދުވަސް).

ނަޢަމްސޫވީގެ ޒަކާތް: އެއީ ތިން ޖާނަވަރެވެ. ޖަމަލު، ގެރި އަދި ބަކަރިއެވެ. މިތަކެތީން ޒަކާތް ވާޖިބުވުމަށް ދެ ޝަރުޠެއް ހުރެއެވެ.

1) އެއްއަހަރު ނުވަތަ އަހަރުގެ ބޮޑުބައި ހޭދަވެއްޖުން. 2) ޢިވަޒުދިނުމަށް ނުވަތަ އާލާބަރުމަށް ގެންގުޅޭ ޖަނަވާރަކަށް ނުވުން. މަސައްކަތްކުރުމަށް ގެންގުޅޭ ޖަނަވާރަކަށް ނުވުން. ވިއްކުމަށް ގެންގުޅޭ ޖަނަވާރަކަށް ވާނަމަ ދަންނަށެވެ. އޭގެ ޒަކާތް ނެރޭނީ ވިޔަފާރިމުދަލުން ޒަކާތް ނެރޭގޮތަށެވެ.

ޖަމަލުގެ ޒަކާތް:

އަދަދު (ޖަމަލުން)	4-1	9-5	14 -10	19 -15	24 -20	35 -25	-36 45	-46 60	-61 75	- 76 90	120-91
ނެރެންޖެހޭ މިންވަރު	ނެރެން ނުޖެހޭ	ބަކަރިއެއް	ދެ ބަކަރި	ތިން ބަކަރި	ހަތަރު ބަކަރި	بِنْتُ مَخَاض	بِنْتُ لَبُوْن	حِقّة	جَذعة	بِنْتَا لَبُوْن	حِقتان

120 އަށްވުރެ ގިނަވެއްޖެނަމަ، ކޮންމެ ފަންސާސްޖަމަލުން حِقَّة އެއް ނެރެންވާނެއެވެ. އަދި ކޮންމެ ސާޅީސްޖަމަލުން بِنْتُ لبُون އެއް ނެރެންވާނެއެވެ.

بِنْتُ مَخَاضُ އަކީ އެއް އަހަރުވީ ޖަމަލެކެވެ. بِنْتُ لبُون އަކީ ދެ އަހަރުވީ ޖަމަލެކެވެ. حِقَّة އަކީ ތިން އަހަރުވީ ޖަމަލެކެވެ. އަދި جَذعَة އަކީ ހަތަރު އަހަރުވީ ޖަމަލެކެވެ.

ގެރީގެ ޒަކާތް:

އަދަދު (ގެރިން)	29-1	39-30	59-40
ނެރެންޖެހޭ މިންވަރު	ނެރެން ނުޖެހޭ	تَبِيْع / تَبِيعة	مُسِنٌّ / مسِنَّة

60 އަށް އިތުރުވެއްޖެނަމަ، ކޮންމެ 30 އަކުން تَبِيْع އެއް އަދި ކޮންމެ 40 އަކުން مُسِنَّة އެއް ނެރެންވާނެއެވެ.

تبِيْع / تَبِيعة އަކީ އެއް އަހަރުވީ ގެރިއެވެ.

مُسِنٌّ/مسِنَّة އަކީ ދެ އަހަރުވީ ގެރިއެވެ.

ބަކަރީގެ ޒަކާތް:

އަދަދު (ބަކަރިން)	39-1	120-40	200-121	399-201
ނެރެންޖެހޭ މިންވަރު	ނެރެން ނުޖެހޭ	އެއް ބަކަރި	ދެ ބަކަރި	ތިން ބަކަރި

400 އަދި އެއަށްވުރެ ގިނަވެއްޖެނަމަ، ކޮންމެ 100 އަކުން އެއްބަކަރި ނެރެންވާނެއެވެ. ބަކަރީގެ ޒަކާތުގައި تَيْس އެއް (ބަކަރީގެ ފިރިހެނެއް) އަދި މުސްކުޅި އެއްޗެއް އަދި އަނިބުރި އެއްޗެއް އަދި ދަރިބަލަހައްޓާ އެއްޗެއް އަދި ބަލިވެފައިވާ އެއްޗެއް ޒަކާތުގައި ނުދޭނެއެވެ.

މިގޮތުގައި ބަކަރީގެ މުއްދަތަށް ހަމަސް ވެފައިވާ ކަސްބަލި ނުވަތަ އެއްއަހަރު ވެފައިވާ ބަކަރިއެވެ.

ބިމުން ލިބޭ ތަކެތީގެ ޒަކާތް: ކާނގެ އެއްޗަކާއި ވިއްކާމުދަލުން ޒަކާތް ނެރުން ވާޖިބުވާ ތިން ޝަރުޠު ހަމަވާން ޖެހެއެވެ.

1) އެތަކެއްޗަކީ ފަސާނުވެ ރައްކާކުރެވޭ އަދި މީހާ ބަލާ ބޭނުންކުރާ އެއްޗަކަށް ވުން. ގޮދަން، ހިމުގެ ދޮންކުކަލާ، ކަރުދާހު، ތަށިގަނޑުބާވަތުގެ ތަކެތި، ރިހިބިސްބިދާ، ޝަޢީރު، އަދި މިނޫނަސް ބާވަތުގެ ތަކެތިން ޒަކާތް ވާޖިބުވާނެއެވެ. 2) ނިޞާބު ހަމަވުން. އެއީ 653 ކިލޯގްރާމް ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ގިނަވުމެވެ.

3) އެތަކެއްޗަކީ ޒަކާތް ވާޖިބުވާ ވަގުތު މިލްކުގައި ހުރި އެއްޗަކަށް ވުން. ޒަކާތް ވާޖިބުވާ ވަގުތަކީ މާލު ދޮން ފަރުވާ ވަގުތެވެ. އެއީ ޙާޞިލުކުރުމަށް ވަގުތު ނުވަތަ ކޮށްލާ ވަގުތެވެ. އަދި ދަނޑުވެރިކަމުގެ ބާވަތް ކޮއްކާނުވާ ނަމަ ދިހައިބައިކުޅަ އެއްބައެވެ.

ވާޖިބުވާނީ ބިމުގެ ފެނުން ވާރޭވެހުމުން ނުވަތަ ކޯރު ކޯރުތަކުން ދަނޑަށް ފެން ލިބޭ ނަމަ ދިހައިބައިކުޅަ އެއްބައެވެ (10%) ދިހައިބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އަދި ވަޔާން މަސައްކަތްކޮށްގެން ފެންދިނުމަށް ވާނަމަ (5%)

ވިހިބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އަދި އަހަރުގެ ބައެއް ދުވަހު އަމިއްލައަށް ފެނުނީ، އަނެއްބައި ދުވަހު މަސައްކަތްކޮށްގެން ފެންދީފައިވާނަމަ ވާރޭފެނުންލިބިގެން ހެދުނުނަމަ ބަލާނީ ގިނައިން ފެން ލިބުނު ގޮތަކަށެވެ.

ރަންރިހީގެ ޒަކާތް:

1) **ރަން:** ރަނުގެ 85 ގްރާމު ހަމަވުމުންނެވެ ޒަކާތް ވާޖިބު ވާނީއެވެ. 2) **ރިހި:** ރިހީގެ 595 ގްރާމުގެ ރިހި ހަމަވުމުންނެވެ ޒަކާތް ވާޖިބު ވާނީއެވެ. އެއިން ކޮންމެއެއްގެ ވެސް ޒަކާތް ނެރެނީ (2.5%) **ސާޅީސްބައިކުޅަ އެއްބައެވެ.**

ބޭނުންކުރުމަށް ގެންގުޅޭ **ހުއްދަ ގަހަނާއިން** ޒަކާތް ދިނުމުގެ ޝަރުޠެވެ. ސަރަހައްދު ކުއްޔަށްދޭ ދިނުމުގެ ނަމުގައި ފޮރުވާ ރައްކާކުރުމަށް ބަހައްޓާފައިވާ ގަހަނާއިން ޒަކާތްދޭންވާނެއެވެ.

އަދި އާދައިގެން ގެންގުޅޭ ރަނާއި ރިހީގެ ގަހަނާތައް **އަންހެނުންނަށް ހުއްދައެވެ.** އަދި ގެންގުޅޭ ކަންތައްތަކުގައި ރިހީގެ ކާޓާ މުންޓަރައް ބޭނުންކުރުން ހުއްދައެވެ. އަދި ރިހީގެ އަނގޮޓިއައް ފިރިހެނުންނަށް ހުއްދައެވެ. ރަނާމެދު ދަންނަނީއެވެ. އެހެން އެއްޗެއްސަށް މިންވަރުގެ ކަންތައްތަކާ ބޭނުންކުރުމަށް ހުއްދައެއް ނުދެއެވެ. އަދި އެހެން އެއްޗަކާ ގޮޅައިލާ ރަނުގެ ކާޓާ ފިރިހެނުންނަށް ކާޓާމިނަވަރައް، އަނގޮޓި ނަގާއި ފަތްތަކުގެ ބޭނުން، މިސާލަކަށް ދަތްއަޅާއިރު ދަތްޕޮތިއާއި އެއްޗެއް ފަހައްޓައިދިނުމަށް ބޭނުންކުރުމުގެ ހުއްދައެވެ.

ޝެއާރުގެ އަތުގައި ވިޔަފާ މަޤްޞަދު މަޤްޞަދުގައި ހުރިވެއްޔާ، އަހަރުދުވަހު ފާއިތުވާއިރު ޝެއާރުން ހާސިލުވާ ފައިދާއިން ޒަކާތްދިނުން ދަރުމައެކެވެ: އަހަރުދުވަހު ޒަކާތްދިނުމުން ކަނޑައަޅާ ދުވަހުކުރެއް އަހަރުގެ ތެރޭގައި ލިބުނު މުދާ ކަލަޤަދުގެ ފައިދާ ހަމަ ޝެއާރުގެ ކުރިން ރައްކާކޮށް ބެހެއްޓުމުން ޒަކާތްދޭނަމެވެ. ފުން އަނެއް އެއްގަމު 2.5% ނެރެނީއެވެ. މިއީ ބައެއް މުދަލުން އަހަރު ނުވިސްނާލުމުގެ މުދަލުގެ ވަރުން ނިކުމެއެވެ. އަދި މުޢާމަލާތު ދިމާވެދާނެ ފަހަތުން ފަހަތަށް ގެނައުން މުދަލުގެ ފާއިދާ ރަނގަޅު ގޮތެއް ބިނާކުރާ ޝެއާރުގެ އަތުގައި ޙަލާލުކަން ހިނގާނެ ގޮތަކީ ރަނާއި ރިހީގެ ޤީމަތުގެ ދަރަޖަ ބައިވެރިވާ ޝެއާރުތަކާބެހޭ ހާލަތަކަށެވެ. އެއީ ހިއްސާވެރިން ފޮނުވާލާ ޒަކާތުގެ އެއްބައި މިސްރީ ގޮތުގައި ދިނުމުގެ ބާބެވެ. ދެއްކުމަކީ އަނެއް ޖަމާޢަތުގެ ހިސާބުން، ވިޔަފާރީގެ ސަމާލުކަމުގައި އަހަރުދުވަހު ޒަކާތް ދިނުމުގެ ވަކިކޮށް ބާކީވާ ޝެއާރުތަކެވެ.

ދަރަނީގެ ޒަކާތް: މުއްސަނދިކަމުން ދަރަންޏެއް ދެއްކުމަށް ތައްޔާރުވާ، ނަމަވެސް ފިސްލައިގެން ދާއިރު މުދަލުގައި ވާދަކުރާ އެކުލަވާލި ދަރަނި ޖަމާ ދަރަނިވެރިޔާއާމެދު ގެންގުޅޭ ވިޔަފާރީގެ ޒަކާތްދޭންޖެހޭނެއެވެ. އަދި އަތުގައި އެއްކަލަވާލެވުނު ދަރަންޏަށް ދަރަނިވެރިޔާމެދު އެއީ ޒަކާތްދޭންޖެހޭ ނިސާބެވެ. މިހާރު އެއީ ވަކިވަރަކުން ބޭނުންކުރުމުގެ ހާލަތެއް އެކަށީގެންވާކަމެވެ.

ވިޔަފާރި މުދަލުގެ ޒަކާތް: ހަމަ ޝަރުޠުތައް ހަމަވެގެން ކަމުގެ ސީދާ މުދަލުން ޒަކާތް ވާޖިބުވެއެވެ.

1) މުދާ މިލްކުވުން. 2) ވިޔަފާރި މުދަލުގެ ނިޔަތް އެބަހުން. 3) އަހަރު ދުވަސް. އެއީ ރަނުގެ ނިސާބަށް ނުވަތަ ރިހީގެ ނިސާބަށް އަރައިގަތުން.[1] 4) ހަރަދުކުރާ ފާއިތުވުން ވިޔަފާރިކުރުން.

ފުރަ، މި ޝަރުޠުތައް ފުރިހަމަވެއްޖެނަމަ އެއީ ވިޔަފާރީގެ ޒަކާތް ނެރެނީ.

ފިޠްރު ޒަކާތް: އިންސާނަކަށް ދެމިއޮތް ދުވަސްތަކެއް ހިތާހިއްވާ ނުރައްކާލީ ބަލިކާލް އަވައްތަރި **އިޝްރީން ޒުހުއްލަތްކަމުގެ** މިސާލުދާނުވެނުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އޭގެ މިންވަރަކީ ރަށްގައި ކާއެއްޗެއް އެއްކަލަވާލުމުގެ ސިފައިގައި ގިނަވަރެއް ހެދިފައިވާ 2.25 ކިލޯގްރާމެވެ. (ދޮޅުގަނޑު ސާއި ހިސާބުކުރީ ގޮތެއްގައި ކިލޯއެވެ.) **އަދި ފިޠްރު ޒަކާތް ވާޖިބުވެއްޖެނަމަ ކުރިއާއިރާ ބަރޯސާވާ ވަގުތުގެ ފިޠްރުގެ ދުވަހު** ފަޤީރުގެ ނިސާބު ނެރެވޭނެއެވެ. އިސްލާމީ ކުރުމުގެ ބާރުލަތަކުގެ ފަރާތުން މީސް ޒަކާތް ނެރެން ބެހުމަށެވެ. އިސްލާމީދައުލަތުގެ ފަރާތުން ހިންގަމުންދާ ފުރުސަތު ހުރިހައި ގޮތެއްގައި ކޮށްދިނުމަށް ހުއްދައެވެ. އަދި އަރުވަމުންދާ ރާއްޖެއަށް ދޫކުރުމަށް ފުރުސަތު ހުރިމީހުން މުހައްލަތު ލިބިގެން އިސްލާމީ ސިފައިގައި ނަގާފައިވާ ކުރުމަށެވެ. އަދި އޭގެ އަސާސީ މަޤްޞަދު ފުޅާކުރުމެވެ.

މުދަލު ޒަކާތްދޭނުން: ޒަކާތް ފަޤީރުމިސްކީނުން ފަރާތަކަށް ނުލިބޭނެ ފަޤީރުމިސްކީނުންނެވެ. ގަދަރުބާބުގެ ކަންކަމާމެދު އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ފަޤީރު ޖަމާޢަތެއް ނެރުމުގެ ފަޤީރުއަކީ ޒަކާތްލިބޭ ފަޤީރެވެ. އަދި ޒަކާތް ފުދޭގޮތުގެ ގޮތުން ބޭނުންވާ އަޅުގަނޑުމެން ކޮޅުގެ މީސްކީނުންނެވެ. އަދި ޒަކާތް ފުރިހަމަކޮށްދޭ ފަރާތެކެވެ. ޝަރުޢީގޮތުން ގޮތް ހިނގާ ވަރަކަށް ފަރާމާފެވެ. އަދި މިސްކީނުގެ ފަރުމާ ފަރާތް ބާކީ ކަމަށް ވާ ފަރާތް ހަމަ ނޫނީ ދީނާއި ނިކުމުގެ ބަލާގޮތެއް ބޭނުންވާނެއެވެ. އަދި ޒަކާތުގެ ވަޞީލަތް ފަޤީރަކަށް ފިޔަވަޅު މުދާ

---

[1] ވިޔަފާރިމުދަލުގެ ނިސާބަކީ (ރަނުގެ ނިސާބު) 85 ގްރާމު ނުވަތަ (ރިހީގެ ނިސާބު) 595 ގްރާމެވެ. ޒަކާތް ނެރެންވީ މިއަދުގެ އަގު ދަންނަ އެއްގަމުން ފަޤީރުން އޭނާގެ މަޤްޞަދު ހާސިލުވާނެއެވެ.

ރަށުގެ ފަޤީރުންގެ މެދުގައި ބެހުން މުހިއްމުވެގެންވެއެވެ. ނަމަވެސް މަޞްލަޙަތަކަށްޓަކައި އެހެން ރަށަކަށް ނަޤުލުކުރުން ހުއްދައެވެ. އަދި ނިޞާބުހަމަވާނަމަ ދެއަހަރުގެ ޒަކާތް ކުރިއަށް ނެގުން ހުއްދައެވެ.

ޒަކާތުގެ އަހުލުވެރިން: އެއީ އަށްބައެކެވެ. **1)** ފަޤީރުން. **2)** މިސްކީނުން. **3)** ޒަކާތްނަގަން މަސައްކަތްކުރާ ޢާމިލުން. **4)** އެބައެއްގެ ހިތްތައް އިސްލާމްދީނަށް [illegible] އެދޭމީހުން (މިސާލަކަށް: އަލަށް އިސްލާމްވާ މީހުން) **5)** އަޅުން މިނިވަންކުރުމަށް. **6)** ދަރަނިވެރިން. **7)** ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާމީހުން. **8)** ހާލުގައިޖެހިފައިވާ ދަތުރުވެރިން.

މިއަށްބައިމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ބޭނުންބޮޑުކަމާ ފުދޭވަރަށް ޒަކާތުން ދެވޭނެއެވެ. ޒަކާތް ނަގަން މަސައްކަތްކުރާ ޢާމިލުންނަށް ދޭނެއެވެ. ޢާމިލުންނަށް ދޭނީ އުޖޫރަ ކަނޑައަޅާފައިވާ މިންވަރަކަށެވެ. މުއްސަނދިއެއް ނަމަވެސް އޭނާގެ އުޖޫރައިގެ މިންވަރަކަށް އޭނާއަށް ދޭންވާނެއެވެ. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޒަކާތް އަދާކުރުމުންވެސް ފުދޭނެއެވެ. އަދި ހާކިމުގެ އަމުރުން ގަދަކަމުން ނެގިޔަސް އަދި އަމިއްލައަށް އިޚްތިޔާރުގައި ނެރެނަސް ފުދޭނެއެވެ.

އަދި ކާފިރަކަށް، އަނބަކަށް، މުއްސަނދިއަކަށް، އަމިއްލަ ޚަރަދުން ބެލުން ޖެހޭ މީހަކަށް އަދި ހާޝިމީދަރިކޮޅުގެ މީހަކަށް **ޒަކާތުން ދިނުމެއް ނުފުދޭ.** ޒަކާތް ހައްޤުވާ މީހަކަށް [illegible] ދިނުމަށްފަހުން، އެކަން އެނގިއްޖެނަމަ އަދިވެސް [illegible] ޒަކާތަކަށް ނުފުދޭނެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ފަޤީރެއްކަމުގައި ހީކޮށް މުއްސަނދިއަކަށް ޒަކާތުން ދިނުމަށްފަހު، މުއްސަނދިއެއްކަން އެނގުނަސް އަލުން ފުދޭނެއެވެ.

ސުންނަތުން ޞަދަޤާތް: ރަސޫލު ﷲ صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «إِنَّ مِمَّا يَلْحَقُ المؤْمِنَ مِنْ عمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا عَلَّمَهُ وَنَشَرَهُ، وَوَلَدًا صَالِحًا تَرَكَهُ وَمُصْحَفًا وَرَّثَهُ أَوْ مَسْجِدًا بَنَاهُ أَوْ بَيْتًا لِإبْنِ السَّبِيْلِ بَنَاهُ أَوْ نَهْرًا أَجْرَاهُ أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ يَلْحَقُهُ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ.» ابنُ مَاجه. މާނައީ: "ހަމަ ކަށަވަރުން މުއުމިނާގެ މަރުވުމަށްފަހު އޭނާގެ ކުރި ހެޔޮ ކަންތައްތަކާއި އަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން އޭނާއަށް ފައިދާކުރާނީ [illegible]، އޭނާ އުނގަންނައިދީ ފެތުރި ޢިލްމުތަކެވެ. އަދި އޭނާ ދޫކޮށް ޞާލިޙު ދަރިއަކާއެވެ. އަދި އޭނާ ވާރުތަކޮށް ދިޔަ މުޞްޙަފަކާއެވެ. ނުވަތަ ބިނާކުރި މިސްކިތެއް ނުވަތަ ދަތުރުވެރިންނަށް ބިނާކޮށްދިން ގެއެއް ނުވަތަ ކޮނޑައިދިން ކޯރެއްފަދަ ނަހަރަކާއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ ހެޔޮ ހާލު ދުނިޔޭގައި ހުރި އޭނާގެ މުދަލުން ނެރުއްވި ޞަދަޤާތަކާއެވެ. މިތަކެތިން އޭނާ މަރުވުމަށްފަހު ފައިދާކުރާނެއެވެ."

ރޯދަ

ރަމަޟާންމަހުގެ ރޯދަހިފުން ވާޖިބުވެގެންވަނީ [illegible]

1) ރަމަޟާންމަހުގެ ހަނދު ފެނުން. [illegible] 2) [illegible]

ރޯދަހިފުން [illegible]

[illegible] 1) [illegible] 2) [illegible] 3) [illegible] 4) [illegible] (އަރަބި: حِجَامَة [illegible]) [illegible] 5) ގަސްދުގައި ހޮޑުލުން.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ސުންނަތް ރޯދަ: ސުންނަތް ރޯދަ [illegible] (13، 14، 15) [illegible] (9 [illegible] 10)، [illegible] 30 [illegible]

[illegible]:

- ޖުނުބުވެރިޔާއަކު [illegible] ކުރިން [illegible]
[illegible] ފަހުން ހިނައިގަތުން ފަސްކުރުން ހުއްދަވެއެވެ. [illegible]

- [illegible]
[illegible]

- [illegible]

- [illegible] ޞَلَّى ٱللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [illegible] «لاَ يَزَالُ الدِّيْنُ ظَاهِرًا مَا عَجَّلَ النَّاسُ الفِطْرَ لأَنَّ اليَهُودَ وَالنَّصَارَى يُؤَخِّرُوْنَ» أبُو دَاوُد. މާނައީ: "މީސްތަކުން ރޯދަވީލުން އަވަސްކުރާހާހިނދަކު، [illegible] (އިސްލާމްދީން) ހުންނާނެއެވެ. އެހެނީ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން (ރޯދަވީލުން) ފަސްކުރާތީއެވެ."

- [illegible] «ذَهَبَ الظَّمَأُ وَابْتَلَّتِ العُرُوْقُ وَثَبَتَ الأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ» أبو داود. މާނައީ: "ކަރުހިއްކުން ފިލައިފިއެވެ. އަދި ނާރުތައް ތެތްވެއްޖެއެވެ. އަދި އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަޖުރު ސާބިތުވެއްޖެއެވެ."

- [illegible]
[illegible]

- [illegible]
[illegible]
[illegible]

- [illegible]

- [illegible]
[illegible]
[illegible] صَلَّى ٱللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [illegible]
[illegible] «مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّوْرِ وَالعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلّٰهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ» أحمد. މާނައީ: "ދޮގުހެދުމާއި ނުބައި ޢަމަލުކުރުން ދޫކޮށްނުލާ މީހާ، އޭނާ ކެއުމާއި ބުއިން ދޫކޮށްލުމުގެ ﷲ ބޭނުންތެރިކަމެއް ނުވެއެވެ."

- [illegible]
[illegible]

- [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

- [illegible]
[illegible]

އިޢުތިކާފު އިށީނުން: އެއީ އަޅުކަމުގެ ނިޔަތުގައި، [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ﷲ [illegible]
[illegible]

ޙައްޖާއި ޢުމްރާ

ޢުމުރުން އެއްފަހަރު ޙައްޖާއި ޢުމްރާކުރުން **ވާޖިބެވެ.** އެދެކަންތައް ވާޖިބުވުމުގެ ޝަރުތުތަކަކީ:

1) މުސްލިމުއްކަމުގައިވުން. **2)** ބުއްދިވެރިވުން. **3)** ބާލިޣުވުން. **4)** މިނިވަންކަމުގައިވުން. **5)** ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންވުން. އެއީ ދަތުރުކުރުމުގެ ކާނާއާއި ސަވާރީއާއިވެސް ލިބިގެންވުމެވެ.

ކާފިރެއްގެ ޙައްޖެއް އަދި މަޖުނޫނެއްގެ ޙައްޖެއް ޞައްޙަ ނުވާނެއެވެ. ނަމަވެސް ކުޑަކުއްޖާގެ ޙައްޖެއް އަދި އަޅެއްގެ ޙައްޖެއް ޞައްޙަ ވާނެއެވެ. ނަމަވެސް އިސްލާމްގެ ފަރުޟު ޙައްޖާއި ޢުމްރާ އޭގެން ނުފުދޭނެއެވެ. އަދި ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންވާ މީހަކު ޙައްޖާއި ޢުމްރާ ނުކޮށް ފަސްކޮށްފިނަމަ ފާފަވާނެއެވެ. ފަހެ ޙައްޖު ނުކޮށް މަރުވެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ތަރިކައިން ޙައްޖާއި ޢުމްރާ ކުރުވަން ވާނެއެވެ. **އެ ޙައްޖުވެރިޔާގެ ބަދަލުގައި އެހެން މީހަކު ލައިގެން ޙައްޖާއި ޢުމްރާ ކުރުވުމެވެ.**

އިޙްރާމް ބަނދުން: އިޙްރާމް ބަނދުމަކީ ގަސްދުކުރާ ކަމުގެ ނިޔަތްކުރުމެވެ، ސާފުޠާހިރުވުމާއި ހެޔޮވަސްދުއްވުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. އަދި (ފިރިހެނުން) ޖެހިން ހުދުފޮތިގަނޑާއި ގޮށްޓެއްފަދަ ފަހައިފައިނުވާ ތަކެތި ލައިގެން ކިޔާށެވެ. ދެން لَبَّيْكَ اللّٰهُمَّ عُمْرَةً ނުވަތަ لَبَّيْكَ اللّٰهُمَّ حَجًّا ނުވަތަ لَبَّيْكَ اللّٰهُمَّ حَجًّا وَعُمْرَةً މިގޮތުން ކިޔައި އިޙްރާމް ބަނދާށެވެ. އަދި (ބަލިމަޑުކަމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ ބިރުވެރިކަމުގެ ގޮތުން ހުރަސްއެޅިދާނެކަމަށް ބިރުގަނެފިނަމަ) އިޙްރާމް ބަނދުމުގައި ޝަރުތުކުރުމަށްޓަކައި އިސްތިސްނާ ކިޔާށެވެ. فَإِنْ حَبَسَنِي حَابِسٌ فَمَحَلِّي حَيْثُ حَبَسْتَنِي.

ޙައްޖުކުރުން އޮތުމާ ޙައްޖުގެ މީޤާތުގެ އެއްގަމުން އިޙްރާމްބަނދުން ކުރެވޭނެ. އެއީ ޙައްޖުގެ މަސްތަކުގައެވެ، އެއީ ޝައްވާލް ތަހުގެ ދިރިއުޅުމުގެ ސަބަބުން ޙައްޖުގެ ވަގުތާއި ޢުމްރާގެ **ވަގުތަށް ޙައްޖާއި ކުރެވޭ.** އެއީ ޙައްޖުގެ ފުރިހަމަކަމަށް އެންމެ މާތްވަނީ ދުލްޙިއްޖާ މަހުގެ ކުރީގެ ދިހަ ދުވަހެވެ، އިޙްރާމް ބަނދުމާއި ދެން އިޙްރާމް ބަނދަންވީ ޤަދަރެއް ނެތި ޙައްޖާއި ޢުމްރާއަށް ނިޔަތްކުރުމުން އިޙްރާމް ބަނދޭނެއެވެ. އަދި **އިޙްރާމް ބަނދާއިރު** ޙައްޖާއި ޢުމްރާގެ ތަލްބިޔާ ކިޔައި އިޙްރާމް ބަނދާށެވެ. އަދި އެއީ ކިޔަންވާ ގޮތަކީ، ޙައްޖާއި ޢުމްރާ އިޙްރާމް ބަނދުމަށް ފަހު ކުރިއަށް ކިޔުމުގެ ނިޔަތް ގަސްދުކުރުމެވެ.

ތަލްބިޔާ، ޙައްޖުވެރިޔާ އިޙްރާމް ބަނދުމާއެކު އަޑުގަދަކޮށް ކިޔުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. އެއީ لَبَّيْكَ اللّٰهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاشَرِيْكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لاشَرِيْكَ لَكَ އެވެ. މިގޮތަށެވެ ދިރިދިޔައިން ކިޔުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. އަދި ފިރިހެނުން ކިޔާނީ އަޑުގަދަކޮށެވެ އަންހެނުން އަޑުމަޑުކޮށެވެ.

އިޙްރާމް ބަނދުމުން ޙަރާމްވާ ކަންތައްތައް: އެއީ ނުވަކަމެކެވެ. **1)** އިސްތަށިބޭއްލުމާއި އުދުރުން. **2)** ނިޔަފަތިކަނޑުން. **3)** ފިރިހެނުން ފަހައިފައިވާ ފޭރާން ލުން. **4)** ބޮލު ބޯނިގަނޑު ފޮރުވުން. **5)** ހެޔޮވަސްދުއްވުން. **6)** ގައިގަތު ޝިކާރަ ކުރުން. **7)** ކައިވެނި އީޖާބުކުރުން. **8)** އަތުންވެރިކަމާއި ބޮސްދިނުން. **9)** ޖިމާޢުވުން.

ފިދުޔާ ވާޖިބުވާ ގޮތް: މިހުރިހާ ކަމެއް ކޮށްފިނަމަ ފިދުޔާ ދިނުން ވާޖިބުވާނެއެވެ. އަދި ޙައްޖު ބާޠިލުވާނީ ޖިމާޢުވުމުންނެވެ. ފިދުޔާގެ ގޮތުގައި ބަކަރިއެއް ކަތިލުމާއި ތިން ދުވަހު ރޯދަހިފުމާއި ހަ މިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުމުގެ ތެރެއިން އެއްކަމެއް ކުރަން ވާނެއެވެ. ޖިމާޢުވުމުން ފިދުޔާގެ ގޮތުގައި **ޖަމަލެއް ނުވަތަ ގެރިއެއް** ކަތިލަން ވާނެއެވެ، ނުކުޅެދޭނަމަ ބަކަރިއެއް ކަތިލުމާއި ފަސްކުރުމަކީ ޖިމާޢުވުމެވެ. އެ ދެކަމުގެ ކަފާރާތަކީ ބަކަރިއެއް ކަތިލުމެވެ. އަދި ފަހުން ޙައްޖު ކަޟާކުރަން ވާނެއެވެ. ޝިކާރަ ކުރުމުގެ ފިދުޔާއަކީ ޝިކާރަ ކުރެވުނު ޖަނަވާރާ ވައްތަރު ޖަނަވާރެއް ކަތިލުމެވެ. ނުވަތަ އެ ޖަނަވާރުގެ އަގަށް ކާނާ ގަނެ މިސްކީނުންނަށް ދިނުމެވެ. އަދި ފަސްދުވަހު ކޮންމެ މުއްދެއް ކާނާގެ ބަދަލުގައި ރޯދައެއް ހިފުމެވެ. (**ނޯޓް:** ކަފާރާތުގެ ގޮތުގައި ކަތިލާ ޖަނަވާރުތައް ބަހާނީ މައްކާގެ ޙަރަމުގެ ތެރޭގައި **ތިބޭ މިސްކީނުންނަށް މިނިވަން ގޮތެއްގައި ބަހައިދީގެން ހިލޭ ވާނެއެވެ.**)

ޙައްޖުގެ ރުކުނުތައް: އެ ހަތަރު ރުކުނަކީ ޙައްޖުގެ ފަރުޟުތަކެވެ. **1)** ޢަރަފާތުގައި ހުރުން ޤަސްދުކޮށް **އިޙްރާމް ބަނދުމާއެކު ހުރުން.** އެއީ ދުލްޙިއްޖާ މަހުގެ ނުވަވަނަ ދުވަހު މެންދުރުފަހުން ފެށިގެން އަދި ދިހަވަނަ ދުވަހުގެ ފަތިސްވަގުތު ވަދެއްޖެ ހިނދަކާ ހަމައަށް ކަމެވެ، މިހެންވީހިނދު ޢަރަފާތުގައި އެންމެ ކުޑަކޮށް ހުރުމެއް ކޮށްފިނަމަ ފުދޭނެއެވެ. (އެއީ ޙައްޖުގެ އެންމެ ބޮޑު ރުކުނެވެ.) ޙައްޖުވެރިޔާ ޢަރަފާތަށް ނުދާނަމަ ޙައްޖު ފުރިހަމަ ނުވާނެއެވެ. **2)** ޠަވާފުލް އިފާޟާ ކުރުން، ކަޢުބާގެ ވަށައިގެން ހަތް ފަހަރު ޠަވާފުކުރުމެވެ. އެއީ **ޠަވާފުލް ޒިޔާރަތް** އެވެ. އެއީ ދުލްޙިއްޖާ މަހުގެ ދިހަވަނަ ދުވަހުގެ ދަންވަރުގެ ބައިވަރު ވަގުތުގައެވެ.

ޖިނާޔާތުގެ ފިދުޔާއާއި ޖަޒާއާ ކަމުގުޅޭ. ދަންނަވަން، އެހެނިހެން ގޮތްތަކުން ބަޔަކަށް ކޮށްދެއްވާ ހެޔޮ ކަމެއް ކުރުމަކީ އެއްބަޔަކު ބަދަލު

ދިނުމުގެ ގޮތުގައި ކަމެއް ކުރުމަށް ވާޖިބުވާގޮތް. ކަންކަމުގެ ވާޖިބުތަކާއި ސުންނަތްތަކާއި ފުދިއްޖެއްޔާ ތިޔަބޭފުޅުން ހަމަޖެހޭނެ.

މައުލާއިން ވާރުން: ކުރުމަށްފަހު އަރުވާއިރު، ކަރާމާތްތެރި ވެރިކަމާއި އެނގޭ މިނިވަންކަމެއް ތަބާވުމަށް ތިޔައީ ބާރުވާނެ ކަމެއް ދަލީލެވެ

ހިތާ ހިތަކާއި. ދެން ކޮޅުމަތީ ކުރުމުގެ ކުރިން ފަރާތުގެ ބަސްތަކުން ބޮޑު ތިލަވެގެން ވެއެވެ. އަދި އިތުރު ކަމުދާ ކަމުގެ ސަބަބުން

ގިނަކަމެއް ކުރެވޭނެ ބަސްތަކެއް ދޭތި ކުރެވެއެވެ.

ދެން، ކަނޑައެޅުމާ ކޮޅުމަތީ ހިނގާވާލާނެ ދުވަހެއް ގަތް ކޮށަށްވެސް ދެކޮޅުން ކުރުމެއް، ތަފާތު ކަމުގައި ސަފާއާ މަރުވާ އާދައިގެ އަސަރު ބާރުވެއެވެ.

ވަގުތަށް ހިތަވެސް ބަލަން ދިޔުމުގެ ކަންކަމަށް ބައްޓަންވެގެން (އަދާކޮށް ނިމޭ ތަކުރާރު ކޮށް) ބަލާ ދަނޑިއެއް ހަމައިރު ބަރަބަރުވުމަށް އުސޫލުތަކުގެ ކުރިއެރުމެވެ.

ދެތަނުގެ ކަމަށް ގޮސް ތެރެއަށް ބޭރުގެ ނިސްބަތުން ބާރުދިނުމަށް ކޮށްދީ ކޮޅުތަކުގެ ހިނގާ ދިޔުމަށް އެނގޭ. ދެމެދަކަށް ބަޑިއެއް ލުމަކީ އުސޫލަކަށް ކުރީގެ

އެހެނަކީ ބޭރުގެ ދެމިއަދާގެ ބަލަހައްޓާ އުސޫލުގަ ބާރު ފޮނުވާނީ ގޮތަކަށް ބަޖެހެއް. ގާތުގަ ވާނަމަ ބަލާލެވޭ ހިސާބަށް ބޭނުންވޭ.

އަދި بِسْمِ اللهِ وَاللهُ أَكْبَرُ މިގޮތަށް ކިޔާށެވެ. ބޭފުޅުގެ ކޮޅުން ބަރާބަރުކޮށް ތަޖުރިބާ ބުނުވާލަސް. ދެން ވެދުމާ

ވަގުތަކަށް ވެދުމާ ގޮސް ވަކިފޮތަނޑު ބޭފުޅުގެ ހަމަޖެހޭ ވަގުތު ފެނުނުގެ އާޔަތަކީ. އަދި ގޮތުގެ ނިޔަތްކުރަނީ ފޮތް ފިޔަވާ ހިސާބަކަށް

ބަލަސްތެރިވެގެން ހިނގާލާ. ދެން ދެކޮޅު ކަހަކު ބަރާބަރު ބޭނުންކުރުމުގެ ހަމަ ކަމެއް. އަދި ދިރުމަކީ ވީއިރު ހިނގާތޯ. ދަޅުހާ

ބަލާގަ ކަމަށް ވީދެސް ގިނަގެ ކަރަބޮޅުބޮށް ކަމަކަށް ބަލާ ބޭރަށް ހިނގާ. ދެބަސްގެ ނިޔަތް ދޭތެރެ ގަޑިއެއް ހަމަ ބޭރުކަމަށް ބާރުކޮށް

ހިނގާވަ. ބަރުލާތަކީ ބަރާބަރު އުސޫލުތަކުގެ ހިސާބު ކަން ކުރިޔަށް 《رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ

ٱلنَّارِ》 މިގޮތަށް ކިޔާށެވެ. ދެން އެތަނުން ގޮސް ބިއްލަމުގައި ބައިތަށް ދުޢާކުރުމަށް ދެއްވާށެވެ.

ބަލާފަ ހިނގާތް ދަމުގެ އިބާރާތާގެ ދަކަތްކުރަމުގައި ދޭ ހުރަދަތަކަށް ހަމަދުއާކުރައްވާށެވެ. ދަޅުގެ އިބާރާތެގެ ދަކުރުމުގައި ހަމަދު

ހަރަދުވަކަށް ފަހަރެއް ހޮވާ ބޭނުމަށް ދިޔުމުގެ ހިސާބުކަމުގައި ހަމަދުގެ ހުރަދާގެ ހުރިހާ ގޮތަށް ދަރުމަވާ ފުރަހަމަ ގެންދާނެ ހަރާމަތުގެ

سورة الفاتحة ގެ ފަހުން سورة الكافرون އެވެ. އަދި ދެވަނަ ރަކުޢަތުގައި سورة الفاتحة ގެ ފަހުން سورة الإخلاص އެވެ. ދެން

ބެލުމުގެ ފަހުން ބާރު، ދަތުރު ކަމުގެ ހިސާބުން ދާހިލުކޮށް އުސޫލަކަށް ވީގޮތަކަށް ދޭށެވެ.

ގައިމުވުނު ސަފާ ފަރާތަށްދަނީ އެފަދައިން ތިޔަކަމަށް ބެލުމަށް ހިނގާގައި أَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللهُ بِهِ މިގޮތަށް ކިޔާށެވެ. 《إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِ》 ކިޔާށެވެ.

އަދި ބިސްމިއްލާ اللهُ أَكْبَرُ ކިޔައި لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِير، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، أَنْجَزَ

وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَاب وَحْدَهُ މިދުޢާތައް ކިޔައި، ގެންގޮސް ކުރިމަތިވާ ތަނަށް ދެހާމަ ދުޢާކުރައްވާށެވެ. ދެތަނުން ބިސްމިއްލާ

ގިނަކޮށް ކިޔުން ސުންނަތެއްވާގޮތަށެވެ. ދެން ފަހުކަމުގެ ފަހުހަޔާ ހަމައަކުން ހިނގައިފި ދަތުރުގެ ދެތަނުގެ ދެމެދުވެރިކަމުގައި ބަރަށް

ދިޔުމުގައި އަލަމް ފަހަރެއްގައި ހަމައަކުން ދަތުރެވެ. މިއީ ފަތިހެއްހާ ހާލަތު ހިސާބަށް ބެލިފައި ހިސާބުގެ ހިނގުމުގައި، ދަރުވާ

ފަރާތަށްވަނީ ހަމައިދުން ސަފާ ފަރާތުގައިވެސް އަދާކުރައްވާށެވެ. ސަރުމަދުވެސް އެގޮތުން ކިޔާކަމަށް أَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللهُ بِهِ އަދި 《إِنَّ

ٱلصَّفَا وَٱلْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِ》 މިގޮތަށް ކިޔައިގެން ތިޔާކަން ހަދައިގަތުމަށެވެ. ފަހު، އެވަނަށް ފަހަރަ ދެފަރާތުގެ ދުވަސް ކުރުމުގެ

އިބާރާތުގެ ދަތުރު ބަރަބަރުވާށެވެ. ސަފާ ފަރާތުގައި ކަފާ ފަރާތުގައި އެއީ ބަލާފަސް. އަދި ކަފާ ފަރާތުގައި ސަފާ

ފަރާތުގައިވެސް އެއް އަހަރުބަދަލު. ތިޔަ ސައްޔިދުކުން ބާރުދުވަސް ހިނގުމުން ދަތުރު. ދަތުރު ދެވެގެންވެސް ބެ ބާރުތައް. ފަރަހަށްސިޔާ

އެންމެހާ މިސާލެކެއް ހަދައިގަތުމަށް. ސަރުކަވެސް އެއްޔާ ހޮވާލާނުވާ ހިސާބުތަކުން ހިނގާ ބަރަވެގެ ސަފާ އަދި ގިނަކަމަކީ ފުރަހަމަކުރެ

ހިސާބުގެ ދަތުރުގެ ބަޔާވެ. އަދި ބަރާރުކަމުގައި އަރާއިރު އެޖީ ހިނގާދެ ބަރާއަރަށް މިސާލަށް އިސްލާމީ ދަރަޖައެއް ދެމެހެއްޓުމަށެވެ.

ބައްޗާކުރު ގެރި: ބަރަބަރާގެ ދަތުރަށް ބައްޖެވެރިގެ އެއްވަރަށް ދަތުރުވެ. އިބާރުގެ ދަސްކުރެވިއަށް މިއުއްސަތު، ދައްކާލައި އެ ހިނގާވާނުން

އިބާރާތު ބަލާތަކުން އަތުރުގެ ހަމަނުކުރު މިސާއިން ދަތުރެވެ. އެއީ ސަރުވަސްއަލާތަކާ މިސާލައި ބަރާދުކުރެވެ. ދެން ސަރުވަސްދަރުވަ

އިބާރާތައި އަމުލުވާ ބަރުކާތެއް ދަޔާރަކުން ހިސާބައިގެ ސަރަހައްދުތަކެވެ. އިބާރުކަމުގައި ފުރުސަތު ޤަބޫލުކުރަ ސަރުކާރާއި އައްސަބު

ހަދާވާ ވިސްނާކަމުން ބަދަލުވުމުގައި ބަރާރީގެ ދަހަމަކަށް ބަރަހަށެވެ. ބަގެންދޭ އަދިވަރު ދެބައިގެ ތަރާވެރިވާނަމަ. لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ

لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِير މިގޮތަށް އަދިވަރު ބަސްބަހައިން ކިޔާށެވެ. އަދި الله ގެ ދަރުބާރުގައި

ބަސްބަހައިން ދެއްވާ ދަރުމަދާއި ގަޅާނުގެ ދަރުބާރުގައި ބަރަކާތްތަކެވެ. ދެން އިބާ ދައްކުވުން **ބަރަކާތް ކިޔަވާފުން** الله ގެ ހަތިރު

ހަރުދަދުކުރުން ދަޖެހިބާރުތަކާލު ދަޖެހޭގެއިން ދަޖެހިރާ. ދެވަރު، ދަރުވަތް ސަރުދަރުގައި އިނާ ސަރުދަރު ގެރިބާރުކުން

ޖަމްރަތުލްއޫލާއަށް ގާ އެޅުމަށްފަހު އެއާ ދުޢާކުރާށެވެ. އަދި ފަހުން ނަމާދު އާއި އަސްރު ފަދަ ވަގުތު އަވަހާރަވުމާ، އިރު ދޮށްވެސްދޮށް އެތަނުގައި ހުރެ ދުޢާކުރާށެވެ. އަދި އިޙްރާމްގެ ކުރިން މީހާ ކުރަމުން ދިޔަ ހިތްވަރާއިއެކު ކުރާށެވެ.

ދެން މިނާއަށް ގޮސް ޖަމްރަތުލް ޢަޤަބާއަށް ހަތް ހިލަ އުކާށެވެ. (އެއީ ގޮނޑުފަދަ ބޮޑުކަމުގެ ހިލަތަކެވެ. ދުލުގެ ބޮޑުމިނަށް ހިލައެވެ.) ހިލަކާއި ފުރަތަމައެއް ވެހިފެށާ ކިޔުން ހުއްޓާލާށެވެ. އަދި ކޮންމެ ހިލައެއް އުކާއިރު **ބިސްމި ހިލާހި ވައްލާހު اللهُ أَكْبَرُ ކިޔާށެވެ.** އަދި ޖަމްރާގެ ވަށައިގެން ހިލާވެސް ނުޖެހިފައިވާނަމަ ވަގުތު ވެރިވުމުގެ ކުރިން ދަނޑިޔަށް އެޅުން އޮޅުނުވާނެއެވެ.

އެއަށްފަހު ޤުރުބާނީ ކުރާށެވެ. ދެން ބޮލުގެ އިސްތަށިގަނޑު ބާލާށެވެ. ފިރިހެނުން ކެހުމެވެ. އަންހެނުން ކޮށުމެވެ. ޖަމްރައަށް ހިލައުކުމަށް ދެއްވާ ފަހަރެއްގައި އިޙްރާމްގެ ސުންނަތް ހަދާފައިވާ ތަކެތިކުރުމަށް ހުއްދަވާނެއެވެ. މިއީ ފުރަތަމަ ޙަލާލުވުމެވެ.

ދެން މައްކާއަށް ގޮސް ޠަވާފު އިފާޟާ ކުރާށެވެ. އެއީ ޙައްޖުގެ ޠަވާފެވެ. ދެން ސަޢުޔު ކުރާށެވެ. ޙައްޖުގެ ސަޢުޔު ކުރިން ކޮށްފައި ނުވާނަމައެވެ. ދެން ބޮޑު ޙަލާލުވުމެވެ. މި ތިން ކަމުން ދެކަމެއް ކުރުމުން ފުރަތަމަ ޙަލާލުވުމެވެ. ދެން ތިން ކަމުން ތިން ކަމެއް ކުރުމުން ދެވަނަ ޙަލާލުވެވެއެވެ.

ކުރުމުން އިޙްރާމްގެ ސަބަބުން ޙަރާމްވި ހުރިހާ ކަމެއް ހުއްދަވެއެވެ. މިއީ ދެވަނަ ޙަލާލުވުމެވެ.

ދެން އަލުން މިނާއަށް ގޮސް އެތަނުގައި ރޭކުރާށެވެ. އެއީ ޙައްޖުގެ ވާޖިބުތަކުގެ ތެރެއިން ވާޖިބެކެވެ. އެއީ މިނާ ދުވަސްތަކުގެ ރޭތަކުގައި ރޭކުރުމެވެ. ޢީދު ދުވަހުގެ ފަހުން އިންނަ ތަޝްރީޤުގެ ދުވަސްތަކުގައި ކޮންމެ ދުވަހަކު ހަވީރު ތިން ޖަމްރާއަށް ހިލައުކާށެވެ. ކޮންމެ ޖަމްރާއަކަށް ހަތް ހިލަ އެވެ. ﷲގެ ހިމާޔަތާއެކު ބަޔަކަށް ފަހު ނިމި ދެވަނަ ދުވަހު ނުކުމެ ދިޔުމަށް ބޭނުންނަމަ ދެވަނަ ދުވަހު ހިލައުކުމަށް ފަހު އިރުއޮއްސުމުގެ ކުރިން މިނާއިން ނިކުންނަ ކަމުގައި ވާނަމަ ތިންވަނަ ދުވަހުގެ ރޭކުރުމާއި ހިލައުކުން ނުޖެހެއެވެ. ދެން މައްކާއަށް ދިއުމަށް ފަހު ކުރާ ކަމަކީ މައްކާއިން ފުރުމަށް ބޭނުންވާ ވަގުތު ވަދާޢީ ޠަވާފު ކުރުމެވެ. އަދި ޙައްޖުގެ ބައިތަކުގެ ތެރެއިން ވާޖިބު ކަމެއް ދޫކޮށްލައިފިނަމަ ދަމު ދޭން ޖެހޭނެއެވެ. ރުކުނެއް ދޫކޮށްލައިފިނަމަ ޙައްޖު ސައްޙަ ނުވާނެއެވެ.

ޙައްޖުގެ ރުކުންތައް ހަތަރެކެވެ. **1)** އިޙްރާމްބަނުދުން. އެއީ ޙައްޖުގެ އަޅުކަން ފެށުމުގެ ނިޔަތްގެނުވުމެވެ. **2)** ޢަރަފާތުގައި ހުރުން. **3)** ޠަވާފު އިފާޟާކުރުން. **4)** ސަޢުޔުކުރުން.

ޙައްޖުގެ ވާޖިބުތައް އަށެކެވެ. **1)** މީޤާތުން އިޙްރާމްބަނުދުން. **2)** އިރުއޮއްސުނުހިނދުން ޢަރަފާތުގައި ހުރުން. **3)** ޢީދުރޭ މުޒްދަލިފާގައި ހުރުން. **4)** މިނާގެ ރޭތަކުގައި މިނާގައި ރޭކުރުން. **5)** ޖަމްރާތަކަށް ހިލައުކުން. **6)** ބޮލުގެ އިސްތަށިގަނޑު ބޭލުން. **7)** ޤުރުބާނީކުރުން. **8)** ވަދާޢީ ޠަވާފުކުރުން. ނަމަވެސް ޙައިޟުވެރިވެ ނިފާސްވެރިވެފައިވާ އަންހެނުންނަށް ވަދާޢީ ޠަވާފު ނުޖެހެއެވެ.

ޢުމްރާގެ ރުކުންތައް ތިނެކެވެ. **1)** އިޙްރާމްބަނުދުން. **2)** ޠަވާފުކުރުން. **3)** ސަޢުޔުކުރުން.

ޢުމްރާގެ ވާޖިބުތައް ދޭއެވެ. **1)** މީޤާތުން އިޙްރާމްބަނުދުން. **2)** ބޮލުގެ އިސްތަށިގަނޑު ބޭލުން.

◆ **ޙައްޖު ނުވަތަ ޢުމްރާ ކުރުމުގެ ނިޔަތް ގެނުވުމަށްފަހު ހުރިހާ ކަމެއް އިޙްރާމްގެ ސަބަބުން ޙަރާމްވެއެވެ.** އަދި ވާޖިބުވެއެވެ އިޙްރާމްގެ ސަބަބުން ޙަރާމްވާ ކަންތައްތަކުން ދުރުހެލިވުމަށް **އިޙްރާމްގެ ޙާލުގައި ޙަރާމްވާ ކަންތައްތައް ގިނައެވެ.** އަދި ޝަރުޢީ އިޙްރާމްވެރިޔާ ޙަރާމްވާ ކަމެއް ކޮށްފި ނަމަ ދަމު ދޭން ޖެހެއެވެ.

ފިރިހެނުންނަށް ޙަރާމްވާ ކަންތައްތައް ދެކެވެ. **1)** ފަހާފައިވާ ހެދުމެއް ލުން. **2)** ބޮލު ފޮރުވުން. **3)** ނިޔަފަތި ކެޑުން. **4)** އިސްތަށި ގަޑު ފަދަ ބުރު ކެޑުން.

5) މީރުވަސް ދުވުން. **6)** ވަލުގެ ޖަނަވާރު ހިފުން. **7)** ކައިވެނި ކުރުން. **8)** ޙަރަމް ބިމުގެ ގަސްގަހާގެހި ކެޑުން. **9)** ބަދުލު ބަހޭ ބައެއް ދުވަސްތަކުގައި ޤުރުބާނީ ކުރުން. **10)** ޖިމާޢުވުން. **11)** ޖިމާޢުގެ ތަރުހީބުކޮށް ހަނދާނީ ކުރުން. **12)** (ދެމަފިރިން ފިޔަވައި) ކިސް ދޭންޖެހޭ އިޙްރާމް ވެރިޔާ ކޮށްފާނަމަ ދަމު ދިނުން. **13)** ޚާއްޞަ ބަހޭ ފުރަތަމަ ދުވަހު އިޙްރާމްގައި ދުވުން.

ޙައްޖުގެ ސުންނަތްތަކަށް: ޚާއްޞަ ބަހޭ އިޙްރާމްގައި ދުޢާކުރުމުގައި ވަގުތު ބިޔަ ކަމާއި ބޮޑުކަން ކަށަވަރުވާނެ ގޮތަށް ޢަރަފާތުގައި ހުރުން އަދި އިޙްރާމްގެ ހުރިހާ ކަމެއް ފުރިހަމަކުރުން އަދި ޢަރަފާތުގައި ދުޢާ ކިޔުން، ދުވަހު ބޮޑަށް ބެހެއްޓުން ތަކުބީރު ކިޔުމާއި ހައްޖު ޢަމަލުތައް ދެކުނުގެ ފުރަތަމަ ދުވަހު އަދި މިނާގައި ހުރުން، ކަމާއި ޚާއްޞަ ތަކެއްޗާއި ހިތްވަރާއި އިބާދަތާއި ވާޖިބު ކަންކަމާއި ސުންނަތް އަދި ޢަރަފާތް ދުވަހު ބޮޑަށް ބޭނުންކުރުން.

ސަރަހައްދުގައި ހިމެނޭ ކަންތަކުގެ އިތުރުން ޢިބާދަތްތައް. **1)** ދުއާއިގެ ދުވަހުގެ ރޭ ހިނގުން. **2)** ބޮލު ފިޔަވާ ބޮލުފޮރުވުން. **3)** ނިޔަފަތި ކެޑުން. **4)** މޫނު ފޮރުވުން. (ދެމަފިރިން ކިސް ދިނުން) **5)** ކައިވެނިކުރުމާއި ހަނދާނީ ކުރުން. **6)** ޚާއްޞަ ފިރިހެނުންނަށް ހެދުން. **7)** ބަދުލާއި މަސްތަކާއި ދެމަފިރިން ހަނދާން

ފުރިހަމަކުރުން. **8)** ތަވާފުކުރުމުންފަހު ސަޢުޔުކުރުން. **9)** ސަފާއިން މަރުވާއަށް ހަތަރުބުރު އަދި މަރުވާއިން ސަފާއަށް ތިންބުރު ހަމަކުރުން.

ސަޢުޔުކުރުމުގެ ސުންނަތްތަކަކީ: ޙަދަޘުންނާއި ނަޖިހުން ޠާހިރުވުން، ޢައުރަ ނިވާކުރުން، ދުޢާކުރުމާއި ޛިކުރުކުރުން ފެހިކުލައިގެ ދެފާރުގެ ދެމެދު ދުވެލިވަރުބޮޑުކޮށް ފިރިހެނުން ބާރަށް ދުވުމެވެ.

ސަފަރުކުރުން: މަދީނާ މުނައްވަރާއަށް ޒިޔާރަތްކުރުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. ރަސޫލާގެ މިސްކިތުފުޅު ޒިޔާރަތްކުރުމަށް ސަފަރުކުރުމަކީ ބަރަކާތްތެރި ފުރުޞަތެކެވެ. އަދި މިސްކިތުގައި ނަމާދުކުރުމަކީ އިސްލާމީ ފުރުޞަތެވެ.

އުޟްޙިއްޔާ ކަތިލުން: އެއީ ގަދަވެގެންވާ ސުންނަތެކެވެ. އަދި އުޟްޙިއްޔާ ކަތިލުމަށް ގަސްދުކުރާމީހާ ޛުލްޙިއްޖާ މަހު ފެށިގެން ދިހަދުވަސް، އުޟްޙިއްޔާ ކަތިލުމާހަމައަށް އޭނާގެ ބޮލާއި ނިޔަފަތި ކެޑުމާއި އިސްތަށި ބޭލުމާއި އަދި ގައިގެ ހުރިހާ ލޮމެއް ބޭލުން މަކުރޫހެވެ.

ޢަޤީޤާ ކަތިލުން: މިއީ ސުންނަތެކެވެ. އެއީ ކުއްޖާ އުފަންވުމަށްފަހު ހަތްވަނަ ދުވަހު ފިރިހެން ކުއްޖާއަށް ދެ ބަކަރި އަދި އަންހެން ކުއްޖާއަށް އެއްބަކަރި ކަތިލުމެވެ. އަދި އެދުވަހު ކުއްޖާގެ ބޮލުގައިހުރި އިސްތަށި ބޭލުމާއި އޭގެ ބަރާބަރަށް ރިހި ސަދަޤާތްކުރުމާއި ރަނގަޅު ނަމެއް ނަންދިނުން ސުންނަތްތަކުގައިވެއެވެ. اللّٰه ޙަޟްރަތުގައި އެންމެ ލޯބިވާ ނަމަކީ عَبْدُ اللّٰه އާއި عَبْدُ الرَّحْمن އެވެ.

◀ **فَائِدَة:** މަސްޖިދުއްނަބަވީއަށް ޒިޔާރަތްކުރާމީހާ މިސްކިތަށްވަދެ ތަޙިއްޔާތުގެ ނަމާދުކުރުމަށްފަހު ދުޢާކޮށް އެއަށްފަހު ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ގަބުރުފުޅުގެ ކުރިމަތިން ގޮސް ދިމާކޮށް ހަޑިކުޑަކަމާއެކު ސަލާމް ދަންނަވާށެވެ. ކިޔާނީ السَّلامُ عَلَيْكَ يَارَسُوْلَ اللهِ މިފަދައިންނެވެ. ދެން ކަނާއަތްފަރާތަށް ކުޑަކޮށް ޖެހިލާފައި އަބޫބަކުރު رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ އާއި ޢުމަރު رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ގެ ގަބުރުފުޅުތަކަށް ސަލާމް ދަންނަވާށެވެ. ކިޔާނީ السَّلامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيْق، السَّلامُ عَلَيْكَ يَا عُمَرُ الفَارُوْق މިފަދައިންނެވެ.

ޙައްޖުގެ ޢަމަލުތަކުގެ ޖަދުވަލު:

ޢަމަލުތައް	ތަމައްތުޢު	ޤިރާން	އިފްރާދު
ނިޔަތް: އިޙްރާމްބަނދުމާއި ތަލްބިޔާކިޔުން	ކިޔާނީ: لَبَّيْكَ عُمْرَةً مُتَمَتِّعًا بِهَا إِلَى الْحَجِّ	ކިޔާނީ: لَبَّيْكَ عُمْرَةً وَحجاً	ކިޔާނީ: لَبَّيْكَ حجاً
އެއަށްފަހު	ޢުމްރާގެ ޠަވާފު	ޤުދޫމުގެ ޠަވާފު	ޤުދޫމުގެ ޠަވާފު
އެއަށްފަހު	ޢުމްރާގެ ސަޢުޔު	ޙައްޖުގެ ސަޢުޔު	ޙައްޖުގެ ސަޢުޔު
އެއަށްފަހު	ބޯކޮށުން (އިސްކުރު ފުރިހަމަކުރުން ޙަލަޤުކޮށް)	އިޙްރާމުގައި ހުންނާނީ	އިޙްރާމުގައި ހުންނާނީ
8ވަނަ ދުވަހުގެ މެންދުރުކުރިން	ޙައްޖަށް އިޙްރާމު ބަނދުވާގޮތުން މައްކާއިން މިނާއަށް ދިއުން	މިނާއަށް ދިއުން	މިނާއަށް ދިއުން
9ވަނަ ދުވަހުގެ އިރުއަރުމުންފަހު	ޢަރަފާތަށް ދިއުމަށްފަހު މެންދުރުނަމާދާއި އަޞްރުނަމާދު އިސްކޮށް ޖަމްޢުކޮށް އަދި ޤަޞްރުކޮށް ކުރުން. ޢަރަފާތުގައި އިރުއޮއްސެންދެން ހުއްޓުމާއި ދުޢާކުރުން.		
9ވަނަ ދުވަހުގެ އިރުއޮއްސުމުންފަހު	މުޒްދަލިފާއަށް ދަތުރުކުރުމާއި މަޣްރިބުނަމާދާއި ޢިޝާނަމާދު ފަސްކޮށް ޖަމްޢުކޮށް އަދި ޤަޞްރުކޮށް ކުރުން. އަދި މުޒްދަލިފާގައި ފަތިސްވަންދެން ހުރުން.		
ޢީދުދުވަހު(ޙައްޖުމަހުގެ 10)ގެ ފަހުސްވަރުން، ޢިބާދަތްތަކުގެ ތަރުތީބު ވަރަށްމުހިންމު	މިނާއަށް ދިއުމަށްފަހު، ބޮޑު ޖަމްރާއަށް ހިލައުކާލުން		
	ހަދިޔާކަތިލުން	ހަދިޔާކަތިލުން	---
	ބޯކޮށުން ނުވަތަ ކުރުކުރުން، އެއަށްފަހު ތަވާފުލްއިފާޟާކުރުން.		
	ސަޢުޔުކުރުން	---	---
މިނާއިން 12 ވަނަ ދުވަހު ނުކުންނަމުން އަދި 13 ވަނަ ދުވަހު ނުކުންނަމުން	އިރުމެދުން ފިލުމުން ތިންޖަމްރާއަށް ހިލައުކާލުން		
ފުރަންދާވަގުތުން	ވަދާޢުގެ ތަވާފުކުރުން: ޙައިޟުވެރިންނާ ނިފާސްވެރިންނަށް މިކަން މަޢާފުކޮށްފައިވޭ.		

ދީނުގެ ފައިދާތަކެއް

✸ **ނުބައި ކަންތައް:** ނުބައިކަންތައްތައް ފުޅާވައި އެކަންކަމުގެ ބަދަލުގައި ޢަޒާބުދިނުން ކަންތައްތަކުގެތެރޭގައިވެއެވެ. އޭގެ ބާވަތްތަކަކީ ބޮޑުފާފަ ވަރުބާއި ފާފާއަސޫލުން އިދިކޮޅުވުމާއި ހަރާމްކުރެއްވިކަމާއި ސަބަބުތަކާއި ދޮގުހެދުމާއި މީހުންގެ ޣީބަބުނުމާއި އަދި އަނެއްމީހުންނަށް ނުބައިކަން ހަރާމްކުރުމެވެ. ދަންނަވާ ކުށްތަކުން ފިލުވުން ހިންގުމަށް ނަފްސާނީ ޙާލަތުތަކާއި އެކަމުގެ އިބާޙާ ކަނޑައެޅޭ ކަށަވަރު ނުވާ ޓަކައި ޚާއްޞަކޮށް ދަރިވަރުން ދެއްވާފައެވެ. ނަފްސު އެހެނިހެން ބާރުތަކުގެ ނަތީޖާ މަށާއެކު ބުރޫވަށި ރައްކާތެރިކަން ބޭނުންވާ ވާޖިބު ސަލާމަތީ ކަންތައްތަކުގެ ޙަލާލަށް ހިތްވަރުދިނުމަށް ސަމާލުކަންދީ ހަރާކާތްކުރުމެވެ. އަދި ކާފިރުކަމުގެ ނަފްސު ޝަރުޢީގޮތުގެ ނަފްސު މުސްލިމުކަމުގެ ބަހުރުވައިގެ ސަރަޙައްދުގައި ދެމި ހުރުމަށްބަދަލުވެއެވެ.

ފާޅުއާއި ކުރާ ސަބަބުން އިންސާނާއަށް އެބައާ ބިރުވެރި ކުށްތަކަށް ކުރާހާކަމާއި ހިތްވަރުދޭ އަޚްލާޤީ ތަރުބިއްޔަތު ބައިގަތުން:

އެކަށީގެންވާ ތަރުޙީބާއި ތަރުބިއްޔަތު އިސްލާމީ ރޫޙާނީ ތަރުބިއްޔަތު މުސްލިމުންގެ ދިފާޢުކުރުން ޤާނޫނީ ބާރުތަކާއި ދީނީ ދިރިއުޅުމާއި އެބަހީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ **އަދި ދީނުގެ ޙައްޤު ގޮތަށް ކުރާ ޢަމަލު:** އިސްލާމް ދީނުގެ ހުކުމްތަކަށް ތަބާވެ ޢަމަލުކުރުމާއި ދީނުގެ ސުންނަތް ޤާއިމުކުރުމެވެ. **އަދި**

ތަރުހީބު ދެނުން އިސްލާމީ ތަރުބިއްޔަތު ދީނީ ގޮތުން ޙައްޤު ނުވާ ކަންތައްތަކުގެ ނުބައިކަމާ ދުރުވުމާއި ހަމަ އެފަދައިން ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތާއި ސަލަފުންގެ މަގަށް ތަބާވެ ދިރިއުޅުމެވެ. އަދި **އިސްލާމް ދީނުގެ ތަރުބިއްޔަތު**

އިސްލާމީ ތަރުބިއްޔަތު: ތަރުބިއްޔަތަކީ ދީނީ ގޮތުން އިންސާނާގެ ނަފްސު ރަނގަޅުކުރުމާއި އަދި ދީނީ ވާޖިބުތައް ކުރުމަށް ހިތްވަރުދިނުމެވެ. **އަދި ޤުރުއާނީ ތަރުބިއްޔަތު**

ދެ ތަރުބިއްޔަތާ ދޭތެރޭ: ދީނުގެ ބަޔާންތައް ހާމަކުރުމަށް ދީނީ ތަރުބިއްޔަތު ރައްކާތެރިކުރުމާއި އަދި ކަންތައްތަކުގެ ފަރާތުން ހިތުގެ ހަމަޖެހުމެވެ. **އަދި**

ދިރިއުޅުމުގެ ބާވަތް: ދީނީ ދިރިއުޅުމުގެ ބާވަތް ނުވަތަ ތަރުތީބުވެގެން ދިއުމުގެ ބާވަތެކެވެ. **މުޤައްދަސް ދިރިއުޅުން:** ދީނީ ދިރިއުޅުމާ ގުޅޭގޮތުން ދީނާއި ދިރިއުޅުމާ ގުޅިފައިވާ ބާވަތްތަކެވެ. އަދި ބާވަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ހިނގާދާ ޢަމަލުތަކާއި، ރޫޙާނީ ކަމާއި ފާޑުފާޑުގެ ބަދަލުތަކާއި އަދި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާ ތަބާވެ ދިރިއުޅެމުންދާ މީހުންނެވެ. އަދި ހަމަ ދީނާއި ދިރިއުޅުމާ ގުޅިގެން އަޅުކަމާ ގުޅިފައިވާ ކަންކަން ރައްކާތެރިކޮށް ދިރިއުޅެމުންދާ ގޮތެވެ.

✸ **ކަންބޮޑުވުން:** ހިތުގެ އަޅުގަނޑު ބުރަކަމާއި ހިތާމަވެރިކަމާއި ޤައުމަށްއާދާ ހާލަތާ ދުރަށްދިއުން އިސްލާމީ ބޮޑެތި ގޮތެއް ފަހަރެއް ދޭއްކުމެވެ. ނަފްސު ބޭނުމެއް ދުވަހު ޖެހިލުމާއި ރަނގަޅު ބާރުގެ ޙާލަތު ދެއްކޭނެ ކަމެއް ހަމަތަކުގެ ދެކޮޅު ޢަމަލުކުރުމެވެ. އަދި ޝިފާ ބޭނުމާއި ފަރުވާ ދީގެންވުމާއި ދިރިއުޅުމުގެ ފަސާދަތައް ތަނަވަސް ކުރަންވާނެ ގޮތެއް ބުނެވިދާނެއެވެ. ދެ ބާވަތަކީ: (1) ﷲ އަށް އިތުބާރުކުރުން. (2) އަޑުއުހުރި ޤުދުރަތާ ސަބަބުން ހުރެ ދިރިއުޅުމުގައި ބާރުވެރިކުރުމާއި ތަރުބިއްޔަތުގެ ޚިޔާލުތައް ސުލްޙަވެރިކަމާއި ދަސްކުރުމެވެ. (3) ޞަބުރު އަޅުގަނޑުމެން ދިރިއުޅުމުގެ ހިތްވަރާއި ހަމަޖެހުން ދިޔުމަށް ގެންދިއުމެވެ. (4) އިސްލާމު ކަންތައްތަކަށް ޢަމަލުކުރުން. (5) އިސްތިޣުފާރާއި ބަރަކާތާ ކުރާ ދިރިއުޅުމާއި ދުޢާ ހުވަފެނާ ދެ ބާވަތް. (6) ހަމަ އެހެންނެވެ ސުޢޫދުގެ ކުރިއެރުމާއި ކުރިއަރާ ދިރިއުޅުން، ބާރު ދޫކޮށްނުލައި ބަލާލެވުން. (7) ﷲ ގެ ރަޙްމަތަށް އުއްމީދުކުރުން. (8) ދުޢާކުރުން ވާޖިބު ކަމެއްކަމުގައި ﷲ ގެ ޒިކުރު ކުރުން. (9) ދެއްކުން ދަސްކުރުމާއި ހަމަ އެހެނިހެން ވެރިކަމުގެ ބަލިތަކާއި ހިތާއި ދުވަސްތަކުގެ ހަމަޖެހުން. (10) ސަބަބު ނުވަތަ ސުލްޙަވެރިކަމާއި ދުޢާ ދަމާ ކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަމާއި ރައްކާތެރިކަމެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތުގައި ދެކިޔާނެ ދުޢާތަކެވެ.

◂ **فَائِدَة:** އިމާމު ޤުރްޠުބީ رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވެއެވެ. ހިތާމަ ފަދަ ކަންބޮޑުވުންތަކުގެ ފަރާތުން: (1) ސަބަބު ދެނެގަތުމާ ގުޅިގެން ކުރިއަށް ދިއުން. (2) ޞަބުރު ކުރުމާ ދުޢާ. (3) ތަޤްދީރު ޤަބޫލުކުރުން. (4) ހިތްވަރުދިނުމާއި ދިރިއުޅުމުގެ ތަޖުރިބާ ގެނައުން. (5) ސަލާމަތް ދުޢާ ދުވަސް.

✸ **ކައިވެނި:** ޝަރުޢީގޮތުން ކައިވެނީގެ ޢަޤްދެއް ހެދުމަށް ވާޖިބުވާ ކަންތައްތަކެވެ. ޝަރީޢަތުގައި ކައިވެނިކުރުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ކައިވެނީގެ ޝަރުޠުތަކާއި ބަލިކަމާ ބެހޭ ޙުކުމް ވަރަށް ބޮޑު މުހިއްމު ކަމެކެވެ. **ކައިވެނީގެ ޝަރުޠުތައް:** (1) ކައިވެނީގެ ޢަޤްދު ހަމަވުމާއި ހަމަ އެހެންމެ ދެމީހުން ރުހުމާއި ޢަޤްލު ބަލާބޯ ކަމުގެ ވަލީގެ އެއްބަސްވުމެވެ. (2) ވަލީގެ ހާޟިރުވުން ބަރާބަރު ދަރަޖައިގެ ހެކިވެރިންނާ ހަމައަށް ދިއުމެވެ. އަދި ހެކިވެރިން ދެމީހުން ވަލީގެ ރުހުމާއި (ޤަބޫލުވާ) ޤަބޫލުކުރުމެވެ. (3) ޝަރުޢީ ގޮތުން ކުރާ ޢަޤްދު ޞައްޙަކަމުގެ އެއްބަސްވުމެވެ. ކައިވެނީގެ ޝަރުޠުތައް ފުރިހަމަވާ ހާލަތުގައި އަނިޔާ ނުވާނެއެވެ. ބޭނުމެއް ނެތް ވަކިވުމެއް ނުވާނެއެވެ. ނަމަވެސް ފަސްކުރުމަކީ ޖާއިޒު ވަކިވުމެކެވެ. އަދި ވަކިވުމަކީ ދަރިންގެ ޙައްޤުތައް ރައްކާތެރިކުރުމެވެ. (4) ހުރި ބާރު އިސްލާމީ ޙައްޤުތަކާ ދިރިއުޅުމުގެ ފަރުދުންގެ ވާޖިބު ކަންތައްތައް. (5) ކައިވެނީގެ ޙައްޤުތަކަކީ ދިރިއުޅުމުގެ ބަރަކާތްތަކެވެ.

މިހާރުވެސް ކައިވެނިކުރުމުން ހަރާމްކަންކުރުމުން ދުރުކުރެވިގެންވުން. އޭގެ ކުރަހަމަޖެހުން ނުވަތަ ނަސަބުގެ ގޮތުން ނުވަތަ ކައިވެނީގެސަބަބުން ނަމަވެސްވެއެވެ.

✿ ކައިވެނިކުރުން ހަރާމްވާ މީހުން:

ފުރަތަމައީ: އަބަދުން ހަރާމްވާ މީހުންނެވެ. އެމީހުން ތިން ބަޔަކަށް ބެހިގެންވެއެވެ.

1) **ނަސަބުގެ ގޮތުން ހަރާމްވާ މީހުން:** މަންމައާއި މާމައިން ކުރިޔަށް މައްޗަށް ދިޔަޔަސް – އަންހެންދަރިންނާއި ދަރިންގެ އަންހެން ދަރިން ކުރިޔަށް ދަށަށް ދިޔަޔަސް - އުޚުތުންނާއި، އުޚުތުންގެ އަންހެންދަރިންނާއި، އުޚުތުންގެ ދަރިންގެ އަންހެންދަރިންނާއި، އަޚުންގެ އަންހެންދަރިންނާއި، އަޚުންގެ ދަރިންގެ އަންހެންދަރިން ކުރިޔަށް ދަށަށް ދިޔަޔަސް - ބަފައިފުޅުގެ ބޭބެ ދައިތައިންނާއި މައިފުޅުގެ ބޭބެދައިތައިން ކުރިޔަށް މައްޗަށް ދިޔަޔަސްވެއެވެ.

2) **ކިރުގެ ގޮތުން ހަރާމްވާ މީހުން:** ނަސަބުގެ ގޮތުން ކައިވެނި ހަރާމްވާ ފަދައިން ކިރުމައިމަންމައާއި އެކަނބުލޭގެ ފިރިމީހާގެ ނަސަބުން އެ އެންމެންވެސް ހަރާމްވާނެއެވެ.

3) **ކައިވެނީގެ ސަބަބުން ހަރާމްވާ މީހުން:** އެއީ އަނބިންގެ މަންމައާއި މާމައިން ކުރިޔަށް މައްޗަށް ދިޔަޔަސް - ދުޚޫލުވެވުނު އަނބިންގެ އަންހެންދަރިން ކުރިޔަށް ދަށަށް ދިޔަޔަސް - ދަރިންގެ އަނބިން ކުރިޔަށް ދަށަށް ދިޔަޔަސް — އެއްދުރުކަނާފަތިއާ އަސްލުންގެ އަނބިކަނބަލުން (ދަރިކަނބަލުން) ކުރިޔަށް މައްޗަށް ދިޔަޔަސްވެއެވެ.

ދެވަނައީ: ވަގުތުއްދުވަހަކަށް ހަރާމްވާ މީހުންނެވެ. އޭގެ ތެރެއިންވެއެވެ. 1) އެއްވަގުތެއްގައި ކައިވެނީގެ ދަށުން ޖަމާކުރުން ނަހީކުރެވިފައިވާ މީހުން. އޭގެ މިސާލަކަށް ދެއުޚުތުން ކައިވެނީގެ ދަށުން ޖަމާކުރުން ނުވަތަ އަންހެނަކާއި އޭނާގެ ބޮޑުދައިތަ ކައިވެނީގެ ދަށުން ޖަމާކުރުމެވެ. 2) ދާއިމީ ނޫން ސަބަބަކާހުރެ ކައިވެނި ހަރާމްވާ މީހުން. މިސާލަކަށް އެހެން މީހެއްގެ އަނބިކަނބަލާއި ކައިވެނިކުރުމެވެ.

◀ **فَائِدَة:** ފިރިހެންކުއްޖާ ނާދިރުކަމާއި އިސްލާމް އުފެދޭ ބައްޗެ ގަދަކަމުގައި ފާއިދާހުރިކަމެއްވެއެވެ. އަދި އެއްދުވަހުވަރަކަށް ކަރާމާތްތެރިކަމުގައި ނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަން އޭގެ މައިންބަފައިންނަށް ނުކުރުމަށްގޮސްކަމުގައި ނުބައިވެއްޖެއެވެ.

✸ އަނބިކަނބަލުން ކުރިން ބަޔާންކުރެވުނު ހަރާމްވާ ފިރިހެނުންނާ ދިމާވިޔަސް ވުޟޫ ބާތިލުނުވެއެވެ. އެއީ މަޙްރަމުންނެވެ، ފިރިމީހާ، އަދި އިންސާނުންނެވެ. މިކަން ޢަރަބިން ކިޔަނީ މަޙްރަމުންނެވެ.

✸ **ވަލީ:** އަނބިކަނބަލާ ކައިވެނިކޮށްދިނުމަށް ނުވަތަ ބަދަލުކުރުމަށް ވަލީގެ ހުއްދަ ބޭނުންވެއެވެ. ވަލީއަކީ ކައިވެނި ސައްޙަވުމުގެ ޝަރުޠެކެވެ. ވަލީ ނެތި ކައިވެނި ސައްޙަނުވާނެއެވެ. ވަލީކަމަށް ތިބޭނީ އަންހެނާގެ ފިރިހެން ގާތްތިމާގެ މީހުންނެވެ. އަދި ވަލީއަކު ނެތްނަމަ ކައިވެނިކޮށްދެނީ ޤާޟީއެވެ. އަދި ވަލީއަކު ނުވަތަ ވަކީލަކު ނެތި ކުރާ ކައިވެނި ބާޠިލްވެއެވެ. އަދި ވަލީކަމަށް ޝަރުޠުތަކެއް ވެއެވެ. އެއީ ބާލިޣުވުމާއި، ޢަޤުލުވެރިވުމާއި، މުސްލިމަކަށްވުމާއި، ފިރިހެނަކަށްވުމާއި، ޢަދުލުވެރިވުމާއި، އިޙްރާމް ނުބެނދިފައިވުމެވެ. އަދި ވަލީގެ ތަރުތީބު ޝަރީޢަތުން ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ.

✸ **ވަލީ:** ވަލީކަމުގައި ތިބޭނީ ފިރިހެނުންނެވެ. ވަލީގެ ތަރުތީބު ޝަރީޢަތުގައިވެއެވެ. 1) **ވަލީއުލްމުޖްބިރު ނިކާޙް އޭގެން:** އެއީ ބަޔާންކުރެވުނު މީހާއަށް ކައިވެނިކޮށްދިނުމުގެ ބާރު ލިބިގެންވާ ވަލީއެވެ. އެއީ "މުޖްބިރު" އާ ކިޔައިން ބަފައިއެވެ. އެއީ ބައްޕައާއި ބޮޑުބައްޕައެވެ. ބާރު ހުރިކަމުން ބައްޕަ ނެތްނަމަ ބޮޑުބައްޕަ ވަލީވެއެވެ. 2) **އަޞަބާތުގެ މަގުން ވަލީވާ ވަލީއުލްއަޞަބާ:** ފިރި، ވަލީކަމުގައި ވާނީ ބައްޕަގެ ފަރާތުގެ ކާވެނިކޮށްދޭ ފިރިހެނުންނެވެ. އަދި ދަރިއަށް ދޭއިރު އަޚުންނެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ވަލީކަމުގައި ދަރިއަށް ދިނުމުގެ ބާރު ލިބޭނެއެވެ. (އޭގެ "ޢަޞަބާ" އާ ކިޔައިން ވަލީގެ ބަދަލުގައި ވަލީވެއެވެ. އަދި އޭގެ ތަރުތީބުގެ ދަށުން ވަލީވެއެވެ.) 3) **ވަލީއުލްމައުލާ އިޢްތާޤު**

ފިރިހެނާގެ ޙައްޤުގައި ޢަބުދުއްވަހާބު: އޭގެ ވެރިޔާ ކަމުގައިވާ ބަޔަކު ހުރިނަމަ އެވެރިޔާ ވަލީވާނެއެވެ. 4) **ވަލީ ވާ ޙާކިމު:** އޭގެ މިސާލަކަށް ވަލީ ނުވާނަމަ ޤާޟީ ނުވަތަ ސުލްޠާނަށް ކައިވެނިކޮށްދިނުމުގެ ބާރު ލިބޭނެއެވެ. އަދި ސުލްޠާނާއި ޤާޟީ ވަލީގެ ގޮތުގައި ވަލީވާ ވަލީއުލްއަމުރު ވެއެވެ.

އަނބިކަނބަލާ އޭގެ ވަލީ ކުރިން ވަކީލު ކުރެވިދާނެއެވެ. **ދެވަނައީ:** ވަލީއާ އިސްލާމްގެ ޝަރުޠުތައް ނުހަމަވުމުން: **ފުރަތަމައީ:** ވަލީއާ އިސްލާމްގެ ޝަރުޠު ނުހަމަވުމުން ވަލީކަމުގެ ޙައްޤު ވަލީއާ ކައިވެނިކުރުމުގެ ބާރު ބޮޑުބައްޕައަށް ފުރިހަމައަށް ދަރިފުޅުގެ ކައިވެނިކުރުމުގެ ޙައްޤު ލިބޭނެއެވެ.

ހުވާގެ ކައްފާރާ: އެއީ ދިހަ މިސްކީނުންނަށް ކާން ނުވަތަ އަޅަދަ އެއްޗެހި އެއްވަރުން ކާންދިނުމެވެ. ކޮންމެ މިސްކީނަކަށް ބުޅިއެއްގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އެއީ ގޮތުގެ ނިސްބަތުން ހާލަތާ އާއި ދެބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. ނުވަތަ ދިހަ މިސްކީނުންނަށް އަންނައުނު ދިނުމެވެ. ނުވަތަ އަޅަކު މިނިވަން ކުރުމެވެ. މިއިން ކަމެއް ނުކުރެވިއްޖެނަމަ، ވިދިވިދިގެން ތިން ދުވަހު ރޯދަ ހިފުމެވެ. ދިހަ މިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުމުން ނުވަތަ އަންނައުނު ދިނުމުން ކުޅަދާނަވާނަމަ، ރޯދަ ހިފުމަކުން ނުފުދޭނެއެވެ. ހުވާ އުވާލުމުގެ ކުރިންވެސް އަދި އޭގެ ފަހުންވެސް ކައްފާރާ ދެވިދާނެއެވެ. ކުރިން ހުވާކުރުމުގެ ދޫނި ވިޔަ ކައްފާރާއެކެވެ.

★ **ނަދުރުބުނުން:** އާދައި އެހެން ބަސްތަކެއްގެ މައްޗަށް ބުނުމެވެ. **1) މުޠުލަގު ނަދުރު:** މިސާލަކަށް ދީނަ ބުނުމެވެ. "އަހުރެން ދަރުމަކަށް ހަރަދުކުރުމަށް اللّٰه އަށް ނަދުރު ބުނީމެވެ." މިފަދައިން ނަދުރު ބުނުމަށްފަހު ނަދުރުގެ ކަންތައް ކުރުން ވާޖިބުވެގެންދާނެއެވެ. **2) ދިރިއުޅުމުގެ ނުވަތަ ދަރިފުޅުގެ ބަދަލުގައި ބުނާ ނަދުރު:** އެއީ ކަމެއް ހާސިލުވުމުން ނުވަތަ ބަލިމީހަކު ރަނގަޅުވުމުން ނަދުރުގެ ކަންތައް ކުރުމަށް ބުނާ ނަދުރެވެ. މިސާލަކަށް "އަހުރެން ބިމާއި ފައިސާ ވަނީ ދިރިއުޅުމަށް އަހުރެން އަހުރެންގެ ބަލި ރަނގަޅުވެއްޖެނަމަ" މިފަދައިން ނަދުރު ބުނުމެވެ. ނަމަވެސް ހިފާ ކަމެއްގައި ނަދުރު ބުނާނަމަ އެ ކަމެއް ކުރުން ވާޖިބުވެގެން ނުދާނެއެވެ. މިބާވަތުގެ ނަދުރުގައި ހިތުން ހިތާމަކުރުމަށް ވާޖިބުވެއެވެ. **3) ހުއްދަކަމެއްގައި ބުނާ ނަދުރު:** އެއީ މިސާލަކަށް "اللّٰه އަށްޓަކައި އަހުރެން ބޮޑު ކަމެއްގައި ނަދުރުގެ ގޮތުގައި ރޯދަ ހިފަމެވެ." މިގޮތަށް ކުރުން ހުއްދަވާނެއެވެ. ނަދުރު ބޭނުމީ ކަމެއް ނުކުރެވިއްޖެނަމަ ހުވާގެ ކައްފާރާ ދޭން ވާނެއެވެ. **4) މަކުރޫހު ނަދުރު:** އެއީ މިސާލަކަށް "اللّٰه އަށްޓަކައި އަހުރެން އަހުރެންގެ ވަރިކުރާނެ ބޮޑު ކަމަކަށް ނަދުރު ބުނީމެވެ." މިފަދައިން ބުނުމެވެ. މިގޮތަށް ނަދުރު ބުނުމުން އެކަން ކުރުމެއް ނުވެއެވެ. ހުވާގެ ކައްފާރާ ދިނުން ވާޖިބުވެއެވެ. އަދި އެކަން ހުއްދަވެއެވެ. **5) އަރުވާލުމުގެ ނަދުރު:** މިސާލަކަށް "اللّٰه އަށްޓަކައި އަހުރެން ވައްކަންކުރުމަށް ފަހަތުން" މިފަދައިން ނަދުރު ބުނުމެވެ. މިއީ ފަހަރިއް ނަދުރުގެ ގޮތުގައި ބުނުމެވެ. ހުވާގެ ކައްފާރާ ދިނުން ވާޖިބުވާނެއެވެ. އަދި އޭރުން ކައްފާރާގެ ގޮތުގައި ބުނިމަތީން ނަދުރު ކުރުމަށް ވާޖިބުވާނެއެވެ. **6) ކުޑައިރުގައި ދިރުމުގެ ނަދުރު:** މިސާލަކަށް "اللّٰه އަށްޓަކައި އަހުރެން ކަސްޓަމަރުގެ ކަންތައްތަކާ ނަދުރު ބުނީމެވެ." މިހެން ކަމުގައިވީނަމަ ވެސް މީ اللّٰه އަށް ކުރަން ވާނީ ނަދުރުވީ ކަމަކަށް ނުވާހިނދު؛ ޝަރުޢީގޮތުން ހުއްދަ ނަދުރަކަށް ނުވާނެއެވެ. މިސާލަކަށް "ބަދަލު ހިނގިއްޖެ ނަމަ"، އަޝަރީޢަތުގެ ދަށުން ނަދުރު ފުއްދުމަކީ ވާޖިބުވާ ކަމެކެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ނުހުއްދަ ކަންތައްތަކުގައި ނަދުރު ބުނުމަކީ ވާޖިބު ވާ ކަމެކެވެ.

★ **ގާތުން ހިތުހުރުން:** ގާތުން ހިތުހުރުމުގެ ކަމެއް ހާލަތުގައި ވިސްނާ ޝަރީޢަތާ އެކަށޭނެއެވެ. **1)** އެހެރީ ވިޔާދާގެ ސަފަޅުން އަނބިމީހާ ހިތުހުރުމަށް ކުރާ ވަޢުދެވެ. **2)** ހިތުބަލި ކަނޑައަޅާ ދެމަފިރިން ހިތުފުރި ކަނޑައަޅާ ކަމަކުން: **3)** ފަސްވަރަކު ނުވަތަ އަތްޕުޅުގެ ވިސްފަރި ބައްޔަށް ދޭ ވަޢުދު ހިތުހުރުމުގެ ބަދަލު ބަލި ހުރިހާ އަދިއެކަނި ބަހުރާ ދިރިއުޅުމަށް. ބަޔަކު ކަނޑައަޅާފައި އޮތީ އެ ހާލަތުގައި ކުރަނީ ނިކަމެއް ހިތުރަނގަޅު ވުމަށްފަހު ޝަރީޢަތުގެ ކަމަށް ބެލެވޭނެއެވެ.

★ **ވަޞިއްޔަތް ލިޔުން:** އެއީ ހަމަ ދިރިއުޅުމުގެ ބޭނުމެއް ހުރި ކަމަށް ބުނެދީފައިވާ އަދި ނަސީހަތްތަކެއް ހިމެނޭ ނަސްވަރުގެ ކަމެކެވެ. އެއީ ވަޞިއްޔަތްކުރާ މީހާ ހިތާމަވާ ވަޞިއްޔަތުގެ ދަށުން ވާރުތަވެރިންނަށް ހޭލުންތެރިކަމާއި ނަސޭހަތްތެރިވެއެވެ. އަދި ވާރުތަވެރިންގެ ކަމުގައި ވަޞިއްޔަތްތެރިޔާ ދެކެމުން ގެނައިސް **ހަދިޔާއާއިއެކު** އަދި ވަޞިއްޔަތުގައި އެކަށީގެން ވާ މުދަލުގެ ބަޔެއް ހިމެނޭ ޝަރީޢަތާ ޚިލާފުނުވާ **ހަދިޔާތަކެއް** އަދި ތިމާގެ އެއް ބައި ވަޞިއްޔަތުގައި ބުނެފައިވާ ކަންތައްތައް ކުރުމަށް ވަޞިއްޔަތުގެ ޗިޓުގައި ލިޔުމެވެ. ވަރަށް ފުރިހަމަ ވަޞިއްޔަތުގެ ބަޔާނެވެ. **ބަރުކަތް** އަދި ކަމުގެ ހަމަ ވަޞިއްޔަތުގެ ދަށުން ވަޞިއްޔަތުގެ ބަރަކާތް ހިފުމަށް ނުވަތަ ވާރުތަވެރިންގެ އިސްލާޙަށް **ހަދިޔާތަކެވެ.** އަދި ވަޞިއްޔަތްތެރިޔާގެ "ވަޞިއްޔަތުގެ ނަސޭހަތް" އަދި ނިސްބަތް ކުރުވޭނެ ކަމަށް ނިޔަތް ކުރުމެވެ. ނަމަވެސް "ބަދަލު ނިސްބަތްކުރުމެވެ." ނަމަވެސް "ބަދަލުނުވާނެ ކަމަށް" ބުނުމަށް ބަލައި ބަދަލުކުރާ ވަޞިއްޔަތް އެކަށޭނެ ވަޞިއްޔަތް **ބަރުކާ ވާނެއެވެ.** ވަޞިއްޔަތްތެރިޔާ ދެކުމުގެ މިންވަރު އަންނަނިވި ގޮތުގެ ނަމޫނާ ގޮތުން ލިޔުމެވެ.

(بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ ا لرَّحِيْم هَذَا مَا أَوْصَى بِهِ فُلاَنٌ أَنَّهُ يَشْهَدُ أَنْ لاَإِلَهَ إِ لاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ وَأَنَّ الجَنَّةَ حَقٌّ وَأَنَّ النَّارَ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لاَ رَيْب فِيْهَا وَأَنَّ اللهَ يَبْعَثُ مَنْ فِى القُبُورِ وَأُوْ صِى مَنْ تَرَكْتُ مِنْ أَهْلِى أَنْ يَتَّقُوا اللهَ وَيُصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِهِمْ وَيُطِيْعُوا اللهَ وَرَسُوْلَهُ إِنْ كا نُوْا مُؤْمِنِيْنَ وَأُوْصِيْهِمْ بِمَا أَوْصَى بِهِ إِبْرَاهِيْمُ بَنِيْهِ وَيَعْقُوْبُ : (يَا بَنِيَّ إِنَّ اللهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ)

★ ނަބިއްޔާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ އަށް ބަލިވުމާ ޖެހުނިކަމާއި ބަޔާނާއި ސަލާމްދާލުން ދަރުމަވަންތަ އާޚިރަތްކުރެއްވުމެވެ. މުސްލިމުނަށް ވަޞިއްޔަތް ކުރެއްވީ ނިޔާވުމުގެ ކުރިން ނިޔާވެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން ބަލިވެ ބާއްޖެ ބެލުންތެރިވެ ކަމަށް ދިނުމުގެ ވާހަކަ ފެނެއެވެ. މުސްލިމުނަށް ވަސިއްޔަތުގެ ގޮތުން ބަޔާން ކުރަމެވެ. މިސާލަކަށް އިބްރާހީމް صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ނަމަވެސް عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ މިހެން ނިޔާވުމުގެ ކަމެވެ. އަދި ވަޞިއްޔަތް ކުރެއްވިއެވެ.

އެހެންނަމަވެސް ނަބީބޭކަލުންނާއެކު އެހެންބޭކަލުންނަށް ޞަލަވާތް ކިޔުން ހުއްދައެވެ. މިސާލަކަށް أَللهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَأَصْحَابِهِ وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ މިފަދައިން ކިޔުއްވުމެވެ. އަދި ސަހާބީބޭކަލުންނަށާއި ތާބިޢީބޭކަލުންނަށާއި ދީން އިމާމުން ވަލީބޭކަލުންނާ ޢިލްމުވެރިންނަށާއި ޞާލިޙުވެރިންނަށާއި އެންމެހާ މުއުމިނުންނަށްވެސް ރަޙްމަތްލެއްވުމަށް ދުޢާ ކުރެއްވިދާނެއެވެ. މިސާލަކަށް އަބޫ ޙަނީފާ، މާލިކު، ޝާފިޢީ، އަޙްމަދު رَحِمَهُمُ اللهُ މިހެން ކިޔުއްވުމެވެ.

✸ **ކަތިލުން:** އެއްގަމު ދޫނިތަކާއި ޖަނަވާރު ކާން ހުއްދަވާނީ ޝަރުޢީގޮތުގައި ކަތިލުމުންނެވެ. ކަތިލުމުގެ ޝަރުޠުތައް ތިނެކެވެ.

1) މުސްލިމަކު ނުވަތަ އަހުލުކިތާބީއަކު ކަތިލުން. 2) ބޮކި ހިނގާ ޖަނަވާރެއް ކަމުގައިވުން. 3) އަހުލުކިތާބީއަކު ކަތިލުން.

އަދި ކަތިލުމުގެ ސުންނަތްތައް ތިނެކެވެ. 1) ކަތިލާ ވަގުތު ޤިބުލައާ ދިމާކޮށް ބޭއްވުން.

2) ކަތިލާ ތަކެތި ތޫނުކުރުން ނުވަތަ ވަގުތު އެއްކޮށް ބޭނުން ކުރުން. އަދި ކަތިލާ ތަނުގައި ހުރުން.

3) ކަތިލުމުގައި ކަތިލާ ޖަނަވާރާއި ދިމާކޮށް ލެއްވުމަށް ފަހު ތަރުތީބުން ބޭނުންކުރުން.

4) ކަތިލުމުގައި ކަތިކުރާ ވަގުތު بِسْمِ اللهِ ކިޔުން. އަދި ބިސްމިއްލާއާއެކު اللهُ أَكبر ކިޔުން ސުންނަތެވެ.

✸ **ޝިކާރަކުރުން:** (މިޔަންގައި ޝިކާރައިގެ ޙުކުމާއި އެކަމުގެ ޝަރުޠުތައް) ޝިކާރަކުރާ ޖަނަވާރު ކަތިލުމަކާނުލައި ހުއްދަވާނެ ޝަރުޠުތައް ތިނެކެވެ. 1) މުސްލިމަކު ނުވަތަ ޝަރުޠުތަކާއި ގުޅޭ ގޮތުން ކުރުން. 2) ދުއްވާ ތަކެތި ވާޖިބު ޝަރުޠުތަކާއެކު ހުރުން. 3) ބޮކި ދަރުމަވަންތަ ޝަރުޠުތައް ފުރިހަމަވުން. މިސާލަކަށް: ތިލަކާ ހިތި ޖަނަވާރު ފަދަ ޖަނަވާރުތަކުގެ ނިޔަ ތަޅާ ޖަނަވާރެއް ވީ ކަނޑު ޖަނަވާރެއް ވާނަމަ ޙަލާލުވާނެއެވެ. އަދި **ކަތިލުމާއި ޙަލާލުވުން** ބާޠިލުވާ ކަމަކަށް ވިޔަސް ހަލާކުނުވާނެއެވެ.

އަދި **ޝިކާރަކުރުން ޙަލާލުވުމުގެ ޝަރުޠުތަކުގެ ތެރެއިން ކަމަކީ:** 1) ޝިކާރަކުރާމީހާ މުސްލިމަކު ނުވަތަ އަހުލުކިތާބީއަކަށް ވުން.

2) ޝިކާރަކުރާ ޖަނަވާރު ބޮކިހިނގާ ޖަނަވާރެއް ކަމުގައިވުން. އަދި ޖަނަވާރު އެދޭ މިންވަރަށް ގެންދިއުން.

އަދި ޝިކާރަކުރުމަށް ބޭނުންކުރާ ތަކެތި ތޫނު ތަކެއްޗަށްވުން. ނުވަތަ ދަތާއި ނިޔަފަތި ނޫން ތިލަ ތަކެއްޗަށްވުން. 3) ޝިކާރަކުރާ ދޫނި ނުވަތަ ކުއްތާ އަދި ދަނޑިބިލި އިތުރުން ކަތިލާ ގޮތަށް ދަސްކޮށްފައިވުން. އެއީ ޝިކާރަކުރަން ފޮނުވާ ވަގުތު ބިސްމިއްލާ ކިޔުމާއި ހުއްޓާލަން ބުނީމަ ހުއްޓުމެވެ. 4) ޝިކާރަކުރާ ޖަނަވާރު ފޮނުވާ ވަގުތު ކަތިލާ ތަނުގައި بِسْمِ اللهِ ކިޔުން.

✸ **ކާނާ:** ކާބޯތަކެތީގެ އަޞްލަކީ ހަލާލުވުމެވެ. **އެކަމަކު ބިން ޝަރުޢީދަލީލަކުން ނަހީވެއެވެ.** 1) އަހަރެމެން ވުރެ ހަނގުރާމާ ކުރާ ޤައުމެއްގެ ހަދިޔާ ކާން.

2) އަދި ދާދި ދިރޭތަކެތި ދުއްވާ ތަކެތި ހުޅުވާލާ ހަދިޔާ ކާން. 3) ޖަނަވާރު ޒާތުގެ ތެރެއިން ދަތުގައި ބަލިވާ ހިތި ޖަނަވާރު، ޖަވާބުދާރީ ނުވާ ޖަނަވާރު ކާން ނުވާނެއެވެ. ދަތުގައި ބަލިވާ ކަމަކީ ހަރާމް ވުމެވެ. އަދި ހަރާމް ތަކެތި އަށް ކަތިލުމުން ހަލާލެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ނިޔަފަތިން ޝިކާރަކުރާ ދޫނީގެ މަސް ކާން ހަރާމެވެ. އަދި ކޮށާ ކަނޑުގެ ހުރިހާ ތަކެތި ހަރާމުވުމަކީ ދޫނި ނުވަތަ ކަނޑުގެ ފަލަ ކާނާ ނުވާ **ތަކެތި ތަކެތީގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ޖަނަވާރުގެ ކުޑަކުދި ގަހަށް ހަރާމެވެ.** އަދި ޝަރުޢީ ގޮތެއްގައި ހަރާމުވީ ދިރޭތަކެތި ކަތިލުމުން ޙަލާލެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ކާނާ ހަރާމުވާ ތަކެތީގެ ތެރެއިން ކަމަކީ ނަޖިހާއި ގޮހާއި ބޯނެއް ވާތަކެތި ވެސް ހަރާމެވެ. އަދި ކާނާގައި މަސްތުކުރާ (މިސާލަކަށް ނަގޮޅުގެ ރަހަ) ހަރާމެވެ. އަދި އިސްލާމް ޝަރީޢަތުގައި އެއްޗެއް މުޅިން ހަރާމްކޮށްފައިވާ ތަކެއްޗެވެ (މިސާލަކަށް ހިރާ) ކާނާ ފަދަ ކަންކަމުގައި **ހަރާމެވެ. މަސްތުވާބުއިމާއި ވެރިކަމުގެ ބުއިމެވެ. އެއީ ބަނގުރާ** ނަސްރާނީ ފަރާތުގެ ބަޔަކު ޤަބޫލުކުރާ ހަރާމްކަމެކެވެ. **އަދި ބަނގުރާ ވެރިން** ކަމުގައި ވާނަމަ ފައިދާ ހިނގާ ދިނުމާއި ބަލި ބޮޑުވުމާއި ގުޅިގެން ކެއުމަށް ހުއްދައެވެ. އަދި ބަދުރު ހަނގުރާމާގައި ލިބުނު މަދު ޤައުމެއްގެ ކުޅުދަނޑި ހަދިޔާ ހަރާމެވެ. ދެވެރިވެ ގަތުމާއި ކެއުމާއި ވިއްކުމާއި ދޫނި ވިއްކާ ބޭނުންކުރުމެވެ. ދުވަސް ތަނުން ވަޒީފާއާ ގުޅުންހުރި ބަޔަކު ބޭނުން ކުރުމާއި އިސްތިޢުމާލު ކުރުމާއި ހަރާމުވާ ތަކެތީގެ ހިފުމަށާއި ގަދަ ކުރުމުގެ ވަސީލަތްތައް ބޭނުންކުރުމެވެ. އަދި ފަޚުރުވެރިކަމާއެކު **ހަރާމެވެ.** އަދި ހަރާމުވާ ތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ބޭނުމަށް ވާ **ތަކެތި ބޭނުންކުރުމަކީ ހަރާމެވެ. ބިސްމިއްލާ ނުކިޔާ ކަތިލި** **ޖަނަވާރު ކެއުމަކީ ހަރާމްކަމެކެވެ. ހަރާމް ތަކެތި ކާން ޝަރުޢީ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުން ހުއްދައެއް ނޫނެވެ.**

✸ ކާފިރުންގެ ޢީދުތަކުގައި ތަހުނިޔާ ދިނުމާއި އަދި އެބައިމީހުން ބާސިނާކުރުން ހަރާމްކަމެކެވެ. އަދި ފަށައިގެން އެމީހުންނަށް ސަލާމްކުރުން ހަރާމްކަމެކެވެ. އެމީހުން ސަލާމްކޮށްފިނަމަ ޖަވާބު ދޭނީ ބޭނުންކުރާނީ وَعَلَيْكُم މިލަފުޒުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ޖަވާބު ދިނުމަށް އަދި ބޭނުންކުރުމަށް ހުއްދަވާނީ އެމީހުންނާ އިސްތިޢާނަތް ބޭނުންކުރުމެވެ. އެބައިމީހުންގެ ޢީދުތަކުގައި ހަރާމްކަމެކެވެ. އެމީހުންނާ އެއްބައިވެރިވުމާއި އެމީހުންގެ ޢާދަކާއި ޚާއްޞަ ކަންކަމުގައި ބައިވެރިވުމަކީ حَرَام ކަމެކެވެ.

ޝަރުޢީ ރުޤްޔާ

މުޞީބާތްތަކާއި އިމްތިޙާނު ޖެހުމަކީ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى މިކައުނުގައި ހަރުލައްވާފައިވާކަން ވިސްނާ ފުރިހަމަކުރުމުންނެވެ ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿ وَلَنَبْلُوَنَّكُم بِشَيْءٍ مِّنَ ٱلْخَوْفِ وَٱلْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَنفُسِ وَٱلثَّمَرَٰتِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴾ މާނައީ: "ހަމަ ކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހު ތިޔަބައިމީހުން އިމްތިޙާނުކުރައްވާހުށީމެވެ. (އެއީ ބިރުވެރިކަމާއި ބަނޑުހައިހޫނުކަމުގެ ތެރެއިން ކަމަކުންނާއި، މުދަލާއި ފުރާނަތަކުން އުނިކުރުމުންނެވެ. އަދި މޭވާތަކާއި ފުރާނަތަކާއި ދުޅަހެޔޮ ކަމަށް އުނިކުރުމުންނެވެ. އަދި ކެތްތެރިވާމީހުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވާށެވެ!" ސުވާލަކީ މީތި ބަލާތަކުންނެވެ

މުޞީބާތްތަކާއި އިމްތިޙާނުތަކުގައި ނަބިއްޔުންނަކީ ހިތްވަރުދީ ކުރެއްވިއެވެ. އެންމެ ގިނައިން މުޞީބާތްތަކެއް އެންމެ ބޮޑަށް ޖެހެނީ ކާކަށްތޯ اللهގެ ރަސޫލާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާ ސުވާލުކުރެވުނުމުން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «الأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الصَّالِحُونَ ثُمَّ الأَمْثَلُ فَالأَمْثَلُ مِن النَّاسِ، يُبْتَلَى الرَّجُلُ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ، فَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ صَلابَةٌ زِيدَ فِي بَلائِهِ، وَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ رِقَّةٌ خُفِّفَ عَنْهُ» أحمد. މާނައީ: "ނަބިއްޔުންނެވެ. ދެން ޞާލިޙުންނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެންމެ ރަނގަޅުމީހުންނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެންމެ ރަނގަޅުމީހުންނެވެ. މީހާ ދީންތެރިކަމުގެ މިންވަރަށް އޭނާ އިމްތިޙާނުކުރައްވައެވެ. ފަހެ ދީނުގައި ހަރުދަނާކަން ގަދަކަންހުރިނަމަ، އިމްތިޙާނު ބޮޑުކުރައްވައެވެ. އަދި އޭނާގެ ދީނުގައި ބަލިކަށިކަމެއް އޮތްނަމަ ކުޑަ ކުރެވެން ލުއިކުރައްވައެވެ." **އަދި އެއީ الله ތަޢާލާ އަޅުތަކަށް ހެޔޮއެދިވޮޑިގެންވާކަމުގެ އަލާމާތެކެވެ.** ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «إِنَّ اللهَ إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلاهُمْ» أحمد މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ބަޔަކަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންފިނަމަ، އެބައިމީހުން އިމްތިޙާނުކުރައްވައެވެ." **އަދި އެއީ الله ތަޢާލާ އެ އަޅާއަށް ހެޔޮކަމެއް އިރާދަކުރައްވާކަމުގެ އަލާމާތެކެވެ.** ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «إِذَا أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى بِعَبْدِهِ الْخَيْرَ عَجَّلَ لَهُ الْعُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدِهِ الشَّرَّ أَمْسَكَ عَنْهُ بِذَنْبِهِ حَتَّى يُوَافِيَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» التِّرْمِذِيّ މާނައީ: "الله ތަޢާލާ، އަޅަކަށް ހެޔޮކަމެއް ދުނިޔޭގައި އިރާދަކުރައްވާނަމަ، އެކަލާނގެ ދުނިޔެ މަތީގައި އަޒާބުތައް އަވަސްކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ، އަޅަކަށް ނުބައިކަމެއް އިރާދަކުރައްވާނަމަ، އޭނާގެ ފާފަތަކުގެ އަދަބު ދެއްވުން ފަސްކުރައްވައެވެ. (ދުނިޔެ މަތީގައި) ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ހާޒިރުވާންދެނެވެ."

މުޞީބާތެއް ޖެހުމަކީ ފާފަތަކާ ކަފާރާވާ ކަމެކެވެ. اللهގެ ރަސޫލާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَذًى شَوْكَةٌ فَمَا فَوْقَهَا إِلا كَفَّرَ الله بِهَا سَيِّئَاتِهِ كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا» متفق عليه. މާނައީ: "މުސްލިމެއްގެ ގަޔަށް ކަނޑިއެއް ލެވިގެން ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ބޮޑު އުނދަގޫއެއް ޖެހުމުން، އޭގެ ސަބަބުން الله އެމީހާގެ ކުށްތަކާއި ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވައެވެ. ގަހުން ފަތްތައް ވެއްޓޭ ގޮތަށް ފާފަތައް ވެއްޓެއެވެ." އޭނާއަކީ ބާވަތެއްގެ މުޞީބާތަކުން ކަމުގެ ޒިކުރުކުރާ، އޭނާގެ ފާފަތައް ފުއްސެވުމެވެ. ނުވަތަ އޭނާގެ ދަރަޖަ މަތިކުރައްވާނެއެވެ. އަދި މުސީބާތެއް ޖެހުމުން ކަމުގެ ސަބަބަކީ މުސީބާތްތަކެވެ ސަބަބުން އޭނާގެ ފާފަތަކެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿ ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِى ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ މާނައީ: "މީސްތަކުންގެ އަތްތަކުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން، އޮއްސާއި ކަނޑުގައި ފަސާދަ ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން ކުރި ބައެއް ކަންތައްތަކުގެ ރަހަ އެބައިމީހުންނަށް ލިޔުއްވުމަށްޓަކައެވެ. (އެއީ) އެބައިމީހުން ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވުމަށްޓަކައެވެ."

އިމްތިޙާނުތަކުގެ ވައްތަރުތައް: އެއީ މުސީބާތްތަކުން ހުރަސްކުރުމެވެ، ނިޢުމަތްތަކުގެ އިމްތިޙާނާއި ހެޔޮކަމާއި މުދާ އަދި ދަރިކުދިންނެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿ وَنَبْلُوكُم بِٱلشَّرِّ وَٱلْخَيْرِ فِتْنَةً ﴾ މާނައީ: "އަދި ހެޔޮކަމާއި ނުބައިކަމުން ތިޔަބައިމީހުން އިމްތިޙާނުކުރައްވަމެވެ." މިފަދަ ކަންތައްތަކަށް ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުތަކުގެ ތެރޭގައި އައްނަޔާވުމެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «أَكْثَرُ مَنْ يَمُوتُ مِنْ أُمَّتِي بَعْدَ قَضَاءِ اللهِ وَقَدَرِهِ بِالْعَيْنِ» الطيالسي މާނައީ: "اللهގެ ޤަޟާއާއި ޤަދަރަށްފަހު، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުންމަތުގެ އެންމެ ގިނަމީހުން މަރުވާނީ އައްނަޔާގެ ސަބަބުންނެވެ."

އައްނަޔާއިންނާއި ސިޙުރުން ޖިންނީންގެ ޝަރުން: ބަލިޖެހުމާއި ބާވަތްތަކުގެ ސަބަބުތައް ހޯދުމުގެ ކަންކަމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެއް މީ ޙަޤީޤަތެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަސްލުގައި ޖެހޭ ބާވަތްތަކުން ފާހަގަކުރެވޭ އެކި ބަލިތައް މިހެން ފާހަގަ ކުރެވެއެވެ:

✸ الله ގެ އަޅުކަމުގެ މަގުން ހިތްގައި ބޭނުންވާ ހިތްވަރާއި ޔަޤީންކަމާ މުޅިކަމުން ފުރިހަމަކަމުގައި الله ގެ ނުރުހުމުން އިސްކުރުމެވެ.
އަދި ހަޤީޤީގޮތުގައި ދީނަށް ކުރުމެވެ.

- الله އާ މެދު ރަނގަޅަށް ހީކުރުމާއި އެއިލާހަށް ވަކީލުކުރުމުގެ. ދިމާވާ ކަންތައް ކަލާކުން ބަލަހައްޓަވާނެކަމަށް ނުބައި އަސަރާ ޤުދުރަތްކަލަން ހިކުރުން ޝައިޠާނާގެ ނުވިސްނައެވެ. އަދިވެސް ޝައިޠާނާ ވަސްވާސް އާގެ ޙިޔާލުފެއްސެ ބައްޕަކަށެވެ.[1]

- ޙިސާބުދު އޮއްސަޔާ އަސްވީސަރެގެ މިހުރެއްސަން ނުބައި ސިހުރުހަދަމީހުންގެ ސާމިޙިއްބަހާރު އާއްސަގެ ހަލާދިން ދުނިޔެގެތެރޭ. ނާރި ބެރުހުންތެރިކަމެވެ. ސަހަރުވެސް ސަމާބަކާއި ހިޔާރުގެ ގޮތްތަކެވެ.

- ތިމާ އެއްޗެހިކަމަށް ލޯބިވާ، ހިތްއަރާ އެއްޗެއް ފެނިއްޖެ ކަމެއްގައި ބަރަކާތަށް އެދުމުން އާދި الله ގެ ރަސޫލާ ދުޢާކުރާތީ ތާޢަތްތެރިވުމެވެ.
الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ: «إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مِنْ نَفْسِهِ أَوْ مَالِهِ أَوْ أَخِيهِ مَا يُحِبُّ فَلْيُبَرِّكْ فَإِنَّ الْعَيْنَ حَقٌّ» الحاكم.
މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހަކު ނަފްސުގެ ނުވަތަ މުދަލުގެ ނުވަތަ އަޚާގެ ކިބައިން އޭނާ ލޯބިވާ ކަމެއް ފެނިއްޖެނަމަ ބަރަކާތަށް އެދި ދުޢާކުރާށެވެ. އެހެނީ ޢައިނުގެ އަސަރަކީ ޙަޤީޤަތެކެވެ." އެބަހީ: بَارَكَ اللهُ فِيْكَ މިފަދައިން ކިޔާށެވެ.

- ސިހުރުން ސަލާމަތްވުމުގެ ގޮތްތަކުގެ ތެރޭގައި މުހިއްމުވާ ފަރުވާ ކޮށްދޭ ކޮޅަތް ރަނގަޅަށް ހުރުމެވެ. ކަމެއް ހިނގައިއެވެ.

- الله އަށް އިޙްތިރާމުކުރުމާއި ވަކީލުކުރުން އޮއްސޭސާއި ސިޙުރުން ސަލާމަތްވުމުގެ ދުޢާތަކާއި ކާޑައި އަދި ހަރުދަނާ ހިފާގަތުމުގެ ދުޢާތަކާއި ދުޢާތަކާ ކިޔުމެވެ.[2] ދިކުރުގެ ދުޢާތައް އަޅުގަނޑުމެން ސަބަބުން ފިރިހެނުން ސަލާމަތްވުމަށް.

1) ފަތިހުގެ: އެވަގުތުގެ އައްސަލާ ހޯދާ ދުޢާތަކުން ވަރުގަދަކުރުން ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަލިމައެވެ.

2) އެވަގުތު އައްސަލާ ހިތުގައިތިބެ ގިނަގިނައިން ކިޔުން. އަދިވެސް އާދި ދުޢާއާއެވެ. އަބަދުވެސް ކިޔާ ދުޢާ އިޙްތިރާމުގެ ނިޔަތުގައެވެ.
އޭގެތެރޭގައި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތަކީ ސަބަބުތަކަށް ސަލާމަތްވުމެވެ.

ހުދުކަތިފަތާގެ ދުޢާތަކެވެ ދަލީލު: ހުދުކަތިގެ ދުޢާތައް ކިޔުމުގެ މުހިއްމުކަމެވެ. އަދި ހުރިހާ ދުޢާތައް ކިޔުމުގެ ފަޟީލަތަކީ ތިމާގެ ނަފްސު ހިފާ ސަލާމަތްކުރެވެ. ހުދުކަތިފަތާ މިސާލަށް ކިޔުން ކިޔާ ޢާއްމު ދުޢާ، ހުދުކަތީގެ ދުޢާތަކުގައި ކިޔަން ދުޢާ ކިޔާށެވެ.

އައްސަލާ ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކެވެ: ދުޢާތަކެއް ހަތަރު ޕޮއިންޓެއް ޖަހާފައި އެވަގުތު ތިމާގެ ނަފްސުގައި ހުރިހާ ސަބަބެއް ކަނޑައެޅިފައިވާ ދުޢާތަކެވެ. ހުރިހާ ކަމެއް ދިމާވުމުގެ ތެރޭ ސަލާމަތްކުރުމަށް ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކުން ކިޔާ ދުޢާ ކަމުގައި ވާއެވެ. ކިޔުމުގެ ބަދަލުގައި އަދި ތިމާ ދުޢާއާއި ހުރިހާ ދުޢާތަކެއް ކިޔުމެވެ. ސަލާމަތްވުމަށް އެއީ ޤުރުއާނުގެ ބަލިތަކުން ސަލާމަތްވާ ފަރުވާއެވެ. ކިޔާ ދުޢާގެ ސުންނަތުން ކިޔާ ހުރިހާ ދުޢާއެއް ދެއްވާ ސަލާމަތް ސަލާމަތެވެ. ބަލިތަކުގެ ކުރިން ތިމާގެ ނަފްސު ރައްކާތެރިކުރުމަށް ނުވަތަ އޮތް ކަމެއް ކިޔައިދޭ ސަލާމަތްވުމެވެ.

މިހާރުން ދުޢާކުރުމުގެ ފަޟީލަތް ހަމަވެގެން އޮތްކަމަކީ ތިމާގެ ނަފްސު ރައްކާތެރިކުރުމާއި ދުޢާތަކުގެ ފަޟީލަތްތަކެވެ:
އަދި ކިޔާ ދުޢާތަކުން ސަލާމަތްކުރުމަށް، ހުދުކަތި ކިޔުން ކިޔާ ކަލިމާ ހަމަޔަށް ކިޔާ އައްސަލާ ކިބައިން ޤުރުއާނުގެ ދުޢާ ކަމުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ދުޢާތަކެވެ.

ދުޢާ ކިޔުމުގެ ސަބަބުން އައްސަލާމުއަލައިކުމުގެ ދުޢާތަކާއި ކިޔުމަށް ތިމާ އަބަދުވެސް الله ގެ ދިކުރުކުރުމުގައި ދުޢާކުރުމަށް އިސްކަންދޭނެވެ.

1) **އައްސަލާމުއަލައިކުމް ކިޔާ އެކަކު:** އެކަމަކު ދުޢާކުރުމަށް އެދިގެން. ދުޢާ އެއީ ދުޢާކުރުމަށް ދުޢާކުރެވެ.

2) **އައްސަލާމުއަލައިކުމް ކިޔާ ދުޢާ:** އެއީ ސަލާމަތްވުމުގެ ދުޢާ ހިފެހެއްޓުމުގެ ދުޢާތައް ކިޔުމާއި އަދި ދުޢާކުރުމެވެ.

ދުޢާކުރުމަށް ދުޢާކުރުމަކީ ސަލާމަތްވުމުގެ ދުޢާތަކުގައި ދުޢާ ކިޔުމުގެ ބާވަތްތައް الله ގެ ދިކުރުކުރުމާއި ދުޢާކުރުމެވެ.

1) **ސަލާމަތްވުމުގެ ދުޢާކިޔުން:** އެއްގަމުގައި ހުރިހާ ދުޢާތައް، ދުޢާ މި ދުޢާކުރުމުގެ އިތުރުން އެއްގަމުގައި ކިޔާ ދުޢާ ކިޔުމެވެ.

2) **ޝަރުޢީ ރުޤްޔާ:** އެއީ ދުޢާކިޔުމުގެ އާޔަތްތައް ކިޔާ އަދި ދުޢާކުރުމުގެ ދުޢާތައް ކިޔުމެވެ. ދުޢާކުރުމުގެ ދުޢާ، ހުރިހާ ދުޢާކުރުމުގެ ބަދަލު ޤުރުއާން ކިޔާ ދުޢާކުރުމެވެ.

3) **ސިހުރު ބާޠިލުކުރުން:** އެކަން ހިނގާ ދުޢާކުރުމެވެ. **އެއްގަމުގައި ރުޤްޔާކުރުމެވެ.** އެއީ ސިހުރުން ސިހުރު ބާޠިލުކުރުމެވެ. އަދި އެކަމުން ސަލާމަތްވުމުގެ ސިހުރުހަދާ ދުޢާ ދުއްވުމެވެ. **ދުޢާކިޔުމަށް ދުއާކުރުމެވެ.** އެގޮ އެއްގަމުގައި ހަމަ ކިޔާ ދުޢާތައް

---

[1] ބައެއް ޢުލަމާއުން ޙަދީޘްކުރައްވާ ގޮތުގައި ހުރިހާ ސިހުރުން ބަލިތަކުގެ ބަދަލު ކަނޑައެޅިފައިވާ ދުޢާގެ ފަރުވާ ބަލިތައް ދުޢާގައި ބަލިތައް ރައްކާތެރިކުރުމެވެ. ހުރިހާ ސަލާމަތްކުރުމުގެ ސިހުރު ބާޠިލުކުރުމެވެ. އެއީ ދުޢާތަކުގެ ރައްކާތެރިކަމެވެ.
[2] ބައްލަވާ މި ދުޢާގައި ހުދުކަތި ސަބަބުގެ ފަރުވާގައި (ސ·216)

ވަގާހިމުންލާން ދެން އެއަށް ތިން ފަހަރު ކާފޫރުން، މިޒްރާބު، ފަރާތް، ނާސް މިޝްކަތްތަކުގެ ކަހަނިވަކި، ދެން އެ ފެނުން އަތަށް،
އެއިން ފެންފޫދުއް ބޯއި އެއިން ފެންވަރާނެއެވެ. ބަލި ފަސްކަރުވާ އެއްޗެއްސަށް ދަންދަނޑުން އެކަސް ވަކާލާ ކުރާނެއެވެ. (مُصَنِّفُ عَبْدُ الرَّزَّاق)

4) ސިޙުރު ބާޠިލުކުރުން: އެއީ ބަސްޖެހިއިވާ އެއްޗެއްސަށް ޤުރްއާންބާރުކުރެވޭ ބާރުލިބެނުވުމެވެ. އަސްނޫސަރުކާރުގެ ބޭނުންކުރުމުގެ ފަދައިން ...

ރުޤްޔާގެ ޝަރުޠުތަކަކީ: 1) ޤުރުއާނުގެ އާޔަތް ބަލާއި ޝަރުޢީ ދުޢާތަކުން ހިއްވުން ހެދުން ދުޢާތަކުން ހިމެނުން. 2) މާނަ
ދޭހަވާފަދަ ބަހަކުން ކިޔުން. 3) ރުޤްޔާއަކީ އޭގެ ޒާތުގައި އަސަރުކުރާނޭ އެއްޗެއް ނޫންކަމާއި އެއީ ޝިފާދޭނީ
ބަލާގެ ޝިފާދެއްވާ الله ކަމުގައި ޢަޤީދާކުރުން.

ރުޤްޔާކުރާމީހާގެ ޝަރުޠުތަކަކީ:

1) މުސްލިމެއްކަމުގައިވުން. 2) ރުޤްޔާކުރާ މީހާ ޞާލިޙު الله އަށް ބިރުވެތިވާ މީހަކަށްވުން. އެއީ ހިތާއި ދުލުން
އެކަށް ދުޢާކުރުން. އެކަމުގައި ޚާއްޞަކުރުން ގާތްވުން އިޚްލާޞްތެރިވުން. އަދި ޚާއްޞަ ޝަރުޠަކީ ރުޤްޔާކުރާމީހާ.

ރުޤްޔާކުރެއްވޭމީހާގެ ޝަރުޠުތަކަކީ:

1) އެހީތެރިކަމަށް ޝިފާއަށް ޤުރުއާން ޝިފާއެއްކަމުގައި ޤަބޫލުކުރުން. الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ﴿ وَنُنَزِّلُ مِنَ
ٱلْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۙ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّـٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴾ މާނައީ: "މުއުމިނުންނަށް ރަޙްމަތަކާއި ޝިފާ، ޤުރުއާނުގެ
ތެރެއިން ބާވައިލައްވަމެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ގެއްލުމެއް (އާ ޤުރުއާނުން) ގެއްލުމުގެ ނުލިބޭ ގޮތަށް މެނުވީ އިތުރުކޮށްނުދެއްވަމެވެ."

2) ޝިފާދެއްވާނީ ގޮތުގައި ޔަޤީންކުރެއްވުން الله ގެ ރަޙްމަތުގައި ދެރަނުވުން. 3) ޝިފާލިބުން ލަސްވުމާއި ނުބައިވުން. އެހެނީ
ރުޤްޔާއަކީ ދުޢާއެކެވެ. ދުޢާއަށް އިޖާބަ ލިބުމަށް ނުލަސްވުމުން ލަސްވުމާ ނަބިއްޔާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.
«يُسْتَجَابُ لِأَحَدِكُمْ مَا لَمْ يَعْجَلْ، يَقُولُ: دَعَوْتُ فَلَمْ يُسْتَجَبْ لِي» متفق عليه މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހެއްގެ ދުޢާ
އިޖާބަކުރައްވާނެއެވެ. އަވަސްނުކުރާހާ ހިނދަކު، އެމީހެއްގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވާނެއެވެ. (އަވަސްކުރުމަކީ ގޮވާލީމު ދުޢާ
ޤަބޫލުނުކުރެއްވި) ކިޔާފައި الله އަށް ދުޢާކުރުން ދޫކޮށްލުމެވެ. ދުޢާއަށް އިޖާބަ ނުލިބޭތީ ހިތްމަރުވެ ދުޢާކުރުން ދޫކޮށްލުމެވެ. (މިފަދައިން ބުނެގެން.)"

ރުޤްޔާކުރުމުގެ ގޮތްތަކެއްވެއެވެ.

1) ކިޔަވައިދީ ފުމެލުން ކުޅު އެއްނުލާފައި ކިޔަވާނީ. 2) ކިޔަވައިދީ ކުޅުނުލާ ކިޔަވާނީ. 3) ކުޑަކޮށް ކިޔަވައިދީ އަތް،
ދޭން ދެފައިލަށް ބޮލަށް ބޮލާށް ހިފައިފިން. 4) ރީހާ އަތް ބަހައްޓައިގެން ކުޅުލައިގެން ކިޔަވާނެ ކިޔަވާނީ.

ބަލިމީހުނަށް ރުޤްޔާކުރާނެ ކިޔަވާނެ އާޔަތްތަކާއި ސޫރަތްތަކަކީ: سُوْرَةُ الْفَاتِحَة، آيَةُ الْكُرْسِي، ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ
ފަހުގެ އާޔަތް، ވާޤިޢާ ސޫރަތް، އިޚްލާޞް ސޫރަތް، އަދި މުޢައްވިޛަތައިން ސޫރަތް.

﴿ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴾﴿ يَـٰقَوْمَنَآ أَجِيبُوا۟ دَاعِىَ ٱللَّهِ وَءَامِنُوا۟ بِهِۦ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ
أَلِيمٍ ﴾﴿ وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۙ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّـٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴾﴿ أَمْ يَحْسُدُونَ ٱلنَّاسَ عَلَىٰ مَآ
ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ﴾﴿ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴾﴿ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ﴾﴿ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
هُدًى وَشِفَآءٌ ﴾﴿ لَوْ أَنزَلْنَا هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُۥ خَـٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ﴾﴿ فَٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ﴾
﴿ وَإِن يَكَادُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَـٰرِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا۟ ٱلذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُۥ لَمَجْنُونٌ ﴾﴿ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ
مَا يَأْفِكُونَ ⑪⑦ فَوَقَعَ ٱلْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ⑪⑧ فَغُلِبُوا۟ هُنَالِكَ وَٱنقَلَبُوا۟ صَـٰغِرِينَ ﴾﴿ قَالُوا۟ يَـٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلْقِىَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ أَوَّلَ
مَنْ أَلْقَىٰ ⑥⑤ قَالَ بَلْ أَلْقُوا۟ ۖ فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِن سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَىٰ ⑥⑥ فَأَوْجَسَ فِى نَفْسِهِۦ خِيفَةً مُّوسَىٰ ⑥⑦ قُلْنَا لَا تَخَفْ
إِنَّكَ أَنتَ ٱلْأَعْلَىٰ ⑥⑧ وَأَلْقِ مَا فِى يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوٓا۟ ۖ إِنَّمَا صَنَعُوا۟ كَيْدُ سَـٰحِرٍ ۖ وَلَا يُفْلِحُ ٱلسَّاحِرُ حَيْثُ أَتَىٰ ﴾﴿ ثُمَّ أَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ
رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴾﴿ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا ﴾﴿ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى
ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ ٱلتَّقْوَىٰ ﴾﴿ لَّقَدْ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ
عَلَيْهِمْ وَأَثَـٰبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴾﴿ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ ٱلْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِيمَـٰنًا مَّعَ إِيمَـٰنِهِمْ ﴾

ރުޤްޔާތައް:

(أَسْأَلُ اللهَ العَظِيْمَ رَبَّ العَرْشِ العَظِيْمَ أَنْ يَشْفِيْكَ) 7 ފަހަރު /

(أُعِيذُكَ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لاَمَّةٍ) 3 ފަހަރު /

(أَللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهَبِ البَأسَ اِشْفِ أَنْتَ الشَّافِي لاَ شِفَاءَ إِلاَّ شِفَاؤُكَ شِفَاءً لاَيُغَادِرُ سَقَمًا) 3 ފަހަރު /

(أَللَّهُمَّ أَذْهَبُ عَنْهُ حَرَّهَا وَبَرْدَهَا وَوَصَبَهَا) އެއްފަހަރު /

(حَسْبِيَ اللهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ العَظِيْمِ) 7 ފަހަރު /

(بِسْمِ اللهِ أَرْقِيْكِ مِنْ كُلِّ دَاءٍ يُؤْذِيْكِ وَمِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنٍ حَاسِدٍ، اللهُ يَشْفِيْكِ بِسْمِ اللهِ أَرْقِيْكِ) 3 ފަހަރު

ރިއްސާތަނުގައި ވާތު އަތްބާއްވާށެވެ. އަދި ކިޔާށެވެ: (بِسْمِ اللهِ 3 ފަހަރު أَعُوْذُ بِعِزَّةِ اللهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاذِرُ 7 ފަހަރު)

ސަމާލުކަމަށް:

1) އަސްމާއުލްޙުސްނާއާއި ޤުރުއާނާއި އަދި ހުރިހާ ވާހަކަތައް ބޭނުންކުރުން ހުއްދައެއް ނޫނެވެ. އަދި ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފުވާކަމުތަކުން ރައްކާތެރިވުމަށް ދުރުން ދުރަށް ކަންކުރަމެވެ.

2) އައްސަވަނީ އަސްލުވެސް ތަވީދުތަކާއި ބަނދުވާ އައްސަވައިގެ ފަދަ ތަކެތި ތަކެތި އެހެން ކަރުގައި ބޭއްވުން ހުއްދައެއް ނޫނެވެ. ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «مَنْ تَعَلَّقَ شَيْئًا وُكِلَ إِلَيْهِ» الترمذى. މާނައީ: "(ތަވީދު ފަދަ) އެއްޗެއް އަޅުވައިފިމީހާ ދޫކޮށްލެވޭނެއެވެ. އޭނާ އެއާ ހަވާލުކުރެވޭނެއެވެ." އަދި އައްޑަކަލަކަށް ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތައް ލިޔެފައިވާ ތަކެތިވެސް ސަލާމަތްވާށެވެ.

3) مَا شَاءَ اللّٰهُ تَبَارَكَ اللّٰهُ މިފަދަ ޛިކުރުތައް ބުނުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. ބަލިމީހާ ބަލާފައި ކިޔަވައިދޭ މީހާ ޙަސަދަވެރިކަމުން ރައްކާތެރިވުމަށް ބުނުމުގެ ސުންނަތް ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ދަރިން ބަލިވެ ރަނގަޅުވުމުގެ ނިޢުމަތް ދެއްވާ މާތްالله އަށް ޝުކުރުކުރުން ލާޒިމުވެއެވެ. އަދި ވަގުތުގެ ކުރިން ބަލިމީހާ ބައްލަވައި ބެލުމަށް އިޙްސާސްކުރެވުން ރަނގަޅުވެއެވެ.

4) ރުޤްޔާކުރާ މީހުން ޚިޔާލުގައި ބަލިމީހާއަށް ޢިލާޖު ފާހަގަކޮށް ދެއްކުން އަމުރުކުރާ ރަނގަޅުނޫނެވެ. ޝައިޠާނާގެ ބާރުގެ މައްޗަށް ތަކެތި ބޭނުން ކޮށް ބޭސްފަރުވާ ދިނުމާއި، މިފަދަ ކަންކަން ކުރުމަކީ ބޭނުންތެރި ކަމެއް ނޫނެވެ. ކަށިކެހި ހުރުމަށް ޙަލާލުކޮށްދިނުމަށް ދެކޭ ކަމެކެވެ. އަދި ބަލިމީހާ ހެޔޮވާ ގޮތް ރޭވުމަށް ބޭނުންކުރަނީ ކަލަންޖެހޭ ކަންކަމާ ދޭތެރޭ ސިއްރުތަކެއް ނެތް ކަންތައް ކުރެވޭނެއެވެ. ވީމާ ވަކި ކަމަކާ ގުޅިގެން ބަލިވުމުގެ ސަބަބުތަކެއް ހޯދަންޖެހޭނެއެވެ. އަދި ސިޙުރުގެ ބާވަތްތަކާއި އަހަރެމެން ކުރާ ކަންކަމުގެ ތަފާތެވެ. ޖިނީންގެ އަސަރުތަކުގެ ބަލިމަދުކުރެވޭ ގޮތް ކަށަވަރުކުރަން ބޭނުންވެއެވެ.

5) ޖަވާބަކީ ހަދިޔާގެން ކިޔަވަދިނުން ބުރަކަމެއް ނޫނެވެ. ހަޤީޤަތުގައި ކިޔަވައިދޭ ފަރާތުގެ ޢަމަލުތަކަށް ތަފާތު ގެންގުޅުމެވެ. ޝަރީޢަތް ހަމަޖެހިގެން ސަލާމަތްވެވޭނެއެވެ. އަދި މީހުން ބަލިކަށްވުމަށް ސަބަބަކީ ޖިންނީން ނުވަތަ ހަސަދަވެރިކަމެވެ. އަދި ޝައިޠާނުގެ އަސަރުތައް ފިލުވާލުމަށް ކޮށްދޭ ކަންކަން ހުއްޓުވުމަށް ޝަރީޢަތް ބޭނުންކުރެވޭނެއެވެ. ސަރަޙައްދު އެހީ ބައްލަވާ ބޭނުންކުރާ ސަލާމަތްވުމަށް ގޮތް ކަށަވަރުކޮށް ކުރަންޖެހެއެވެ. އަދި ދެންނެވުން ދެވޭނެއެވެ. ދަރިފުޅު ނެތި އާދަޔާ ޚިލާފު އިޙްސާސްތައް، ވަކި އަދަދެއް ކަނޑައަޅައިގެން ކިޔަވައިދިނުން ބައްޓަންކުރުން ނޫނެވެ.

6) ރުޤްޔާކުރުމަށް ސިޙުރުގެ އަމަލުތައް ހިންގާތަނުގެ ދުވަސް ބަލަން ޖެހޭނެއެވެ. ބަލިމީހާ ދުވަހު ތަކުރާރުކޮށް ބެލުން ފުރިހަމަކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އަސްދުރުކުރަން ދިނުމަކުން ފަހަރެއް ސިފަ ކަމަކުން ހަމަ ނުކުރެވޭނެއެވެ. ބައްލަވަންޖެހޭ މިންވަރު ހިފަހައްޓާ ޤުރުއާނުން ފަރުވާކުރެވޭނެއެވެ. ދަރިކަލުން ބަލިކަމުގައި ބޭނުންކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެހާލަތު މިއަދަކަށް ކިޔަވައިދޭ ދުވަހެއް ނެތެވެ. ދަތިކަން ކުރިމަތިވާ ކުރިމަތިލާ ކަންކަމުގައި ވެސް ދުޢާކުރަމެވެ. އަދި މިބާވަތް ކުރިމަތިވުމުގައި ބެލުމަށްފަހު الله އަށް ތަވައްކުލްކުރުމަށް ފޯރުކޮށްދޭ ވަސީލަތަކެވެ. އަދި މިބާވަތުގެ ކޮންމެ ކަމަކުން ސަލާމަތްވާށެވެ.

ސިޙުރުވެރިންނާއި ހަސަދަވެރިންގެ އަނިޔާތަކުގެ ތެރެއިން: ★ ބަލިމީހާގެ ނަމާއި އާއްމު ހަޤީޤަތް ނަން ދަނެ ނަން. ފޮނި، ★ ބަލިމީހާގެ ފޮޓޯ، ދިޔައެއް ސަރުކާރެއް ނުވަތަ ފަށްފުދާ ކަމެއް ނޫނެވެ. ★ ބައިވަރު ފަހަރު ކިޔަވައިދީ ބަލިމީހާ ދަނޑިއަށް ޙަޤީޤީ ބަލިމީހާ ފަރުވާކުރާ ތަކެތި ދިނުމަށް ކަމެއް ބޭނުންވާކަމަށް.

ހައިވާނެއް ހޯދަން ބަލިމީހާގެ ކިބައިން އެދުން. އަދި ބައެއްފަހަރު އޭގެލޭ ބަލިމީހާގެ ގައިގާ ހާކައިވެސްފާނެއެވެ. ✱ އެއްވެސް މާނައެއް ދޭހަނުވާބާވަތުގެ އެއްޗެހި ކިޔަވަން ނުވަތަ ލިޔަން އުޅުން. ✱ ބައެއްފަހަރު ހަތަރެސްކަނަށް ގޮޅިކޮށްފައިވާ އަދި އިން ގޮތްތަކުގައި އަކުރުތައްޖަހައިފައިވާ ކަރުދާސްކޮޅެއް ބަލިމީހާ އަތަށް ދިނުން. ✱ އަދި ކޮޓަރިއެއްގައި މީހުންނާ ވަކިން ވަކިދުވަސްވަރަކަށްވަންދެން ދުވަސްތަކެއް އިންނަން ބަލިމީހާއަށް އެންގުން. ✱ އަދި ވަކި މުއްދަތަކަށް ފެނުގައި ނުޖެހުން އެންގުން. ✱ އަދި ބަލިމީހާ އަތަށް ބިމުގައި ވަޅުލާން ކަރުދާސްކޮޅެއް އެއްޗެއް ދިނުން. ނުވަތަ ކަރުދާސްތަކެއް ދީފައި އެ އަންދާފައި އޭގެ ދުންއަރުވަން ބުނުމެވެ. އިންސާނުން އެއްވެސް އެހެން މީހަކު ނުދަންނަ ބަހަކުން ބަސްބުނެ ހިމޭނުން ގޮވުމެވެ. ނުވަތަ ބަލިމީހާގެ ނަމާއި ރަށާއި ބައްޔާއި މިކަންކަން ބަލިމީހާ ބުނުމުގެ ކުރިން ބުނެދިނުން. ✱ ބަޔަކު ލިޔެފައިވާ ކަރުދާހެއް ނުވަތަ ތަށިއެއްގައި ލިޔެފައި ފެނުގައި ގިރުވައިގެން ބޯން ބަލިމީހާއަށް އެންގުމެވެ. ހަމަ ހަމަ ޤަބޫލުކުރުމަށް ބޮޑުވާލާއިން ފެނުގެ ގިނަ ބަޔަކަށް ބަލާކަށް ނުވާނެއެވެ.

7) ސުންނަތުގެ ޖަމާޢަތުގެ ބޭކަލުންގެ އަޤީދާއަކީ ހަމަ ކަށަވަރުން ޖިންނީން އިންސާނުން މައްސަކޮށް، އެމީހުންނަށް އުނދަގޫ ހަދައިދެއެވެ. އޭގެދަލީލަކީ الله سُبْحَانَهُوَتَعَالَى ގެ މިބަސްފުޅެވެ. ﴿ٱلَّذِينَ يَأۡكُلُونَ ٱلرِّبَوٰاْ لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ ٱلَّذِى يَتَخَبَّطُهُ ٱلشَّيۡطَٰنُ مِنَ ٱلۡمَسِّۚ﴾ މާނައީ: "ޖިންނި ޖެހިގެންވާ މީހާ ތެދުވާ ގޮތަށް މެނުވީ ރިބާ ކާ މީހުން ތެދުނުވާނެއެވެ. ޝައިޠާނާ ގައިގައި އަރައި ހިފުމުން ތަޅާފޮޅައި ވެއްޓޭ މީހާ ތެދުވާހެން (ޤިޔާމަތްދުވަހު ކަށްވަޅުން) ތެދުވާނެއެވެ." ހަމަ ކަށަވަރުން މުފައްސިރުން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާގޮތުގައި މިއާޔަތުގައިވާ "مَسُّ" ގެ މާނައީ ޖިންނީގެ ސަބަބުން ވާ ބައްޔެވެ.

އިތުރު ފައިދާ: ސިޙުރު:

ސިޙުރަކީ ހަރާމްކަމެއްކަމުގައިވެސް އެއްބަސްވެވަޑައިގެންފައިވާ ކަމެކެވެ. އަދި އޭގެން ގެއްލުން ލިބޭކަމުގައިވެސް ސުންނަތުގެ ބޭކަލުން އެއްބަސްވެވަޑައިގެންނެވެ. އަދި އެކަން ހަރާމްކަމަށް ދަލީލުކޮށްދެނީ، ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ވިދާޅުވިއެވެ: «اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الموبِقَاتِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ الله، وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: «الشِّرْكُ بِالله ، وَالسِّحْرُ... متفق عليه މާނައީ: "ހަލާކުކުރުވަނިވި ހަތްކަމުން ދުރުހެލިވާށެވެ. އަޞްޙާބުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ ރަސޫލާ، ކޮން ކަންތައްތަކެއްތޯ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. (އެއީ) ﷲ އަށް ޝަރީކުކުރުމާއި ސިޙުރުހެދުމާއި..." އަދި ސިޙުރު ހަދާމީހާގެ ބާރުގަދަކަން ﷲ ތަޢާލާ ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. ﴿وَلَقَدۡ عَلِمُواْ لَمَنِ ٱشۡتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِى ٱلۡأٓخِرَةِ مِنۡ خَلَٰقٖ﴾ މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން ދެނެގަތެވެ. އެކަން ގަތް މީހަކަށް އާޚިރަތުގައި އެއްވެސް ނަޞީބެއް ނުވާނޭކަން، އެއުރެން ކަށަވަރުކޮށް އެނގިއްޖެއެވެ."

ސިޙުރު ދެބައިކަމަށް ބެހިގެންވެއެވެ.

1) ގޮށްތަކާއި ކިޔުންތަކާއި ބޭނުންކޮށްގެން، ސިޙުރުވެރިޔާ ޝައިޠާނުންގެ އެހީގައި ސިޙުރުހެދިފައިވާމީހާއަށް ގެއްލުން ދިނުން.
2) އަދިން ބޭނުންކުރާ ބޭސްތަކާއި ދުމާއި ސާމާނުތަކާއި ބޭނުންކޮށްގެން ސިޙުރުޖެހިފައިވާ މީހާގެ ސިކުނޑިއަށް ބަދަލުގެނައުން.

ދުޢާކުރުން

އަންގަވާ ޒިކުރުތަކުގެ ތެރެއިން ﷲ އަށް ބޯހަނބުޅިވުމެވެ. އެއީ ބަޔަކަށް ބަރުލުވާ ކަމެއްކަމުގައި ވާ ބޮޑު ޢިބާދަތެކެވެ. ހަމަ ހަމަ ދުޢާކުރާ މީހާއަށް ﷲ ވަނީ އެއިލާހަށް ދުޢާކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައެވެ. އެއިލާހު ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. ﴿ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴾ މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންއިލާހަށް ދުޢާކުރާށެވެ! ތިމަންއިލާހު ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވާނަމެވެ. ކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހަށް (ދުޢާކުރުން) އަޅުކަންކުރުމުން ބޮޑާވާމީހުން ވަންނާނީ (ދުނިޔާގައި!) ނިކަމެތިވެ ނިކަމެތިވެގެންވާ ޙާލު، ޖަހަންނަމަށް ވަންނާނެތެވެ." އަދި ރަސޫލު ﷲ صَلَّى ٱللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ. «إِنَّهُ مَنْ لَمْ يَسْأَلِ اللَّهَ يَغْضَبْ عَلَيْهِ» الترمذي. މާނައީ: "ހަމަ ކަށަވަރުން ﷲ އަށް ދުޢާނުކުރާމީހާއަށް އެކަލާނގެ ކޯފާވެވަޑައިގަންނަވައެވެ."
އަދި ހަމައެހެންމެ އެކަލާނގެ ބަރަކާތްލެއްވުމާއި ދެފުށްވެރިކަން ލިބިގަތުމަށް އެދިދާނެ ކަމެއް އެކަލާނގެ ފަރާތުން ދެއްވާނެއެވެ.

ހަމަ ކަށަވަރުން ﷲ ގެ ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަހުލުބައިތުގެ ބާރަކާތްތަކުން އެކަން އަހުލުވެރިވީގޮތުން ކިޔަވަން ކުރެއްވިކަމަށް ވިދާޅުވެ، ﷲ ގެ ރަޙްމަތާއި އެބާރަކާތް ދުޢާ ދެއްވިއްޔާއެވެ. އަދި އެބާރަކާތްތަކީ އެއްދުޢާގެ ޒިކުރުކުރުމުން ބަލާފައި ހިތްވަރުވެ ސަލާމަތްވެވެއެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ﴾ މާނައީ: "އަދި ތިމަންއިލާހާއިމެދު ތިމަންއިލާހުގެ އަޅުކަންތައް ކަލޭގެފާނާ ކަލޭގެފާނަށް (ސުވާލުކުރާނަމަ)، ފަހެ، ކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހު (އެއުރެންނާ) ކައިރިވެވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައެވެ." ދުޢާކުރުމަކީ ﷲ ގެ ބަރަކާތްތަކެއް ވަރަށް މަތީ ދަރަޖައިގެ ކަމެކެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވާ ޙިކުމަތެއް ލިބުމުގެ ދުޢާކުރުމުގެ ބަލާ ދުޢާކުރާމީހާއަށް ތިން ފަޅިއެއްވެއެވެ. އަދި ވާހަކަފުޅު ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ. «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَدْعُوْ بِدَعْوَةٍ لَيْسَ فِيْهَا إِثْمٌ وَلاَ قَطِيْعَةُ رَحِمٍ إِلاَّ أَعْطَاهُ اللهُ بِهَا إِحْدَى ثَلاثٍ : إِمَّا أَنْ تُعَجَّلَ لَهُ دَعْوَتُهُ وَإِمَّا أَنْ يَدَّخِرَهَا لَهُ فِي الآخِرَةِ وَإِمَّا أَنْ يَصْرِفَ عَنْهُ مِنَ السُّوْءِ مِثْلَهَا، قَالُوْا إِذًا نُكْثِرُ؟ قَالَ اللهُ أَكْثَرُ» أحمد. މާނައީ: "އެއްވެސް މުސްލިމަކު ދުޢާއެއްކޮށްފިއްޔާ ފާފައެއް ނުވަތަ ގާތްތިމާގެ ގުޅުން ކެނޑުމެއް ނުހިމެނޭ ދުޢާއަކުން، ﷲ އޭނާއަށް ތިންކަމުގެ ތެރެއިން އެއްކަމެއް ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ ދުޢާކުރި ކަމެއް ދުނިޔޭގައި ވަގުތުން ދެއްވުން، ނުވަތަ އާޚިރަތުގައި ދެއްވުމަށް ރައްކާކުރައްވާށެވެ. ނުވަތަ ދުޢާކުރި ފަދަ ގޮތަކަށް އޭނާއަށް ދިމާވާނެ ނުބައިކަމެއް ދުރުކުރައްވާނެއެވެ. ސަޙާބީން ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން އަހަރެމެން ދުޢާ އިތުރަށް ކުރާނަމެވެ. ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. ﷲ ގެ ދެއްވުން އެއަށްވުރެ އިތުރުވާނެއެވެ."

ދުޢާގެ ބާވަތްތައް: އެއީ ދެބާވަތެކެވެ.

1) **އަޅުކަމުގެ ދުޢާ:** ނަމާދު އަދި ރޯދަ ފަދަ އަޅުކަންތަކަކީ ދުޢާއެކެވެ ފިޔަވަ އަޅުވެވޭ. 2) **ކަންކަމުން އެދި ދުޢާކުރުމުގެ ދުޢާ:**

އެދުމުގެ ދުޢާގެ މާނައަކީ: ކުރިމަތިވާ ޙާޖަތެއް ފުއްދައިދެއްވުމަށް ދުޢާކުރުމާއި އަދި ދުޢާ ތިޔަޔާ މީހުންގެ އެއްގޮތް ބާވަތްތަކެއް ދެކޮޅުވުމެވެ. ކާކު ދުޢާ ފުއްދައިދެއްވާނީ؟ ތިޔަ ޙާޖަތް ފުއްދައިދޭން ކަނޑައަޅުއްވާ ﷲ އަށް ދުޢާކުރުން ވާޖިބު ވެގެންވެއެވެ. ދުޢާ ދެއްވާ ދުޢާކުރަނީ ބޭނުންތަކުގެ ސަބަބުން ވެސް ދުޢާކުރުމުގެ ސަބަބުން ބޭނުމެއް ގެންގުޅުމަށް ވުޒޫ ދެއްވުމަށް ފަހު ސަބަބުތަކެއް ނުހިމެނޭ. ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން ދުޢާގަބޫލުވާ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން އެއީ ހިތުގެ ޚުޝޫޢު ފާޅުކުރުމާއި ދުޢާ ކޮށްދެއްވުމެވެ. ޤިބްލައަށް ކުރިމަތިލުމުގެ މިސާލެކެވެ. އަދި ފެނުގައި ވުޒޫކުރުމާއި ދެއަތް އުފުލުމާއި ދުޢާގައި ނިކަމެތިކަން ފާޅުކުރުމާއި ތެދުވެ ތިބުމެވެ.

ދުޢާ އިޖާބަކުރެއްވުމުގެ ސަބަބުތައް: ދުޢާއިޖާބަވާ ސަބަބުތަކެވެ. އެއީ ފުރުޞަތުތަކާ ސަބަބުތަކާއި ވަގުތުތަކުގެ ސަބަބުތަކެވެ.

1) **ފުރުޞަތު ސަބަބުތައް:** އެއީ ދުޢާކުރުމުގެ ކުރިން ފާޅުގޮތުން ޢަމަލުކުރުމާއި ވަރަށް ތަނަވަސްކަމާއި ސަޟަޙާގެ ކުރިމަތިލުމަށް ދަރުމަވެރިވުން، ކޮށްދެއްވާ ﷲ ގެ ފަރާތުން އެޅުއްވި ދުޢާއާއި ހުރިހާ ކަމެއް އެއްވެސް ކަމަކާ ﷲ އަށް ފިޔަވާ ދުއާއެއް ނުކޮށް ދޫކޮށްލާ ދަރުމަވެރިކަމާއި ސުލޫކު ޚިދުމަތާ ﷲ ގެ ފާރަވެރިކަމާއި އިޚްލާޞްތެރިކަމުގެ ތެރެއިން ބޭނުމެއް ބޭނުންކުރުމެވެ. ﷲ ގެ ފަރާތުން ދިވެހިން ވެސް ގަބޫލުކުރާ ދުޢާކުރާ މީހުންގެ ޢިބާދަތްތަކުގެ ތެރެއިން އަދި ނަފްސުގެ ސަލާމަތް ގެނައުމަށް ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ މަގުމަތިން ބަރަކާތް ލިބިފައިވާ ޚާއްޞަ ޙަދީޘްތަކުން ﷲ ގެ ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރުވެރިވުމެވެ. އަދި ދުޢާ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި ވަގުތަށް ވަގުތުގެ ދަރުމަތެރިކަމާއި ވާޖިބުވާ ގޮތުގައި ދުޢާކުރުން ހިމެނެއެވެ. އެއީ ވެސް ވަގުތުގައި ވާޖިބެވެ. ✸ އެއީ ރަޙްމަތާއި ދުރުގޮތް ބަރާއަތް ދުޢާއި ރަސޫލާގެ ބިރުވެރިކަން ރަށަށް ގެ: ރަސޫލާގެ ތިލާވަތް ޙަދީޘް ﷲ ދުޢާކުރުމަށް އެދިގެން ފަރިހަމަ ވާޖިބުގެ ވަގުތާއި ބަރަކާތާއި ސަމާލުވެ ފެނުނު ހިނގާފައިވާ ވުޟޫކުރުމުން ގަޔާއި ފެނުގައި ސަޖިދަގައި އަދާކުރުމާއި ނަމާދުން ސަލާމް ދިނުމުގެ ކުރިން ނަމާދުގައި ފަރުވާލުއްވުމުގައި ޤުރުއާން ކިޔަވާފައި ހިނދުކޮޅެއްގައި ހަމަޖެހިގެންވާ ޙާލު ދުޢާކުރުމެވެ.

އުޚުއްވަތުގެ ވާޖިބުތަކުގައި ކުރާ ދުޢާއެވެ. ✸ ހަމަ ދުވަހުގެ ދުޢާ ބަޔާނު: ރަސޫލުﷲ ވިދާޅުވީ: އިސްލާމީ ޤަބޫލު ކުރާ ދުޢާއެވެ. ✸

މުސްލިމު މީހަކު ބަޔާނު: ޙަދީޘް ޝަރީފުގައި ވާ ގޮތުން އެއީ ދުޢާ ޤަބޫލުވާ ކަމެއް ދުވަހެއް ކަމަށް ވިދާޅުވެ އެ ދުޢާ ކުރާ ދުޢާއެވެ.

✸ ބައްޕަ ދަރިއަށް ކުރާ ދުޢާ: މުސާފިރާގެ ދުޢާ އަދި އަނިޔާވެރިކަމަށް ލިބޭ ދުޢާ ޤަބޫލުކުރައްވައެވެ. ✸ އަނިޔާވެރިވެވުނު މީހާ

ދުޢާއާއި ގާތުން ކަލޭގެފާނުގެ ވާހަކަ ދުޢާކުރާއިރު ބަލާ ދުޢާކުރާ މީހާގެ ހިތުގައި އިޚްލާޞް އޮތުމާއި

ނަފްސާނީ ދުޢާ ކުރުމަކީ ޝައްކެއްނެތް ބައިވެރިވާނެ ދުޢާކުރާ ދުޢާކުރާ ދުޢާއެއް ޤަބޫލުކުރައްވައެވެ.

2) ދުޢާ ޤަބޫލުވުމަށް ސަބަބުވާ ކަންތައް:

ދުޢާކުރުމުގެ ކުރިން: ޢަމަލުތައް ރަނގަޅު ކުރުމާއި ނަފްސު ތަޢާލާއާ ގާތްވުމަށް ޖެހޭނެއެވެ. ޙަޤީޤަތުގައި ދުޢާ ޤަބޫލުވުމަށް ހަރާމް ކާބޯތަކެތިން ދުރުހެލިވުމާއި ޙަލާލު ކާބޯތަކެތި ކެއުމަކީ ހަމަ ދުޢާ ޤަބޫލުވުމުގެ މަތިވެރި

ސަބަބެކެވެ. ދުޢާކުރާއިރު ޙާޟިރު ހިތުން ދުޢާކުރުމާއި (ފަހަރު: ދުޢާކުރާއިރު އަޑު އަހަރެމެން ދުޢާކުރާ ކަމަށް) ޝައްކެއްނެތި ޤަބޫލުވާނެ ކަމަށް ދެކުމެވެ.

ދުޢާ ކުރުމުގައި: ހިތް ހާޟިރުކޮށްގެން ﷲ އާއެކު ބަރާބަރަށް ދުޢާކުރުމާއި އަދި ޔަޤީންކަމާއި ތެދުވެރިކަމުގައި

އިޚްލާޞްތެރިވުމާއި ދުޢާއިން ވީއްލުމަށް ހިތްވަރު ނުލުން، ތަކުރާރުކޮށް ދުޢާކުރުން އަދި

ދުޢާ ޤަބޫލުވުމަށް ހަލުވި ނުވުމެވެ.

ދުޢާ ޤަބޫލުވުމަށް މަނާވާ ކަންކަމާއި: ދުޢާކުރުމުގައި އަދަބު ދެނެގަތުމަށް އޮތީ ދުޢާކުރުމުގެ ސަބަބުތަކަށް ނިސްބަތްވާ ކަންކަން ބަޔާންކުރެވިފައެވެ.

އެވެ ނަފްސުގެ ވާޖިބެވެ. އެބާވަތުގެ އަނގަތަކެއް ކަނޑައެޅެން ހިތްވަރުކޮށްދެއެވެ. ✸ **ދުޢާކުރުމުގައި ބަލަންޖެހޭ:** ✸ **ދުޢާކުރުމުގައި**

ވަކިކުރަންޖެހޭ: އެއީ މިސާލަކަށް ކުރެވޭ ގޮތުގައި ހިތުން ދުޢާކުރުމާއި ނަފްސުގެ އެދުމުގައި އަނިޔާވެރިވުން

ނަފްސާނީ ދެކުނުހަފުލުން އަދި ﷲ ގެ ރަޙްމަތުގައި ދުޢާކުރެވޭ ހަމަހަކަށް ނިޔަތްކުރެވޭ ނިޔަތުން ޝަރުޢީ ގޮތުން ދުޢާކުރުން

ދުޢާކުރުމެވެ. ✸ **ދުޢާ އަދަބާއި ނިޔަތުން ނިޔަތް ކުރެވޭ ދުޢާ ހުރިހާ ބަލާނުލާ ބަރަކާތުގެ ދުޢާކުރުން:** ✸

ފުރިހަމަ ދުޢާކުރުން ހިތުގެ ހަރުދަނާ ގޮތުން ދުޢާކުރުން: ﷲ ގެ އިސްމުލް ޢަޡީމާއި ދުޢާކުރުން މިސާލަކަށް:

"އައްލާހުއްމަ ﷲ އެވެ. އިބުރާހީމް ޢަލައިހިއްސަލާމްގެ މިއައްޔާ ފުރުސަތު ކުރީގައި ގެންދެވި ދުޢާއެވެ." ✸ **އިޖާބަ ކުރައްވާނެ**

ދުޢާކުރުން ދުޢާ: މިސާލަކަށް: "އަހަރެން ދުޢާކުރަން ޙަޤީޤަތުގައި ނިކަން ކުރިއަށް ވެއެވެ." ނުކުރުން ބޭނުނެވެ. ✸

ވަރަށް ފުރިހަމަ ހިތުގެ ދުޢާ ކުރުން: ދުޢާކުރުމުގެ ކުރިން ✸ އަޚުލާޤު ރަނގަޅުވުމުގެ ✸ ﷲ އަށް ޙަމްދު ކުރެއްވުމާއި ޝުކުރު:

ހަމަ ކަލަކަށް ވިޔަސް ޢިބާދަތުގައި ދުޢާ ކުރާއިރު ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް ޞަލަވާތް ކިޔުމެވެ. ހަމަ އެހެންމެ ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ގެ މުބާރަކު ބަސްފުޅަކީ ނިކަން ރަނގަޅެވެ. ދުޢާކުރުމަށް، އެކަލޭގެފާނު ހަމަ ޤަބޫލުކުރައްވައެވެ. "ކޮންމެ ދުޢާއެއް ސަލަވާތް ކިޔުމަކާއެކުއެވެ." ދުޢާ ހިފެހެއްޓުމަށް ހަމަ

ހިތުން ދުޢާކުރުން ޤަބޫލުކުރައްވައެވެ. ދުޢާކުރުމުގައި ބޭނުންވާ ބަސްތަކެއް ދުޢާކުރުމުގައި ދުޢާކުރާ ނަމަ ﷲ ކުރިމަތީގައި ހުއްޓި ގޮސް ހިފެހެއްޓޭނެއެވެ. ދުޢާ

ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَލَّمَ ގެ މުބާރަކު ބަސްފުޅެއް ހިފައިގެންނެވެ. ދުޢާ އެދި ދުނިޔޭގައި ބަދަލު ލިބުމަށް ދުޢާކުރާށެވެ. الترمذي. ✸

ވަކިކަމަކަށް ނިދާފައިވާ ކަމަކަށް ދުޢާކުރުން: މިސާލަކަށް: ދުނިޔޭގައި އަދަބުކުރުމުން އަދި ދުޢާކުރުން. ✸ **ދުޢާގައި ބަރާބަރު**

އިޖާބަވުމަށް ނިޔަތްކޮށް ކަލޭގެފާނުގެ ދުޢާކުރުމާއި ފަރުވާތެރިކަމާއި ވަހްޔުކުރެއްވުން: ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ٱدۡعُواْ رَبَّكُمۡ تَضَرُّعٗا وَخُفۡيَةًۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُعۡتَدِينَ﴾ މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން، ކިޔަމަންތެރިކަމާއި، ސިއްރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ދުޢާކުރާށެވެ!

ޙަޤީޤަތުގައި، ހައްދު ފަހަނައަޅާ މީހުންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބި ނުވެވޮޑިގެންނެވެ." އިބްނު ޢައްބާސް رَضِيَ اللهُ عَنْهَا ވިދާޅުވިއެވެ. "ދުޢާގައި

ބަސްތައް ކިޔުމަށް ހިތްވަރުދިނުން ނިކަން ނިކަމެތިކަމާއި ދުޢާކުރުމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދުޢާ ކުރެއްވުމެވެ. ހަމަ ކަލަކަށް ﷲ ގެ

ރަސޫލާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަސްޙާބުން ދުޢާކުރެއްވުމުގައި ދުޢާ ކުރެއްވިއެވެ. އަޑުން ނުކުރައްވައެވެ." البخاري.

✸ **ދުޢާކުރުމުގައި މެދުމިނުން އަޑުއުފުލުން:** ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿وَلَا تَجۡهَرۡ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتۡ بِهَا وَٱبۡتَغِ بَيۡنَ ذَٰلِكَ سَبِيلٗا﴾ މާނައީ: "އަދި ކަލޭގެފާނު ނަމާދުގައި މާބޮޑަށް އަޑުނުއުފުއްލަވާށެވެ. އަދި ވަރަށް ސިއްރުންވެސް ނުކުރައްވާށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ދެމެދުގެ މަގެއް

ހޯއްދަވާށެވެ." ޢާއިޝާ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ ދުޢާކުރުމުގައި ދެން ބާވަތްތަކާ އެއްގޮތެވެ. މިއެވެ.

ދުޢާކުރުމުގެ އާދާބު ދުޢާ އަންނަނިވި ގޮތަށް ތަރުތީބުކުރުން ހަމަ ދުޢާކުރުމުގެ ކުރިން ކިޔުމަށް ޝަރުޢީ ގޮތުން ހެދުމަށް: ފުރަތަމަ ކުރާނެ ކަމަކީ: ޙަމްދުކުރުން. **ދެވަނަކަމަކީ:**

ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ކިޔުން. **ތިންވަނަކަމަކީ:** ތައުބާވުން ފާފަތަކުން އިސްތިޣްފާރުކުރުން. **ހަތަރުވަނަކަމަކީ:** ﷲ އަށް

ޝުކުރުކުރުން ދުޢާކުރުމުގައި ޝުކުރު ކުރުން. **ފަސްވަނަކަމަކީ:** ދުޢާކުރުމުގެ ނިޔަލަށް ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތްކިޔުމާ

ދުޢާއާއި ޝަރުޢީ ބަސްތަކުން ބަލަން ދުޢާކުރުން. **ހަވަނަކަމަކީ:** ދުޢާ ނިންމުމަށް ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ކިޔުން.

ދަސްކުރުން މުހިންމު ދުޢާތަކެއް

ކިޔަންވީ ސަބަބު	ދުޢާ
ނިދުމުގެކުރިން އަދި ހޭލާފައި	ނިދުމުގެ ކުރިން «بِاسْمِكَ اللهُمَّ أَمُوْتُ وَأَحْيَا» ހޭލާފައި « الحَمْدُ للهِ الَّذِى أحْيَانَا بَعْدَمَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُوْر»
ނިދީގައި ބިރުވެރިކަމާއި އެކަނިވެރިކަން އިހުސާސްވެއްޖެނަމަ	«أَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَمِنْ شَرِّ عِبَادِهِ وِمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِيْنِ وَأنْ يَحْضُرُوْنَ»
ނިދާފައި އޮބްދާހަން ހުވަފެނެއް ފެނިއްޖެނަމަ	ހަދީޘްގެ މާނަ: "ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހަކަށް އުފާވާފަދަ ހުވަފެނެއް ފެނިއްޖެނަމަ ދަންނައެވެ. ފަހެ، އެއީ الله ގެ ޙަޟްރަތުން އައި އެއްޗެކެވެ. ދެން އެކަމަށްޓަކައި الله އަށް ޙަމްދުކުރާށެވެ (މިސާލަކަށްނަމަވެސް) އަދި އެކަމާމެދު ވާހަކަދައްކާށެވެ. އަދި ޝައިޠާނާގެ ފަރާތުން ނުރުހޭފަދަ ހުވަފެނެއް ފެނިއްޖެނަމަ ދަންނައެވެ. ފަހެ، އެއީ ޝައިޠާނާގެ ފަރާތުން އައި އެއްޗެކެވެ. އޭގެ ނުބައިކަމުން ރައްކާތެރިވުމަށް ދުޢާކުރާށެވެ. އަދި އެއްވެސް މީހަކަށް ކިޔައިދޭށެވެ. ފަހެ، އެއީ ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއް ނުވާނޭ އެއްޗެކެވެ."
ގެއިން ނުކުންނަމުން	«اللهُمَّ إِنِّ أَعُوْذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَوْ أُضَلَّ أَوْ أَزِلَّ أَوْ أُزَلَّ أَوْ أظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ» «بِسْمِ اللهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ»
މިސްކިތަށް ވަންނަމުން	ކަނާތްފައިން އިސްކުރަމުން ކިޔާނީ: بسم اللهِ، وَالصَّلاةُ وَالسَّلامُ عَلَى رَسُولِ اللهِ، اللهُمَّ افْتَحْ لِي أبْوَابَ رَحْمَتِكَ
މިސްކިތުން ނުކުންނަމުން	ވައަތްފައިން އިސްކުރަމުން ކިޔާނީ: بِسْمِ اللهِ، وَالصَّلاةُ وَالسَّلامُ عَلَى رَسُولِ اللهِ، اللهُمَّ إنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ، اللهُمَّ اعْصِمْنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيم
ކައިވެނިކުރި މީހާއަށް ކިޔަންވީ ދުޢާ	«بَارَكَ اللهُ لَكَ وَبَارَكَ عَلَيْكَ وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ»
ކުކުޅު ގޮވާ ހިމާރުގެއަޑާއި ހިމާރު ގޮވާ ހިނދު	ހަދީޘްގެ މާނަ: "ކުކުޅު ގޮވާ އަޑު ތިޔަބައިމީހުން އިވިއްޖެނަމަ، ފަހެ الله ގެ ފަޟްލުވަންތަކަމުން އެދޭށެވެ. (އެބަހީ: اللهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ މިފަދައިން ކިޔާށެވެ.) އެހެނީ އެއީ މަލާއިކަތަކު ދެކިގެންނެވެ. އަދި ހިމާރު ގޮވާ އަޑު ތިޔަބައިމީހުން އިވިއްޖެނަމަ، ފަހެ ޝައިޠާނާގެ ނުބައިކަމުން ރައްކާތެރިވުމަށް الله ގެ ޙަޟްރަތުން އެދޭށެވެ. (އެބަހީ: أَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْم މިފަދައިން ކިޔާށެވެ.) އެހެނީ އެއީ ޝައިޠާނަކު ދެކިގެންނެވެ."
الله އަށްޓަކައި އަޚުން ލޯބިވާކަމަށް ބުނާ މީހާއަށް	أَحَبَّكَ الَّذِيْ أَحْبَبْتَنِيْ لَهُ
ކިނބިހިއްޖުމުން	ހަދީޘްގެ މާނަ: "ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހަކު ކިނބިހިއްޖެނަމަ އޭނާއަށް ބުނާށެވެ، އަމިއްލައަށް الْحَمْدُ لله މިފަދައިން ކިޔާށެވެ. އަދި އޭނާ ބަރާބަރުކޮށްދިނުމަށް އޭނާގެ އަޚާ يَرْحَمُكَ الله މިފަދައިން ކިޔާށެވެ. ފަހެ، ދެން އޭނާ يَهْدِيْكُمُ اللهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ މިފަދައިން ކިޔާށެވެ."
ހިތާމައާއި ވޭނުވުމުން	«لا إِلَهَ إِلا اللهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ لا إِلَهَ إِلا اللهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ لا إِلَهَ إِلا اللهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الأَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ» «اللهُ رَبِّي لا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا» «يَاحَيُّ يا قَيومُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ » «سُبحَان اللهِ العَظِيم»
އަދާވާތެރިންނާ ދެކޮޅަށް	«اللهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ ومُجْرِيَ السَّحَابِ سَرِيعَ الْحِسَابِ اهْزِمْ الأَحْزَابَ، اللهُمَّ اهْزِمْهُمْ وَزَلْزِلْهُمْ»
ރޭގަނޑު ނިދިން ހޭލާފައި	«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ» ދެން އަހަރެންނަށް "اللّٰه މަޢާފުކުރައްވާށިއެވެ" ކިޔައިފިނަމަ، ނުވަތަ ދުޢާކޮށްފިނަމަ އޭނާގެ ދުޢާ ޤަބޫލުކުރެވޭނެއެވެ. ފަހެ، އޭނާ ވުޟޫކޮށް ނަމާދުކޮށްފިނަމަ، އޭނާގެ ނަމާދު ޤަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ."
ކަމެއް އުނދަގޫވެއްޖެނަމަ	«اللهُمَّ لا سَهْلَ إلا مَا جَعَلْتَهُ سَهْلا وَأَنت تَجْعلُ الحَزْنَ إذَا شِئْتَ سَهْلاً»
ދަރަނިއިން ދުރުވުން އަދި	« اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَالْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَالْجُبْنِ وَالْبُخْلِ، وَضَلَعِ الدَّيْنِ، وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ»
ފާޚާނާއަށް ވަންނަމުގެ ކުރިން އަދި ނުކުމެފައި	ވަންނަމުގެ ކުރިން: «اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ» ނުކުމެފައި: «غُفْرَانَكَ»
ރުޅިއައުމުން	«أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيم» މިފަދައިން ކިޔުމާއި، ހަމަޖެހުމަށް ބާރުލިބޭ ކަންކަން ކުރުމާ އެކު

ވަސްވާސްވިޔާ	ވާތް ފަރާތަށް ތިންފަހަރު ފުމެލާނީއެވެ.
ސަޖިދައިގައި	«اللهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ دِقَّهُ وَجِلَّهُ وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ وَعَلانِيَتَهُ وَسِرَّهُ» «سُبْحَانَكَ رَبِّي وَبِحَمْدِكَ اللهُمَّ اغْفِرْ لِي» «اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ»
ތިލާވަތުގެ ސަޖިދައިގައި	«اللهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الخَالِقِينَ»
ނަމާދަށް ފަށައިގަންނަ ހިނދު	«اللهُمَّ بَاعِدْ بينِيْ وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدتَّ بينَ الْمَشْرِقِ والمغْرِبِ، اللهُمَّ نَقِّنِيْ مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللهُمَّ اغْسِلْنِيْ بالْمَاءِ وَالثلْجِ وَالبَرَد»
ނަމާދުގެ އަށްޑަހުގައި	«اللهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلا أَنْتَ فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّك أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ»
ނަމާދުން އަވަދިވުމުންފަހު	«اللهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ» «اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِن الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ»
ހެޔޮކަމެއް ކޮށްދިން މީހަކަށް	ހެޔޮކަމެއްކޮށްދިން މީހަކަށް جَزَاكَ اللهُ خَيْرًا މިފަދައިން ކިޔާނެއެވެ. އަދި އަނެއްމީހާ وَجَزَاكَ ނުވަތަ وَإِيَّاكَ މިފަދައިން ކިޔާނެއެވެ.
ވާރޭވެހުން ފެށުމުން	«اللهُمَّ صَيِّبًا نَافِعًا» މިފަދައިން ދެފަހަރު ނުވަތަ ތިންފަހަރު ކިޔާނެއެވެ. «مُطِرْنا بفَضْلِ الله وَرَحْمَتِهِ» މިފަދައިންވެސް ކިޔާނެއެވެ. އަދި ބޭނުން ދުޢާއެއް ކުރާނެއެވެ. އެވަގުތަކީ ދުޢާ އިޖާބަވާ ވަގުތުތަކުން އެއްވަގުތުކަމުގައިވާތީއެވެ.
ވައިގަދަވުމުން	اللهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ
ހުޅެވިހަނދު ފެންނަ ހިނދު	«اللهُمَّ أَهِلَّهُ عَلَيْنَا بِالْيُمْنِ وَالْإِيمَانِ، وَالسَّلامَةِ وَالْإِسْلامِ، رَبِّي وَرَبُّكَ اللَّهُ»
ދަތުރު ވެރިއަކަށް ވަދާޢު ކިޔުމަށް	«أَسْتَوْدِعُ اللَّهَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَواتِيمَ عَمَلِكَ» މިފަދައިން ކިޔާނެއެވެ. އަދި ދަތުރުވެރިޔާ «أَسْتَوْدِعُكُمُ اللهَ الَّذِي لَا تَضِيعُ وَدَائِعُهُ» މިފަދައިން ކިޔާނެއެވެ.
ހިތްފަސޭހަވާކަމެއް ނުވަތަ ނުރުހޭކަމެއް ފެންނަހިނދު	ނަބިއްޔާ صَلَّىٰ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް އެކަލޭގެފާނު ހިތްފަސޭހަވާ ކަހަލަކަމެއް ފެނިވަޑައިގަތުމުން ވިދާޅުވާކަމުގައިވެއެވެ: الحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ , އަދި ހިތްހަމަނުޖެހޭކަހަލަ ކަމެއް ފެނިވަޑައިގަތުމުން ވިދާޅުވާކަމުގައިވެއެވެ: الحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ.
ދަތުރުގެ ދުޢާ	«اللهُ أَكْبَر، اللهُ أَكْبَر، اللهُ أَكْبَر ﴿سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقْرِنِينَ ⑬ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ⑭﴾ اللهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى، اللهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، اللهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الأَهْلِ، اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالأَهْلِ» **އަދި އެނބުރި އަންނަހިނދު އެފަދައިން ކިޔުމުންފަހު** «آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ» **މިފަދައިންވެސް ކިޔާނެއެވެ.**
ނިދަން އޮށޯންނަހިނދު	«اللهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَأَلجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ رَهْبَةً وَرَغْبَةً إِلَيْكَ لا مَلْجَأَ وَلا مَنْجَا مِنْكَ إِلا إِلَيْكَ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ» «الحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَكَفَانَا وَآوَانَا فَكَمْ مِمَّنْ لا كَافِيَ لَهُ وَلا مُؤْوِيَ» «اللهُمَّ قِنِيْ عَذَابك يَوْمَ تَبْعَثُ عبادكَ» «سُبْحَانَكَ اللهُمَّ رَبِّي بِكَ وَضَعْتُ جَنْبِي وَبِكَ أَرْفَعُهُ إِنْ أَمْسَكْتَ نَفْسِي فَاغْفِرْ لَهَا وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ» އިޚްލާޞް، ފަލަޤް، ނާސް މިތިން ސޫރަތް ކިޔަވައި ދެއަތްތިލައަށް ފުމެލައި ހަށިގަނޑުގައި ފިރުމާލާނެއެވެ. މިގޮތަށް ތިންފަހަރުކުރާނެއެވެ. އާޔަތުލްކުރްސިއްޔާއި ސަޖިދަ ސޫރަތާއި މުލްކު ސޫރަތްވެސް ކިޔާނެވެ.
މިސްކިތަށް ދަމުން	«اللهُمَّ اجْعَلْ فِيْ قَلْبِيْ نُوْرًا، وَفِيْ لِسَانِيْ نُوْرًا، وَفِيْ سَمْعِيْ نُوْرًا، وَفِيْ بَصَرِيْ نُوْرًا، وَمِنْ فَوْقِيْ نُوْرًا، وَمِنْ تَحْتِيْ نُوْرًا، وَعَنْ يَمِيْنِيْ نُوْرًا، وَعَنْ شِمَالِيْ نُوْرًا، وَمِنْ أَمَامِيْ نُوْرًا، وَمِنْ خَلْفِيْ نُوْرًا، وَاجْعَلْ فِيْ نَفْسِيْ نُوْرًا، وَأَعْظِمْ لِيْ نُوْرًا، وَعَظِّمْ لِيْ نُوْرًا، وَاجْعَلْ لِيْ نُوْرًا، وَاجْعَلْنِيْ نُوْرًا، وَاجْعَلْ فِيْ عَصَبِيْ نُوْرًا، اللهُمَّ أَعْطِنِيْ نُوْرًا، وَفِيْ لَحْمِيْ نُوْرًا، وَفِيْ دَمِيْ نُوْرًا، وَفِيْ شَعْرِيْ نُوْرًا، وَفِيْ بَشَرِيْ نُوْرًا»

އިސްތިޚާރާގެ ދުޢާ	ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހަކު ކަމެއްކުރުމަށް ގަސްދުކުރިނަމަ ފަރުޟު ނަމާދު ފިޔަވައި ދެރަކުޢަތް ނަމާދެއްކުރާށެވެ. ދެން ކިޔާށެވެ. «اللهُمَّ إِنِّيْ أَسْتَخِيْرُكَ بِعِلْمِكَ، وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيْمِ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلاَ أَقْدِرُ، وَتَعْلَمُ، وَلاَ أَعْلَمُ، وَأَنْتَ عَلاَّمُ الْغُيُوْبِ، اللهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هذَا الأَمْرَ (ކުރަންއުޅޭ ކަމުގެ ނަންގަންނާނެއެވެ.) خَيْرٌ لِيْ فِيْ دِيْنِيْ وَمَعَاشِيْ وَعَاقِبَةُ أَمْرِيْ فَاقْدُرْهُ لِيْ وَيَسِّرْهُ لِيْ ثُمَّ بَارِكْ لِيْ فِيْهِ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هذَا الأَمْرَ (ކުރަންއުޅޭ ކަމުގެ ނަންގަންނާނެއެވެ.) شَرٌّ لِيْ فِيْ دِيْنِيْ وَمَعَاشِيْ وَعَاقِبَةُ أَمْرِيْ فَاصْرِفْهُ عَنِّيْ وَاصْرِفْنِيْ عَنْهُ وَاقْدُرْ لِيَ الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ أَرْضِنِيْ بِهِ»
ކަށުނަމާދުގައި މައްޔިތާއަށްޓަކައި	اللهُمَّ، اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ، وَاعْفُ عَنْهُ وَعَافِهِ، وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ، وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ، وَاغْسِلْهُ بِمَاءٍ وَثَلْجٍ وَبَرَدٍ، وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ، وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ، وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ، وَقِهِ فِتْنَةَ الْقَبْرِ وَعَذَابَ النَّارِ
ފިކުރުބޮޑުވެ ހިތާމައިގެ ވަގުތު	اللهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ ابْنُ عَبْدِكَ ابْنُ أَمَتِكَ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ، مَاضٍ فِيَّ حُكْمُكَ، عَدْلٌ فِيَّ قَضَاؤُكَ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ، سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوِ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي، وَنُورَ صَدْرِي، وَجِلَاءَ حُزْنِي، وَذَهَابَ هَمِّي
ވިދާޅުވެފައިވާ ‘النَّبِيُّ جَامِعُ دُعَاء ތަކެއް.	« اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ سُوءِ الْقَضَاءِ وَمِنْ دَرَكِ الشَّقَاءِ وَمِنْ شَمَاتَةِ الأَعْدَاءِ وَمِنْ جَهْدِ الْبَلاءِ » « اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي وَجَهْلِي وَإِسْرَافِي فِي أَمْرِي وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي جِدِّي وَهَزْلِي وَخَطَئِي وَعَمْدِي وَكُلُّ ذَلِكَ عِنْدِي اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ » « اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا مَعَاشِي وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي وَاجْعَلْ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ وَاجْعَلْ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ » « اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتُّقَى وَالْعَفَافَ وَالْغِنَى » « اللَّهُمَّ آتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا وَزَكِّهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلاهَا اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لا يَنْفَعُ وَمِنْ قَلْبٍ لا يَخْشَعُ وَمِنْ نَفْسٍ لا تَشْبَعُ وَمِنْ دَعْوَةٍ لا يُسْتَجَابُ لَهَا » « اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ نِعْمَتِكَ وَتَحَوُّلِ عَافِيَتِكَ وَفُجَاءَةِ نِقْمَتِكَ وَجَمِيعِ سَخَطِكَ »

ސަވާބާ ވިޔަފާރި

ހަމަ ކަށަވަރުން ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެހެން ހެދިހާ މަޚްލޫޤުންގެ މައްޗަށް އިންސާނާ މާތްކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި ވާހަކަދެއްކުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ދެއްވައި އިންސާނާ ޚާއްޞަކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި ވާހަކަދެއްކުމުގެ ބާރުން ލިބޭ ވަސީލަތެއްކަމުގައި ދީ ޚައްލުވެއެވެ. އެއީ ޒިކުރުގައި، ނަޞޭޙަތްދިނުމުގައިވެސް ބޭނުންކުރެވޭ ނިޢުމަތަކަށްވެ، ބޭނުންކުރެވޭ ހަމައެކަނި ދަރުމަތަކުގެ ދީ ބޭނުންކުރެވޭ ދުނިޔޭގެ ބާއްޖަވެރިކަން ހޯދޭނެ. އަދި ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ދަރަޖަތަކަށް ވާޞިލުވުމަށް ހަމަޖެހުމެއް އަދި އެންމެ ގިނަ ދީ ބާއްޖަވެރިކަމާ ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައިވެސް ހަމަހަމައަށް ބަރަކާތް ފައިދާކުރާނެ. ދުނިޔޭގެ ބާބުން ހަމަޖެހުމުގައި ހިމެނުން ކަރުން އެކީ އެންމެ ރަނގަޅުވެރިކަމަކީ ޒިކުރުކުރުން ހިއްވަރުދީފައި ﷲ އަށް ޒިކުރުކުރުމެވެ.

ﷲ އަށް ޒިކުރުކުރުމުގެ މާތްކަން: މިކަމާމެދު ގިނަ ޙަދީޘްތަކެއް ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ރަސޫލު ﷲ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޙަދީޘުގައިވެއެވެ: «أَلَا أنبئُكُمْ بخيْرِ أَعْمَالِكُمْ، وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيْكِكُم وَأَرْفَعِهَا فِيْ دَرَجَاتِكُمْ، وَخَيْرٍ لَكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالوَرِقِ، وَخَيْرٍ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوْا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوْا أَعْنَاقَكُمْ؟ قَالُوْا: بَلَىْ. قَالَ: **ذِكْرُاللهِ**» الترمذي. މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިއިލާހުގެ ޙަޟްރަތުގައި އެންމެ ޠާހިރުކަން ބޮޑުވެގެންވާ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރަޖަތައް އެންމެ ބޮޑަށް އުފުލުވާދޭ އަދި ރަނާއި ރިހި ހޭދަކުރުމަށްވުރެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮވެގެންވާ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޝްމަނުންނާއި ބައްދަލުވެ، އެމީހުންގެ ބޮއްކަނޑާ އެމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ބޮއްކަނޑާލުމަށްވުރެ (އެބަހީ: ޖިހާދުކުރުމަށްވުރެ) ހެޔޮވެގެންވާ ކަމެއްގެ ވާހަކައިން ޚަބަރުދީފާނަން ހެއްޔެވެ؟ އެބޭކަލުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ތޯންޏެވެ. (އެހެންވީ ދައްކަވާށެވެ.) ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: "އެއީ ﷲ އަށް ޒިކުރުކުރުމެވެ." އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لا يَذْكُرُ رَبَّهُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ» متفق عليه. މާނައީ: "އެމީހެއްގެ ވެރިރައްބު ޒިކުރުކުރާމީހާއާއި ޒިކުރުނުކުރާމީހާގެ މިސާލަކީ ދިރިހުރިމީހާއާއި މަރުވެފައިވާމީހާގެ މިސާލެވެ." އަދި ޤުދުސިއްޔަ ޙަދީޘެއްގައި، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: «أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي، وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَأٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَأٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ بِشِبْرٍ تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا» البخاري. މާނައީ: "ތިމަންއިލާހު ވަނީ އަޅާ ތިމަންއިލާހާމެދު ހިޔާލުކުރާ ގޮތަކަށެވެ. ތިމަންއިލާހު ޒިކުރުކުރާނަމަ ތިމަންއިލާހު އޭނާއާއެކު ވަމެވެ. ދެން އޭނާ ހިތުގައި ތިމަންއިލާހު ޒިކުރުކޮށްފިނަމަ، ތިމަންއިލާހު އަމިއްލަ ނަފްސުގައި އޭނާގެ ޒިކުރުކުރައްވާނަމެވެ. އަދި ޖަމާޢަތެއްގައި އޭނާ ތިމަންއިލާހު ޒިކުރުކޮށްފިނަމަ، އެއަށްވުރެ ހެޔޮ ޖަމާޢަތެއްގައި ތިމަންއިލާހު އޭނާގެ ޒިކުރުކުރައްވާނަމެވެ. އަދި އޭނާ ތިމަންއިލާހާ ދިމާއަށް ފޫޓެއްހާ ވަރަކަށް ކައިރިވެއްޖެނަމަ، ތިމަންއިލާހު އޭނާއާ ދިމާއަށް ރިޔަނެއްހާ ވަރަކަށް ކައިރިވެވަޑައިގަންނަވާނަމެވެ." އަދި މާތް ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޙަދީޘުގައިވެއެވެ: «سَبَقَ الْمُفَرِّدُونَ، قَالُوا: وَمَا الْمُفَرِّدُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ» مسلم. މާނައީ: "މުފައްރިދުން ކުރިއަރައި ހިނގައްޖެއެވެ. އަޞްޙާބުބޭކަލުން ދަންނަވައިފިއެވެ. މުފައްރިދުންނަކީ ކޮންބައެއްތޯ؟ އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ގިނަގިނައިން ﷲ އަށް ޒިކުރުކުރާ ފިރިހެނުންނާއި، ގިނަގިނައިން ﷲ އަށް ޒިކުރުކުރާ އަންހެނުންނެވެ." އަދި ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަބްދުﷲބްނު ބުސްރަށް ވަޞިއްޔަތްކުރެއްވުމުގައި ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «لا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ» الترمذي މާނައީ: "ﷲ އަށް ޒިކުރުކުރުމުގައި ކަލޭގެ ދުލު ތެތްކޮށް ހިފަހައްޓަމުން ގެންދާށެވެ." އަދި މީގެ އިތުރުންވެސް އެތައް ޙަދީޘްތަކެއް ވާރިދުވެއެވެ.

ދަރުމަ އިތުރުވުން: ޒިކުރުއާން ހިތްވަރުވާ ސަވާބުން ދަރުމަ އިތުރުވެގެންދާ ޒިކުރުތަކުގެ ބާވަތްތަކާއި އަދަދުތަކުގެ ސަވާބު ބޮޑުވާ ދަރުމަ އިތުރުވެގެން ދެއެވެ. އެއީ ދެގޮތަކަށްކަމުންނެވެ. 1) އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި އިޚްލާޞްތެރިކަމާ ﷲ އަށް ޚުޝޫޢުވާ އަދި އެކަށީގެންވާ ގޮތަށް ޒިކުރުކުރުން ކަން ހިތްގައިމު މާނަތައް ދެނެގަނެގެންނެވެ. 2) ޒިކުރުކުރާއިރު ހިތް ޙާޟިރުކޮށް، މާނަތައް ވިސްނުމާއެކު ދުރުން ނުޖެހޭނެ. އެދެވޭކަމުގައި ފުރިހަމަކަމުގައި ﷲ އެކަނިވެރިކަމާއެކު ޒިކުރު ކުރުމުން އޭނާއަށް ގިނަ ސަވާބު ޢަމަލުތަކަށް ދަރުމަ ދެއްވައެވެ.

ޒިކުރުކުރުމުގެ ފައިދާ: ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رَحِمَهُ اللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "މަހަކަށް ފެން ބޭނުންވާ ފަދައިން، ﷲ ހަނދުމަކުރުމަކީ ހިތަށް ބޭނުން ޖެހޭކަމެކެވެ. މަހެއް ފެނުން ނަގައިފިނަމަ ދެން ވާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟"

- الله ތަޢާލާ ލޯބިވުމާއި އެމީހާއަށް ލިބިދެއްވާ ރަހްމަތްތަކާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ ލޯބިވުމާއި ބަރަކާތް ދިނުމެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ ރޫހަކީ އެއީއެވެ. އަދި އެއިލާހަށް ލޯބިވާ މީހާ އެއިލާހަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ތަބާވުމެވެ. އަދި އެއިލާހަށް ގާތްވުމެވެ. އެއިލާހުގެ ޠާޢަތުގައި ޝައުޤުވެރިކަމާއި ބޭރުކުރެވޭ ހާލަތްތައް ދުރުކޮށް ދޭ ކަމެވެ.
- ހިތުގައި އިޙްސާނުގެ ދަރަޖައަށް ވާސިލުވުމެވެ، އެއީ ބޮޑުބައެއް މީހުން އެދޭ ދަރަޖައެވެ. ހިތުގައި ބިރުވެތިކަން ބޮޑުވެ ބާއްވާނީ ދެކޭ ކަމަށް ވާންވެނެވެ.
- ހިތުގައި ހަމަޖެހުން ލިބުމާއި ހިތް ސާފުވެ ތާހިރުވުމެވެ. الله އަށް ރުޖޫޢަވުމާއި ރުއިން ބިރުވެތިކަމާއި ތައުބާވުމެވެ. އަދި ހިތުގެ ބިރުވެތިކަމާއި ހުރިހާ ކަމެއްގައި الله އަށް ރުޖޫޢަވުމާއި ތަވައްކަލް ދެއްވުމެވެ.
- އެއީ ހިތުގެ ދިރުމެއް ކަމުގައިވެ ދިރުމެވެ. އަދި އެއީ ހިތުގެ ކާނާއެވެ. ހިތުގެ ދިރުމާއި ބާރު ޖެހޭ ގޮތްތައް ލިބުމެވެ.
- ދުނިޔޭގެ ފާފަތައް، ކުށްތަކާއި ގޯސް ޢަމަލުތަކުން ފާފަ ފުހެލާ ކަމެވެ. އަދި އެކަން ހިތުން ދުރުކުރާ ހުރިހާ ޖަނަވާރުތަކުގެ ސަބަބުން، الله އަށް ގާތްވެ ތިބޭ މީހުން ގާތުގައި ހިތުގެ ރާޙަތު ލިބުމާއި ބަރަކާތް ގެނުވުމެވެ. އެކަމަކު އެކަމާ ދުރުވާ މީހުން ހިތުގެ ވަޙުޝަތް ބޮޑުވެގެންދާ ކަމެވެ.
- ބަނދަރުތަކާއި، ސަލާމަތުގެ ދޮރުތަކާއި ސުވަރުގެ ބަދަލުގައި މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ދަންނަވާ ބަސްތަކުގެ ވާހަކަ ކުރާ މީހާ ނިކަމެތިވާ ހިނދުގައި، ރަހުމަތްތެރިކަމާއި ހިތުގެ ހަމަޖެހުން ލިބުމެވެ.
  الله އަށް ބަރަކާތް ދުޢާކުރެއްވުމެވެ. ހިތުގެ ވަހުޝަތް ދުރުކޮށް އެކަމަކަށް ދަރުމަ ލިބޭކަމެވެ.
- އެއީ الله ގެ ޒިކުރުކުރުން ސަބަބުން ޢަރުޝުގެ ވަށައިގެން ޒިކުރުކުރެވޭ ކަމެވެ. އަދި ރަހުމަތްތެރިވުމާއި، ދަރަޖަ ބޮޑު ގަދަފަދަ ބަރަކާތުގެ ނިޢުމަތް ލިބުމާއި، މަލާއިކަތުން ދުޢާކުރުމާއި ސަލާމަތްވުމެވެ.
  ރަހުމަތްތެރިކަމުން ދުޢާތަކާއި ތައުބާވުމެވެ.
- އެއީ ބާޠިލު ވާހަކައިންނާއި، ގީބަތުންނާއި، ދޮގުހެދުމުންނާއި، ނަމީމާތަކުންނާއި އަދިވެސް މުޅިވާހަކަ ނުބައި ބަސްތަކުން
  ދުލަށް ސަލާމަތްކަން ލިބި ދުލަށް ބިރުވެތިކަން ލިބުމެވެ.
- އެއީ އެންމެ ފަސޭހަ އަޅުކަމެވެ. އަދި އެއީ އެންމެ މަތިވެރި، އެންމެ މާތް އަޅުކަމެވެ. އަދި އެއީ ސަވާބު ގިނަ އިންތަ
  ގަދައެވެ.
- ދުޢާކުރުމާއި ތިލާވަތްކުރުން ހަމަޖެހުމުގެ ބަރަކާތްތަކެވެ. އަދި ދުއާ އަޑުއިވުމާއި ބަދަލު ސުވަރުގެ ގަސްތަކެއް ހައްދަވާ ބަދަލުތަކެވެ. އަދި އެއީ
  ދުނިޔޭގެ ފަހަރެއްގައި، ޙަޤީޤީ ފައިދާ އަދި އާޚިރަތުގެ ސަވާބު ދޭކަމެވެ.
- އެއީ ދުޢާކުރުމުގެ ފާހަގަތައް الله ގެ ރަޙްމަތުގެ އަދި ދަރަޖަތަކުގެ ބަދަލުތަކުން ބާރު މާތް އަޅުކަމުގެ ރޮނގުތަކުން ދަރުމަލިބޭ ކަމެވެ.
  ވޭނާއި ބަލިތަކުން ދުރުވުމެވެ. އަދި ދަރަޖަތަކުގެ ބަދަލުތައް ރަސޫލާ الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ދުޢާކުރެއްވި ދުޢާތަކުގައި ފަޟީލަތްތެރިކަން ލިބުމެވެ.
- ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ހެޔޮއަމަލު އެންމެ ގަބޫލުކުރެއްވޭނީ، އެދިގެންނެވުމުގެ އެންމެ ޤަބޫލުކުރެއްވުން الله عَزَّوَجَلَّ އަށް ދުޢާކުރުމެވެ.
  ދުޢާކުރުމެވެ. ރޯދަވެރިންގެ ދުޢާއާއި އެންމެ ހެޔޮ ބަރަކާތްތެރި އެދިގެންނުވާ އެންމެ ގަބޫލުކުރައްވާ الله އަށް ދުޢާކުރުމަކީ ދިރުމެކެވެ.
- އެކަމަކު އުނދަގޫތައް ދުރުކުރުން، ރަޙްމަތް ބަރަކާތް ލިބުމާއި ހަމަޖެހުން ގެންނެވުމެވެ.
- އެއީ ޝަރީޢަތާ ދުރުވުން، އާދަ ނަފްސުގެ ކަމެވެ.

ހެނދުނާއި ހަވީރުގެ ދިކުރުތައް

ދިކުރު	އަދަދާއި ވަގުތު	އޭގެ އަސަރާއި މާތްކަން
آية الكرسي[1]	ހެނދުނާއި ހަވީރު / ނިދުމުގެ ކުރިން / ފަރުޟު ނަމާދުތަކުގެ ފަހުން	ޝައިޠާނާ ގާތްނުވުން / ސުވަރުގެ ވަނުމުގެ ސަބަބެއް
ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ ފަހު ދެއާޔަތް[2]	ރޭގަނޑު އެއްފަހަރު	ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް ފުދޭ
އިޚްލާޞް ސޫރަތާއި، ފަލަޤު ސޫރަތާ އަދި ނާސް ސޫރަތް ކިޔެވުން	ހެނދުނާއި ހަވީރު 3 ފަހަރު	ކޮންމެ ކަމަކަށް ފުދޭ
بِسْمِ اللهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ.	ހެނދުނާއި ހަވީރު 3 ފަހަރު	ކުއްލިބަލާއެއް ނުޖެހޭނެ / އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ކުރިމަތި ނުވާނެ
أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ.	ހެނދުނާއި ހަވީރު 3 ފަހަރު / ތަނަކަށް ފައިބައިފި	ކަށްވާ ތަނަކަށް ކަށްވާ ނުރައްކާތެރިކަމުން ރައްކާތެރިވުން
حَسْبِيَ اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ العَرْشِ العَظِيمِ.	ހެނދުނާއި ހަވީރު 7 ފަހަރު	ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ކަންބޮޑުވާ ކަންތައްތަކުން ދުރުކުރައްވާ
رَضِيْتُ بِاللهِ رَبًّا، وَبِالإِسْلَامِ دِيْناً، وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيًّا	ހެނދުނާއި ހަވީރު 3 ފަހަރު	ޤިޔާމަތް ދުވަހު ރުއްސަވައިދެއްވުމަކީ ﷲ ގެ މައްޗަށް ޙައްޤެއް
ހެނދުނު: اللهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ النُّشُورُ. ހަވީރު: اللهُمَّ بِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ الْمَصِيْرُ.	ހެނދުނާއި ހަވީރު	މިކަން ކުރުމުން ވެސް ޝައިޠާނާގެ ބާރުގެއްލޭނެ
أَصْبَحْنَا عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ، وَكَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ، وَدِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَمِلَّةِ أَبِينَا إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا، مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ.	ހެނދުނު	ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ މިގޮތަށިން ދުޢާކުރައްވާ
اللَّهُمَّ ما أَصْبَحَ بِي مِنْ نِعْمَةٍ أَوْ بِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ فَمِنْكَ وَحْدَكَ لا شَرِيْكَ لَكَ، فَلَكَ الْحَمْدُ وَلَكَ الشُّكْر (ހަވީރުނަމަ އިއްޔާ أَصْبَحَ ގެ ބަދަލުގައި أَمْسَىٰ)	ހެނދުނާއި ހަވީރު	މިދުޢާ ހެނދުނު ކިޔައިފިމާ، އޭނާ އެދުވަހުގެ ޝުކުރުއަދާކޮށްފި، އަދި ހަވީރު މިދުޢާ ކިޔައިފިމާ، އޭނާ އެރޭގެ ޝުކުރުއަދާކޮށްފި.
للَّهُمَّ إِنِّيْ أَصْبَحْتُ أُشْهِدُكَ وَأُشْهِدُ حَمَلَةَ عَرْشِكَ ، وَمَلاَئِكَتَكَ وَجَمِيْعَ خَلْقِكَ ، أَنَّكَ أَنْتَ اللهُ لا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لا شَرِيْكَ لَكَ ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُوْلُكَ	ހެނދުނާއި ހަވީރު 4 ފަހަރު	4 ފަހަރު މިދުޢާ ކިޔައިފިމަ ދޮޒަޚުގެ. ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އޭނާ ނަރަކައިން މިންޖުކުރައްވާނެއެވެ.

---

[١] ﴿ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْحَيُّ ٱلْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُۥ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ مَن ذَا ٱلَّذِى يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَىْءٍ مِّنْ عِلْمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَ ۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ ۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفْظُهُمَا ۚ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْعَظِيمُ ﴾

[٢] ﴿ ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِۦ ۚ وَقَالُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا ٱكْتَسَبَتْ ۗ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِن نَّسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦ ۖ وَٱعْفُ عَنَّا وَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَآ ۚ أَنتَ مَوْلَىٰنَا فَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴾

(ހަވީރުނަމަ ކިޔާނީ أَصْبَحْتُ ގެ ބަދަލުގައި أَمْسَيْتُ)		
اللهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكَهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي، وَشَرِّ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ.	ހެނދުނާއި ހަވީރު / ނިދާއިރު	ޝައިޠާނާގެ ވަސްވާސުން ރައްކާތެރިވުން
اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدَّيْنِ، وَقَهْرِ الرِّجَالِ.	ހެނދުނާއި ހަވީރު	ފޯރިވެރިކަމާއި ކަންބޮޑުވުމުން ދުރުވެ، ދަރަނި އަދާވުން
اللهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لاَ إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ، وَأَبُوءُ لَكَ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي، فَإِنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ.	ހެނދުނާއި ހަވީރު	މީހަކު ޔަޤީންކަމާއެކު ދުވާލު މިދުޢާ ކިޔައިގެންހުއްޓާ އެދުވަހު އޭނާ މަރުވެއްޖެނަމަ، ނުވަތަ ރޭގަނޑު މިދުޢާ ކިޔައިގެންހުއްޓާ އެރޭ އޭނާ މަރުވެއްޖެނަމަ، އޭނާ ވާނީ ސުވަރުގެވަންތަވެރިއަކަށް
يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ أَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، وَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ.	ހެނދުނާއި ހަވީރު	ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ފާޠިމާ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا އަށް މިދުޢާ ކިޔުއްވުމަށް ވަޞިއްޔަތް ކުރެއްވި
اللهُمَّ عَافِنِي فِي بَدَنِي، اللهُمَّ عَافِنِي فِي سَمْعِي، اللهُمَّ عَافِنِي فِي بَصَرِي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ، اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ.	ހެނދުނާއި ހަވީރު 3 ފަހަރު	ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ މިފަދައިން ދުޢާކުރެއްވިކަމަށް ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވޭ
اللهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنيا والآخِرة، اللهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي، اللهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي وَآمِنْ رَوْعَاتِي اللهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ وَمِنْ خَلْفِي وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي وَمِنْ فَوْقِي وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي.	ހެނދުނާއި ހަވީރު	ހެނދުނާއި ހަވީރު މިކަލިމަތައް ކިޔުއްވުން، ރަސޫލު الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ދޫކޮށްނުލައްވާކަމުގައި
سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، وَرِضَى نَفْسِهِ، وَزِنَةَ عَرْشِهِ، وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ.	ހެނދުނު 3 ފަހަރު	ފަތިހުން ފެށިގެން އިރު [illegible] ދެންދެން ޛިކުރުކުރުމުގައި [illegible]

މަތިވެރި ޛިކުރު ދިރާސާ ބަރަކާތްތައް

#.	މާތްވެގެންވާ ޛިކުރާއި އަޛުކާރު	ސުންނަތުން ސާބިތުވާ ޛިކުރާއި ސަވާބު
1	لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ	"ދުވާލަކު ސަތޭކަފަހަރު لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ކިޔުންތެރިޔާ ދަންނަވައެވެ. އޭނާ ދިހަ އަޅުން މިނިވަންކުރިފަދައެވެ. އަދި އޭނާއަށް ސަތޭކަ ހެޔޮ ޢަމަލު ލިޔެވޭނެއެވެ. އަދި ސަތޭކަ ނުބައި ޢަމަލު ފުހެލެވޭނެއެވެ. އަދި އެދުވަހު ހަވީރުވަންދެން ޝައިޠާނާގެ ހިތިކަމުން ރައްކާތެރިވާނެއެވެ. އަދި އޭނާއަށްވުރެ މާތްކަމެއް އެހެން މީހަކު ނުގެންނާނެއެވެ. މިޒިކުރު އޭނާއަށްވުރެ ގިނައިން ކިޔާ މީހަކު ނޫނީ ނުގެންނާނެއެވެ."
2	سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ	"سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ މިޒިކުރުން ކިޔައިފިމީހަކަށް ސުވަރުގޭގައި ކަދުރު ގަހެއް އިންދެވިއްޖެއެވެ."
3	سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيمِ	"سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، މިޒިކުރުން ސަތޭކަފަހަރު ކިޔައިފިމީހާގެ ކުށްފާފަ ކަނޑުގެ ފުއްޕާމޮޅިފަދަ ގިނަވީނަމަވެސް ފުހެލެވިގެންދާނެއެވެ." "ދެކަލިމަ ދުލަށް ފަސޭހަ މީޒާނުގައި ބަރުދަންބޮޑު ރަޙްމާނުވަންތަ އިލާހުގެ ހަޟްރަތުގައި ލޯބިވާ ދެކަލިމައެވެ. އެއީ سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيمِ އެވެ."
4	لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ	"ތިމަންކަލޭގެފާނު، ތިބާއަށް ސުވަރުގޭގެ ޚަޒާނާތަކުގެ ތެރެއިން ޚަޒާނާއެއް ނުދައްކަވަންތަ؟ ދަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ދައްކަވާށެވެ. ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ އެވެ."
5	ސުވަރުގޭގެ ދޮރުވެރިޔާ ނަރަކައިން ރައްކާތެރިކުރައްވާނެ ކަމުގެ އަޅުން	اللهِ ގެ ރަސޫލާގެ ސުވަރުގޭގެ ވެރިކަމުގެ އަދި މިންވަރާ ދެއްކެވުންތަކެވެ، ސުވަރުގޭ ބަލާނަންތީ. އޭ الله! އަހަރެން ސުވަރުގޭ ވެރިކުރައްވާށެވެ! އަދި ނަރަކައިން ރައްކާތެރިކުރައްވާން އެއްފަދައެ ރަސޫލާގެ މިން ފުރަތަ ދަންނަވައިފިނަމަ ނަރަކަ ބަލާނަންތީ. އޭ الله! އަހަރެން ނަރަކައިން ރައްކާތެރިކުރައްވާށެވެ!
6	މަޖްލިހުގެ ކައްފާރާ	"މަޖްލިހެއްގައި ތިބެ ބޭކާރުވާހަކައެއް ދެކެވިއްޖެނަމަ އެމަޖްލިހުން ތެދުވުމުގެ ކުރިން: سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ މިޒިކުރުން ކިޔައިފިނަމަ، އެމަޖްލިހުގައި ދިމާވި ކަންތައްތައް ފުހެލެވިގެންދެއެވެ."
7	ކަށިވު ސުބްޙާނަން ދިހަ އާޔަތް ދަރުސްކިޔުން	"ކަށިވު ސުބްޙާނަގެ ފަރުވަރު ދިހަ އާޔަތް ރިވެތިކޮށްކިޔައިފިމީހާ ދަޖާލުގެ ފިތުނައިން ރައްކާތެރިވެއްޖެއެވެ."
8	ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ކިޔުން	"ތިމަންކަލޭގެފާނާ މައްޗަށް އެއްފަހަރު ޞަލަވާތް ކިޔައިފިމީހާގެ މައްޗަށް الله ދިހަ ރަޙްމަތް ލައްވައެވެ. އަދި ދިހަ ފާފަފުހެލައްވައެވެ. އަދި ދިހަ ދަރަޖަ އުފުއްލަވައެވެ."
9	ކިރިޔާ ޤުރުއާން ކިޔުން	"އަދި ރަސޫލާ ސަޙާބީންނަށް ކިޔައިދެއްވިއެވެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކޮއްވެސް ފަހަރެއް." "قُل هُوَ اللهُ أَحَد މިސޫރަތް، قرآن ގެ ތިންބައިކުޅަ އެއްބައިއާ ހަމަހަމަ އެވެ."
10	ބަންގި ގޮވުމުގެ ދަރުމަ	"އިންސާނާއާ އަދި ޖިންނީންނާއި އެއްޗެއް އަދި އެހެން އެއްޗެހި އަޑުއަހާ ނަމަ ބަންގިގޮވާ މީހާގެ އަޑު ޤިޔާމަތްދުވަހުން އޭނާއަށް ހެކިދޭނެ ކަމެވެ." "ޤިޔާމަތްދުވަހުން އެންމެ ކަނދުރާ ދިގުވާނީ ބަންގިގޮވާ މީހުންނެވެ."
11	ބަންގިގޮވުމުން އައިސް އިޖާބަދިނުމާއި އަރާގުފައި ދުޢާކުރުން	"ބަންގިއިވުމުން ފަހުގައި ކިޔަން ކަމަކީ ކިޔުން. އަޑައަހާ اللّٰهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ މިޒިކުރުން ދުޢާކުރާމީހާއަށް ޤިޔާމަތްދުވަހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޝަފާޢަތް ހައްގުވެއްޖެއެވެ."
12	ވުޟޫ ފުރިހަމަކުރުން	"ވުޟޫކުރުން، ވުޟޫ ރަނގަޅަށް ފުރިހަމަކޮށްދީފިމީހާގެ ކުށްފާފަތައް އޭނާގެ ހަށިގަނޑުން ނިކުމެގެން ދެއެވެ. އަދި ނިޔަފަތިތަކުގެ ދަށުން ވެސް ނިކުމެގެންދެއެވެ."
13	ވުޟޫއިންފަހު ދުޢާ ކިޔުން	"ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ވުޟޫކުރާ މީހަކު ވުޟޫ ފުރިހަމަކޮށްދީފަ ދެން، أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ މިޒިކުރުން ކިޔައިފިނަމަ، ސުވަރުގޭގެ އަށް ދޮރުވެސް ހުޅުވިގެންދެއެވެ. އޭނާއަށް ބޭނުން ދޮރަކުން ވަދެވޭނެއެވެ."

14	ވުޟޫއަށްފަހު ދެ ރަކުޢަތް ނަމާދުކުރުން	"އެއްވެސް މުސްލިމަކު ވުޟޫކުރުން، ވުޟޫރަނގަޅުކުރުވާށް، ދެން ތެދުވެ ހިތުން ގަބޫލުކޮށް މޫނު ޤިބްލައަށް ކުރިމަތިލައި ދެ ރަކުޢަތް ނަމާދުކޮށްފިނަމަ އޭނާއަށް ސުވަރުގެ ވާޖިބު ނުވެނުދާނެއެވެ."
15	މިސްކިތަށް ދިޔުމުގައި ފިޔަވަޅު ގިނަވުން	"މިސްކިތުގެ ޖަމާޢަތަށް ދިޔުމުން އަދާ ކޮންމެ ފިޔަވަޅަކުން ފާފައެއް ފުއްސަވާނެތެވެ. އަދި އަނެއް ފިޔަވަޅަކުން ދަރަޖައެއް މަތިވާނެތެވެ. އެއީ މިސްކިތަށް އައުމާ ދިޔުމުގެއެވެ."
16	ހުކުރުނަމާދަށް ދިޔުމަށް ތައްޔާރުވެ އަވަހަށް ދިޔުން	"ހުކުރުދުވަހު ފެންވަރައި ހިނައި، އަވަހަށް ތައްޔާރުވެ، ސަވާރުނުވެ މިސްކިތަށް ހިނގާފައިގޮސް، އިމާމުމީހާގެ ގާތުގައި އިށީދެ ވަޢުޡު (ޚުޠުބާ) ކަންބޮޑުވެ އަޑުއަހައި ބޭކާރު ވާހަކަ ނުދައްކައިފިނަމަ. އޭނާގެ ކޮންމެ ފިޔަވަޅަކަށް އަހަރެއްގެ ރޯދަހިފުމުގެ އަދި ރޭގަނޑުގެ ނަމާދުކުރުމުގެ އަޖުރު ލިބޭނެއެވެ." "އެއްވެސްމީހަކު އަޒާން ގޮވާލުމާއި ފުރަތަމަ ސަފުގައި ހުރި ހެޔޮކަން އެނގިއްޖެނަމަ، އެކަމަށް ގުރުއަތު ލުމަށްވެސް ފަހަރުވާނެއެވެ. އަދި ނަމާދަށް އަވަހަށް ދިޔުމުގައި ހުރި ހެޔޮކަން އެނގިއްޖެނަމަ، އޭގައި ވާދަކުރާނެއެވެ. އަދި ޢިޝާ ނަމާދާއި ހެނދުނު ނަމާދުގައި ހުރި ހެޔޮކަން އެނގިއްޖެނަމަ، ފައިބަޔަށް ހިނގާފައިވެސް އެ ދެ ނަމާދަށް އަންނާނެއެވެ."
17	ހަރަމްބީ ތަކުބީރު ފިބިގަތުން	"ސަފުސީދާކޮށް ސަފުތައް ފުރިހަމަކުރުން ޖަމާޢަތުގައި ހަރުކަށި ކަންތައް ފުރިހަމަ ކަމެއް ނަމާދުގެ ފުރިހަމަކަމުގެ ބައެކެވެ. އަދި ނަމާދުގެ ކުރީގެ ތަކުބީރު ފަހުން ބުނުން ކުށެކެވެ."
18	ފަރުޟު ނަމާދު ޖަމާޢަތުގައިކުރުން	"އެކަނި ކުރާނަމާދަށްވުރެ ޖަމާޢަތުގައި ކުރާނަމާދަކީ ހަތާވީސް ދަރަޖަ މަތީ ނަމާދެކެވެ."
19	ޢިޝާނަމާދާއި ފަތިސްނަމާދު ޖަމާޢަތުގައިކުރުން	"ޢިޝާނަމާދު ޖަމާޢަތުގައި ކުރިމީހާ ދަންވަރުގެ ބައިވަރު ނަމާދުކުރި ފަދައެވެ. އަދި ފަތިސްނަމާދު ޖަމާޢަތުގައި ކުރިމީހާ މުޅި ރޭގަނޑު ނަމާދުކުރި ފަދައެވެ."
20	ޖަމާޢަތް ސަލާމަތި ނަމާދުތަކުން	"މިސްކިތުގެ ޖަމާޢަތުން ބޭރުވެގެން ދާ މީހާގެ ސަލާމަތި ފަހަރެއް ނަމާދު ކުރުމެއް ނެތް ނަމަ، ޖަމާޢަތުން ދުރުވާ ކޮންމެ ފަހަރަކު ނަމާދު ކަނޑައެޅުމުގެ ސަލާމަތި ނެތް ޖަމާޢަތުން ކުރާ ނަމާދުގެ ސަލާމަތް ހާސިލުކުރެވޭނެއެވެ."
21	ބަލާބަލި ސުންނަތް ނަމާދު ބައްލަވާވުން	"ބައްލަވާ ދުވަހު ބޭނުމަކަށް ނުކުތުމުން ނަމާދުގެ ސުވާބު ކޮށް ހުރި ހިސާބުން ފުރިހަމައަށް ލިބޭނެއެވެ. އަދި މުސާފިރުގެ ނަމާދު ފުރިހަމަ ނަމާދާ ދެރަކުޢަތް ކުރާ ސުންނަތް ނަމާދުގެ ސުވާބު ޖަމާޢަތުގައި ކުރާ މީހާއަށް ނަމާދު ފުރިހަމަވާނެ ނަމާދު ފުރިހަމަ ކުރާ ފަދައިން ދެރަކުޢަތް ދެ ނަމާދެވެ."
22	ސުންނަތް ނަމާދު ގެދޮރުގައި ކުރުން ވަކިން ސަލާމް ބުނެ ކުރުން ސަލާމްކުރުން ދުވަސް	"الله އަށް ގިނަ ސަޖިދަތަކުން ވީ ފަރުވާ ކުރައްވާށެވެ. އެހެނީ އެކަލާނގެއަށް ކުރާ ކޮންމެ ސަޖިދައަކުން ދަރަޖައެއް މަތިކުރައްވައި ފާފައެއް ފުއްސަވާނެތެވެ. ސުންނަތް ނަމާދު ގެދޮރުގައި ކުރުން. "ގޭގައި ކުރާ ނަމާދު ފަރުޟު ނަމާދު ފިޔަވައި ފަޟީލަތުގެ ގޮތުން މާ ރަނގަޅެވެ. މިސްކިތުގައި ކުރާ ނަމާދަށް ވުރެ ނަމާދުކުރާ ބައިވެރިން ގިނަ އެއް ގޭގައި ކުރާ ނަމާދު މާ ފަޟީލަތްތެރިއެވެ."
23	ފަތިސްނަމާދާއި ފަތިސްނަމާދުގެ ސުންނަތް	"ފަތިސްނަމާދުގެ ކުރީގެ ދެރަކުޢަތް ސުންނަތް ނަމާދު ދުނިޔެއާއި ދުނިޔޭގައިވާ ހުރިހާ އެއްޗަކަށްވުރެ ހެޔޮވެއެވެ. "ފަތިސްނަމާދުގެ ސުންނަތް ދޫކޮށްލާނަ ނުވާނެ الله ގެ ރަސޫލާ ދަންނަވައެވެ. (އެބަހީ: އޭގައި ހުރި މަރުތަބާ ދަންނަވައެވެ.)"
24	ޛިކުރު ހަދާން	"ފަތިސްނަމާދުން ފަހު ރަށްރަށުގެ ތެރޭގައި ޛިކުރު ހިތުގެ ސަކަރާތަކީ ނަމާދު ކޮށްލުމެވެ. ޛިކުރު ސަކަރާތަކީ ނަފްސަށް ސުބުޙާނަﷲ ބުނުމެވެ. ސުކުރު ކުރުމަކީ ނަމާދު ދަރަޖަ ސަދަޤާތެވެ. ޛިކުރު ދަރަޖަ (އެބަހީ: لا إله إلا الله ކިޔުން) ޛިކުރު ދަރަޖަ ސަދަޤާތެވެ. ޛިކުރު ދަރަޖަ ސަދަޤާތެވެ. ސަދަޤާތުގެ ތެރެއިން އަނެއް ސަދަޤާތެކެވެ. ނަފްސު ކޮށާ ސަދަޤާތެކެވެ. ހެޔޮ ކުރުމަށް ނަފްސު ކުރާ ސަދަޤާތެކެވެ. ޒިކުރުކުރެވޭ ދެ ރަކުޢަތް ފަހަރުގެ ކުރިއަށެވެ."
25	الله އަށް ޝުކުރު ކުރުމާއި ސަލާމްކުރުން	"ފަތިސްނަމާދުން ފަހު ފަރުވާ ކުރެވޭ ދޮރުތައް، ސަލާމްކުރުމަށް އިސްރާ ހިނގުމެވެ، މަސައްކަތްތަކާއި ބަރަކާތް ހޯދުން އޭގެ ސަބަބެވެ. ފަހުކާލަށް ސުވާލުކުރާ އެކަލާނގެއަށް ބަރާބަރެވެ. ދަރުދަމާއެވެ. އޭ الله! އަހުރެން ފަރާތުގެ ދުޢާ ޤަބޫލުކުރައްވާށެވެ! އޭ

	އިސްމު	ﷲ! އޭނާއަށް ރަޙްމަތް ލައްވާނދޭވެ!"
26	ފަތިސްނަމާދު ޖަމާޢަތުގައިކުރުން، އިރުއަރަންދެން ﷲ އަށް ޛިކުރުކުރުން އިނދެވުމަށް، ދެން ދެރަކުޢަތްކުރުން	"ޖަމާޢަތުގައި ފަތިސްނަމާދުކުރެއްވުމަށްފަހު، އިރުއަރަންދެން ﷲ އަށް ޛިކުރުކުރެއްވުމަށް އިނދެވަޑައިގެން، ދެން ދެރަކުޢަތް ނަމާދުކޮށްފިނަމަ ފުރިހަމަ ޙައްޖެއް އަދި ޢުމްރާއެއްގެ ޘަވާބު ލިބިގެންދާނެއެވެ." (ފުރިހަމަ ފުރިހަމަ، އެކަލޭގެފާނު ތިން ފަހަރު ތަކުރާރުކުރެއްވިއެވެ.)
27	ރޭގަނޑުނިދުމުން ހޭލައި އަދި އަނބިކަނބަލުން ރޭގަނޑުނަމާދަށް ހޭލުއްވުން	"ރޭގަނޑު ހޭލާފައި އަދި ބިޔާގެ އަނބިމީހާ ހޭލައްވައި، ދެމީހުންނާއެކުގައި ދެ ރަކުޢަތް ނަމާދުކޮށްފިނަމަ ކުރާނެއެވެ. ގިނަގިނައިން ﷲ އަށް ޛިކުރުކުރާ ފިރިހެނުންނާއި ގިނަގިނައިން ﷲ އަށް ޛިކުރުކުރާ އަންހެނުންގެ ތެރޭގައި އެދެމީހުން އެކީ ލިޔުއްވޭނެއެވެ."
28	ރޭގަނޑުނިދުމުން ނިދުމަށްދާއިރު އެއްވާ ނިދިނުލިބޭ ހޭލުންވެރިވާ	"ރޭގަނޑު ނިދުމަށް އޮށޯވެލެއްވުމުން، ސަލާމްދެއްވުމުން އެއްވާ ދުޢާ، އެއްވެސް ނިދިގަދަވެ ނިދަނީ ކުރާނެއެވެ. އޭނާއަށް އަޅުގަނޑު ﷲ ގަޔާވާ ޛިކުރުކުރުމެވެ. އަދި އަންނާރަ އަނގަދޮށުގައި އަޑުއުސްކޮށް ބުނާގޮތަށްކިޔާއިރުއެވެ."
29	ބާޒާރަށް ވަންނަމުން ކިޔާދުޢާ	لا لَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِيْ وَيُمِيْتُ وَهُوَ حَيٌّ لاَ يَمُوْتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ "މިޒިކުރު ކިޔައިފިމީހަކަށް ﷲ އެއް މިލިޔަން ހެޔޮކަން ލިޔުއްވާނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ އެއް މިލިޔަން ނުބައިކަން ފުހެލައްވާނެއެވެ. އަދި އޭނާ އެއް މިލިޔަން ދަރަޖައަކަށް އުފުއްލަވާނެއެވެ." [މިއީ ޟަޢީފް ޙަދީޘެއް ނޫނެވެ.]
30	ފަރުޟު ނަމާދުގެ ފަހުގައި سبحان الله، الحمد لله، الله أكبر މިއިން ކޮންމެ ކަލިމައެއް 33 ފަހަރު ކިޔުން	"ކޮންމެ ނަމާދެއްގެ ފަހުގައި سبحان الله ތެތީސްފަހަރު، الحمد لله ތެތީސްފަހަރު، الله أكبر ތެތީސްފަހަރު، ކިޔުމުން އޭގެ ނުވަދިހަ ނުވަވާނެއެވެ. ދެން ސަތޭކަ ހަމަކުރުމަށް لا إِلَهَ إلا الله وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ މިޒިކުރު ކިޔުމުން، އޭނާގެ ކުށްތައް ކަނޑުގެ ފޮނުގެ މިންވަރަށް ގިނަވިޔަސް އެއާއި ފުހެލެވިގެންދެއެވެ."
31	ކޮންމެ ފަރުޟު ނަމާދެއްގެ ފަހުގައި آية الكرسي ކިޔުން	"ކޮންމެ ފަރުޟު ނަމާދެއްގެ ފަހުގައި آية الكرسي ކިޔައިފިމީހާ މަރު ފިޔަވާ އެހެންއެއްޗަކުން ސުވަރުގެވަނުން މަނާނުކުރެއެވެ."
32	ބަލިމީހާއަށް ޒިޔާރަތް ދިޔުން	"މުސްލިމު ބަލިމީހަކަށް ޒިޔާރަތް، ހެނދުނުގަނޑު މުސްލިމަކަށް، ދާ ފަތިސްވުމުން ހަވީރުވަންދެން ހަތްދިހަހާސް މަލާއިކަތުން ދުޢާކުރައްވާނެއެވެ. އަދި މުސްލިމު ބަލިމީހަކަށް ޒިޔާރަތް، ހަވީރުގަނޑު މުސްލިމަކަށް ދާ ފަތިސްވަންދެން ހަތްދިހަހާސް މަލާއިކަތުން ދުޢާކުރައްވާނެއެވެ."
33	މުސީބާތެއްގައި ޖެހިފައިވާ މީހަކު ފެނިއްޖެނަމަ ކިޔަންވީ ދުޢާ	"މުސީބާތެއް ޖެހިފައިވާމީހަކު ފެނުމުން الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلًا މިދުޢާއިން ކިޔައިފިމީހަކަށް، އެ މުސީބާތެއް ނުޖެހޭނެއެވެ."
34	މުސީބާތެއްގައި ޖެހިފައިވާމީހަކަށް ތަޢުޒިޔާ ކިޔުން	"މީހަކަށް މުސީބާތެއް ޖެހުމުން އޭނާއަށް ތަޢުޒިޔާ ކިޔައިފިމީހަކަށް، އެ މުސީބަތް ޖެހުނުމީހާއަށް ލިބޭފަދަ ދަރުމަ ލިބޭނެއެވެ." [މިއީ ޟަޢީފް ޙަދީޘެއް ނޫނެވެ.] "އެއްވެސް މުއުމިނަކު، އޭނާގެ އަޚާއަށް މުސީބާތެއްގައި ތަޢުޒިޔާކުރުން، ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ ކަރާމާތުގެ ހެދުން، ﷲ سُبْحَانَهُوَتَعَالَى އޭނާއަށް ލައްވައިދެއްވާނެއެވެ."
35	މައްޔިތުގެ ޖަނާޒާ ނަމާދުކުރުން އަދި މައްޔިތު ވަޅުލާންދާންދެން ޖަނާޒާގެ ފަހަތުން	"މައްޔިތުގެ ޖަނާޒާއަށް ގޮސް ނަމާދުކުރައްވަންދެން ހަށިވަޅުލާއިރު ޙާޟިރުވެއްޖެނަމަ. އަދި އޭނާއަށް އެއްޤީރާޠެއް ލިބޭނެއެވެ. އަދި ޤަބުރުގައި ވަޅުލާއިރު ޙާޟިރުވެއްޖެނަމަ. ދެ ޤީރާޠް އެއީ ކޮންމެ ޤީރާޠެއް ބޮޑު ފަރުބަދައެއްގެ މިންވަރެވެ." އިބްނު ޢުމަރު رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނަށް ގިނަ ޤީރާޠް ގެއްލިއްޖެ ކަމުގައިވެއެވެ."

	ދިނުން	
36	ﷲ އަށްޓަކައި މިސްކިތެއް ބިނާކުރުން	"ﷲއަށްޓަކައި މިސްކިތެއް ބިނާކުރިމީހަކަށް، ސުވަރުގޭގައި ﷲ އޭނާއަށް ގެއެއް ބިނާކުރައްވާނެވެ."
37	ހޭދަކުރުން	"ދެމަލާއިކަތްބޭކަލުން ފައިބާވަޑައި ނުގަންނަވާ އެއްދުވަހެއްވެސް އަޅުތަކުން ފެނި ސުބުހުކުރާނެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން އެއްބޭކަލަކު ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ ﷲ! ހޭދަކުރާމީހާއަށް އޭގެ ބަދަލު ދެއްވާނދޭވެ! އަދި އަނެއް ބޭކަލަކު ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ ﷲ! ހޭދަނުކުރާމީހާގެ މުދާ ހަލާކު ކުރައްވާނދޭވެ!"
38	ޞަދަޤާތްކުރުން	"[illegible] މުސްލިމަކު [illegible] ވާޖިބުވެއެވެ." އަޞްޙާބުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. އެއީ [illegible] ނެތިއްޔާ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ [illegible] އެއީ ޞަދަޤާތް ކުރެއެވެ. (އޮޅުން: [illegible] [illegible] ޞަދަޤާތް ކުރެއެވެ.) އަނެއް މީހާއަށް [illegible] މިންވަރަށް ޞަދަޤާތްކުރުމަށް، [illegible] ކުރަން ޖެހެއެވެ." "އެއްވެސް މުސްލިމަކު ގަހެއް އިންދުމުން ނުވަތަ ދަނޑުވެރިކަމެއް ކުރުމުން، އެއިން އިންސާނަކު ނުވަތަ ދޫނިއެއް ނުވަތަ ޖަނަވާރެއް ކައިފިނަމަ، އެއީ އޭނާއަށް ޞަދަޤާތެއްކަމުގައި ލިޔުއްވޭ ނުވެއެވެ."
39	ފައިދާއެއް ނުލާ ދަރަނިދިނުން	"އެއްވެސް މުސްލިމަކު އަނެއް މުސްލިމަކަށް ދެފަހަރަށް ދަރަނިދީފިއްޔާ އެއްފަހަރު އެއީ ޞަދަޤާތެއްކަމުގައި ގުނުވޭ ނުވެއެވެ."
40	ދަތިވެފައިވާ މީހާގެ މައްޗަށް ލުއިކޮށްދިނުން	"ދަތިވެފައިވާ މީހަކަށް މުއްދަތު އިތުރުކޮށްދީފިމާ ދަންނައެވެ. ފަހު، ދަރަނީގެ މުއްދަތު އިތުރުކޮށްދިނުމުން ކޮންމެ ދުވަހަކަށް ޞަދަޤާތެއްގެ އަޖުރު ލިބެއެވެ. ދަރަނީގެ މުއްދަތު އިތުރުކޮށްދިނުމުން އަނެއްކާވެސް ފަސްކޮށްދީފިނަމަ ދަންނައެވެ. ފަހު، ދެގުނަ ޞަދަޤާތުގެ އަޖުރު ކޮންމެ ދުވަހަކު ލިބޭނެއެވެ."
41	ﷲ ގެ މަގުގައި ޚަރަދުކުރުން	"ﷲ ގެ މަގުގައި އެއްއެއްޗެއް ޚަރަދުކޮށްފިމީހާއަށް ދަންނައެވެ. ހަތްސަތޭކަ ގުނަ ހެޔޮ އަޖުރު، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ އަޖުރު ދެއްވައިފިއްޔާއެވެ."
42	ޤުރުބާނުކުރުން ޢީދުލްއަޟްޙާ [illegible] ދުވަހުގެ [illegible] ދުވަހުގެ ޢަމަލު	"[illegible] ޤުރުބާނުކުރުމަކީ [illegible] ﷲ އަށް މާ ލޮބުވެތި ޢަމަލެވެ." "އަދި [illegible] ދުވަހުގެ [illegible] ސަބަބުން [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] ޤުރުބާނީގެ [illegible] ﷲ އަށް [illegible] ޤަބޫލުކުރައްވައެވެ." "އަދި [illegible] ދުވަހުގެ ޢަމަލު [illegible] ސަވާބު ލިބިގަންނާށެވެ."
43	ޝައްވާލުމަހުގެ ހަ ރޯދަ	"ރަމަޟާން މަހު ރޯދަހިފުމާއި ޝައްވާލު މަހުގެ ހަ ރޯދަހިފުމަކީ މުޅިއަހަރު ރޯދަހިފުން ފަދައެވެ."
44	[illegible] [illegible] [illegible]	"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދަންނައެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އޭނާ [illegible]."
45	ރަމަޟާން މަހު ޢުމްރާ	"ރަމަޟާން މަހު ޢުމްރާކުރުމަކީ ޙައްޖާ އެއްފަދަ [illegible] ކަމެކެވެ."
46	މަބްރޫރު ޙައްޖު	"މަބްރޫރު ޙައްޖެއްގެ ޖަޒާއަކީ ސުވަރުގެކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ."
47	[illegible] ޢަމަލު [illegible] [illegible]	"[illegible] ﷲ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (އޮޅުން: [illegible] [illegible] [illegible].) [illegible] ދަންނައެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށްވުރެ [illegible]؟ [illegible] ﷲ ގެ [illegible] [illegible] ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމުން [illegible] ނުވަތަ، އެއިން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]."
48	[illegible] [illegible]	"ﷲ ގެ ރަސޫލާ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ގެ ޞަޙާބީ ބޭކަލުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! [illegible] [illegible]؟ [illegible] މިއީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]." [މިއީ ޞައްޙަ ޙަދީޘެއް ނޫނެވެ.]
49	[illegible] [illegible]	"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]"

	މާތްކަން	ޤަދަރުއުފުލުއްވާ ފަދައިންނެވެ." "ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އާއި އެއިލާހުގެ މަލާއިކަތުންނާއި އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އަހުލުވެރިންނާއި ހަރުގައިވާ ހިނިމަކަން ތާންދެން އަދި ކަނޑުގައިވާ މަސްތަކާއި ތާންދެން މީސްތަކުންނަށް ހެޔޮކަންތައް ދަސްކޮށްދޭ މީހާއަށް ދުޢާކުރައްވައެވެ."
50	ޝުކުރުވުން އަދި ގަދުވެރިކަމާއިލާ ﷲ އަށް ދަންނަވުން	"ޝުކުރުވުން އަދި ގަދުވެރިކަމާއިލާ ﷲ އަށް ދަންނަވައިދިނުމަކީ އާދޭސް ގަންނަމަތީގައި މަތިވެރިކަމެވެ. ޝުކުރުކުރާ ދަރަޖައަކަށް ﷲ އާއި ފުރުއްވާނެއެވެ."
51	ﷲ އަށް ބިރުވެތިވެ ރުއިމާއި އެއިލާހުގެ މަގުގައި މުސްލިމުންނަށްޓަކާ ފާރަވެރިއަކަށް ހުރުން	"ދެލޯއް ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގައި ނުޖެހޭނެއެވެ. އެއީ ﷲ އަށް ބިރުވެތިވެ ރޯއަން ދިޔަ ލޯ، ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުގައި ﷲ ގެ މަގުގައި ފާރަވެރިއަކަށް ހުރެ ނިދި ނުލާ ލޯއެވެ."
52	ﷲއަށް ވަކީލުކުރުން	ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން ﷲ ގެ މައްޗަށް ތަވައްކަލް ކުރަންޖެހޭ ގޮތަށް ތަވައްކަލް ކުރިނަމަ، ދޫނިތަކަށް ރިޒުގު ދެއްވާ ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުންނަށްވެސް ރިޒުގު ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ ހެނދުނު ބަނޑުހައިވެގެން ނުކުމެ ހަވީރު ބަނޑުފުރިގެން ދޫނިތައް އެނބުރި ދާ ފަދައިންނެވެ."
53	ކުޑައުމުރުގެ ދަރިންނެކެއް މަރުވުން	"އެއްވެސް މުސްލިމުއެއްގެ ބާލިޣުނުވާ ތިން ކުޑަކުދިން މަރުވެއްޖެނަމަ، އެމީހާ ސުވަރުގެ ވައްދަވާނެއެވެ."
54	ތަވާޟުޢުގެ ފުރުޞަތު ގެއްލުވުން އަނިޔާކުރުން ބޮޑާވުން	"ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތަވާޟުޢުވެ ނިކަމެތިވާށެވެ، އެއްވެސް މީހަކު އަނެކަކަށް ބޮޑާ ނުވާނޭހެން އަދި އެއްވެސް މީހަކު އަނެކަކަށް އަނިޔާ ނުކުރާނޭހެން ނިކަމެތިވާށެވެ."
55	ﷲ އަށް ބިރުވެތިވާނީ ހަމައެކަނި ޢިލްމުވެރިން	"ﷲ عَزَّوَجَلَّ އަށް ބިރުވެތިވާނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ޢިލްމުވެރިންނެވެ."
56	ދުނިޔެ ފަތުރުގަނޑުވުން ރައްކާތެރިކުރުން	"އެމީހާގެ ދުނިޔެ ފަތުރުގަނޑުވުން ރައްކާތެރިކުރުމަށް ހިނގާނެތީ ދަރުމަވެރިކަމެއް ކުރިމަތިވެއްޖެނަމަ ސުވަރުގެ ވިއްސަވާ ދަރުމައެއް ވާނެއެވެ." "ހަމަހަމަ ސުވަރުގޭގައި ވެއްޖެއެވެ."
57	ގެއަށް ވަންނަހިނދުގެ ދުޢާއި ކާންފަށާހިނދު ކިޔާ ދުޢާ	"މީހަކު އޭނާގެ ގެއަށް ވަންނަހިނދު، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އިސްމުފުޅު ފުރަތަމަ ހަނދާންކޮށް ކާންފަށާހިނދުވެސް ހަނދާންކޮށްފިނަމަ، ޝައިޠާނާ ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރޭގަނޑު ދެމިހުންނަން ތަނެއް ނުވެއެވެ. އަދި ރޭގަނޑުގެ ކެއުމެއް ނުލިބެއެވެ. އަދި އޭނާ ވަންނަހިނދު، ﷲ ގެ އިސްމުފުޅު ހަނދާންނުކޮށްފިނަމަ ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރޭގަނޑު ދެމިހުންނަން ތަނެއް ލިބިއްޖެއެވެ. އަދި ކާހިނދު ﷲ ގެ އިސްމުފުޅު ހަނދާނުނުކޮށްފިނަމަ ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރޭގަނޑު ދެމިހުންނަން ތަނާއި ރޭގަނޑުގެ ކެއުން ލިބިއްޖެއެވެ."
58	ކައިނިމުމުން ކިޔާ ދުޢާއާއި އާހެދުމެއް އެޅުމުން ކިޔާ ދުޢާ	އެއްޗެއް ކައިނިމުމުން الْحَمْدُ لِله الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلا قُوَّةٍ ކިޔައިފިނަމަ ކުރިންކޮށްފައިވާ އޭނާގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި އާ ހެދުމެއް އެޅުމުން الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي هَذَا وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةٍ ކިޔައިފިނަމަ ކުރިންކޮށްފައިވާ އޭނާގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ.
59	އެހީވެރިޔާ މަސައްކަތުގެ ޚާދިމުން އެދިވަޑައިގަތުން	"ފާޠިމާ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهَا ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ހަޟްރަތަށް ޚާދިމަކު އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އޭރުން ނަބިއްޔާ ޢަލީއާއި ފާޠިމާ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمَا އަށް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަދެބޭފުޅުން ޚާދިމަކަށްވުރެ ހެޔޮވާނެ ކަމެއް ދަސްކޮށްދީފާނަންތޯ؟ ތިޔަދެބޭފުޅުން ނިދަން އޮށޯވެވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު سُبْحَانَ الله 33 ފަހަރު، الْحَمْدُ لِلهِ 33 ފަހަރު، اللهُ أَكْبَرُ 34 ފަހަރު ކިޔުއްވާށެވެ. އެއީ ތިޔަދެބޭފުޅުންނަށް ޚާދިމަކަށްވުރެ ހެޔޮވާނެ ކަމެކެވެ."

60	ޖިމާޢުވުމުގެ ކުރިން ދުޢާކުރުން	"ތިބައިމީހުންކުރެމީހަކު، އަނބިމީހާގެ އަރިހަށް ޖިމާޢުވުން އުދޭނަމަ، ޖިމާޢުވުމުގެ ކުރިން بِسْمِ الله، اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا މިދުޢާއިން ކިޔާށެވެ. ދެން އެދެމީހުންގެ މެދުގައި ކުއްޖަކު ލިބުން މިންވަރުކުރައްވައިފިނަމަ، އެކުއްޖަކަށް ޝައިޠާނާގެ ގެއްލުމެއް އަސަރުކޮށެއް ނުފޯރާނެއެވެ."
61	އަނބިމީހާ ފިރިމީހާ ރުއްސުން	ފުރުސަތު ފަސޭހަކަމުގައި ނަހަމަތަކުން، ރަޙްމަތްތެރިކަމާއި ކަރާމާތްތެރިކަމާއި، ރަޙްމަތްލައްވާ ޢާއިލާތަކަށް، އަންހެނުން ފިރިމީހާ އަބުރުވެރިކުރުން ލިބިވަޑައިގަތުމާއި އަންހެނުންނަށް ބޭނުންވާނެއެވެ. ސުވަރުގޭގެ ދޮރުތަކުގެ ތެރެއިން ކަނބަލުންގެ އެދޭ ކޮންމެ ދޮރަކުން ވަންނާނެއެވެ. "އެއްވެސް އަންހެނަކު ފަސްވަގުތު ނަމާދުކޮށް، ރަމަޟާން މަހު ރޯދަހިފާ، ފިރިމީހާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ، އެއަންހެނާ ސުވަރުގޭ ވަންނާނެއެވެ."
62	މައިންބަފައިންނަށް ކަލާނގެ ރަޙްމަތުގެ ދުޢާކުރުން	"الله ގެ ރުއްސެވުން ވަނީ ބައްޕަގެ ރުހުން ހިފާފައިވާ ތަނުގައެވެ." "އެކަލާނގެ ރުޅިގަނޑު ވަނީ ބައްޕަގެ ރުޅިއަށް އަދި އެކަލާނގެ އަސަރުގެ ދުވަސްތަކުގައި އަޅުގަނޑު ފުރަ، ރަށުގެ ގޮތުން ޤާއިމުކުރާށެވެ."
63	ޙައްޖު ކުރުމުގެ ބޭނުންތައް	"ތިމަންނަކަށް ފާގަތިކަމާއި ޙައްޖު ކުރުމުގެ ބޭނުންތައް ވަރަށް ބޮޑުވެގެންވާ ވާހަކަ މިފަދައިން ދެއްކެވިއެވެ." އަދި ފާޅުގައި ސަލާމުކުރުން އިސްކަންދިނުމަށް ހިމެނުމާއި މިފަދައިން ދެއްވާ ކަމުގައި ހުރިކަމަށް ދެއްކެވިއެވެ.
64	ރަޙިމް އަޚުލާގު	"ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން މުއުމިނުންގެ ތެރެއިން ރަނގަޅު އަޚުލާގެއް ލިބިގެންވާ މީހުންނަށް ބޮޑު ރަޙްމަތް ލިބޭނެއެވެ، ދުނިޔޭގެ ރަނގަޅު ކަމެއް އަދި ފަރުވާ ވެސް ފޯރުކޮށްދެއްވާ ހުސްނުވާ ތަކެތި ދެއްވާނެއެވެ."
65	ހެޔޮގޮތުގައި ހިތުން ރަޙުމުކުރުން	"الله ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ރަޙުމުކުރާ މީހުންނަށް ރަޙުމްކުރައްވައެވެ."
66	މުސްލިމުންނަށް ހިތްހެޔޮކަން	"ތިބާއަށް ހެޔޮވުމަށް އެދޭ ކަމެއް، އެހެން އަޚަކަށްވެސް ހެޔޮވުމަށް އެދޭށެވެ. ކާފަރުކަމާއި، އެދިވެހި ރައްޔިތުން ހެޔޮވުމަށް ދުޢާކުރުން ފުރިހަމަވެގެން ދާނެއެވެ."
67	ފަރުވާކުރުން	"ފަރުވާކުރުމަކީ ރަނގަޅު ކަމެއްކަމުގައި ބެލެވިދާނެއެވެ."
68	ސަލާމްކުރުން	"ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ހަޟްރަތަށް މީހަކު އައިސް السَّلامُ عَلَيْكُمْ މިފަދައިން ދެންނެވިއެވެ. ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. ދިހައެކެވެ. ދެން އަނެއްމީހަކު އައިސް السَّلامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ الله މިފަދައިން ދެންނެވިއެވެ. ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. ވިހިއެކެވެ. ދެން އަނެއް މީހަކު އައިސް السَّلامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ الله وَبَرَكَاتُهُ މިފަދައިން ދެންނެވިއެވެ. ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. ތިރީހެވެ." އެބަހީ: ދަރުމައެވެ.
69	މުސްލިމު އަޚާއާ ބައްދަލުވާހިނދު އަސްސަލާމް ސަލާމްކުރުން	"ދުލުން ސަލާމްކުރާ ބައްދަލުވުމުގައި އަސްސަލާމު ޢަލައިކުމް ސަލާމްކުރަންޖެހޭނޭ އެހެންމީހުން ވަކިވުމުގެ ކުރިން އެހެންމީހުންގެ ފަރާ ފަރާތުން ސަލާމްކުރާށެވެ."
70	މުސްލިމުންގެ އަބުރު ދިފާޢުކުރުން	"މުސްލިމު އަޚާގެ އަބުރު ދިފާޢުކޮށްދިނުމަކީ ދަރުމަވެރިވާނެއެވެ. ޤިޔާމަތްދުވަހުން، އޭނާގެ މޫނު ނަރަކައިން الله ދުރުކުރައްވާނެއެވެ."
71	ބާޒާރުގެ ކުރިންދަތުރު ތިބާވެވުމާއި އުޅުންތަކުގެ މަސްލަހަތުކުރުން	"ތިބާވެސް ރަނގަޅު ކަމެއް ކޮށްދިނުމާއި އެކަމުގެ ބައިވެރިވެވެ." ރަނގަޅު މީހާގެ ރަޙުމަތުގެ ދުޢާގައި ނުރަނގަޅު ހުރަސްތަކަށް ސަބަބުވާނެ އެއްވެސް ކަމެއް ފާޅުކުރާ އެހީތެރިވުމެވެ.
72	الله ގެ ގަދަވަންތަކަމުން ރަޙްމަތް ލިބުން އަސްރާޢްކުރާ ތިބާ ދެއްވުން	"الله ރަޙްމަތް ވަގުތުކުރައްވާނެއެވެ. ތިމަންނަކަށް ލާޒިމުވާ ރަޙްމަތްވަންތަކަމުގެ ސަބަބުން (އޭރުވެސް ފަހަތުން އަރާވެސް ދަތިކަމާއި ދިގުދުވަސް) ހަމަހަމަކަމާ ދިމާވާ ރަޙްމަތްތަކެއް ދެއްވާނެއެވެ. ޝައިޠާނުންގެ ތެރެއިން ބޮޑު ބަޔަކު ހުރިހާ ގޮތެއްގައި ކުރިމަތިވާނެއެވެ."
73	މުސްލިމުންނަށްޓަކައި ދުޢާކުރުން	"މުސްލިމަކު އަޚާގެ ފަހަތުން ޣައިބުގައި ކުރާ (ޢަމަލު) ދުޢާ އިޖާބަދެވޭނެއެވެ. އޭނާގެ ބޮލުގެ ކައިރީގައި މަލާއިކަތެއް ތިބޭނެއެވެ. އެއްވެސް ރަނގަޅު ކަމެއް ދުޢާކުރާ ވަގުތު، އެމަލާއިކަތް ވިދާޅުވާނެއެވެ. އާމީން"

		އަޒާނަށް ހެޔޮދުޢާ ކުރާ ކޮންމެ ފަހަރަކު އާނގެ ކަންބަޔާ ހަވާލުކުރުމުފައިވާ މަޤާމާ ދަންނަވައެވެ. އާމީންއެވެ. އަދި ޝަފާޢަތްވެސް އެފަދައިން ދެއްވާނެއެވެ."
74	މުއުމިނުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިދެންނެވުން	"މުއުމިނުން ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިނުން އަންހެނުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުން އަދި ދުޢާކުރުމަށް ދަންނަވައެވެ. ކޮންމެ މުއުމިނު ފިރިހެނަކާއި ކޮންމެ މުއުމިނު އަންހެނަކަށް، އަޟާއަކު ހުކުމްކުރައްވައި ﷲ ޖެހިއްޖެއެވެ."
75	މަގުމަތިން އުނދަގޫވާ ތަކެތި ދުރުކުރުން	"މިސްކިތްތަކުން އުނދަގޫކަމާއި ގެއްލުވުމަކީ ހިތްވަރުން ކަނޑައެޅިފައިވާ ސުވާބުލިބޭ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން، ހަމަކަށަވަރުން ޝަރުޢީ ދެއްވާނެއެވެ."
76	ދޫހުރުން ދޮޅުކުރުން	"މަޖާކުރުމާއި ހިތަށް ތޫގެހުދުން ދޫކުރުމެއް ސުވާބުގެ އަޑު ގެއްލި ދިޔަކަމުން ތިބޭނެއެވެ."
77	ހެޔޮމަސައްކަތްކުރުން	"ހެޔޮ ކަމެއް ކުރުމަށް ތިބޭ ކަންކަމާއި ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން، ހެޔޮ މަސައްކަތްކުރުމުގެ ފައިދާ އަންނާނެއެވެ. ދީނުގެ ބާރުގައި ﷲ عَزَّوَجَلَّ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ."
78	ޙަލާލް ސަލާމަތުން ނިމުނު އަހަރު ރަސޫލުﷲ ގެ ބަރަކާތްތެރިކަން	"އުމުރާގައި މަރުވެރިން ބިލާބަޔަކުން ރަސޫލާ ސަލާމަތުން ނިމުނު އަހަރު ސަލާމް ފޮނުއްވެވެ. އަދި ބިލާބަޔަކުން އުމުރާގައި މަރުވެރިން ނިމުނު ބަރަކާތްތެރިކަން ނިސްބަތްވެއެވެ. ބިލާބަޔަކުން ނިސްބަތް ވެގެންވާ ﷲގެ ހެޔޮ ދުޢާއެވެ."
79	މުސްލިމުންނަށް ފައިދާހުރި ކަންތައްތައް އެބައިމީހުން ފަސޭހަކުރުމުގެ ފަރުވާ	"މުސްލިމުންގެ ކަންބޮޑުވުން ދުނިޔޭގެ އުނދަގޫތަކާއި އާޚިރަތުގެ އުނދަގޫތަކުން ފަސޭހަކޮށްދިނުމަށް، ﷲ އެކަލާނގެ ފައިދާހުރި އުނދަގޫ ތަކުން ފަސޭހަކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި ހެދުމެއް ދިނުމަށް ފަސޭހަ ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކުން ﷲ ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ފަސޭހަ ކަމާއެކު ސަލާމަތްކުރައްވާނެއެވެ."
80	އާޚިރަތް ދިރިއުޅުން	"އާޚިރަތުގައި ކަންބޮޑުވާނެ ކަންތައްތަކުން ﷲ އަރާމު ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އަރާމު ކަންބޮޑުވުމުގެ (ފުރާނައިގެ ހަޔާތުގައި) ތިބޭ ނިޢުމަތްތަކާއި ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ނަޖާތް ދެއްވުމަށް ދުޢާ ކުރާ ގޮތަށް ފަސޭހަ ކޮށްދެއްވާނެއެވެ."
81	ފަރުން އަދުލުވެރިވުމާއި ޖަމާޢަތް ސަލާމަތުމާއި މުސްލިމުންގެ ހަމަ ގުޅުމާއި ﷲ އަނބުރާއި ޤަބޫލުވުން	"ޤިޔާމަތްދުވަހު ﷲ ރަޙްމަތު ހަމަ ބާވަތްތަކުގެ ބައިވަރު ހާލަތު ހިތްވަރާއި ދުއްޕާތެރިކަމުން އަދާކުރެވޭނެއެވެ. އެއި ހާލަތުގެ ހިތްވަރާއި އިމާމުގެ ޝަރީޢަތް ފަރުވާ ދުނިޔޭގެ (އެކަލާނގެ) އަދުލުވެރި ފަރުވެރިއާއި ﷲ عَزَّوَجَلَّ އަށް އުފެދިލެއްވުމުގެ ބަރަކާތް ޖަމާއަތާއި މުސްލިމުންގެ އަދަބާއި ހަމަ ގުޅުމާއި ﷲ އަށް ޖެހިލުން ބޮޑުވުމާއި ޤިޔާމަތް ދުވަހު ރަސޫލާއަށް ﷲ އަށް ބަރަކާތް ދިނުމަށް އަނބުރާއި ޤަބޫލުވުން ދެއްވައިގަނެ ފަހުން ﷲ އަށް އިހުތިރާމް ކުރާ ބަޔަކު ހުރިހާ ކަމެއްގައި ދެއްވާނެއެވެ."
82	ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިދެންނެވުން	"ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިދެންނެވުމަކީ ދުނިޔޭގެ ހަމަހަމަ ކުރުމުގެ ދިރިއުޅުމުގެ ނަސީބު ކަމެއްގައި ފަހަރު ފަހަރު ދެއްވާނެއެވެ. ދެމެ، ﷲ އާޚިރަތުގައި ވެރިވާނެއެވެ. އަދި ކަންތައް ކަމެއް ކުރާ ފަހަރު ސަލާމަތް ވެއްޖެއެވެ. އަދި އަދަބު ހިތްވަރު ނަސީބުގެ އާޚިރަތުގައި ރަޙްމަތް ލިބި ސަލާމަތްވާނެއެވެ." [ދިރި ބަލައިބަ ހަދިޔާއް ދޭނެވެ.]

ޙަދީޘްގައިވާ ކަލިމަތްތައް

	ޙަދީޘްގައިވާ ކަލިމަތް	ރަސޫލު اللّٰه صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޙަދީޘްބަސްފުޅުގެ މާނަ
1	މިސްކީނަކުންނަން ދުއްވާކުރުޖަހައި އަމަލުކުރުން	اللّٰه ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. "ތިމަން އިލާހީ އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު ނުލާ ފުދިވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. (އެބަހީ: އަމަލުތަކުގައި ތިމަން އިލާހާ ބައިވެރިކުރުމުން ފުދިވޮޑިގެންވަމެވެ.) އަދި ތިމަން އިލާހާ އެހެން އެއްޗެއް ބައިވެރިކޮށް ކުރާ އަމަލަކީ، އެ އަމަލަކާއި ބައިވެރިކުރި މީހާ ތިމަން އިލާހު ދޫކޮށްލައްވަމެވެ."
2	ބޭރުވުން ރަސޫލާގެ ފަހުން ތަޢުލީމާއި ޚިލާފުވުން ސުންނަތުން	"ޤިޔާމަތްދުވަހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުންމަތުގެ ބަޔަކު، ތިމަންކަލޭގެފާނާ ކައިރިއަށް ހުށަހަޅާނެއެވެ. ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކުރިމަތިން އެމީހުން ބޭރުކުރެވޭނެއެވެ. ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު ދަންނަވާނީ، އޭ اللّٰه ގެ ރަސޫލާ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އެކުވެރިންނެވެ. ދެން ވިދާޅުވާނެއެވެ." އަބޫހުރައިރާ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ اللّٰه ގެ ރަސޫލާ! ތިމަންނަމެން ކަލޭގެފާނުގެ އުންމަތުގެ މީހުން ކަމުގައި ދަނެވޮޑިގެންވަނީ ކިހިނެއްތޯ؟" ދެން ރަސޫލުاللّٰه صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން އެކުވެރިން ދެކެވަޑައިގެންވާނީ، ކަލޭގެފާނަށް ނޭނގެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން އެމީހުން އާކޮށްފައިވާ ކަންތައްތައްވެސް ވިސްނާލާށެވެ. އަދި އެމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން އެމީހުންގެ ދީނުން ފުރަގަސްދީ ބޭރުވެގެން ދިޔައީއެވެ. އެމީހުން اللّٰه ރަސޫލާގެ ސުންނަތާ ޚިލާފަށް ހަދައިގެން ދިޔައީއެވެ."
3	ޙިޖާމަތް	"ޙިޖާމަތުގެ ތެރޭގައި އެންމެ ރަނގަޅު މިނިވަން ކަމެއް ހުރީމެވެ. ސިއްރެއް ނުވާނެއެވެ." ޙިޖާމަތަކީ ބަލިމަޑުކަމެއް ރަޙްމަތުން ފަރުވާކަމެއް ކަމުގައިވެއެވެ.
4	ފާޅުކަމާ ހުރުން އިސްތިސްޤާއު ކުރުން	"ޙަޖްވެރިޔަކުއަށް (ބުނެފައިވާ ކަމުން) ހުރުން ދުއައިވެފައިވާ ގޮތުން، ޤިޔާމަތްދުވަހުން اللّٰه ގެ ޙަޟްރަތަށް ނިކުމެވަޑައިގަންނާނެއެވެ." އިސްތިސްޤާއު ދުޢާކުރެއްވީ ވާރޭ ވެހުމަށް ފާޅުކަމާ ހުރުން ކުރުމެވެ.
5	ރަސޫލުނަބިއްޔާ	"ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން ފަހުކުރެއްވި ރަސޫލެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ފިޔަވައި އިތުރު ރަސޫލަކު ނުވާނެއެވެ. ރަސޫލުންގެ ތެރޭގައި ޚާއްޞަ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން ނަބިއްޔަކު ނާންނާނެއެވެ." ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން ފަހުކުރެއްވި ރަސޫލެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ފިޔަވައި އިތުރު ރަސޫލަކު ނުވާނެއެވެ. ރަސޫލުންގެ ތެރޭގައި ޚާއްޞަ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން ނަބިއްޔަކު ނާންނާނެއެވެ."
6	ރިބާ	"ރިބާކަމާ ހަވާލުވުމާއި އަދި އެފަދަ ސަބަބުތަކާ ހަވާލުވާ اللّٰهُ ގެ ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ލަޢުނަތް ލެއްވިއެވެ." "(ރިބާކަން) އުނިކުރުމަށް، ރިބާގެ ގޮތުގައި އަތުލި ދަރަނިވެރިއާ ކުއްލިކޮށް، ވިޔަފާރި ކުރުން ޙަރާމްކުރެއްވުމަށް ނުބައިކަމުގެ ސަބަބުން."
7	ރާބޮއިމާ ފަސްކުރުން	"ރާބޮއިފިމީހާ ދުނިޔޭގައި ތައުބާ ނުވެއްޖެނަމަ، ޤިޔާމަތް ދުވަހު އެމީހަކަށް ރާއެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އެއީ ސުވަރުގޭގެ ރާއެވެ." "ރާބޮއި ފަސްކޮށްގެން މަރުވާމީހާ، ސުވަރުގެއަށް ވަދެވޭނީ (އެބަހީ: اللّٰه ގެ ދިމާވުމާ ނުލައި ސުވަރުގެއަށް ދާނީ) ރާ ބުއިމާ ހަވާލުވެފައިވާ މީހާ އަދި ބަލިވުމުގެ ގޮތުން ޖަހައިފި މީހާ ސުވަރުގޭގެ ނުވަދެވޭނެއެވެ."
8	ދޮގުހެދުން	"މިސްކީނަކު ހަޅުވުން ދުނިޔޭގެ ހަޔާތް ފުދިގެންވަނީ ހަލާކުކުރުމެވެ. އަޙްމަދު ހަލާކު ހެދުމެވެ. އެނގިހުރެ ހަލާކު ހެދުމެވެ."
9	ޤާނޫނުލާޙިދުން	"ބަޔަކު ގަވާއިދު ފަހަނައަޅާ، އެބައިމީހުން އެނގިހުރެ އިލްމުނުވާ ނުދީ ވަރަކަށް ނުވެވޭ އެބައިމީހުން އެނގޭގޮތަށް ނުބެލި ދުނިޔޭގެ މާތް ހެވެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އެޙުކުމް ދޫކުރާ އާޚިރަތުގެ އަނބުރާ ކަނޑައެޅުން ލިބޭނެއެވެ."
10	ސޫރަތްކުރުން	"ޤިޔާމަތްދުވަހު އެންމެ ގަދަފަދަ އަޒާބެއް ލިބޭނީ ސޫރަތްކުރާ މީހުންނަށެވެ."
11	ދަޢުވާކުރުން	"ދަޢުވާކުރުމަށް ސުވަރުގެ ނުވަދެވޭނެއެވެ. (ދަޢުވާކުރާ ދުނިޔޭގެ ނުބައިކަމާއި ދަޢުވާކުރާ ކަމެއް ފުރިހަމަ ކުރުމުގެ ގޮތުން އޮތް ހާލަތު ކުރުމާއި ތަކާލުމެވެ.)
12	ފަޤީރުވުން	"ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުންމަތުގެ ފަޤީރަކީ ކާކުކަން އެނގޭތޯ؟ އަޅުގަނޑުމެން ދެންނެވީމެވެ. އަހަރެމެންގެ ތެރޭގައި ފަޤީރަކީ އަތުގައި ދިރުހަމެއް ނުވާ މީހާއެވެ. اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އަށް ބޮޑަށް އެނގިވޮޑިގެންވެއެވެ. އެހެން ވިދާޅުވެ ޤިޔާމަތް ދުވަހު ނަމާދާއި ރޯދައާއި ޒަކާތާއެކު އަންނާނެއެވެ. ފަޤީރަކީ އެހެން ބައެކުގެ ދޭތެރޭ ނުބައިކަމެއް ކުރިމީހާއެވެ. ނަބިއްޔާ ފަރުމާކުރެއްވީއެވެ. އޭނާގެ ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުން ހައްގު ނަގާނެއެވެ."

		އަހާގެ ކިބައިގާ އަހަރެން ބުނާ ސިފަވެރިކަމުގައިވާ ދެން ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ހަދީޘްކުރައްވައެވެ. އޭނާގެ ކިބައިގާ އެސިފަވެރިކަމުގައިވާ ހަމަހަމަކަން ނެތް މިވާ އޭނާގެ ބައިގަޑު ބޮޑުވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ކިބައިގާ އެސިފަތަކުގައިވާ ހަމަހަމަކަން ނެތް މިވާ އޭނާ ބައިގަޑެއް ދޮގުހަދައިފިއެވެ."
13	ވަޢުދަށްވަފާވުން	"މުއުމިނަކު ވަޢުދަށް ވަފާތެރިވާކަން އަސްލުދީނުގެ ގޮތުން ކުރަންޖެހޭ ކަމެކެވެ."
14	ސިއްރުފާޅުކުރުން	"ޤިޔާމަތްދުވަހުން ﷲ ގެ ހަޟްރަތުގައި ދަރަޖައިގެ ގޮތުން އެންމެ ނުބައި މީހުންނަކީ، މިވާގޮތް އަންހެނުންގެ ގާތަށް އެރުމަށް އެއްބައިވާ ފިރިހެނާއާ ދެމެދު ހިނގާ ކަންތައްތައް ބަޔާންކުރާ ސިއްރު މީސްތަކުންނަށް ފާޅުކުރާމީހާއެވެ."
15	ބަޔާއި އަމަލު ނުބައިވުން	"ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ﷲ ގެ ހަޟްރަތުގައި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ދަރަޖައިގެ ގޮތުން އެންމެ ނުބައި މީހަކީ، އަމަލުގެ ނުބައިކަމުން މީސްތަކުން، ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ދޫކޮށްލާ މީހާއެވެ." "އާދަމުގެ ދަރިން ހުރިހާ ފާފައެއް ކުރާނެ ދުވަސްވެއެވެ."
16	މުސްލިމުންނަށް ލަޢުނަތްދޭ ބަސްތައް އެޅުވުން	"އެއްވެސް މުސްލިމަކު އެހެން މުސްލިމަކަށް "އޭ ކާފިރުވެރިޔާ!"، މިހެން ބުނެފިއްޔާ އެދެމީހުންކުރެ އެކަކު ދެކޮޅަށް އެބަސް ރުޖޫޢުވާނެއެވެ. ފަހެ، އެބުނިގޮތަށް (އެބަހީ: އެމީހާއަކީ ކާފިރެއްކަމުގައި ވާނަމަ ކާފިރުކަމުގެ ބަސް އެއަށް ރުޖޫޢުވެއެވެ. ނޫންނަމަ އެބުނިބަސް އެބުނި މުސްލިމާއަށް ރުޖޫޢުވާނެއެވެ."
17	ބައްޕައިން ފިޔަވައި ދަރި ނިސްބަތްކުރުން	"އަނިޔާވެރި، ނުވަތަ ބައްޕައިން ފިޔަވައި އެހެން ބައްޕައަކަށް ނިސްބަތްވެއްޖެ ދަރިން ނަރަކައަށް. އޭނާގެ މަގާމު ރީތިކޮށް ހަދައިގެން މީހަކަށް ނިސްބަތްވާ" "ސުވަރުގެ ހަރާމުވާނެއެވެ. (ނިސްބަތްކުރާމީހާ ހުރިހާ ކަމެއް) ފުރަގަސްގައި ނުދެއްވާ ފަދައެވެ. ފަހެ، އޭނާގެ ބައްޕައަކީ ފުރަގަސްދެއްވާ ބައްޕައެއް (އަދި ބައްޕައަކީ ބައްޕައެއްކަމުގައި ވާނެ ބައްޕައެއް ބަލައިގަތުން) އަބަދުވެސް ހަމަ ވާޖިބު ކަމެކެވެ."
18	މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަ ކުރުން	"އެއްވެސް މުސްލިމަކު އަނެއް މުސްލިމަކާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަ ކުރުމަކީ ކާފިރުކަމެވެ."
19	އިސްލާމީ ޝަރީޢަތައް އަމާނާތްތެރި ނުވާގޮތަށް ހުކުމް ކުރުން	"ހަރުގެއް ނޫޅޭ. ޙާކިމުންގެ (އެބަހީ: މުސްލިމުން ހުކުމްކުރާ ޤާޟީންނާއި ޙާކިމުން) މަގުހުރި ވަރަކަށް ސުވަރުގެ ވަދެވޭނެ ނޫޅެއެވެ."
20	ﷲ ގެ ވަޙީއާ ޚިލާފަށް ޙުކުމް ކުރުން	ހަމަހަމަކަމާއެކު ﷲ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. "ބިމުގެ އަހުލުވެރިން ވަޙީއާ ޚިލާފަށް އެހެންކަމެއް ބަލައިގެން ޙުކުމް ކުރުމަކީ މުނާފިޤުކަމުގެ ދެކޮޅެކެވެ." "ވަޙީއާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރާ މީހުން: ﷲ އާ ދެކޮޅަށް އެބަޖެހެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ނަފްސަށް ތަބާވެގެން ނޫނީ ޙުކުމް ނުކުރާނެއެވެ. ވަޙީއާ ޚިލާފަށް ފުރަގަސްދީ ދެކޮޅު ހަދައިގެން ހުރީ ހުރިހާ ކުށްވެރިންނެވެ."
21	މުނާފިޤުކަމުގެ ނިޝާން ފާޅުވުމަށް "ސަލާމް" އަދި ހަދިޔާ	"ބިރުވެރިކަމާއި ދުނިޔޭގެ މަސްލަހަތު ޝަރުޢީ ކަމަކަށް ދޫނުކޮށް ހުރުން ސަލާމްގެ ނިޝާނެވެ. ފަހެ، ހަމަހަމަކަމާއެކު ނިޔަތް ހަމަހަމަވާ ޝަރުޢީ ހުރިހާ ސަލާމާއި ގޮތުގައި މިސްކީނުންނަށް ކޮށްދޭ ހެޔޮކަންތަކުގެ ތެރެއިން ސަލާމްދިނުމާއި ދައްކާ ރައްބު ހަމަހަމަކުރައްވާ ދީނުގައި ތަފާތުކުރެއްވިއެވެ." "ސަލާމްދިނުމަކީ ހަމަހަމަކަން: ބޮޑު ޝަރުޢީ ޢިލްމެއްގެ މަގާމުގައިވާ ކަމެކެވެ. ސަލާމް ރައްދުކުރުމަކީ ވާޖިބެކެވެ."
22	ޙައްޤުގެ މުސްލިމުން މަރާލުމާއި ޤަތުލުކުރުން	"ޙައްޤުގައި މުސްލިމުން ކަންނެތް ބަލަހައްޓާ ﷲ އެއްވެސް ކަމެއް ރަނގަޅު ކުރައްވާނެއެވެ، އެކަމާ މުސްލިމުން މަރާ މުސްލިމަކު ޤަތުލުކުރާ ފަރާތަކަށް ދޮރުވެރިކަމުގެ ޢަޛާބު ﷲ ސުވަރުގެ ހަރާމްކުރައްވާނެއެވެ."
23	އާސަމާނުގެ ފިޔަވަޅުގަނޑު	"އާސަމާނުގެ ފިޔަވަޅުގަނޑުތަކުގެ ތެރޭގައި އަދިވެސް ފިޔަވަޅު އެޅުމަށް ދުރުކުރާނެއެވެ."
24	ފަރުވާކުޑަކުރުން ހަރާމްކަމުގައި އެކުވެރިކަމުގައި ދަރުވާރުން	"ހުރިހާ އެއްޗެއް ކިޔަވައިދިނުމަށް ފަރުވާކުޑަކުރުން ހަރާމްކަމުގައި ލާޒިމުކުރައްވާ ﷲ ސިއްރުކަމުގެ ސަލާމާއެވެ." "އެކުވެރިކަމުގައި އެހެނިހެން އަމުރުތައް ބޮޑުވެއްޖެއެވެ."
25	ނަމާދަށް ފަރުވާކުޑަކުރުން	"ހުރިހާ ކަމަކާ ކުރިން ފަރުދީ ފިޔަވަޅު ނަމާދެވެ. ފަހެ، ނަމާދު ދޫކޮށްލާ މީހަކީ ހަމަހަމަކަމާއެކު ކާފިރުވެއްޖެއެވެ."
26	ނަމާދުކުރުމަށްފަހު ކުރުމުން ހުރަސްކުރުން	"ނަމާދުކުރާ މީހާގެ ކުރިމަތިން ހުރަސްކޮށްފައިވާނަމަ ހިސާބު ނުބައިކަމެއް އޭނާއަކީ އާސަމާނުން، ސާބިތުވެގެން އޭނާގެ ކުރިމަތިން ހަރަކާތް ނުކުރާ ދުވަސް ހަމަ ކުރުކަމަށް ވާނެއެވެ."
27	ނަމާދުކުރާމީހާ ދުވަސް	"ފިޔަ ނުވަތަ ވަޤުތު ކަމުދާ ދުވަސްތަކުގައި ފުރަގަހަށް ނަމާދު ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ."

	އުނދަގޫކުރުން	ތިމަންނަކަލޭގެފާނުގެ މިސްކިތުގައި ގޮސްސިހުރިކަމެވެ."
28	ބިސްފޫދުން	"އަނގަޔާވެރިކަމުގައި ބިރުން ކައިވެރިވުން އަޑުއިވިގެން ތިޔާއާމުގެ ދުވަހުން ﷲ ހަމަބިން އަގުއޮފުނައެވެ."
29	ﷲ ލާފުވާޖެހޭ ބަސްބަސް	"އެއްބަސް ފުރަތަމައިންނި، ﷲ ލާފުވާޖެހޭ ބަސްބަސް އަށާ ބުނެއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން ހަމަދުހަ އެއްކަލާ ހާސްގެއްރުން އެނާ ނަހަކަތްރު ވީހާތުގެބަހެވެ."
30	ﷲ އަކްބަރު ދުލުބުލުބުލުމަކުރުމަކީ ގިނަވާޓަ ދައްކުން	"ﷲ އަކްބަރު ދުލުބުލުބުލުމަކުރުމަކީ ގިނަވާޓަ ދައްކުމުގެބަހެވެ. އެހެން ﷲ އަކްބަރު ދުލުބުލުބުލުމަކުރުމަކީ ގިނަވާޓަ ދައްކުމުގެ ހިމެނޭ ބަހެވެ." [މިއީ ސަރުބަޔާ ހައިރާތު ކިތާބެވެ.]
31	ބުދުއުރުޖުމަ ވާކަތަރުޖުމާ	"ހަކަތަޔާވާގަތުން ބިރުބައިރުނަކަކީ ލާދިސްކޯފަތުގެ ހުރިހުރި ސަލާމާތާބުލިބުނު އަތީ ހާލަތްހެކިދުވަހަކީ ބިޔަންކަނޑުވާލާ ކަމަށް ހުރިހާނަކުނި ތަކަލީވަ ވަހަވީދުގެ ނަޒަރާއްޔާ އަހަދުނަމާއުމުރުފަތާ އެއްވަހަ ބުދުއުރުޖުމަ ވާކަތަ ދުއަލާހެދުމުގެ ވަކިކުރާ ލަހައިގުދުމަނާ މަހުރުތަކު ވާކަތަދުއަލާ ހުރިހަރުވެ."
32	ﷲ ގެ ދުލުބުރުން އާދުވުން	"ﷲ ގެ ދަރުން ހަނދުމަލުބުރުމަ ނުލާ އަދި އެބަހުރިހުރި ނަބައިނާގެ މައްގަނޑު ޖަވާބުދީ ކުރުމަކާ ނުލާ، ބަބުލަ ހުރިހުން ހުޅުވާލަދުގެ ރައުދާނަހުދަ ދުނިޔަ ނުލުން އޭލާ ނަފާ ހަނޑުތަކެވެ. އެއީއާ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ހުރިހަނަކުގާދާނަގަ އެދި ޒަކާތުގެ އެންމެ ދެބަސްމާގެ ހުރިހަނަތެވެ."
33	މުސްލިމުންނާ ދިމާލުން އެއްގޮތަކުވިއުން	"ދިބާތަ އަޅާ ދިގުފަރު އެއްގޮތި ނަކިއާރާތެވެ. އޭގެ ސަހަބަތުން އަނާއަތް ﷲ ޢަޒާވަޖައްލަ ދެވެލާއިތުވަ، ދިބާއަން އެކަން ގަނޑުދަބުލަވަތަތެވެ." [މިއީ ސަރުބަޔާ ހައިރާތު ކިތާބެވެ.] "އަނާގެ އަޒާ ކާފަ ލާލާއަން އެއިބުކާވާއިރު މިލާ ދަހުނަތެވެ. އެހާދުނާކާ އެހާ މަހާ ނަތަހަނަތެވެ." [މިއީ ސަރުބަޔާ ހައިރާތު ކިތާބެވެ.]
34	މުސްލިމުންގެ ގުޅުން ކަނޑުން	"އެއްބަސް މުސްލިމުން، އަނާގެ އަޒާ ދިނުވަރުވާރުދު ދިމާވާރު ގުޅުން ކަނޑައިގެން ކުރުހުރަނެ ހާލުތަކުގެން ނުވެވެވެ."
35	ފާލަގި ފާލުބަލުން	"ފާލަގި ފާލުބަލުހަ ސަހަބަތުން ފުރިހަމި ދިބުނަނުކަލާފަހަ އެނބުރުވަމަ އެނބުރުލާ ދިސަހަނަނަން ސަލާމަތުން ދިހާނަތެވެ."
36	ހުދުގެ ނަހަދުވުން	"ހަހަދަމުގެ ސަހަބަތުން ލާދި ދިއުމަހާރުތަކުގެ ފުރަތަތް، ހުދުގެ ނަހަދުވުން އެމަހަ ފަސަލާހަ ހުރިހަނަތެވެ."
37	ދިމާލުގެ ހިބަ އަނބުރާ ގެނައުން	"ދިމާލުގެ ހިބަ އަނބުރާ ގެނައުމަކީ، ހަދިޔާ އަރުވާ ކަލަހާ ފަހަތަށް ނެގުމެވެ."
38	ހަވަންދުރުނަނަ ހަސަރާފުރުވުން	"ދިމާގެ ހަވަންދުރުނަގެ ހަސަނާ އެއްގޮތް ވަގޮތަކާދުދު ނަމަ ގައިން ވަތަތަނޑު ތަސައްވަރުކުރުމެވެ. (ފާފައިގެ ގޮތުން ހާ ދުއިލާން ބަޔެވެ.)"
39	ބަތުން ހަރާމު ދަނައަގަން ބަތުން	"އަދުމުގެ ދުރިހާގެ ކަމަކަލަ ބަހާ ދިހުވުކުރުވަނުމެވެ. އަލަން ހަރާ ކަހަރުނެވެ. ދުހުދުގެ ބަރަހަނަތަ ބަދުދުވެ. ދުހަހަ ގަހަނަތަ އަހަރުވެ. ދުދުގެ ބަރަހަނަތަ ވަހާކަހަތެވެ. ހަވަނަ ގާހަނަތަ ދުހުވުވެ. ފަހަގެ ބަރަހަނަތަ ފަހުދަމުކުދުވެ. އަދި އަލަހަ ހިލް އަހަދަތެވެ. އަހަރުދު ދުކުރުނަހަ ނުލަބަ ދުދުކުރުނަ ދުދުގަދަ ހުހަހުހަތެވެ."
40	ހިޔާ އަރުހުރުދަރިގަދި ބަދުން	"ހިޔާ އަރުހުރުދަރިގެ ގަދިގަ ބަދުދަރުވަރު ދިހަބަދުހުރުގެ ދަދިދުން ދުހަދުގެ ބަދުރު ދުގަހަދު ދިހުނަރު ދުރުނަވަރު ދުދުހަރުނަބަތެވެ."
41	ޝިޣާރު ކައިވެނި	"ޝިޣާރު ކައިވެނިކުރުން އެކަލޭގެފާނު صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ނަހީކުރެއްވިއެވެ." ޝިޣާރު ކައިވެނިކަކީ: ތިބާއަށް ވަކިވަކިބަޔަކާ އަނބިއަކާ ދިރިހުރެ ކަވެނިކުރާ ކައިވެނިކުރުމުގައި އެއްބަސްވެ ދެބައިމީހުން ވަކިވަކިބަޔަކާ އަނބިއަކާ ތިބާ ކައިވެނިކުރުމުގެ ދުރުވަރުވެ. އަނބިބަސް ކައިވެނިކުރުމުގެ މަހުރު ނެތި ކައިވެނިކުރުމެވެ. ދެބައިމީހުން ކައިވެނީގެ ޙައްޤު ދެމިފައިވެ.

42	[illegible]	[illegible]
43	الله ނޫން [illegible] ގަންދީ ހުވާކުރުން	"الله ނޫން ފަރާތެއް ގަންދީ ހުވާކުރިމީހާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ނުވަތަ ޝިރުކު ކޮށްފިއެވެ." "ހުވާކުރާމީހާ، الله ގަންދީ ހުވާކުރާށެވެ. [illegible]" [illegible] (އެބަހީ: الله ނޫން ފަރާތެއް ގަންދީ [illegible]) [illegible]
٤٤	[illegible] ކުރުން	"[illegible] الله [illegible]"
45	[illegible] ހުވާކުރުން	[illegible]
46	**ކާފިރުންނާ ވައްތަރުވުން**	[illegible]
47	ޤަބުރުމަތީ ބިނާކުރުން	"ޤަބުރުގައި [illegible] އުސްކުރުމާއި އޭގެމަތީ އިށީނުމާ އަދި އޭގެ މަތީގައި ބިނާކުރުން الله ގެ ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ވަނީ ނަހީކުރައްވާފައެވެ."
48	[illegible]	[illegible]
49	ޤަބުރުމަތީ އިށީނުން	[illegible]
50	[illegible]	[illegible]
51	[illegible]	"[illegible] الله [illegible]" "[illegible]"
52	[illegible]	[illegible]
53	[illegible]	"[illegible] الله [illegible]!" [illegible]
54	ޝައިޠާނާ ދިމާލަށް އެއްޗެހި ގޮވުން	"[illegible] الله [illegible]"
55	ވައި ދިމާލަށް އެއްޗެހި ގޮވުން	"ވައި ދިމާލަށް ވެސް އެއްޗެހި ނުގޮވާށެވެ."
56	[illegible] ގޮވުން	"[illegible]"
57	[illegible]	"[illegible]"

58	ރަށް ނުވަތަ ރީގެ ކަންތާރުން ބޭރުން	"ރަށްނުވަތަ ރީގެ ކަންތާރުން ބިޔަބައިމީހުން ނިކުންނަވެ. އަދި ފަޅުވެރިއަކާ ދެކުދިންވެ ދޮރި ބިޔަބައިމީހުން (އެބަހީ: ފެހިރަށްރުން) ނުވޮށެވެ. އެހެން ހަމަކަރަވަރުން އެއީ ދުނިޔޭގައި އުމުރުނަށްނާ (އެބަހީ: ކާރިދުންނަށްނާ) ވަކައްޓަވެ. އަދި ބިޔަބައިމީހުން ނަށް އާޒަރާދޫވާތަނާ ވަކައްޓަވެ."
59	ވައްޙުޝީ ކުއްތާއި ބިރުން	"ބިޔަބައިމީހުން ކަލޯކު އެކުއްލިޝް ވައްޙުޝީ ނުކާރުހިކަމެވެ. އަދި ވައްޙުޝީ ނުބޭހިކަމެވެ. އެހެން ހަމަކަތަވަރުން ޝައިތާނާ ކައްސޯސް އަދި ބޭނުސް ވައްޙުޝުނުވެ."
60	ރަޙިމުގެ ގުޅުން ކެނޑުން	"ރަޙިމުގެ ގުޅުން ކަނޑާލާމީހާ ސުވަރުގެ ނުވަންނާނެއެވެ."
61	ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ މުޢުޖިޒާތް ބޮޑުވުމާއި ކިޔުން ތޫނުކުރުން	"އެމީހުންގެ ގާތަށް ބިމަށްކުރާފައިވާ ނަންދެވޭނެތީ، ބިމަށްކުރާފައިވާ މުއުޖިޒާތް ބޮޑުވެގެން ނުކުރެއްވި ރަސޫލާ ނަކަތާ ކުރައްވާ ކިއުވާނެތޯ! "ތިޔަމީހުންނަ އެމީހުންގެ ގާތަށް ބިމަށްކުރާފައިވާ ނަށްދުވެ ގެނެސްދެއްވި، ބިމަށްކުރާފައިވާ މުއުޖިޒާތް ބޮޑުވެގެން ނުކުރައްވާ ކިޔަވައިދެވޭ."
62	ކުއްލިގޮތުން	"ޝައްކާކުރުވުމަށް ނުވަތަ ޖަނަވާރު ބޮޑުކަމަށް ނަގަމުން ކަލާމާ ޤުރުއާނުގައި އަހަރެމެން ކުރިއަށް ދަރުމަ ގެނެސްގުނަވާ ދުރުމުގެ ކަންތަކުގެ ދުވަހެއް ދުރުކާރު ތިމަ ކުރިއަށް ކުރިއާ ދުށުވާނުގެ" މީގެ ކުރިން އެބައި އެއްކަލަކު ކަލުވަރީގެ އަޖުރުން ކަލާމުވެސް މީހުންނަކު އަނގަނަށްކުއަރުވެލަ ވީދާގެ ކުޅިބަތިކު ދުރާން ދުރުނުބީގެ ނުވަހަނު ﷲ އަށެވެ."
63	ޖަނަވާރުންނަށް އަނިޔާކުރުން	"ބެހޭގޮތުގެ ސަބަބުން އަންހެނުކަން އިގުރާ ދުއްވެނުވެ. އެއީ ދުރުވައިޖެއްމަން ދުނާދުން ބަނދުވައި ބޭނުވެއެވެ. އެގޮ ސަބަބުން އެކާ ނަރުކައިރުވަނިއެވެ."
64	ޖަނަވާރެއްގައި ރަނގަބީލު އެޅުވުން	"ކުއްތާއި ނުވަތަ ރަނގަބީލާއި ބައްލަވާ ދުރާލިކަމާލިބުން ނުވެސްނުއެވެ." "ރަނގަބީލަ ޝައިތާނާ ފުލުއެނުވެ."
65	ނިޢުމަތްދެވިގެންވާ ފާފަވެރިޔާ	"އެޖާ ފާފަވެރިމީހާ ރިޒުވަނަ އަށާ ބައިވެރިވާ ﷲ އިބާދަތް ދުރުގެ ވެސް ފުރިއަޑެއްނަމަ ދުނުނެވެ. ފަހަ، އެދި ހަމަ މަޖުބޫރުން ހިތްޖެހިވަވެ." ދެން އެއުރެންކަމަ (އަންނަނިވި އާޔަތް ކިޔާލާތުން ބިލާދެވިވުރުއިވެ. ﴿ فَلَمَّا نَسُوا۟ مَا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَٰبَ كُلِّ شَىْءٍ حَتَّىٰٓ إِذَا فَرِحُوا۟ بِمَآ أُوتُوٓا۟ أَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ ﴾ މާނައީ: "ދެން އެއުރެންނަށް ހަނދާންކޮށްދެވުނު ކަންތައް، އެއުރެން ހަނދާންނައްތާލި ހިނދު (އީމާނާއި ތަޤުވާގެ ތެދުމަގު) ހުރިހާކަމެއްގެ ދޮރުތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެންނަށް ހުޅުވައިދެއްވީމެވެ. (އެބަހީ: ހެޔޮ ރިޒުޤު ކުރީގެ ތަނަވަސްކަމާއި ސިއްޙަތާއި ކަމުދާކަން ދެއްވީމެވެ) ދެން އެއުރެންނަށް ދެއްވުނު ކަންތަކާމެދު އެއުރެން އުފާކުރަމުން ދިޔަ ހިނދު، ކުއްލިއަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެން ހިފެހެއްޓެވީމެވެ. ދެން އެހިނދު އެއުރެން ހިތްހެލިފައިވާ މާޔޫސްވެފައިވާ ބަޔަކު ކަމުގައި އެއުރެންވިއެވެ."
66	ދުނިޔެ އިސްކުރުން	"އެމީހުންގެ މުޅިބައްޓަން ދުނިޔޭކަމާއި ދުނިޔެއާއި ގުޅުންހުރި ދުނިޔޭގެ ދެފުށުގައި، ﷲ ފަރުވާކުރާތަން ދެވޭނެތީއެވެ. (އެބަހީ: "އާޚިރަތް އަބަދުވެރި ފުރިހަމަ އާޚިރަތް ފަރުވާކުރެވެ.) އަދި އާޚިރަތް ކަނޑައިކަމާ ވިސްނުމަކާ ދުނިޔޭއެވެ. އަދި އާޚިރަތް މިނިވަންކުރާކަމެއްގައި އެދިވަޑައި ދަތިކަމާ ނުވާނެއެވެ."

[illegible] ދަތުރު

ސުވަރުގެއަށް ނުވަތަ ނަރަކައަށް އޮތް މަގު

❶ **ކަށްވަޅު: އެއީ އާޚިރަތުގެ ފުރަތަމަ މަންޒިލެވެ.** އެތަނަކީ ކާފިރުންނާއި މުނާފިޤުންނަށް ޢަޛާބުގެ ވަޅުގަނޑެކެވެ. މުއުމިނުންނަށް ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާއެކެވެ. **އެކިއެކި ޢަމަލުތަކަށް އެތަނުގައި [illegible] ވާރިދުވެގެންވެއެވެ.** އެގޮތުގައި [illegible] [illegible] ދޮގުހެދުމާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] **އެއިން ސަލާމަތްވުމަށް:** ﷲ އަށް އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު [illegible] [illegible] ކުރުމާއި އެތަނުގެ ޢަޛާބުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

❷ **ޞޫރު ފުމެލެއްވުން:** އެއީ ބޮޑު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ﴿ وَيَوْمَ يُنفَخُ فِي ٱلصُّورِ فَفَزِعَ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلْأَرْضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُ ﴾ މާނައީ: "ޞޫރު ފުމެލެވޭ [illegible] [illegible] [illegible] (އެއިރުގައި) ﷲ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]." ދެން އަނެއްކާވެސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ﴿ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنظُرُونَ ﴾ މާނައީ: "ދެން އަނެއްކާވެސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (މަހުޝަރުބިމުގައި) [illegible] [illegible]."

❸ **މަހުޝަރަށް ދިރުއްވުން:** ދެން ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވާރޭއެއް ވެއްސެވޭނެއެވެ. ދެން [illegible] [illegible] [illegible] މީސްތަކުން އަލުންދިރިގެން ނުކުންނާނެއެވެ. ދެން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހުސްފައިން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

❹ **މަހުޝަރުކުރެއްވުން:** ހިސާބުބެލުމަށްޓަކައި، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެންމެހާ މަޚްލޫޤުން ޖަމާކުރައްވާނެއެވެ. މީސްތަކުން [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] ފަންސާސްހާސް އަހަރުގެ [illegible] (މީޒާނު) [illegible].

އެކިއެކި ޢަމަލުތަކުގެ [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

❺ **ޝަފާޢަތްތެރިވުން:** އެންމެ ބޮޑު ޝަފާޢަތަކީ: މަހުޝަރުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށް [illegible].)

6 **ހިސާބުބެއްލެވުން:** ޤިޔާމަތްދުވަހު މީސްތަކުން އެބައިމީހުންގެ ރައްބުގެ ހަޟްރަތަށް ސަފުސަފުން ހުށަހަޅާނެއެވެ. ފަހެ، އެއިލާހު އެބައިމީހުންނަށް އެބައިމީހުންގެ އަމަލުތައް ދައްކަވާ، އެއާއެކު ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ޢުމުރާއި ޖުވާންކަމާއި މުދަލާއި ޢިލްމާ އަދި އެކަމާމެދު ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ނިޢުމަތްތަކާއި އިވުމާއި ފެނުމާ އަދި ހިތާމެދު ސުވާލު ކުރައްވާނެއެވެ. ފަހެ، ކާފިރުންނާއި މުނާފިޤުންގެ ހިސާބުބެއްލެވުމަކީ އެންމެހާ މީސްތަކުންގެ ކުރިމަތީގައެވެ. އެއީ އެއުރެން ނިކަމެތިކުރައްވައި އެއުރެންގެ ކުށްތައް ހާމަކޮށް ދައްކަވައިދެއްވުމަށެވެ. އެހެން މީހުންގެ ކަމަކަށް މީސްތަކުންނަށް ބަލާއި ދުވަސްކޮޅާ މީހުންގެ ކަމުގައި މީހުންނާމެދު ސުވާލުކުރެއްވުމެއް ނެތި ހަމަ ހިސާބުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެއުރެންގެ ކަމެއް ހާމަނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި މުއުމިނުންގެ ހިސާބު ސަލާމަތުގައި ބައްލަވައި ކުށްތައް ފާހަގަކުރައްވާނެއެވެ. ދެން މުއުމިނުންނަށް ﷲ އެކަލާނގެ ރަޙުމަތުގައި ހިތްހަމަޖެހޭ ދަރަޖައެއް ދެއްވާނެއެވެ. ”ތިބާގެ އަމަލުތައް ދުނިޔޭގައި ފޮރުވައިދެއްވީމެވެ. މިއަދު އެކަންކަން ތިބާއަށް ފުއްސަވައިދެއްވީމެވެ. އަދި މިއަދު މާފުކުރައްވައިފީމެވެ.“ އެހެންކަމުން މުއުމިނުން ބޮޑު ހިސާބަކާ ނުލައި ސަލާމަތްވާނެއެވެ. އެހެންވީމާ ރަސޫލުﷲ ﷺ ގެ އުއްމަތުގެ ބޮޑުބައެއް ސުވާލުކުރެވި ހިސާބުބެއްލެވުމެއް ނެތި ސުވަރުގެއަށް ވަދެވޭނެއެވެ. އަދި އެކަން ފަރުމާކޮށްދެއްވާނީ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޝަފާޢަތުގެ ސަބަބުންނެވެ.

7 **އަމަލުގެ ފޮތް ލިބުން:** ދެން އެންމެހާ މީސްތަކުންނަށް އެބައިމީހުންގެ އަމަލުގެ ފޮތް ދެއްވޭނެއެވެ. ﴿لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحۡصَىٰهَا﴾ މާނައީ: ”އޭގައި ހިމެނިގެންނުވާ ބޮޑު ކަމެއްވެސް އަދި ކުޑަކަމެއްވެސް ނުވެއެވެ.“ މުއުމިނުން އަމަލުފޮތް ކަނާއަތުންނެވެ. ކާފިރުންނާއި މުނާފިޤުންނަށް އެއުރެންގެ ފޮތް ދެއްވޭނީ ވާތްއަތުގައެވެ. އެއުރެން އަދި ފަހަތުން ވެސް ހިފާނެއެވެ.

8 **މީޒާން:** ހެޔޮކަމުގެ އަމަލުތައް މީޒާނުގައި ކިރައްވާނެއެވެ. އެއީ ދެތަށިހުރި ބޮޑު މީޒާނެކެވެ. ބަރުވާނީ އަމަލުތަކެވެ. ހެޔޮ އަމަލުތަކުގެ ބަރުދަން އިތުރުވާ މީހުން ސަލާމަތްވާނެއެވެ. އެގޮތުން މީޒާނުގައި ބަރުވާނީ އަމަލުތަކުގެ ތެރޭގައި لا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ މިކަލިމައާއި ރިވެތި އަޚްލާޤާ އަދި الحَمْدُ لِلّٰهِ އާއި سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللهِ العَظِيْم މިފަދަ ޛިކުރުތައް ހިމެނެއެވެ.

9 **ހައުޟު:** ދެން މުއުމިނުން ހައުޟަށް ދިޔުމަށްފަހު ދާނެއެވެ. ހައުޟުގައި ކައުޘަރުގެ މާތްކަމާއި ފެނުގެ ސިފަތަކެވެ. އޭގެން ބޯފާނެއެވެ. އެ ހައުޟުގެ ފެނަކީ ކިރަށްވުރެ ހުދު، މާމުއްސަށްވުރެ ފޮނި ފެނެކެވެ. އޭގެ ދިގުމިނާއި ފުޅާމިނަކީ އެއް މަސްދުވަހުގެ ދަތުރެކެވެ. އޭގެ ބަރުތަކަކީ އުޑުގެ ތަރިތަކުގެ އަދަދަށް ހުރި ތަށިތަކެވެ. އޭގެން އެއްފަހަރު ބޮއިފިމީހަކަށް ދެން ދުވަހަކުވެސް ކަރުހިއްކުމެއް ނުވާނެއެވެ. ކައުޘަރު ހައުޟަކީ ޤިޔާމަތްދުވަހު ހަމައެކަނި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ހައުޟެއް ނޫނެވެ. އަންނާނީ ހައުޟު ނަބިއްޔުން ﷺ محمد ގެ ހައުޟެވެ.

10 **މުއުމިނުންގެ އިމްތިޙާން:** މަޙްޝަރުގެ މައިދާނުގައި ކާފިރުން އައިސް ތަފާތުކުރުމަށްޓަކައި އިމްތިޙާނެއް ބާއްވާނެއެވެ. އެކަމަކީ އެއުރެން ސަޖިދަކުރުމަށް ގޮވާލެވޭ ކަމެވެ. ފަހެ، މުއުމިނުން ސަޖިދަކުރާނެއެވެ. މުނާފިޤުންނަށް ސަޖިދަ ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެއުރެންގެ ބުރަކަށިތައް ލޮހެއް ފަދައިން ހަރުވެގެން ދާނެއެވެ. މިކަމަކީ ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ އެކަލާނގެ ކަކުލު ހާމަކުރައްވާ ދުވަހު މުއުމިނުންގެ އިމްތިޙާނެވެ. އަދި ”ތިޔަބައިމީހުން ސަޖިދަކޮށްލާށެވެ.“ ކިޔާ އިރު ނަފްސުގެ ދޮގު މީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. ”އަހަރެމެން ދުނިޔޭގައި ސަޖިދަކުރީމުއެވެ.“ ފަހެ، އެމީހުންނަށް އަދިވެސް އެހެން ގޮތަކަށް ހުރެވޭނެ ކަމެއް ނުވާނެއެވެ. ހިނދުކޮޅަކު ދެން ކާފިރުން އެއްކޮށް ތިބި މީސްތަކުން ސަޖިދަ ކުރުމަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. ﴿يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ މާނައީ: ”ކަކުލު ހާމަކުރައްވާ ދުވަހު (އެއީ ހާލު ގޯސްވާ ދުވަހު) ސަޖިދަކުރުމަށް އެއުރެންނަށް ގޮވާލެވޭނެއެވެ. ފަހެ، އެއުރެންނަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ!“ އެއްބަޔަކު ސަޖިދަކުރުމުގައި ބުރަކަށިތައް ހަރުވެގެން ދާނެއެވެ. ދެން އެއުރެންނަށް ކުރެވޭނީ ކަމެއް ނެތް ހިނދެވެ.“ އެއަށްފަހު ސިރާތުމަގު ގައިމުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި މުއުމިނުންނަށް ނޫރެއް ދެއްވޭނެއެވެ.

11 **ސިރާތުމަގު:** އެއީ މުއުމިނުން ސަލާމަތުން ދިޔުމަށް ނަރަކައިގެ މަތިން ދިއުމަށްޓަކައި މަގެވެ. އެއީ ކަށްސަވާރާގެން ވަޅިއަށްވުރެ ތޫނު މަގެވެ. އެކަމަކު ފިލިގަނޑަށްވުރެ ހިމުން ބިރުވެރި މަގެވެ. އަދި ކަނޑިއަށްވުރެ ތޫނު ހަރުފަތްތަކާއި ކަށިތައް ހުރި މަގެވެ. އަދި އެމަގުގައި މީހުން ހިފާ ކަނޑިތަކާ ތޫނު ހަރުގަނޑުތައް ހުރެއެވެ. އެއް މީހާގެ ފައިތިލަ ތަނަވަސްކަމާ ސިއްރުން ބަލަހައްޓާ، އަދި މުއުމިނުން ހަމައެކަނި ދެއްވޭ ނޫރުގެ ބާރުގެ މިންވަރަށް އެއްގަމާ ފަދައިން ސިރާތުމަގު ހުރަސްކުރާނެއެވެ. އެއިން

[illegible]

12 **ނަމޫނާ:** [illegible]

13 **ޙަދީޘް:** ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [illegible]

البخاري.

14 **ސުވާލު:** އަދި [illegible] صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [illegible] الله [illegible]

سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ [illegible]

ފިހުރިސްތު	
1. މުޤައްދިމާ	0
2. ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ މާތްކަން	1
7. މުސްލިމެއްގެ ޙަޔާތުގައި މުހިންމު ބައެއް ސުވާލުތައް	68
8. الله ގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި އޭގެ ޝަރަޙަ	70
9. ހިތުގެ އަމަލުތައް	87
10. ހަމަހިމޭން ބަސްކޮޅެއް	97
11. الله ފިޔަވައި ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަންކުރެވޭ އިލާހަކު ނުވާކަމަށް ހެކިވުން	113
12. މުޙައްމަދު صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަކީ الله ގެ ރަސޫލާކަމަށް ހެކިވުން	115
13. ޖަމާޢަތު	117
14. އަންހެނުންނަށް ޚާއްޞަ ޙުކުމްތައް	121
15. އިސްލާމްދީނުގައި އަންހެނާ	123
16. ނަމާދު	128
17. ޒަކާތް	134
18. ރޯދަ	137
19. ޙައްޖާއި ޢުމްރާ	139
ޙައްޖުގެ އަޅުކަންތަކުގެ ޚުލާޞާ:	142
20. ގިނަގުނަ ފައިދާތަކެއް	143
21. ޝަރުޢީ ރުޤްޔާ	147
22. ދުޢާކުރުން	152
23. ދަސްކުރުން މުހިންމު ދުޢާތަކެއް	154
24. ނަފާވާ ވިޔަފާރި	157
25. ހެނދުނާއި ހަވީރުގެ ދިކުރުތައް	159
26. މަތިވެރިއަޖުރު ލިބެނިވި އަމަލުތަކެއް	161
27. ނަހީކުރައްވާފައި ކަންތައްތަކެއް	168
28. ދެމިހުންނަނިވި ދަތުރު	173

ވުޟޫކުރުމުގެ ސިފަ

ބޭރުކުރުން ނޫނީ ވުޟޫކުރުން ހައްދުފަހަނަ ނުވާނެއެވެ. އެއީ ހައްދުފަހަނައަރާ ހެދުމަކީ ހަރާމްކަމެއް ފަދައެވެ. ނަމަވެސް ބޭރުކުރުމާއި އެކުލެވިގެން އަހުލުވެރި ނަމަވެސް ކުޑަނަމަވެސް ހަމަ ބަރަކާތްތެރިވާނެއެވެ. ވީހާވެސް ވަރަކަށް ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތަށް ތަބާވުމަށް ޓަކައި ފެން ބޭކާރުކުރުން ދުރުކުރަންވާނެއެވެ.

- ✸ ފެންފުޅުން އެއީ ހަމަ ފެނެއް ވުޟޫކުރުމުގައި އެއީ ވުޟޫކުރާއިރު ވަރަށް ކުޑަވަރަކަށް ބޭނުންކުރުމަކީ މަކުރޫހުކަމެކެވެ.
- ✸ މުދުފުރެން ނަބިއްޔާ ސައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ވުޟޫކުރައްވާފައެވެ. އެއީ މުދުއް ފެނެވެ (ގާތްގަނޑަކަށް 210 މިލީޓަރު ފެނެވެ). ނަބިއްޔާ ސައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ހިނައިވެޑުންވީ ޞާޢަކުން ނަމަވެސް ކުރިން ނަމަވެސް ވީސް ބަރަކާތްތެރިވާނެއެވެ.

ވުޟޫކުރަން ފެށުމުގައި ބިސްމި ކިޔުމަށްފަހު ދެއަތްތިލަ ތިންފަހަރު ދޮވުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. އެއީ ނިޔަތާއި ދިމާކުރަން ސުންނަތްތަކުގެ ތެރެއިން ދެ ކަމެކެވެ. ނިޔަތަކީ ވުޟޫގެ ރުކުނެއްކަމަށްވާ ކަމަށް ގަބޫލުކުރެވޭ ވާޖިބެކެވެ. ✸ ހަމައެކަނި ބިސްމި ކިޔާ ނިޔަތްކުރުމަށް ފަހު ވުޟޫގެ
ސުންނަތްތަކެވެ. އެއީ ވުޟޫކުރާގޮތް ދަސްކޮށްދޭ ހަދީޘްތަކުން ބިސްމި ކިޔާނެއެވެ. އަދި ވުޟޫ ކުރެއްވި ދުވަހު ތިންފަހަރު ނަމަދުވެއެވެ.

- ✸ ވުޟޫގެ ގަނޑުތަކާއި ހިމެނޭގޮތަށް ދޭތެރެ ކިޔަވާފައިވާ ދޮވުން މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ.

ދެން އަނގަޔަށް ތިންފަހަރު ފެންލެވުމަށް ކޮންމެ ފަހަރަކު އަތުން ފެން ދޮވުމަށް ފަހު މަސްތަކުން އަނގަ ވިއްސައިލާ ފެން ބޭރުކުރުމަކީ ވާޖިބެއް ނޫން ކަމެކެވެ. ✸ ބާރުއަޅާ ކޮށް ގާރާ ގަޑިޔަކު ފެން ވަދެގެން ދާތަކާއި ދަތްތަކުގެ ދެމެދާއި އެނގެނީ ނުވާނެއެވެ. ✸ އަނގަޔަށް ފެން
ދިނުން މުސްތަޙައްބުކަމެވެ. ✸ އަނގަޔަށް ފެންލާ ވަގުތު ދަތްއިނގިލި ތެރެއިން ދެއްކުން މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ. ✸ އެއީ އަޅުގަނޑުގެ ފެނުން
އަނގަޔާއި ނޭފަތަށް ފެންލުން މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ. އައްޑިގަނޑުގެ ބަޔަކުން އަނގަޔަށް ބާވަތް ނޭފަތަށް ލާނެއެވެ.

ދެން އެއްފަހަރު ނޭފަތަށް ފެންލާ ފެންޖެހުމަށް ނޭފަތުގެ އެތެރެއަށް ފެން ދަމައިފުން ނެގުމެވެ. މިފަހަރު ފެން މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ.

- ✸ ނޭފަތަށް ފެން ލުމުގެ ބަދަލުގައި ވަށްގަނޑު ޒަރާފާ ފެންލާއިރު ކަނާއަތުން ދެނެގަތުމަށް ކަމަށްވެސް.
- ✸ ނޭފަތަށް ފެން ލިއުމުގައި ކަނާއަތުން ފެން ލާއިރު ނޭފަތަށް ފެން ވާގޮތް މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ. ✸ ރޯދަވެރިޔާ
ނޫނީ މީހަކު އަނގަޔާއި ނޭފަތަށް ފެން ލިއުމުގައި ބާރުވެދާނެ ކަމަށް އެއްމެ ފެންތެރިކަން މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ.

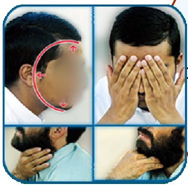

ދެން މޫނު ދޮންނާނެއެވެ. އެއީ އެއްކަންފަތުން އަނެއްކަންފަތާއި ދެމެދު. އަދި ބޮލުގެ އިސްތަށިގަނޑު
ފެށޭތަނުން ތުނޮލި ދަށަށް ހަމައަށެވެ. އެއީ ދިގުމިނެވެ.

- ✸ މޫނުގެ ބޭރުބައިގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ތަނެއް ދޮވެވިފައި ނުވާ ތަނެއް ދޫނުކުރުން މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ.
- ✸ ތުނޮލިގަނޑު ހިލާލުކުރުން ސުންނަތެކެވެ. ތުނޮލި ތެރެއަށް ފެން ދިޔުމުގެ މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ. ✸ މޫނު ތިންފަހަރު ދޮވުމަކީ ސުންނަތްތަކުގެ ތެރެއިން
ކުރުކުރުމަށް މޫނު ދޮވުމަށް ހިލާލުކުރުމެވެ. ✸ ތުނޮލި ގަނޑު ބޯނަމަ އަތުން ފެން ނަގާ ސުންނަތެއް ނުދެއެވެ. ކަނާއަތުން
މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ. ✸ ތުނޮލިގަނޑުގެ ބޭރުބަޔަށް ފެން ދިއުމަކީ ކުރިއަށް ނެރުމަށް ދޮވުން ސުންނަތެކެވެ.
- ✸ ތުނޮލިގަނޑު އިތުރު އިސްލާމީ ޙުކުމުގައި ދޮވެލުމުގެ ކުރިން މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ.

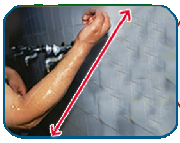

ދެން އިނގިލިތަކުގެ ކޮޅުތަކާއި ދެއުޅުވާކަށިގަނޑާއި ދޮވާނެއެވެ.

- ✸ ކުރިން ކަނާއަތް އިސްކުރުމާއި ދެއަތް ދޮވުމާއި އިނގިލިތައް ހިލާލުކުރުން މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ.
- ✸ ވުޟޫ ކުރުމުގެ ފެނުން ދެއަތް ދޮވުމަށް ދެއަތުގެ ކަށިތައް ދިރުވުން މުސްތަޙައްބުކަމެވެ. ނަމަވެސް ދެއަތުގެ ދޮވުން
މުސްތަޙައްބުކަމެވެ. ✸ ދެއަތުގެ އިނގިލިތައް ހިލާލުކުރުން މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ.

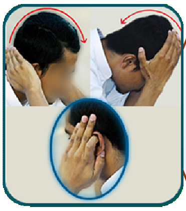

ދެން މުޅިބޮލުގެ ބޯފުށް ފޮހެލާނެއެވެ. ފޮން ފޮހެލުމަށް ބޮލުގެ ކުރިމަތިން ފަށައިގެން ފަހަތަށް ގެންގޮސް ދެން އަނބުރާ ކުރިމަތިއަށް ގެނެސް ނިމޭތަނަށެވެ.
އަތުގެ ސުންނަތުގެ ގޮތުގައި ކުރިމަތިން ފަށާ ގެންދާނެއެވެ. މިގޮތަށް ބޮލުގެ ދުރުފޮހެލުމަށް ފަހު ދެން ދެކަންފަތުގެ އެތެރެއާއި ބޭރު ފޮހެލާނެއެވެ.
ވަރަށް ދަތިވާ ގޮތަށް ބޮލުގެ ބާރުގޮތުން ފޮހެލުމެއް ނުވާނެއެވެ. ކަންފަތުގެ ފަށުވަތް ފޮނުވާލުމަކީ މަޢާފުވެއެވެ.

- ✸ ބޮލުގެ ފޮހެލުމަށް ތިންފަހަރު ދިރުވުމަށް އިސްތަށިގަނޑު ފޮހެލުމަކީ މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ. ✸ ބޮލުގެ ދެއަތުގެ ކުރިން ސުންނަތެކެވެ.
- ✸ ކަންފަތުގެ ކަނާއަތުގެ އިސްކުރުމާއި ފޮހެލުމުގެ ސުންނަތެއް ނެތެވެ. ވީމާ ދެކަންފަތް ފޮހެލުން އެކުވެގެން ބޮލުގެ ފޮހެލެވެ.
- ✸ އަތުގެ ކުރިން ބޮލުގެ ފޮހެލުމަށް ފެން ދިއުމަކީ މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ.
- ✸ ކަންފަތުގެ ފޮނުވާލުމަކީ މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ. ކަންފަތަށް ދިނުމަށް ވުޟޫ ފޮހެލުމަށް ސުންނަތްތެރިކަމެކެވެ.

ދެން ދެފައި ކަކުލާއި އެކުގައި ދޮންނާނެއެވެ.

- ✸ ވާތްއަތުގެ ކުޑައިނގިލިން ކަނާފައިގެ އިނގިލިތަކުގެ ދެމެދު ހިލާލުކުރުން މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ.
- ✸ ދެފައިގެ އިނގިލިތަކުގެ މެދުތައް ހިލާލުކުރުން މުސްތަޙައްބުކަމެކެވެ.

ވުޟޫގެ ގޮތުން ނަބިއްޔާ ހަދީޘްގައި ވަނީ ވުޟޫކުރާ މީހާ ފާފައިން ސާފުވެދާނެއެވެ. ފާހަގަ — ކަފްޖޫރު — ނަފްސާނީ ހިތްޕުޅު — ޙައްދުފަހަނަ — ދުނިޔަވީ ޙަޔާތުން — ދެން
ބޮލުގައި ފެންފުރުން — ދެން ދުފުށްހިޔާލުގެ ފިކުރުން. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކުރަން ބޭނުންވާ ބަރަކާތް ހިފުމަށް ދިރުވުމަކީ ވުޟޫގެ ފައިދާއެކެވެ. އެއީ އެއްގަނޑުން ދުވަހަކު ހަރަކާތްތެރިކަމަށް އަރިހުން
ފެންނެތި ނަމާދުވެ. 1- ވުޟޫކުރުމަށްފަހު ގަދައަށް ހަރަކާތްތެރިވާނެ. 2- ރޫޙާނީ ގަދަވުން ފައިދާ ކުރާ ހާލަތުގައި ބާރުގެ ވަރު ކުރާނެއެވެ. ވުޟޫ ބަރަކާތުން އަމަލުތަކަށް ބަރަކާތް ލިބުމަށް
ދުޢާކުރަމުން ގެނައުމުގެ 2- ހިތުގައި ނަމާދުވާ ގޮތުގެ ޙާލުގައި ހަރަކާތްތެރިވާނެއެވެ. ވުޟޫ ބާއްވާ އައުމަކަށް ވުޟޫކުރުމަށްފަހު ކިޔުން
ފަސޭހަކަމާއި ވުޟޫގެ ބަރަކާތެއް ބާއްވާލުމަށް ދުޢާކުރާން ވުޟޫކުރުމަށްފަހު 3- أَشْهَدُ أَنْ لاَإِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا
عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ މިދުޢާކިޔުން ސުންނަތް ވެއެވެ. އަދި ހަމަމިގޮތަށް ވުޟޫ ކުރުމަކީ ސުންނަތެވެ.

ނަމާދުކުރުމުގެ ސިފަ

ނަމާދުކުރަން ގަސްދުކުރެވުނީ ތަކުބީރަތުލްއިޙްރާމާ ފުރަތަމަ الله أكبر ކިޔާނެވެ. އިޙްރާމާ ތަކުބީރުކިޔަން ކިޔާނެވެ. އަތްދެއަތުން ކުރަހަށް ތަކުބީރުވެސް އިޙްރާމުތަކުބީރާއި ތަކުބީރުކިޔާނެވެ. އަދި ފަހަތަށްދައިވާ މެނުހުން ދިއްލާނެވެ. ދެން އަތްދެފައިން ކިޔާނަމަވެސް ތަކުބީރުކިޔާއިރު ދެއަތުގެ އިނގިލިތައް ކަނޑައި ދެއަތުގެ ދިގުމިނުގެއަރާލައިގެން އުފުލާނެވެ. މައްޗަށް ތަކުބީރުކިޔާއިރު އިޙްރާމް ތަކުބީރުކިޔައި ނިމުމުންނެވެ.

★ ނަމާދުކުރާމީހާ ކިބްލައަށް ބަލައިގެން ތެދުވުމަށް ކުޅަދާނަވާނަމަ ތެދުވުމަކީ ނަމާދުގެ ރުކުނެކެވެ. ކުޅަދާނަވާނަމަ ތެދުވުމަށް އިނގިނަމަވެސް ގުދުރަތުހުރިހާ ނަމާދުހުރިނަމަވެސް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. ★ އެކަނި ހުރި ނަމާދުކުރާމީހާ އެހާގެ ކުރިމަތީގައި ސުތުރާއެއް ބަހައްޓާން މުސްތަޙައްބުވެގެންވެއެވެ. އަދި ސުތުރާއެއް ގޮތުގައި ހުރެވޭނެ އެއްޗަކީ މިގޮތަށް ސުތުރާ ކުރިމަތިންނެވެ. ★ ނަމާދުގެ މަޤާމުގައި ހިތުން ދޫކުރުން ބަރާބަރު ކުރިމަތިލާ އަނގައިން ކިޔުމަކަށް ނުވެއެވެ. (ފުރަތަމަ ޤަޞްދުކޮށް) މިސްވާކުން ދަތް ބޭހުން އުޅުމާއި ދޮނެސިންވެސް ސުންނަތެވެ. ★ އަދި ސަޖިދައިގަ ނަމާދުކުރަމުން ކުރިމަތިން ބަލާނީ ކަނޑައެޅިގެން ހުރި ތަނަށެވެ. އެއްފަރާތަށް ބުރިބަލާ ނުބެލުމެވެ. ★ ފުރަތަމަ ދެކުނުފަރާތަށް ހިތަކަށް ދަނަވަރެއް ކުރާނެއެވެ. ބިންދޮށުގައި އަދި ދުނިޔޭގެ ދާއިމީ ދުނިޔެއަކާ ބެލުމެއް ކުރުމަށެވެ. އަދި އަތުމަތި ބޮޑުވެގެން ނުވާނެވެ. ބޮޑަކަށް ފަރާތެއް ދަސްކުރުމުގައި ބެލުމުގައި ވެއެވެ. ރަށްހުރުމުގެ ބޮޑުތަކާއި މަތީގައި ފަދައިން ބައްލަވާށެވެ. އަދި ދެފައި މެދުގައި ބެލުމާ ގާތްކަން ކުރުމަށް ބޮޑުތަކުގެ ދިގުގަ ޖެހޭ ބޮޑުބޮޑު ބަލާނީ (2ވަނަ ފޮޓޯ ބައްލަވާ)

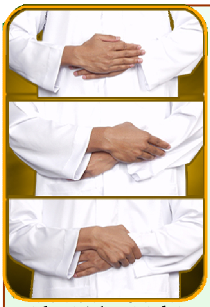

ކަނާއަތުން ވާއަތުގެ އަތްތިލަފަތާއި ކަޅުއްޗާއި ބޯވަޅު ތަކެތި ގިނަދުވަހު ބޮޑުވެގެން ދަށަށް ކަޅުއަތުގެ ބޮޑުއެނގިލިތައް ބައިކޮށް ކަޅުއަތުގެ މަތީގައި ބަހައްޓާނެވެ. ސުބުޙާނަކަލްލާހުއްމަ ނުވަތަ ދެން ސުބުޙާނަކަލްލާހުއްމަ ނިމުމުން ދުޢާ ކިޔާނެވެ. ދެން أَعُوذُ އާއި بِسْمِ ކިޔާނެވެ. އަދި ބިސްމި ކިޔާނީ ސިއްރުން ކިޔާނެވެ. ދެން الحَمْدُ ކިޔާނެވެ. ދެން ޤުރުއާނުން ފަސޭހަވާވަރެއް ކިޔާނެވެ. އަދި ފާތިޙާ ނަމާދުގައި މުޤްތަދީ ނަމަވެސް އިމާމުގެ ނަމަވެސް ފުރަތަމަ ދެރަކުޢަތުގައި ކިޔުމަކީ ފަރުޟެއް ނަމަވެސް ސޫރަތް ކިޔުން ސުންނަތެވެ. ★ އެއް ރަކުޢަތުގައި الحَمْدُ ދޫކުރެވުން ބާޠިލުވާނެ ކަމެއް ކިޔާނެވެ. އަދި ފުރަތަމަ ދެރަކުޢަތުގައި الحَمْدُ ގެ ފަހުން އާމީން ކިޔުމަކީ ސުންނަތެކެވެ.

★ ތަކުބީރަތުލް އިޙްރާމާ ނަމާދުގެ ރަކުޢަތުގައި ކުރިންވެސް الحَمْدُ ކިޔުމާއި އެކު އާމީން ކިޔުން ސުންނަތެވެ. އިމާމުގެ އާމީނާއެކު އާމީން ކިޔުމަކީ ސުންނަތެވެ. އިމާމު ކިޔާ ބާރަށް ބާރަށް ކިޔާ ނަމާދުގައި ފަހަކީ الحَمْدُ ކިޔުމުން ސުންނަތް ކިޔުމަށް ސުންނަތެވެ.

★ ދެ ރަކުޢަތުގައި އެއް ސޫރަތް ކިޔުމާއި ތަކުރާރުކުރުމަށް ދެ ރަކުޢަތުގައި ސޫރަތެއް ކިޔުމަކީ މަކުރޫހެއް ނޫނެވެ. އަދި އެއް ރަކުޢަތުގައި ބޭރުކިޔުމަށް ކިޔުމަކީ އެއްސޫރަތް ކުރިއަށް އޮތް ސޫރަތް ފުރަތަމަ ކިޔުމަށް ކިޔުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ސޫރަތް ކިޔުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. އަދި ފާތިޙާއާއި ފުދޭ ވަރަށް ސޫރަތެއް ކިޔުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. ★ ފަތިސް ނަމާދުގައި ގިނަ ސޫރަތްތަކެއް ކިޔުން ސުންނަތެވެ. ހަމައެކަނި ސޫރަތުގެ އިސްތިސްނާ ކުރެވޭ ސޫރަތްތަކުން ބޮޑު ސޫރަތެއް ކިޔުން ސުންނަތެވެ. އަދި ބާކީ ރަކުޢަތްތަކުގައި ކުރު ސޫރަތްތަކެއް ކިޔުމަކީ ސުންނަތެވެ. އެހެން ނަމާދުތަކުގައި ދެމެދު ސޫރަތްތައް ކިޔުމަކީ ސުންނަތެވެ.

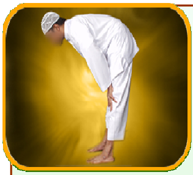

ދެން ރުކޫޢަށް ދާއިރު ދެއަތް އުފުލައިގެން ތަކުބީރު ކިޔާނެވެ. ދެން ދެ އަތުގެ ފުޅާފައިން ރުކޫޢަށް ދާނެވެ. ދެއަތުގެ ތިލަފަތް ދެކަކުލާ ބާއްވާނެވެ. ދެން ރުކޫޢުގައި ހުންނައިރު ބޮލާއި ބުރަކަށި ހަމަކޮށް ބޮޑުތަކުގެ ބަރާބަރުގައި ހުރުމަށް ބާއްވާނެވެ. ދެން سُبْحَانَ رَبِّيَ العَظِيْم ތިންފަހަރު ކިޔާނެވެ. ރުކޫޢުގައި ކުރަން ޖެހޭނީ ކުރުކޮށް މަޑުކޮށް ތުމަނީނާވަޑައިގަތުމެވެ.

★ ތަކުބީރުކިޔުން ރުކޫޢުގެ ފުރަތަމަ ފަރާތަށް ބަލައިގެން سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَه މިހެން ކިޔުން ސުންނަތެވެ. އެކަކު ނަމާދުކުރާނަމަ އަދި ޖަމާޢަތުން ކިޔާނަމަ ބާރަކަށް ކިޔުން ސުންނަތެވެ. މިހެން ކުރާނީ އިމާމާއި އެކަނި ނަމާދުކުރާ މީހާއެވެ.

★ ރުކޫޢުގައި ހުރުމުގެ ދުވަސްވަރު ދެއަތުގެ އިނގިލިތައް ފުޅާކޮށް ބޮޑުތަކުގައި ހިފުމަކީ ސުންނަތެވެ. ކުޑަކުދިން ޢާދަކޮށް ބޮލާއި ބުރަކަށި ހަމަކޮށް ހުރުމަކީ ސުންނަތެވެ. އަދި ފުޅާކޮށް ހުރެވޭ ގޮތަށް ދެ ފައިގެ މެދު ފުޅާކުރުމަކީ ސުންނަތެވެ. ކަނާފަތު ކުރިމަތީގައި ބޯ ހަރުކޮށްހުރުމަށް ފަހަށް ޖައްސާލާ ހަމަޖެހުނު ބޮޑުތަކާ ދެއަތް ލުމުގެ އަރާމުގައި ބަހައްޓާނެއެވެ. ★ ނަމާދުކުރާމީހާ މިކަމަކަށް ފަރާތެއް ނުވާނަމަ ރުކޫޢުގައި ކުރުކޮށް ބާއްވައި ނަމާދުގައި ފާތިޙާ ސޫރަތް ކިޔުމަށްފަހު ތިން ފަހަރު ތަސްބީޙު ކިޔާ ނިމެއެވެ. އަދި ދުޢާ ކިޔުމަކީ މަކުރޫހު ކަމެކެވެ. ★ ރުކޫޢުގައި ޤުރުއާން ކިޔުމަކީ މަކުރޫހު ކަމެކެވެ. ރުކޫޢުގައި ދުޢާ ކިޔުން ހުއްދަވެއެވެ. ނަމާދުގެ ދުޢާގައި ދެއަތް ނުއުފުލާ ދުޢާ ކިޔާ ގޮތަށެވެ. މިސާލަކަށް: رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

ދެން سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَه ކިޔަމުން ބޮލުގައި އުފުލާނެވެ. ދެއަތް ކަރުގައި ހިފާގެން ކުރިމަތިން (رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ حَمْدًا كَثِيْرًا طَيِّبًا مباركًا فِيْهِ مِلءِ السموات ومِلءِ الأرض وملء مَاشئت مِنْ شَيْئٍ بَعْد. މިހެން ކިޔާނެވެ.

★ ނަމާދުކުރާމީހާ ރުކޫޢުން ތެދުވުމުން ކުރިމަތިލާ ހިތުގައި ބަހައްޓާފައި (رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ) މިހެން ކިޔާނެވެ. މިހެން އެކަނި ނަމާދުކުރާ މީހާއާއި ޖަމާޢަތުގެ ދުވަސްވަރުގައި ވެސް ކިޔާނެވެ. ★ ރުކޫޢުން ތެދުވުމުގައި ބާރަކަށް ދެއަތުގެ ތަކުބީރުކިޔުމުގައި ދެއަތް ދިގުކޮށް ދޫކޮށްލުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. ވަޒަންވުމަށް ބާރުކޮށް ތަސްބީޙު ކިޔާނީ ޖަވާބުލައްވާށެވެ.

★ حَمْدُ ކިޔުމުގެ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިން އެއް ދިހަ ގޮތެއް: ١- رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ. ٢-رَبَّنَا لَكَ الحَمْدُ. ٣- اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ. ٤- اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الحَمْدُ މިއެވެ. ސުންނަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެއްގޮތަކަށް ކިޔުމެވެ.

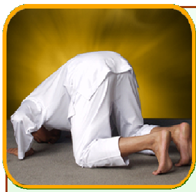

ދެން ތަކްބީރުކިޔަމުން ސަޖިދައަށް ވެއްޓެނީއެވެ. އަދި ދެއަތްތިލަ ބިމުގައި ޖެހުމުގެ ކުރިން ދެކަކޫ ބިމުގައި ޖައްސާނީ އަދި ބަނޑު ދެފައިގެ އިނގިލިތައް ގިބުލައަށް ދިމާކޮށް ދެއަތް ދެކަނާއި ދިމާލުގައި ބިމުގައި ބާއްވާނީ ދެއަތްތިލަ ވަކިވަކިން ބޭއްވުމެވެ. ސަޖިދަކުރާއިރު ދެފައި ދެފައިތިލަ ދެކަކޫ ދެއަތްތިލަ ނިތްކުރި ބިމާ ޖައްސާނެއެވެ.

ދެން سُبْحَانَ رَبِّيَ الأَعْلَى ތިންފަހަރު ކިޔާނެއެވެ. ގިނަކަމުން ސުންނަތެވެ. އަދި އެއަށްވުރެ އިތުރުކުރުމަށް އަދި ވާޖިބުވެގެންވާ ބައެއް ދުޢާކުރުމެވެ. ✱ ސަޖިދަގައި ދުޢާކުރުމަކީ ވަރަށް ރަނގަޅު ކަމެކެވެ. (މިކަހަލަ ދުޢާތަކުގެ ބޭނުން ހިފުމަށް ވީހާވެސް ޤުރްއާނު އަޔާތް ނުކިޔުމަށް މިނަން ނިސްބަތްވާ ދުޢާތަކެވެ (5 ވަނަ ފޮތުގައިވާ ގޮތަށް)

✱ ސަޖިދާގައި އެންމެ ކުރިމަތީގައި އެންމެ ގާތްވާނީ މުސްލިމުން ކަމަށް އެވެ. ނަމާދުގެ ތެރޭގައި ސަޖިދަ ކުރުމުގެ ފަޟީލަތް ބޮޑު އެވެ. މުސްލިމުން ސަޖިދަޔަށް ވެއްޓޭ ހިނދު ނަމާދުގެ ސަޖިދަގައި ތެދުވާ ފަދައިން ޤަބޫލުވާނެ ކަމުގައިވާނެއެވެ. ✱ އަދި ސަޖިދަކުރާއިރު ސަޖިދަ ކުރާ މީހާގެ ދެކަނދުރާ ބިމުން ފުރަތަމަ – ދެކަކޫ – ދެއަތްތިލަ – ނިތްކުރިއާއި ނޭފަތް. މީގެ އަދި ސަޖިދަކުރާއިރު މުސްލިމުން ސަޖިދަކުރާނީ ކުރިމަތިން ބިމާ ދިމާކޮށް ދެއަތް ބާއްވަންވާނެއެވެ.

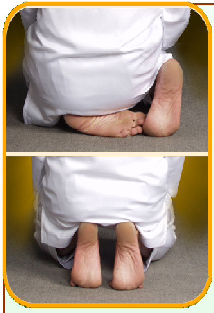

ދެން ތަކްބީރުކިޔަމުން ބޯއުފުލައި ވެރިވެ އިށީންނަންވާނެއެވެ. ދެސަޖިދައާދެމެދު އިށީނުމަށް ބުނެއޭ ޖަލްސާއެވެ.

1- އިފްތިރާޝް: ވާތްފައިގެ ފައިތިލަ އަޅައިގެން އޭގެމަތީގައި އިށީނުމެވެ. ކަނާތްފައި ހިއްޕަވައިގެން ކޮޅަށް ބާއްވައިގެން އިނގިލިތައް ގިބުލައަށް ދިމާކޮށްގެން ބޭއްވުމެވެ. 2- އިޤްޢާ: ދެފައިތިލަ ކޮޅަށް ބާއްވައިގެން ދެފައިގެ އިނގިލިތައް ގިބުލައަށް ދިމާކޮށްގެން ދެފައިތިލަ މަތީގައި އިށީނުމެވެ. ދެން މިދެމެދުގައި ކިޔަންވާ ދުޢާއަކީ (رَبِّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَارْفَعْنِي وَارْزُقْنِي وَانْصُرْنِي وَاهْدِنِي وَعَافِنِي وَاعْفُ عَنِّي. ދެންފަހު ސަޖިދަކުރާ ގޮތަށް ދެވަނަ ސަޖިދަ ކުރަންވާނެއެވެ. ދެން ދެވަނަ ސަޖިދައިން ބޯއުފުލާނެއެވެ. ދެން ދެފައިގެ ތެރޭގައި ކޮޅަށް ތެދުވާނެއެވެ. ދެން ދެކުރެ ރަކްޢަތުގެ އިތުރު ރަކްޢަތް ފެށުމުގެ ކުރިން ރަކްޢަތުގެ ދުޢާ ކިޔާނެއެވެ. ✱ ހަމަހަމަކޮށް ތިބެ އަދި ކޮށްދެވުމެއް ދެއްކޭނެ ކަމާއިގުޅޭ ހުރިހާ ކަމެއް ✱ ދެފައި ސަޖިދައިން އިށީނުމުގައި ހީވާ ހަކަތަ ވަގުތުގައި އިސްތިރާޙަތު ލިބޭނެ ކަމަށް ވާތްފަރާތަށް ދެފައިގެ މުޅިން ދެސަޖިދައާ ދެމެދު ދެމިހުރުން ކަމުގައި މެދުވެރިކުރެވޭނެއެވެ. ސަރަޙަތު ބޮޑެވެ. ވަކި ދުޢާއެއް ދަސްކުރެވިފައި ނުވާނަމަ އިންތިޒާރުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި މިސާލަކަށް އިންސާނާ ވެއްޓޭ ދެސަޖިދައާ ދެމެދު ބޭއްވޭނެ ކަމަށް ވާތްފައި ހިއްޕާ ރަކްޢަތު ކުރުމާއި ހެދި އިހުނަތު ފުރަތަމަ ރަކްޢަތް ✱ ނަމާދުގެ ރަކްޢަތްތަކުގެ ޢަދަދު ބަލާނަމަ ވަރަށް ބޭނުންތެރިވާ ކަމަކީ الحَمْدُ ކިޔުމުން ފަހު ދުޢާކުރުމެވެ. މިހެންވީމާ މިހާރު ފަރުވާކުރާށެވެ. އަދި ރަކްޢަތް ދެވަނަ ރަކްޢަތަށް ތެދުވުމުގެ ކުރިން الحَمْدُ ކިޔުމުގެ ކުރިން ކޮށްލަންވާނެ. ޢަދަދުތައް ނިމުމަކުން ކިޔަންވާނެ ހެދުމެއް ނޫނެވެ.

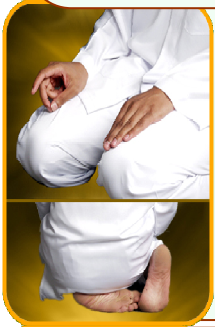

އަދި ރަކްޢަތް ނިމުމުން ދަށްވެހުރެ ވަޢުޒުކޮށް ދިމާވާ އިށީނުމުގެ ދެފައިގެ ތަޝައްހުދަށް އިށީންނަންވާނެއެވެ. އަދި އެއާގެ ވައްޓާ ތަޝައްހުދު ދެވަނަ ރަކްޢަތުގައި ބުނާނެއެވެ. އަދި ދެފައިގެ ފުރަތަމަ ތަޝައްހުދު ކުރާނީ އިފްތިރާޝްގޮތަށް ޙާލަތުގައި ވަރަށް ގާތްވާ ގިބުލަ ދިމާކޮށްގެން އަދި ޝަހާދަތު އިނގިލި ދިއްކުރާނެއެވެ. ދެން ތަޝައްހުދު ބުނާނެއެވެ: التَّحِيَّاتُ لِلّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ ދެން ތިން ރަކްޢަތް ހަތަރު ރަކްޢަތް ނަމާދުގައި ދެން ދެވަނަ ރަކްޢަތުގައި ނަމާދު ކުރާނެއެވެ. ދެން ތަކްބީރު ކިޔާނެއެވެ. ސަލާމް ދުރުކޮށް ރަކްޢަތްތަކުން އަދި ކޮށްލަން ހަމައެކަނި الحَمْدُ ލިޔެ.

✱ ތަޝައްހުދުގެ ގިނަގޮތް ރަކްޢަތް ތިރީސްވަނަ ތަޝައްހުދު ބޮޑުކަން ދެވޭނެ ސުންނަތްތަކެއް ކުރުމެވެ.

✱ އަދި ތަޝައްހުދުގެ ރަކްޢަތް ތިރީސްވަނަ ތިރީސް ހަތަރު ރަކްޢަތުގައި އަދި ޝަހާދަތުން ބަޔާނެވެ.

✱ ތަޝައްހުދު ބުނާކަމުގެ ސުންނަތް ކަމަށް ދެއްވި ފަރުވާގެ އިޙްތިރާމް ދެނެގަތުމަކީ ސުންނަތްތަކެވެ.

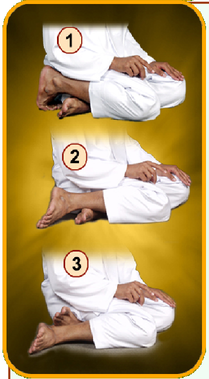

1

2

3

ދެން ތަޝައްހުދުގެ ފަހު ރަކްޢަތުގައި ތަވައްރުކުގެ ގޮތަށް އިށީނުމެވެ. އަދި އެހެން ބުނެވުނު ގޮތަށް ފަހު ތަޝައްހުދުގައި ތަޝައްހުދު ކިޔުމާއި ސަލަވާތް ކިޔާނެއެވެ. ދެން التَّحِيَّاتُ لِلّهِ ... ކިޔުމަށް ފަހު ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެއްލުވުމަށް ސަލަވާތްކިޔުމަށް އޭގެ اللهمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ... ދެންފަހުން ދުޢާކިޔާނެއެވެ.

✱ ތަވައްރުކުގެ އިންގޮތް ހުރެވޭނެ ގޮތަކީ: 1- ވާތްފައި ފައިތިލަ ކަނާތްފައިގެ ކަނދިގެ ދަށުން ކަނާތްފަރާތަށް ނެރެ ކަނާތްފައި ހިއްޕަވައިގެން ފައިތިލަ ބިމުގައި ޖެހޭގޮތަށް ބިމުގައި އިށީނުމެވެ. 2- ދެފައިތިލަ ކަނާތްފަރާތަށް ނެރުމެވެ. 3- ވާތްފައި ކަނާތްފައި ހިއްޕަވައިގެން ކަނާތްފައިގެ ފައިތިލަ ދަށުން ނެރުމެވެ. ސަލާމްގެ ކުރިން ދެބޮލުގެ ދުޢާތައް ކިޔާ ހިނދު ފަރާތުން ކަނާތް ފަރާތަށް ބަލާނެއެވެ.

✱ ދެންފަހު ތިންފަހަރު ވާޖިބުކަމާ ބޮޑުކަމުން ދުޢާކުރުމަށް މުސްތަޙައްބުވާނެއެވެ. އެގޮތުގައި (أَعُوْذُ بِا للهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ وَفِتْنَةِ المحْيَا وَالمَمَاتِ وَفِتْنَةِ المَسِيْحِ الدَّجَّالِ. اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيْرًا وَلاَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ إِلاَّ أَنْتَ فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ.)

✱ އިތުރު އިސްލާމީ ބައިވެރިވުން އެހެނިހެން ދުޢާތަކާ ބޭނުންކުރުމަށް ހިމެނޭނެއެވެ.

ދެން ނަމާދު ނިމުމުން. السَّلاَمُ عَلَيْكُم وَرَحْمَةُ الله ކިޔަމުން ކަނާތް ކަނާތްފަރާތަށް ސަލާމްދޭނެއެވެ. ދެން ވާތްފަރާތަށް ސަލާމް ދޭނެއެވެ. ދެން ސަލާމް ދިނުމުން ނަމާދު ނިމުނީއެވެ. ވާޖިބުވާ ސަލާމަކީ ފުރަތަމަ ސަލާމެވެ.

✱ ސަލާމްދޭއިރު އެބަހީ ކަނާތް އަދި ވާތްފަރާތަށް ކަނާތްފަރާތަށް ބަލައިގެން ސަލާމްދިނުން ސުންނަތްކަމެވެ. ވާތްފަރާތަށް އިސްތިރާޙަތު ހުރެވޭނެއެވެ. ✱ ސަލާމްދޭއިރު ކަނާތްފަރާތަށް ފުރަތަމަ ވާތްފަރާތަށް ބޮލުން އެނބުރުމެވެ. ފަހު ނަމާދުގެ ސަލާމް އަދި ސަލާމްދިނުމުގެ ކުރިން ކޮށްދޭނެ ބަރަކާތަކަށް ހެދުންތަކުގައި މުޅި ހަކަތަ ކުރަންވާނެއެވެ.

ޢިލްމަށް ޢަމަލުކުރުމުގެ ވާޖިބުކަން

ޢިލްމަށް ޢަމަލުނުކުރުމަކީ اللهގެ ބަޣުޟުވެރިކަމާއި اللهގެ ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޢަދާވާތާ އަދި މުއުމިނުންގެ ގާތުގައިވެސް ހުތުރު ކަމެކެވެ. الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީ ކުރައްވައެވެ: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفۡعَلُونَ ② كَبُرَ مَقۡتًا عِندَ ٱللَّهِ أَن تَقُولُواْ مَا لَا تَفۡعَلُونَ ③﴾

މާނައީ: ﴿އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ނުކުރާ ކަންތަކުގެ ވާހަކަ ދައްކަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ! ② ތިޔަބައިމީހުން ނުކުރާ ކަންތަކުގެ ވާހަކަ ދެއްކުމަކީ، اللهގެ ހަޟްރަތުގައި ނުރުހުންތެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. ③﴾

އަބޫހުރައިރާ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ރިވާކުރައްވާ ހަދީޘްގެ މާނައިގައިވެއެވެ: "ޢަމަލުނުކުރާ ޢިލްމުގެ މިސާލަކީ اللهގެ މަގުގައި ހޭދަނުކުރާ ކަންޒެއްގެ މިސާލެވެ." އަދި ފުޟައިލް رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "ޢާލިމުން އެނގިހުރި އެއްޗަކަށް ޢަމަލުކުރަންދެން ދަންނަން ޢިލްމުވެރިޔާކީ ޖާހިލްކަމުގައެވެ." އަދި މާލިކު ބިން ދީނާރު رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "އަސްލު ޢަމަލުކުރުމަށްޓަކައިވެސް ކުރުން ނުބެލޭ މިހާ، ހުރިހާ ޢަމަލެއް ނުބައިކަން ކުރާމީހުން ފެނުނީމައެވެ."

އޭ މުސްލިމު އަޚާއެވެ. އޭ މުސްލިމު އުޚުތާއެވެ.

މިފައިދާހުރި ފޮތް ފުރިހަމަކުރުމުގެ ތައުފީޤު ދެއްވި الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ޙަމްދުކުރަމެވެ. ދެން އޮތީ ޢިލްމުގެ ޒަކާތެވެ. އެއީ މިގައިވާ ކަންކަމަށް ޢަމަލުކުރުމެވެ.

✸ ޞަޙާބީން ޤުރުއާނުން ބަޔަކާއި އޭގެ ތަފްސީރުވެސް ދަސްކުރައްވައިފިއެވެ. **ޢިލްމާއި ޢަމަލު އެއްކޮށް ޢަމަލުކުރެއްވިއެވެ.** އެހެނީ ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޙަޟްރަތުން، އެކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލުން ޞަޙާބީންގެ ދިރިއުޅުން، އާދައިގެ އިލްމު ދަސްކޮށްދެއްވައި ޢަމަލުކުރައްވައިގެން ޤުރުއާން ދިރިއުޅުމަށް ހިއްވަރު ސުންނަތްތަކަށް ޢަމަލުކުރައްވައެވެ. އަދި އިބްނު މަސްޢޫދު ވިދާޅުވިއެވެ: "ތިމަންބޭކަލުން ދިހަ އާޔަތް ދަސްކުރީމާ، އޭގެ މާނަޔާއި އެއަށް ޢަމަލުކުރުމަށް ދަސްކުރަންދެން އިތުރަށް ނުދަސްކުރަމެވެ."

﴿يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ﴾ މިއާޔަތާ ބެހޭގޮތުން އިބްނު ޢައްބާސް رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ވިދާޅުވިއެވެ: "އެއީ ޙަޤީޤަތުގައި އެއަށް ތަބާވުމެވެ." އަދި ފުޟައިލު رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "ޤުރުއާން ބާވާލެއްވީ ޢިލްމީ ޒުވާނުން ބަލާލާފައި އޭގެ މަތީން ޢަމަލުކުރުމަށެވެ. އެހެންނަމަވެސް ޒުވާނުން ޤުރުއާން ކިޔުމަށް ޢަމަލުކުރުމަށް ހަދައިފިއެވެ."

✸ އަދި ހަމައެފަދައިން ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ސުންނަތުގެ ސުންނަތެއް ބަޔާން ކުރައްވައިދެއްވިއެވެ. ވީމާ **އެއަށް އިއްތިބާޢު ކުރުމާއި ހަމައެފަދައިން ޢަމަލުކުރުން** އެއީ ވާޖިބުކަމެކެވެ. އެހެނީ މުސްލިމުންގެ ޙާލަތް ތަފާތުވާނެއެވެ. ކޮންމެ މީހަކު އެމީހެއްގެ ކުޅަދާނަކަމުގެ މިންވަރަކަށް އެކަންކަމަށް ޢަމަލުކުރުމެވެ. ފަހެ، ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ: «فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ» متفق عليه. މާނައީ: "ފަހެ، ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވާ ކަމެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވާ މިންވަރަކުން ކުރާށެވެ! އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުން ނަހީކުރައްވާ ކަމެއް ދޫކޮށްލާށެވެ!" އަދި الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ: ﴿ فَلۡيَحۡذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ މާނައީ: "ފަހެ، އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރަށް ޚިލާފުވާ މީހުން، އެމީހުންނަށް ފިތުނައެއް ޖެހިދާނެކަމާއި، ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި ޢަޛާބެއް ޖެހިދާނެކަމާ ބިރުވެތިވާހުށިކަމެވެ!"

- މުއުމިނުންގެ މަންމަ އުއްމު ޙަބީބާ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا އަންނަނިވި ހަދީޘް ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ: ރަސޫލުﷲ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ހަދީޘް ކުރައްވާތީ ތިމަންކަމަނާ އަޑުއެހީމެވެ: «مَنْ صَلَّى اثْنَتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ بُنِيَ لَهُ بِهِنَّ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ» مسلم. މާނައީ: "ކޮންމެ މީހަކު ދުވާލަކާއި ރޭގަނޑަކު ބާރަ ރަކުޢަތް ނަމާދުކުރާނަމަ، އޭގެ ސަބަބުން ސުވަރުގޭގައި އެމީހަކަށް ގެޔެއް ބިނާކުރެވޭނެއެވެ." އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ: ރަސޫލުﷲ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަރިހުން އެވާހަކަ އަޑުއިވުނުފަހުން ދުވަހަކުވެސް މިނަމާދުތައް ދޫކޮށްނުލަމެވެ.
- ނަބިއްޔާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަރިހުން އިބްނު ޢުމަރު رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا އަންނަނިވި ހަދީޘް ރިވާކުރައްވައެވެ: «مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، لَهُ شَيْءٌ يُرِيدُ أَنْ يُوصِيَ فِيهِ، يَبِيتُ لَيْلَتَيْنِ، إِلَّا وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ» مسلم. މާނައީ: "އެއްވެސް ވަޞިއްޔަތެއް ކުރުމަށް

ބޭނުންވެވިޔަސް، އަވަސްވެއްޖެނަމަވެސް ނުވިޔަސް ދަތި ހާލަތުގައިވިޔަސް ލުއި ހާލަތުގައިވިޔަސް އެކަން ދޫކޮށްނުލަމެވެ." އިބްނު ޢުމަރު رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمَا ވިދާޅުވިއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަރިހުން ތިމަންކަލޭގެފާނު އެބަސްފުޅު އަޑުއިވިއްސުރެ ތިމަންކަލޭގެފާނު އަތްމަތީގައި (ލިޔުއްވާފައިވާ) ވަޞިއްޔަތެއް ނެތި ނުނިދަމެވެ."

- އިމާމު އަޙްމަދު رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "ތިމަންކަލޭގެފާނު ލިޔުއްވި ކޮންމެ ޙަދީޘެއް ޢަމަލުކުރައްވާފައިވެމެވެ. އެގޮތުން ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ހިޖާމަތްކުރުއްވާފައި އަބޫ ޠައިބާއަށް ދީނާރެއް ދެއްވިކަމުގެ ޙަދީޘް އެނގިވަޑައިގަތުމުން، ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް ހިޖާމަތްކުރުވާފައި ހިޖާމަތްކުރި މީހާއަށް ދީނާރެއް ދިނީމެވެ."

- އިމާމު ބުޚާރީ رَحِمَهُ ٱللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: "ޣީބަތްކުރުން އެއީ ޙަރާމްކަމެއްކަން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެނގުނުފަހުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ދުވަހަކުވެސް ޣީބަތެއް ނުކުރަމެވެ."

- ޙަދީޘްގެ މާނައިގައިވާ ގޮތުގައި: "ކޮންމެ ނަމާދަކުގެ ފަހުން އާޔަތުލްކުރްސިއްޔު ކިޔަވާމީހާ، (މަރު) އޭނާ ސުވަރުގެއަށް ވަނުމަށް ހުރަސް މަރުވުން ފިޔަވައި އެހެން ހުރަހެއް ނެތެވެ." ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رَحِمَهُ ٱللَّهُ ގެ އަރިހުން، އިބްނުލް ޤައްޔިމް رَحِمَهُ ٱللَّهُ ނަޤުލުކުރައްވައި ވިދާޅުވިއެވެ: "ހަނދާނެތުން ނުވަތަ އެފަދަ ކަމަކުން މެނުވީ ކޮންމެ ނަމާދަކަށްފަހު އެކަން ދޫކޮށެއްނުލަމެވެ."

✸ އަދި ޢިލްމާއި ޢަމަލުކުރުމަށް އެއިލްމަށް މީސްތަކުންނަށް ގޮވާލަން ޖެހޭނެވެ. **އެއީ الله ދެއްވި ނިޢުމަތުގެ ޝުކުރު އަދާކުރުމުގެ ބައެކެވެ.** އަދި ދީނާ ކަމުގައި ކުރިމަތިވާ މައްސަލަތައް އެކުލެވޭ ޢިލްމުތަކަށް މީސްތަކުން ގޮވާލުމަކީ ސުންނަތް ކަމެކެވެ. ފަހެ، الله ގެ ރަސޫލާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ: «مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ» مسلم. މާނައީ: "ހެޔޮކަމަކަށް މަގުދައްކައިދޭމީހާއަށް، އެކަމެއް ކުރާމީހާއަށް ލިބޭފަދަ ދަރުމަ ލިބޭނެއެވެ." އަދިވެސް ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ: «خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَه» البخاري. މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮމީހާއީ ޤުރްއާން އުނގެނި އަދި އެ އުނގަންނައިދޭ މީހާއެވެ." އަދިވެސް ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ: «بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً» متفق عليه. މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން އެއް އާޔަތް ވިޔަސް ތިޔަބައިމީހުން ފޯރުކޮށްދޭށެވެ." އަދި މިފަދަ ކަންކަމަކީ ދިރިއުޅުމާއި ބަހައްޓަވައިގަނެ އަދި މަރުވުމަށްފަހު ދަރުމަ ދިރިހުންނަން ކަންކަމެވެ. ނަބިއްޔާ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ވިދާޅުވިއެވެ: «إِذَا مَاتَ الإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلا مِنْ ثَلاثَةٍ إِلا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ» مسلم. މާނައީ: "އިންސާނާ މަރުވުމުން އޭނާގެ ޢަމަލުތައް ކެނޑިގެންދެއެވެ. އެއީ ދާއިމީ ޞަދަޤާތަކުން ނުވަތަ ފައިދާހުރި ޢިލްމަކުން ނުވަތަ އޭނާއަށް ދުޢާކުރާ ޞާލިޙު ދަރިއަކުންނެވެ."

> **فَائِدَة:** އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެ ދުވަހަކު ސަލާތްތަކުގައި ފާތިޙާ ސޫރަތުގެ ކިޔަވަމުއެވެ. ﴿غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ ﴿وَلَا ٱلضَّآلِّينَ﴾ ކިޔަވާއިރު މުސްލިމުންގެ ދެކޮޅުވެރިން ކަމުގައިވާ ބަޔަކާ މާނަ ސަލާމަތްވެ ރައްކާތެރިވުމަށް ދުޢާކުރަމުއެވެ. ދީން އުނގެނުމާއި އަމަލުކުރުމާއި އަމަލުކުރުމުގައި އިޚްލާޞްތެރިވުމަށް ދުޢާކުރަމެވެ. އަދި ޢިލްމުވެރިން ދެކޮޅުވެރިން ސަލާމަތްވުމަށް މަގުދައްކައިދެއްވި ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އެކުވެރިންނާއި އަދި ސަލާމަތުގެ މަގުގައި ހުރި މުސްލިމުން ރައްކާތެރިވުމެވެ.

އަޅުގަނޑު الله އަށް ޝުކުރުކުރަމެވެ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފައިދާކުރާނެ ޢިލްމާއި ޞާލިޙު ޢަމަލުކުރުމުގެ ތައުފީޤު ދެއްވުމަށް އެދެމެވެ!

މާތްވެގެންވާ ތައުފީޤުދެއްވާނީ الله އެވެ.

وصلّى الله وسلم على سيدنا وحبيبنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

تفسير العشر الأخير

من القرآن الكريم